

The background of the cover is a photograph of the Atomium structure in Brussels, Belgium. The structure is a large, metallic, spherical lattice of nine interconnected spheres, each with a glass-enclosed observation deck. The spheres are connected by a network of tubes. The structure is set against a clear blue sky with a few wispy clouds. The foreground shows a body of water, likely the Atomium Lake, which reflects the structure. The reflection is slightly blurred and has a reddish tint. The overall color palette is dominated by the blue of the sky, the silver of the structure, and the red of the reflection.

EEN NIEUW UNITAIR BELGIE

Als humanistisch-universalistisch project

Uitgave B.U.B.
www.belgischeunie.be

EEN NIEUW UNITAIR BELGIE

Als humanistisch-universalistisch project

*« België kan een voorbeeld
zijn voor de hele wereld als de
Belgen het zelf willen. »*

INLEIDING.....	8
DEEL 1: KRITISCHE BESCHOUWINGEN BIJ HET NATIONALISME.....	12
I.INLEIDING.....	12
II.ALGEMENE BESCHOUWINGEN BIJ HET NATIONALISME.....	13
§1.Nationalisme en de realiteit	13
§2.Historische filosofie.....	17
§3.Definities van nationalisme.....	19
§4.Nationalisme en identiteit.....	27
§5.Nationalisme en democratie.....	32
§6.Nationalisme en racisme.....	35
§7.Nationalisme en staatsordening.....	41
§8.Nationalisme en economie.....	43
§9.Nationalisme en religie.....	46
§10.Nationalisme en taal.....	47
III.NATIONALISME IN DE MODERNE GESCHIEDENIS.....	48
IV.EUROPESE EN MONDIALE RECHTSORDE ALS ALTERNATIEF VOOR SOEVEREINE STATEN EN DEELSTATEN (humanistisch universalisme).....	54
§1.Mondiale ontwikkeling.....	54
§2.Tegen de Verlichting en de klassieke ideologieën.....	58
§3.Het zogenoemde internationalisme.....	60
§4.Economische achterstand door globaal democratisch deficit.....	62
§5.Een democratisch Europa is wenselijk.....	65
§5.1.De Europese Unie (Gemeenschap) als (con)federatieve verdragsbond.....	65
§5.2.Verdere integratie en democratisch deficit.....	66
§5.3 Is de keuze voor een “Europa der vaderlanden” democratisch en wenselijk?.....	68
§5.4 De nationalisten denken niet in Europees perspectief.....	72
§5.5 Het subsidiariteitsprincipe als instrument om België én Europa af te breken.....	73
§6.Besluit: welk einddoel?.....	76
DEEL 2: DE HISTORISCHE ONTWIKKELING VAN HET TAALNATIONALISME IN BELGIE.....	79
I.INLEIDING.....	79
II.Van de Romeinse Tijd tot de middeleeuwen	80
III.Van de feodaliteit tot de scheiding der Nederlanden (447 tot 1585) ..	81
IV.De kiemen van een Belgische staat (1585 tot 1789).....	84
V.Van de Eerste naar de Tweede Belgische revolutie (1789 tot 1830).....	85
VI.De Belgische Revolutie (1830-1839).....	89
VII.Ontstaan van de “Vlaamse” en “Waalse” beweging en uitbouw tot 1914 (1840 tot 1914).....	92
§1.De driedubbele mythe.....	93
§2.Ontstaan van een “Vlaamse” beweging.....	96
§3.De Waalse Beweging als tegenreactie.....	100

VIII.Van Wereldoorlog I tot en met Wereldoorlog II (1914 tot 1945).....	101
IX.Hoogtij van het unitarisme (1946 tot 1969).....	109
X.De splitsing van de grote politieke partijen (vanaf 1968).....	112
XI.De staats Hervormingen (1970 tot 2001).....	116
XII.Een onzekere toekomst	120
DEEL 3: DE OORZAKEN EN DE VERSTERKERS VAN DE POLITIEK- COMMUNAUTAIRE PROBLEMEN.....	129
I.INLEIDING	129
I.HET TAALNATIONALISME.....	131
§1.Het taalprobleem (de culturele dimensie in de enge zin van het woord)..	131
§2.Het nationalistisch probleem en de verschiltheorie	137
§2.1 Het doel van het Vlaams-nationalisme.....	140
§2.2 Een analyse van de Vlaams-nationalistische doctrine.....	144
BEWERING 1: “VLAANDEREN IS NIET TE KLEIN OM ONAFHANKELIJK TE WORDEN”	146
BEWERING 2: “VLAAMSE ONAFHANKELIJKHEID MOET”	147
BEWERING 3: “BELGIË IS EEN KUNSTMATIGE STAAT”	149
BEWERING 4: DE MEERWAARDETHEORIE.....	153
BEWERING 5: HET VLAAMS-NATIONALISME IS EEN “MODERNE EUROPESE STROMING”	156
BEWERING 6: ER ZIJN VEEL OF TEVEEL VERSCHILLEN (DE VERSCHILTHEORIE).....	161
BEWERING 7: FRANSTALIGEN WILLEN GEEN NEDERLANDS LEREN.....	165
§2.3 Het Vlaams-nationalisme en de democratie.....	166
§2.4 Banden met racisme en totalitarisme.....	170
§2.5 Twee paradoxen.....	175
Eerste paradox.....	176
Tweede paradox.....	178
§2.6 Overlegmodel, conflictmodel en recente evoluties.....	180
§2.7 Nationalistisch taalgebruik	188
Besluit hoofdstuk I.....	192
II.HET FEDERALISME.....	194
§1.Inleiding.....	194
§2.De Belgische staatsstructuur vandaag.....	198
ALGEMEEN	198
FEDERALE UITVOERENDE MACHT.....	198
1.Samenstelling.....	198
2.Bevoegdheden.....	199
3.Werking.....	199
FEDERALE WETGEVENDE MACHT.....	199
1.Samenstelling.....	199
2.Bevoegdheden.....	199
3.Werking.....	200
GEWESTEN EN GEMEENSCHAPPEN.....	201
1.Algemeen.....	201
2.Samenstelling.....	202

3.Bevoegdheden.....	203
4.Werking.....	204
BEOORDELING.....	204
§3.Federalisme versus confederalisme.....	205
1) BEGRIPPEN EN BEGRIPSVERWARRING.....	206
2) DECENTRALISATIE VERSUS CENTRALISME; UNITARISME VERSUS CONFEDERALISME EN FEDERALISME.....	210
3) TYPES VAN FEDERATIES.....	212
4) HET BELGISCHE TYPE.....	213
5) CONFEDERALISME HOLT BELGISCHE DEMOCRATIE UIT.....	215
§4.De nadelen van het Belgisch federalisme.....	220
HET BELGISCHE TAALFEDERALISME IS DUUR.....	220
HET BELGISCHE TAALFEDERALISME IS INGEWIKKELD, INEFFICIËNT, BUREAUCRATISCH, “OPPORTUNISEREND”, CORRUMPEREND, NUTTELOOS EN CONTRAPRODUCTIEF.....	225
HET BELGISCHE TAALFEDERALISME IS ONDEMOCRATISCH.....	231
HET BELGISCHE TAALFEDERALISME IS DISCRIMINEREND, ONETISCH EN TAALRACISTISCH EN LEIDT ALS DUSDANIG NAAR TAALAPARTHEID EN EXTREMISME.....	235
HET BELGISCHE TAALFEDERALISME WERKT UITERMATE POLARISEREND EN IS ALS DUSDANIG STAATSBEDREIGEND.....	239
HET BELGISCHE TAALFEDERALISME IS TEGENGESTELD AAN ONZE NATIONALE GESCHIEDENIS, OUBOLLIG, ANTI-EUROPEES en ANTI- UNIVERSALISTISCH.....	244
HET BELGISCHE TAALFEDERALISME IS ONLOGISCH EN ABSURD.....	246
CONCLUSIE.....	250
§5.DE PRO-FEDERALISTISCHE ARGUMENTEN OVERTUIGEN NIET.....	253
III.DE PARTI- EN MEDIACRATIE.....	257
§1.Inleiding.....	257
§2.DE PARTICRATIE.....	258
Inleiding.....	258
Oorzaken van de participatie.....	261
1)Subsidies.....	261
2)Verzamelen van handtekeningen.....	261
3)Mediatoegang.....	262
4)Kiesdrempel.....	263
5)Het a-politiek karakter van de Belgen.....	263
6)Quid met andere kleine partijen die wel doorgebroken zijn?.....	265
7)De onmogelijkheid de regelmatigheid van de verkiezingen te controleren.....	267
Besluit.....	269
§3.DE MEDIACRATIE.....	271
Historiek.....	271
Het politieke pluralisme als grondslag van de democratie.....	272
De media en de machtspartijen.....	278
De unitaristische minder- of meerderheid?.....	279
Combinatie tussen het belang van media-aandacht voor een politieke partij	

en de discriminatie van de unitaristische stroming.....	281
§4.BESLUIT.....	284
IV.DE SOCIAAL-ECONOMISCHE VERSTERKER.....	285
1Inleiding	285
2Historische achtergrond.....	286
3Exorbitante cijfers, slordige redeneringen en overdreven verschillen.....	292
4Transfers in Europese context.....	302
5Verdere kritische bedenkingen bij de “transfers”.....	303
6Klassieke versus fundamentele discussie.....	310
V.ANDERE VERSTERKERS.....	317
VI.BESLUIT.....	321
DEEL 4. DE OPLOSSINGEN VOOR DE POLITIEK-COMMUNAUTAIRE	
PROBLEMEN.....	323
I.INLEIDING.....	323
II.TALENKENNIS.....	326
1Een actieve politiek van individuele twee- en meertaligheid.....	326
2De versoepeling van de taalwetten.....	328
3De bestrijding van het nationalisme.....	333
III. HET UNITARISME.....	338
1Eén regering en één parlement.....	339
2 Vervanging van de gewesten door de provincies: een debipolarisering van de staat.....	339
3Welke bevoegdheden voor de provincies?.....	345
4Bedenkingen bij de provincies.....	346
5Wat met de gemeenschappen?.....	349
6De (hervormingen van de) instellingen.....	352
De Monarchie.....	352
De Senaat.....	358
De Kamer van Volksvertegenwoordigers, het Grondwettelijk Hof e.a.....	362
IV.DEMOCRATIE.....	364
V.PLURALISME.....	365
VI.ANDERE MAATREGELEN: BIJV. SOCIAAL-ECONOMISCHE SOLIDARITEIT.....	367
VII.BESLUIT.....	370
ALGEMEEN BESLUIT.....	372
I.Uniek unitaristisch boek.....	372
II.Nationalisme in het algemeen (deel I).....	372
III.Belgische geschiedenis van het taalnationalisme (deel II).....	373
IV.Oorzaken van de Belgische politiek-communautaire problemen (deel III).....	377
V.De oplossingen: een nieuw unitair en tweetalig België (deel IV).....	381
VI.De toekomst.....	384
DEFINITIES	387

INLEIDING

Dit boek is een pleidooi tegen nationalisme en voor een unitair en op basis van 9 provincies gedecentraliseerd België. Vandaag zoiets zeggen is als vloeken in de “Vlaamse” of “Waalse” kerk. Tegenstanders verwijten ons een oubollig en ouderwets denken, dat zou behoren tot wat men denigrerend het “Belgique à of de papa” noemt. In alle andere staten, op andere continenten beschouwt men daarentegen het samenbrengen van mensen van verschillende culturen, talen, oorsprongen en religies als uitermate toekomstgericht.

Voorbeelden zijn het nieuwe Zuid-Afrika, dat ontstond na de apartheid, of het herenigde Duitsland na de val van de Berlijnse muur. De Europese Unie (“E.U.”), die zich steeds meer manifesteert als een staat en nu al méér dan een halve eeuw de Europese vrede waarborgt, zal door weinigen als ouderwets omschreven worden. Dat België een uitzondering vormt op de voornoemde regel, is het gevolg van een taalnationalistische visie die onze samenleving domineert. De taalnationalisten (Vlaams- en Waals-nationalisten) spitsen alles toe op die voor hen existentiële dichotomie van “Vlaanderen” en “Wallonië”, “Vlamingen” en “Walen” of “Franstaligen” alsook “Vlaams” en “Waals”.

Politiek België is duidelijk in verval. De stabiliteit van het land is zoek. Wij gaan op zoek naar de oorzaken en de oplossingen. Zonder taboes.

Nationalisme is, net als racisme, verraderlijk. Het neemt verschillende vormen aan en nestelt zich zeer snel en quasi geruisloos onder de mensen die het vaak niet eens beseffen. Als het positieve gevolgen had, dan zou het een fantastische ideologie zijn. Maar het tegendeel is waar. Het verwerpt mensen die “anders” zijn omdat die een andere taal spreken, een andere huidskleur hebben of een andere godsdienst belijden. Gebied wordt opgeëist, grenzen worden getrokken, er wordt voor gestreden met woorden en soms ook wapens. De idee van onvervreembare soevereiniteit, van een “volk” dat bovengeschikt is aan de burger is een bedreiging voor het individu, maar ook voor de wereld zelf, waar nieuwe uitdagingen steeds grotere dimensies aannemen.

In dit boek gaan wij, de auteurs, **het nationalisme beschrijven en bekritisieren** (deel 1), eerst in het algemeen en vervolgens in Belgische perspectief, te beginnen bij een **historisch overzicht** (deel 2). Vervolgens zullen we **de oorzaken en de versterkers van de Belgische politiek-communautaire problemen onderzoeken en analyseren** (deel 3).

Waarom is taal zo belangrijk in België? Waarom is taal in de ogen van de Vlaams- en

Franstalige / Waals-nationalisten belangrijker dan de staat België, dan de democratie? Is taal hier uitgegroeid tot een nieuwe religie die het aloude, vandaag zogezegd onverkooopbare, katholicisme vervangt? Is die nieuwe religie niet gewoon een nieuw machtsinstrument van een elite? Wat wil men met dat machtsinstrument bereiken? Wat doen nationalist met macht?

Wanneer en hoe is het Vlaams-, Waals- en francofoon nationalisme in België ontstaan? Wat is de rol van het Belgisch feitelijk bipolair federalisme? Wat is de essentie van verschillen tussen Noord- en Zuid-België? Waarom beschouwen nationalist verschillen tussen Noord- en Zuid-België als een scheidingsgrond? Is de Belgische politieke tweedracht compatibel met de Europese éénmaking? Is de middelpuntvliedende evolutie in België een voorbeeld voor Europa of voor de wereld, waar nauwelijks een taalhomogeen land bestaat?

Tenslotte is het ook onze gewaagde ambitie om **duurzame oplossingen** aan te reiken voor de zogenaamde communautaire problemen in België (deel 4).

De cruciale vraag lijkt ons of het taalfederalisme België democratischer, efficiënter, toleranter, eenvoudiger en stabiel gemaakt heeft. Zelfs onder vele Belgisch-gezinden leeft het onuitroeibaar idee dat het huidige taalfederalisme niet kan worden afgeschaft, dat het “onomkeerbaar” is, dat het nu eenmaal “nodig” is, dat het België heeft gered of ons zelfs voor een burgeroorlog heeft behoed. Anderzijds geraken de taalfederalisten langzaam maar zeker in de verdrukking. Het Belgische taalfederalisme wordt, over alle partijgrenzen heen en in zekere mate ook op internationaal niveau, stilaan als een mislukking ervaren. Wel worden de juiste conclusies (nog) niet getrokken.

Eigenlijk hadden we dit boek liever niet geschreven. Maar de internationale en Belgische politieke actualiteit dwingt ons ertoe. Het is als een roeping. We zijn tegelijkertijd verwonderd over de schoonheid van de wereld en geschokt door de domheid van een bepaald deel van de mensheid. We wouden het boek niet schrijven, maar we moesten het. Iemand moest het doen. Desalniettemin hebben we het grondig gedaan. Vanaf februari 2007, dus drie jaar lang hebben we er in onze schaarse vrije tijd met passie aan gewerkt. Passie aangevuld met argumenten. Onze gezamenlijke actie binnen de enige unitaristische partij van België, de Belgische Unie – Union Belge (B.U.B.) heeft ons natuurlijk in grote mate geholpen om de nodige kennis te vergaren om dit boek te schrijven.

Ondertussen speelde zich in België een politiek-communautair drama af vóór en na de federale verkiezingen van 10 juni 2007 dat vanaf september 2008 werd aangevuld of juist weggedrukt door een zware financiële en later economische wereldcrisis. Dat maakt het boek zo actueel, maar ook riskant gelet op de snelle veranderingen in de Belgische maatschappij. Daarom

hebben we ervoor gekozen om in principe in de tekst zo algemeen mogelijk te blijven en de zeer tijdsgebonden details in voetnoten onder te brengen.

Als we er met dit politiek, geschiedkundig, sociologisch, economisch, juridisch en filosofisch boek in slagen de grootste taboes van het nationalisme in het algemeen en de taalgesplitste en nationalistische Belgische participatie in het bijzonder omver te werpen of daar minstens een aanzet toe te geven, is ons opzet geslaagd.

Als u spijtig genoeg niet de tijd zou hebben om dit hele boek te lezen, raden we u toch aan om minstens het besluit te lezen. Dat is immers een summiere samenvatting van de inhoud van dit boek.

Brussel, Leuven

30 januari 2010

WAARSCHUWING aan de lezer: dit boek is een uitgave van beide auteurs voor de B.U.B.. Het werd niet door een uitgever nagekeken. Er kunnen dan ook nog enkele taal- en schrijffouten instaan waarvoor wij ons op voorhand excuseren.

Une version française n'est pas encore disponible.

DEEL 1: KRITISCHE BESCHOUWINGEN BIJ HET NATIONALISME

I. INLEIDING

Het streven naar eenheid en verscheidenheid is belangrijk voor de Belgen, maar de problematiek overstijgt de landsgrenzen. Het is derhalve niet zonder belang afstand te nemen van de binnenlandse actualiteit teneinde het nationalisme beter te kunnen bestuderen. Het minste wat men zeggen kan, is dat we te maken hebben met sterke krachten. Overal ter wereld zijn er nationalistische krachten aan het werk. Het fenomeen neemt verschillende vormen aan: het uit zich in woorden, in structuurgeweld – bijvoorbeeld het opsplitsen van de Belgische meertalige instellingen – en in fysiek geweld (Noord-Ierse, Joegoslavische, Tsjetsjeense en Georgische toestanden).

Gezien de snelle wetenschappelijke en technologische evolutie en de snelle stijging van het aantal aardbewoners komen de mensen in steeds meer contact met elkaar. Het is ten eerste de vraag of eentalige partijen, vakbonden en parlementen op de uitdagingen van vandaag een afdoend antwoord bieden. De wereld wordt immers meer en meer multicultureel en telt steeds meer meertalige instellingen (zoals de Europese Unie), contacten, uitwisselingen etc.

Nationalisme is een volledig anachronisme in een tijd van transcontinentale bedrijfsfusies, globale vervuiling en wereldwijd terrorisme. Er is nood aan een diepgaande studie, niet alleen over de oplossingen die we in België voor het nationalistisch vraagstuk kunnen aanbieden, maar ook over de manier waarop de wereld het best zou evolueren. Het spreekt vanzelf dat dit werk betreffende de behandeling van al deze vraagstukken niet exhaustief kan zijn. Aangezien de wereld voortdurend evolueert, kan het ook nooit af zijn. Maar we hopen toch de grote lijnen te schetsen en een reeks voorbeelden aan te leveren.

Alleszins moet verder nagedacht worden over wat dat nationalisme nu feitelijk is, hoe het zich verhoudt tot de realiteit, tot de geschiedenis, het recht, de economie, de politiek, de principes van de democratie en tegenover de klassieke ideologieën. Eerst en vooral is het van belang het nationalisme zo precies mogelijk te definiëren.

II. ALGEMENE BESCHOUWINGEN BIJ HET NATIONALISME

§1. Nationalisme en de realiteit

Het begrip realiteit verwijst naar de feitelijkheid van de zaken. Wanneer dingen bestaan in de menselijke waarneming zijn ze reëel. Het bestaan van de realiteit is op zich onbetwistbaar¹. Velen kennen echter aan de realiteit een argumentatieve waarde toe. De Belgische politiek reikt ons wat dat betreft talloze voorbeelden aan. Omdat “Vlaamse” en “Waalse” partijen verschillende oplossingen hebben voor dezelfde problemen moeten federale ministeries verdwijnen. “Vlaamse” partijen denken blijkbaar per definitie hetzelfde. “Dien niet dezelfde medicatie toe voor twee verschillende kwalen”. “Wat we zelf doen, doen we beter”. Het is duidelijk dat deze redeneringen voortvloeien uit een “werkelijkheid” die vooraf afgebakend is, niet uit de werkelijkheid an sich.

De werkelijkheid op zich is immers een complex weefsel waarin men als politicus rekening moet houden – of zou moeten houden – met alle maatschappelijke strata, leeftijdscategorieën, territoria enz. Laten we bij wijze van voorbeeld de Belgische werkelijkheid bekijken waarin nationalistische partijen door de onophoudelijke polarisering van een “Vlaanderen” tegenover een “Wallonië” de mensen dwingen de realiteit door een (taal)nationalistische bril te laten zien.

Voor nationalistische partijen in België wordt de werkelijkheid blijkbaar uitgedund tot een binair gegeven, louter bestaand uit een “Vlaanderen” en een “Wallonië”. Grafieken en cijfertabellen tonen aan hoezeer deze entiteiten zouden verschillen. Bij transferberekeningen zoekt men uit of de Zuid-Belgen nu grote of kleine dieven zijn. Het systeem moet niet verbeterd, maar afgebroken, gedefederaliseerd, geregionaliseerd, gecommunautariseerd, gesplitst of opgedeeld worden. Aan termen geen gebrek. Maar sinds wanneer zijn (echte of vermeende) verschillen een criterium tot opdeling van een rechtsstaat?

Men dient de herauten van het “reële denken” erop te wijzen dat België staatkundig niet is samengesteld uit “Vlaanderen” en “Wallonië”², maar wel uit drie gewesten, drie gemeenschappen, tien provincies en 589 gemeenten. Zodoende merkt men dat het spreken van een “Vlaamse” en een “Waalse” realiteit een vertrekpunt is dat alvast niet in de Belgische Grondwet verankerd is. In wat dan wel? In een taalgrens? Wat dan met Brussel, wat met de Duitstalige Gemeenschap? Wat met taalkundige minderheden?

Abstractie daarvan makend is het nog steeds niet duidelijk waarom, ook al zouden inderdaad “Vlaanderen” en “Wallonië” op alle vlakken zeer sterk van elkaar verschillen – en dat dient dan nog bewezen te worden – uit deze feitelijke vaststelling een politieke conclusie zou moeten worden getrokken. Is een beleidsdifferentiatie per taalregio in verzoening met de gedachte van Europese eenmaking in federalistische of in democratische zin? Met globalisering? Is

¹ We gaan hierbij uit van het filosofisch aanvaarde standpunt dat er buiten de mens een tastbare werkelijkheid bestaat.

² Velen schijnen zelfs te vergeten dat deze termen niet eens in de Grondwet staan.

taalfederalisme in overeenstemming met de democratie als rechtssysteem? Met de wil van de bevolking? Hoe zal het leiden tot een betere, meer rechtvaardige, socialere, ethischere enz. politiek? Hoever kan men gaan in de splitsing? Vandaag taalregio's, morgen provincies, steden of – waarom niet – wijken? In Zuid-Afrika en de VSA geloofde de leidende klasse lange tijd dat “ras” het criterium moest zijn voor opdeling tussen mensen. In andere landen, zoals Iran, Saudi-Arabië of Israël is dat religie. Voor de Belgische taalnationalisten is “taal” dat criterium.

Maar waarom en hoe rechtvaardigen verschillen, die steeds weer tussen twee identiek dezelfde gebieden worden vastgesteld, de opdeling van een meertalige democratie? Moeten we rekening houden met de grootte van de “reële” verschillen? Wie gaat die vaststellen? Zo dit mogelijk en wenselijk is, moeten dan ook andere landen, al naar gelang van de grootte van de verschillen zich opdelen in verscheidene staten?³ Dat het om meer dan loutere verschillen alleen gaat, dat de verschillen op zich eigenlijk niet de echte reden zijn voor opsplitsing moge blijken uit de veelvuldige verklaringen van nationalistische leiders aangaande de Belgische sociale zekerheid. Wanneer bepaalde verschillen aanwezig zijn, spreekt men over de verschillen in het heden, de onverantwoorde geldtransfers, de inefficiëntie die zich vandaag voordoet als een fundamentele reden tot scheiding. Wanneer deze verschillen in een sector worden verkleind, of zelfs geheel weggewerkt, heet het dat er nu niets meer de arme regio in de weg staat om, net als de rijkere, een eigen beleid op maat te voeren. Of moet er “maatwerk” gevoerd worden dat in het verlengde ligt van de eigen noden, problemen, van de eigen “aard”.

Nationalisten doen aan werkelijkheidscontrole. Het epicentrum van hun gezichtsveld is hun regio. Met het oog op de toekomst, zo zegt men. Om het zogenoemde “Vlaanderen” een topregio te laten blijven en nog hoger te doen opklimmen. Voor de welvaart van “Vlaamse” kinderen, van “Vlaamse” toekomstige generaties. Om een duurzaam en op maat gesneden beleid vandaag en morgen te voeren voor en door “Vlaanderen”.

Men splitst de realiteit mentaal op, in België ontdubbelen nationalisten alle feitelijkheden tot een “Vlaams”, c.q. “Waals” gegeven. Geen Belgische, maar “Vlaamse” kust, geen Belgische, maar “Waalse” wapens, geen Belgisch maar “Vlaams” toerisme enz. Deze mentale opsplitsing is noodzakelijk alvorens structuren worden gesplitst. We botsen hier op een eigenaardig wezenskenmerk van het nationalisme. Enerzijds is deze ideologie er toe in staat om landelijke of zelfs globale gebeurtenissen te regionaliseren en te communautariseren. Belgische steden worden plots “Vlaamse” en “Waalse” steden. Anderzijds worden lokale problemen geregionaliseerd of gecommunautariseerd: de Antwerpse haven wordt een “Vlaamse” haven, de Ardense wouden worden “Waalse” wouden. Maar die propagandistische opsplitsing van de realiteit is niet alleen gericht op het verwezenlijken van (vaak vage) toekomstdromen. Ze is ook geworteld in het verleden, of althans wat nationalisten van het verleden maken.

En dat verleden is zeer belangrijk voor nationalisten. Steevast zullen ze verhalen opdissen over hun roemrijk verleden. Ze zijn zogezegd geen nostalgici, maar zien in de feodale

³ En wie legt het tijdstip vast waarop deze verschillen worden opgetekend? Wat als er gelijkenissen zijn?

Guldensporenslag van 1302 een nationalistische strijd avant la lettre. Omdat Brussel vroeger “Vlaams” was en de Elzas vóór 1870 Frans moet vandaag Brussel opnieuw in “Vlaamse” en de Elzas opnieuw in Franse handen komen. Omdat “Vlamingen”, Esten, Polen, vroeger zgn. vernederd werden, zijn de “Waalse” en Franstalige of Russische politici vandaag nog steeds imperialisten. Hun volksaard verandert niet zegt men. Wat is een volksaard? Zijn de Duitsers de voortbrengers van Bach en Schubert, nazi’s, militaristen of harde werkers? Geldt dit vandaag, vroeger, morgen, altijd? Is het van belang? Levert een verleden dat niet meer bestaat feitelijke argumenten op? Moeten we Zuid-Afrikanen, de Duitsers en de Russen nog haten, minachten of wantrouwen omwille van ‘het’ verleden? Moeten de Amerikaanse zwarten geen wraak nemen tegen de blanken die hen zolang vernederd hebben en een eigen staat opeisen? Idem voor de Amerikaanse indianen. Mogen de Germanen vandaag fier zijn op hun verovering van Belgica en Gallië op de Romeinen en Kelten 2.000 jaar geleden? Geeft deze verovering hen vandaag het recht om die gebieden als hun eigen bezit te beschouwen? Moeten protestanten en katholieken vandaag ervoor kiezen om verschillende staten op te richten, omdat men dit honderden jaren geleden als ‘vanzelfsprekend’ aanzag? Honderden jaren terug dacht men ook dat het volstrekt onmogelijk was voor katholieken en protestanten om in één staat samen te leven. Waarom kan dat verschil overbrugd worden en zelfs gebanaliseerd en het taalverschil niet?

Naast de feitelijke compartimentering van de realiteit en haar zogenaamde wortels in het verleden valt ook de onaantastbaarheid ervan op. Niet alleen het binaire heden en verleden liggen volgens “Vlaamse” en francofone nationalisten vast, maar ook de tweeledigheid van de toekomst. Hun tegenstanders wordt geantwoord dat hun strijd reactionair is (wat op zich al opmerkelijk is), maar ook bij voorbaat verloren. Immers: de splitsing van België “staat in de sterren geschreven”. “De staatshervormingen moeten doorgaan”. Een debat aangaan is vanuit nationalistisch oogpunt onmogelijk. Van wat moet de andere overtuigd worden? Van vroegere onrechten? Van de juistheid van een tweeledige (ergo nationalistische) analyse? Van de onoverbrugbaarheid van verschillen wier overbrugbaarheid geen rol speelt (supra)? Van de nood het historisch proces vooral niet tegen te werken? Een denkstroming die a priori het heden opeist, maar ook het verleden en de toekomst op basis van kenmerken (d.i. verschillen, gelijkenissen, aard, eigenheid, “ras”, afkomst...) die aan de menselijke wil ontsnappen is totalitair omdat door haar denken elke kritiek bij voorbaat ongewenst is. Noch vroeger, noch vandaag, noch morgen kan men immers de “Vlamingen” meer “Vlaams” maken, de “Walen” meer “Waal”, de Brusselaars meer Brussels. Meningingen kunnen veranderen, feitelijkheden niet. De grootste misdaden zijn in de naam van de vaststaande realiteit gepleegd. In de naam van een onaantastbare realiteit opereren terroristen, legers, dictators en potentaten.

Daarom heeft nationalisme veel last met democratie. Mensen die andere meningingen verdedigen, inclusief mensen van dezelfde groep, worden zoveel mogelijk het zwijgen opgelegd of worden beschimpt en persoonlijk vernederd. Het al dan niet werkelijke onrecht dat een van deze nationalistinnen wordt aangedaan, wordt disproportioneel uitvergroot om de eigen strijd compromissloos te kunnen verderzetten. Elk vergelijk dat eventueel toch dient gevonden te worden, wordt al op voorhand als een nederlaag beschouwd en de verantwoordelijken voor die toegeving uit de eigen groep worden aan de schandpaal genageld. Nationalisme houdt niet van

compromissen. Het is alles of niets. Hoogstens worden tactische keuzes getolereerd, zoals de regionalisering en communautarisering die aan de uiteindelijke splitsing van België voorafgaan of zoals het niet-aanvalspact tussen nazi-Duitsland en de Sovjet-Unie van 1939. Nationalisten die dit soort compromissen nastreven, worden soms door nog radicalere nationalisten uitgescholden voor “verraders”. “Federalist” Hugo Schiltz is daarvan een goed voorbeeld in België: hij heeft vanuit de VU mee het federalisme ingevoerd in België terwijl de radicale Vlaams-nationalisten de directe onafhankelijkheid nastreefden vanaf de tweede helft van de jaren 70 (na het mislukte Egmont-pact). De radicale Vlaams-nationalisten vonden de methode van Schiltz een “verraad” aan de “Vlaamse” zaak. Een recenter voorbeeld is de verhouding in België tussen het Vlaams Belang en de tactisch “meer gematigde” N-VA. Er zijn geen nuances. Het is zwart of wit. Relativeringszin is de nationalisten vreemd. En dat maakt de aanhangers van nationalisme zo agressief en negativistisch. Mensen die hen bekritisieren, zullen hen niet kunnen overtuigen, zeker niet als ze van de groep zijn die bestreden wordt (bijvoorbeeld Franstalige Belgen die kritiek hebben op Vlaams-nationalisten). Hun argumenten zijn voor de nationalisten waardeloos. Mensen uit dezelfde groep die kritiek leveren op de nationalisten worden – zoals gezegd – aanzien als domme mensen en zelfs verraders, ook al zullen sommige nationalisten toch nog proberen deze “afdwalers” terug op het goede pad te brengen. Was zoiets ook niet gebruikelijk voor “ketteren” gedurende de godsdiensttwisten?

Als de hele realiteit louter vanuit de “nationale” eigenheid, of wat daarvoor moet doorgaan, bezien wordt, mogen “volksvreemden” anders behandeld worden. Zulke realiteitsbehandeling mag en moet in vraag gesteld worden. Zij die deze wereldbeschouwing huldigen moeten bestreden worden op grond van humane, democratische, solidaire, liberale, christen-democratische, ecologistische, Europees-voelende, kortom universalistische gevoelens, op basis van de paradoxale eigenheid van de mensheid zelf: de intrinsieke schoonheid eigen aan het verschil dat elke aardbewoner uniek maakt. Argumenten als: “je kan dat niet vermijden, de nationalisten zullen triomferen” getuigen van intellectuele zwakte. Evengoed kan men dan voor oorlog pleiten, omdat oorlog onvermijdelijk is.

Nochtans bedoelen de nationalisten het niet slecht in die zin dat ze het beste willen voor hun groep die ze hun “volk” noemen. Ze vinden van zichzelf dat het eigen volk maar niet genoeg kan verdedigd en beschermd worden. Net die zelfvoldaanheid is gevaarlijk.

Maar nationalisme blijft moeilijk te bestrijden. In zijn baanbrekend werk op dit vlak schreef de vroegere Belgische senator Ludo Dierickx:

“Kijk maar hoe in ons land vlijtig wordt betoogd tegen fascisme en racisme, maar niet tegen nationalisme. Met nationalisme wordt behoedzaam omgegaan, net alsof nationalisme niet evenzeer als fascisme en racisme onheil aanricht. Overigens, fascisme en racisme zijn zonder nationalisme onleefbaar. Er heeft nooit een fascisme bestaan dat niet stoelde op nationalisme, op volksnationalisme. Zonder nationalisme is fascisme ondenkbaar. Meer nog, nergens bestaat er multinationalaal, meertalig fascisme. En racisme? Liggen racisme en nationalisme niet in

elkaars verlengde? Beide discrimineren op basis van elementen die onafhankelijk zijn van de menselijke wil.”⁴

§2. Historische filosofie

We zullen afstand nemen van de politieke actualiteit om de menselijke realiteit en haar drijfveren kort te bestuderen. Stilstaan bij de geschiedenis is nuttig. Zeker in tijden van versnelling is het een rustpunt. Laten we eens afstand nemen van onze beperkte perceptie en redeneren in termen die het menselijk bevattingvermogen zoniet overstijgen, dan wel tarten. Het heelal bestaat 13,5 miljard jaar. Het is gevuld met meer dan 100 miljard sterrenstelsels. Onze melkweg is een betrekkelijk klein deel van één sterrenstelsel, waarvan de planeten draaien rond wat wij de zon noemen. Onze aarde is 4,5 miljard jaar oud⁵. Het leven op deze planeet is wellicht 4 miljard jaar oud. Pas 60 miljoen jaar geleden ontstonden primaten, de rechtstreekse stamvaders van de mens. 2 Miljoen jaar geleden ontstond de mens, 200.000 jaar geleden de moderne mens. De evolutie van de moderne mens beslaat dus nog geen 5% van het bestaan van de aarde en minder dan 0.002% van de geschiedenis van het heelal.

0.002% is oneindig weinig. Ter vergelijking: op 1/50.000ste van een gemiddeld mensenleven wordt een foetus een embryo. Het heelal, de aarde kunnen zonder de mens. Een vrouw kan fysisch voortbestaan zonder foetus. De mens kan echter niet zonder de aarde, zeker niet met zijn huidige beperkte technologie. Nederigheid is gepast, zorg voor iets kwetsbaars als de mens ook. In die optiek is het ongelooflijk dat de mens er maar niet in slaagt nederig te zijn en steeds weer nieuwe conflicten genereert tegen zijn eigen ras terwijl dieren van dezelfde soort elkaar meestal niet doden. Nochtans kent de mens zijn eigen recente verschijning in de kosmos, zijn vergankelijkheid en weet hij dat anderen ongeacht hun moedertaal of afkomst in staat zijn dezelfde emoties te ervaren als hemzelf. Maar hoeveel eenheid de mensheid ook toont, steeds zullen er letterkundigen, filosofen, politici, opiniemakers, journalisten enz. zijn die bepaalde zichtbare verschillen “vaststellen”, overdrijven en uitbuiten. Is het sterker dan henzelf? Zijn ze gefrustreerd om hun eigen kleinheid en voelen ze de nood om deel uit te maken van een uitgevonden groep? Misschien heeft elke mens er nood aan om ergens tégen te zijn en slagen nationalisten er niet in deze agressie te kanaliseren naar een positief doel.

Van waar komen we? Wat doen we hier? Waar gaan we naartoe? Misschien zijn dit wel de drie meest fundamentele vragen die het menselijk wezen zich kan stellen. De eerste twee vragen hebben een indirect praktisch nut. De boeddhist die gelooft dat hij gereïncarneerd is, zal zijn best doen om het in zijn huidige leven het beter te doen teneinde in een hogere fase te incarneren. De protestant die gelooft dat God hem schiep met een vooraf bepaald doel zal pogen door de materiële en spirituele rijkdom die hij gedurende zijn aards leven vergaart te bewijzen dat hij overeenkomstig Gods plan handelt. De atheïst kan door zijn geloof in de

⁴ L. DIERICKX, *Nationalisme onder het mes*, Fantom, Antwerpen, 2002, 19

⁵ Dalrymple, G.B. California: Stanford University Press, 1991.

mensheid zelf humaan zijn. Uiteindelijk zijn de meeste, zoniet alle mensen voornamelijk gericht op de wereldse realiteit. Elke mens is in staat tot het vellen van een rationeel oordeel. Elke mens kan verdriet en vreugde voelen, bij hemzelf, maar ook bij de andere. Gelovigen en ongelovigen zijn hiertoe in staat. De kracht tot medeleven is één van de merkwaardigste kenmerken van ons ras.

De realiteit kan maar bestaan wanneer er mensen zijn. Tot nog toe is de mens het enige wezen waarvan we met zekerheid weten dat hij redelijk kan denken, dat hij oog kan hebben niet alleen voor het heden, maar ook voor het verleden en, vooral, voor de toekomst. Hij kan het verleden, het heden en de toekomst ook gebruiken of vervormen. Een paar ogenblikken geleden hadden we het over menselijke eenheid. Toch blijkt dat de mens in de praktijk verdeeld leeft. Verdeeld in sociale strata, verdeeld in culturele sferen, verdeeld in staten. Men kiest niet bij geboorte voor verdeeldheid. Men kan ze wel pogen op te heffen. De Westerse mens wordt geboren in een staat, hij leeft er, hij sterft er. Hij kan van staat verwisselen, maar steeds zal men hem wijzen op zijn staatsaanhorigheid. Arbeiders kunnen burgers worden, theaterspelers filmacteurs. Maar niemand kan zich ontdoen van staatsaanhorigheid, tenzij hij rechteloos verkiest te zijn. Staatsburgerschap is dus bijzonder sterk. Met staten kan men spotten, maar niet met het wezen van “een” staat zelf. Nationalisme wordt gevreesd, geminacht, geminimaliseerd... maar hoe vaak wordt deze continue toestand van het bestaan van de staat op zich bespott?

Een staat is een territorium met mensen en een gezag, dat wetten uitvaardigt en die ook verplicht kan maken omdat het die mensen ook kan straffen indien ze de wetten niet naleven⁶. Dat gezag of die overheid doet aan politiek.⁷ In elke staat bestaat politiek, hetzij in haar openbare vorm, in haar democratische uiting, hetzij heimelijk in dictaturen of in totalitaire regimes. Politiek regelt het leven van de burgers. Spanningen ontstaan wanneer de burgers het niet eens zijn met de politiek die wordt gevoerd of wanneer vertegenwoordigers menen in de naam van een afgebakende entiteit een “volkseigen” politiek te mogen voeren. Deze spanningen kunnen binnenstaats zijn, maar kunnen zich ook afspelen tussen staten.

Oorlogen ontstaan ook meestal tussen staten of tussen een bestaande staat en een staat in wording (bijvoorbeeld Eritrea in Sudan of de Kroaten in Ex-Joegoslavië). Daarom zou men kunnen stellen dat slechts een wereldregering een quasi-definitief einde zou kunnen stellen aan oorlogen. Zolang er staatsgrenzen bestaan, zal er immers afgunst en rivaliteit zijn tussen territoriaal afgebakende bevolkingsgroepen.

Eigenlijk is dat ook de essentie van de nationalisten: de toekomst van een territoriaal afgebakende groep mensen determineren op basis van hun taal, religie of afkomst. Deze ideologie staat uiteraard haaks op die van de Europese Unie of de Verenigde Naties die alle Europeanen, respectievelijk mensen, willen verenigen ongeacht één van die drie elementen.

⁶ M. UYTTENDAELE, *Précis de droit constitutionnel belge*, Bruylant, Brussel, 2001, p. 4-5

⁷ Van het Griekse woord “polis” dat stad(staat) betekent.

In die zin is een officieel meertalige staat zoals Zwitserland of België ook beter (in de zin van “moreler”, “humanistischer”) dan een officieel ééntalige zoals Frankrijk of Duitsland. De laatste staten zijn wel multi-cultureel op religieus en etnisch vlak, maar niet op vlak van taal⁸. In elk geval staat een meertalige staat dichterbij het Europese en mondiale samenhorighedsproject dan een ééntalige.

Een hoogtepunt van dat humanisme en “universalisme” is wanneer staten in hun grondwet de mogelijkheid om bevoegdheden op een hoger, supranationaal niveau te brengen, inschrijven⁹ en deze bepaling ook effectief en op niet onbeduidende wijze uitvoeren. Die staten, en a fortiori de mensen die ze verdedigen, kan men dan ook niet meer nationalistes noemen. Ze aanvaarden immers de mogelijkheid om in een groter, multicultureel geheel op te gaan.

Het streven van socialistes, christen-democraten, liberalen en ecologistes wil in principe elke mens gelukkiger maken. Dit is ook het doel van de politiek of zou dat moeten zijn: de welstand van de burgers verbeteren. Elke mens moet meer gelijk zijn, meer verbonden, meer vrij, meer voeling hebben met de natuur volgens deze grote, Westerse ideologieën. Deze ideologieën zijn dan ook humanistisch en universalistisch. Elke mens op aarde kan die ideologieën aanhangen. Zelfs ideologen die de Westelingen als barbaars omschrijven, zoals het islamisme¹⁰, menen dat het alle wereldburgers in principe kan overtuigen van hun idealen. Een politieke ideologie is er inderdaad in wezen op gericht om individuen te overtuigen, om hen lid te maken van hun ideeëngoed. Zo ontstaan partijen. Slechts één gedachtestroom en haar uitpattingen vormt hier een uitzondering op: het nationalisme. Deze “nationale” denkwijze slaagt erin universele ideologieën zoals het socialisme, het liberalisme en de christen-democratie te besmetten en tot een territorium te beperken.¹¹

§3. Definities van nationalisme

Men spreekt over staatsnationalisme, volksnationalisme, bevrijdingsnationalisme, etnisch en civiel nationalisme. Sommige nationalismes kunnen velen begrijpen, voor andere kan minder begrip worden opgebracht: “Er is een hemelsbreed verschil tussen de roep naar onafhankelijkheid van een welvarende regio die af wil van een arme buur en de strijd van een volk dat in zijn taal, cultuur en welvaart geboycot wordt door een rijke kolonisator.”¹²

⁸ hoewel Frankrijk op 23 juli 2008 de regionale talen officieel heeft erkend in haar grondwet, zij het op eerder folkloristische wijze (Nu luidt het nieuwe artikel 75-1 van de Franse grondwet: “*De regionale talen behoren tot het Franse erfgoed.*”)

⁹ bijv. artikel 34 van de Belgische grondwet dat de mogelijkheid voorziet om Belgische bevoegdheden op niveau van instellingen van internationaal recht te brengen.

¹⁰ Is er sedert 1789 een andere ideologie ontstaan?

¹¹ L. DIERICKX, *Nationalisme onder het mes*, Fantom, Antwerpen, 2002, p. 145: “Dit bewijst dat nationalisme niet alleen anti-economisch en grondig sociaal is, maar dat het ook de meest sociale krachten aan nationalistische banden kan leggen.

¹² ROGIERS, F., « Waalse speren, Vlaamse bluffers », in *De Morgen*, 30.11.05, p. 2.

Aan hen die het nationalisme bekritisieren, wordt verweten elk nationalisme over eenzelfde kam te scheren¹³. Maar het is niet omdat er mogelijkwijs verscheidene soorten van nationalisme bestaan, dat het nationalisme als politiek fenomeen geen kritiek mag krijgen. Er zijn ook verschillende soorten van liberalisme en toch kan men pogen het liberalisme als ideeënstroom te omschrijven, te definiëren, te begrijpen of te bekritisieren.

Nationalisten zeggen dat nationalisme niet uit de lucht komt vallen, dat het daarom rechtvaardig en wenselijk is, zelfs dat het natuurlijk is, even normaal als socialisme dat een antwoord bood op de sociale kwestie of feminisme dat een antwoord bood op de achteruitstelling van vrouwen. Volgens Matthias STORME bijvoorbeeld is nationalisme een (natuurlijk) antwoord op de nationale problemen, op het nationaliteitsvraagstuk. Nationale problemen zijn, zegt hij, zeker geen uitvinding van nationalisten¹⁴. Is racisme dan ook een normale politieke activiteit die een antwoord biedt op het rassenvraagstuk? Biedt anarchisme een afdoend alternatief voor het staatsgezag? Moet “een” (politieke) realiteit – zoals het federaliseringsproces van België – louter omwille van haar bestaan als “goed” beschouwd worden?

Maar wat is dan die realiteit? Uit wat bestaat dit fenomeen dat wij nationalisme noemen? Theoretici hebben een antwoord pogen te geven op deze vraag.

- Alle nationalisten noemen naties de natuurlijke en wenselijke bakermat van het volk, de uitbreiding van het gezin en de familie. Sommige nationalisten (primordialisten) verwijzen naar de natie die een natuurlijke entiteit zou zijn van duizenden jaren oud. Het organische karakter wordt bepaald door taal of ras.
- Gellner noemt nationalisme het streven naar congruentie van cultuur- en staatsgrenzen als gevolg van de industriële revolutie, die geletterdheid, centrale machtscentra en democratie voortbracht. Deze congruentie is de hoogste vorm van nationalisme.
- Tilly legt de nadruk op de overgang van een huurlingen- naar een modern leger waarop door de staat constant beroep moest worden gedaan.
- Anderson noemt naties verbeelde (als neutrale term) gemeenschappen, Hobsbawm spreekt in dit opzicht over *The invention of tradition*.
- Volgens Smith zijn de precondities voor een natie een afgebakend (historisch of actueel) territorium, een hoge graad van autonomie, een vijandige omgeving, herinneringen aan veldslagen, het bezit van een taal en gewoonten en gedeelde historische overlevering.
- Dierickx noemt nationalisme elke vorm van politieke bedrijvigheid waarvan de objecten enkel maar betrekking hebben op een door een territorium beperkt aantal subjecten die uit

¹³ VAN LIEDEKERKE, M., « Van Liedekerke » in “Volle Manen”, maart 2003.

¹⁴ STORME, M., « Geworteld en gelaagd : over identiteit, welvaart, zingeving en democratie » in *Secessie* nr. 10, 2003, p. 29.

deze activiteit voordeel zouden moeten halen¹⁵.

- Volgens het marxisme is nationalisme een product van de kapitalistische bourgeoisie die door een staatkundige versnippering van de markten de arbeidersklasse wil verdelen.
- Volgens Rousseau is (civiel) nationalisme de staatsorganisatie die voortvloeit uit een sociaal contract tussen de bewoners van de staat; de staat is de uitdrukking van de volkswil.
- Fichte en Herder omschrijven nationalisme als een overgeleverde vorm van menselijke activiteit die teruggaat op het verleden; de staat haalt haar legitimiteit uit haar functie als thuisland voor een bevolkingsgroep die een taal deelt. Herder hecht grond aan taal.
- Staatsnationalisme (vaak pejoratief gebruikt) wordt gedefinieerd als het nationalisme uitgaand van een staat die de bewoners ondergeschikt maakt aan de belangen van een staat, terwijl volksnationalisme (Fichte, Herder) de staat als “natuurlijke” uitdrukking van het “volk” neemt – wat de woorden “natuurlijk” en “volk” ook mogen inhouden. De scheiding tussen de twee begrippen is nogal vaag, omdat het één steunt op het andere (en omgekeerd). Een volk dient immers te streven naar een staat en een staat naar een volk indien dit laatste nog niet zou bestaan¹⁶.
- Religieus nationalisme definieert de natie als uitdrukking van een religie (zionisme, islamisme in zekere mate, protestantisme versus katholicisme in de voorbije eeuwen). Zionisme valt trouwens ook onder “Diaspora-nationalisme”, het verlangen naar en het zich beroepen op een thuisland, los van dat thuisland.
- Pan-nationalisme, imperialisme en racisme zijn uitvloeiselen van nationalisme waarin resp. gepoogd wordt volksstammen op basis van een gemeenschappelijke herkomst in één staat onder te brengen (pan-Germanisme)¹⁷. Imperialisme stelt dat de natie het onvervreembare recht heeft om zich ten koste van andere naties uit te breiden, racisme wil etnisch onzuivere elementen uit de natie verwijderen.

Het moge duidelijk zijn dat in al deze definities een aantal gemeenschappelijke kenmerken voorkomen.

Allereerst is nationalisme een manier om aan politiek te doen. Nationalisme is dus niet natuurlijk, het is een politieke activiteit als een andere, die bijgevolg als dusdanig kan bekritiseerd worden.

Ten tweede heeft elk nationalisme behoefte aan een territorium om te gedijen. Nationalisten kunnen niet zonder territorium. Socialisten kunnen zich beroepen op alle arbeiders van de wereld, christen-democraten op alle Christenen, ecologen op alle milieu-bewuste mensen, maar Polen niet op alle “Polen”; enkel mensen die “Pool” zijn door hun taal of afkomst horen

¹⁵ Men leze het onvolprezen *Belgen op de tweesprong*, Antwerpen, 1964.

¹⁶ De slogan van het separatistische en neo-fascistische Vlaams Belang in België is niet voor niets “*Volk, word staat*”.

¹⁷ Kolonialisme vloeit trouwens ook mede voort uit nationalisme; kolonies worden o.a. ter meerdere eer en glorie van de natie veroverd.

erbij. Dat het niet de bedoeling is om alle Chinezen en Amerikanen te overtuigen om Pool te worden is duidelijk¹⁸.

Ten derde heeft nationalisme nood aan een “volk”, of, beter gezegd, het nationalisme moet mensen ervan overtuigen dat ze deel uitmaken van een “volk” met een identiteit. Dit volk kan door afkomst, taal of religie gedefinieerd worden¹⁹.

Ten vierde dient de nationalistische ideologie een gevoel van superioriteit te creëren t.o.v. andere bevolkingsgroepen en/of andere staten die niet dezelfde kenmerken van taal, religie of etnische afkomst vertonen.

Kortom: de nationalistische politieke leider zegt dat hij de belangen van een welbepaald “volk” op een bepaald territorium wil behartigen.

Men zou het nationalisme dan ook kunnen omschrijven als de politieke wil om een op basis van etnische, religieuze, taalkundige of culturele criteria omschreven bevolkingsgroep of staat als een natuurlijke, historische entiteit te beschouwen en haar bijgevolg zoveel mogelijk autonomie te verlenen en/of voordelen te verschaffen, ten koste van een andere bevolkingsgroep of –groepen, een andere staat of deelstaat of zelfs een deel van de eigen bevolkingsgroep, die het met deze ideologie niet eens is of er onverschillig tegenover staat.

Het impliciete superioriteitsgevoel in het begrip ‘ten koste van’ lijkt ons een essentieel criterium. Nationalisme beperkt zich immers niet tot het beschouwen van de eigen groep als een onaantastbaar geheel²⁰. De nationalisten streven meestal naar een eigen soevereine staat en doen dit op basis van verbale of fysieke agressie.

Nationalisme onderscheidt zich van patriottisme. Men kan van zijn of haar land te houden en het voordelen te verschaffen zolang men dit niet doet ten koste van andere landen of bevolkingsgroepen en zijn eigen land, of erger nog, zijn eigen “volk”, niet als superieur beschouwt aan andere landen of volkeren. Patriotten hebben geen last van verschillen in taal, cultuur, etnische oorsprong of religie. Voor een patriot zijn alle inwoners van zijn land gelijk en zijn alle staten en volkeren gelijk. Patriotten hebben niets tegen internationale samenwerking of zelfs integratie van staten. Patriotten zijn wereldburgers die evenveel van de wereld houden als van hun eigen land. Patriotten maken geen ruzie met mensen omdat ze “anders” zijn. Patriotten sluiten geen mensen uit hun land, maar gaan naar hen toe en wensen met hen samen het land te besturen, wars van voornoemde verschillen. Een echte patriot zegt dan ook niet hij “trots” is op zijn land – want wat betekent dat “trots” zijn voor iets waarvoor men geenszins heeft

¹⁸ Natuurlijk kunnen Amerikanen wel, zo zij willen, Pool worden. Zij hoeven hier echter geen bijzondere inspanningen te leveren buiten de nationaliteit aan te nemen en de taal te spreken. Geen Pools nationalist zal echter propaganda gaan maken in de VSA om mensen te overtuigen om Pool te worden, zoiets is niet zijn bedoeling.

¹⁹ Dat taalenheid geen noodzakelijke voorwaarde is om tot een natie te behoren, wordt door de Joegoslavische en Libanese burgeroorlog alsook door de Zuid-Afrikaanse apartheid bewezen.

²⁰ Zo niet zijn heel wat staten de facto nationalistisch omdat ze hun onafhankelijkheid behouden en verdedigen.

gekozen of tot stand heeft gebracht -, maar wel dat hij blij is in zijn land te wonen en dat het hem goede kansen biedt.

Nationalisme is niet links of rechts. Het is eigenlijk de negatie van elke universele ideologie. Het maakt een gezond debat tussen linkse en rechtse stellingen soms zelfs onmogelijk omdat het elk debat aantast en “pollueert”. Rechtsen en linksen kunnen allebei nationalistisch zijn. Hooguit kan men stellen dat nationalisme bij linksen alleen voorkomt in gevallen van onderdrukking, bijv. ten tijde van de kolonisatie, maar we willen dit niet als een vaste regel beschouwen. Wat dan met het huidige communistische China bijvoorbeeld?

Er zijn ongetwijfeld ook gradaties in het nationalisme. Niet elk nationalisme is fysiek gewelddadig. Sommige nationalismen beperken zich tot woorden, maar dat is louter omdat ze geen geweld nodig hebben. Dat is zo wanneer de nationalist reeds de macht in handen hebben of de meerderheid van de bevolking achter hen staat zodat ze op democratische wijze de macht kunnen grijpen. Het is nochtans wel mogelijk dat elk nationalisme gewelddadig wordt, indien de niet gewelddadige actie van de nationalist hen geen macht oplevert. Het gewelddadig potentieel van het nationalisme is ook zijn grootste gevaar²¹.

We geven het toe: de definitie is complex en misschien niet volledig bestand tegen kritiek. Wil dit zeggen dat alle beslissingen die door deze groep of staat genomen worden, nationalistisch van aard zijn? Ontsnappen België en de Belgische patriotten aan deze definitie? Vooral dan de patriotten van 1830 die de Belgische staat gesticht hebben?

Natuurlijk moeten we ons behoeden voor anachronistische beschouwingen. 1830 is geschiedenis. We kunnen alleen maar de huidige maatschappij beïnvloeden, niet het verleden. Bovendien stellen we vast dat Belgisch nationalisme, voor zover het bestaat, niet agressief is en niet aan politiek doet ten koste van één of andere bevolkingsgroep of een andere staat. De Belgische politiek is zelf auto-destructief: de verschillende staatshervormingen delen het land op in deelstaten met vergaande autonomie. Deze deelstaten worden alleen door een federale grondwet samengehouden.

Toch is er nood aan een eenvoudiger en duidelijkere definitie. Maar daarvoor is er een nieuw concept nodig. Laten we daarvoor even de geschiedenis induiken.

Wanneer het nationalisme precies ontstaan is, is niet duidelijk. Misschien kan men de Oude Egyptenaren, de Oude Grieken en de Romeinen nationalistes noemen. In de Middeleeuwen was er geen nationalisme. Europa was onderverdeeld in talloze vorstendommen. “Staten” waren toen persoonlijke eigendommen van vazallen en leenheren. Het begrip “natie” met een volk en een territorium was onbestaande. Bloedbanden, erfrecht, feodale oorlogen en verdragen

²¹ Het voorbeeld van Joegoslavië is misschien het beste: in de jaren 80 leefden de etnische groepen vreedzaam samen in dezelfde staat, maar aangezien zij in het begin van de jaren 90, bij de val van het communisme, door de Servische groep geremd werden in hun separatistische aspiraties, hebben alle etnische groepen hun toevlucht genomen tot geweld om hun autonomie na te streven.

bepaalden de Europese politiek.

Vanaf de 16de eeuw speelden ook godsdienstige motieven een belangrijke rol: er ontstonden katholieke en protestantse gebieden, die elkaar bekwamen.

Taal speelde echter geen rol bij de veroveringen. Koningen breidden wel hun gebied uit, maar legden hun taal niet op aan gebieden waar andere talen werden gesproken. Uiteindelijk brachten zij eenheid in de wirwar van autonome en semi-autonome monarchieën.

Het modernere nationalisme is ongetwijfeld ontstaan bij de Amerikaanse en de Franse revoluties op het einde van de 18de eeuw²². Dit nationalisme heeft de natiestaten gecreëerd²³.

Zowel de Amerikaanse federale grondwet van 1788 als het nationalisme van de Franse revolutie van 1789 en later waren een egalitair en libertair nationalisme: “All men are created equal” en “liberté, égalité, fraternité”. Deze revoluties hadden een humanistische inslag: een maximum aantal mensen onder één vlag en één recht brengen. In die zin waren het Amerikaanse en het Franse patriottisme zeer toekomstgericht: een einde maken aan de territoriale verdeeldheid van respectievelijk de vroegere Engelse kolonies en het ancien régime.

Andere landen zijn de Verenigde Staten en Frankrijk in deze drang naar nationale eenheid gevolgd: de Latijns-Amerikaanse staten in het begin van de 19de eeuw, België in 1830, Duitsland en Italië in 1870.

Later hebben de staten ook internationale samenwerkingsverbanden gecreëerd: de Volkenbond tussen de twee wereldoorlogen, de Verenigde Naties in 1945, de Europese Economische Gemeenschap in 1957, later de Europese Unie, de Arabische Liga, NAFTA in 1994, Mercosur in 1995 enz.

Men kan dan ook stellen dat er een duidelijke evolutie is naar eenheid tussen alle in landen opgedeelde aardbewoners, zelfs al wordt die eenheid dikwijls door regionale conflicten of dissidentie verstoord en vertraagd.

Een mooi voorbeeld van de hypocrisie die dikwijls met deze evolutie gepaard ging is het etnisch nationalisme in de Verenigde Staten na de onafhankelijkheid. Volgens de Amerikaanse grondwet moet er om de 10 jaar een volkstelling plaats vinden, o.a. om het aantal afgevaardigden voor het Huis van Afgevaardigden te bepalen. In de tijd van de slavenhandel (19de eeuw) beschouwde de zuidelijke staten – waar nog veel slavernij werd gedreven – dat de

²² Voorbeelden: de Amerikaanse vrijheidsstrijd en onafhankelijkheid van 1776, de Franse revolutie van 1789, de Belgische revolutie van 1830, de Zuid-Amerikaanse revoluties van het begin van de 19de eeuw, de Italiaanse revolutie 1870, de Afrikaanse dekolonisatie van de jaren '50 en '60 van de 20ste eeuw enz.

²³ Het is niet zozeer dat nationalisme dat we hier viseren. Wij denken dat het begrip nationalisme is geëvolueerd, net als het begrip racisme. Het verleden beoordelen aan de hand van hedendaagse begrippen is immers niet aan te raden.

zwarten wel degelijk en geheel moesten meegeteld worden terwijl de Noord-Amerikaanse staten – die zogezegd tegen slavernij gekant waren - vonden dat zwarten geen mensen waren en er dus geen rekening mee moest gehouden worden... Pas in de jaren '60 van de twintigste eeuw en na veel etnische druk van de zwarten kregen ook zij dezelfde rechten als de blanken. Maar tot op vandaag blijft er belangrijke economische discriminatie van zwarten in de VS bestaan.

Dit streven naar eenheid tussen alle aardbewoners kan men humanistisch universalisme noemen, d.w.z. het samenbrengen van alle mensen ongeacht taal-, etnische of religieuze verschillen en met eerbied voor de mensenrechten²⁴.

Dit humanistisch universalisme wordt het best door de Verenigde Naties belichaamt en ligt in de artikels 1 en 2 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens vevat. Die artikels bepalen:

“Artikel 1 :

Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich jegens elkander in een geest van broederschap te gedragen.

Artikel 2 :

Een ieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden, in deze Verklaring opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.

Verder zal geen onderscheid worden gemaakt naar de politieke, juridische of internationale status van het land of gebied, waartoe iemand behoort, onverschillig of het een onafhankelijk, trust-, of niet-zelfbesturend gebied betreft, dan wel of er een andere beperking van de soevereiniteit bestaat.”

Men dient dan ook een onderscheid te maken tussen nationalist en humanistische universalisten. Een nationalist is iemand die politieke ideeën verdedigt zonder humanistisch-universalistisch wereldbeeld. Er is ook een derde categorie van niet-humanistische universalisten, die echter geen nationalist zijn. Deze categorie is uiterst zeldzaam. Het beste voorbeeld is de vroegere Sovjet-Unie.

Het volstaat bijgevolg niet te zeggen dat nationalist politici zijn zonder humanistisch-universalistisch wereldbeeld. Er dient iets aan toegevoegd te worden om de niet-humanistische, doch ook niet-nationalistische universalisten uit te sluiten. Deze laatste toevoeging dient om rekening te houden met uitzonderingsituaties zoals die van de Sovjets: de Sovjet-Unie had in de

²⁴ Zie de definitie van de term “volk” bij de definitief; het gaat hier niet gewoon om “universalisme” aangezien ook dictatoriale regimes zoals dat van de nazi's en de sovjets tot doel hadden de hele wereld te veroveren zonder zich echter iets van mensenrechten aan te trekken.

praktijk weliswaar geen humanistische ideologie, maar was ook geen nationalistische staat in die zin dat ze zich voor alle “volkeren” van de wereld open stelde. Communisme op zich daarentegen kan wel humanistisch-universalistisch zijn op voorwaarde dat het de mensenrechten respecteert. In de praktijk kennen we echter geen enkel voorbeeld van zulk een geslaagd communistisch systeem. Wat er ook van zij, onze definitie is bijgevolg niet ideologisch gekleurd.

Bijgevolg is de **beste definitie van nationalisme** een definitie die niet te breed is opgevat en dus het patriottisme buiten beschouwing laat. Zo niet is iedere aardbewoner die van zijn land houdt een nationalist. Het nationalisme is dan **het bedrijven van politiek zonder humanistisch-universalistisch wereldbeeld en tot bevordering van de belangen van een welbepaald “volk”, dat men als superieur aan of in elk geval bekwamer dan de niet-leden van dat volk beschouwt op cultureel, religieus, taalkundig of etnisch vlak.**

Een nationalist wil immers alleen zijn eigen “volksgenoten” samenbrengen, niet alle mensen ongeacht hun taal, godsdienst of etnische afkomst. Een humanistische universalist daarentegen streeft naar steeds groter wordende politieke gehelen, die elke mens op gelijke voet behandelen. Een humanistische universalist wenst het beste voor elke aardbewoner en streeft ook het geluk van zoveel mogelijk mensen na. Hij is niet beperkt door grenzen ook al kan hij initieel alleen in zijn eigen land politiek actief zijn. Zijn uiteindelijke doel is een wereldstaat, ook al is deze ongetwijfeld nog zeer ver van de werkelijkheid verwijderd.

Onze definitie is door het gebruik van het voorzetsel “zonder” een “negatieve” definitie van het begrip “nationalisme”. Volgens deze definitie kan men drie soorten regimes onderscheiden: nationalistische, universalistische en humanistisch-universalistische.

Natuurlijk zal het niet altijd eenvoudig zijn om een regime in één van deze drie categorieën te plaatsen. Als men een land als Costa Rica neemt, dat geen leger heeft, kan men het moeilijk nationalistisch noemen hoewel het ook niet echt een humanistisch-universalistische, laat staan een universalistische zending heeft. Het land heeft bijna nooit militaire strijd gekend omdat het tijdens de Spaanse kolonisatie als zeer afgelegen werd beschouwd²⁵. Misschien kan men in de categorie “nationalisme” een onderverdeling maken tussen positief en negatief nationalisme, zoals George Orwell dat doet in zijn meesterwerk “1984” uit 1949²⁶.

²⁵ Dit heeft veel te maken met het feit dat er nauwelijks inlanders waren om te werken voor de Spanjaarden en de kolonisten dus het werk zelf moesten uitvoeren.

²⁶ Ook de Britse schrijver George Orwell had het in zijn boek 1984 over nationalisme (bron: Wikipedia):
”Nineteen Eighty-Four expands upon the subjects summarized in the essay *Notes on Nationalism (1945)[25]* about the lack of vocabulary needed to explain the unrecognized phenomenon behind certain political forces. In *Nineteen Eighty-Four*, the Party's artificial, minimalist language, Newspeak, addresses the matter.

* **Positive nationalism:** *Oceania's perpetual love for Big Brother, who may be long dead or even non-existent from the beginning; Celtic Nationalism, Neo-Toryism, and British Zionism are (as Orwell argues) defined by love.*

* **Negative nationalism:** *Oceania's perpetual hatred for Emmanuel Goldstein, who, like Big Brother, may not exist; Stalinism, Anti-Semitism, and Anglophobia are defined by hatred.*

* **Transferred nationalism:** *In mid-sentence, an orator changes the enemy of Oceania; the crowd instantly transfers their hatred to the*

We geven wel toe dat we ons dan op een gevaarlijk pas begeven aangezien nationalisten zichzelf altijd als positief bestempelden, bestempelen en zullen bestempelen. Misschien is het best regimes als het Costa-Ricaanse in een neutrale categorie onder te brengen.

Een Belgische patriot kan zo'n humanistische universalist zijn als hij België ziet als een tussenstap naar een Europese staat en deze laatste als een tussenstap naar een wereldstaat. Een Vlaams- of een Waals-nationalist kan dat niet zijn omdat deze niet humanistisch-universalistisch denkt: hij of zij is alleen bezorgd om het welzijn van zijn "volk" en streeft niet naar een wereldstaat, die immers haaks op zijn of haar nationalistische principes zou staan.

Vele regimes uit het verleden kunnen zo als nationalistisch worden beschouwd omdat ze alleen oog hadden voor het nationaal belang. Maar het is nooit goed het verleden met een hedendaagse bril te bekijken aangezien de nood aan internationale samenwerking nu veel groter is dan 100 jaar geleden. Nationalisme was vroeger evidentier dan vandaag en in zekere zin kon het ook als humanistisch-universalisme worden beschouwd aangezien de wereld (en vooral Europa) zich losmaakte van de territoriale versnippering van het "ancien régime". In die zin waren de nationale staten een flinke vooruitgang m.b.t. de feodale middeleeuwen.

§4. Nationalisme en identiteit

Het betaamt een goede nationalist zich te beroepen op het ruime en vooral zeer vage begrip "identiteit". Het is onduidelijk wat hij hieronder precies verstaat. Als hij een reeks van eigenschappen zou opnoemen die de identiteit van een volk zouden kenschetsen, zou hij zijn eigen theorie reeds ondergraven. Immers, de Nederlanders afschilderen als gierig - om een voorbeeld te geven - impliceert a contrario dat iedere Nederlander die niet gierig is, geen Nederlander, of geen "ware" Nederlander is.

Identiteit als politiek concept, d.i. als term met een politiek oogmerk is op zijn minst riskant en alvast onwetenschappelijk en uiterst vrijblijvend. Het valt op dat nationalistten zonder uitzondering geen enkele foute eigenschap, of beter gezegd, geen enkele fout schijnen te vinden in de aard van hun volk. De volksaard is altijd goed, terwijl de handelingen en daden die uit de volksaard van de anderen of van andere nationalistten voorkomen per definitie óf verwerpelijk, óf onaangepast aan het eigen volk zijn²⁷. De nationalist onderscheidt zich door het hanteren van het identiteitsconcept, in de regel herleid tot taal, religie of "ras". Maar hij wil het eigen volk er tevens op wijzen dat zij om tot dat volk te mogen behoren - wat blijkbaar een privilege is - de homogene identiteit moeten koesteren en beschermen: door het spreken van een taal,

new enemy. Transferred nationalism swiftly redirects emotions from one power unit to another (e.g. Communism, Pacifism, Colour Feeling, and Class Feeling)." http://en.wikipedia.org/wiki/Nineteen_Eighty-Four

In de inleiding van de Penguin-versie van 2003 zegt Thomas Pynchon: "As nearly as one can tell, Orwell considered anti-Semitism 'one variant of the great modern disease of nationalism'."

²⁷ bijvoorbeeld de "bedreiging van het eigen "Vlaamse" volk door het jodendom, de islam, het volksvreemde socialisme, het vrijzinnige Frankrijk, het libertijnse "Wallonië", de Brusselse "olievlek" ...)

het vieren van nationale feestdagen, het herdenken van veldslagen, het haten van andere bevolkingsgroepen, het weigeren van toegevingen aan niet volkseigen individuen en instellingen enz.

Het subjectieve persoonlijke aanvoelen wordt met andere woorden ingeschakeld in, of ondergeschikt aan, een nationale of regionale ritus. Het lijkt erop dat de nationalistische leiders en filosofen in de eerste plaats wensen dat het eigen volk zichzelf verheerlijkt. Dat is echter maar een deel van het verhaal. Natuurlijk is de collectieve zelfverheerlijking, of het banale, alledaagse bewustzijn tot deze of gene soevereine natie te behoren een belangrijk onderdeel van politiek nationalisme. De ware reden echter, de dieperliggende motieven voor deze zelfverheerlijking – die men om modieus te klinken ook wel omschrijft als bewust, complexloos, strijdbaar, modern – is misschien voor de intellectuele nationalist niet in de eerste plaats de haat, minachting voor of afwijzing van het (democratisch) samenleven met de andere²⁸, maar wel het aansporen tot het vermijden van confrontatie en dialoog met de andere. Haat en minachting zijn slechts motieven, het blokkeren van een dialoog is het echte doel. Waarom?

Wanneer mensen in een politieke dialoog treden, wanneer christenen met moslims gaan praten, wanneer vijanden van vroeger samen rond tafel gaan zitten, wanneer een door oorlogsmoedigheid getergde bevolking in contact zou komen met vijandelijke krijgsgevangenen, dan is de kans groot dat de nationalist blootgesteld wordt aan zijn of haar ergste schrikbeeld. De mogelijkheid dat jarenlange indoctrinatie, leugens, vooroordelen afbrokkelen door het simpele besef dat de gevreesde andere in wezen hetzelfde is – een mens, met al zijn sterktes, zwaktes, passies, frustraties en creativiteit – als de “volkseigen” persoon vormt het psychologische einde van de nationalistische doctrine²⁹.

Net daarom willen nationalistten elk structureel contact – meertalig onderwijs, meertalige media, multiculturele wijken, Europeanisering, tweetalige instellingen zoals het Belgisch parlement en vooral bevolkingsvermenging – tegenwerken en verbreken³⁰. Het individu mag enkel iets zeggen als een deel van een groep. De groep maakt het individu. Wouter BEKE (ideoloog van de Vlaams-nationalistische partij CD&V) zei het zo: “Ik heb willen aantonen dat het uitgangspunt van het autonome en rationeel handelende individu geen realiteit is. Het vrije ik is slechts een mythe. ... Een grote groep van mensen voelt zich pas echt vrij wanneer anderen voor hen keuzes maken en wanneer zij bepaalde gedragspatronen gewoon kunnen overnemen.... Onbewust zoeken mensen zelf naar verbanden. Deze verbanden maken het leven gemakkelijker, want hierdoor moet een aantal keuzes niet meer gemaakt worden”³¹.

Volgens BEKE, en alle andere nationalistten, komen individuen voort uit de etnische groep. De

²⁸ hoe belangrijk dit ook is in het nationalistisch discours

²⁹ Het doet denken aan de grote ontzuivering van de Duitse bevolking die op het einde van de Tweede Wereldoorlog de horror van de concentratiekampen ontdekte.

³⁰ Zie bijv. de vroegere apartheidspolitiek in Zuid-Afrika met de thuislanden voor de zwarte bevolking

³¹ BEKE, W., *De mythe van het vrije ik* - pleidooi voor een menselijke vrijheid, Averbode, 2007, p. 85-88.

groep leeft, het individu gedijt enkel maar in die context. Omtrent dit referentiekader stelt hij zich best geen vragen. Het is “gemakkelijker” zo. “Vlamingen” onder elkaar. Ongetwijfeld is een totalitaire staat ook “gemakkelijker” dan een democratie. De vraag is alleen voor wie: voor de politici of voor de burger?

De nationalist wil het rationele denken uitschakelen en het vervangen door een groepsdenken dat van bovenaf via slogantaal wordt ingelepeld. De media spelen bij die gegevensoverdracht een cruciale rol. De nationalist zal er dan ook voor zorgen een stevige greep op de media te krijgen.

Culturele verschillen tussen mensen zijn een veelbesproken thema in de wereld. Er worden boeken over geschreven. Ze worden “au sérieux” genomen. Ze dienen om mensen te scheiden, om een gebrek aan samenwerking te verduidelijken en zelfs te legitimeren. Het lijkt er op dat mensen geobsedeerd zijn door culturele verschillen, zodanig zelfs dat ze de vele gelijkenissen en de andere verschillen, zoals de generatieverschillen en de verschillen van sociale achtergrond, niet meer zien of verwaarlozen. Dit is niet alleen onwetenschappelijk, maar ook gevaarlijk. Mensen worden tegen hun wil in hokjes gestopt en tegen elkaar opgezet. Maar dikwijls gebeurt deze culturele klassificering onbewust en wordt ze door velen aanvaard, als ze al wordt opgemerkt.

In deze beschouwing ligt de diepere oorzaak besloten waarom nationalist elk niet-polemologisch contact dat gericht is op constructieve democratische samenwerking als de pest mijden. Sommigen beseffen misschien diep in zichzelf terdege dat dit klopt, dat alle mensen één zijn in hun waardigheid, maar moeten zichzelf voortdurend met denkprocessen (laten) conditioneren om het anders-zijn als grond van segregatie te aanvaarden. Zij doen in dit proces aan zelfbedrog, want de simpele vaststelling dat diegene die ze bestrijden, de vijand die ze willen verslaan, de bevolkingsgroep waar ze vanaf willen, wellicht aan de top wordt bestuurd door mensen die precies hetzelfde denken als zij. Zodoende vormt – paradoxaal genoeg – het feit dat héél de mensheid onderhevig is (of kan zijn) aan voortdurende nationalistische processen en daden het bewijs dat de mensheid, weze het ook in haar meest zwakke kant, een eenheid vormt en dat de etnische compartimentering ervan berust op een ontkenning en belediging van het wezen van het menselijke ras en van alle mensen zelf.

Ludo Dierickx zei hieromtrent heel terecht:

“Alle mannen kunnen met alle vrouwen gezonde kinderen verwekken. Meer en meer zien we dat alle mensen van de muziek van de grote componisten kunnen genieten. De verschillen zijn onbeduidend, tenzij de politiek ze opblaast.”

Bovenstaande bedenkingen zijn evenwel geen pleidooi tegen identiteitsbeleving, maar wel – en op dit punt past het om een belangrijk onderscheid te maken – tegen politieke identiteitsbeleving die mensen compartimenteert, indeelt en tegen elkaar opzet op basis van

criteria waar ze zelf niets kunnen aan veranderen alsof het individu te dom zou zijn om zelf een rijkgevuuld leven op te bouwen, zich bezig te houden met kunsten, letteren, sport en wetenschap, allemaal dingen die mensen behoren samen te brengen in plaats van ze te verdelen.

De befaamde Britse antropoloog en archeoloog Richard Leakey zei het volgende over de mens³²:

“Ik meen dat er zeel veel kracht ontdekt kan worden door binnenin onszelf te kijken, met de kennis dat elk van ons behoort tot dezelfde zeer succesvolle en verscheiden soort. Onze ongewoon hoog ontwikkelde mate van intelligentie verschafft ons een wereldwijd perspectief waar andere wezens niet over beschikken.”

Hier raakt de wetenschapper het essentiële verschil tussen mens en dier. Niet het fysiologische feit dat de ene rechtop loopt in tegenstelling tot de andere, maar het feit dat de mens in tegenstelling tot het dier in staat is om zijn eigen gemeenschap te overstijgen als hij of zij dat wil. Die transcendentie is een kans die het ons mogelijk maakt in ons eigen voordeel de krachten te bundelen door uitwisseling van wetenschap over de taalgrenzen heen. De anderstalige is geen vijand, maar een bondgenoot. Hij is van dezelfde soort en met hem of haar in communicatie treden op een positieve wijze leidt tot versterking van die soort.

De mens heeft dus de intelligentie om verder te kijken dan de eigen gemeenschap en nieuwe horizonten te ontdekken. Hoe meer hij communiceert over de gemeenschapsgrenzen heen, hoe sterker hij wordt. Maar minstens drie typisch menselijke obstakels staan hem te wachten: etnische verschillen, religieuze verschillen en taalverschillen. Deze kunnen hem beletten zijn menselijke gave van oneindigheid aan te wenden en hem terug in zijn gemeenschap opsluiten. In zekere zin maakt zijn ingesteldheid, die hem belet die menselijke barrières te overwinnen, terug tot een dier.

Leakey verwoordt het zo³³:

“Het lijkt ironisch dat de capaciteit voor cultuur, die in gelijke mate gedeeld wordt door alle volkeren van de wereld, het instrument zou zijn dat tevens barrières opricht tussen mensen. Verschillende religies en ideologieën zijn in de loop van de geschiedenis vele malen de oorzaken geweest van haat en conflicten.

Het meest ironisch is echter het verdelende effect van taal. Geen ander wezen bezit het menselijk vermogen om een taal te spreken en het is het fundament waarop de cultuur is gebouwd. Zonder taal zouden complexe sociale systemen en verfijnde technologie onmogelijk zijn. Het is een vermogen dat mensen samenbrengt, maar het houdt ook verschillende groepen mensen verdeeld [...] en richt door de grote diversiteit aan menselijke talen barrières op,

³² R. LEAKEY, *Op het spoor van de mens*, Spectrum, Utrecht-Antwerpen, 1981, p. 245-246

³³ R. LEAKEY, *Op het spoor van de mens*, Spectrum, Utrecht-Antwerpen, 1981, p. 246

gericht tegen communicatie tussen groepen.”

Etnieën, taal en religie zijn dus tegelijkertijd verenigende en verdelende factoren.

Maar in de menselijke antropologie lijken ons overleven en voortplanting superieure “waarden” te zijn die de mens in de eerste plaats zal nastreven, los van menselijke creaties als rassenhaat, religie en taal. Deze laatste zullen voor eerstgenoemde moeten wijken. Vandaar dat commerciële en seksuele relaties tussen anderskleurigen, anderstaligen en andersgelovigen nachtmerries zijn voor nationalist. Bevolkingsvermenging is voor die nationalist uit den boze en dient met alle mogelijke middelen bestreden te worden door de invoering van een apartheidsregime dat die anderskleurigen, anderstaligen en andersgelovigen apart houdt.

Er is wel een fundamenteel verschil tussen territoriale verschillen zoals taal en religie en niet-territoriale verschillen als geslacht, handicap en leeftijd. Deze laatste zijn veel moeilijker uit te buiten door de nationalist omdat mannen en vrouwen, validen en mindervaliden door elkaar leven. Een nationalist zal zich veel eerder richten naar beter territoriaal afgebakende bevolkingsgroepen en die trachten tegen elkaar op te zetten. Deze afstoting van de anderen kan weliswaar zonder fysiek geweld verlopen, zoals bijvoorbeeld bij de splitsing van Tsjechoslovakije in 1993. Maar als de nationalist niet snel hun zin krijgen, zullen ze hun toevlucht nemen tot verbaal geweld, zoals in België, of tot fysiek geweld, zoals in ex-Joegoslavië. Hoe meer de bevolking vermengd is, hoe moeilijker en gevaarlijker het conflict kan worden.

Tenslotte is het van belang te beseffen dat alle mensen op aarde immigranten zijn of toch hun voorouders. De vele volksverhuizingen en bevolkingsvermengingen uit de geschiedenis bewijzen dat. De Kelten bewoonden België en Frankrijk vóór de Romeinen en de Germanen hen verdreven rond onze jaartelling. Vlaams-nationalisten kunnen vandaag dus niet zeggen dat het noorden van België altijd Nederlandstalig is geweest en hen toebehoort. Ze kunnen evenmin beweren dat de taalgrenzen onaantastbaar en onveranderlijk zijn.

Aangezien we allen vreemdelingen zijn, moeten we ons bescheiden en tolerant opstellen ten overstaan van onze medemens. Het spreekt voor zich dat elke vorm van nationalisme daartegen ingaat.

In die zin is het verdedigen van een taal, een religie, een etnische groep of een cultuur niet “moreler” dan het verdedigen van een meertalige staat. Het kan immers best - en dat is geenszins verwerpelijk, integendeel - dat mensen meer belang hechten aan een multiculturele staat dan aan hun taal, godsdienst of afkomst. Het veranderen van taal, religie of staatsaanhorigheid is dan ook een daad die een democratie dient toe te laten.

Men kan hier ook uit afleiden dat er geen reden is om “fier” te zijn op zijn land, taal of godsdienst. De mens heeft er immers geen enkele verdienste aan dat hij in een land of met een bepaalde taal of religie geboren is. Hoogstens kan hij spreken van “geluk”.

§5. Nationalisme en democratie

Wellicht zijn er weinig woorden waarmee zovaak gegooid wordt als democratie. Het risico zit erin dat, naarmate men meer spreekt over democratie, het begrip zelf aan inhoud verliest en uitgehold wordt. Wat verstaan we nu eigenlijk onder democratie? Democratie is een staatsvorm waarin de hoogste beslissingsmacht ligt bij de bevolking. Verschillende vormen van democratie zijn mogelijk: de representatieve (waarin de bevolking zijn macht delegeert aan volksvertegenwoordigers) en de directe (waarin beslissingen genomen worden door middel van bindende of consultatieve referenda) zijn de twee belangrijkste vormen, die eventueel samen kunnen voorkomen. Binnen de representatieve democratie zijn er evenwel nog restricties mogelijk, in die zin dat het in de praktijk nooit de hele bevolking is die haar soevereine macht uitoefent: de arbeiders (door cijskiesrecht bijvoorbeeld) en de vrouwen zijn voorbeelden van twee groepen die lange tijd van een democratisch besluitvormingsproces uitgesloten werden. Ook niet-meerderjarigen zijn uitgesloten van een democratie. Ook tussenvormen waarbij bijvoorbeeld de bevolking lokale vertegenwoordigers kiest die op hun beurt de volksvertegenwoordigers kiezen, zijn mogelijk.

In principe beslist in een democratie de (absolute) meerderheid van de kiesgerechtigden (Rousseau), maar men aanvaardt soms ook relatieve meerderheden³⁴ of men eist soms “volstrekte” meerderheden (twee derde meerderheid of een andere)³⁵. Dit is democratie in de enge zin.

Maar men kan democratie ook zien in de zin van één groot debatforum tussen alle leden van een politieke entiteit, waarbij ook de minderheden aan bod komen en hun mening mogen zeggen. Dit concept sluit nauw aan bij de rechtstaat, die de rechten van elke burger beschermt. Dit is democratie in de ruime zin.

Dit gezegd zijnde, heeft elke democratie nood aan bepaalde behoeften³⁶:

- Een bepaald territorium waarvoor beslissingen moeten genomen worden;
- Een volwassen bevolking;
- Een manier van besluitvorming, die door de kiesgerechtigde bevolking aanvaard is;
- Democratische verkiezingen (eventueel met referenda);
- Mensen die bereid zijn de democratie te dragen.

Democratie is in principe uitbreidbaar over de hele wereld en, als dusdanig, inclusief en

³⁴ Bijv. bij de Argentijnse presidentsverkiezingen waar er slechts één ronde wordt georganiseerd tussen de kandidaten die talrijker kunnen zijn dan twee zodat het volstaat voor de winnaar om een relatieve meerderheid te halen.

³⁵ De wijziging van de Belgische grondwet vereist een twee derde meerderheid. De onafhankelijkheid van Montenegro vereiste, volgens de internationale gemeenschap, een meerderheid van 55%.

³⁶ In zoverre ze betrekking heeft op een staat: democratie kan ook betrekking hebben op bedrijven en vakbonden.

universeel. Vormen van democratie vinden we in de Oudheid al terug bij de Feniciërs, de Grieken en de Romeinen. Vaak was deze democratie beperkt tot een bepaalde stand die door afstamming of geld de stadsstaat of het Rijk mee mocht besturen. Het patroon dat zij sedert de 13de eeuw ontwikkeld heeft, toont ook aan hoe de democratische bestuursvorm zich over heel de wereld heeft ontwikkeld en ingeplant. Democratie toonde zich eerst in een primitieve vorm als een soort van oligarchie, een groep aristocraten verleende de koningen financiële middelen en vroeg daarvoor inspraak (Engels model, Magna Charta 1215). Er waren natuurlijk ook de vrije steden in Vlaanderen en Brabant, in Noord-Italië en de Althing in IJsland waar een zeer beperkte bevolkingsgroep (of vertegenwoordigers van standen en ambachten) vertegenwoordigers koos. Pas na de Amerikaanse en Franse revolutie (1776-1789) veroverde de democratie meer staten en meer mensen: de christen-democratie, het liberalisme, het socialisme en het feminisme betrokken steeds meer mensen bij het besluitvormingsproces. Anderzijds waren er tegengestelde krachten, die in min of meerdere mate de verworvenheden van de democratische verbreding betwist. Zij gingen en gaan ervan uit dat de maatschappelijke ordening in de eerste plaats gedragen wordt niet door het vrije individu, maar in wezen een organisch geheel is waarbij gedeelde geschiedenis, gedeelde cultuur, gedeelde identiteit, gedeelde taal, religie of ras enz. noodzakelijke voorwaarden zijn om tot een samenleving te mogen behoren. Deze stromingen beginnen allemaal bij de notie van nationalisme en kunnen uitlopen tot totalitarisme, segregatie, racisme, fascisme, praktisch communisme, theocratieën: ze hebben allen als gedeeld kenmerk de predominantie van de groep als vermeend levend geheel.

Nationalisme bestrijdt alvast democratie in de ruime zin van het woord (cf. supra). Het onderdrukt andersdenkende min- of zelfs meerderheden door ze dood te zwijgen, of erger nog, door ze te discrimineren en te vervolgen. Nationalisten houden niet van vrije discussies of tegenspraak. Het is een zeer autoritaire ideologie, net omdat ze niet-universalistisch en daardoor zo kwetsbaar is.

Sommigen zullen zeggen dat democratische staten tot stand gekomen zijn door het nationalisme en dat daarom nationalisme democratisch is. Staten zijn echter ook door oorlog tot stand gekomen. Mag oorlog daarom ook als een positief concept beschouwd worden? Natuurlijk kan voor sommige vormen van nationalisme, zoals het nationalisme waarbij een duidelijke meerderheid van een bevolkingsgroep zich wil afscheuren van een gewelddadige bezetter³⁷, begrip worden opgebracht. Allicht kan nationalisme ook democratisch zijn voor de eigen groep (denken we maar aan Baskenland, waar een ruime meerderheid voor autonomie is). Wat echter niet ontkend kan worden, is dat de band tussen nationalisme en democratie, op zijn zachtst gezegd, problematisch is want zelfs een zogezegd democratisch nationalisme is omwille van zijn aard zelf limitatief van karakter. Het geldt enkel voor een groep die aan bepaalde niet-persoonsgebonden kenmerken beantwoordt. Kan men in de huidige wereld soevereine staten verzoenen met Europese en globale democratie? Aangezien zowat alle problemen van de wereld – verwoestijning, terrorisme, armoede, vervuiling, immigratie ... – zich op globaal vlak afspelen

³⁷ Nationalisme tegen nationalisme als het ware

kan men alvast niet met nationalisme en nog minder met taalnationalisme werken. Toch niet wanneer men democratie en gelijkheid nastreeft, waarbij alle aardbewoners of tenminste alle Europeanen betrokken worden.

Artikel 19 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens bepaalt:

“Een ieder heeft recht op vrijheid van mening en meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid om zonder inmenging een mening te koesteren en om door alle middelen en ongeacht grenzen inlichtingen en denkbeelden op te sporen, te ontvangen en door te geven.”

Uit deze bepaling volgt duidelijk dat de vrijheid van meningsuiting – één van de concrete uitingen van het pluralisme – essentieel is in een democratie en dat de rechthebbenden vrij zijn om zich in groepen, waaronder politieke partijen, te verenigen om hun mening uit te drukken.

In onze moderne democratieën zijn de politieke partijen de dragers van de ideologische en socio-politieke stromingen : “de moderne democratie berust volledig op de politieke partijen”³⁸. De partijen zijn bijgevolg de basisspelers van het pluralisme. Zonder hen is er geen democratisch debat.

Daaruit volgt dat het belangrijkste doel van de politiek de verbetering van de democratie en de eerbiediging van het pluralisme in de maatschappij is³⁹. De openbare media spelen hierin een belangrijke rol omdat ze gebruik maken van het geld van de belastingbetaler. Bijgevolg hebben de openbare media de plicht het woord te verlenen aan zowel kleine partijen als aan grote ideologieën in de samenleving.

Deze plicht tot pluralisme is cruciaal in een democratie want het is slechts d.m.v. een vrije ideeënmarkt, waarin elke burger zich vrij een opinie kan vormen door de confrontatie van verschillende ideeën, dat de democratie kan functioneren en het individu zich kan ontplooien. Nationalisme verdraagt die vrije ideeënstroom echter in de meeste gevallen niet.

³⁸ H. KELSEN, *La démocratie. Sa nature – Sa valeur*, Paris, Dalloz, 2004 (1ère éd. 1932),

³⁹ B. FRYDMAN, G. HAARSCHER, *Philosophie du droit*, 2ème édition, Dalloz, Paris, 2002, 62

§6. Nationalisme en racisme

Hiervoor zagen we nog hoe nationalisme behoefte heeft aan een omschreven bevolkingsgroep, aan een gedefinieerd territorium om, zich beroepend op het verleden in het heden actie te ondernemen. Elke ideologie heeft in principe als doel de andere te marginaliseren en te overwinnen in verkiezingen⁴⁰. Bij verkiezingen accepteert men het bestaan van anderen. Liberalen hebben nood aan debat met socialisten, ecologen etc. om zelf te kunnen bestaan, om zichzelf te definiëren en te positioneren. Maar nationalistes beroepen zich op het gezag van iets ondefinieerbaar, het eigene, niet alleen om de anderen te overwinnen bij verkiezingen maar om uiteindelijk alle andere ideologieën zoniet te vernietigen, dan wel ondergeschikt te maken aan hun eigen ideologie.

Het is interessant om te zien hoe alle ideologieën als het ware door nationalistische invloeden doorsneden worden. Liberalisme trekt grenzen op ondanks haar “vrijhandels-pretenties”, socialisme verbreekt door haar (deel)staatsinstelling banden tussen arbeiders en stemt oorlogsbudgetten, christen-democratie ontdoet zich van haar universalistische dimensie om eerst alle land- of volksgenoten te dienen. Gezien het meertalige en multiculturele karakter van de Europese en globale besluitvorming is het paradoxaal en onbegrijpelijk dat men grenzen wil trekken op basis van religie, taal, cultuur of etnische gronden. Democratische ideologieën zouden zich moeten richten naar alle aardbewoners die allemaal in min of meer pluri-religieuze, meertalige, multiculturele en multi-etnische staten wonen, in plaats van staten waar het pluri-religieuze, meertalige, multiculturele en multi-etnische karakter zeer opvallend is, zoals België, Canada, Zuid-Afrika of Irak, te willen opsplitsen⁴¹. In die zin is het meertalige en multiculturele België een stap naar een democratisch Europa en naar een democratische wereldrechtsordening.

Nationalisme kan niet met alle verschillen omgaan. Verschillen zijn misschien in zekere mate mogelijk binnen de eigen ‘volksgemeenschap’, maar zijn te groot tussen identificeerbare mensen die zichtbaar anders zijn. Volkseigen solidariteit is vanzelfsprekend, volksvreemde moet (in het beste geval) onderhandeld worden. Daarom is het nodig een andere staat op te richten die aan de eigen criteria, welke deze ook mogen zijn, beantwoordt. Verschillen zijn echter de bestaansreden voor een democratie. Wie niet in staat is om met grote verschillen om te gaan, is geen democraat. Waarom worden verkiezingen georganiseerd? Om te bewijzen dat iedereen hetzelfde denkt? Of om de grote verschillen tussen mensen op een vreedzame manier te kanaliseren?

Nationalisme dialogueert niet. Dialoog vereist een voorafgaand respect voor de anderen,

⁴⁰ Zelfs een totalitaire ideologie heeft een democratisch systeem nodig om haar almacht te vestigen.

⁴¹ In Nederland bijvoorbeeld leeft ook een andere taalgroep, de Friezen, maar België is nog méér veeltalig van aard, omdat twee van de drie taalgroepen ongeveer even groot zijn in inwonersaantal (wat men niet kan zeggen van Nederlanders en Friezen).

veronderstelt het luisteren naar argumenten, het bijschaven van eigen meningen en theorieën, het toegeven van het eigen ongelijk. Men kan echter niet “ongelijk” hebben als het waarheidscriterium het behoren tot deze of gene natie is. Joden zouden niet kunnen samenleven met Duitsers, blanken niet met zwarten, Europeanen niet met Turken. Op basis van welke argumenten kan men die stellingen verdedigen? Ontsnappen zij aan de vrije wil of conditioneren ze die wil?

Een liberaal, socialist, ecologist streeft doelen na die buiten haar onmiddellijk uitgangspunt liggen. Deze doelen zijn niet beperkt door cultuurgrenzen en zelfs niet door staatsgrenzen. Vrijhandel zou meer algemene rijkdom veroorzaken, collectivisering meer egalitarisme. Wat veroorzaakt eigenheid? Men kan niet meer of minder eigen zijn. Nationalisme gaat om macht over grond en personen. Nationalisme is de beste manier om een grote groep mensen te controleren en zelfs te manipuleren omdat het de verschillen tussen mensen pretendeert op te heffen. Noord-Ierse landbouwers, arbeiders, studenten, bejaarden enz. zijn slechts “Ieren” in de strijd tegen “Engelsen”. Daarom maakt elke dictatuur gebruik van nationalisme om aan de macht te komen en te blijven. Het doel van nationalisme is machtsvergroting, niet een beter leven voor alle burgers. Het gaat niet om de personen in een redelijke discussie te overtuigen, om ermee te overleggen, om hen op hun fouten te wijzen. Enkel om personen aan te zetten tot compartimentering. De staat, de natie, het collectieve eigene... zijn “belangrijk”. Maar wat met de persoon? De groep kan niet bestaan zonder leden. De leden wel zonder de groep. Wat draagt een persoon bij door zich te bekennen tot staatsburger?

Zowel naar onderen als naar boven schaadt nationalisme de democratie in de ruime zin (supra). Naar onderen toe, omdat het mensen inzet voor een soevereine gemeenschap die andere gemeenschappen beconcurrereert. De staten, niet de mensen, zijn dan eerste dragers van recht. Naar onderen toe, omdat het mensen compartimenteert, omdat het ze aanspoort om iets te zijn of te worden dat geen extrinsieke kwaliteit heeft. Naar boven toe omdat het de binnenstaate, intrademocratische dialoog afwijst, verschillen afwijst en een Europese en wereldrechtsorde tegenwerkt. Nationalisme is binnen een democratie onverzoenbaar met een democratie. Het kan slechts een bestaande democratie destabiliseren, ontwrichten, solidariteitsbanden doorknippen, en in een doorgedreven vorm leiden tot vervolgingen, racisme, imperialisme en oorlog. In het “beste” geval leidt ze tot een nieuwe, soevereine staat.

Praktisch gezien is de nationalistische doctrine rampzalig. Ze wijst immers niet alleen van nature een supranationale wereldrechtsorde af, maar pleit ook voor een herschikking van staten op basis van homogeniteit. In de praktijk is het gehanteerde criterium “taal”. Welnu, de wereld telt volgens antropologen 10.000 taalgroepen. Europa kent maar twee taalhomogene staten: IJsland en Portugal⁴². Indien iedere taalgroep het recht heeft een soevereine staat te worden – en

⁴² VB-Senator Wim Verreycken onderscheidt in zijn brochure “Europa Barst?” 55 Europese volkeren en een twintigtal deelvolkeren die allemaal een eigen staat dienen te krijgen: “Alle Europese staten, met uitzondering van Portugal en IJsland zijn meervolkerenstaten (...) Ik pleit voor een herverkeveling van Europa volgens identiteitsbevestigende volksgrenzen”, cf. SPRUYT, M., *Grove Borstels*, Leuven, 1995, p. 229.

waarom zouden sommigen meer dat recht hebben dan anderen? –, moeten er dus 50 maal meer staten ontstaan dan vandaag de dag het geval is. Wat als al deze staten beslissen het nationaal eigenbelang te doen primeren? Is deze planeet dan nog leefbaar?

Het zou ons te ver leiden om hier een volledige, genuanceerde geschiedenis te geven van het fascisme en van het racisme in ruime zin⁴³. De begrippen betekenen niet altijd hetzelfde en zijn bovendien onderhevig geweest aan veranderingen, al naar gelang het tijds kader. We kunnen wel de banden van deze twee stromingen met het nationalisme onderzoeken. Het moderne racisme vindt zijn oorsprong op het moment dat de moderniteit intrad, aan de vooravond van de Franse revolutie.

We spreken hier inderdaad van “modern” racisme om duidelijk het verschil te maken met het middeleeuwse racisme. Het moderne racisme vindt zijn oorsprong in pseudo-wetenschappelijke theorieën, terwijl het middeleeuwse racisme religieus van aard was (Portugese ontdekkingsreizigers tegen zwarte slaven, Spanjaarden tegen Amerikaanse indianen, katholieke kruisvaarders tegen moslims enz.). Dat neemt niet weg dat religieus racisme vandaag nog altijd bestaat. Denken we maar aan de moslimextremisten van Al Qaeda.

Europeanen, in contact gekomen met vreemde beschavingen door een steeds verder schrijdend kolonialisme, gingen net als planten en dieren, ook mensen indelen in rassen. Op zich was dit nog geen daad waaraan politieke gevolgtrekkingen verbonden werden. Pas toen in de 19de eeuw denkers als de Gobinault (*An Essay on the Inequality of the Human Races*, 1853) en Chamberlain (*Die Grundlagen des neunzehnten Jahrhunderts*, 1899) aan de indelingen van mensen bepaalde eigenschappen begonnen toe te schrijven trad het racisme in zijn politiek stadium. Immers, de grondthese van deze 19de eeuwse denkers was een sociaal-darwinisme, naar analogie met de evolutieleer van Darwin. De wereld bestond uit sterkere en zwakkere rassen en men moest streven naar raciale hygiëne teneinde het Arische ras - dat als het meest superieure ras beschouwd werd – niet te laten vermengen met andere, minderwaardige rassen (“eugenetica”). Ras als genetisch overgeleverde factor stond hier centraal, maar in de praktijk werden zgn. rassen gescheiden op basis van zichtbare criteria: voor de nazi's was een jood, een homoseksueel, een zigeuner enkel classificeerbaar op basis van het feit dat zijn ouders of grootouders dezelfde eigenschappen (zij waren ook joden of droegen joodse namen, ze deden aan homoseksuele activiteiten enz.). In Zuid-Afrika was praktische raciale segregatie ook enkel maar mogelijk op basis van zichtbare criteria. Eens die omljnd waren, konden desbetreffende groepen bestempeld worden als lid van hun groep (dragen van een jodenster), vervolgens werden er aparte wetten voor uitgevaardigd (Nürnbergse wetten, 1935) en tenslotte werden ze uitgeroeid (op grote schaal vanaf 1941).

De band tussen monoculturele denkschema's en totalitaire systemen is onloochenbaar, omdat beiden van het ontkennen van verschillen uitgaan (tussen Frans- en Nederlandstaligen, blanken en zwarten, allochtonen en autochtonen...). Een democratische staat echter legitimeert zich, in

⁴³ Dus niet alleen etnisch racisme

tegenstelling tot een totalitaire (of racistische) staat, door het erkennen van verschillen. Omgaan met verschillen, en vooral etnische, religieuze en taalkundige, is de basis van een democratie in de brede zin en van een rechtsstaat.

Wij willen hier niet stellen dat er geen meertalig, multi-etnisch, multireligieus of multicultureel nationalisme kan bestaan⁴⁴, maar het komt minder vaak voor en meestal zal één van de vier criteria toch overheersend zijn.

Het niet aanvaarden van die verschillen op etnisch, religieus, taalkundig en cultureel niveau staat gelijk met racisme. Zo kan men bijgevolg ook spreken van taalracisme. De politieke vertaling van taalracisme is taalnationalisme.

De ene vorm van racisme kan ook een dekmantel zijn voor een andere vorm van racisme. Zo zien we dat bepaalde taalnationalisten in Noord-België zich zowel tegen de vreemdelingen als de Franstaligen richten⁴⁵ terwijl andere Vlaams-nationalisten zich alleen tegen de Franstaligen richten, doch ook op impliciete wijze te kennen dat ze alle volksvreemde elementen liever kwijt zijn dan rijk⁴⁶. Hun beperking van het racisme tot taalracisme is slechts schijn. Zij doen dit omdat deze vorm van racisme in België als het ware geïnstitutionaliseerd werd en dus meer aanvaard wordt dan etnisch of religieus racisme. Dat is uiteraard een schizofrene en onhoudbare toestand.

Vooraf uit de holocaust blijkt het duidelijk hoe een geleidelijke osmose en kruisbestuiving van nationalisme en racisme miljoenen mensen kan uitroeien. Hoewel de joden sedert Napoleon geëmancipeerd waren, werden ze in de Duitse nationalistische bewegingen vóór maar vooral na de Duitse eenmaking in 1870 als zondebokken afgeschilderd voor alle verderf van de moderniteit. Het antisemitisme was rond de eeuwwisseling een eerbare vorm van politiek tijdverdrijf geworden. Men denke aan de algemeen aanvaarde antisemitische burgemeester Lueger in Wenen of aan de Dreyfus-affaire in Frankrijk. Weliswaar was er nog geen grootscheeps plan tot uitroeiing van dit “minderwaardige ras”, maar er werd wel op gewezen hoe anders ze waren dan de Europeanen. Na WO I werden alle antisemitische “argumenten” door met name de NSDAP van Hitler (maar niet alleen door hem) op een rij gezet: ze waren zogenaamd schuldig aan de economische crisis van Duitsland, godsdienstig waren ze ‘anders’, historisch waren ze verantwoordelijk voor de dood van Christus en ideologisch voor de komst van het communisme (de joden waren blijkbaar communisten en kapitalisten) dat Duitsland in november 1918 de ‘dolkstoot’ gegeven had, vanuit raciaal oogpunt was het onzinnelijk om er mee samen te leven...

⁴⁴ Zuid-Afrika was meertalig, multi-etnisch (bijv. minderheid Indiërs) en multireligieus, hoewel de blanke afkomst en de protestantse ideologie toch overheersend waren; idem voor Indië, maar kan men dit land nationalistisch noemen in de zin dat we het hebben gedefinieerd?; de Sovjet-Unie was zeker multicultureel en het socialisme is een universele ideologie, maar toch werd het land centralistisch bestuurd door een Russisch-sprekende elite in Moskou. Het was eigenlijk een Russisch-nationalistische staat.

⁴⁵ Het Vlaams Blok, nu Vlaams Belang

⁴⁶ De Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA)

Steeds weer 'ontdekten' de nazi's verschillen tussen de Duitsers, de Ariërs en de joden. De joden waren de bankiers, de grootkapitalisten, de huisjesmelkers, de pooiers, de oproerkraaiers, de bedreigers van de orde enz. Met zo'n mensen kon niet samengeleefd worden en daarom streefden de nazi's een – naar eigen zeggen – zakelijke oplossing na van het “jodenvraagstuk”. Vele congressen, boeken, publicaties, manifesten, al dan niet van pseudo-wetenschappelijke aard werden gewijd aan de aard en de oplossing van het “gewichtige vraagstuk”, tot men uiteindelijk besliste de joden te verdrijven uit de maatschappij. Omdat een onafhankelijke staat (in Palestina) en een deportatie naar Madagascari o.a. door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog onmogelijk geworden waren, besliste men de joden – ondertussen van alle menselijke kenmerken ontdaan – te venietigen. Het is onmogelijk deze vorm van “wetenschappelijk” antisemitisme of racisme te bedenken in een wereld zonder nationalisme, omdat enkel door het nationalistische denken de mensen op basis van criteria los van hun wil kunnen gecatalogeerd en gecompartmenteerd worden. Nationalisme schept de idee van een groep en de compartimentering in groepen en de daaruit voortvloeiende mogelijkheid en noodzaak van het individu om zich met de groep te identificeren en om tevens aan die groep goede kenmerken toe te schrijven. Welke nationalist gaat er prat op dat zijn natie ook maar één duister randje bezit? Is het niet “toevallig” dat de “eigen” oplossingen en structuren telkens de meest zuinige, meest ethische, meest rationele, kortom de “beste” blijken? Ook gedijt het nationalisme het best in het kader van een staat. Een stateloze, internationaal georganiseerde racistische beweging (bijv. van blanken) zou nooit dezelfde nationalistische campagne hebben kunnen voeren als bijvoorbeeld nazi-Duitsland. Hiervoor was een staatkundig apparaat nodig. Dat is ook de reden waarom de meeste nationalisten wensen te opereren op niveau van een staat.

De kruistochten en pogroms van de Middeleeuwen, de oorlogen van Rome, van Carthago en Alexander de Grote, de honderdjarige oorlog enz. waren dynastieke, religieuze, economische of pre-kapitalistische conflicten. Enkel door de Franse en industriële Revolutie en met name door de conservatieve reactie daarop kon nationalisme ontstaan. Dit conservatisme betoogt in wezen dat de maatschappij niet maakbaar is en dat individuele vrijheid een gevaarlijke illusie is. Het gezin, de familie en op macropolitiek vlak de regio, de natie, het ras... al deze 'natuurlijke' gegevenheden zijn het ware referentiekader van de mens. Rassen en naties ademen en leven. De mens kan niet zonder dit referentiekader. Verschillen binnen naties zijn niet gewenst en in feite ook onmogelijk omdat enkel een één en ondeelbare natiestaat kan bestaan als zijnde fundamenteel “verschillend” van de “andere” niet-nationale groepen of naties. In haar uiterste vorm geeft dit denken aanleiding tot totalitarisme, waarbij de “leider”, de partij, de staat, de natie samenvallen. Zij beslissen wat goed is voor de burger, die een raderwerk is geworden in een machine. Dit is uiteraard enkel mogelijk door de totale primauteit van het groepsdenken (en de consequente toepassing van het zondebok-principe) waardoor duidelijk wordt dat nationalisme als het al niet aan de basis ligt van totalitarisme, er minstens een onlosmakelijk geheel mee vormt.

Het fascisme en het “praktische” communisme, de twee belangrijkste vormen van 20ste eeuws totalitarisme werden enkel maar mogelijk gemaakt door de overheersing van de groep op het individu. In een fascistische staat werd het individu aangespoord tot corporatistisch en (mogelijkerwijs) raciaal denken, in een ‘stalinistische’ staat moest hij voortdurend op zoek gaan naar interne en externe klassenvijanden, waarbij de eigen ‘klasse’ (net zoals bij de Italianen in het interbellum de Staat en bij de nazi’s het ras) samenviel met de partij en in fine met de nationale staat. Natuurlijk waren er ook voor de moderniteit en de industrialisatie despotische regimes en dictaturen geweest – die bleven trouwens ook na 1789 bestaan – maar nergens werden die ingevuld door een concrete ideologie. Hier ligt ook het verschil tussen een arbitraire dictatuur en het fascisme. Het fascisme gaat uit van de absolute almacht van leider en staat, waarvan de burgers en verenigingen slechts een willoos verlengstuk zijn. Een arbitraire dictatuur bestaat gewoon uit een despoot en zijn raadgevers of uit een junta die zonder volksvertegenwoordiging of –inspraak naar eigen goeddunken beslissingen nemen.

De mens die onkritisch dienstbaar gemaakt wordt aan een met veel klaroengeschal ontvouwde identitaire ideologie (het fascisme, het islamisme, het Vlaams- en Waals-nationalisme, de Noord-Koreaanse juche, het Duitse imperialisme, enz.) die elke andersdenkende mening ridiculiseert, banaliseert en mogelijkerwijs uiteindelijk verbant, is tot veel in staat. Jarenlange indoctrinatie kunnen van bijna elke mens zelfmoordterroristen, nazistische partijbureaucraten of gewetenloze beulen maken. Het doel waarvoor zij handelen lijkt immers zo ‘natuurlijk’, zo gemakkelijk en “evident”⁴⁷ dat het het individu en zijn primair, rationeel begrip ver overstijgt. Het valt op hoe men uit (vermeende) feitelijkheden (de joden hebben Christus vermoord, de Duitsers stalen ooit de Elzas, de Engelsen zijn de erfvijand van Frankrijk, de zigeuners zijn dieven, de moslims en kleurlingen zijn achterlijk, de “Vlamingen” werden ooit door de “Walens” uitgebuit...) steeds weer impliciete, politieke conclusies poogt te trekken, gericht op een hele groep en zijn leiders. Deze gevaarlijke veralgemeningen en overdrijvingen komen voort uit het groepsdenken dat omwille van haar omvang aan nuances nooit een boodschap kan hebben. Eens deze stap is gezet en door massale propaganda op “uiterlijk dezelfde” mensen wordt losgelaten, spreken we van een nationalistische dijkbreuk. Of die onttaart tot totalitair fascisme, tot een absolute dictatuur van het proletariaat, tot een nazistisch racisme, kortom tot een staat waarin het individu niets meer betekent, is slechts een kwestie van politieke opportuniteiten en economische mogelijkheden, maar wordt ab origine nergens door het nationalisme uitgesloten⁴⁸.

⁴⁷ Hebben de joden geen kromme neus? Zijn de Fransen niet de erfgenamen van Napoleon? Is het Japanse ras niet voorbestemd om Oost-Azië te overheersen?

⁴⁸ Bekommert de Vlaamse nationalist zich om Waalse zieken en doden, waarvan het aantal kan en zal stijgen bij een splitsing van de Belgische sociale zekerheid? Interesseert de nationale regering die het Kyoto-protocol niet ratificeert zich voor de rampzalige gevolgen voor het milieu waarvan de hele mensheid afhangt? Bekommert de soevereine staat zich in een oorlog om de duizenden doden bij een tegenpartij?

§7. Nationalisme en staatsordening

Van een staat zou men kunnen verwachten dat hij al zijn burgers al gelijk beschouwt en racisme tussen zijn burgers bestrijdt. Juridisch gezien is dat zo in quasi alle staten ter wereld. De gelijkheid van de burgers van een land wordt ondersteund door vele grondwetten en internationale verdragen.

Zo bepaalt artikel 1 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens⁴⁹:

“Alle menselijke wezens worden vrij en gelijk in waardigheid en in rechten geboren. Zij zijn begaafd met rede en geweten en moeten elkaar bejegenen in een geest van broederlijkheid.”⁵⁰

Maar soms wordt deze regel niet consequent toegepast of overtreden en bezondigen machthebbers zich aan intern nationalisme en interne discriminatie. We denken bijvoorbeeld aan de slavernij in de 19de eeuw en de tot in de jaren 60 voortdurende juridische achterstelling van zwarten in de VSA⁵¹. Het vroegere Zuid-Afrikaanse apartheidsregime, dat in 1990 werd afgeschaft, is een ander markant voorbeeld van juridisch georganiseerde ongelijkheid. Vele zwarten werden toen op basis van een etnisch apartheidsysteem ondergebracht in thuislanden of vervolgd en uitgebuit omdat ze zwart waren. In Indië zijn er tot vandaag nog verschillende ongelijke “kasten”. In nazi-Duitsland werden de Joden vervolgd en vermoord omdat ze Jood waren. In Beiroet scheidde een “groene lijn” de christelijke wijken van de moslimwijken in het kader van de Libanese staat. In Israël werden de “bezette gebieden” vóór hun onafhankelijkheid in de jaren '90 op basis van een religieus apartheidsysteem als thuislanden van de islamitische moslims beschouwd.

Deze discriminaties maakten of maken deel uit van de staatsordening. In uitzonderlijke gevallen beslisten de grondwetgevers om dit geïnstitutionaliseerd racisme en intern nationalisme ook te vertalen in de staatsvorm. Dat gebeurde bijvoorbeeld in de Sovjet-Unie, die een federale staat was op basis van etnische grenzen⁵². Het beste hedendaagse voorbeeld van een nationalistische staatsordening is het federale België⁵³. In tegenstelling tot een land als Irak werd dit nationalistisch federalisme niet door een buitenlandse mogendheid opgelegd, maar door de Belgische overheid zelf, zogezegd om de politiek-communautaire problemen op te lossen. De

⁴⁹ Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 10 december 1948

⁵⁰ De Amerikaanse president Trumann verklaarde bij de ondertekening van het verdrag in 1948: *"The Charter is dedicated to the achievement and observance of human rights and fundamental freedoms. Unless we can attain those objectives for all men and women everywhere - without regard to race, language, or religion - we cannot have permanent peace and security in the world."*

⁵¹ Nochtans bepaalt de Amerikaanse grondwet: "All men are born equal".

⁵² Er dient wel opgemerkt te worden dat dit etnisch federalisme zeer relatief was omdat de communistische partij het land op een zeer unitaristische wijze bestuurde

⁵³ Artikel 10 van de Belgische grondwet bepaalt nochtans : *« Er is in de Staat geen onderscheid van standen. De Belgen zijn gelijk voor de wet. »* Artikel 11 voegt eraan toe: *Het genot van de rechten en vrijheden aan de Belgen toegekend moet zonder discriminatie verzekerd worden.*

geschiedenis leert ons echter dat federalisme dat gesteund is op etnische, taalkundige of religieuze criteria niet standhoudt⁵⁴.

Dit brengt ons bij een paradox. Langs de ene kant worden de Belgen overstelpt met wetgeving die de discriminatie in de samenleving moet tegengaan en de gelijkheid tussen de Belgen dient te bewerkstelligen. Zo bestaat er in België sinds het einde van de 19de eeuw een sociale beweging, die het leven van de lagere klassen wil verbeteren (socialistische partijen, vakbonden, ziekenfondsen enz.) en daar via politieke weg ook grotendeels in geslaagd is. Tevens was er de emancipatie van de vrouw, die haar op gelijke juridische voet met de man diende te plaatsen, wat volledig gelukt is. Er zijn ook initiatieven die de werkgelegenheid bij de jongeren moet doen verhogen of die ouderen langer aan het werk trachten te houden. Sinds 1981 bestaat er in België ook een anti-racismewet en sinds 2003 een anti-discriminatiewet waarvan het toepassingsgebied dit jaar nog sterk werd uitgebreid. Elke discriminatie op vlak van afkomst, handicap, taal, nationaliteit, godsdienst etc. is voortaan verboden.

Ook de Europese Unie, die gecreëerd werd in 1957, heeft als doel de sociaal-economische verschillen tussen de lidstaten weg te werken en heeft op dat vlak spectaculaire vooruitgang geboekt, vooral in Zuid- en Oost-Europa.

M.a.w. de officiële leer in België is die van wegwerking van verschillen, geïntegreerde samenwerking en wederzijds respect. Op communautair en institutioneel vlak is het echter volledig het omgekeerde. Hier kunnen de verschillen tussen Franstaligen en Nederlandstaligen niet groot genoeg zijn. Hier wordt sinds 1970-1980 een politiek van taalapartheid en uiteengroeien gepromoot. Hier moet samenwerking en wegwerking van verschillen zoveel mogelijk vermeden worden. Daartoe heeft men België ingedeeld in twee (en een half) ééntalige gebieden (met uitzondering van het Brussels gewest, een deel van Duitstalig België en enkele faciliteitengemeenten). De gemeenschappen en de gewesten hebben vooral tot doel respectievelijk de culturele en de sociaal-economische verschillen te bevestigen en te vergroten, niet deze verschillen weg te werken. Dit feitelijk bipolair federalisme blijkt nu opnieuw te falen. En deze keer is het falen staatsbedreigend. Bovendien kan men zich de vraag stellen naar de verpletterende verantwoordelijkheid in Europese (en dus meertalige) context van de Belgische volksvertegenwoordigers. Alleen durven de Belgische politici hun kapitale vergissing nog niet toe te geven. Maar is dit vol te houden?

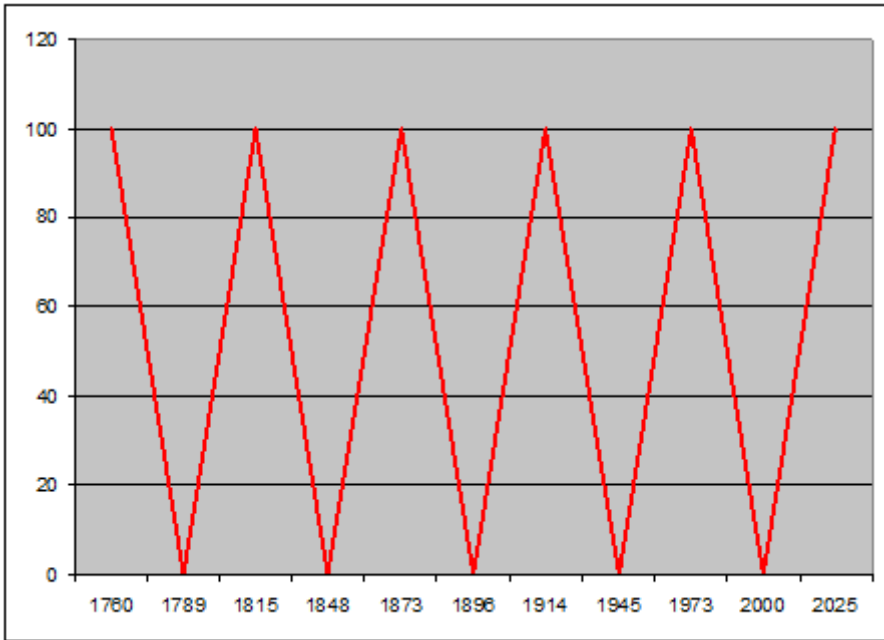
Zulk etnisch, taalkundig, religieus of cultureel federalisme zijn misschien wel legaal, maar niet noodzakelijk democratisch en zeker niet legitiem⁵⁵, d.w.z. ethisch verantwoord, rechtvaardig.

⁵⁴ A. ALEN, *Le fédéralisme*, De Boeck, Brussel, 1995, p. 161

⁵⁵ de juridische maatstaf voor deze stelling is artikel 1 van de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens, die iedere mens als (juridisch) gelijk beschouwt.

§8. Nationalisme en economie

Dat economie en politiek nauw vervlochten zijn, moet niet uitgelegd worden. Geld is ook belangrijk in het Belgische (con)federaliseringsproces. In België splitsen onder politieke en financiële druk universiteiten, beroepsverenigingen, sportbonden, NGO's. De ontwikkeling van het kapitalisme houdt ook nauw verband met die van de nationale bewegingen.

De lezer wordt uitgenodigd kennis te nemen van bovenstaande grafiek van de Russische econoom Nicolaj Kondratiev (1892-1938). Volgens Kondratiev verloopt de evolutie van het (Westerse) kapitalisme volgens golven die telkens ca. 50 jaar in beslag nemen en bestaan uit een opwaartse en een neerwaartse spiraal. De opwaartse spiraal is die van de economische expansie, de neerwaartse die van de recessie, maar ook die van de uitvindingen die een expansie mogelijk maken.

Vertellen die economische fases ons wat meer over de ontwikkeling en expansie van het nationalisme in België?

- Fase 1 (1760-1815) beslaat het tijdperk van de eerste industriële revolutie, waarvan de expansiefase (stoommachines, textiel, steenkool e.d.m.) liep vanaf 1789 tot 1815 (slag bij Waterloo);
- Fase 2 (1815-1873) bestaat uit een neerwaartse fase (tot 1848) en een opwaartse fase gekenmerkt door de opkomst van de metaalnijverheid en de aanleg van spoorwegen;

- Fase 3 (1871-1914) bestaat uit een neerwaartse fase, die een rechtstreeks gevolg is van de saturatie van fase 2, die neerwaartse fase slaat in 1896 om naar een expansiefase met o.a. toegang tot uitvindingen als de auto en electriciteit voor steeds grotere massa's;
- Fase 4 (1914-1973) begint met een neerwaartse fase vanaf de Eerste Wereldoorlog en kent in haar expansieperiode (1945-1973) de opkomst van de petroleumindustrie en alle consumptiegoederen daarmee verbonden. Ook de ruimtevaart en de chemische industrie vieren hoogtij in deze periode;
- Fase 5 (1973-2025) begint bij de oliecrisis, waarna de opgangfase van de informatietechnologie zich slechts bij de eeuwwisseling manifesteert. Merkwaardig genoeg is ook elk keerpunt van een neergaande naar opgaande fase en omgekeerd een politiek wentelpunt:

Vanaf 1789	Franse Revolutie (OP)
Vanaf 1815	Slag bij Waterloo (NEER)
Vanaf 1848	Einde nationale revoluties (OP)
Vanaf 1871	Frans-Duitse oorlog (NEER)
Vanaf 1896	Begin Duitse 'Welt-Politik' (OP)
Vanaf 1914	WO I (NEER)
Vanaf 1945	WO II (OP)
Vanaf 1973	Oliecrisis (NEER)
Vanaf 2001	Aanslagen WTC (OP)

Wat België betreft vallen de uitkristallisering van de successen van de Vlaamse en de Waalse Beweging vaak in een periode van economische neergang:

- de taalwetten van 1873, 1878, 1883 (de gelijkheidswet valt nog ongeveer in een neerwaartse periode, te weten 1898): in fase 1873-1896.
- Het territorialiteitsbeginsel van 1921, de vervlaamsing van de Hogeschool van Gent (1930), de taalgebieden van 1932 (de taalgrens van 1963 en de cultuurraden van 1970 zijn hier slechts een uitvloeisel van): in fase 1914-1945.
- De Grondwetsherzieningen van 1980, 1988 en 1993, de staatshervorming van 2001 (in fase 1973-2001).
- Voorgestelde fasen vallen ook samen met de verwezenlijkingen van het Europese nationalisme:
 - De Duitse en Italiaanse eenmaking van 1871 (op het breukvlak van twee perioden).
 - De opsplitsing van de Oost- en Midden-Europese keizerrijken, Wereldoorlog I en Wereldoorlog II
 - Het uiteenspatten van de USSR (1991), van Tsjechoslovakije (1993), van Joegoslavië (1992-2000)

De neerwaartse fasen worden gekenmerkt door politieke en economische instabiliteit en de

macht van de nationalistische minderheden terwijl de opwaartse perioden gekenmerkt worden door politieke en economische stabiliteit en meer democratische regimes.

Uiteraard zullen hierop wel overal uitzonderingen te vinden zijn⁵⁶, maar het proces van nationalistisch succes in Europa tijdens neergaande fasen van het kapitalisme valt toch op. Waarom is dit zo? Is het toeval? Wellicht niet. Allicht hebben pragmatische nationalistische bewegingen in tegenstelling tot de meer amorfe economie, nood aan verrijking, aan economische expansie omdat de toekomstige heersende klasse in die periode over de middelen en de bedenktijd beschikt om de voorbereiding van nationale staten aan te vatten. In een opgaande fase plukt de economie de vruchten van het denkwerk van de neergaande fasen. Tijdens de fasen van recessie speelt het nationalisme genoegzaam in op de frustraties van de bevolking. Zijn mensen niet steeds meer vatbaar, of althans minder politiek apathisch – waardoor een minderheidsgroep meer kans tot slagen krijgt, waardoor ze meer kans heeft om grotere groepen van de bevolking mee te slepen – in perioden van economische neergang? De Belgische revolutie, om even terug te komen op onze eigen geschiedenis, brak mede uit onder impuls van een verarmd proletariaat. De Duitse eenmaking en later het Duitse imperialisme waren bedoeld om de concurrentie, “de plaats onder de zon” van Pruisen en Duitsland in Midden-Europa, in Europa, later in de wereld veilig te stellen. De Sloveense en Tsechische leiders scheidde zich in het begin van de jaren 90 van de 20ste eeuw af van Joegoslavië, van Slovenië, om niet te worden meegeslept in de verarming.

In het eerste deel hebben we de asociale aspecten van dit denken uitvoerig besproken. De economie vergroot, mondialiseert, zoveel is duidelijk. De socialisten lijken in principe met hun solidariteitsdenken (‘arbeiders aller landen, verenig U!’⁵⁷) het best gewapend. Toch zijn bleken de Belgische socialisten niet opgewassen tegen de nationalistische en middelpuntvliedende krachten en hebben zij meerdere staatsvormingen goedgekeurd. Diegene die het nationalisme wil bestrijden, zal de socialisten moeten aansporen om terug te keren naar hun ideologische wortels, naar de solidariteit, minstens tussen de arbeiders, dit om te kunnen weerstaan aan de steeds grotere dimensies van de kapitalistische bedrijvigheid.

Maar ook de vrijheidslievende liberalen moeten zich keren tot elk denken dat het economisch primaat van een individu ondergeschikt maakt aan dat van een groep. Hoeveel grenzen moet het individu kennen? Het is daarom aangewezen dat ook de Belgische liberalen structureel samenwerken om het individu te beschermen tegen een regionalistisch neo-collectivisme. Het collectivisme, de staatsbemoeyenis dat eigen is en zal zijn van een “Vlaanderen”/“Wallonië” dat staat op eigenwaarde, eigenheid, de intrinsieke waarde van het “Vlaamse” of “Waalse” volk. Een samenleving die uitgaat van de zelfbeschikking en van de eigenwaarde van het individu kan nooit individuen etnisch compartimenteren en de welvaart van één groep aan de andere ontzeggen.

De Nederlandstalige en Franstalige Groenen kunnen zich beroepen op de rijkdom van hun ideologie, die uitgaat van een globale visie. De vervuiling, die uitwas van het economisch multinationalisme kan niet op nationaal, laat staan op regionaal niveau het hoofd geboden

⁵⁶ Bijvoorbeeld de financiële, economische en institutionele crisis die België en de wereld teisterden vanaf de helft van 2007.

⁵⁷ Zoals opgenomen in MARX, K., ENGELS, F. “Het Communistisch Manifest”

worden⁵⁸. De Kerk is er ondanks haar machtige structuren, door haar foutieve interpretatie van “Geef Caesar wat Caesar toekomt” niet in geslaagd het nationalisme in België af te remmen. Misschien moet een nieuwe generatie Christen-democraten, in Noord en Zuid het voortouw nemen in de vorming van een solidair centrum-alternatief dat definitief afstand neemt van het “Vlaams”, “Waaals”, francofoon en Brussels nationalisme.

§9. Nationalisme en religie

We hebben gezien dat religie, naast taal, cultuur en etnische afkomst, een basis is voor racisme en nationalisme. Men kan zo spreken van religieus racisme en religieus nationalisme. De politieke strijd van de Taliban tegen de westerse wereld of van de nazi's tegen de Joden kan men religieus nationalisme noemen.

We weten ook dat vooral in Europa de religie veel aan macht heeft ingeboet. De macht van de katholieke kerk is er sterk op achteruit gegaan. Ook de protestantse en de anglicaanse kerk hebben niet meer het gezag van weleer. De vrijzinnigheid en het agnosticisme zijn overheersend in West-Europa. Kerken lopen leeg en het aantal priesterroepingen daalt dramatisch. In landen als Frankrijk en Duitsland heeft de lekenstaat de politieke macht stevig in handen. Ook in de Benelux heeft het vrijzinnig gedachtegoed veel terrein gewonnen. Bijna heel Europa laat abortus toe. Euthanasie en homohuwelijken werden recent ook in verschillende westerse landen toegelaten.

Door de verzwakking van de godsdienst bestaat de mogelijkheid dat de burgers op zoek gaan naar “een vervangproduct”. Dit kan de vrijzinnige ideologie zijn, het humanisme, maar ook het nationalisme. In de jaren 20 en 30 van de twintigste eeuw slaagde dictator Mussolini er ook in de katholieke leiders in Italië door zichzelf te vervangen en zo het fascisme als een soort van nieuwe staatsgodsdienst op te voeren.

Godsdienst heeft het kenmerk het vrije denken van mensen te beperken. Bepaalde dogma's mogen niet in vraag worden gesteld. Het gevolg hiervan is dat de burgers gedwee worden gemaakt. Dit kan positief zijn om een anarchie tot een rechtstaat om te vormen, maar politici met minder goede bedoelingen kunnen er ook misbruik van maken.

Dat proces schijnt ook in Noord-België aan de gang te zijn. Van de Belgische onafhankelijkheid tot de jaren 60 was de katholieke kerk overheersend in België en vooral in het noorden van het land. De katholieke kerk – de lagere clerus althans - is zelfs een belangrijke motor geweest van het opkomende flamingantisme in de 19de eeuw (Daensisme). Na de jaren '60 van de twintigste eeuw heeft de Belgische katholieke kerk echter veel aan macht ingeboet, hoewel het Vlaams-nationalisme als politieke stroming niet verzwakt is, integendeel. In zekere zin heeft het Vlaams-nationalisme dat, via het Vlaams Blok, vanaf de jaren 80 ook deels etnisch racistisch werd, de katholieke godsdienst vervangen. In zekere zin zouden we dus van een nieuwe “religie” kunnen spreken.

⁵⁸ Hoewel in principe al deze dingen *a fortiori* ook opgaan voor het christelijk personalisme, dat solidariteit met de zwakkeren predikt, moeten we ons toch ernstig afvragen of het kartel Belgische tussen de zogenaamd christelijke CD&V en de nationalistische N-VA *überhaupt* nog thuishoort in een moderne democratie.

§10. Nationalisme en taal

Nationalisme ent zich misschien nog het gemakkelijkst op taal. In België is dat het meest duidelijk omdat daar de nationalistische bewegingen zich vooral met de “verdediging” van de taal bezig houden. De term verdediging zetten we wel tussen aanhalingstekens omdat die zeer ver kan gaan, vooral in Noord-België en zelfs tot racistische (vooral anti-Franstalige) maatregelen aanleiding kan geven.

In andere landen is het taalnationalisme minder duidelijk omdat daar de enige officiële dikwijls met de staat samenvalt. Zo zal men niet echt geneigd zijn om het Griekse nationalisme taalnationalisme te noemen hoewel het dat, naast cultureel nationalisme, ook is.

Een eenheidstaal is een onmiskenbaar voordeel voor een land. Het vergemakkelijkt de communicatie en maakt nationale media eenvoudig. Meertalige landen zijn zeker moeilijker te besturen, gewoon omdat alle officiële teksten en verklaringen moeten vertaald worden.

Nochtans is meertaligheid niet meer uit deze wereld weg te denken. Internationale organisaties, bedrijven en particulieren bedienen zich steeds meer van verschillende talen. De moderne communicatietechnieken hebben deze internationale contacten erg bevorderd. De wereld wordt steeds meer een groot dorp. Het is dan ook logisch dat de politieke structuren zich aan deze economische en sociologische evolutie aanpassen. Zo kan men derhalve stellen dat meertalige staten zoals België, Zwitserland en Canada beter aangepast zijn aan de meertalige wereld waarin we leven. In die zin is taalnationalisme dan ook ouderwets.

III. NATIONALISME IN DE MODERNE GESCHIEDENIS

We hebben de vorming van een cultuurhomogene, soevereine staat de hoogste vorm van politiek nationalisme genoemd. In West-Europa ontwikkelden staten zich gradueel vanaf de late middeleeuwen, gepaard gaand met de opkomst van het kapitalisme. De moderne staat bezit, naast het monopolie op geweld, ook enkele andere specifieke eigenschappen die haar onderscheiden van de middeleeuwse prinsdommen of de Antieke imperia, te weten een bureaucratie, een staand leger, een centraal systeem van belastingen, een netwerk van diplomatieke relaties en een economische staatspolitiek.

Staten kunnen in principe dynastiek, autoritair, theocratisch, marxistisch, fascistisch, dictatoriaal, totalitair of democratisch zijn. De dynastieke vorm is in de 20ste eeuw verdwenen, mede onder invloed van nationalistische krachten. Op die manier verdween het tsarenrijk, de Oostenrijk-Hongaarse Dubbelmonarchie en het Ottomaanse Rijk. De totalitaire vorm, waarvan nationalisme een belangrijke component is, kende haar grootste successen van de jaren 30 tot 50 van de 20ste eeuw. In 1935 werd heel Europa, op de Benelux, de Scandinavische landen, het V.K., Ierland en Frankrijk na autoritair of dictatoriaal bestuurd. In bijna al deze laatste landen haalden extreem-linkse of extreem-rechtse groeperingen belangrijke verkiezingsoverwinningen.

Een dictatuur is evenwel geen totalitair regime. In een totalitair regime is er één leider, die de emanatie is van de enig toegelaten partij, die op haar beurt samenvalt met de staat en de heersende ideologie (bepaalde vormen van communisme, van fascisme, van nazisme...). De openbare mening heeft hier opgehouden te bestaan. Een dictatuur is een willekeurig despotisme door één of meerdere mensen. Een totalitair regime kan pas ontstaan na de invoering van een democratie. Op dat moment grijpen mensen in die op basis van verschillen in de samenleving (in moedertaal, ras, afkomst...) anderen willen discrimineren, vervolgen of zelfs uitroeien.

De maatschappij moet, volgens hen, homogeen en zuiver zijn. Zulk een staatsvorm kan niet bestaan zonder een sterk en virulent nationalisme. Vandaag bestaan er nog zo'n staten, denken we maar aan Noord-Korea of Iran. De ideologie⁵⁹ wordt ook expliciet naar buiten gebracht als een staatsideologie. Hoewel de verschillende totalitaire ideologieën elk op hun manier verschillen, komen ze uiteindelijk allemaal op hetzelfde neer: onderdrukking, indoctrinatie, verknechting van het individu, imperialisme, sacralisering van de staat. Noord-Korea “moet” Zuid-Korea veroveren, de Sovjet-Unie “moest” een ideale staat worden, Italië “moest” het hele Middellandse-zeegebied veroveren. Welke andere gedachtestroom dan het nationalisme, dat zoals we zegden de mensheid compartimenteert en de staat boven het individu stelt, kan aan de grondslag liggen van deze processen?

⁵⁹ in Noord-Korea: “juche”, in de ex-SU: “stalinisme”, in het Italië van de jaren 20: “fascisme”

Vandaag zijn ook de meeste marxistische en fascistische staten verdwenen. Het fascisme is militair verslagen. Of het fascistoïde denken, de combinatie van extreem racisme en extreem nationalisme, verslagen is, is een andere vraag. Gezien de opkomst en het succes van vele zogenaamd “rechts-radicalen” partijen in Europa is het antwoord meer dan waarschijnlijk negatief.

Het gevaar bestaat altijd dat nationalisme gewelddadig wordt. Zoals gezegd is fascisme slechts een extreme vorm van nationalisme. Zo is er geen wezenlijk verschil, tenzij een gradueel, tussen het Frans nationalisme van Le Pen (FN) en het fascisme, net zo min als tussen Vlaams-nationalisme en fascisme.

Het wezen van conflicten leert ons meer over nationalisme. Er zijn nog steeds talloze grote en kleine conflicten in de huidige wereld. Het Arabisch-Palestijns conflict, de burgeroorlog in Sri Lanka, de Koerdische afscheidingsbeweging, de Tsjetsjeense oorlog, de Afghaanse oorlog, het Iraaks conflict. Voorts zijn er nog gewapende vredes op Cyprus, in Korea, in de grensstreek tussen India en Pakistan. Verschillende oorlogen zijn mogelijk: religieuze, handels-, dynastieke, revolutionaire, guerilla-, koloniale en bevrijdingsoorlogen. Sedert de dynastieke staatsvorm vrijwel verdwenen is in de overgang van feodalisme naar kapitalisme zijn alle moderne oorlogen, inclusief de lijst hierboven, nationalistische oorlogen. Immers: het gaat steeds om twee – of meer – staten die elkaar bekampen, om deelstaten of regio's die zich willen afscheuren of etnische groepen die strijden om superioriteit.

In de twee wereldoorlogen vielen 90.000.000 doden, tijdens de Chinese en Russische burgeroorlog vielen 12 miljoen doden. De Stalinistische en Maoïstische zuiveringen gecombineerd met die van Pol Pot eisten ongeveer 65 miljoen doden. Deze duizelingwekkende cijfers van ‘afgesloten’ conflicten of genocides tonen aan tot wat de mens in staat is wanneer hij zijn medemens bestrijdt met alle mogelijke middelen in de moderne tijd. Dezelfde bedenking kunnen we maken bij modern terrorisme dat tienduizenden mensen doodt en verminkt. Terrorismen is een tactiek, geen ideologie. Mensen sterven in aanslagen. Hebben ze iets gedaan? Begingen ze een voorafgaande misdaad? Neen, ze hebben het “ongeluk” zich op het territorium van een “foute” natie te bevinden of tot deze natie te behoren.

Hier dringen we door tot de kern van het intermenselijk conflict tussen groepen. Oorlogen en terrorisme, aanslagen en bloedbaden komen niet uit de lucht vallen. Men moet eerst de tegenpartij ontmenselijken. Hoe grijpt deze ontmenselijking plaats? Leaders kunnen, vanuit hun gezagspositie, leden van hun afgebakende groep vertellen dat een andere bevolkingsgroep fundamenteel anders is, dat hij té veel verschilt. Ze spreken een andere taal, hebben een andere cultuur, hebben een andere afkomst, een andere huidskleur. Welbeschouwd is dat geen probleem. Het problematisch karakter neemt een aanvang op het moment dat men uit deze verschillen politieke conclusies trekt. Verschillen worden vastgesteld, lijnen afgebakend op basis van (zichtbare) kenmerken en/of van een afgebakend territorium. Deze mensen zijn anders, dus voor hen gelden andere wetten, andere regels, andere maatstaven. Men zegt dat we deze mensen

niet kennen, dat ze onbetrouwbaar zijn, dat ze lui zijn, dat ze profiteren, dat hun leiders huichelachtig zijn. In dit vertoog wordt bij een vergelijking van de twee polen nooit een slechte eigenschap aan het eigen volk, aan de eigen politieke leiders (tenzij ze als “volksverraders” beschouwd worden) toebedeeld. De anderen zijn minder productief, armer, parasiterend, verderfelijk door hun cultuur. Men kan er niet mee samenleven, niet mee praten. Dit zijn duidelijk nationalistische processen. In de hoogste graad van tussenstaatse spanningen, wanneer het erop aankomt om alles op alles te zetten, bestaat er enkel nog de natie. In het kader van de natie mag vermoord, geplunderd, verkracht worden, mogen duizenden of miljoenen mensen opgeruimd worden⁶⁰. Wat in een normale staat niet kan door een individuele burger, wordt in een oorlog als volslagen normaal en zelfs wenselijk beschouwd.

Dit is een perspectiefverschuiving: wat de mens als individu niet kan, doet hij wel op grote schaal. Hierin ligt ook een deel van de verklaring voor de Holocaust. Wie was schuldig? De man die de mensen vergaste in de gaskamers? De kampbewaker? Degene die de deur van de gaskamer opendeed? De ambtenaar die besliste wie moest verdwijnen? De administratie? De overheid? De Leider? Een collectieve daad is voor de mens die schuldloos wil zijn blijkbaar vaak gemakkelijker te volbrengen dan een individuele.

Nationalisme en soevereïnisme zijn dus sterke krachten. Zij leiden niet altijd tot oorlog. Zij leiden niet steeds tot fascisme en totalitarisme. Roken leidt niet altijd tot kanker, rijden onder invloed leidt niet steeds tot ongevallen. Het scheidt er wel de mogelijkhedenvoorwaarden voor. Niemand zal het aanmoedigen. Vaak wordt het als schadelijk beschouwd door de maatschappij. In de samenleving moeten er ook krachten opstaan die wijzen op de schade die nationalistisch denken kan voortbrengen. Ook nationalisme dat niet ontspoord in gewelddadigheden, maar blijft steken in woord- en structuregeweld (bijv. censuur) is gevaarlijk. Dit hangt samen met het fundamenteel ondemocratisch karakter ervan.⁶¹

Nationalisme werd door politieke leiders aangewend vanaf het moment dat het niet (meer) volstond om zich te beroepen op persoonlijke macht en vazallen. Nationalisme is dus een wereldbeschouwing die net als het socialisme, het liberalisme, de christen-democratie en het conservatisme voortvloeit uit de instorting van de feodale maatschappij en de opkomst van het kapitalisme (15de-18de eeuw). Nationalisme is ook een product van de Verlichting want van dan af trad het in zijn actieve en militante fase. De reden is bekend. De nieuwe maatschappij was immers geen standenmaatschappij meer, maar een klassenmaatschappij. Sociale mobiliteit werd mogelijk. Zolang de samenleving zich bevond in een verstard paradigma, d.w.z. in een model waarin iedereen (bij wijze van spreken) van de wieg tot het graf zich bewust is dat zijn plaats (bepaald door God, de Kerk, de Koning...) onverplaatsbaar was, was er voor de leiders van staten geen noodzaak om zichzelf te definiëren anders dan op het goddelijk recht (Lodewijk XIV) of op het natuurrecht. De mensen berustten in hun lot. Later veranderde dit. In het Verlicht despotisch model beriepen de West-Europese keizers en koningen zich niet langer op “le droit divin”, maar wel op Verlichte denkbeelden (“alles voor het volk, niets door het volk”).

⁶⁰ bijv. nazi-Duitsland, stalinisme in de Sovjet-Unie, Rwanda en ex-Joegoslavië

⁶¹ Democratie in de brede zin van het woord (zie p. 9)

Maar de tak van de Verlichting die het zwaartepunt legde bij het dynastieke⁶² zou plaats ruimen voor de tak die zegde dat de Verlichting niet alleen van het individu zélf uitging, maar dat groepen individuen ook in staat waren machthebbers te controleren⁶³. Deze denkbeelden waren al in de middeleeuwen aanwezig, maar konden pas door de grootschalige introductie van het kapitalisme en het wegvegen van de oude structuren ingang vinden. Het modern nationalisme is ontstaan in het Westen⁶⁴ en aangezien het Westen 85% van de aardbodem heeft gekoloniseerd, heeft deze ideologie zich op een tijdsspanne van 200 jaar sterker nog dan elke andere weten te verspreiden en consolideren over de aarde, als ware het een olievlek. Sterker dan enige andere omdat ze eenvoudig kan aangenomen worden en omdat ze schijnbaar vanzelfsprekend is. Inderdaad moet men om zich nationalistisch op te stellen geen grote intellectuele moeite doen. Het volstaat te staan op de “rechten” van het eigen “volk” en dat begrip “volk” wordt afgelijnd op basis van een bepaalde taal, religie, etnie of cultuur of eventueel een combinatie van die factoren. Men moet niet beschikken over een theorie, zoals in andere ideologieën. De zogezegde “waarheden” van het nationalisme zijn bovendien onaanvechtbaar. Wie kan loochenen dat een kleurling geen blanke is? Is het dan niet “vanzelfsprekend” dat iemand die in België het Nederlands als moedertaal heeft een “Vlaming” is en als dusdanig “rechten” heeft (in fine: een eigen staat)? Nationalisme heeft dus niet alleen het Westen overspoeld, maar door de kolonisatie en daaropvolgende dekolonisatie ook Afrika, Azië, Oceanië en Zuid-Amerika. Nationalisme is dus niet alleen een politieke actie, maar ook een uitvloeisel van die activiteit. De soevereine staat is niets natuurlijk, maar wel volledig menselijk bepaald en bijgevolg volstrekt artificieel.⁶⁵

Democratie heeft ervoor gezorgd dat nationalistische propaganda een groter draagvlak kon hebben. Niet alleen de behoefte aan propaganda steeg, maar ook de afzetmarkt. Democratie biedt een afzetmarkt voor allerhande ideeën, net zoals het kapitalisme een afzetmarkt biedt voor allerhande goederen en dit des te meer naarmate het stemrecht uitgebreid werd naar alle lagen van de bevolking en zo nationalisme en nationalistische (of racistische, antisemitische enz.) partijen een steeds breder draagvlak konden vinden.

In een geïndustrialiseerde staat heeft het centraal gezag duidelijke middelen en criteria nodig om beroep te kunnen doen op volkssteun. Het zich beroepen op de bescherming van eigen territorium, cultuur, taal enz. wordt pas dan belangrijk⁶⁶.

Zelfs wanneer we kijken naar een proto-geïndustrialiseerde staat als de Sovjetunie tussen 1922 en 1930 zien we het nominaal socialisme verdwijnen ten gunste van een autarkisch nationalisme. Het ontstaan dus van mechanisering, van centralisatie, van de noodzaak aan tastbare verbondenheid tussen burger en staat, de synthese tussen massificatie en publieke

⁶² Voltaire

⁶³ Locke

⁶⁴ rond 1789 bij de Franse Revolutie, Robespierre

⁶⁵ Zoals gelijk welke staat of regime ter wereld

⁶⁶ Wat niet wegneemt (integendeel zelfs) dat parallel en vaak naast het nationalisme als *raison d'Etat* zich nationalismen ontwikkelden die het staatsgezag in vraag stelden, cf. Polen in Rusland en Duitsland, Ieren in Verenigd Koninkrijk.

opinie zorgen voor een geïdeologiseerde samenleving. Binnen dat netwerk opereren socialisme, liberalisme enz. elk met hun eigen doelstellingen en binnen dat kader opereert parallel en simultaan het nationalisme.

HROCH heeft in zijn analyse drie fasen onderscheiden binnen dewelke nationalisme zich ontwikkelt⁶⁷:

- Een kleine intellectuele elite van filologen (her)ontdekt de natie, haar verleden, de schoonheid en waarde van de taal. Het volk heeft geen nationaal bewustzijn. (bijv. de Italiaanse gebieden aan het eind van de 18de eeuw)
- Minderheidsgroepen stellen programma's op met nationale eisen. Nationalisme treedt in haar politieke fase. Steeds grotere groepen komen onder invloed van het politieke nationalisme. (bijvoorbeeld: de Italiaanse gebieden vanaf de jaren 1830)
- Het nationalisme institutionaliseert zich, de natiestaat krijgt vorm. Door instituties als leger en school wordt de volksofvoeding op nationale leest geschoeid. (bijvoorbeeld: Italië vanaf de eenmaking in 1860)

Het is duidelijk dat dit schema nuttig is, maar niet alles zegt over nationalisme, ook niet over haar ontwikkeling en finaliteit. Eigenlijk is nationalisme steeds in een dynamische ontwikkeling waarbij het zich positioneert tegenover andere nationalismen. Nationalisme kan niet bestaan zonder concurrerende nationalismen, zonder interne (volksvreemde) en externe vijanden. Mensen worden niet alleen op basis van simpele identificaties geïdentificeerd en gecompartmenteerd, de antagonistische compartimenten moeten tevens voortdurend in een strijd met elkaar verkeren. Waarom?

Empirisch kunnen we stellen dat de oprichting van een soevereine natiestaat de hoogste vorm is van nationalistische politieke agitatie. Een zelfbeschikkende staat positioneert zich per definitie tegenover een andere soevereine staat. De staten handelen naar eigen goeddunken en zullen steeds nieuwe middelen opeisen. Grotere legers, een groter wapenarsenaal, meer kapitaal e.d.m. zijn nodig om de soevereiniteit tegen interne en externe vijanden te verdedigen. De cultus van de natie wordt gesacraliseerd om de burgers intern in het nationaal gareel te houden en om buitenlandse soevereine staten af te schrikken, te imponeren, te overtroeven. In de naam van het nationale wordt alles goedgepraat: oorlogen, plunderingen, moorden, ... De anderen zijn anders. Voor hen gelden dus andere regels. Hoe ver gaan die andere regels? Zijn de nationalistische oorlogen sedert 1815 geen afdoend bewijs dat de wettelijkheid voor de nationalistenvaak enkel voor de eigen staat geldt? IRA-terroristen vermoordden Britten, ETA-terroristen Spanjaarden, Duitsers Fransen enz. Werd dit gedaan omdat deze mensen ergens schuld aan hadden? Of waren deze misdaden mogelijk omdat men de anderen eerst als Britten, Spanjaarden en Fransen bezag en daardoor hun menszijn reduceerde tot hun vermeende

⁶⁷ HROCH, *Die Vorkämpfer der nationalen Bewegung bei den kleinen Völkern Europas : eine vergleichende Analyse zur gesellschaftlichen Schichtung der patriotischen Gruppen*, Praag, 1968.

identiteit?

Verschillen worden vastgesteld, mensen gecompartmenteerd, anders behandeld. In België zijn we door het zgn. federaliseringsproces al zover gekomen. Soms onttaardt die andere behandeling in ontmenselijking en haatcampagnes. Woordgeweld wordt structuurgeweld, structuurgeweld muteert naar fysiek geweld. Fysiek geweld wordt bedreven in oorlogen en volkerenmoorden. Tussen de opdeling van België en de torens van Auschwitz is er slechts een graadueel verschil...

Door het wettelijke land (=de grenzen waarbinnen het democratisch spel zich afspeelt) te vernauwen tot de eigen natiestaat wordt buiten de natiestaat een feitelijke wetteloze woestijn geschapen, slechts in dienst van de natiestaat voor zover ze haar voordeel kan bezorgen. Dit is een belangrijke preconditione tot geweld. Immers, gewettigd geweld door welke overheid dan ook is voor veel meer mensen een toegankelijk feit dan wettelijk verboden geweld.

Zoals gezegd streeft nationalisme in zijn hoogste vorm van politieke bedrijvigheid naar de oprichting van een onafhankelijke, soevereine staat. Dit is een – weliswaar zeer belangrijk – doel van nationalisme, maar niet “het” enige doel. Evenzeer kunnen nationalistische activiteiten betrekking hebben op het oprichten van taal-, ras- of religieus-homogene partijen, vakbonden, ziekenfondsen, sportbonden, parlementen enz. De uitbreiding van een bestaand grondgebied is ook een doel van het nationalisme. Voorrechten voor de eigen bevolkingsgroep worden opgeëist. Eigenheid telt. De nationalist streeft onder het mom van het dichterbij de burger brengen van het bestuur – een gedachte die volledig in strijd is met zijn werkelijk motief, namelijk de oprichting van een gecentraliseerde natiestaat – naar eigen wetten en instellingen. Niet naar betere, meer sociale, meer ethische regels en instituties, ook al stelt de nationalist die misschien wel zo voor⁶⁸.

⁶⁸ Wat dan met het nationalisme dat de vreemdeling uitnodigt om Fransman onder de Fransmannen te zijn, Spanjaard onder de Spanjaarden, Amerikaan onder de Amerikanen? Beantwoordt dit ook aan deze definitie? Het antwoord hierop is eenvoudig: nationalisme kan slechts bestaan wanneer alle preconditiones der voorgestelde definitie vervuld worden. Indien de toetreding tot een staatkundige entiteit een aanzet is om deel uit te maken van een politieke gemeenschap die democratisch, supranationaal recht eerbiedigt – in Europa: een democratische federalistische Europese Unie – kan er geen sprake zijn van nationalistische activiteit. Het spreekt vanzelf dat elke secessie uit democratische staten onverzoenbaar is, daar zij de stapstenen van een Europese (a fortiori globale) rechtsorde in de naam van het soevereine zelfbeschikkingsrecht wegneemt. Voor democratische fusies van staten geldt dit niet.

IV. EUROPESE EN MONDIALE RECHTSORDE ALS ALTERNATIEF VOOR SOEVEREINE STATEN EN DEELSTATEN (humanistisch universalisme)

§1. Mondiale ontwikkeling

Ondanks al zijn successen gaat het nationalisme in tegen een onvermijdelijke ontwikkeling van de wereld in de richting van steeds meer eenheid. Deze evolutie heeft te maken met het wezen van de mensheid zelf. Voor de prehistorische mens volstond het om van nederzetting naar nederzetting te trekken tot alle natuurlijke hulpbronnen ook daar opgebruikt waren. Eens mensen zich gingen vestigen op vaste plaatsen en vanaf het moment dat ze goederen begonnen uit te wisselen, werden (rudimentaire) handelsnetwerken opgezet. De Rijken van de Oudheid, zowel bij de Maya's, Inca's, Azteken, Perzen, Feniciërs, Grieken, Romeinen, Chinezen steunden op een intense uitwisseling van middelen. Handel werd bedreven tussen de onderdanen van de Rijken, maar ook tussen de verschillende imperia. Nadat Europa vanaf de middeleeuwen (°476) versnipperd werd in verschillende vorstendommen, bleef dit aspect bewaard en werd, voor wat ons continent betreft tenminste, religie de bron waaraan alle macht ontleend werd. Pas toen aardse heersers de almacht van de Kerk in twijfel trokken en bestreden terwijl de wetenschap opbloeiende, kanteelde de wereldgeschiedenis.

Europese grootmachten veroverden vanaf de 15de eeuw tot de 20ste eeuw de gehele wereld. De nationale staten hadden zich niet alleen ontwikkeld, maar positioneerden zich als centrum van de wereld. De stadsstaten die elkaar eerder bevochten hadden, waren opgeslorpt door deze nieuwe staten. Aan de feodaliteit was een einde gekomen. We raken hier een belangrijk punt aan. Vanuit de notie van soevereiniteit ontstaan immers per definitie onafhankelijke entiteiten die zich in een diplomatieke houding tegenover elkaar bevinden. In het Europa van de middeleeuwen werden honderden oorlogen uitgevochten tussen feodale heren, tussen leenmannen en leenheren, tussen steden enz. Waarom zijn deze conflicten gestopt? Gebeurde dit uit vrije wil? Door vredesverdragen? Geenszins. In de middeleeuwen werden duizenden plechtige verdragen afgesloten, zonder gevolg. Het was pas toen de leenmannen en –heren hun soevereiniteit afstonden aan grotere entiteiten, aan de staten dat de feodale oorlogen stopten. Vrede werd dus bereikt door de notie van een hogere wet, niet door een contract.

Het probleem met de nieuwe nationale staten was en is dat hun evolutie geen gelijke tred houdt met de wetenschappelijke ontwikkeling. Begin 20ste eeuw was een groot deel van de wereld verbonden door spoorlijnen, waren er mondiale kartels, trusts enz. Nochtans bevonden de natiestaten zich nog steeds in het beste geval in een contractuele verhouding. Staten die te laat begonnen waren met bijvoorbeeld de kolonisatie, zoals Duitsland, werden afgunstig en streefden op hun beurt geografische uitbreiding na. Waar ooit het eigenbelang van de steden en lokale vorsten had geprimeerd op het algemeen belang, primeerde nu het belang van de soevereine staat op het globaal belang. Na de vernietigende Eerste Wereldoorlog werd nochtans de volledig verkeerde conclusie getrokken door mensen zoals de Amerikaanse president Wilson dat het "zelfbeschikkingsrecht der volkeren" de oplossing was van alle mondiale problemen.

Men kan zich in dit opzicht de volgende vraag stellen: is het succes van het fascisme en van het nationaal-socialisme er gekomen door of ondanks de Wilson-doctrine? Het moge duidelijk zijn dat de Tweede Wereldoorlog er gekomen is door de uitvoering van de principes die men na Wereldoorlog I had geformuleerd om oorlogen voorgoed de wereld uit te helpen.

Na 1945 is de technologische evolutie nog meer versneld en terwijl de wereld op economisch, technologisch en zelfs cultureel vlak steeds meer één entiteit vormde⁶⁹, bleven de staten zich nog steeds onafhankelijk gedragen. Tijdens de Koude Oorlog bezagen respectievelijk de VSA en de USSR zich als de maatstaf van alle dingen. Deze tot op de tanden bewapende supermachten bedreigden elkaar voortdurend met een nucleaire holocaust. Het fundamentele probleem was nog steeds hetzelfde. Waarom werd een Amerikaanse staat die vandaag geen kernwapens produceert niet bedreigd door een andere Amerikaanse staat die wel kernwapens produceert, maar wel door de USSR? Waarom wordt Pakistan door Indië bedreigd (en vice versa), maar bedreigen Indische deelgebieden elkaar niet met uitroeiing? Het antwoord is voor de hand liggend: staatkundige entiteiten voor dewelke dezelfde wetten gelden, zoals de huidige staten, vormen voor de eigen bevolking een ruimte van wettelijkheid. De wereld is daarentegen een woestijn van wetteloosheid. Het einde van de Koude Oorlog heeft hier geen einde aan gesteld, maar integendeel oude nationalismen nieuw leven ingeblazen. Enkel een sterke internationale rechtsorde kan vrede, rechtvaardigheid, welzijn voor elke aardbewoner verzekeren⁷⁰. Dit is de humanistisch-universalistische visie.

Doorheen de verschillende fasen van de menselijke ontwikkeling is er steeds een tendens geweest waarbij de elites vastklampten aan hun macht: de absolute vorsten, de patriciërs, de aristocraten, de landeigenaars, de cijnskiezers enz.. Zij verkleinden het werkelijke getal dat deelnam aan politieke besluitvorming. Vanaf het begin van onze jaartelling hebben hoofdzakelijk drie ideologische bewegingen de definitie van de 'homo politicus' op dramatische wijze verruimd: het Christendom dat de slaven tot burgers maakte en in de naam van de gelijkheid voor God⁷¹ lijfeigenschap en sociale achterstelling bestreed en bestrijdt; het liberalisme, dat als principe huldigt dat elke mens vrij en verantwoordelijk is en dus recht heeft op beslissingen, emancipeerde de burgerij, het socialisme emancipeerde de arbeidersklasse. Het feminisme tenslotte emancipeerde de overige 50% van de bevolking en betrok ook vrouwen bij de politieke gemeenschap. Wellicht zijn de ideeën van vrijheid en gelijkheid – tenminste in de Westerse staten – tot op grote hoogte gerealiseerd. Dit kan echter allerminst gezegd worden van de idee van broederlijkheid.

Zoals eertijds de vrouwen, de arbeiders, de slaven... niet waard werden bevonden om aan politiek te doen, zo wordt vandaag nog steeds de mensheid zelf – als geheel van mensen beschouwd – niet in staat geacht aan politiek te doen. Sommigen vinden dat Europa moet bestaan uit sterke, nationale staten. Deze nationalisten willen wel aan democratie doen binnen de eigen volksgemeenschap, of wat daarvoor moet doorgaan, maar verkiezen diplomatieke verhoudingen met andere niet-volkseigen staten.

⁶⁹ denken we in dat opzicht maar aan het algemeen aanvaarde karakter van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

⁷⁰ De Verenigde Naties zijn nog te zwak om dit doel te bereiken. De VN-Veiligheidsraad wordt nog te dikwijls geblokkeerd door veto's en is in handen van de grootmachten die eerst aan hun eigen belangen denken.

⁷¹ in theorie althans

In de Belgische context kiezen velen zogenaamde progressieven ervoor om de “identiteit” centraal te stellen: een open “Vlaanderen” voor iedereen die zich “Vlaming” wil voelen, of hij nu blank, zwart, moslim of migrant is. Zij stellen zich op tegen de zogenaamde conservatieven die hetzelfde willen, maar het anders zeggen. Want het feit of men nu voor meer of minder migratie is, is in dit debat bijzaak. Ongetwijfeld neemt het Vlaams Belang hardere anti-immigratiestandpunten in dan het links-progressieve “Spirit”, nu “Vlaams-Progressieven” en de Nederlandstalige christen-democraten van de CD&V. Maar in de grond streven zij hetzelfde doel na: een cultuurhomogene, “Vlaamse” staat⁷². Indien zij dit niet zouden doen, indien hun doelen wezenlijk zouden verschillen, dan zouden ze er geen probleem mee hebben om Luikenaars, Luxemburgers, Henegouwenars enz. op Belgisch vlak en, anderzijds, Letten, Portugezen en Ieren op Europees vlak in een democratisch besluitvormingsproces te betrekken. Hun denken gebiedt hen echter uit te gaan van een moedercultuur waarin iedere inwijkeling zich min of meer inpassen moet, teneinde te mogen behoren tot de zogezegde “Vlaamse gemeenschap”.

We nodigen de lezer uit om twee citaten met mekaar te vergelijken:

“Politieke beslissingsniveaus sluiten best zoveel mogelijk aan bij bevolkingskringen die spontaan ervaren worden als een reële gemeenschap, waarmee een individu zich associeert. Hoe groter de band, hoe meer gevoel voor solidariteit en verantwoordelijkheid. Dat is zo met gezinnen, familie, vrienden, burens en dat deint uit naar wijken, gemeenten.... Vlaanderen en Wallonië zijn nu eenmaal twee definieerbare gemeenschapskringen die duidelijker bestaan dan bijvoorbeeld de provincies, België of de Benelux. (...) Integratie veronderstelt dat je ook de taal spreekt van de regio, bijvoorbeeld. Dan pas krijgen die mensen een kans op tewerkstelling. En die moeten wij ze dan ook volop geven! Allochtonen hoeven zich geen Vlaming te voelen maar ze moeten wel begrijpen dat in Vlaanderen het Nederlands de officiële voertaal is. Als ze werk willen hebben en met hun burens willen praten is dat een must.”⁷³

“Een menswaardige gemeenschap bestaat niet, kan niet bestaan uit geïsoleerde, alleen in zichzelf geïnteresseerde individuen: gelijkwaardig naast de mens, naast de traditie, naast het gezag is de familie, het gezin onmisbaar en onvervangbaar voor elk volk en voor de mensheid als geheel. (...) Vreemdelingenhaat is moreel verwerpelijk. Het is verkeerd nationalisme in het algemeen, en Vlaams-nationalisme in het bijzonder, te verwarren of gelijk te schakelen met racisme. Want terwijl voor ons racisme en xenofobie afkeurenswaardig zijn, is de verhoogde liefde voor zijn eigen volk, zeker wanneer dat in nood verkeert, dat niet. De voorkeur voor het eigen volk is zo natuurlijk en diepmenselijk als de voorkeur voor het eigen gezin of familie boven buitenstaanders, de voorkeur voor zijn vrienden tegenover mensen die men niet persoonlijk kent, de voorkeur voor zijn eigen cultuur tegenover vreemde culturen. Slechts wanneer de politiek met dat gegeven rekening houdt, kunnen echt racisme en de uitwassen daarvan vermeden worden. (...) Wie hier als immigrant aankomt en zich hier definitief wil vestigen, past zich aan onze taal, cultuur en gewoonten aan en is in de eerste plaats lyaal

⁷² Of deelstaat met zoveel mogelijk macht.

⁷³ LAMBERT, G., « 17 Slechte redenen om het communautaire vraagstuk niet ernstig te nemen », Brussel, 2007, p. 5-7.

tegenover Vlaanderen (...). Wij wensen een modern Vlaanderen dat open staat voor de wereld maar ook zijn eigen cultuur respecteert en propageert. We verwelkomen mensen van elders die zich aan onze taal en cultuur willen aanpassen, als ze zich blijvend bij ons willen vestigen. Hun bereidheid om dit te doen en hun inspanningen kunnen beloond worden met het Belgisch (later Vlaams) staatsburgerschap.⁷⁴

Het eerste citaat komt uit een brochure van het kleine Spirit, nu “Vlaams-Progressieven”, het tweede deel is een verzameling van stukken uit Vlaams Belang/Blok-programmateksten en –beginselverklaringen. De gelijkenissen zijn overduidelijk groter dan de tegenstellingen.

“Progressief” nationalisme⁷⁵ is een even grote contradictio in terminis als “vooruitstrevend” fascisme⁷⁶ of “toekomstgericht” nazisme⁷⁷. Nationalisme of taalregionalisme is per definitie conservatief omdat het de drie basiswaarden van de Franse revolutie bekampt:

- **VRIJHEID:** de nationalist wil geen samenleving van vrije mensen, hij ziet de aarde als een verzameling families van soevereine staten die de eerste drager zijn van recht en “vrijheid” (=massa-sovereiniteit, ergo exploitatie van het individu)
- **GELIJKHEID:** de nationalist wil geen samenleving van gelijke mensen, hij wil een samenleving waar dezelfde mensen gelijke gedachten over identiteit hebben. Als hij al gelijkheid nastreeft, is dit nooit voor een bondsstaat of voor een supranationaal niveau, maar wel voor de leden van de eigen natie.
- **BROEDERLIJKHEID:** nationalisme is de ultieme ontkenning van de broederlijkheid tussen mensen. Het gaat om staten (c.q. soevereine taalregio’s), “Sie liegen ruhig neben einander” zegt Herder, de vader van het nationalisme hierbij⁷⁸. “Zij”, dat zijn de staten, niet de mensen.

Verdraagzaamheid is essentieel voor de ontwikkeling van de mensheid. Nationalisme, daarentegen, is alleen verdraagzaam t.o.v. mensen met dezelfde kenmerken en ideeën. Zonder verdraagzaamheid voert de mens oorlog en verspreidt hij haat t.o.v. andere mensen “omdat ze anders zijn”. Maar verdraagzaamheid mag geen synoniem zijn van laksheid, d.w.z. het toelaten van elke soort handeling zonder sanctie. Verdraagzaamheid kan perfect samengaan met orde en tucht. De maatstaf die moet gehanteerd worden, is die van de “rechtvaardigheid”. Een

⁷⁴ Vlaams Blok, beginselverklaring (1977), Vlaams Belang programma (2004), CEDER, J., 10 vooroordelen tegen het Vlaams Blok. Internet-archief: VB-programma “nationalisme”.

⁷⁵ Progressi(vi)sme is een politieke stroming die gebaseerd is op progressie (vooruitgang). Het wordt dikwijls beschouwd als de tegenhanger van conservatisme, een stroming die juist gericht is op conservatie (behoud). Letterlijk wil dit niet veel zeggen omdat men van mening kan verschillen over wat vooruitgang is. Wat de ene vooruitgang noemt, kan voor de andere immers achteruitgang zijn.

Als men daarentegen een humanistische en universalistische betekenis aan deze term geeft in de zin van “het nastreven van het welzijn van een maximum aantal mensen op deze planeet” komt men aan een term vol inhoud.

⁷⁶ Een vergrotende trap van nationalisme (zie de definities)

⁷⁷ De hoogste trap van nationalisme (zie de definities)

⁷⁸ Wellicht was hij zeer optimistisch toen hij eraan toevoegde dat ze elkaar als families zouden bijstaan.

maatregel of sanctie is rechtvaardig wanneer de gulden middenweg (“le juste milieu”) wordt gevonden tussen de belangen van alle rechtsonderhorigen die de bestemmelingen zijn van de maatregel of de sanctie⁷⁹. Het is de taak van de democratie en de rechtstaat – de minst slechte bestuursvorm – om die rechtvaardige regels tot stand te brengen en te doen eerbiedigen. Het spreekt voor zich dat etnische, religieuze of taalverschillen geen criteria mogen zijn om die regels tot stand te brengen.

§2. Tegen de Verlichting en de klassieke ideologieën

Door de afkeer van het nationalisme voor de waarden van de Verlichting en de idealen van de Franse en Atlantische revoluties toont deze stroming zich, in welke vorm dan ook niet alleen tegengesteld aan de democratie (cf. supra), maar ook aan de moderniteit zelf. De stilzwijgende afkeer van de democratie verklaart het nationalisme als wegbereider van fascisme, totalitarisme en racisme. De inherente afwijzing van de Verlichting en de Franse Revolutie – paradoxaal op Europese schaal op gang gebracht net door het verzet van de staten die door Napoleon (en dus de ideeën van de Franse Revolutie) onderdrukt werden en zich daardoor een begrijpelijke vorm van nationalisme als verdediging aanmaten – is uitgelopen op een wereld van soevereine Europese staten (19de eeuw) en later van 220 soevereine staten, zonder wereldrechtsorde (eerste en tweede helft 20ste eeuw). Aarzelende stappen in de zin van een wereldrechtsorde kunnen de VN en, vooral, de E.U. genoemd worden. Deze wereldrechtsorde zou de politieke vertaling zijn van het begrip broederlijkheid. Er is nood aan een vierde golf, de humanistisch-globalistische, mondialistische, kosmopolitische, multiculturele... (of hoe men het ook wil noemen) om de verworvenheden van het christendom, het liberalisme en het socialisme, om de verruiming van het besluitvormingsproces en de democratie op globale schaal werkbaar te maken.

Niet alleen is omgaan met verschillen de essentie van een democratie. Omgaan met verschillen is ook de roeping zelf van elke universalistische ideologie. De socialist poogt de verschillen tussen arbeiders te doorbreken om hun te wijzen op hun klassebewustzijn en om in fine een meer rechtvaardige maatschappij voor éénieder te vestigen.

Maar ook het liberalisme, dat vertrekt vanuit de vrijheid van het individu om van de hele samenleving een gelukkiger samenleving te maken is gewoonweg onverzoenbaar met elke vorm van nationalisme. Als het consequent is met zichzelf en uitgaat van de mondige burger, van de autonome persoon, hoe kan het dan aanvaarden dat mensen niet het recht hebben om binnen een democratie van elkaar te verschillen? De liberaal moet altijd de diversiteit, het onvervreembare recht op vrije mening, op de opinie die gevormd wordt door zeer verschillende meningen aanvaarden.⁸⁰

⁷⁹ De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van 1948 en het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens (EVRM) van 1950 zijn internationale vertalingen van dit compromis tussen nationalisme en laksisme dat “verdraagzaamheid” of “rechtvaardigheid” heet.

⁸⁰ De liberaal Matthias De Clercq (Open VLD) zegt hierover: “Individuele vrijheid is onverenigbaar met onderwerping van de mens aan het belang van het volk of de natie” in “Vierkant tegen separatisme”, *De Standaard*, 07.05.2007

Grote, liberale filosofen, zoals Karl Popper hebben op het gevaar van de onverzoenlijkheid van individualisme en “tribalisme” (volgens hem de essentie van nationalisme) gewezen. Toch hebben liberalen niet gearzeld, eens aan de macht, te ijveren voor protectionisme, wat wel een feitelijke vrijhandel met zich meebracht, maar dan enkel voor de (deel)staat zelf.

Wie het Nieuwe Testament leest, merkt dat ook Jezus Christus met zeer verschillende meningen en mensen wilde leven: tollenaars, zondaars, vissers, ambachtslui, gehandicapten waren zonder onderscheid van taal of ras welkom. Staat er niet geschreven dat God elke mens heeft geschapen naar zijn evenbeeld?⁸¹ Sterker nog, toen de Farizeeërs aan Jezus vroegen wat nu de hoogste wet was - de religieuze groepering was uiterst bedreven in het classificeren en het aanbrengen van gradaties in wetten –, zegde Hij hen “Heb de Heer, uw God, lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand. Dat is het grootste en eerste gebod. Het tweede is daaraan gelijk: heb uw naaste lief als uzelf. Deze twee geboden zijn de grondslag van alles wat er in de Wet en de Profeten staat.” Over de “anderen” zegde Jezus: “Jullie hebben gehoord dat gezegd werd: 'Je moet je naaste liefhebben en je vijand haten.' En ik zeg jullie: heb je vijanden lief en bid voor wie jullie vervolgen”⁸². Christus zegt dus dat niet het individu bestreden moet worden, wel de mogelijk zondige toestand waar hij zich in bevindt. En net dit begrijpen de christen-democraten in Noord-België niet. Zij achten de zogenaamde “Walen” verantwoordelijk voor de economische achterstand van het zuiden van België. De “Waalse zondaars” moeten, door meer eigen bevoegdheden hun “zondige toestand” opheffen. Christus vertelt echter net het tegengestelde: men moet zich níet van de anderen afscheuren, maar ermee dialogeren, er intens mee samenwerken en ze zelfs liefhebben.

Maar Christus zegt in de Bergrede nog iets dat, ofschoon zeer belangrijk, vaak over het hoofd gezien wordt: “Is het een verdienste als je liefhebt wie jou liefheeft? Doen de tollenaars niet net zo? En als jullie alleen je broeders en zusters vriendelijk bejegenen, wat voor uitzonderlijks doe je dan?”⁸³ Met andere woorden: Is het niet te gemakkelijk om enkel voor “Vlaanderen” of “Wallonië” te kiezen? “Vlamingen” of “Walen” gezellig onder elkaar? Is het niet veel moeilijker om dezelfde “maatstaven” te hanteren voor mensen die “anders” zijn, die een andere religie, of taal hebben?

De groene ideologie tenslotte weet wat diversiteit is. Zij kent de kwetsbaarheid van onze planeet, de eindigheid van het menselijk handelen. Als er dieren sterven, walvissen worden geslachtofferd, als sommige staten de Kyoto-norm niet ratificeren, komt dit door het euvel van de soevereiniteit en dus door het niet-aanvaarden van verschillen, door het benadrukken van de collectieve eigenheid binnen de wereldgemeenschap, Europa, maar ook binnen België. Globale problemen vereisen allereerst respect voor de diversiteit van de ander – tussen mannen en vrouwen, Europeanen en Amerikanen, Grieken en Denen, Parijzenaars en Bretoenen, Friesen

⁸¹ "God schiep de mens als zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep hij hem, mannelijk en vrouwelijk schiep hij de mensen". (Gen 1:27).

⁸² Matteüs 5:43; Matteüs 22:36-40.

⁸³ Ibidem.

en Hollanders, West-Vlamingen en Limburgers, “Vlamingen” en “Walen” – om vervolgens na een debat gemeenschappelijke standpunten naar voor te schuiven.

Moet de liberaal kiezen voor een “Vlaamse” staat omdat de “Vlamingen” in de 19de eeuw en begin 20ste eeuw achtergesteld werden op taalkundig vlak? Moet een “Waalse” socialist omwille van de miskennis van de arbeidersrechten in een ver verleden zich vandaag tegen België keren? Moeten feministen tegen mannen zijn omdat ze vroeger geen stemrecht hadden? Moeten Fransen tegen Duitsers zijn omdat ze Frankrijk drie keer hebben aangevallen op een eeuw tijd? Welke ware socialist kan ijveren voor een verbreking van de banden tussen de arbeiders, door bijv. een communautarisering van de sociale zekerheid of het werkgelegenheidsbeleid?⁸⁴ Is dit het ideaal van de Internationale die zegt “Arbeiders aller landen, verenig U”?

Het is aan verantwoordelijke christen-democratische, liberale, socialistische, groene... politici om de burgers van België, Europa en de wereld voor te bereiden op een democratische integratie zonder onderscheid op vlak van afkomst, religie, taal, huidskleur, geslacht of handicap. Hun politiek moet zoveel mogelijk grensoverschrijdend zijn en mag mensen niet in hokjes opsplitsen door de creatie van nieuwe grenzen. Integendeel, de bestaande grenzen dienen zoveel mogelijk weggewerkt te worden in zo groot mogelijke gehelen.

Wij zijn er ons terdege van bewust dat dit de economische concurrentie tussen de staten zal aanmoedigen. Vandaar dat deze beweging geleidelijk aan dient te gebeuren en moet gepaard gaan met internationale regels die overal op dezelfde manier worden toegepast.⁸⁵ A fortiori laat deze ideologie niet toe om bestaande landen op te splitsen omwille van vermeende of reële verschillen tenzij een duidelijke meerderheid van de bevolking dat wil en op voorwaarde dat deze meerderheid niet geïndoctrineerd is door een slecht werkende democratie die bijvoorbeeld mediatoegang voor unitaristische politici belet of bemoeilijkt.

§3. Het zogenoemde internationalisme

Internationalisme is een vlag die veel gebruikt werd om alles wat slecht is te betitelen: de Westerse democratieën betitelden de communisten als “internationalisten”. De nazi’s beschuldigden de joden van een “internationalistische samenzwering”. Rechts noemt links internationalistisch. Internationalisme is een beoedeld etiket. Velen zijn wellicht spontaan geneigd om te denken aan ongere achterbuurten, aan massificatie, aan gebalde vuisten in vast stramien, los van de lichamen die hen toebehoren, marcherend in oosterse straten onder rode vaandels. Misschien is het niet eens zo’n slechte zaak dat internationalisme zo’n wrange bijklank kreeg. Want internationalisme is eigenlijk nationalisme in het kwadraat.

In de kwestie aangaande staatkundige betrekkingen zijn namelijk enkele mogelijke houdingen denkbaar:

⁸⁴ Dat alle socialisten – buiten de Servische – in augustus 1914 oorlogskredieten stemden, toont aan dat het in de praktijk wel degelijk kan. Een feit is daarom echter nog geen ideale situatie.

⁸⁵ Bijvoorbeeld op vlak van arbeidsrecht en milieu.

1. De staten hebben geen verdrag met elkaar afgesloten, ze erkennen elkaar niet, ze zijn vijanden. Die vijandschap, vaak via redevoeringen, pamfletten of propaganda-affiches uitgesproken, voedt blijvende tussenstaatse haat en kan - maar moet niet - op elk moment leiden tot oorlog.

2. De staten erkennen elkaar wel maar hun betrekkingen zijn koel of onderkoeld. We denken hierbij aan de Koude Oorlog tussen de NAVO en het Warschaupact tussen 1948 en 1989. Oorlog wordt onmogelijk gemaakt door een “evenwicht” in bewapening, door het zaaien van psychische terreur en permanente angst in de geesten van de tegenstrever. Als één staat of blok plotse superioriteit in bewapening veroverd of haar arsenaal voldoende groot acht, kan ze de kans grijpen om op “het juiste moment” een oorlog te beginnen (Duitsland en Rusland in 1914, de As-landen in de jaren 30 en 40 van de 20ste eeuw). Soms kan een andere staat of een ander blok zich ruïneren door een decennialange wapenwedloop (cf. de USSR).

3. De staten leven in vrede, onderhouden betrekkingen en zijn gebonden door allerhande verdragen. Deze zijn evenwel steeds wederzijds opzegbaar. Algemeen geldt dat hoe meer staten gelijkwaardige verdragen afsluiten, hoe kleiner de reële kans op een conflict wordt. In die zin is de E.U. een vertrouwensnetwerk met meerdere polen van gewezen grootmachten. Deze verhouding is echter zeer fragiel. In 1900 zag Europa er aan de oppervlakte vrij stabiel uit en waren er diplomatieke en zelfs familiaal-dynastieke banden tussen alle staten. De zwakte van de constellatie is dezelfde als deze bij (2): één druppel kan volstaan om alles te doen instorten. De moordaanslag in Sarajevo op een troonpretendent (28 juni 1914), het overlijden van een staatsman (Tito in oud-Joegoslavië), een externe vijand die zich met een staat binnen een verdragsnetwerk allieert enz.

De kern van de zaak en de essentie van het probleem, het tragische zo men wil, is dat de zogenaamde internationalist niet verder denkt dan in de oplossingen die de *raison d’Etat* hem aanreikt. Hij en andere pacifisten geloven, vaak met de beste bedoelingen, dat het in het eerste voorbeeld volstaat om vriendschappelijke conferenties tussen staten te organiseren en dat het tweede voorbeeld een aanzienlijke verbetering is van de eerste situatie. Men moet, volgens hem, streven naar verminderingen van wapenarsenalen of zoveel mogelijk verdragen sluiten.

Zovele pacifisten hebben ons dit voorggehouden. Zelfs socialisten, die de economie *nota bene* (in theorie) willen nationaliseren geloofden – of geloven nog steeds – in dit internationalisme. Maar hoe kan men nu een globale wereldrechtsorde bereiken door enerzijds te pleiten voor nationalisering, d.i. een versterking van het soevereine machtsapparaat van de staat en tegelijkertijd anderzijds voorhouden de banden tussen de staten te willen democratiseren door internationalisme? Hoe kan men voorts goede verdragen afsluiten over bewapeningen? De middelen zijn bekend: vredesconferenties, colloquia, plechtige beloftes, enz. Wat is een bewapeningsevenwicht? Hoe gaat men dit berekenen en zelfs in de uiterst onwaarschijnlijke hypothese dat dit bereikt wordt⁸⁶ volstaat het nog dat één contractant het verdrag opzegt om een nieuwe wedloop te beginnen.

In feite is er maar een flinterdun verschil tussen staten die vijandig staan tegenover elkaar, staten die elkaar erkennen zonder meer en staten die gebonden zijn door verdragen. Het

⁸⁶ hetgeen niet mogelijk is omdat het omwille van haar onlogisch en irrationeel karakter per definitie tot het domein der structurele onwaarheden behoort

verschil bestaat in een paar vrijblijvende stukken papier. Het internationalisme, dat ons wil doen geloven dat de betrekkingen tussen staten (democratische of niet-democratische) geregeld kunnen worden door opzegbare verdragen dwalen omdat ze niet begrijpen dat de soevereine staat zélf de bron is van alle kwaad. Hun beweringen over eeuwigdurende vrede door plechtige verdragen getuigen van een naïviteit, zelfs van een zekere kinderlijkheid.

Sommige denkers hebben in de loop der tijden – te beginnen met Kant - geopperd dat het volstaat dat staten democratisch zijn om tot een stabiele internationale rechtsorde te komen. “Democratieën gaan nooit ten oorlog tegen elkaar”, meenden ze. Dit democratisch internationalisme, dat sedert lange tijd gedragen wordt door o.a. de VSA, is zo mogelijk nog kortzichtiger dan het klassieke internationalisme. Eerst en vooral springen zulke denkers op een slordige manier om met het begrip democratie. Wat is volgens hen een democratie? Men kan perfect stellen dat in 1914 Duitsland, het VK en Frankrijk drie democratieën waren die met elkaar ten oorlog trokken. Zou Frankrijk, a contrario, geen revanche hebben willen nemen voor haar smadelijke nederlaag in 1870 indien Duitsland precies hetzelfde republikeinse systeem had als zij? En dan zijn er de talloze uitzonderingen: wat met de Zwitserse burgeroorlog van 1847, de Amerikaanse burgeroorlog (1863-1865), de Spaans-Amerikaanse oorlog (1898), de Turkse invasie van Cyprus van 1974. Telkens ging het om democratische staten die elkaar bevochten. Misschien vermindert het aantal gevallen van oorlogen tussen democratische staten, niet per se omdat de staten democratisch zijn, maar wel omdat ze door dit systeem “gewend” zijn aan het sluiten van compromissen. Of misschien is één staat zo machtig dat ze andere democratieën in het gareel doet lopen waardoor het democratisch internationalisme in feite een gemaskeerd imperialisme is. Niet de democratie is dan de oorzaak van de internationalistische vrede maar wel de sterkte van één soevereine entiteit. Anderen hebben het over het economisch belang dat democratieën hebben bij goede verhoudingen voor hun rijkdom, hun BBP, hun economische groei, alsof een totalitaire staat die niet zou hebben en niet bereid is om praktisch gezien samen te werken met haar ideologische antipoden.

Terloops dienen we hierbij op te merken dat de factor democratie op zich toch niet sterk genoeg was om de bloedige koloniale veroveringstochten van de 18de en 19de eeuw, de plundersingen en het racisme tegen inlanders te vermijden. Maar de belangrijkste vraag blijft onbeantwoord: wat als een democratische staat plots fascistisch, communistisch, racistisch wordt? Wat blijft dan nog over van dit democratisch internationalisme? Niet het internationalisme, het pacifisme of een proliferatie van nieuwe (soevereine) democratieën zullen een wereldrechtsorde tot stand brengen. Enkel een kracht die democratie niet alleen in staten maar vooral boven staten schept is in staat om internationalisme (dat niet meer is dan haar letterlijke betekenis: inter-nationalisme) te doen overgaan in globaal universalisme.

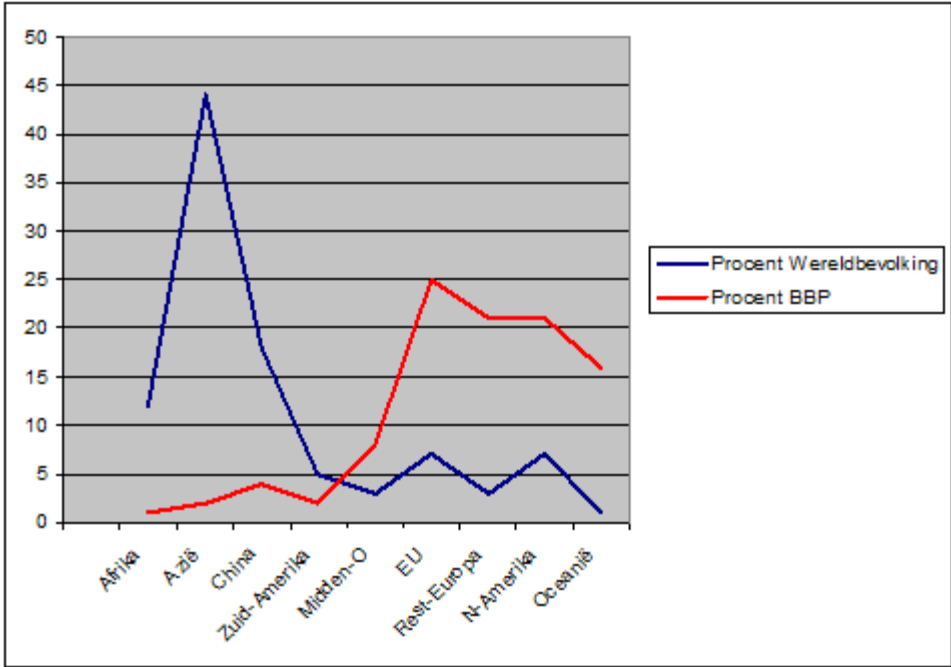
Uiteraard moet dit universalisme reeds in de eigen staat worden voorbereid door zich verdraagzaam op te stellen tegenover mensen die “anders” zijn, door wetten te stemmen die niet gebaseerd zijn op verschillen tussen mensen⁸⁷ en door het afkeuren van splitsingen van mensen op basis van die verschillen.

§4. Economische achterstand door globaal democratisch deficit

⁸⁷ uitgenomen de positieve discriminatie ten voordele van armen, vrouwen, ouderen, gehandicapten,...

←

De wereld vandaag schijnt voor de meeste mensen niet echt een gezellige plek om te leven. Vergeleken met de problemen van de Derde Wereld schijnen de problemen van het rijke Westen nochtans onbeduidend.

Bovenstaande tabel toont twee gegevens: allereerst het percentage dat elk continent in de totale wereldbevolking inneemt (bovenste lijn), daarna het gemiddelde inkomen per inwoner van het continent (geëxtrapoleerd naar een schaal van honderd). Hieruit valt volgend belangrijk gegeven af te leiden: in Afrika, China, het Midden-Oosten, de rest van Azië en Zuid-Amerika woont meer dan 80% van de wereldbevolking, die nog geen 20% van het BBP/capita van de wereld inneemt. Dit terwijl Europa, waar 10% van de wereldbevolking woont, ongeveer 50% van het BBP/capita van de wereld inneemt. Dat de welvaart in de wereld ongelijk verdeeld is, is dus een sterk understatement. Toch staan de rijke landen slechts 0,7% van hun BBP af aan ontwikkelingssamenwerking, hetgeen uiteraard niet genoeg is om de welvaarts kloof te dichten. Ontwikkelingssamenwerking lijkt meer op het vroeg-kapitalistisch systeem waarin de adel aalmoezen gaf aan de bedelenden en armen, zonder vorm van sociale bijstand.

In het geïndustrialiseerde Westen is in de loop van de 19de eeuw de georganiseerde arbeidersbeweging ontstaan, die op het einde van de 19de eeuw in Duitsland een eerste vorm van sociale zekerheid bekam (wet op ziekteverzekering 1883). De arbeidersstrijd ging aanvankelijk, ook in eigen land, met veel geweld gepaard (staking van 1886, 1902). In Rusland,

waar in 1917 95% van de bevolking min of meer in armoede leefde, leidde dit gegeven tot een revolutie. De relevantie hiervan voor dit onderzoek is de volgende. Het is waarschijnlijk dat de terroristische, islamfundamentalistische bewegingen, maar ook de voortdurende burgeroorlogen en dictatoriale regimes in Afrika en Zuid-Amerika, hun dieperliggende oorsprong vinden in een gebrek aan materiële welvaart – en het psychologische welzijn dat hiermee verband houdt. Wie ten gronde iets aan de wereld wil veranderen, moet niet (alleen) pleiten voor ontwapeningsverdragen, vrijblijvende hulpacties aan Ethiopië (Darfoer), aan Zuid-Oost-Azië enz., maar ook voor een betere verdeling van de rijkdommen.

Wie trouwens iets wil veranderen aan de illegale walvisvangst, aan nucleaire bewapening, oorlogen in het algemeen, CO₂-uitstoot, de niet-naleving van de Kyoto-norm enz. zal weinig bereiken door wederzijds-opzegbare verdragen... Het feit dat dit alles kan gebeuren, ligt niet in de eerste plaats aan het kapitalisme of aan tomeloze driften van de mens. Het feit dat staten zich gedragen als feitelijke vrijbuiters, andere staten leegroven en 's werelds rijkdom monopoliseren is een rechtstreeks gevolg van de soevereiniteit die voortvloeit uit de politieke activiteit die we eerder als nationalisme omschreven hebben. Als een individu moordt, noemt men dit een misdaad en belandt het subject normaal gezien in de gevangenis. Indien een staat honderdduizenden burgers uitmoordt in een nationalistische oorlog⁸⁸, is er in de praktijk geen enkele democratische en wettelijke instantie die haar kan terugfluiten. Een wereldrechtsorde, in de vorm van een sterkere VN zou hier iets aan kunnen veranderen. Dat we daar nog ver vanaf zijn, moge duidelijk zijn. De Benelux en de E.U. kunnen een eerste stap zijn, de opsplitsing van België niet.

Natuurlijk impliceert het streven naar harmonie tussen Belgen, Europeanen en wereldburgers op legistiek en sociaal-economisch vlak geen eenvormigheid van wetten en regels. Men mag niet het begrip eenheid verwarren met het uitsluiten of het uitroeien van verscheidenheid. Democratische eenheid suggereert dat men binnen één wettenkader voor zoveel mogelijk burgers, wars van taal, afkomst, geslacht ... rechtvaardigheid poogt te creëren. Maar het is niet omdat één (bonds)staat de krijtlijnen uittekent waarbinnen men zulk een legistiek stelsel moet toepassen dat zij niet de autonomie van de ondergeschikte entiteiten en hun interne divergenties moet respecteren (principe van kaderwetten). De echte vraag behoort te zijn: hoe maken we de beste – in de zin van de meest rechtvaardige – besluiten voor de hele bevolking? Hoe zorgen we er concreet voor dat een arbeider of bediende uit Oost-Vlaanderen dezelfde mate van welstand kan bereiken als iemand uit Henegouwen? Of nog, hoe doen we dit voor mensen uit Keulen, Riga en Madrid? Voor mensen uit Londen en New York, maar ook voor hen die in Kaapstad of Rio de Janeiro wonen. Dat het recht van vandaag reeds voor 60% van Europese oorsprong is, is hoopvol en toont aan dat tussen honderden miljoenen mensen harmonisatie (wat niet gelijk is aan uniformisering⁸⁹) van regels mogelijk is. De grens van deze harmonisatie ligt daar waar het democratisch begrippenkader eindigt.

Dat laatste is ook de reden waarom – vooralsnog – niet dezelfde wetten kunnen gelden voor Belgen en Noord-Koreanen. Niet omdat hun cultuur te verschillend zou zijn (hoewel

⁸⁸ bijv. Pol Pot in Cambodja of de Hutu's en de Tutsi's in Rwanda

⁸⁹ hoewel die wel mag

natuurlijk oneindig meer verschillend dan die tussen Nederlands-, Frans- en Duitstaligen binnen België), maar wel omdat het democratiseringsproces, zoals het Westen dat kent, nog niet globaal is – zelfs niet in het Westen. Misschien wordt de Westerse democratie wel nooit wereldomvattend, maar dat betekent nog niet dat we daarom niet mogen pogen om tussen en binnen de Europese staten de violen gelijk te stemmen. Mutatis mutandis zijn diegenen die in naam van eigenheid oproepen tot een zo groot mogelijke soevereiniteit voor de Europese (deel)staten de doodgravers van de Europese gedachte. Immers, zonder (vergaande) politieke en economische eenmaking van de E.U., a fortiori van haar lidstaten, zullen de twistende Europeanen morgen vertrapeld worden door Indiërs of Chinezen. Deze laatste leven met 1 miljard mensen in één centralistische staat. Bijgevolg kan enkel een supranationale integratie en een nationale harmonisering de eigenheid zoveel mogelijk vrijwaren.⁹⁰

§5. Een democratisch Europa is wenselijk

§5. 1.De Europese Unie (Gemeenschap) als (con)federatieve verdragsbond

Het was op 19 september 1946 dat Winston Churchill, de toenmalige Britse premier in Zürich opriep tot de stichting van een “soort verenigde staten van Europa”. Wereldoorlog II was nog maar een jaar afgelopen en in het oosten tekende zich steeds strakker de Sovjetdreiging af. Na enkele jaren voorbereiding werd in 1951 de EGKS opgericht. De EGKS was in de eerste plaats opgevat als een Unie waarin een aantal staten (België, Luxemburg, Nederland, Frankrijk, West-Duitsland, Italië) op een aantal (economische) vlakken nauw zouden samenwerken. De volgende belangrijke stap was de oprichting –door het verdrag van Rome van de E.E.G. (en Euratom) in 1957, de eigenlijke basis van de Europese Unie, de Europese instellingen, de vrijhandelszone en de plicht van elke lidstaten tot economische en sociale harmonisering (art. 2).

In 1967 fuseerden de onderscheiden instellingen van de EGKS, de E.E.G. en Euratom. Sindsdien bestaat er één Raad van Ministers, één Commissie en één Parlement. De eerstvolgende belangrijke stappen waren, naast verfijningen van de instituties (en in het bijzonder de uitbreiding van hun beleidsdomeinen) vooral de geografische uitbreiding van de Gemeenschap. In 1973 vervoegden het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Denemarken de zes, gevolgd door de –voormalige dictaturen- Griekenland (1981), Spanje en Portugal (1986). Tot op dit punt was de E.(E.)G (E.G. was de term voor de bundeling van de verschillende Gemeenschappen, terwijl de E.E.G., de economische gemeenschap, de belangrijkste was) een confederatieve verdragsbond, die feitelijk een aantal kernlanden van de NAVO bond, terwijl in het oosten van Europa (DDR, Roemenië, Bulgarije, Polen, Tsjechoslovakije...) de tegenhanger van de E.E.G. de door de Sovjetunie gestuurde Comecon de dienst uitmaakte. Na de omwentelingen van 1989-1991 zou de Gemeenschap zich geleidelijk aan transformeren van een zuivere confederatie naar een confederatie met federale en zelfs unitaire kenmerken.

⁹⁰ voor zover men uiteraard het behoud van de eigenheid als essentieel beschouwt wat niet evident is en afhangt van persoon tot persoon. Het is juist een nationalistische stelling te zeggen dat elk persoon zijn of haar eigenheid (d.w.z. culturele en taaleigenheid) moet behouden.

§5. 2. Verdere integratie en democratisch deficit

Na 1991 werden belangrijke stappen gezet in de richting van de uitbouw van een Europese bondsstaat. Het verdrag van Maastricht (1992) bezegelde die evolutie door een vergaande politiek-economische integratie (symbolisch gekenmerkt door het afschaffen van de douanes) en de oprichting van de Europese Monetaire Unie (E.M.U.), waardoor één Europese Centrale bank voor heel de Unie – uitzonderingen daargelaten - dezelfde munt zou invoeren (wat gebeurde in 2002). Bovendien traden in 1995 ook nog Oostenrijk, Zweden en Finland toe tot de Europese Unie. In 2004 kwamen daar nog Polen, Tsjechië, Slovakije, Hongarije, Slovenië, Malta, Cyprus, Estland, Letland en Litouwen bij. Tenslotte werden ook in 2007 Roemenië en Bulgarije lid van de Europese Unie.

Na de eventuele toetreding van kandidaat-landen als Turkije, Kroatië, Bosnië, Servië en Oekraïne Bulgarije zullen enkel nog maar IJsland, Noorwegen, Albanië, Moldavië, Zwitserland en Rusland buiten de Unie liggen.⁹¹

Deze veranderingen zijn dramatisch en verstrekkend. Waarom?

- De Unie wordt een complex geheel van – soms tegengestelde – culturen, talen en godsdiensten.
- De Unie is hybride: ze is in wezen confederaal, maar met federale en unitaire kenmerken. Dit komt omdat men nog steeds de balans poogt te vinden tussen de soevereiniteit van de lidstaten en een economische, politieke en militaire supranationale staatsvorm. Enerzijds versterkt de Europese integratie het nationale eigenheidsdenken en de eurofobie van sommige lidstaten (de lidstaten uit het oosten kampen met een tot op heden nog steeds onverwerkt Sovjetverleden) of van partijen in sommige lidstaten. Vaak gaat deze vergaande eurosceptis gepaard met een rechts-conservatief, racistisch denken. Anderzijds tonen vele lidstaten zich bereid om loyaal verder te werken aan de Europese uitbouw. Wel is er sprake van een zeker democratisch deficit, meestal omdat de partijen de moeite niet doen om de burgers te betrekken bij het Europese besluitvormingsproces. Anderzijds versterkt het bestaan van de E.U., hoe paradoxaal dat ook mag klinken, de aanspraken van bestaande separatistische of autonomistische partijen in bepaalde regio's (het gaat hier dus niét om een "spontane tegenreactie"). De meest bekende voorbeelden hiervan zijn Corsica, Baskenland, Catalonië, Noord-België, Brussel, Zuid-België, Schotland, Beieren, Noord-Italië en Zuid-Tirol. Bepaalde partijen in deze regio's menen dat de nationale staat waarin zij leven elk bestaansrecht heeft

⁹¹ Deze opsomming beperkt zich tot de Europese staten, maar is niet limitatief aangezien het begrip "Europa" nog niet vaststaat. Zo is er veel betwisting over de vraag of Turkije wel tot Europa behoort. Men kan zich dezelfde vraag stellen over landen als Armenië, Azerbaidzan, Kazachstan en andere vroegere republieken van de Sovjet-Unie.

verloren omdat de Unie enerzijds en de regio anderzijds de taken op zich kunnen nemen. Toch desintegreert geen enkele staat onder invloed van de theorie van het Europa der regio's. De vergaande Baskische autonomie en het Belgische confederaliseringsproces zijn uitzonderingen van formaat.

- De loyaliteit van de burgers ligt nog steeds bij de nationale staat. De VSA maakten méér dan honderd jaar geleden, tijdens hun burgeroorlog (1863-1865) iets gelijkaardigs mee. De eerste generaal die Lincoln als opperbevelhebber benoemde was wel de principes van de Noordelijke Unie genegen, maar koos in de burgeroorlog uiteindelijk toch de kant van de confederatie. Lee's eerste staatsaanhorigheid lag bij Virginia, een Zuidelijke Staat die zich afscheidde van de Unie. Toch was hij een man die radicaal tegen de slavernij was en zelfs vóór de oorlog begon zijn slaven al bevrijd had. Het punt is: Generaal Lee beschouwde zich éérs inwoner van Virginia en dan pas inwoner van de VSA. Net zoals de meeste Europeanen zich eerst Belg, of Spanjaard voelen en dan pas Europeaan.

- De Unie opereert halfslachtig: naast een "rijk" West-Europa (ongeveer de eurozone plus Groot-Britannië) ligt een armer Oost-Europa. Ook de politiek van het VK of van nieuwe lidstaten is vaak zeer eurosceptisch. Het feit dat de grens tussen welvarend en minder welvarend bovendien door alle staten loopt (zo kunnen delen van Frankrijk, het VK, België, Duitsland of Italië even "arm" zijn als Polen of Slowakije), versterkt nog eens het argument om méér economische en politieke eenmaking.

- Europa is nog steeds in grote mate een belangenzone van enkele oude grootmachten, te weten Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Ook het nieuwe lid Polen stelt zich vaak op als een grootmacht, wellicht omdat het dat in een ver verleden ooit daadwerkelijk was⁹². Naar kleinere staten toe is hun houding vaak arrogant, naar buiten toe blokkeert het soevereiniteitsdenken een eengemaakte buitenlandse politiek.

- Het belangrijkste euvel: de burgers snappen de Europese instellingen niet. En dat is niet verwonderlijk, aangezien allereerst de instellingen op zich al zo complex zijn en ten tweede omdat er geen actieve campagnes zijn van overheidswege om de Unie positief te promoten⁹³. Integendeel, nationalistische – vaak van separatistische oorsprong – voeren actief campagne om de lidstaten (Spanje, België, Italië, het VK) te ontbinden of uit de E.U. terug te trekken (FN in Frankrijk bijvoorbeeld). Hun successen zijn gebouwd op "anti-establishment" gevoelens, xenofobie en op economisch egoïsme. Meestal stellen ze dat in een "geglobaliseerde" wereld "eigenheid" belangrijk is en dat de 19de eeuwse natiestaten best verdwijnen in ruil voor de "kleine, warme" regio's. De dubbele beweging (meer Europa + meer "Vlaanderen", Baskenland of "Padania" – Noord-Italië dus) noemen ze dan "natuurlijk en spontaan". Dit argument valt

⁹² Met name in de 15de en 16de eeuw.

⁹³ In België komt daar nog eens bij dat de politici hun tijd liever schijnen te steken in steriele politiek-communautaire discussies.

gemakkelijk van tafel te vegen: zo was er al een nationalistische strijd in België vóór er maar van de E.E.G. sprake was en droomden er al mensen van een verenigd Europa vóór er nationalisme bestond.⁹⁴ Bovendien gaat deze stelling om politiek en kan het predicaat “natuurlijk” – als dusdanig - nooit gebruikt worden. Alles wat mensen doen, is immers artificieel. Jammer genoeg werd aan de volksmassa’s vaak niet gevraagd wat zij vonden van de Unie. De resultaten van de referenda gehouden in Frankrijk en Nederland in 2005 over het ontwerp van Europese grondwet (respectievelijk 55% en 61% nee) alsook in Ierland in 2008 over het Verdrag van Lissabon tonen aan dat de gevolgen hiervan op lange termijn desastreus dreigen te zijn (nochtans werd in Frankrijk het verdrag van Maastricht meer dan tien jaar geleden per referendum goedgekeurd)⁹⁵.

De kernvraag is bijgevolg: moet Europa eerder confederaal of federaal zijn, moeten de vaderlanden of regio’s (eerder) soeverein zijn of niet? En, op een dieper niveau: wil het volk afstand doen van haar nationalisme om Europa vooruit te helpen? De evolutie naar een Europese staat moet gezien worden als een evolutie van stadsstaten en vorstendommen naar koninkrijken en keizerrijken. Het keizerrijk of koninkrijk kon ook niet toestaan dat er “staten in staten” bleven bestaan. Tijdens de vreselijke godsdienstoorlogen in de 16de en 17de eeuw had dit gruwelijke gevolgen. Nadien werden de staten gesecculariseerd, de Kerk van wereldlijk gezag beroofd en werd de natie omgeven met een aureool, alsof zij het belangrijkste ter wereld was. Op deze these volgde de antithese van twee wereldoorlogen. Het Europa van vandaag lijkt echter geen synthese te worden, maar wederom een these die integendeel nationalisme, conservatisme en racisme gaat uitlokken.

§5. 3 Is de keuze voor een “Europa der vaderlanden” democratisch en wenselijk?

Nationalisten stellen dat Europa moet bestaan uit soevereine vaderlanden/regio’s die – indien zij het wensen - op bepaalde vlakken kunnen samenwerken. De klemtoon ligt met andere woorden op de soevereine staten die volkomen vrijwillig een confederaal samenwerkingsverband aangaan. Deze staten zijn dan liefst ook nog taal- en cultuurhomogeen. Europa wordt door hen gezien als een vreemde en kosmopolitische macht die de “culturele reinheid” van de “volkeren” zou “bezoedelen”.

We moeten hier het verschil maken tussen twee soorten relaties tussen burgers en staten: enerzijds de diplomatieke en anderzijds de democratische relatie. Diplomatieke relaties bestaan tussen (deel)staten die soeverein (zelfbeschikkend) zijn⁹⁶. Deze entiteiten sluiten

⁹⁴ denken we maar aan de middeleeuwse idee (o.a. tijdens de investituurstrijd) voor één Christelijk Europa onder pauselijk gezag (die op zijn beurt aan de monarchen macht delegerde).

⁹⁵ nipt weliswaar

⁹⁶ Dit hoeft niet noodzakelijk een totale soevereiniteit te impliceren ; In België worden er samenwerkingsakkoorden gesloten tussen de Gewesten/Gemeenschappen (en eventueel de federale overheid) in materies waarin deze volledig of gedeeltelijk soeverein zijn (bijvoorbeeld wat betreft het milieubeleid).

samenwerkingsakkoorden af die door de uitvoerende macht (de regeringen) zijn ondertekend, vervolgens door de nationale, federale of regionale parlementen zijn goedgekeurd en tenslotte door de regeringen worden geratificeerd. Het kan hier gaan om internationale organisaties of confederaties.

Volgende karakteristieken typeren een diplomatieke relatie of het confederalisme⁹⁷:

- De besprekingen die leiden tot een diplomatiek akkoord gebeuren achter gesloten deuren i.p.v. in een parlement.
- De akkoorden tussen twee entiteiten kunnen, indien zij bevoegdheids- en belangenconflicten opleveren niet door een hogere overheid of instantie gecontroleerd worden.
- De vertegenwoordigers van de kiezers kunnen een diplomatiek akkoord niet amenderen. Wel kan het parlement van een (deel)staat het gehele verdrag opzeggen, maar dit is dan “te nemen of te laten”. In de praktijk karakteriseren diplomatieke verhoudingen zich echter als verhoudingen waarbij het zwaartepunt ligt bij de uitvoerende macht.
- Een diplomatiek overlegorgaan kan niet ten val worden gebracht i.t.t. een regering (dit geldt ook voor de Europese Ministerraad die eveneens niet ten val kan gebracht worden) of zelfs niet bedreigd kan worden door een oppositie.
- In een diplomatieke relatie zijn de staten (of deelstaten) de eerste rechtssubjecten.
- Een diplomatieke beslissing kan tot stand komen tegen de wil van de meerderheid van de bevolking. Denken we maar aan geheime verdragen (m.b.t. oorlog en vrede). Maar 50,1% van de bevolking van de kleinste participerende (deel)staat kan ook de wil van de meerderheid van honderden miljoenen inwoners in andere staten afremmen. Denken we in deze context aan Malta (ca. 400.000 inwoners) dat voor het tot stand komen van EU-verdragen evenveel gewicht heeft als Duitsland (ca. 82 miljoen inwoners).
- Staten en deelstaten krijgen binnen het diplomatiek overlegorgaan evenveel stemrecht, ongeacht het aantal inwoners. Zo kan bij een verdrag tussen drie grote staten die miljoenen inwoners omvatten een staat met 1000 X minder inwoners het hele verdrag blokkeren.
- Het orgaan waarin de diplomatieke beslissing getroffen wordt, kan niet electoraal afgestraft worden, speelt hierin een rol.
- Een staat of deelstaat kan eenzijdig het verdrag opzeggen.
- Staten en deelstaten kunnen elkaar chanteren. De bevolking van desbetreffende (deel)staten kan enkel maar hopen dat het akkoord zo gunstig mogelijk uitvalt. De vertegenwoordigers van de andere (deel)staat kunnen immers niet afgestraft worden. Er is geen rechtsinstantie die de burgers beschermt tegen financiële chantage van andere (deel)staten, tegen het zetten van vervuilende fabrieken aan de grens, tegen het niet-naleven van ontwapeningsakkoorden etc.

⁹⁷ Men leze hiervoor *Nationalisme onder het mes* van L. DIERICKX, Fantom, Antwerpen, 2002, p. 132-142.

- In een diplomatieke relatie richten vertegenwoordigers zich, in het beste geval, enkel tot de eigen communicatiekanalen om het al dan niet afgesloten verdrag te verdedigen.

Lijnrecht hiertegenover staat een democratische rechtsverhouding:

- Parlementaire debatten, gevoerd in de openbaarheid, leiden tot wetten.
- De vertegenwoordigers van de kiezers kunnen amendementen indienen en als dusdanig wetsvoorstellen wijzigen.
- De regering, de uitvoerende macht, kan ten val worden gebracht en is onderhevig aan de kritiek van een oppositie.
- In een democratische verhouding zijn de burgers de eerste rechtssubjecten.
- Een democratische beslissing kan nooit genomen worden tegen de meerderheid van de bevolking in, de partijen die ze nemen, kunnen door de bevolking immers electoraal worden afgestraft. De macht van het getal telt, niet die van “entiteiten”.
- De vertegenwoordigers van het volk richten zich tot de hele bevolking.

Het is duidelijk dat per definitie twee soevereine of onafhankelijke staten zich in een diplomatieke verhouding tegenover elkaar bevinden. Wel is het zo dat internationale akkoorden door het feit dat het parlement van elke staat ze moet ratificeren een zweem van democratisch gehalte verwerven. Dat gegeven maakt echter van internationale akkoorden nog geen democratische akkoorden, omwille van alle voornoemde redenen. Ook in België bestaan tussen de staat en de deelstaten dergelijke diplomatieke verhoudingen. De Bijzondere Wet tot Hervorming van de Instellingen laat weinig twijfel bestaan over het feit dat het hier niet gaat om een democratische verhouding: “Over de samenwerkingsakkoorden wordt onderhandeld en zij worden gesloten door de bevoegde overheid”⁹⁸.

In andere federale staten bestaan er ook samenwerkingsakkoorden tussen deelstaten, maar het ondemocratische karakter ervan wordt getemperd door de hiërarchie van de normen (Bundesrecht bricht Landsrecht), door nationale partijen die in het federaal Parlement zitten (en dus door de inwoners van alle deelstaten kunnen afgestraft worden), door een Grondwettelijk Hof (dat bevoegd is voor het beslechten van belangen- én bevoegdheidsconflicten) of door een federale kieskring⁹⁹.

In België bestaan zulke mechanismen niet, waardoor de betrekkingen tussen de deelstaten vaak zuiver diplomatiek van aard zijn. Sterker nog, in België kunnen regeringen van deelstaten zelfs samenwerkingsakkoorden sluiten zonder dat ze geratificeerd zijn door de parlementen van de

⁹⁸ BWHI, Art. 92bis, §1.

⁹⁹ In België wordt er vanaf 2008 gesproken over een dialoog tussen de gemeenschappen en/of gewesten over de verdere staatsvorming omdat de federale overheid op dat vlak weinig vooruitgang maakt. Zulk een dialoog verhoogt uiteraard niet de reeds erbarmelijke karakter van de onderhandelingen over de staatsvormingen, die van oudsher achter gesloten deuren plaatsvinden.

deelstaten. Ipso facto is een samenwerkingsakkoord tussen twee of meer Belgische deelstaten (en het federale niveau) dus nog van een minder democratisch gehalte dan internationale diplomatieke verhoudingen¹⁰⁰. Maar ook in Europa zijn er tal van blokkeringsmechanismen die de Unie, meer bepaald de Raad en het Parlement, niet écht democratisch laten functioneren, wat trouwens de wil is van sommigen. Het feit dat Europese verkiezingen in de regel nationale verkiezingen zijn met land/regionale-partijen i.p.v. Europese partijen draagt hier eveneens toe bij.

We hebben voorgaande situatie ondemocratisch genoemd, in de brede zin van het woord. Deze stellingname houdt in dat we hiertegenover ook de democratische relatie definiëren. Onder democratie verstaan we dat de soevereine wil van het volk de hoogste uitdrukking is van het legitieme gezag. In nationale of federale parlementen wordt er over wetten gestemd door mensen die het volk vertegenwoordigen en deze wetten, de uitdrukking van de volkswil, kunnen bediscussiëren, verwerpen en amenderen. Op die manier komen we terecht in een democratische verhouding: niet de (deel)staat, maar de mens is eerste drager van het recht. De verleiding is groot om nationalisme en soevereiniteitsstreven op basis van haar gehechtheid aan diplomatieke relaties fundamenteel ondemocratisch te noemen. Maar dat is simplistisch.

Nationalisten kunnen zeggen dat ook voor hen de uitdrukking van het volk het hoogste gezag inhoudt. Sterker nog, voor hen is de nationale entiteit zo kostbaar dat zij het monopolie krijgt op gezagslegitimatie. Intern is deze staat dus democratisch maar extern opereert ze diplomatisch. Daarom kiezen partijen als het Vlaams Belang, het Front National of de Lega Nord voor een Europa van soevereine vaderlanden; enkel het eigen volk wordt waardevol genoeg geacht om gezagsaanhorig te zijn aan eigen wetten, parlementen, partijen, enz., ver weg van de vreemde inmenging uit Brussel of Straatsburg. De hiervoor opgegeven redenen zijn het feit dat het eigen volk over een specifieke, taal, cultuur, godsdienst, etnische afkomst, geschiedenis enz. beschikt die “eigen” wetten en instituties rechtvaardigen. Met andere woorden: het nationalisme, of breder het strikt nationaal denken, reduceert alleszins de democratische verhouding tot het eigen volk. Deze reductie is potentieel gevaarlijk, zowel voor de andere staten als voor de burgers van de “eigen” soevereine natiestaat. Hier zijn enkele redenen voor:

- Het nationalisme wijst de dialoog af (in een democratisch, meertalig) parlement en werkt met politieke akkoorden naar de buitenwereld toe, vaak in de vorm van dictaten of allianties. Zij die het ongeluk hebben een andere taal te spreken, een andere religie aan te hangen of een

¹⁰⁰ L. DIERICKX Op. Cit., voornoemde auteur zegt hierover onder andere: “*Deze [samenwerkings]akkoorden met kracht van wet worden bijna nooit onderworpen aan de goedkeuring door de parlementen (...) In geval van niet-naleving van een samenwerkingsakkoord kunnen de leden van de wetgevende vergaderingen niemand ter verantwoording roepen. Zij kunnen zelfs geen beroep doen op rechterlijke instanties (...) tenzij ze de steun genieten van de regeringen (en hun meerderheden). (...) Alleen regeringen kunnen betwistingen betreffende de bepalingen van deze akkoorden laten beslechten door de in de bijzondere wet voorziene samenwerkingsgerechten.*” De auteur merkt hierbij op dat deze situatie verder gaat dan in de EU waar het Europees Parlement en het Europees Hof van Justitie desgevallend wél machten en actiemogelijkheden toebedeeld kregen (p. 134).

andere etnische afkomst te hebben, mogen niet deelnemen aan het “volkseigen” besluitvormingsproces, niet omwille van wat ze denken maar omdat ze bestaan.

- Het nationalisme reduceert de werkelijkheid tot de eigen natie. De problemen spelen zich echter niet af op het niveau van de eigen regio of staat, maar op Europees of op globaal niveau. Het nationalisme erkent door haar dweepzucht met nationale/regionale partijen en het afwijzen van meertalige partijen, vakbonden en parlementen deze realiteit niet. Indien er niet democratisch wordt opgetreden op het niveau waar de problemen zich stellen, doet men aan democratisch reductionisme en isolationisme.

- Uiteindelijk straalt deze houding ook af op de eigen politiek. De democratische relatie in de eigen staat is slechts schijn. Want, aangezien het nationalisme meent dat het eigene een monopolie biedt op goed bestuur, is de kans dat zij tot totalitaire proporties ontspoort niet gering. Socialisten menen ook dat socialisme leidt tot een beter bestuur, idem voor liberalen. Soms kunnen zij zelfs vinden dat hun ideologie een monopolie heeft op een beter bestuur. Maar zij opereren binnen een ideologisch meerpolig raamwerk¹⁰¹, het eigene echter is iets zo ongedefinieerd dat het krachtig genoeg is om alle andere ideologieën te vernietigen of te overvleugelen. Voorbeelden hiervan zijn wat gebeurde in nazi-Duitsland in de jaren '30 van de twintigste of het feit dat de “Vlaamse” en “Waalse” partijen sedert de jaren '60 van de twintigste eeuw geleidelijk aan hun ideologie vervangen hebben door het confederalisme of separatisme, kortom door het nationalisme.

Interessant is alleszins om vast te stellen dat vele problemen die zich op Europees niveau stellen ook op Belgisch niveau bestaan. België is cultureel gedifferentieerd. Welk signaal willen de Belgen aan Europa geven? Is het wenselijk ons eigen land te verkavelen in soevereine natiestaten die ondemocratische beslissingen treffen? Nationalisten klagen de E.U. aan als een “België-in-het-groot”. Maar het Europa dat zij bestrijden is een Europa dat net veel nationalistische principes bevat, net zoals het huidige België trouwens. Een Europa van volledig soevereine staten zou net zoals een Belgische confederatie de problemen nog meer op de spits drijven.

§5. 4 De nationalisten denken niet in Europees perspectief

Nationalisten zijn tegen een meertalige, multiculturele of multi-etnische Staat. Hoe kunnen de Europese nationalisten dan nog zeggen voor de Europese Unie te zijn, die in rechte ook een meertalige staat of organisatie is? Men kan niet tegen de ene meertalige staat zijn (België), maar voor de andere (Europa).

Zoals gezegd willen de nationalisten geen verenigd Europa, maar wel een Europa van onafhankelijke lidstaten.

¹⁰¹ Uitzondering dient gemaakt te worden voor een marxistische eenpartijstaat of een liberale vrijhandelnsatie.

Op Belgisch niveau kan men evenmin stellen dat men voorstander is van een België dat door verdragen wordt onderhandeld, tussen deelstaten en tegelijkertijd voorstander is van een Europese Staat die haar burgers vertegenwoordigt. Dit gaat nog veel verder dan men op het eerste gezicht zou kunnen denken: hoe kan men nog tegen tweetalige lijsten in Brussel zijn of meertalige kieskringen wanneer straks overal Europese partijen zullen opkomen bij de Europese verkiezingen? Soms hoort men: “België is een overbodig bestuursniveau tussen de Gewesten/Gemeenschappen en Europa”. Deze redenering is evenwel grotesk - de meertalige Europese Staat opbouwen en het meertalige België afbreken? - en onlogisch.

Het accepteren van de Europese staat of Unie houdt immers in dat men het levensrecht bevestigt van een staat met tientallen talen, en honderden – vaak enorm diverse - culturen. De (autonome) deelgebieden van deze staat (de nationale staten) zijn bovendien ook nog eens stuk voor stuk feitelijk meertalig. Hoe kan men de aanvaarding hiervan in overeenstemming brengen met het oprichten van nieuwe, soevereine (!), eentalige lidstaten, gebouwd op de roep om steeds meer eigen bevoegdheden? Niet België, maar de huidige Belgische deelstaten zijn anachronismen in het licht van deze historische evolutie.

De nationalisten zoeken eigenlijk helemaal niet het Europees perspectief, maar misbruiken het om louter separatistische redenen. Hoe kan men tegelijk pleiten voor een Europese (meertalige) justitie en voor een ééntalig “Vlaamse”, maar niet voor een meertalige Belgische justitie? Als ze al “Europees” denken, dan is hun Europese gedachte beperkt tot een Europa met zo weinig mogelijk bevoegdheden, samengehouden door een samenwerking van volledig soevereine lidstaten die hun eigen beleid al dan niet aan de anderen opdringen.

Er kan met andere woorden géén sprake zijn van een congruentie tussen de gedachte van een werkelijk democratisch eengemaakt Europa enerzijds en de theorie dat dit “eengemaakt” Europa uit soevereine taalregio’s moet bestaan anderzijds. Een absolute toepassing van het soevereiniteitsprincipe verwerpt immers een multinationaal en federaal, laat staan unitair, Europa.

Wanneer men er publicaties van separatisten op na leest, doen ze eigenlijk geen moeite om die doelstelling te verbergen. Zo schreef het extreem-rechts en nationalistische Vlaams Blok in haar programmabrochure naar aanleiding van de Europese verkiezingen van 2004:

“Het Vlaams Blok is bijzonder kritisch tegenover de weg die ondertussen is ingeslagen: die van de geleidelijke politieke eenmaking van Europa. Het Vlaams Blok oordeelt dat deze evolutie een ernstige bedreiging inhoudt voor de soevereiniteit van de lidstaten en op termijn voor de rijke culturele diversiteit van de Europese volkeren. Het Vlaams Blok pleit voor een confederatie van lidstaten en verzet zich tegen een federaal Europa.”¹⁰²

§5. 5 Het subsidiariteitsprincipe als instrument om België én Europa af te breken

¹⁰² *Vlaamse Staat, Europese Natie*, Brussel 2004, p. 27.

Een begrip dat vandaag fel in de mode is bij de “Euro-sceptici” en de nationalisten is het “subsidiariteitsbeginsel”. Dit begrip schept een Babylonische spraakverwarring. Ofwel laat men na er een definitie van te geven ofwel geeft men er een definitie van die in se nietszeggend is.

Zo spreekt het Verdrag van 25 maart 1957 tot oprichting van de Europese Gemeenschap over het subsidiariteitsbeginsel als zijnde het beginsel volgens hetwelk de Gemeenschap slechts optreedt “indien en voorzover de doelstellingen van het overwogen optreden niet voldoende door de lidstaten kunnen worden verwezenlijkt en derhalve vanwege de omvang of de gevolgen van het overwogen optreden beter door de Gemeenschap kunnen worden verwezenlijkt.”¹⁰³

Dit nieuwe principe werd in het Verdrag van de Europese Unie ingevoerd op vraag van het Verenigd Koninkrijk dat de bevoegdheden van de Europese instellingen zoveel mogelijk wou beperken.

Volledig terecht werd zulk een principe bekritiseerd als veel te vaag¹⁰⁴.

De uitleg van de Europese Commissie betreffende de toepassing van dit principe zegt dat het principe niet van toepassing is:

- op materies die vallen in de exclusieve bevoegdheid van de Europese Unie;
- wanneer de materies in kwestie transnationale aspecten bevatten die niet op voldoende wijze kunnen gereguleerd worden door de lidstaten;
- wanneer maatregelen van de lidstaten alleen in conflict zouden treden met de doelstellingen van het Verdrag;
- wanneer de Raad er zeker van is dat maatregelen op E.U.-niveau wegens de schaal of de gevolgen duidelijke voordelen zouden teweegbrengen vergeleken met maatregelen op het niveau van de lidstaten.¹⁰⁵

Het gaat hier overigens duidelijk om een bevoegdheidsafbakening tussen de lidstaten en de Europese Gemeenschap en niet tussen de regio's (zoals de Belgische gemeenschappen en gewesten) en de lidstaten of tussen de regio's en de Europese Gemeenschap.

Regionale nationalistes maken nochtans dankbaar gebruik van dit holle beginsel om hun autonomistische eisen kracht bij te zetten en definiëren het principe als “bevoegdheden die moeten liggen op het laagste niveau dat in staat is deze ordentelijk uit te oefenen”.

Daarbij komen onmiddellijk twee vragen op:

¹⁰³ Art. 5 Verdrag E.G. zoals gewijzigd bij het Verdrag van Maastricht van 7 februari 1992 (B.S. 30 oktober 1993, met ingang van 1 november 1993) en het Verdrag van Amsterdam van 2 oktober 1997 (P.B., C.340, 10 november 1997), met ingang van 1 mei 1999 (Bericht P.B., L.114, 1 mei 1999).

¹⁰⁴ H. VAN DE CAUTER, *Kritische bedenkingen bij het Belgisch taalregionalisme*, Advocare, 2001, p. 4

¹⁰⁵ P. KENT, *Law of the European Union*, M&E PITMAN Publishing, London 1996, p. 39-41

- 1) Waarom moeten de bevoegdheden liggen op het laagste niveau dat in staat is ze ordentelijk uit te oefenen?
- 2) Hoe kan men dat laagste niveau bepalen?

Volgens nationalisten “tonen de geschiedenis zowel als de rechtsvergelijking ons duidelijk aan dat de laagst voorhanden wetgevende macht – wat men tegenwoordig in Europa de constitutionele regio’s noemt – volmaakt in staat is om de meeste bevoegdheden inzake de inrichting van justitie uit te oefenen”.

Niet alleen tonen zij geenszins aan hoe zij tot deze conclusie komen, maar bovendien antwoorden ze niet op de bovengestelde vragen.

Men kan evengoed de omgekeerde stelling verdedigen dat justitie op een zo hoog mogelijk vlak moet geleid worden, op Belgisch, Europees en zelfs wereldvlak, om een internationale rechtvaardigheid te creëren die gelijk is voor een zo groot mogelijk aantal mensen.

Heeft de Europese Unie niet immers tot doelstelling de wetgeving van de Europese lidstaten te uniformiseren of te harmoniseren en de solidariteit tussen de lidstaten te bevorderen?¹⁰⁶

Is het bijvoorbeeld opportuun om een grensoverschrijdende materie zoals milieu op gewestelijk niveau te behandelen terwijl men tegelijkertijd inziet dat er Europese grensoverschrijdende actie nodig is?¹⁰⁷

Is de verkeersreglementering niet eerder voorbestemd tot een Europese aanpak i.p.v. tot een regionale zoals sommige Belgische politici nu voorstellen¹⁰⁸?

Waarschijnlijk zijn de nationalisten vergeten dat men de Europese Unie en dus de gedachte van samenwerking en solidariteit tussen de Europese landen en taalgemeenschappen heeft tot stand gebracht om een nieuwe bloedige en vernietigende Europese oorlog te vermijden. Internationale samenwerking en integratie moest bovendien de welvaart van alle burgers vergroten en niet alleen die van één of andere taalgroep of staat.

De invoering van de Euro als Europese eenheidsmunt is één van de gevolgen van die groeiende

¹⁰⁶ Art. 2 EG-Verdrag: “De Gemeenschap heeft tot taak, door het instellen van een gemeenschappelijke markt en een economische en monetaire unie en door de uitvoering van het gemeenschappelijk beleid of de gemeenschappelijke activiteiten [...], het bevorderen van een harmonische, evenwichtige en duurzame ontwikkeling van de economische activiteit **binnen de gehele Gemeenschap**, een hoog niveau van werkgelegenheid en van sociale bescherming, de gelijkheid van mannen en vrouwen, een duurzame en niet-inflatoire groei, een hoge graad van concurrentievermogen en convergentie van economische prestaties, een hoog niveau van bescherming en verbetering van de kwaliteit van het milieu, een verbetering van de levensstandaard en van de kwaliteit van het bestaan, de economische en sociale samenhang en de solidariteit tussen de lidstaten.”

¹⁰⁷ Art. 174-176 EG-Verdrag

¹⁰⁸ Octopus I-akkoorden van 2008, die echter nog niet werden gestemd.

intra-Europese samenwerking. Natuurlijk is de uitbouw van het sociale Europa onvoldoende, maar het is in elk geval moediger en vooruitstrevender staten te verenigen dan ze te splitsen.

Taalverschillen spelen in het exclusieve Europese beleid geen rol aangezien de maatregelen worden vertaald in alle Europese talen en door alle taalgroepen en staten gelijkvormig worden toegepast.

Voorts kan men lang redetwisten over de bepaling van het laagste niveau indien dat al het beste zou zijn.

Gaat het hier over het regionale niveau, het niveau van de gemeenschap, dat van de provincies, dat van de arrondissementen of dat van de gemeenten? Waarom zeggen dat het ene niveau beter geschikt is dan het andere tenzij uit louter nationalistische overwegingen?

Op Belgisch vlak kan men zich afvragen of het Brussels gewest wel groot genoeg is en voldoende inwoners telt om een coherent beleid mogelijk te maken. Verdienen grote steden als Antwerpen, Luik, Gent en Charleroi trouwens geen gelijke mate van zelfbestuur? Anderzijds is het wel zo dat het Brussels gewest wel een mooi voorbeeld is van unitair bestuur: Brussel is territoriaal meertalig en heeft een tweetalige regering en parlement. Het Brussels gewest werkt zeker niet slechter dan de andere twee gewesten, hoewel het over minder financiële middelen beschikt. Nooit gaat men deze contradictie die inherent is aan de staatshervormingen kunnen uitleggen of verklaren: hoe kan men taalgebonden gewest- en gemeenschapsvorming als uitgangspunt nemen, terwijl er in Brussel wel tweetalige instellingen zijn en er zelfs territoriale tweetaligheid heerst. Waarom zou daar mogelijk zijn wat in België zogezegd onmogelijk is?

Men kan tevens betwijfelen of het “Vlaams” en het “Waals” gewest voldoende gewicht in de schaal kunnen leggen om hun respectievelijke economische belangen in het buitenland te promoten. Volgens een tamelijk recente en betrouwbare studie waren de meerderheid van de Belgische bedrijven immers gekant tegen een splitsing van de Buitenlandse Handel, hoewel het toch werd gesplitst.¹⁰⁹

Men begrijpt al snel dat het fameuze subsidiariteitsbeginsel in België niet meer is dan een goedkoop excuus om zowel de Europese als de Belgische macht uit te hollen in het voordeel van het taalregionalisme. Van het onderhouden van de Europese gedachte is er bij de nationalisten maar weinig sprake.

§6. Besluit: welk einddoel?

Niet alleen de Belgen staan voor een belangrijke keuze tussen separatisme en unitarisme. De hele mensheid zal uiteindelijk gedwongen zijn om in een niet al te verre toekomst een

¹⁰⁹ O. DE CLIPPELE, *Analyse van de antwoorden van de Belgische ondernemingen op de vragenlijst over de Buitenlandse Handel van senator Olivier de Clippele en B plus*, 27 maart 2001, p. 17

vergaande politieke integratie te ondergaan als ze de aarde wil leefbaar houden. Er bestaan natuurlijk al politieke organisaties die deze wil tot vreedzaam samenleven incarneren, denken we maar aan de E.U. en de Verenigde Naties. Het probleem is dat de staten nog al te zeer opgesloten zitten in de 19de eeuwse soevereïnistische doctrine. In de E.U. worden vetorechten nog steeds gehanteerd en telt vaak eerst het belang van de lidstaten en dan pas dat van de Unie.

Hoe dan ook is België omwille van haar meertalig karakter een miniatuurversie van Europa en zelfs van de wereld. Maar het bestaan van quasi-onafhankelijke deelstaten binnen Belgische context is dan weer de antithese van hoe de wereld er moet uitzien, hoewel ze anderzijds aantoonde hoe de wereld vandaag functioneert: op basis van de wet van de sterkste.

Een deconflictualisering van de Belgische politiek kan moeilijk los gezien worden van een Europese en globale evolutie. Hierin ligt ook de geweldige verantwoordelijkheid van de Belgen. Waarschijnlijk is die groter dan we vandaag beseffen.

Aangezien de nieuwe breuklijn op globaal vlak er één zal zijn tussen enerzijds nationalistische staten en anderzijds tussen universalisten en pacifistische globalisten schrijft de Belgische problematiek zich perfect in dit kader in. Als België, een staat die min of meer 600 jaar lang een eengemaakte politiek-economische ruimte vormde, waarvan ongeveer 1/3de van die periode in een staatsverband, uiteenvalt, wat heeft het dan nog voor zin een democratische Europese federatie op te bouwen? Moeten we verwachten dat enerzijds staten die honderden jaren vijandig tegenover elkaar gestaan hebben in één supranationale staat willen leven, maar anderzijds wel “vaststellen” dat een bevolking die al eeuwen in een staat leeft hier niet toe in staat is ?

Een psychologische ommekeer zal in België nodig zijn onder de vorm van een nieuw en wervend project dat de oude, voorbijgestreefde nationalismen achter zich laat. Er is voor België bovendien een unieke kans weggelegd om samen met zijn buurlanden Nederland en Luxemburg de Benelux opnieuw een voortrekkersrol te laten spelen binnen een E.U. die met interne moeilijkheden kampt en al te vaak gegijzeld wordt door grootmachten van weleer met eurosceptische reflexen.

Boven het democratisch en vernieuwd Belgisch huis bevinden zich dan krachtige samenwerkingsverbanden met onze buurlanden en met de Europese Unie. Vanuit dat Europees perspectief kan gedacht worden hoe er op globale schaal een rechtvaardigere wereldorde kan opgebouwd worden. Dit is het humanistisch universalisme. Natuurlijk zal dit geen gemakkelijke opdracht zijn. Wellicht zal het een werk zijn van vele generaties en hopelijk wordt onze aarde ooit een politieke eenheid waar iedere mens ongeacht taal, afkomst of religie in een gelijke waardigheid kan leven, bevrijd van etnische en andere kunstmatige grenzen.

Dan pas kan de kracht van het menselijke individu ten volle tot ontplooiing komen, eens hij

niet meer gehinderd wordt door het versmachtende, tribale denken dat hem het vals gevoel van vrijheid geeft, maar hem in feite monddood en conformistisch maakt. Het is in dat stadium van de menselijke ontwikkeling dat we eindelijk vanuit de aarde de kosmos kunnen ontdekken en ooit bewonen. Het nationalisme daarentegen maakt zelfs een multicultureel, multi-etnisch of meertalig land onleefbaar. Het contrast tussen beide toekomstprojecten kan nauwelijks groter zijn.

DEEL 2: DE HISTORISCHE ONTWIKKELING VAN HET TAALNATIONALISME IN BELGIË

I. INLEIDING

Hoewel de geschiedenis omwille van haar aard zelf geen argumentatieve waarde bezit, lijkt het toch niet onredelijk om stil te staan bij de Belgische geschiedenis. Het Vlaams-nationalisme, het francofone nationalisme, het “rattachisme” (= het streven van een aansluiting van Franstalige gebieden in België¹¹⁰ bij Frankrijk)¹¹¹, het Grootneerlandisme (=het aansluiten van Nederlandstalig België (het zogenaamde “Vlaanderen” bij Nederland) e.d.m. zijn ideeën die zich doorheen de Belgische geschiedenis en vooral zeer recentelijk ontwikkeld hebben. Wat gebeurd is, kan als kader dienen om beter te begrijpen hoe de situatie vandaag is. Deze samenvatting heeft natuurlijk geen exhaustief karakter en vertoont ongetwijfeld lacunes. Het is slechts de bedoeling geweest de politieke geschiedenis van België te schetsen en dan nog alleen in het kader van het opzet van dit werk.

Onze bedoeling is dus niet om het bestaan van België te legitimeren op basis van historische gronden. Een staat vindt enkel een legitimering in het heden bij de burgers. Wel vormt de geschiedenis een nuttige invalshoek om de probleemstelling te duiden en om mogelijke oplossingen voor de huidige zogenaamde communautaire problemen aan te reiken.

Het dient opgemerkt te worden dat er vele, vaak uitstekende, (standaard)werken verschenen zijn over de Belgische geschiedenis. Het probleem bij de historische werken is dat ze gebaseerd zijn op geaccepteerde begrippen. Men kan natuurlijk niet van een historicus verwachten dat hij bewegingen, zoals het nationalisme, bekritiseert. Dat betekent echter niet dat de Belgische problematiek en het hele nationalistische vraagstuk louter door historici of politicologen moet opgetekend moet worden. Een kritische studie vereist wellicht een multidisciplinaire aanpak waarbij men de zaken tegelijk vanuit sociologische, economische, juridische, historische, polemologische, psychologische oogpunten bestudeert.

Zoals eerder aangehaald ligt het geenszins in onze bedoeling om de hele geschiedenis van België in dit inleidend hoofdstuk te behandelen. Wel onderstrepen we bepaalde punten, zoals de lange tijd gescheiden ontwikkeling van de middeleeuwse vorstendommen, die trouwens elk hun vorm van lokale democratie hadden¹¹². Ligt hier een factor die de gekende afkeer van

¹¹⁰ “Wallonië” en eventueel Brussel en/of de tweetalige rand rond Brussel

¹¹¹ eigenlijk zou men van “attachisme” moeten spreken omdat Zuid-België nooit alleen tot Frankrijk heeft behoord, maar altijd samen met Noord-België en dit slechts van 1794 tot 1814)

¹¹² Men denke aan het Charter van Kortenberg (1312), de Blijde intreden (1356), de grote stedelijke autonomie der steden binnen het Graafschap Vlaanderen enz.

de Belgen voor het centrale gezag en voor “de politiek” in het algemeen helpt te verklaren? Inderdaad is België nooit verenigd geweest door een binnenlands vorstenhuis, maar ging het doorheen de eeuwen wel in verschillende handen. De vorsten werden als legitieme heersers beschouwd tot ze in de 18de eeuw zodanig op de eeuwenoude vrijheden ingrepen dat er revoluties ontstonden die uiteindelijk culmineerden in de Belgische onafhankelijkheid van 1830. De afkeer van de Belgen voor de politiek pogen te verklaren, is belangrijk in het kader van dit werk, omdat het mede verklaart waarom het federaliseringsproces van ons land op zo weinig weerstand stuitte.

II. Van de Romeinse Tijd tot de middeleeuwen

De opgetekende geschiedenis van onze gebieden begint in de 1ste eeuw vóór Christus, bij de inval van onze gebieden door de Romeinen. In 57 v.chr. werden de Belgae en het gebied dat zij bewoonden door Julius Caesar als een deel van Gallië ingelijfd. Onder Keizer Augustus, de opvolger van Julius Caesar, ontstond de provincie Belgica. Vanaf 297 werd de provincie Belgica ingedeeld in Belgica Prima en Belgica Secunda. De provincia Germania Inferior was al eerder uit de oorspronkelijke provincie Belgica losgemaakt.

Dat er binnen België zoiets bestaat als een communautaire problematiek wordt mogelijk gemaakt omdat er een zekere “taalgrens” dwars door ons land loopt. Deze ontstond aan het einde van de Romeinse Tijd. Vanaf de derde eeuw vielen Germanen Gallië binnen. Aan het eind van die eeuw ontstond in onze streken een tijdelijk verbond tussen de Romeinen en de Saliërs die mede de Rijksgrenzen zouden verdedigen. Deze taalgrens is dus ontstaan vanaf de Romeinse Tijd en meer bepaald vanaf de 4de eeuw. Toen de Germanen onze contreien binnenvielen, was het normaal dat de Gallo-Romeinen zich terugtrokken, weg van de perifere zones naar het zuiden. Dat neemt niet weg dat de Germaanse stammen ook zuidelijker dan de huidige Belgisch-Franse staatsgrens territorium veroverden (de naam Frankrijk is afkomstig van “Franken”, een Germaanse stam). Door een wisselwerking tussen romanisering en “Rückromanisierung” (= vroegere Germaanse gebieden werden opnieuw verlatijnt, onder de vorm van oud-Frans) is alleszins de taalgrens sedert de 11de eeuw betrekkelijk, zij het niet volledig, stabiel gebleven. Deze taalgrens is belangrijk omdat zij de Germaanse taalgroep (Engels, Duits, Nederlands, Scandinavische talen) scheidt van de Romaanse taalgroep (Frans, Italiaans, Spaans, Portugees).

Deze Romaans-Germaanse taalgrens doorsnijdt naast België ook Luxemburg, de Elzas, Zwitserland, Noord-Oost-Italië (Zuid-Tirol) en stopt aan de Sloveense grens, waar de Slavische taalgroep begint. In Oost-Europa is alleen Roemenië een uitzondering waar een Latijnse taal dominant bleef omgeven door West-, Oost- en Zuid-Slavische talen.

Let wel, hierboven hebben we aangegeven dat het ontstaan van een zekere taalgrens de

mogelijkheid schiep om tot een “communautaire problematiek” te komen. Het is echter pas door de opkomst van het taalnationalisme en de doorbraak ervan in de tweede helft van de 20ste eeuw dat deze taalgrens vanuit politiek oogpunt een polariserende functie ging bekleden in België. Daarom beschouwen we de taalgrens niet als een oorzaak van de (eerder gedefinieerde) communautaire problemen, maar als een premisse, een noodzakelijke voorwaarde.

Het valt trouwens op dat diezelfde taalgrens in een land als Zwitserland, ook een meertalige democratie, niet of nauwelijks tot taalnationalistische spanningen heeft geleid.

In België is de taalgrens gedurende méér dan 1.500 jaar (tot WO I) nooit uitgegroeid tot een politieke grens. Bijgevolg is het onzin om België te beschouwen als een huwelijk tussen “Vlaanderen” en “Wallonië” of tussen “Vlamingen” en “Walen”. Deze concepten zijn recente en politieke uitvindingen die na WO I als concepten dienden om het land op te splitsen en de Belgen te verdelen.

III. Van de feodaliteit tot de scheiding der Nederlanden (447 tot 1585)

Van 447 tot 751 maakten onze gebieden deel uit van het Merovingische Rijk. Op zijn toppunt strekte dit rijk zich uit van het huidige Nederland tot de Pyreneeën en van de Pyreneeën tot aan de Donau. Wel was het zo dat het Merovingische/Frankische Rijk slechts gedurende korte periodes door één vorst geregeerd werd, daar de heersers het Rijk onder hun zonen opdeelden (zgn. Salische wet). Na de Merovingers kwamen de Karolingers. In de 9de eeuw heerste Karel de Grote over zowat heel West-Europa.

Na de Karolingische periode (t.e.m. 814) verbrokkelde West-Europa. Het Verdrag van Verdun (814) was een cruciaal moment in de Europese geschiedenis. Toen Karel De Grote stierf, kreeg Karel de Kale West-Francië (het latere Frankrijk) en Lodewijk de Duitser Oost-Francië (het latere Duitsland). Het Middenrijk dat Lodewijk de Vrome toekwam werd in het Westen (o.a.) begrensd door de Schelde en in het Oosten door de Rijn. Als dusdanig omvatte dit Rijk naast Noord-Italië, een deel van Zwitserland, enkele “Duitse” en “Franse” gebieden en de gehele Nederlanden met uitzondering van het latere Graafschap Vlaanderen. Na 855 werd het Middenrijk verdeeld tussen “Frankrijk” en “Duitsland”.

Vanaf de negende eeuw traden onze streken voor lange tijd in het tijdperk van de feodaliteit. Elke streek had zijn autonomie en in elk prinsdom kregen de steden vanaf de 12de eeuw steeds meer macht en aanzien. Het Duitse Rijk verbrokkelde, terwijl het Franse kroondomein zich steeds uitbreidde. Vanaf de 9de eeuw tot en met de 15de eeuw kenden onze streken dus het zogenaamd feodale systeem. De Nederlanden waren versnipperd over verscheidene vorstendommen die allen onder verschillende omstandigheden, waarop hier niet ingegaan wordt, ontstonden. We spreken hier over “de Nederlandenen”, waarmee we zowel Zuid-

Nederland (België) als Noord-Nederland (Nederland) bedoelen. Hoewel beide gebieden slechts kortstondig (1430-1585) één bondsstaat vormden zijn er vele gelijkenissen in de ontwikkelingen tussen Noord en Zuid. Niet alleen gingen sommigen vorstendommen uit Noord- en Zuid-Nederland personele unies aan, bovendien werden ze gezamenlijk verenigd door de Bourgondiërs. Pas in 1648 werd de band definitief doorgeknipt¹¹³,

Maar hoe was dit lappendeken van vorstendommen dan precies samengesteld? Hiervoor volstaat het te kijken naar wie leenplichtig was aan welke kroon. Volgende vorstendommen waren een leen van de Franse Kroon: het Graafschap Artesië, het Vrijgraafschap Franche-Comté en het Graafschap Vlaanderen. Andere vorstendommen van de Zuidelijke Nederlanden waren dan weer een leen van het Heilig Roomse Rijk (der Duitse Natie): Rijksvlaanderen (tot de 11de eeuw), het Markgraafschap Antwerpen en het Hertogdom Brabant, het Hertogdom Limburg en de Landen van Overmaas, het Hertogdom Luxemburg, de Heerlijkheid Mechelen en het Graafschap Namen. Voor wat de Noordelijke Nederlanden betreft ging het om: de Heerlijkheid Friesland, het Hertogdom Gelre, de Heerlijkheid Groningen, het Graafschap Holland, de Heerlijkheid Overijssel, de Heerlijkheid Utrecht, het Graafschap Zeeland en het Graafschap Zutphen¹¹⁴. Vanaf 980 was het Prinsbisdom Luik ontstaan, vanaf 1366 omvatte dit vorstendom ook Loon (het huidige Belgisch-Limburg). Dit prinsbisdom was overigens het enige deel van de Nederlanden dat – hoewel het de iure deel uitmaakte van het Heilig Roomse Rijk – feitelijk onafhankelijk bleef (zowel van de Bourgondiërs als van de Habsburgers) tot aan de Franse Revolutie.

Men mag in dit verhaal niet vergeten dat de vorstendommen in onze streken nooit taalgebonden waren. Het Hertogdom Brabant heeft bijvoorbeeld historisch niets met het Graafschap Vlaanderen te maken. Meer nog, het graafschap en het hertogdom voerden zelfs oorlog onder elkaar¹¹⁵. De middeleeuwse oorlogen waren dynastiek of economisch van karakter, maar hadden niets te maken met taal.

Deze indelingen in prinsdommen werkte lange tijd door. Niet alleen vormden ze de embryonale afbakening van de provincies, maar tot in het begin van de 20ste eeuw beschouwden Antwerpenaren bijvoorbeeld Gentenaren als ‘vreemdelingen’. Ook vandaag nog is het niet moeilijk om te horen uit welke provincie een Belg komt. Ook worden nog steeds bepaalde ‘eigenschappen’ aan mensen toegeschreven op basis van de streek waarvan zij afkomstig zijn (de “vurige” Luikenaars, de “hoogmoedige” Antwerpenaars enz.).

In de periode van 1430 tot 1549 werden de Nederlanden eengemaakt, eerst onder de

¹¹³ Waarbij we de kortstondige hereniging onder Willem I (1815-1830) buiten beschouwing laten.

¹¹⁴ Sommige vorstendommen, zoals Brabant, lagen zowel in Noord- als in Zuid-Nederland.

¹¹⁵ de Brabantse successieoorlog van 1356 tussen het Graafschap Vlaanderen en het Hertogdom Brabant, die volgens de historici duidelijk door de wederzijdse bevolkingen werd gesteund, *Kroniek van België*, Standaard Uitgeverij, 1987, p. 1350. ; J. STENGERS, *La Belgique, un accident de l'histoire?* in “*A l'enseignement de la Belgique nouvelle*”, Rev. ULB, 1989, 3-4, p. 32: “*On ne connaît encore en 1830 ni le terme Flandre dans son sens actuel, ni le terme Wallonie.*”

Bourgondiërs, daarna onder de Habsburgers. Het waren de Bourgondiërs, die vanuit hun kerngebied in Oost-Frankrijk geleidelijk aan de gebieden ontrukten, zowel aan de Franse als aan de Duitse Kroon. Uit de Franse leenroerige gebieden maakten ze het Graafschap Vlaanderen en Artesië los. Ook Picardië en de Elzas werden bij het Bourgondisch gebied toegevoegd. Uit het Heilig Roomse Rijk, dat vanaf de 12de eeuw politiek minder en minder voorstelde, werden de rest van de Nederlanden losgemaakt.

De Bourgondiërs probeerden door Franche-Comté/Bourgondië en de Nederlanden tot een eenheid te smeden het mythische “Middenrijk” te herstellen. Aan de droom van door de verbinding van Bourgondië-Franche-Comté en de Nederlanden het “Middenrijk” te herstellen, kwam door de dood van Karel de Stoute (slag bij Nancy, 1477) abrupt een einde. Bourgondië zelf werd in 1477 bij Frankrijk aangehecht en Franche-Comté definitief in de 17de eeuw. Hiermee was de Bourgondische “droom” afgelopen op het einde van de 15de eeuw. Na de dood van Karel de Stoute (1477) huwde zijn dochter, Maria van Bourgondië, met Maximiliaan van Habsburg. Het Hertogdom Bourgondië werd in het Franse Koninkrijk geïncorporeerd, het aanpalende Franche-Comté kwam wel in Habsburgse handen terecht. Hier tekenen zich de contouren van het latere België, Nederland en Luxemburg definitief af. Op het Prinsbisdom Luik na, waren de Nederlanden nu een aaneengesloten gebied onder de Habsburgse Kroon.

Nadat in 1543 ook nog eens Friesland en Gelre door de Habsburgers bij de Nederlanden gevoegd werden, maakten het huidige België (Limburg-Luik daargelaten), Nederland en Luxemburg integraal deel uit van de “Bourgondische Kreits”, één van de tien Kreitsen (districten) binnen het Heilig Roomse Rijk. Met de Pragmatieke Sanctie (1549) die Karel V uitgevaardigd had, werden de Nederlanden (met uitzondering van het Prinsbisdom Luik) tot een ondeelbaar geheel, een dynastieke eenheid gesmeed. Voortaan waren deze streken “erflanden” en was hun band met het Heilig Roomse Rijk nog zwakker dan tevoren. Anderzijds werd het Graafschap Vlaanderen definitief en ook de jure losgemaakt van Frankrijk. Hier ontstonden de zogenaamde “zeventien provinciën”¹¹⁶, aangeduid met de

¹¹⁶ Het feit dat het Heilig Roomse Rijk in min of meer onaangestaste vorm bestond vanaf de 9de eeuw tot 1806 (jaar dat het door Napoleon ontbonden werd) en dat de meeste Zuid- en Noord-Nederlandse vorstendommen deel uitmaakten van dit Imperium, doet zijn grote historische invloed vermoeden. Die opvatting strookt echter allerm minst met de feiten. Want, daar waar het Franse Koninkrijk vanaf de 12de eeuw centraliseerde en zich tot een proto-natie zou ontwikkelen, gebeurde in het Heilig Roomse Rijk net het tegengestelde. Het viel vanaf dat punt omwille van verschillende oorzaken uit elkaar tot een los inhoudsloos verband. Waarom? Allereerst verloor de Duitse Keizer vanaf de 13de eeuw veel van zijn werkelijke “rijksmacht”. De vorsten die onder hem behoorden te staan wonnen aan macht en de investituurstrijd (m.b.t. de benoeming der geestelijken) had eveneens zijn gezag aangetast. Vanaf dat ogenblik benoemden ook de vorsten van de “deelstaten” de Keizer, daar geen enkel Huis nog sterk genoeg was om het geheel te beheersen. Vanaf de 15de eeuw, toen de deelstaten zichzelf echt als staten begonnen te ontwikkelen, waarvan sommigen (de Habsburgers) zelfs universele pretenties hadden was het HRR feitelijk volledig een symbolische aangelegenheid. Vanaf 1648 (vrede van Münster) werd bepaald dat de Keizer ook de facto geen enkele macht meer had in de deelstaten. De dertigjarige (godsdienst)oorlog tussen de Keizer en zijn “vazallen” was daar zeker niet vreemd aan. Van 1438 tot 1806 kwam de (protocollaire) Keizerstitel het Huis Habsburg – op drie jaar na – onafgebroken toe. Dit zeer tot tegenzin van het vanaf de 17de eeuw opkomende Pruisen dat de macht van de (Oostenrijkse) Habsburgers binnen Duitsland fel contesteerde. Vanaf

benaming “Leo Belgicus” omdat de cartografische vorm van de Nederlanden leek op een leeuw. Het was de eerste maal dat de naam “België” opnieuw werd gebruikt sinds de Romeinse tijd.

IV. De kiemen van een Belgische staat (1585 tot 1789)

Ook in de moderne tijd (1500-1700) was taal van generlei betekenis op politiek vlak. Bloedige conflicten werden uitgevochten omwille van een ander verschil: religie. Mensen die een verschillende godsdienst beleden, werden als te verschillend aanzien en moesten derhalve verdreven worden. Staten moesten religieus homogeen zijn. Voorbeelden van zulke oorlogen zijn die tussen katholieken en protestanten in het 16de eeuwse Frankrijk of binnen de Duitse gebieden, Zweden en Polen in de 17de eeuw.

De Nederlanden die sedert 1430 (min of meer) een eenheid gevormd hadden, vielen door religieuze twisten en door de persoonlijke politiek van Filips II uiteen in de 16de eeuw. De katholieke Habsburgse bezittingen werden zodoende afgesneden van het protestantse Noord-Nederland¹¹⁷. Op die manier ontstond de nieuwe Republiek der 7 Nederlanden. De scheiding met de Noordelijke Nederlanden was wel pas definitief in 1648.

Overigens werd de Belgische proto-natie in de 17de eeuw ook in het Zuiden geamputeerd. Het Frankrijk van Lodewijk XIV veroverde Picardië en Artesië. Vele plaatsnamen in Noord-Frankrijk herinneren nog aan de Nederduitse taal die er ooit gesproken werd: Rijsel/Lille (Ter Ijsel: op het eiland), Wissant (Wit Zand), Arras (Atrecht) enz.

Het is in die periode dat we een tweede merkwaardig kenmerk vaststellen dat mede de Belgische eigenheid heeft bepaald. Daar waar er in de protestantse landen meer debatcultuur was – dat begon al bij een meer persoonlijke bijbelinterpretatie – groeide de invloed van de clerus in het Zuiden door de zogenaamde “Contrareformatie”. De katholieke Kerk hield voor dat mensen zich best schikten in hun lot op aarde en als dusdanig de gevestigde structuren best aanvaardden. Het protestantisme verwachtte meer kritische zin van de burger, ook ten opzichte van de overheid. Volgens de predestinatieleer van de protestanten was het lot van iedere mens dan wel vooraf bepaald, maar kon men er tekenen van waarnemen in zijn aards bestaan. Met die gedachte kon iemand aangespoord worden om bijvoorbeeld in zijn leven toch maar zo hard mogelijk te werken, met als resultaat dat hij zijn familie (en de staat) kon onderhouden. Het heeft iets van een zelfvervullende profetie, maar filosofen als Max WEBER

1815 was de “Duitse Bond”, een territoriaal verkleinde versie van het HRR, in het leven geroepen. Uiteindelijk draaide dit alles uit op een strijd om de suprematie binnen “Duitsland”, waarbij de Oostenrijkers in 1866 (slag bij Sadova/Königgratz) verslagen werden. In 1871 werd het Duitse Keizerrijk gesticht. België was toen al 41 jaar onafhankelijk.

¹¹⁷ Holland, Gelre, Groningen, Friesland, Zeeland, Overijssel, Utrecht, Drenthe, Staats-Brabant (het huidige Noord-Brabant), Staats-Vlaanderen (het huidige Zeeuws Vlaanderen) en Staats-Limburg.

hebben in deze protestantse arbeidsethos een verklaringsgrond gevonden voor de vroegere ontwikkeling van het kapitalisme in protestantse landen. Inderdaad waren het Verenigd Koninkrijk en Nederland vroeger kapitalistisch – de zeevaart speelde hier een belangrijke rol – dan de Habsburgse Nederlanden. Maar wie kapitalisme zegt, zegt ook de ontwikkeling van een moderne natiestaat. Nu was Nederland dat nog niet, zeker niet in 1648, maar het was wel al een onafhankelijke statenbond. Vroege onafhankelijkheid, reformatie, politiek debat, een binnenlandse dynastie (vanaf 1702 werd het stadhoudersschap in Nederland erfelijk) die de staat eenmaakte: het waren allemaal factoren die een land als Nederland uiteindelijk een grotere debatcultuur zouden bezorgen dan België¹¹⁸.

Vanaf 1585 zien we hoe het grondgebied van wat later België zou worden zich aftekende. Wel verloren de Spaanse (vanaf 1715 Oostenrijkse) Nederlanden nog veel territorium aan Frankrijk, Nederland en Pruisen en Luxemburg in de periode van 1648 tot 1839.

In heel dit verhaal moeten we overigens uiterst kritisch omgaan met de term “staat”. De moderne staat is immers een recent concept. Het vastleggen van duidelijke grenzen gebeurde pas vanaf de 15de eeuw en dan meestal nog erg vaag. Het einde van de 17de eeuw was in dit opzicht een keerpunt. In 1643 werd op een Spaanse kaart duidelijk de grens aangegeven tussen Frankrijk en de Spaanse Nederlanden. Grenzen zoals wij die vandaag kennen, zijn pas in de 17de eeuw ontstaan, meer bepaald naar aanleiding van het verdrag van Westfalen in 1648¹¹⁹. Als Vlaams-nationalisten vandaag de Guldensporenslag aangrijpen als de oorsprong van een “Vlaamse natiestaat”, dan heeft dit bijgevolg een louter propagandistische waarde.

V. Van de Eerste naar de Tweede Belgische revolutie (1789 tot 1830)

In de periode 1787-1789 botste het onhandig Oostenrijks centralisme frontaal met de eeuwenoude, particularistische tradities in onze streken. De Zuidelijke Nederlanden hadden zich, gedurende de voorbije eeuwen, tot een proto-natie ontwikkeld. Inbreuken op de tradities en privileges werden als een schending van de “nationale” eigenheid ervaren. De *Etats Beligiques Unis* - Verenigde Belgische (of Nederlandse) Staten kwamen tot stand na de Brabantse revolutie in 1789, waarin progressieven en katholieken elkaar vonden tegen het absolutisme van de Keizer Jozef II¹²⁰. De revolutie bracht echter een te zwakke confederatie of statenbond voort¹²¹, die maar één jaar overleefde¹²². Dit feit was toch belangrijk omdat het

¹¹⁸ Denken we maar aan de Verenigde Oost-Indische compagnie die van Nederland met zijn paar miljoen inwoners een koloniale grootmacht maakte in de 17de eeuw; bedoelde dynastie zijn de Oranje-Nassaus, die vanaf Willem de Zwijger (16de eeuw) een beslissende invloed hadden op de Nederlandse geschiedenis.

¹¹⁹ HERMET, G. *Histoire des nations et du nationalisme en Europe*, Parijs, 1996, p.40

¹²⁰ X. MABILLE, *Histoire politique de la Belgique*, Crisp, Brussel, 1997, p. 43 : « *La révolution brabançonne a mis l'absolutisme en échec et abouti à une première forme d'indépendance nationale.* »

¹²¹ J. DEMEY, R. DHONDT, *Ons verleden in documenten*, Van In, Lier, 1974, p. 463

¹²² WILS, L., *Van Clovis tot Di Rupo*, Antwerpen, 2005, p. 100-101; p. 108; p. 111; ter gelegenheid van de 200ste

voor de eerste maal was dat er een intern en gezamenlijk streven was van alle Belgische provincies (behalve Luik) naar eenheid en samenwerking dat leidde tot een (kortstondige) periode van absolute politieke onafhankelijkheid.

Deze unie werd en wordt niet onterecht beschouwd als een prefiguratie van de Belgische revolutie van 1830. Net als in 1830 gingen conservatieven en progressieven een verbond aan. Men verzetten zich tegen een buitenlandse mogendheid. Er was de Brabantse driekleur en er waren de historische entiteiten (de vorstendommen – Limburg en Luik daargelaten – basis van de latere provincies) als basis van een staatsindeling. We kunnen natuurlijk enkel maar speculeren wat er zou gebeurd zijn indien de Belgische omwenteling van 1789 geslaagd zou geweest zijn. Wellicht had de staat zich dan ontwikkeld tot een federatie naar het voorbeeld van de VSA of van Zwitserland. Misschien zouden er daarna helemaal geen communautaire problemen geweest zijn, omdat de revolutie uitging van de verschillende staten, bij wie het gevoel van zelfstandigheid misschien sterker was geweest dan bij de latere provincies. Het is inderdaad ten eerste de vraag of de staten van 1789-90 zich ooit in een “Vlaams” of “Waal” keurslijf, al was het maar een mentale notie, zouden hebben laten inpassen... Dit relateert op zich al het “belang” van de huidige politiek-communautaire twisten, die zeker geen “fataliteit” of “noodzakelijk kwaad” zijn¹²³.

Overigens vond rond dezelfde tijd ook in het prinsbisdom Luik een revolutie plaats. Sommigen schilderen deze revolutie, die komaf maakte met het ancien régime in Luik, af als een afspiegeling van de Franse revolutie. Anderen leggen meer de nadruk op de parallel met de Brabantse revolutie. Wellicht hebben de twee factoren gespeeld. Het prinsbisdom maakte op dat moment op papier nog deel uit van het Heilig Roomse Rijk, dat zeker vanaf 1648 en de opkomst van de nationale staten feitelijk niets meer voorstelde. Binnen het HRR leefden Pruisen en Oostenrijk op voet van oorlog. Toen eind 1789 de Pruisische troepen Luik binnentrokken, beschermden ze alleszins de Luikse opstandelingen, maar ook de Brabantse revolutionairen tegen de Oostenrijkers. Het feit dat de Belgische revolutionairen er – ondanks hun intenties – niet in geslaagd waren om Noord-Nederland of Luik voor hun zaak te winnen, is zeker een factor geweest in het mislukken van de revolutie.

De periode van 1790 tot 1795 was een zeer verward tijdvak in onze geschiedenis. Nadat de Oostenrijkers de orde in de Zuidelijke Nederlanden hersteld hadden in 1790, waarbij Pruisen toestemming gaf om ook in het prinsbisdom Luik de vorst opnieuw zijn plaats te laten innemen, vielen de Franse revolutionairen onze contreien binnen (1792). In 1794 versloegen de Fransen de Oostenrijkers definitief¹²⁴. Het jaar daarop werden de “negen verenigde

verjaardag van de Belgische revolutie van 1789 werd een tentoonstelling en een catalogus uitgegeven door het Algemeen Rijksarchief in Brussel (1990), die een mooi overzicht geeft van de eerste - weliswaar kortstondige - periode van Belgische onafhankelijkheid.

¹²³ Woorden van Koning Albert II tijdens zijn 21-juli-toespraak van 2008

¹²⁴ Eerst overwonnen de Franse republikeinse legers de Oostenrijkers in de slag van Jemappes in 1792 en veroverden zo de Zuidelijke Nederlanden; vervolgens versloegen de Oostenrijkers de Fransen in de slag van Neerwinden in 1793 en recupereerden zo de Nederlanden alvorens definitief verslagen te worden door de

departementen” aan de Franse republiek aangehecht. Vanaf 6 december 1796 waren alle Franse wetten en besluiten bindend in België. Het Verdrag van Campo-Formio van 17 oktober 1797 vormde de internationale erkenning van de annexatie¹²⁵. Het ging om de eerste ervaring van België met de centralisatie zonder onafhankelijkheid.

De Franse departementele indeling – en onze provincies gaan hierop terug – ging terug op de oude vorstendommen. In het geval van het Graafschap Vlaanderen splitsten de Fransen dit in twee om de oude structuren en loyaleiteit te vernietigen. Men kan dus m.a.w. stellen dat de huidige Belgische provincies niet alleen teruggaan tot de Franse departementen, maar ook, grosso modo, tot de middeleeuwse vorstendommen.

In deze periode van het eind van de 18de eeuw ontstond de notie van volkssoevereiniteit, een notie versterkt door autoritaire regimes van buitenaf (Oostenrijkers en Fransen). “Les départements de ci-devant Belgique” werden onder de Fransen tot een eenheid gesmeed (met het tot dan toe onafhankelijk gebleven prinsbisdom Luik erbij). Ze gingen zich dan ook zo voelen¹²⁶. De Fransen hadden de Zuidelijke Nederlanden dus omgevormd tot een eenheid¹²⁷, maar hadden ook voor de eerste maal het Frans als enige bestuurstaal opgelegd. In de administratie werden de gevolgen van de verfransing de facto wel wat afgezwakt, door de tweetaligheid van de aankondigingen en door het feit dat mondelinge contacten tussen burger en bestuurder vaak in het “Nederlands” konden verlopen. In het gerecht daarentegen was geen sprake van tweetaligheid in de geschreven documenten. Zelfs in het mondeling af te handelen gedeelte van de procedure werd weinig ruimte aan de Zuid-Nederlandse dialecten of het “Nederlands” geboden¹²⁸.

Het Frans was dus de enige bestuurstaal en de Zuid-Nederlandse dialecten werden systematisch bestreden¹²⁹. Deze taalnationalistische politiek was een nieuw feit voor de Zuidelijke Nederlanden, maar zou door de Belgische revolutionairen niet in dezelfde mate herhaald worden na 1830, toen het Frans weliswaar de enige officiële taal van België werd, maar zonder dat de Zuid-Nederlandse dialecten werden bestreden.

Tevens werden de eerste mensenrechten (de “Déclaration des Droits de l’Homme” van 1789)

Fransen in de slag van Fleurus in 1794.

¹²⁵ X. MABILLE, *Histoire politique de la Belgique*, Crisp, Brussel, 1997, p. 50

¹²⁶ WILS, L., *Van Clovis tot Di Rupo*, Antwerpen, 2005, p. 112-115.

¹²⁷ Tevoren was het een lappendeken (P. LENDERS, M.-R. THIELEMANS, *De erfenis van de Franse Revolutie*, ASLK, 1989, p. 80)

¹²⁸ H. VAN GOETHEM, *De erfenis van de Franse Revolutie*, ASLK, 1989, p. 51

¹²⁹ X. MABILLE, *Histoire politique de la Belgique*, Crisp, Brussel, 1997, p. 50 : « Si les voies de la centralisation furent multiples, la politique de la langue dans l’administration et dans l’enseignement eut des effets importants et durables, en accentuant la position dominante du français : « Afin de réaliser par la voie d’une unification linguistique un grand amalgame politique, le gouvernement français visa à extirper systématiquement le néerlandais. Le français devint la langue de l’administration, de l’armée, de l’enseignement, de la justice, de la culture et de toute la vie publique ; des mesures furent prises pour interdire la langue vernaculaire ». » ; E. WITTE, « Une Flandre appauvrie (XIXe siècle) », in *Histoire de Flandre des origines à nos jours*, coord. scient. E. Witte, Brussel, La Renaissance du Livre, 1983, pp. 231-232

ingevoerd door de Franse revolutionairen. Deze verklaring was gebaseerd op de Amerikaanse grondrechten van 1776 en zouden de Belgische grondwetgever van 1830-1831 inspireren.

Ook nieuw was de centralisatie. Deze was revolutionair omdat men bewust schoon schip wou maken met een verafschuwd verleden. Door de gelijkheid van de burgers en de soevereiniteit van de natie af te kondigen, één en ondeelbaar, stelden de patriotten van 1789 een systematische uniformisering in, die privileges, tradities en particulariteiten wegveegde.¹³⁰ Kloosters, kerken en wijngaarden in België werden vernield. Parijs werd de enige onbetwiste hoofdstad en de gemeenten en de districten voerden de bevelen van Parijs gewoon uit.

In 1804, toen Napoleon Bonaparte het land bestuurde (sinds 1799), werd het Burgerlijk Wetboek of de Code civil ingevoerd, die tot op de dag van vandaag nog altijd van kracht is, zij het met vele wijzigingen, in Frankrijk en België.

Na de nederlaag van Napoleon bij Waterloo in 1815 werd de Belgische proto-natie in een “volledige en innige hereniging” aan het Koninkrijk der Nederlanden geklonken¹³¹. Dit was een tweede ervaring met een centralisatie zonder onafhankelijkheid. De Franse departementen werden opnieuw omgedoopt in provincies, maar hun grenzen bleven dezelfde. De Franse institutionele erfenis bleef zo grotendeels intact gedurende het Hollands bewind. Er is op geen enkel ogenblik sprake van om terug te komen op de secularisatie en nog minder sprake van de restauratie van het kerkelijk prinsdom Luik.¹³²

De Nederlanders probeerden net zoals de Franse bezetter hun eigen taal op te dringen aan de administratie en de bevolking, in casu het Nederlands. Een decreet van 15 september 1819 voorzag dat het Nederlands de enige bestuurstaal zou worden vanaf 1823 in de Noordelijke provincies van België en 4 jaar later werd de maatregel uitgebreid tot het noordelijk deel van de provincie Brabant. De Nederlanders werden ervan verdacht de maatregel later tot heel België uit te breiden¹³³. Nochtans moeten we de talenkwestie in de revolutie van 1830 niet overdrijven. Ook op dit moment speelde taal geen wezenlijke politieke rol van betekenis.

Het belangrijkste probleem is dat de Belgen, hoewel ze numeriek in de meerderheid waren – er waren 75% meer inwoners in België dan in Nederland¹³⁴ – door de Nederlanders politiek werden gediscrimineerd aangezien er een pariteit was tussen het aantal

¹³⁰ E. HELIN, *De erfenis van de Franse Revolutie*, ASLK, 1989, p. 231

¹³¹ Fundamentele Wet van 24 augustus 1815; SMITS, A., 1830, *Scheuring in de Nederlanden. 1 : Holland stoot België en daarmee Vlaanderen af*, Kortrijk, 1983, p. 49; formulering aangenomen op 20 juni en 21 juli 1814. X. MABILLE wijst erop dat het doel van de hereniging een integratie van beide staten was maar dat er, in het begin althans, duidelijk gewag gemaakt werd van **twee landen**, zie *Histoire politique de la Belgique: facteurs et acteurs de changement*, Brussel, 2000, p. 75.; Brussel en Den Haag waren de twee hoofdsteden van deze federatie, maar het politiek zwaartegewicht lag in Nederland

¹³² E. HELIN, *De erfenis van de Franse Revolutie*, ASLK, 1989, p. 243

¹³³ X. MABILLE, *Histoire politique de la Belgique*, Crisp, Brussel, 1997, p. 83

¹³⁴ X. MABILLE, *Histoire politique de la Belgique*, Crisp, Brussel, 1997, p. 75

volksvertegenwoordigers van het noorden en het zuiden¹³⁵. Daar komt nog eens bij dat de zuidelijke provincies economisch sterker ontwikkeld waren dan de noordelijke¹³⁶. Spanningen konden dan ook niet uitblijven.

De periode van 1815-1848 was er één van grote breuklijnen. De eerste knauw die het neo-conservatief Europees systeem te verduren kreeg, was de crisis van 1830-31. In juli 1830 werd de Franse Bourbon-dynastie aan de kant geschoven door de Orléanisten¹³⁷. De gevolgen waren over heel Europa, en vooral in Russisch Polen en in België, voelbaar¹³⁸. Men kan dit gebeuren vergelijken met de revolutiegolven van 1989-1990 na de val van het communisme. Wanneer België zich losscheurde van het Koninkrijk der Nederlanden was dit het rechtstreeks gevolg van een progressieve liberaal-katholieke unie en van het besef dat het Zuiden door eeuwenlange Bourgondische, Spaanse en Habsburgse overheersing een eenheid geworden was. Ook het oude, provincialistische gevoelens speelde een rol¹³⁹. Taal speelde in de revolutie geen rol, tenminste niet wat “Vlaanderen” en “Wallonië” (termen die niet eens bestonden) betrof¹⁴⁰. Waar taal wél een rol speelde, was in het verzet tegen de Nederlanders door de héle Belgische clerus. Die wilde immers voorkomen dat door de invoering van het standaardnederlands (uit Noord-Nederland) de protestantse ideeën bij de bevolking ingang zouden vinden.

VI. De Belgische Revolutie (1830-1839)

¹³⁵ 55 aan elke kant ; X. MABILLE, *Histoire politique de la Belgique*, Crisp, Brussel, 1997, p. 80 : 2.000.000 inwoners in de Noordelijke Nederlanden en 3.500.000 inwoners in de Zuidelijke Nederlanden

¹³⁶ X. MABILLE, *Histoire politique de la Belgique*, Crisp, Brussel, 1997, p. 82-83 : slechts twee voorbeelden: Brussel was de eerste stad op het continent met openbare gasverlichting, vijf jaar na Londen, maar tien jaar voor Parijs; in 1829 leverde Cockerill de eerste stoomboot aan de Rijnvaart; België, en dan vooral Antwerpen en Gent, profiteerden mee van de handel met de Nederlandse kolonies. Vandaar dat België na de onafhankelijkheid en na de heropening van de Westerschelde door de pacificatie tussen België en Nederland in 1839 op zoek ging naar een eigen kolonie, eerst in Amerika, daarna in Afrika.

¹³⁷ BERENGER, J., *Histoire de l'Empire des Habsbourg 1273-1918*, Parijs, 1995, p. 554

¹³⁸ *Ibidem*, p. 555.

¹³⁹ A. SMITS minimaliseert de Belgische nationaliteit op grond van een (anachronistisch) dualisme Vlaanderen/Wallonië, zie 1830, *Scheuring in de Nederlanden. 1 : Holland stoot België en daarmee Vlaanderen af*, Kortrijk, 1983, p. 140. Op p. 379 spreekt hij wel van een “zekere lotsverbondenheid”. Anderzijds betoogt dezelfde auteur wel dat de Belgische Omwenteling niet het werk was van Franse agenten, zoals voor hem o.a. GERETSON had geponeerd, zie o.a. Op. Cit., p. 100-103; 108-110 (over de directe invloed vanuit Parijs); p. 124-128 (invloed uit Parijs en van Fransen en Frans-gezinden te Brussel). L. WILS is het oneens met de eerste stelling en verklaart dat de bevolking zich noch Vlaming, noch Waal voelde, maar Belg, en als zodanig zwaar achteruitgesteld, zie WILS, L., *Van Clovis tot Di Rupo*, Antwerpen, 2005, p. 129. X. MABILLE noemt de het Koninkrijk der Nederlanden op velerlei vlakken een voortzetting van vorige regimes. Maar daar waar het Directoire, het Consulaat en het Keizerrijk slechts op tegenstand kon rekenen van zij die nostalgie voelden naar het Ancien Régime, ging de oppositie in het VKN uit van een jonge liberale en katholieke generatie, *Histoire politique de la Belgique: facteurs et acteurs de changement*, Brussel, 2000, p. 93.

¹⁴⁰ “Vlaanderen” betekende het oude graafschap; ‘Wallonië’ bestond nog niet.

Na de opvoering van de opera “De Stomme van Portici” in de Brusselse Muntchouwborg op 25 augustus 1830 en de daaropvolgende volksopstand tegen de Hollandse bezetter riep het revolutionaire België zijn onafhankelijkheid uit op 4 oktober 1830¹⁴¹. De nieuwe grondwet werd door het Belgisch Congres aangenomen op 7 februari 1831 en de eerste Belgische vorst, Leopold I, legde de eed af op 21 juli 1831. België een moderne, grondwettelijke en liberale staat. De Belgische Grondwet was voor die tijd ongewoon progressief en democratisch. Vele vrijheden (vereniging, drukpers, mening...) waren gewaarborgd. Andere Europese landen – zoals Polen, Nederland of Griekenland – hebben hun Grondwet geënt op de onze.¹⁴²

In 1830 bestonden er geen “Vlamingen” of “Walen”, maar enkel Belgen. De Belgische staat was niet uitsluitend Franstalig. In 1830 knoopte men opnieuw aan met de Bourgondische tradities: Frans voor het centraal bestuur, de streektaal voor de lokale besturen. Deze lokale besturen (gemeenten en provincies) genoten uitzonderlijk veel autonomie.

De Belgische grondwet was een compromis tussen de waarden van het ancien régime (dynastie, Kerk, privileges) en de waarden van de Franse Revolutie en van de Verlichting (vrijheid, gelijkheid, unitarisme). Het is de eerste revolutie geweest die dit compromis heeft kunnen bewerkstelligen.

De Belgische eenmaking met invoering van de volkssoevereiniteit (in het begin beperkt tot de hogere klassen) is ouder dan de Duitse (1870) en de Italiaanse (1860). Alle andere Europese staten hadden in 1830 nog geen Grondwet of ze waren gewoon absolutistisch van aard, met het parlement in een louter ceremoniële en raadgevende functie. Net zoals de Amerikaanse republiek, draaide de Belgische constitutionele monarchie dit principe radicaal om: niet de Koning, maar de bevolking was de bron van alle wetgeving. Overigens bleef de originele Grondwet 140 jaar ongewijzigd, twee uitbreidingen van het stemrecht daargelaten.

De jonge Belgische staat was een staat van de burgerij, gekenmerkt door zijn censitair kiesrecht¹⁴³.

België diende als prijs voor haar onafhankelijkheid wel een “eeuwigdurende neutraliteit” te handhaven. In ruil daarvoor garandeerden Pruisen, het Verenigd Koninkrijk, Rusland, Oostenrijk en Frankrijk de soevereiniteit van België. Bijna een eeuw werd België zo van elk internationaal conflict gespaard.

¹⁴¹ De opstand kon niet bedwongen worden door de Hollanders en de “Orangisten” onder de Belgische bevolking. De enkele “franskiljons” konden evenmin de revolutie naar hun hand zetten en aanhechting verkrijgen bij Frankrijk.

¹⁴² Zelfs een overtuigde Vlaams-nationalist als Bart MADDENS zegt hierover: “*Er kan niet worden ontkend dat de Belgische Grondwet van 1831 vanuit democratisch oogpunt een grensverleggend werkstuk was, waarop we wel met enige fierheid kunnen terugblikken.*”, MADDENS, B., “La Brabançonne: patriotten laten niet morrelen aan oude symbolen” in *Doorbraak* van september 2007.

¹⁴³ X. MABILLE, *Histoire politique de la Belgique*, Crisp, Brussel, 1997, p. 97

Sedert het verdrag van Londen (1839) is het grondgebied van België ongewijzigd gebleven, behoudens de aanhechting van het neutrale Moresnet en van de ‘Oostkantons’ na de Duitse nederlaag in 1918. De incorporatie van een Duitstalig culturelement (er wonen in België vandaag ca. 80.000 Duitstaligen) zou in 1983 aanleiding geven tot de creatie van een derde gemeenschap¹⁴⁴.

In deze fase vond in België de industriële opgang plaats (1ste Industriële Revolutie), meerbepaald rondom de mijnbeekens in het Zuiden. Deze zware industrie werd de motor van de Belgische economie en veroorzaakte een belangrijke economische immigratie van het relatief armere Noorden naar het Zuiden. Een belangrijke en eenheidscheppende Romaans-Germaanse bevolkingsvermenging was hiervan het gevolg. De vele Nederlandstalige familienamen in het Zuiden herinneren hier overigens nog steeds aan.

In 1834 werd met de spoorweg Mechelen-Brussel de eerste spoorlijn van het continent aangelegd. Vanaf 1865, onder Leopold II, werden grote urbanisatieprojecten opgezet en ontpopte België zich als een ware modelstaat. ’s Konings Kroondomein, Congo-Vrijstaat – verkregen in 1885 op het Congres van Berlijn – werd in 1909 aan de Belgische staat overgedragen. In één klap was België een koloniale grootmacht van betekenis. Belgische ingenieurs legden spoorwegen en tramlijnen aan van St-Petersburg tot Caïro. De zogenaamde Belle Epoque (1890-1914) is een – onterecht – vergeten glorieperiode uit onze nationale geschiedenis. Rond 1900 was België, relatief gezien na het Verenigd Koninkrijk en Duitsland de derde sterkste industriële natie ter wereld.

Wel is het zo dat vanaf het einde van het unionisme midden 19de eeuw (d.i. van homogene liberaal-katholieke regeringen) de spanningen tussen liberalen en katholieken zeer groot waren en meermaals het politieke klimaat verziekten. Vanaf het einde van de 19de eeuw en de invoering van het Algemeen Meervoudig Mannen Stemrecht (1893) nam ook de socialistische werkliedenpartij (BWP) aanzienlijk in gewicht toe. Het establishment wantrouwde hen als een revolutionair element en grote stakingen, zoals die van 1886 en die van 1902 (voor het algemeen enkelvoudig stemrecht) baarden opzien. De laatste staking eindigde zelfs in een bloedbad. Maar naast de confessionele en de sociaal-economische breuklijn was er ook de taalkundige breuklijn die vanaf de jaren 1840 ontstond en gericht was tegen het officieel Franstalige karakter van de staat.

Dit Franstalig karakter was echter veel minder uitgesproken dan tijdens de Franse bezetting omdat er de facto aan de administratie en het gerecht vanaf de onafhankelijkheid méér vrijheid werd geboden om de Zuid-Nederlandse dialecten te gebruiken. Ook was de keuze voor het Frans als officiële taal logisch omdat de burgerij in het hele land deze taal gebruikte en omdat het Nederlands nog lang geen eenheid had verkregen, maar bestond uit een hele

¹⁴⁴ De “Oostkantons” behoren deels tot de Franse, deels tot de Duitstalige gemeenschap.

reeks regionale dialecten¹⁴⁵.

VII. Ontstaan van de “Vlaamse” en “Waalse” beweging en uitbouw tot 1914 (1840 tot 1914)

Laten we eerst een misverstand wegnemen: de “Vlaamse” beweging was initieel eigenlijk niet Vlaams, maar Noord-Belgisch of Nederlandstalig. De term “Vlaanderen” werd in de 19de eeuw en het begin van de 20ste eeuw quasi uitsluitend gebruikt voor de provincies West- en Oost-Vlaanderen. Het beste bewijs is daar de ‘Ronde van Vlaanderen’ van, een wielervedstrijd die sinds 1919 wordt gereden binnenin de voormelde provincies, maar niet daarbuiten. Het zou dan ook beter zijn dat we spraken van de Noord-Belgische of Nederlandstalige beweging, des te meer aangezien deze beweging tot de Eerste Wereldoorlog pro-Belgisch was. Maar aangezien de ‘Vlaamse beweging’ een historisch begrip is geworden, gaan we deze term hier verder gebruiken, al dan niet met aanhalingstekens.

Voor de “Waalse” beweging geldt een gelijkaardige begripsverwarring. De “Waalse” beweging is op het einde van de 19de eeuw te Gent ontstaan als een reactie op de “Vlaamse” beweging. Initieel was ze alleen gericht op de verdediging van het Frans en helemaal niet die van het Waals. Ook hier zou een andere term als “Zuid-Belgische” of “Franstalige” beweging beter op zijn plaats zijn, maar we houden het in dit boek op de meest gebruikte term, nl. die van de Waalse beweging.

Waarom was het België van 1830 nu een officieel Franstalige staat? Waarom kwam een politieke klasse aan de macht die in wezen een minderheidstaal sprak? Men onderscheidt drie factoren waarom er bij de overgang van het feodalisme naar een kapitalistische maatschappij een anderstalige, politieke klasse aan de macht kwam¹⁴⁶. Allereerst het ontbreken van een etnisch-eigen klasse (er was geen leidende klasse in het België van 1830 die het Nederlands gebruikte), het nooit bezeten¹⁴⁷ hebben van politieke onafhankelijkheid (België was inderdaad nooit onafhankelijk vóór 1830), het gemis aan een ononderbroken productie in de eigen culturele taal (sedert de 16de eeuw verarmde de productie in de eigen taal, die dan nog niet uniform was)¹⁴⁸. Die drie voorwaarden waren in België aanwezig. Bovendien was voor de liberalen de verdediging van kleine talen, tradities etc. een uitdrukking van conservatief verzet tegen de vooruitgang¹⁴⁹. Combineren we deze gegevens met een anti-Hollandse reflex, het in de 19de eeuw algemeen aanvaarde principe dat een staat best in één taal werd bestuurd, het feit dat dit aanknoopte bij de Zuid-Nederlandse tradities ter zake en de perceptie van Frans als globale cultuurtaal, het ontbreken van een uniforme Zuid-Nederlandse taal (wel van een

¹⁴⁵ Zie §7

¹⁴⁶ WILS citeert in op. Cit. HROCH.

¹⁴⁷ Of verloren hebben van.

¹⁴⁸ Of het ontbreken ervan ; WILS, L., *Van Clovis tot Di Rupo*, Antwerpen, 2005, p. 153-154.

¹⁴⁹ Ibidem, p. 155.

Limburgse, Vlaamse en Brabantse streektaal met subregionale varianten) en, tenslotte, het gegeven dat de Zuidelijke Nederlanden van lang vóór de Bourgondiërs een centraal Franstalig bestuur genoten, is het niet onlogisch dat België in 1830 een Franstalige staat werd¹⁵⁰.

Het is belangrijk te onderstrepen dat het Frans als bestuurstaal gedragen werd door de burgerij in Noord- en in Zuid-België en dat het Frans in het zuiden grosso modo evenmin werd gesproken door de gewone bevolking, die Waalse dialecten sprak (met uitzondering van Doornik en Zuid-Luxemburg waar Frans de volkstaal was)¹⁵¹.

§1. De driedubbele mythe

Er bestaat een driedubbele mythe over de “Vlaamse” Beweging. Volgens Vlaams-nationalisten zou vanaf 1830 héél België verfranst én centralistisch zijn geweest. De verfransing zou bovendien planmatig door de overheid opgelegd zijn.

Deze stellingen stroken niet met de realiteit. België was geen Jacobijnse, maar net een heel gedecentraliseerde staat op basis van provincies en gemeenten. Men moet hierbij ook niet uit het oog verliezen dat in de 19de eeuw het vanuit praktisch oogpunt onmogelijk was een zeer centralistisch beleid te voeren. De beperkte communicatiemiddelen lieten de centrale overheid niet toe om meteen overal tussen te komen. In de praktijk gebeurde dit hoe dan ook niet en beschikten de provincies en steden over een ruime autonomie¹⁵². De verfransing was

¹⁵⁰ Zo luidde het besluit van het Voorlopig Bewind van 16 november 1830: “Le gouvernement provisoire de la Belgique, Comité central: [...] considérant d’autre part que les langues flamande et allemande, en usage parmi les habitants de certaines localités, **varient de province à province, et quelquefois de district à district, de sorte qu’il serait impossible de publier un texte officiel des lois et arrêtés en langue flamande et allemande.** Arrête : Article 1er.- Le bulletin officiel des lois et des actes du gouvernement sera publié en français. » ; Leden van het Nationaal Congres hadden het over het Vlaams als respectabel en interessant, maar anderzijds was het voor hen een conglomeraat van dialecten, beslist ongeschikt als schrijftaal, louter boeiend voor archeologie of filologie STENGERS, J., GUBIN, E., wijzen erop dat de eenmaking van de Nederlandse taal nog geruime tijd op zich liet wachten; *Le grand siècle de la nationalité Belge*, Brussel, 2002, p. 58-59. WILS, L., *Van Clovis tot Di Rupo*, Antwerpen, 2005, p. 159. DEPREZ, K., VOS, L. *Nationalisme in België : identiteiten in beweging 1780-2000*, Antwerpen, 1999, p. 105-106 (over de standaardtaal en het gebrek daaraan en de spellingstrijd vanaf 1836). Let wel: de Belgische regeringen hebben nooit geprobeerd het Nederduits/Nederlands uit te roeien; STENGERS wijst erop dat de enige tekst die tot die gedachte aanleiding zou kunnen geven, meerbepaald de beruchte brief van Charles Rogier uit 1834 [*Les premiers principes d’une bonne administration sont basés sur l’emploi exclusif d’une langue et il est évident que la seule langue des Belges doit être le français. Pour arriver à ce résultat, il est nécessaire que toutes les fonctions civiles et militaires soient confiées à des Wallons et des Luxembourgeois. De cette manière, les Flamands, privés temporairement des avantages attachés à ses emplois, seront contraints d’apprendre le français et l’on détruira ainsi peu à peu l’élément germanique en Belgique*] nooit is teruggevonden ; bovendien werd het apocrief karakter ervan reeds in 1902 door L. WILLEMS aangetoond, zie STENGERS, J., GUBIN, E., *Le grand siècle de la nationalité Belge*, Brussel, 2002, p. 52-53. Zie voorts ook WITTE, E. et al., *Nieuwe Geschiedenis van België: Deel I, 1830-1905*, Brussel, 2005, p. 195-198.

¹⁵¹ X. MABILLE, *Histoire politique de la Belgique*, Crisp, Brussel, 1997, p. 129 : « Il vaudrait mieux dire qu’une bonne majorité de la population, située au nord de la vieille frontière linguistique, parlait surtout « les flamands » ; que la plupart du restant parlait surtout « les wallons » ; et que dans les deux régions, mais surtout au sud, une partie de la population parlait aussi le français. »

¹⁵² Een omzendbrief van de nationale regering uit 1840 liet overigens het gebruik van de Nederlandse dialecten op lokaal niveau toe. Sterker nog, de brief maande zelfs aan het Nederlands te gebruiken !

weliswaar officieel volledig in het gerecht, het onderwijs, de hoge administratie en in het leger, maar op gemeentelijk, stedelijk en provinciaal niveau was Frans niét de enige bestuurstaal.

Maar er is meer. Het huidige schijnbaar heilige karakter van taal in de Belgische politiek maakt een objectieve geschiedenis van de Nederlandse taal in Zuid-Nederland schijnbaar onmogelijk. Tot de 15de eeuw bestonden de Nederlanden uit graafschappen, prinsdommen, hertogdommen enz. die nu eens allianties aangingen en dan weer oorlog met mekaar voerden. Het spreekt vanzelf dat er zich gedurende die periode geen standaardnederlands ontwikkelde. Vanaf het einde van de 11de eeuw dook het Middel-Nederlands of het “Nederduits” op in de administratie en in de literatuur. Van de 12de tot en met de 15de eeuw valt eenzelfde tendens op. De streektaal in de administratie werd vervangen door het Frans. Het Latijn bleef de belangrijkste taal voor de wetenschappen en voor het onderwijs en soms ook voor binnenlandse bestemmingen (bijvoorbeeld: edelen). Toch werd ook het Latijn teruggedrongen door het Frans. Vooral het Graafschap Vlaanderen, wiens prins ook leenheer was van Frankrijk, was onderhevig aan verfransing.

In de 15de eeuw werden de Nederlanden eengemaakt door de Bourgondiërs die aan het Hof en in binnenlandse betrekkingen Frans gebruikten, vooral in het Graafschap Vlaanderen, waarmee ze gewoon de traditie van de graven voortzetten. Ook de centrale Bourgondische organen waren Franstalig. De steden drongen er wel meer en meer op aan hun streektaal te gebruiken, wat ze overigens al deden vóór de Bourgondische periode.

De reden dat er zich voor de 20ste eeuw geen Nederlandse eenheidstaal ontwikkelde is feitelijk erg eenvoudig. Taal als politiek instrument werd pas relevant vanaf het moment dat de staten centralistischer werden. De boekdrukkunst, de ontwikkeling van de pers en van standaardtalen speelden allen een rol hierin. Maar net vóór het moment dat taal belangrijker werd, scheurden de Nederlanden in twee (eind 16de eeuw). Vanaf de 17de eeuw groeiden Noord-Nederland en de Zuidelijke Nederlanden taalkundig uiteen. De Noordelijke Nederlanden beschikten vanaf de 17de eeuw (Statenbijbel, 1637) over een standaardtaal (met een grammatica, spelling, woordenschat enz.), de Zuidelijke niet. In Noord-Nederland werd het Nederlands de taal van de centrale besturen, van de Staten-Generaal en in zekere mate ook van de Kerk (protestantisme). In de Habsburgse Bondsstaat die de Zuidelijke Nederlanden waren, werd het Frans de dominante taal, gedurende de 17de en de 18de eeuw ook in de ondergeschikte besturen.

De taal van het Zuiden bleef versnipperd in gewestelijke varianten. Wel is het zo dat er sedert de 15de eeuw een zeker Brabants overwicht was. In Loon echter werd dan weer een streektaal gesproken die eerder Rijnlands dan “Nederduits” was. Ook vandaag betogen overigens sommige filologen dat het Limburgs geen dialect, maar een autonome taal is. Alleszins was er in het Zuiden geen geestelijke, noch staatsdragende klasse die het Nederlands hanteerde. De economische neergang van de Zuidelijke Nederlanden (in de 18de eeuw) heeft deze

taalheterogeniteit uiteraard niet weggewerkt, integendeel. In een Antwerpse brief d.d. 1793 gericht aan Leiden bekleog een geleerde bisschop zich over: “de gebrekkigheid van onze tot hiertoe niet gefixeerde taal, die zo verschillend is van provincie tot provincie, van stad tot stad”. Dat is precies wat het Voorlopig Bewind in 1831 zou zeggen. Kortom: er bestond in de Zuidelijke Nederlanden eind 18de eeuw gewoonweg geen eendheidstaal.

De Franse bezetting deed op taalgebied Noord-Nederland nog meer van het Zuiden vervreemden. Het Zuiden, België kreeg een waar terreurregime opgelegd: het Nederlands werd gebannen, niet alleen uit alle besturen, maar ook uit de pers en het toneel. De taal verarmde enorm in de periode van 1795 tot 1815. Het omgekeerde was waar voor Noord-Nederland. De Bataafse Republiek (1795-1806) en het Koninkrijk Holland (1806-1813) waren vazalstaten van Frankrijk waar het Frans niet werd opgedrongen (enkel van 1810 tot 1813 maakte Noord-Nederland formeel deel uit van Frankrijk). De revolutionaire ideeën hadden hier een andere weerklank dan in België en leidden net tot een doorgedreven uniformisering van schrijfwijze en spelling.

In 1815, toen het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden op het Congres van Wenen ontstond, verstonden de Nederlandstalige Belgen de Noordelijke taal niet bijster goed. Dagbladartikels moesten omgezet worden naar een meer vertrouwde, Zuid-Nederlandse spelling (die dan nog niet eens vastgelegd was). Koning Willem was hiervan op de hoogte en maande de Grondwetscommissie eigenhandig aan om te voorzien in een nationale taal “Nederduits, zijnde Hollands (Nederlands), Vlaams of Brabants”. Natuurlijk groeiden op zekere niveaus de Vlaamse, Brabantse, Limburgse streektaalen en het Hollands naar elkaar toe, maar tot een versmelting kwam het gedurende die 15 jaar zeker niet.

Toen België in 1830 onafhankelijk werd, was er geen Nederlandse standaardtaal voor wat de noordelijke provincies betrof. Er was zelfs geen eenheidsspelling. Die kwam er alleen omdat de Belgische overheid daartoe opdracht gaf. Sommige Vlaams-gezinden vonden dat er een Belgisch-Nederlands moest komen, om de eigenheid van België te benadrukken. Anderen streefden een taalunie met het noorden na. Weer anderen, streekparticularisten zoals Guido Gezelle, wilden hun streektaal (i.c. het West-Vlaams) beschermen. De hogere kringen in héél België – langs beide zijden van de taalgrens – waren verfranst. Sedert de Oostenrijkse, maar uiteraard vooral sedert de Franse tijd (1793-1815) was het Frans de taal van de elite, niet alleen bij ons, maar in heel Europa. Het zijn inderdaad, en dit is een belangrijke bemerking, de Franse republikeinse revolutionairen die het concept dat een staat één taal moest hebben in onze streken geïntroduceerd hebben. Gedurende de hele 19de en een deel van de 20ste eeuw heeft de leidende Belgische burgerij dit concept overgenomen. Paradoxaal genoeg vinden Vlaams-nationalisten vandaag dat “Vlaanderen” een taal/cultuurhomogene staat moet zijn en dat zo’n staten béter werken, terwijl de Vlaamse Beweging in zijn geheel tot aan WO I het tegendeel heeft beweerd.

In 1830 kondigde het Voorlopige Bewind de taalvrijheid af. De overheid was niet

geïnspireerd door een Frans-revolutionaire idee. De taal moest niet de staat zijn of vice versa. Integendeel, de Belgische revolutionairen knoopten aan met de Zuid-Nederlandse tradities: de centrale besturen werden Franstalig (met twee- of zelfs drietalige vertalingen), maar aan de provincie- en gemeentebesturen werd taalvrijheid toegekend, evenals aan magistraten en notarissen. De burgerij (langs beide zijden van de taalgrens) koos hier echter veelal – maar niet altijd (cf. gemeente- en provinciebesturen) voor de taal van de Verlichting, die het Frans was. Hierin ligt de werkelijke oorzaak van de verfransing. Uiteraard spelen het feit dat de revolutie net tegen Noord-Nederland (ergo: met de bezetter ook zijn taal) plaatsgevonden had en het gegeven van de Franse revolutie dat de centrale staat best in één taal bestuurd werd (dat dan ook nog eens, we herhalen het, aanknoopte bij de tradities van de Zuidelijke Nederlanden) een rol in het feit dat de taal van de hogere administratie het Frans werd. Het ontbreken van een Zuid-Nederlandse eenheidstaal maakte het trouwens de facto onmogelijk om in 1830/31 een andere oplossing te verzinnen¹⁵³.

Kortom, wat men ook moge beweren, in 1830 was België een gedecentraliseerde eenheidsstaat, die gedeeltelijk (maar niet volledig) Franstalig was, waarbij de idee van een Franstalig België geen “staatsidee” ab origine was, maar een (logisch) idee van de opkomende burgerij.

§2. Ontstaan van een “Vlaamse” beweging

Het verzet dat vanaf de jaren 1840 vanuit de “Vlaamse” beweging rees tegen een eentalig Frans bestuur was niet tegen de Belgische staat gericht. Deze beweging was van patriottische, zelfs ultra-patriottische oorsprong¹⁵⁴ en kon gebruik maken van de Belgische stabiliteit om zich te ontplooien. Het Vlaams petitionnement van 1840 vroeg om een kennis van het Nederduits bij de ambtenaren in de Noord-Belgische gewesten, voor het gebruik van deze taal in justitie en bestuurszaken. In het Manifest van de Vlaamse Beweging (1847) werden de zaken scherper geformuleerd: de “Vlamingen” waren de meerderheid in België en elk lansdeel moest, wat de taal betrof, op gelijke wijze behandeld worden om de interne “vijandigheid” weg te nemen¹⁵⁵. In België daarentegen versterkte de revolutionaire dreiging (1848) de nationale eenheid¹⁵⁶. Ondanks de lijvige klacht, betreffende de wan toestanden in taal, neergelegd door de Vlaamse Grievencommissie van 1859, deden de Belgische regeringen niets, vooral door het feit dat de burgerij in het noorden van het land zelf ook Frans sprak. Hoewel de Franstalige elite geschokt was door de hardheid waarmee het Frans als universele

¹⁵³ Men leze hierover WILS, L., *Waarom Vlaanderen Nederlands spreekt*, Leuven, 2001, p. 26-39.

¹⁵⁴ WILS, L., *Van Clovis tot Di Rupo*, Antwerpen, 2005, p. 161-162.

¹⁵⁵ MABILLE, X., *Histoire politique de la Belgique: facteurs et acteurs de changement*, Brussel, 2000, p. 128-142.

¹⁵⁶ BERENGER, J., *Histoire de l'Empire des Habsbourg 1273-1918*, Parijs, 1995, p. 578. ; DROZ, J., *Histoire de l'Autriche*, Parijs, 1969, p. 74. Zie E. WITTE, zoals hierboven geciteerd. De commentaar van Leopold I bij een patriottische betoging op 15 april 1848 bewijst deze bewering: “the most unanimous and glorious demonstration of loyalty and affection I ever saw in any country (...) What was kindest of all was the real people of the lowest and even most ragged description”, zie STENGERS, J., GUBIN, E., *Le grand siècle de la nationalité Belge*, Brussel, 2002, p. 37.

cultuurtaal werd aangevallen en indirect de notie van een eentalig Franse staat, moest zij vooralsnog weinig moeite doen om de Vlaamse Beweging in het defensief te houden. Tot het begin van de jaren 1870 zou dit zo blijven¹⁵⁷. Toch was er na 1848 een cruciale ontwikkeling binnen de Vlaamse Beweging. Zij bleef ingebed binnen het Belgische, nationale kader, maar ze verschoof de Vlaamse strijd naar het regime van de Wetstraat¹⁵⁸.

De notie van een “Vlaanderen” dat recht zou hebben op een territorium, dat een eigen geschiedenis heeft, eigen symbolen, liederen, volksaard... is een onrechtstreeks neveneffect van de taalstrijd. Het begrip Vlaanderen sloeg na de revolutie nog op de provincies West- en Oost-Vlaanderen (het vroegere graafschap) en het is slechts in de loop van de tweede helft van de 19de eeuw dat het in bepaalde intellectuele kringen werd uitgebreid tot heel “Nederlandstalig” België. Het beste bewijs hiervan is dat de “Ronde van Vlaanderen” die in het begin van de 20ste eeuw als wielervedstrijd werd ingericht, louter en alleen beperkt bleef (en nog steeds blijft) tot het historische Vlaanderen.

Deze prille Vlaamse beweging had weliswaar louter cultuur-emancipatorische en democratische doeleinden – de gelijkstelling van het Nederlands met het Frans – maar heeft bovengenoemde instrumenten gecreëerd om het Nederlands binnen België te legitimeren en te verdedigen. In die zin beriepen achtereenvolgens de voormannen van het Vlaams Petitionnement (1840), van de Vlaamse Grievencommissie (1857) en van de Meetingpartij (°1862) zich op het recht van de “Vlamingen” of “Vlaamse Belgen” om het Nederlands op gelijke voet geplaatst te zien met het Frans van de heersende burgerij¹⁵⁹. Tot 1870 was er eigenlijk geen sprake van een Vlaamse Beweging met een brede basis. Het waren filologen, historici en literatoren die zich bezighielden met deze kwestie

In de periode van 1873 tot 1885 kristalliseerden de resultaten zich uit. De opeenvolgende taalwetten van 1873 (gerechtzaken), 1878 (administratie) en 1883 (middelbaar onderwijs) waren het begin van het einde van België als Franstalige eenheidsstaat¹⁶⁰.

¹⁵⁷ WITTE, E. et al., *Nieuwe Geschiedenis van België: Deel I, 1830-1905*, Brussel, 2005, p. 398-406.

Zie ook: DEPPEZ, K., VOS, L. *Nationalisme in België: identiteiten in beweging 1780-2000*, Antwerpen, 1999, p. 92 e.v. MABILLE, X., *Histoire politique de la Belgique: facteurs et acteurs de changement*, Brussel, 2000, p. 157-158. Deze auteur schrijft hierover: “Délibérement ou non, consciemment ou non, l’action et les positions du mouvement flamand étaient une mise en cause de la politique de centralisation...” J. STENGERS heeft nog een verklaring voor de politieke onmondigheid van de flaminganten. Volgens hem gaat het om een sociologisch fenomeen: de eisen van de Vlaams-gezinden zijn te radicaal en komen van mensen die absoluut geen voeling hebben met het politieke compromis. De Franstalige elite vindt hun eisen irrealistisch en lachwekkend, ook bij de Nederlandstalige bevolking was er geen voldoende draagvlak voor deze agenda zie van deze auteur en GUBIN, E., *Le grand siècle de la nationalité Belge*, Brussel, 2002, p. 73-74.

¹⁵⁸ WILS, L., *Van Clovis tot Di Rupo*, Antwerpen, 2005, p. 165-166 legt de kiemen van de tweedeling tussen een Belgische en een Vlaamse natie in de jaren 1840 en acht ze bezegeld in de jaren 1860.

¹⁵⁹ De Meetingpartij werd opgeslorpt door de Katholieke partij.

¹⁶⁰ E. WITTE noemde dit de introductie van een “regionale notie”; Toch betwisten deze auteurs deze notie aangezien er op dat moment van taalregio’s of gewesten allerminst sprake was. Hoogstens zou men kunnen spreken van een eerste en rudimentaire afbakening van de taalgebieden omdat die taalwetten alleen golden in het noorden van het land ten gunste van de Nederlandstalige bevolking aldaar. WITTE, E. et al., *Nieuwe Geschiedenis*

Na de Frans-Duitse oorlog (1870) boekte de beweging haar eerste successen. Speelden hier de internationale gebeurtenissen een rol? Best mogelijk, want de Vlaams-gezinden werden in de voorgaande decennia niet echt tegengewerkt, maar zelfs eerder gesteund door de Belgische staat. Leopold I noemde het Nederlands één van de belangrijkste steunpilaren van de Belgische nationaliteit. Conscience schreef de Leeuw van Vlaanderen (1838) in opdracht van het Hof. We wezen er eerder reeds op dat in de lagere administraties het Nederlands gebruikt werd. België was weliswaar een verfranse staat (we herhalen het: in het leger, de administratie, het onderwijs en het gerecht), maar geen ‘Vlaams-onvriendelijke’ staat. Pas toen de dreiging eerder vanuit het Oosten scheen te komen, i.p.v. uit Frankrijk (het Duitse Rijk werd in 1871 gesticht) groeide de argwaan.

Het gecreëerde concept “Vlaanderen” was tot hiertoe het unieke element geweest, dat de Belgische identiteit benadrukte en wezenlijk onderscheidde van Frankrijk. Maar nu Duitsland de nieuwe grootmacht bleek, rees bij een deel van de “Waalse” leidinggevende klasse de vraag of de “Vlamingen” ook geen “Germanen” waren. Die gedachte moet zeker niet bevorderend hebben gewerkt voor de steun aan de vernederlandsing van het openbare leven. De economische crisis, die zich na 1873 deed gevoelen, wekte bovendien het gevoel dat er wel belangrijkere problemen waren. Toch werd vanaf 1873 het gerecht, het bestuur (1878) en het onderwijs (1883) geleidelijk en gedeeltelijk vernederlandsd. Er verschenen ook tweetalige munten en bankbiljetten. Waarom kon de Vlaamse Beweging handig inspelen en successen boeken, ondanks alle factoren die in haar nadeel leken te spelen?

Allereerst omdat de beweging een bondgenoot vond in de lagere clerus en in de katholieke partij. De “Vlaamse” Beweging heeft zich in eerste instantie geënt op de levensbeschouwelijke breuklijn, waarbij de katholieke partij het opnam voor de taalrechten van de Noord-Belgen. Frankrijk en het Frans werden beschouwd als anti-Belgisch, “anti-Vlaams”, liberaal, antireligieus, antimonarchistisch enz. Dit waren allemaal idealen die clerus en Vlaams-gezinden verbonden. De eerste verwezenlijkingen van de Vlaamse Beweging kunnen dan ook grotendeels op rekening worden geschreven van de katholieke partij. De liberalen, wier partij opgericht werd in 1847, verzetten zich vanuit hun liberaal engagement tegen deze beweging. Zij vonden dat het Frans de weg opende naar het Verlicht denken. Deze liberaal-katholieke breuklijn bleef overheersend tot de jaren 60 van de 20ste eeuw en meer bepaald tot de secularisering van de samenleving. De Vlaamse Beweging zoals die vóór WO I bestond, was dus zeer sterk verweven met de katholieke en antiliberaal-clerus.

Onder de homogeen-katholieke regeringen (1884-1914) werden ook belangrijke taalwetten doorgevoerd, met als hoogtepunt de gelijkheidswet van 1898. De katholieke regeringen durfden echter het gebruik van het Nederlands niet opleggen aan het zuiden van het land. Ook de aan het eind van de 19de eeuw opkomende socialisten verzetten zich tegen de flaminganten, die zij zagen als lastposten die hun arbeiders naar de kerk lokten¹⁶¹.

van België: Deel 1, 1830-1905, Brussel, 2005, p. 408-411.

¹⁶¹ Op 22 april 1900 schreef de Amerikaanse krant de NY Times: "Belgium faces a crisis": "It must not be forgotten that the existing crisis, the contest between Conservatives and Socialists, is closely connected with the prevailing race war in the country. In this matter of racial strife, Belgium is divided into two hostile parties, corresponding to the racial divisions of the Kingdom, Flemish and Walloons. The Flemish are, almost without exception, represented in the House of Representatives by Clerical Conservatives and the Walloons by socialists

Vóór Wereldoorlog I speelde de sociaal-economische breuklijn eveneens een rol in het communautaire verhaal. In België ontwikkelde de eerste industrie zich aan de grote rivieren in het Zuiden en bleef daar gevestigd onder auspiciën van het eerste patronaat, met machtscentra in Brussel. Het was die burgerij die België tot een natiestaat gemaakt had en het Frans gebruikte als sleutel om opwaartse mobiliteit van Noord- of Zuid-Belgische landbouwers en arbeiders te verhinderen. Er was geen sprake van een nationalistische strijd in de hele 19de eeuw. Zowel de “Vlaamse” als de “Waalse” burgerij (ca. 5% van de bevolking) domineerden het hele Koninkrijk en was Franstalig.

De socialistische Beweging sloeg hier vanaf 1885 (oprichting BWP) bressen in. Werklieden konden pas stemmen vanaf 1893 (invoering Algemeen Meervoudig Mannelijk Stemrecht) en hadden pas echt macht na WO I (invoering Algemeen Enkelvoudig Mannelijk Stemrecht). Natuurlijk heeft deze burgerij – we herhalen het aan beide zijden van de taalgrens – zich zo lang mogelijk verzet tegen de totale gelijkschakeling van het Nederlands en het Frans. En dit omwille van dezelfde reden dat ze zich verzet heeft tegen de invoering van het algemeen stemrecht: om haar eigen elitaire positie te consolideren. Eens dit niet meer kon, kwam de hele vooroorlogse (t.t.z. vóór 1914) orde op het spel te staan. Overigens heeft de opkomst van het socialisme wellicht de band tussen clericalisme en flamingantisme nog versterkt. Wanneer men de mensen kon beloven dat ze in hun eigen taal onderwijs kregen, in hun eigen taal ambten konden bekleden enz. dan was dit ongetwijfeld een belangrijke pool om van potentiële socialisten – wier doctrine internationalistisch was en voor wie de taalkwestie (bij de meesten) irrelevant was – goede christen-democraten te maken.

Vóór 1914 werden trouwens de kiemen gezaaid voor een economisch flamingantisme (al was het toen niet anti-Belgisch). Door het feit dat mensen als priester Daens het opnamen voor de verpauperde arbeiders in het “arme Vlaanderen” verkreeg het cultuurflamingantisme een meer sociale inslag. Volgens mensen als Lodewijk de Raet leidde de taalachterstand tot een materiële achterstelling. De franskiljonse elite moest daarom verdrongen worden door een Nederlandstalige bovenlaag. Rond de eeuwwisseling ontstond trouwens een Nederlandstalig patronaat via de oprichting van kleine en middelgrote ondernemingen. Dit patronaat beriep zich in tegenstelling tot de klassieke liberale theorie op het katholieke, klassenverzoenende model. In 1910 werd het Vlaams Handelsverbond (VHV), voorloper van het VEV, opgericht dat gefinancierd werd door de katholieke volks- en boerenbanken¹⁶².

In 1912 tot aan het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog werd de Vlaamse Beweging stilaan een massabeweging (Boerenbond, Meetingpartij, katholieke partij,...). Enkele flaminganten namen de autonomistische slogans van de wallinganten over en pleiten voor een bestuurlijke scheiding (nog niet echt onafhankelijkheid)¹⁶³.

and liberals.”

¹⁶² Het flamingantisme was wel geen exclusief katholieke zaak. Zo was het liberale dagblad Het Laatste Nieuws voor 1914 Vlaamsgezind en werden begin 20ste eeuw liberale kiesbonden opgericht, zoals het Liberaal Vlaams Verbond (*1913).

¹⁶³ De heer Vuylsteke was zo'n autonomist op het einde van de 19de eeuw.

§3. De Waalse Beweging als tegenreactie

Volgens L. WILS zou de term Wallonië in 1844 voor het eerst gebruikt zijn¹⁶⁴, maar voor de meeste Belgen bleef deze term, net zoals Vlaanderen in de hedendaagse betekenis volledig onbekend.

De Waalse Beweging¹⁶⁵, die in de jaren 1880 ontstond, was niets meer dan een tegenreactie op de Vlaamse Beweging. Net zoals de Vlaamse Beweging was ze in het begin onbeduidend klein¹⁶⁶. De term “Wallonië” werd meer en meer gebruikt vanaf 1886¹⁶⁷. De eerste vier “Waalse congressen” (ontmoetingplaatsen voor de wallinganten) vonden plaats van 1890 tot 1893. Op taalkundig vlak meende de meerderheid van de politici uit het Zuiden van België dat de tweetaligheid van heel België in het voordeel zou spelen van de Nederlandstaligen. Zij hadden er immers baat bij het Frans te kennen, terwijl de “Walen” met het Nederlands (naar hun mening) niets waren. Een tweetalig België zou volgens die redenering verhinderen dat eentalig “Waalse” ambtenaren en bedienden in de administratie van het Noorden tewerkgesteld zouden kunnen worden. Hoe konden bij een vernederlandsing van het openbaar leven in het Noorden de Belgen uit Luxemburg, Henegouwen of Zuid-Brabant nog langer openbare beroepen uitoefenen? Vandaar dat vooral de Franssprekende Gentenaars zeer actief waren in de Waalse Beweging. Zodoende was er een zekere convergentie tussen een liberaal “Waal” antiflamingantisme en het burgerlijk-Franstalige antiflamingantisme aan beide zijden van de taalgrens. Dat in het meer rurale noorden de katholieke partij sterker stond dan in het meer geïndustrialiseerde Zuiden gaf de taalkundige (en klassen-) tegenstelling een versterkte ideologische dimensie. Zo zag een aantal liberale Franstaligen en socialisten uit het Zuiden van België het “conservatisme” van het noorden – met haar katholieke dominantie – als een rem op de ontplooiing van hun ideologie. Aan de vooravond van Wereldoorlog I werden zelfs “federalistische” eisen vanuit die Waalse hoek geformuleerd, die door bepaalde flaminganten werden overgenomen.

Nog twee zaken moeten hierbij sterk benadrukt worden.

Ten eerste was de Vlaamse Beweging vóór 1914 op geen enkel moment en enkele radicale, weinig bekende individuen niet te na gesproken, niet loyaal aan het Koninkrijk België. De flaminganten behoorden tot de grootste patriotten en royalisten. Zij wensten slechts een meertalig België. Het begrip “Vlaanderen” dat vandaag als anti-Belgisch instrument gebruikt werd, was dat gedurende bijna 100 jaar geenszins, wel integendeel. Vóór 1914 waren “Vlaanderen” en België niet alleen complementair, maar beschouwden de flaminganten zich als de beste Belgen, omdat zij de eigenheid, d.i. de meertaligheid, van de Belgische staat het meest tot zijn recht wilden laten komen. De huidige Vlaamse Beweging heeft volstrekt niets te maken met het origineel en is er, welbeschouwd, de antithese van omdat ze streeft naar een

¹⁶⁴ Toespraak dd. 30.01.2008 voor het « Collège européen de Philosophie Politique » (CEPPECS) in Brussel

¹⁶⁵ Het was eigenlijk meer een Franstalige beweging aangezien ze het Waals als taal niet gebruikte en in het begin vooral actief was bij de Gentse Franstalige burgerij, dus buiten het gebied dat men later “Wallonië” zou noemen.

¹⁶⁶ X. MABILLE, *Histoire politique de la Belgique*, Crisp, Brussel, 1997, p. 200

¹⁶⁷ «De même, si, pour dresser l'histoire de l'affirmation de la Wallonie, nous avons pris comme point de départ la naissance du concept dans son sens actuel - en 1886 -», zie P. DESTATTE, *L'Identité wallonne*, Charleroi., 1997, p. 19.

ééntalige, homogene staat, iets wat hun democratische voorgangers vurig bestreden hebben. Het enige jammerlijke maar in de context niet onbegrijpelijke neveneffect van de toenmalige democratische Vlaamse Beweging was dat het om de taal te verdedigen de Nederlandstalige Belgen vertrouwd wilde maken met een “eigen” Vlaamse cultuur, met bepaalde gewoonten, geschiedenis, territorium, volkslied ... Dit waren allemaal zichtbare symbolen of eigenheden die uit verdediging geschapen werden en als onderdeel van de Belgische cultuur gezien werden. Pas na 1918 zou de Belgische politiek verziekt worden door een nationalisme dat dit instrumentarium misbruikte voor ondemocratische en staatsgevaarlijke activiteiten.

Ten tweede waren niet het Nederlands of de Nederlandse dialecten het voornaamste slachtoffer geworden van de gedeeltelijke verfransingspolitiek van de heersende burgerij. Het zijn integendeel de “Waalse” dialecten die erdoor (vrijwel) verdwenen zijn. Het is dus een onwaarheid te beweren dat er sprake was van een “Waalse” klasse die het Nederlands wilde uitroeien. Integendeel: de “Waalse” dialecten werden zélf weggeveegd door het Frans.

Als we het communautair Belgisch verhaal kort schetsen zien we hoe, grosso modo, Frans 100 jaar het breekkijzer was om maatschappelijk hogerop te komen. Dit impliceerde een dominantie van de Franstalige elites, ook in Noord-België. Deze bourgeoisie was niet “Waal”, maar verfranst. De breuklijn kwam er definitief in de jaren 30 van de 20ste eeuw, toen de Franstalige politieke klasse de idee van een territoriaal tweetalige België verwierp. Hieruit groeide de afbakening van de taalgrens en, 30 jaar later, de indeling van het land in vier taalgebieden. Het psychologische effect van de taalstrijd is zeer groot. In bepaalde segmenten van Franstalig België zet men zich vandaag heftig af – met een soort van ‘post factum’-schaamtegevoel – tegen een terugkeer naar “La Belgique à papa”. Sommige Nederlandstaligen zijn nog steeds bang voor “Franstalige dominantie”.

Het begrip Belgique à papa, vandaag dus pejoratief gebruikt, schreeuwt om verduidelijking. Feitelijk bedoelt men met Belgique à papa: het eentalig Frans België van de 19de eeuw. Wel, het ironische is nu net dat de Vlaams- en francofone nationalistenvan vandaag zulk een taalhomogene entiteit nastreven, daar waar de Vlaamse Beweging ze in de 19de eeuw fel bestreed. Bijgevolg zijn het de separatisten, de Vlaams-nationalisten en de voorvechters van “la nation francophone” (“Wallobrux”) die voorstander zijn van la Belgique à papa en het grotendeels al bereikt hebben door de gewest- en gemeenschapsvorming. Diegenen die dit anachronisme bestrijden zijn de voorstanders van een eengemaakt, meertalig België. Dat geldt des te meer voor de Vlaams-nationalisten die ijveren voor een blank België en de strijd aanbinden tegen de immigratie en de zogenaamde islamisering.

VIII. Van Wereldoorlog I tot en met Wereldoorlog II (1914 tot 1945)

De 30 jaar tussen 1914 en 1945 hebben de Belgische geschiedenis diep getekend. Uit de Eerste Wereldoorlog ontstond de notie van zelfbestuur en separatisme. Tijdens het interbellum muteerde een steeds radicalere Vlaamse Beweging naar een fascistoïde, anti-

Belgische strekking. De gevolgen van Wereldoorlog II, waaronder de repressie, de Koningskwesie en het dekolonisatieproces tastten de Belgische politieke wereld tot in haar fundamenteën aan.

Sommigen denken dat de idee van de staatshervormingen berust op een recente evolutie, niets is echter minder waar. Het idee van een tweeledige staatsstructuur voor België is niet nieuw, verre van. Vóór Wereldoorlog I beschuldigten sommige Franstalige politici en opiniemakers er de flaminganten onterecht van op een scheuring van het land aan te sturen¹⁶⁸. Vóór Wereldoorlog I was de separatistische en taalfederalistische optie nauwelijks bestaand, zeker niet langs Belgisch-patriottische, Vlaamsgezinde zijde. Als ze voorkwam, zoals binnen de jonge Waalse Beweging (°1888), was ze uiterst marginaal.

De eerste Wereldoorlog vormde de definitieve en meest beslissende breuklijn in de Belgische geschiedenis. De “aktivisten” (ca. 15.000 mensen die met de Duitsers collaboreerden) en de “fronters” trokken de Belgische staat zelf in twijfel. De ideeën van separatisme, of tenminste van een bestuurlijke scheiding, die voordien enkel leefden bij enkele mensen in de Waalse Beweging, werden nu in de bredere Vlaamse Beweging gemeengoed.

De Duitse bezetting in Wereldoorlog I en de combinatie van Flamenpolitiek en aktivisme vormden dus een keerpunt. Deze Flamenpolitiek werd reeds vóór de oorlog voorbereid en kaderde in het Pangermanistisch streven. De grenzen van het Germaanse ras moesten in het Westen lopen van de Noordzee tot aan Zwitserland. Vanaf september 1914 kreeg de Duitse bezetter vrij spel. De kanselier Bethmann-Hollweg droeg von Bissing, de militaire gouverneur van België, op om een “Flamenpolitiek” te voeren¹⁶⁹.

Von Bissing zei het in 1917 als volgt: “Gevolg gevend aan de indicaties Uwer Majesteit, zet ik al mijn energie in teneinde zo snel mogelijk de Flamenpolitiek, door Uwe Majesteit [Wilhelm II] bevolen, te ontwikkelen. (...) Ik heb een commissie ingesteld die een splitsing van het oude Koninkrijk België in een Vlaams en een Waals deel moet voorbereiden. Als eerste stap heb ik (...) het territorium van het Generaal-Gouvernement in twee administratieve regio’s, te weten een Vlaamse en een Waalse verdeeld. Daar het uitgangspunt van deze indeling de taalgrens is, worden deze twee territoria overal afgebakend door provinciegrenzen. Slechts Brabant zal in tweeën worden gedeeld. (...) De Waalse ministeries zullen naar Namen worden overgebracht, de Vlaamse naar Brussel”.

Ook het racisme, waarmee een groot deel van de Vlaamse Beweging zich vanaf de jaren 30 identificeerde, zag hier het daglicht. Zo liet August Borms in 1917 optekenen: “We eisen dat de macht die in onze handen berust, aangewend wordt voor het verwijderen van elementen

¹⁶⁸ “en Bohème les Tchèques ont fait leur mouvement national; au début ils n'en voulaient qu'à la prépondérance des allemands; puis ils se sont mis à réclamer leur autonomie; aujourd'hui ils insultent l'Empereur et le parti jeune Tchèque est en passe de devenir une redoutable faction antidynastique et révolutionnaire. Les événements suivront la même marche chez nous: il n'y a pas deux logiques.” uit « Le Soir », opgenomen in “De Belgisch-Franse dagbladen en de Vlaamse Beweging”, *De Taalstrijd Hier en Elders*, jaargang X, deel 8, p. 190.

¹⁶⁹ X. MABILLE, *Histoire politique de la Belgique*, Crisp, Brussel, 1997, p. 217

die op Vlaamsgezind gebied ongewenst zijn en op algemeen zedelijk terrein daardoor niet anders dan ongezond kunnen zijn.”¹⁷⁰ Marcel Van de Velde, een andere activist ging nog een stap verder: "Iedereen die ons nu nog weerstreeft: de grens over. Wallonië zij zijn woonst! Weg met alle franskiljons. Weg met allen die ons weerstaan. Wij moeten meten met de christelijke Vlaamse maat: die niet met ons is tegen ons! De grote zuiveringsdag breekt aan in al zijn wrede rechtvaardigheid.”¹⁷¹ Hier zien we zeer duidelijk waar de grondslagen van de huidige Vlaams-nationale Beweging liggen: de “Vlamingen” zijn een ras, die een nationale eenheid op een onvervreemdbaar territorium vormen. Noch “Walen”, noch “franskiljons” zijn gewenst.

Op 7 februari 1917 schreef generaal Ludendorff aan de Rijkskanselier: “Ik vraag Uwe excellentie wederom om met alle mogelijke middelen de tegenstelling tussen Vlamingen en Walen te begunstigen, teneinde zo het moreel en bijgevolg de kracht van het Belgische leger, uit meerdere divisies samengesteld te ondermijnen.”

Op 7 februari 1918 schreef Bethmann-Hollweg, toenmalig Duits Kanselier aan Maarschalk Hindenburg: “Wat er ook gebeure zal (...) een intern verdeeld België zal hoe dan ook onze belangen beter dienen. Freiherr von Falkenhausen [die von Bissing eind 1917 was opgevolgd] liet me weten dat hij de ontvangst van de leiders der Vlaamse Beweging door Uwe Majesteit en de verzekering dat Uwe Majesteit de eigenheid van het Vlaamse volk tegen de Waalse onderdrukking wil beschermen”¹⁷².

Het zogenaamde “Vlaanderen” verkreeg van Duitse bezetter zelfbestuur in 1917 en werd door “de Raad van Vlaanderen” in 1918 onafhankelijk verklaard¹⁷³. Dit denken in termen van zelfbestuur heeft de Vlaamse Beweging sedert W.O. I geconditioneerd. In 1962 formuleerde de Volksunie het als volgt: “De Volksunie bevestigt opnieuw haar vaste wil met alle middelen te streven naar zelfbestuur voor de Vlaamse gemeenschap in het raam van een tweeledig federalisme voor België (...) De inwoners van de bondshoofdstad [Brussel] worden ingedeeld volgens een Vlaamse en een Waalse subnationaliteit (...) de provincie Vlaams-Brabant wordt [grondwettelijk] erkend.”¹⁷⁴

De Flamenpolitiek vond ook legitimatie in de zogenaamde doctrine van het “zelfbeschikkingsrecht der volkeren” van de toenmalige Amerikaanse president Wilson. Volgens hem moest een naoorlogse wereldorde berusten op de soevereiniteit van alle Europese “volkeren”.

In de “moderne” Vlaamse Beweging (d.i. vanaf 1917) is er altijd een spanning geweest tussen

¹⁷⁰ Zie *De Morgen*, d.d. 17 mei 1999.

¹⁷¹ Ibidem.

¹⁷² GERARD, J., in *La Libre Belgique* van 19.09.1996.

¹⁷³ In dit opzicht is het nuttig het artikel “De Vlaamse kwestie” door VANDENBROUCKE, D. En HASSAN, M.A., Brussel, 1998 te lezen.

¹⁷⁴ 8de Kongresbesluit van de Volksunie, 3-4 november 1962, Antwerpen, zoals opgenomen in MENU, P., *Congresresoluties van de Vlaamse politieke partijen*, (1). De Volksunie, 1955-1993, Gent, 1994, p. 50-51.

maximalisten en minimalisten. De maximalisten pleitten – en pleiten nog steeds – voor een volledig soeverein “Vlaanderen”, de minimalisten nemen genoegen met een ruime mate van zelfbestuur binnen Belgische context. Naarmate de minimalistische eisen meer en meer vervuld werden en vandaag volledig vervuld zijn, moet de Vlaamse Beweging wel maximalistisch zijn.

Het is dan ook belangrijk om zeer goed te beseffen dat de Vlaams-nationalistische beweging geen “nieuwe” beweging is, die de Heimat koestert in een glocaliseringsperspectief (= “natuurlijk” samengaan van globalisering en van regionalisering), geen ‘nieuw’ antwoord biedt (d.m.v. subsidiariteit) op economische uitdagingen, geen loutere ontsporing is van de taalstrijd, maar dat – integendeel – het concept “Vlaanderen” versus “Wallonië” in het kader van een geregionaliseerd, geconfederaliseerd of gesplitst België pas in het kader van een pangermanistisch streven haar oorsprong en uiting vond en nooit nadien de geesten verlaten heeft.

De Vlaamse Beweging ontpopte zich gedurende WO I als een nationalistische en uitgesproken anti-Belgische beweging. Tot 1917 was de taalstrijd geen politieke, maar een sociale strijd omdat de hogere ambten enkel toegankelijk waren voor hen die het Frans machtig waren. Pas in Wereldoorlog I groeide onder invloed van de Duitse bezetter het concept van het “Vlaamse volk” dat omdat het een taaleenheid vormde over een eigen staat (of tenminste deelstaat) moest beschikken. Uiteraard speelde de wisselwerking tussen activisme (in onbezet België) en de frontbeweging (achter het front) een belangrijke rol in dit proces. Deze van oorsprong Duits-romantische idee (niet toevallig dan ook van Duitse “import”), geïnspireerd door Fichte, Herder en andere vaders van het nationalisme en natuurlijk ingegeven door strategische motieven (de economisch sterke Belgische vijand verdelen) is de meest cruciale gebeurtenis in de Belgische politieke geschiedenis. Zowel de taalgebieden als het hele federalisme, de splitsing van de partijen, sportverbonden, parlementen, ministeries, NGO’s, ziekenfondsen, media enz. vloeien hier rechtstreeks of onrechtstreeks uit voort.

Na 1918 volgde een repressie van de collaborateurs, maar ook de verdere stemming van de taalwetten. Het Belgische koloniale imperium, in 1909 ontstaan door de overdracht van Congo van Leopold II aan de Belgische staat, werd uitgebreid met de mandaatgebieden Ruanda-Urundi. In 1932 werd de territoriale tweetaligheid van België onder francofoon-nationalistische druk afgewezen. Een aanvang werd genomen met de afbakening van België in taalhomogene gebieden, wier grenzen nog wel door tienjaarlijkse talentellingen gewijzigd konden worden. Dit kan, samen met de splitsing van de Gentse universiteit op taalbasis in hetzelfde jaar, als de eerste daad van “federalisering” van België worden beschouwd.

Na Wereldoorlog I kreeg de Vlaamse Beweging een grotere impact. Door de invoering van het algemeen enkelvoudig mannenstemrecht waren zij die zich verkiesbaar stelden bovendien verplicht de volkstaal te spreken. Bovendien stond met de genese en ontwikkeling van het Vlaams-nationalisme een nationalistisch patronaat op. De industrialisering van het Noorden

was al begonnen in het begin van de 20ste eeuw, maar kreeg pas in de jaren '20 en '30 een nationalistische dimensie. We noteren in dit verband de oprichting van het VEV (Vlaams Economisch Verbond) in 1926 en van de Kredietbank in 1935. Politiek vertaalde dit streven zich in de oprichting van het VNV en van de Katholieke Vlaamse Volkspartij in de schoot van de unitaire Katholieke Partij. Niet toevallig was de CVP-PSC de eerste unitaire partij die uiteenviel in 1968. Het doel van deze nieuwe elite was zeer duidelijk de vernietiging van België of tenminste de invoering van een duaal taal-“federalisme”. Het was niet voldoende dat “Vlaanderen” gelijkberechtigtd werd in taal; een “volk” had ook een eigen economie nodig en een eigen parlement om dit alles te sturen.

In dit verhaal mag men ook de internationale, of tenminste de Europese, dimensie niet vergeten. Naar analogie met de gebeurtenissen van 1989-1991 in Europa ontstonden op de puinhopen van het Russische, Oostenrijks-Hongaarse en Duitse Keizerrijk een pak nieuwe staten, waarbij men vaak zoveel mogelijk streefde naar een congruentie tussen taal en staat. Staten die uit het interbellum dateren zijn, onder andere, Polen, Joegoslavië, Hongarije, Tsjechoslovakije, Estland, Letland en Litouwen. Het Duitse Rijk verloor 1/6de van zijn grondgebied, waardoor “etnische Duitsers” vanaf 1918 in Polen, Denemarken, Frankrijk en Tsjechoslovakije kwamen te leven. Het argument van taalkundige homogeniteit werd in de periode 1938-1940 overigens aangegrepen door de nazi's om het Sudetenland, Luxemburg, de Oostkantons, Oostenrijk en delen van Polen bij het Reich aan te sluiten...

Sedert de jaren 30 van de 20ste eeuw raakte dit streven in het vaarwater van radicaal-rechts (er werd gedweept met het fascisme en nationaal-socialisme), waar het zich trouwens nog altijd in bevindt. Ook de Vlaams-nationale partijen van vandaag beseffen terdege dat een uiterst-rechtse politiek van sociale afbraak, het terugschroeven van sociale verworvenheden en privatiseringen gemakkelijker door te voeren zijn in het “rechtser” en rijkere Noorden (dat pas na WO II tot stand kwam). De term ‘Beieren aan de Noordzee’ is allerminst inhoudsloos. Het is door deze nieuwe machtselite, die bovendien teerde op het geld dat door de collaboratie in WO II verworven was, dat een politieke basis kon uitgebouwd worden. Bovendien sijpelde deze levensvisie door in de universitaire kaders, in jeugdbewegingen, in talloze publicaties en studies enz.. Het feit dat het amalgaam van de Waalse Beweging en de in dominantie tanende Franstalige burgerij in de jaren 30 de tweetaligheid van héél België afwees, was nog méér kolen op de molen van het Vlaams-nationalisme.

Als één van de weinige staten in Europa bleef de Belgische democratie in het interbellum overeind. De twee Duitse bezettingen daargelaten heeft België in haar meer dan 175 jaar bestaan een ononderbroken democratisch en parlementair regime gekend¹⁷⁵. De Belgen mogen hier terecht fier op zijn.

Maar één van de belangrijkste redenen waarom de Vlaamse beweging sterk bleef vóór en na de tweede wereldoorlog was de strijd tussen oude en nieuwe rijken. Door het feit dat de oude

¹⁷⁵ De andere, Europese staten waren: Zweden, Denemarken, Noorwegen, Nederland, Luxemburg, San-Marino, Frankrijk, Monaco, Liechtenstein, Zwitserland, het V.K., Ierland en Tsjechoslovakije.

zware Belgische industrie van de tweede industriële revolutie stilaan in verval kwam vanaf de jaren '30 en er rond de havens van Antwerpen en Gent een nieuwe, meer transport- en dienstgerichte industrie tot stand kwam, ontstond er een nieuw probleem: een nieuwe klasse van rijken begon de vorige, meer adellijke klasse te bestrijden. Die strijd begon al in 1908 toen Lieven Gevaert het “Vlaams Handelsverbond” oprichtte als tegenhanger en concurrent van de “Comité Central Industriel” (Centraal Nijverheidscomité), dat later opging in het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) of “Fédération des Entreprises de Belgique” (FEB). Deze laatste organisatie werd door de flaminganten als te Franstalig beschouwd. In 1926 werd het “Vlaamsch Handelsverbond” omgedoopt in VEV. Van in het begin was het de bedoeling van deze organisatie de Noord-Belgische economie te promoten en het Nederlands als handelstaal te gebruiken in tegenstelling tot de oude rijken, die het Frans hanteerden. Deze uitsluitend in Noord-België gesitueerde economische concurrentie was en is uiteraard vreemd aan 95% van de Belgische bevolking¹⁷⁶, maar zou door zijn belangrijke invloed tot op vandaag in grote mate de Belgische communautaire politiek bepalen en het flamingantisme levendig houden en financieren. Deze economische vete verklaart waarom het uiterst minoritaire flamingantisme de twee wereldoorlogen en het verval van het katholicisme¹⁷⁷, de bakermat van het flamingantisme, kon overleven. Bovendien betrof deze strijd essentieel de Belgische macht en het noorden van het land, doch veel minder het zuiden, “Wallonië” genaamd. Het beeld van een “Vlaams-Waalse” strijd is dan ook sterk overtrokken.

Tijdens Wereldoorlog II belandde het grootste deel van de Vlaamse Beweging opnieuw in de collaboratie. De Tweede Wereldoorlog (1940-1944) heeft diepe sporen nagelaten voor de decennia die volgden. In het deel dat de banden onderzoekt tussen Vlaams-nationalisme, racisme en totalitarisme wordt hier dieper op ingegaan.

¹⁷⁶ Men zou zelfs kunnen spreken van een streek- of dorpsconflict, zelfs van een familievete

¹⁷⁷ in de tweede helft van de 20ste eeuw

De met de bezetter collaborerende Staf De Clerck van het VNV tijdens een toespraak; M. DE WILDE, "België in de 2de Wereldoorlog", deel 3, de Nieuwe Orde, De Nederlandsche Boekhandel, 1985.

De ideologische collaboratie met nazi-Duitsland waarin de meerderheid van de Vlaamse Beweging zich stortte, discrediteerde de hele Beweging tot begin jaren 60.

De Tweede Wereldoorlog was ook het enige – korte – moment waarop de Vlaams-nationale beweging eendrachtig was. Er leek geen verschil meer te bestaan tussen "aktivisten" en "passivisten" zoals men dat tijdens de Eerste Wereldoorlog kende of tussen gematigden en radicalen tijdens het interbellum.

De Waalse beweging werd tijdens de Tweede Wereldoorlog grotendeels met collaborateur Léon Degrelle vereenzelvigd, zodanig zelfs dat bepaalde historici zich – ons inziens – terecht de vraag stellen of de nazi Degrelle niet grotendeels de basis heeft gelegd van het naoorlogse Waals-nationalisme¹⁷⁸.

Na de oorlog volgde de vervolging van de nazi-collaborateurs. Zowel echte collaborateurs als minder schuldige of zelfs onschuldige burgers werden hiervan het slachtoffer. Dit noemt men in België de 'repressie'. Nochtans is deze term misleidend omdat de vervolgingen na de oorlog niet de onderdrukking van een opstand waren, maar wel een sanctie voor landverraad en collaboratie. Het woord repressie is dan ook een term die voornamelijk door de Vlaams-

¹⁷⁸ Wikipedia (FR) over Léon Degrelle "*La lutte contre la montée des fascismes et l'engagement des militants wallons dans la résistance belge durant la Seconde Guerre mondiale constituent une étape importante dans la pensée du Mouvement wallon et dans l'identification à une identité wallonne, à tel point que des historiens comme Chantal Kesteloot se demandent si l'engagement dans la Résistance n'est pas le «ciment d'une identité en Wallonie»*"; Chantal Kesteloot, "La résistance: ciment d'une identité en Wallonie ?", in *La Résistance et les Européens du Nord, Centre de recherches et d'études historiques de la Seconde Guerre mondiale, Institut d'histoire du Temps présent*, 1994, Brussel, p. 406-418)

nationalisten werd gebruikt. Het bewijs daarvan is dat dit woord in deze context in Frankrijk of Nederland onbekend is. Bovendien mag men nooit de enorme ontberingen van de Belgen tijdens de Tweede Wereldoorlog uit het oog verliezen. De economie lag quasi stil, armoede was wijdverbreid, executies en vervolgingen waren schering en inslag. De zogenaamde repressie was dan ook een logische reactie op een ongerechtvaardigde agressie.

Vandaag hebben verschillende Vlaams-nationalistische politici¹⁷⁹ nog familiale en/of ideologische banden met gewezen collaborateurs. In zekere zin kan men daaruit besluiten dat de repressie - ook in haar minder agressieve vormen zoals verlies van burgerlijke rechten - deels haar doel heeft gemist. De denazificatie van de Belgische maatschappij is niet grondig genoeg gebeurd en daar ondervindt het land vandaag nog last van.

Een goed voorbeeld van de nasleep van Wereldoorlog II was de Koningskwestie van 1950. Tijdens Wereldoorlog II had Koning Leopold III beslist de Belgische regering in ballingschap te Londen niet te vervoegen. De Koning was krijgsgevangen, maar onderhield politieke contacten. Na de oorlog weigerde de Vorst verzoening met de regering. Socialisten, liberalen en communisten wilden niet weten van zijn terugkeer (hij verbleef ondertussen in Salzburg), katholieken wel. In maart 1950 werd een volksraadpleging georganiseerd. In de politieke perceptie toonde die aan hoe diep verdeeld ons land wel was, met name in noord en zuid. Hoewel er op Belgisch vlak een meerderheid was voor een terugkeer, stemde 72% van de Nederlandstalige Belgen voor en waren er maar 42% voorstanders in Franstalig België. Nochtans was er in zeven van de negen provincies een meerderheid voor de terugkeer van de Koning. De tegenstelling liep voornamelijk tussen stad/vrijzinnig en platteland/ruraal. Zo was er in het rurale Namen en Luxemburg een duidelijke meerderheid voor de terugkeer van de Koning.

De Waalse Beweging kende in oktober 1945 een “hoogtepunt” gedurende het Waals Nationaal Congres. Twee stemmingen werden gehouden. Tijdens een eerste stemming stemde een relatieve meerderheid van 46% voor een aanhechting van Wallonië bij Frankrijk. Dit werd afgedaan als een “emotionele” stem. Daarna werd gekozen voor een (con)federaal België. Deze tweede stemming gebeurde onder impuls van wallingant Dehousse, die verklaarde: “Men heeft ons gezegd dat we niet zullen slagen. Men heeft verkondigt dat federalisme een grondwetswijziging vereist. (...) Ik geloof dat de strijd niet makkelijk zal worden. Niemand heeft ooit zoiets beweerd. Ik beweer hier niet dat het gaat om een werk van enkele maanden of jaren. Ik denk, integendeel, dat het om een werk van lange adem gaat dat veel moed en moeite zal vergen. Voor mijn part ben ik ervan overtuigd dat geen andere manier bestaat om

¹⁷⁹ Bijv. wijlen Hugo Schiltz (ex-lid van de ‘Dietsche Blauwvoetvendels’, een concurrent van de andere nazistische jeugdbeweging, de ‘Hitlerjugend’, en mede-auteur van het Belgisch taalfederalisme). Wijlen Karel Dillen (ex-voorzitter VB) heeft ook nooit een geheim gemaakt van zijn bewondering voor het nazi-regime (dat blijkt reeds uit de rood-zwart-witte kleuren en de vlaggen die het Vlaams Belang gebruikt en hun bewondering voor wijlen Bert Eriksson, berucht negationist, die het gebruik van de nazi-vlag niet schuwde. Zelfs Bart De Wever (voorzitter N-VA), heeft helemaal geen problemen met de overstap van VB’ers naar zijn partij en stelt daarbij geen voorwaarden. Zo stond er te lezen op de website van het AFF (Anti-fascistisch Front) op 14 december 2009 n.a.v. de overstap van VB’er Sevenhans naar de N-VA: “N-VA-voorzitter Bart De Wever toonde zich afgelopen weekend alvast bijzonder blij met de transfer van Sevenhans; “*Luc stond bij het Vlaams Belang al langer bekend als iemand die qua ideologisch profiel eigenlijk meer bij de N-VA thuishoort*”, zo luidde het. Er werd geen enkele voorwaarde gesteld voor de overstap verklaarde DeWever.

ons te redden. Ik ben ervan overtuigd dat dit de rol van het federalisme zijn zal.”

Het is hoogst merkwaardig hoe kleine minderheidsgroepen zo'n invloed op de Belgische geschiedenis gehad hebben.¹⁸⁰

IX. Hoogtij van het unitarisme (1946 tot 1969)

De jaren 50 waren jaren van algemene economische bloei en politieke stabiliteit¹⁸¹, onder andere wegens de muntsanering die vlak na de oorlog door Minister Gutt werd doorgevoerd. Het hoogtepunt van die bloeiperiode en waarschijnlijk ook van de Belgische beschaving was de Wereldtentoonstelling van 1958 aan de Heizel in Brussel. Deze grootse prestigetentoonstelling over België en vele andere landen in de wereld trok van april tot oktober méér dan 40 miljoen bezoekers. België was toen nog een koloniale grootmacht. Terecht waren de Belgen toen fier Belg te zijn. De donkere tijden waren bijna vergeten en het was tijd voor een groot feest voor België en de mensheid. België lag toen ook aan de grondslag van de oprichting van de Europese Gemeenschap in 1957. Communautaire problemen waren in die glorieertijd zo goed als onbestaande¹⁸².

Een domper op de feestvreugde was wel de situatie in Congo die verslechterde naar het einde van de jaren 50 toe. In de hele wereld was er sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog een dekolonisatiebeweging op gang gekomen die ook de Belgische kolonie bereikte. Op 20 juni 1960 verloor België zijn kolonie. België moest nu weer alleen verder en profiteerde in de jaren 60 nog van de internationale hoogconjunctuur. Maar er was meer, naast de dekolonisatie, zorgden drie concrete feiten voor een feitelijke psychologische communautaire breuk in België:

- De Koningskwesitie (1945-1950), met als hoogtepunt het plebisciet van 1950 waarbij een meerderheid van de Nederlandstalige Belgen voor de terugkeer van Koning Leopold III, die in ballingschap verbleef, stemde en een meerderheid van de Franstalige Belgen tegen.
- De schoolstrijd (1950-1958), waarbij de Franstalige, socialistische Minister van Onderwijs Leo Collard de vrijheid van de katholieke scholen probeerde in te perken. Deze

¹⁸⁰ In 1947 verwierp de Kamer van Volksvertegenwoordigers trouwens een door het Waals Congres geïnspireerd voorstel tot taalfederalisme. Van de 76 “Waalse” Volksvertegenwoordigers stemden er echter 40 voor; Artikel Congrès national wallon in *l'Encyclopédie du Mouvement wallon*, Tome I, 2000, p. 340-351

¹⁸¹ M. EYSKENS geciteerd in *Bruxelles 58, année-lumière*, CFC éditions, Brussel, 2008, p. 69 : « *La Belgique était donc au sommet de son prestige et s'imposait comme une grande petite puissance.* »

¹⁸² Zoals de in 2008 overleden Belgische journalist Jacques Danois het verwoordde: “*Expo 58 was de verwezenlijking van een utopie, een droom.*” Hij noemde het ook een “*project voor een humanere wereld*”, wat ook ongeveer met de officiële slogan van de Expo overeenkwam: “*Balans van de wereld voor een humanere wereld*” – “*Bilan du monde pour un monde plus humain*” – “*Review of the World for a more humane World*” - “*Bilanz der Welt für eine menschlicher Welt*” (DVD “Zoom 58”, een co-productie van Belgavox, RTBF en Canvas, 2008; N. TOUSIGNANT, “Geopolitics and spatiality at Expo 58” in *Expo 58, Between utopia and reality*, Editions Racine, Brussel, 2008, p. 95 en v.

kwestie werd afgesloten door het Schoolpact tussen katholieken, liberalen en socialisten in 1958.

- De stakingen rondom de Eenheidswet (1960-1961) van Eerste Minister Gaston Eyskens. Deze wet voorzag in economische sanering, onder andere door belastingverhogingen, besparingen en de sluiting van Zuid-Belgische steenkoolmijnen. De “Waalse” regionalist André Renard organiseerde hiertegen de Winterstaking, die minder fel werd opgevolgd in het noorden van het land.

Hoe complex de drie situaties ook waren, telkens kon door bepaalde politici en opiniemakers de indruk gewekt worden dat er feitelijk maar één tegenstelling bestond: die tussen een overwegend katholiek ‘Vlaanderen’ en een socialistisch “Wallonië”, waarbij het eerste dominant was. Het recept, de oplossing die “Waalse” socialisten naar voren brachten was een economisch federalisme of “renardisme”: het zogenaamde “Wallonië” kon zich zo ontvoogden en haar eigen zaken regelen. De tegenprijs was culturele autonomie, die zovele Noord-Belgische politieke leiders als evident beschouwden voor de “emancipatie van het Vlaamse volk”.

Het unitarisme kwam zeer zwaar onder druk in de jaren 60. Zes feiten hebben dit proces bespoedigd:

- Allereerst verloor België in 1960/1962 zijn mandaat- en koloniale gebieden in Afrika (verlies aan nationaal prestige).
- Ten tweede werd de kolen- en staalindustrie in het Zuiden op korte tijd in een diepe, structurele crisis gestort en begon Noord-België stilaan een economisch overwicht te krijgen, o.a. dank zij de belangrijke unitaire havenpolitiek¹⁸³.
- Ten derde werd de culturele revolutie van mei 1968 die in het Westen overal opgeld maakte in België door nationalistes gerecupereerd.
- Ten vierde was er de ontkerstening en ontzuiling en dus de verzwakking van het katholicisme als bindmiddel tussen alle Belgen.
- Ten vijfde werd in 1960 de openbare televisie- en radio-omroep NIR gesplitst in een Nederlandstalige BRT en een Franstalige RTB waardoor de publieke opinie in noord en zuid stilaan anders werd geïnformeerd.
- Tenslotte was (en is) er de algehele verzwakking van alle ideologieën in het Westen in het algemeen en in België in het bijzonder, waardoor het nationalisme, dat sinds 1914 ageerde, gemakkelijker kon triomferen tegen het universalisme.

Het toenemend belang van de economische dimensie in de Vlaamse én Waalse Beweging na 1945 kan moeilijk onderschat worden. Wat er feitelijk gebeurde was dat, grofweg, de zware

¹⁸³ X. MABILLE, *Histoire politique de la Belgique*, Crisp, Brussel, 1997, p. 323

industrie en metallurgie delokaliseerden en dat er een belangrijke kapitaalvlucht was van Luik en Henegouwen naar het buitenland. Het resultaat was dat Zuid-België globaal armer werd en Noord-België globaal rijker. De buitenlandse investeringen, vooral vanuit de VSA (haven van Antwerpen en petrochemische nijverheid) en de ontwikkeling van een Nederlandstalig patronaat heeft dit proces uiteraard bespoedigd. Een deel van de Franstalige socialisten dat zich wilde ontdoen van de bemoeienis van het meer conservatief-stemmende noorden vroeg economisch federalisme, terwijl de Vlaams-nationalisten “gemeenschappen” vroegen.

Het resultaat was dat de synthese van verschillende tegenstellingen ervoor zorgde dat de Belgische eenheidsstaat omgevormd werd tot een statenbond die zou voldoen aan de economisch-autonomistische verzuchtingen van de “Waalse” beweging (het renardisme) en de cultureel-autonomistische verzuchtingen van de “Vlaamse” Beweging. Zeker hadden de politieke klasse, of althans de gezonde krachten, deze beweging nog kunnen omkeren door een manmoedige opstelling en het spreken over de positieve en toekomstgerichte wens voor een meertalige staat. Nationalisten konden echter vele traditionele politici overtuigen van de baat die zij hadden bij meer mandaten. Splitsen was immers een middel om de eigen macht te vergroten en méér geld te verdienen.

Bovendien heeft de “wafelijzerpolitiek” van de jaren 60-70 (een rechtstreeks gevolg van het binaire denken en van het hybride taalfederalisme) en vooral de indeling van het land in gewesten en gemeenschappen vanaf 1980 (en hun respectievelijke bevoegdheidsuitbreidingen) een coherente politiek op economisch vlak onmogelijk gemaakt. Dat domein is immers – grotendeels – gesplitst. Het bewust afraden van individuele tweetaligheid in een kader van een nationale politiek van tewerkstelling verhoogt natuurlijk deze breuklijn: Franstalige Belgen worden helemaal niet aangemoedigd om in het Noorden te komen werken, integendeel. Het zeer nationalistische “Vlaanderen” is politiek zo in zichzelf gekeerd dat het een enorme arrogantie tegenover alles wat Franstalig is, lijkt ten toon te spreiden. De reactie uit het politieke “Wallonië” waarbij men alle Nederlandstalige Belgen afschildert als separatisten, fascisten of racisten verscherpt natuurlijk deze houding en vice versa. België bevindt zich in de vicieuze cirkel van het nationalisme.

Aan de theoretische achterstelling van de Nederlandse taal en cultuur kwam alleszins een einde na een lange, moeizame en soms moedige strijd, die uitmondde in de taalwetten van de jaren 30 en 60 van de twintigste eeuw. Opvallend is dat alle taalwetten in een overwegend Franstalig parlement werden gestemd. Dat wil niet zeggen dat dit parlement alleen vertegenwoordigers uit Zuid-België telde, maar wel dat zelfs de Noord-Belgische parlementariërs voor openbare zaken liever het Frans dan het Nederlands hanteerden. Dat was uiteraard hun vrije keuze, maar het toont wel aan dat vele Franstaligen niet negatief tegenover het Nederlands storten of toch minstens de noodzaak aanvaardden om het Nederlands op gelijke voet met het Frans te stellen. Gelet op de Taalunie die slechts in 1950 een feit was, is dat een begrijpelijke en aanvaardbare evolutie die men vandaag niet ‘laattijdig’

kan noemen of misplaatste frustraties bij Vlaams-nationalisten moet opwekken¹⁸⁴.

In 1962-63 werd de taalgrens “definitief” vastgelegd: België bestond voortaan uit drie eentalige gebieden (Nederlands, Frans, Duits) en één tweetalig gebied (Brussel). De grote marsen op Brussel van het begin van de jaren 60 waren zeker niet vreemd aan deze evolutie.

Het eindpunt van de Vlaamse Beweging – in de strikt cultureel-emancipatorische zin van het woord - vond in 1968-1970 plaats met de splitsing van de Leuvense universiteit in een Nederlandstalige vleugel, die in Leuven bleef, en een Franstalige vleugel, die naar Louvain-la-Neuve verhuisde alsook de creatie van aparte cultuurgemeenschappen door de grondwetswijziging van 1970. Het domino-effect van de splitsing van de Leuvense Universiteit was enorm. In de periode van 1968 tot 1978 splitsen de drie, grote nationale partijen¹⁸⁵.

X. De splitsing van de grote politieke partijen (vanaf 1968)

De splitsing van de drie klassieke partijen op taalkundige basis was een gebeurtenis van kapitaal belang. Strikt genomen valt deze splitsing in het institutionele luik van dit deel maar het loont toch de moeite om ook hier vanuit historisch oogpunt op in te gaan. Het moet gezegd dat de grote, Belgische partijen gedurende een zeer lange tijd vastgehouden hebben aan het unitaire model. Sedert 1870 was de christen-democratie weliswaar verweven met de Vlaamse Beweging en toen na Wereldoorlog I de Vlaamse Beweging in de richting van zelfbestuur ging, volgde de Nederlandstalige vleugel van de Katholieke Partij. In de jaren 30 scheurde die Partij ei zo na in twee en er was een wereldoorlog nodig om dat te verhinderen. In de jaren 40 vroeg de CVP-PSC op congressen om een “realistische oplossing van de Vlaamse en Waalse problemen” en om een zo sterk mogelijke ontplooiing van de cultuurgemeenschappen. In de jaren 50 opteerde ze voor representatieve organen voor de “Vlaamse” en “Waalse” cultuurgemeenschappen, teneinde ’s lands “dubbele rijkdom” te bevorderen. Een kentering kwam er in de jaren 60 van de 20ste eeuw. Ijverig werkte de partij aan een “wetenschappelijke” afbakening van de taalgrens en werd er gepleit voor een splitsing van het Ministerie van Openbaar Onderwijs en Cultuur. Toch bevestigde ze keer op keer haar getrouwheid aan ’s lands unitaire structuren¹⁸⁶.

In december 1961 wijdde de CVP-PSC een Congresnota aan het thema “Vlamingen en Walen in België”. Het uitgangspunt was dat er op de “gevaarlijke spanning tussen de Gemeenschappen” inzake cultuur en economie een antwoord moest geformuleerd worden.

¹⁸⁴ Net zomin als men vandaag moet kwaad zijn op Duitsers omdat hun grootouders en overgrootouders twee wereldoorlogen ontketend hebben.

¹⁸⁵ De CVP-PSC in 1968, de PVV-PLP in 1971, de BSP-PSB in 1978.

¹⁸⁶ MENU, P., *Congresresoluties van de Vlaamse politieke partijen*, II. De Christelijke Volkspartij 1945-1993, Gent, 1994p. 111-114; p. 16, 27, 67-68; 93 127-128.

Drie oplossingen waren mogelijk volgens de partij:

- Separatisme. Deze oplossing werd verworpen, wegens schadelijk voor Vlaanderen en voor Wallonië, wegens de dreiging van imperialistische voogdij van grote landen, wegens Brussel als hoofdstad buiten Vlaanderen en Wallonië.
- Federalisme werd eveneens verworpen om niet oninteressante redenen, o.a.:
- De dubbelzinnigheid van het begrip;
- De volledige soevereiniteit van de samenstellende delen zonder inmenging van de centrale staat;
- Het vetorecht van de samenstellende leden, ook in federale zaken;
- De grondwetswijziging die toestemming zou vereisen van alle leden (en niet – alleen – van een democratisch Parlement);
- De onduidelijke methode om tot een juiste verdeling van de bevoegdheden te komen.
- Unitarisme met culturele autonomie

Terecht concludeerde de partij: een dualistisch federalisme leidt fataal naar separatisme (...) We staan voor het geïnstitutionaliseerde conflict (vetgedrukt in originele tekst). “Een federalistische politiek, een ware economische nonsens die voor onze welvaart rampzalige gevolgen zou hebben, druist in tegen een historische beweging die thans overal in de wereld op een hergroepering van de volkeren aanstuurt”.

De oplossing van de partij was cultuurautonomie met splitsing van het ministerie van nationale opvoeding, van cultuur, het onderwijs in al haar vormen, de kunsten, de letteren, radio, televisie, volksopleiding, toepassing van het verdragsrecht dienaangaande (!) en toerisme. De partij merkte hierbij op: “Taal schept een bijzondere samenhangigheid”. Ondanks de goede intenties en de bedoelingen om de provinciale en gemeentelijke instellingen een soepele aanpassing te laten ondergaan, kon men wel al spreken van een zekere psychologische kentering¹⁸⁷.

Ook de PVV-PLP was zeer unitaristisch. Aan het eind van de jaren 60 werden diverse congressen georganiseerd in het kader van de Belgische eenheid. De partij verklaarde in oktober 1967:

“Om de Belgische Staat te kunnen moderniseren, moet definitief een einde worden gesteld aan de twisten die de Belgen vaak op kunstmatige wijze tegenover elkaar stellen, ingevolge de demagogische actie van sommige groepen. (...) De PVV verwerpt iedere federalistische

¹⁸⁷ Verklaring : « Vlamingen en Walen in België », opgenomen in MENU, P, *Congresresoluties van de Vlaamse politieke partijen*, II. De Christelijke Volkspartij 1945-1993, Gent, 1994, p. 135-142. p. 147-149. In de eerste helft van de jaren 60 werd nationalisme door de CVP nog “gevaarlijk” genoemd, zie *ibidem*, p. 162.

oplossing voor de Belgische Staat, omdat zij ervan overtuigd is dat het federalisme het land zou leiden naar het separatisme, het economisch avontuur en de achteruitgang van zijn welvaart. De PVV verwerpt alle immobilisme, wil een nieuwe sfeer in het land scheppen, een sfeer van solidariteit en vertrouwen in een gemeenschappelijke toekomst.”

In dit kader wilde de liberale partij maatregelen nemen op het vlak van onderwijs, media, staatsinrichting (o.a. oprichting van een nationale Senaat, met een nationale kieskring en provinciale gecoöpteerde Senatoren) en economie.

“Bijgevolg stelt de PVV voor een moedig beleid van hulp aan de gewesten die in moeilijkheden verkeren te voeren, om dank zij de nationale solidariteit, de harmonische ontwikkeling van het ganse land te verwezenlijken; (...).”¹⁸⁸

Aan het eind van de jaren 60 van de 20ste eeuw leek er aanvankelijk een consensus te ontstaan over het behoud van de unitaire staat, met een vorm van culturele autonomie voor drie Gemeenschappen. Het was pas toen nationalistenvrijden zich in het debat mengden dat de grootste blunder uit de Belgische geschiedenis begaan werd.

Advocaat Jean-Pierre DEBANDT merkt in dit verband op:

« De regeringsverklaring van 1968 was gebaseerd op een nationale consensus over een grondige hervorming van de staat, namelijk : ten eerste een vergaande decentralisatie naar provincies en gemeenten, waarvan men een drievoudig resultaat verwachtte : een betere werking van de instellingen, het dichterbij elkaar brengen van burger en instellingen en het wegnemen van Vlaams-Waalse spanningen ; ten tweede de culturele autonomie, die al voor een deel verwezenlijkt was (...). De nationale consensus werd in het najaar van 1969 verbroken in de Groep van de 28, waar de autonomisten (RW en VU) voor het eerst waren uitgenodigd. Onder invloed van Perin en andere vertegenwoordigers van het RW werd deze nationale consensus gewijzigd in de grondwetsherziening van 1970, die de vergrendeling van de Vlaamse meerderheid bevestigde ». ¹⁸⁹

Dit was volgens Gaston Eyskens echter niet de mening van de Belgische bevolking. Hij beweerde namelijk dat indien men de bevolking haar mening had laten zeggen over de staatshervorming van 1970, deze zeker niet aanvaard zou geweest zijn.

Dat geeft ook de essentie weer van deze staatshervorming: twee kleine groepen taalnationalisten aan beide zijden van de taalgrens slagen erin de meerderheid van de politici ervan te overtuigen dat België alleen kan gered worden als het op taalbasis wordt gesplitst. De traditionele politici trappen in de val uit angst of puur opportunistisch¹⁹⁰. De mening van de

¹⁸⁸ “Voor een nieuw België”, IXe Congres van de PVV-PLP, Knokke, 29-30 september, 1 oktober 1967; <http://www.liberaalarchief.be/archief5-1967.html>

¹⁸⁹ zie « De reformatie-naar een nieuwe volksconsensus » in *Het nut van België*, Antwerpen, 1993, p. 78.

¹⁹⁰ Dit systeem kwam de participatie goed uit omdat ze zo meer leden aan een politieke job kon helpen.

bevolking was niet belangrijk en zelfs hinderlijk. Ze werd dan ook niet gevraagd.

Deze eerste staatshervorming was ook een compromis tussen unitaristen, Noord-Belgische communautaristen en Zuid-Belgische regionalisten¹⁹¹. Vanuit puur cultureel oogpunt kon er nog begrip voor worden opgebracht. De laatste nog min of meer niet-nationalistische hervorming was dan ook de creatie van een Nederlandstalige cultuurraad in 1971 en het septemberdecreet over het taalgebruik in arbeidszaken¹⁹². Nochtans hield die staatshervorming van 1970 ook de – toen nog embryonale – creatie in van de taalgewesten bevoegd voor economische materies en ruimtelijke ordening. Deze gewesten zouden later het taalnationalisme een extra duw in de rug geven. Er werd ook een begin gemaakt met de zogenaamde alarmbellen waarbij een taalminoriteit beschermd werd tegen de taalmeerderheid.

Eén van de belangrijkste verwezenlijkingen van het “Vlaams”-, “Waal”- en francofoon-nationalisme is ongetwijfeld de splitsing van de nationale partijen. De klassieke ideologieën bleken in België niet opgewassen tegen het nationalisme¹⁹³. Zodoende hebben de christendemocraten hun slogan “bemint elkander...” beperkt tot de taalgrens en de vrijheidslievende liberalen gekozen voor het groepsdenken boven de kracht van het individu. Dat de Belgische socialisten uiteindelijk ook, onder nationalistische druk gesplitst zijn, is een rechtstreeks gevolg van de stijgende welvaart en de opkomst van de verzorgingsstaat. Nadat na WO II aan de feitelijke achterstelling van de arbeidende klasse een einde gemaakt was, viel het “natuurlijk” electoraat van de socialisten weg. In plaats van te blijven ijveren voor de armere Belgen, lieten ook de socialisten zich verleiden tot het nationalisme als nieuwe bron van electoraal gewin.

Ongetwijfeld werd het Zuiden van België zwaarder getroffen door de Eenheidswet (1960-1961) die o.a. zware besparingen en een verhoogde fiscale druk inhield. Waalse regionalisten, met de socialist Renard voorop, eisten zelfbestuur om de eigen problemen “beter” aan te kunnen pakken. Vanaf het eind van de jaren 60 werden gescheiden congressen gehouden en in 1978 werd de SP-PS – als laatste nationale partij – gesplitst. De ecologistische partijen die aan het eind van de jaren 70 gescheiden opgericht werden (Agalev en Ecolo), hebben zich in de nationalistische logica ingeschreven en verscheidene staatshervormingen goedgekeurd, al vormen Groen! (het vroegere Agalev) en Ecolo wel nog de enige erkende tweetalige fractie in het Parlement.

Ook de meeste beroepsverenigingen, sportbonden, ziekenfondsen en NGO's (het zogenaamde “middenveld”) zijn volgens taalgroep opgesplitst, niet zelden om financiële

¹⁹¹ P. QUERTAINMONT, *Législation hospitalière*, Story Scientia, 1993, p. 40: “En fait, ainsi qu'on l'a souligné à plusieurs reprises, la révision de la Constitution intervenue en 1970 constitue véritablement une solution de compromis entre les trois principales tendances représentées au Parlement : les unitaristes obtinrent le maintien de l'unité politique du pays ; aux nationalistes flamands fut octroyé le fédéralisme culturel ; enfin, en réponse aux revendications wallonnes furent établies les bases d'une régionalisation ».

¹⁹² Décret 19/07/1973, B.S., 06/09/1973; voor de Franstalige gemeenschap: décret 30/06/1982, B.S., 27/08/1982.

¹⁹³ M. EYSKENS, *La réforme de l'Etat: un pari sur la loyauté fédérale*, in « A l'enseignement de la Belgique nouvelle », Rev. ULB, 1989, 3-4, p. 206 : Deze auteur onderlijnde toen al het belang van nationale partijen : « Un deuxième élément de désunion est la non-existence de partis nationaux. Le pouvoir national, fortement réduit, sera donc démocratiquement contrôlé par un parlement national uniquement composé de partis régionaux. »

redenen¹⁹⁴. De invoering van het federalisme – of wat daarvoor moet doorgaan – heeft vanaf 1980 de hele verschiltheorie geïnstitutionaliseerd (creatie gemeenschappen en gewesten) en bestaande verschillen eenzijdig versterkt. Door de splitsing van de nationale media (vanaf de jaren 60 van de 20ste eeuw), die een belangrijke rol vervulden en opgericht en geleid werden door de overheid - heeft men bij de Belgen de indruk pogen te wekken dat “Vlaanderen” en “Wallonië” twee landen zijn die niets met elkaar gemeen hebben.

Langzamerhand werd zo een taalapartheidssysteem geïnstalleerd zonder dat de Belgische bevolking ooit werd geconsulteerd over de wenselijkheid hiervan.

XI. De staats hervormingen (1970 tot 2001)

1970 is een sleuteljaar in de Belgische geschiedenis. De unitaire Belgische staat hield toen op te bestaan en een hybride taalgebonden structuur werd in het leven geroepen. Hier werd een begin gemaakt van de wettelijke minorisering van de Nederlandstalige meerderheid van België, die – theoretisch althans – door alarmbelprocedures en een grendelgrondwet een feitelijk vetorecht aan de Franstalige minderheid gaf. Dit vetorecht wordt vandaag door de Vlaams-nationalisten aangeklaagd. Zij wijzen erop dat er in België geen normale democratie – volgens het principe één man, één stem – bestaat. Wat ze erbij vergeten te zeggen is dat hun ideologie mede-verantwoordelijk is voor de huidige situatie.

De eerste minister Gaston Eyskens had een origineel systeem van cultuurgemeenschappen bedacht voor het nieuwe België. Het land werd voortaan ingedeeld in een Nederlandstalige, een Franstalige en een Duitstalige Cultuurgemeenschap. De creatie van gewesten werd in het vooruitzicht gesteld en hiervoor werden “ministeriële comités” opgericht binnen de nationale regering.

Afgezien van deze wat obscure comités, had deze staats hervorming het voordeel van de duidelijkheid. Alles bleef nationaal behalve dat wat nauw met taal en cultuur verbonden was, met uitzondering dan weer van wat als Belgische cultuur werd beschouwd (bijvoorbeeld koninklijke musea). Eigenlijk had men toen een nog vrij interessante staatsinrichting bereikt die men op het eerste gezicht als “unitarisme met culturele autonomie” zou kunnen bestempelen. Toch bevatte deze structuur omwille van verschillende elementen reeds confederale en instabiele elementen, zoals het voornoemde wederzijdse vetorecht van de toekomstige deelstaten. Hier werd ook het beeld geboren van de onvoltooide staats hervorming. In 1970 was er sprake van een zekere vorm van federalisme, maar zonder concrete instellingen, bevoegdheden en middelen. In 1980, 1988, 1993 en 2001 werden de structuren, de bevoegdheden en – in mindere mate – de middelen van de centrale staat naar de deelstaten overgeheveld.

¹⁹⁴ met het doel subsidies te bekomen van de bevoegde taalgemeenschap

Eigenlijk waren de jaren 70 op communautair vlak betrekkelijk rustig zodanig zelfs dat men van een communautaire vrede kon spreken, wellicht ook omdat de concentratie van de politici uitging naar de economische problemen na de oliecrisis van 1973. Het (mislukte) Egmont-pact van 1977 vormde daarop natuurlijk een notabele uitzondering. Tegen 1978 waren alle traditionele, nationale partijen evenwel gesplitst. De Vlaams-gezinden namen aanstoot aan bepaalde delen van het Egmontpact, met name die waarin de faciliteitenregeling rond Brussel geregeld werd. Ondertussen stookte langs Franstalige zijde het Brussels-imperialistische FDF de geesten verder op. De communautaire rust bleek slechts schijn of een stilte voor de storm.

In 1980 kwam het dan tot een veel meer vergaande staatshervorming met een werkelijke creatie van gewesten. Milieu, ruimtelijke ordening en economie werden gewestbevoegdheden. De gemeenschapsbevoegdheden werden uitgebreid tot persoonsgebonden aangelegenheden. De agglomeratie Brussel bleef wel nog onder nationaal bestuur. De provincies bleven bestaan, maar werden ondergeschikt aan de gewesten voor wat de bevoegdheden van deze laatste betreft. Ironisch is wel dat de gewesten net zo unitair waren en zijn als het vroegere unitaire België en het Vlaamse gewest en de Franse gemeenschap hun bestuur in Brussel hielden. Van decentralisatie kwam dan ook niet veel in huis¹⁹⁵.

Deze staatshervorming werd doorgevoerd op basis van geheime onderhandelingen tussen de ministers en de partijvoorzitters. Ze kwam tot stand op basis van voorstellen van o.a. een ex-nationaal socialist, Hugo Schiltz, en een corrupte socialist, André Cools. Door dit totaal gebrek aan transparantie, door het ondemocratisch karakter van het uitgedokterde systeem en het gebrek aan voeling met de werkelijke wensen van de Belgische bevolking kon het resultaat alleen maar een draak van een systeem zijn, die de politieke eenheid van België geenszins herstelde – wel integendeel – en die helemaal geen einde stelde aan de politiek-communautaire problemen, hoewel dit initieel wel door de auteurs aan de Belgische bevolking beloofd werd.

De jaren 80 werden economisch gekenmerkt door een voortdurende crisis, die met verschillende devaluaties van de Belgische frank gepaard ging. Het werklozenaantal steeg fors.

Onder de regering Martens stak het Voerense probleem weer de kop op. De burgemeester van de Gemeente Voeren, José Happart, - een gemeente die naar Limburg was getransfereerd in de jaren 60 en dus in het Nederlandstalig taalgebied lag -, sprak geen Nederlands op de gemeenteraad. Dit leidde vooral tot veel luidruchtigheid in de pers terwijl de bevolking het maar een overbodig politiek spelletje vond zoals België er de jaren voorheen al voldoende had gekend.

¹⁹⁵ Nochtans wouden de regionalisten “het beleid dichter bij de burger brengen”. Dit is niet gelukt want de vervreemding van de politiek werd alsmar groter.

In 1983 werd de kleine Duitstalige Gemeenschap opgericht voor de ongeveer 70.000 Duitstaligen die in de Oostkantons wonen. 10 jaar later werd het Duits zelfs verheven tot derde nationale taal.

Nochtans vonden zowel “Vlaamse” als “Waalse” extremisten het nodig dit symboolincident politiek zoveel mogelijk uit te buiten. Uiteindelijk heeft de Koning dan een andere, tweetalige burgemeester benoemd zodat het probleem zo opgelost werd.

Een jaar later, in 1988, werd België weer verder geregionaliseerd door onder andere de overheveling van openbare werken. De nieuwe minister van de Vlaamse Executieve, bevoegd voor deze materie liet toen dure en grote “Vlaamse” borden plaatsen aan bepaalde “taalgrensovergangen” op de autosnelwegen om de bestuurders duidelijk te maken dat ze in een ander gewest kwamen. Onderwijs werd een bevoegdheid van de gemeenschappen. Brussel kreeg een apart statuut. In plaats van beheerd te worden door de nationale overheid werd het een volwaardig gewest dat ordonnanties kon uitvaardigen die kracht van wet hebben. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kreeg ook een Executieve en een Raad.

In 1993 volgde dan zagezegd de definitieve staatshervorming. België werd toen officieel een federale Staat en de Senaat werd hervormd om voortaan geen provinciale senatoren meer te bevatten, maar wel regionale en communautaire. De gewesten kregen verdragsrecht en fiscale rechten. De nieuwe Grondwet werd door de Koning getekend op 17 februari 1994.

Hoe groot de kloof tussen de burger en het spitstechnologische verhaal van staatshervormingen toen geworden was, werd duidelijk door het feit dat dit nergens gepaard ging met vreugde-uitbarstingen bij de bevolking. Er was zelfs geen echt publiek debat, laats staan dat de burger bij de uitwerking van die hervormingsbeslissingen betrokken werd. Integendeel, in april 1993 werd een grote nationale betoging gehouden in Brussel door zo’n 20.000 manifestanten tegen de nieuwe staatshervorming. Zoals gewoonlijk werd er echter niet naar de Belgisch-gezinde massa geluisterd.

In 1995 verkozen de Belgen voor het eerst in hun geschiedenis regionale parlementen. Datzelfde jaar werd de unitaire provincie Brabant gesplitst en vervangen door een provincie Vlaams- en Waals-Brabant en een “extraprovinciaal” Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Het leek het einde van een lang proces van regionalisering en communautarisering. Maar niets was minder waar. Op 11 maart 1999 stemde het Vlaams Parlement een aantal resoluties die min of meer een platformtekst waren waarover de volgende staatshervormingen moesten gaan. Deze uiterst nationalistische tekst werd door alle klassieke Vlaamse partijen goedgekeurd¹⁹⁶.

De preambule stelt dat “het federale staatsmodel dient gebaseerd te zijn op een fundamentele

¹⁹⁶ Behoudens, op sommige punten door de toenmalige SP en Agalev.

tweeledigheid op basis van twee deelstaten, met daarnaast Brussel met een specifiek statuut en de Duitstalige Gemeenschap”.

Meer concreet vroeg het Vlaams Parlement:

- Als uitgangsprincipe: Coherente, homogene bevoegdheidspakketten, gebaseerd op het “subsidiariteitsbeginsel”; bevordering van samenwerking tussen de overheden; overdracht van residuaire bevoegdheden naar de deelstaten; grondwetgevende autonomie voor de deelstaten; een rechtstreekse vertegenwoordiging van de deelstaten in Europese en internationale instellingen. De solidariteit tussen gewesten moest behouden blijven op basis van objectieve, duidelijke en doorzichtige mechanismen én omkeerbaarheid. [nota: deze solidariteit gebeurt dus tussen deelstaten, niet tussen burgers];
- Wat het financiële luik betreft: Fiscale autonomie (m.i.v. de volledige personenbelasting en de vennootschapsbelasting en de onmogelijkheid van de federale wetgever om ingevoerde belastingen ongedaan te maken)¹⁹⁷;
- Wat Brussel betreft: Rechtstreekse verkiezingen van de Vlaamse leden van het Brusselse Parlement, gewaarborgde vertegenwoordiging van beide taalgroepen, vervanging van de bicommunautaire door co-communautaire instellingen, eventuele overdracht van de biculturele instellingen naar de twee deelstaten, overdracht van de gemeentelijke bevoegdheden aan de gewesten, fusie van de negentien Brusselse gemeenten [nota: deze laatste twee zaken zijn ingevoegd om elke vorm van Brusselse autonomie te fnuiken: Brussel moest immers als geheel door de twee deelstaten worden beheerd];
- Wat bevoegdheden betreft: Overheveling gemeente- en provinciewet naar de deelstaten; de normerings-, uitvoerings- en financieringsbevoegdheid van het gezondheidsbeleid, het gezinsbeleid (m.i.v. de kinderbijlagen) moesten integraal naar de deelstaten worden overgeheveld; de overheveling van het volledige werkgelegenheidsbeleid en de arbeidsmarkt m.i.v. de CAO's naar de deelstaten; de volledige overdracht van het wetenschapsbeleid en technologiebeleid naar de twee deelstaten; de overdracht van het volledige beleid inzake Buitenlandse Handel en ontwikkelingssamenwerking; hetzelfde diende te gebeuren voor telecommunicatie, de NMBS, het gehele landbouw-, tuinbouw- en visserijbeleid en het volledige energiebeleid; Voorts moest “Vlaanderen” ook meer “economische bevoegdheden” krijgen, evenals de volledige bevoegdheid inzake binnenvaart, mobiliteit en justitieel welzijnsbeleid.
- Als aandachtspunten: Op institutioneel vlak moest de Senaat op basis van de deelstaten worden samengesteld, moesten de deelstaten betrokken worden in het Arbitragehof, de Hoge Raad voor Justitie, de Raad van State en het Rekenhof; tenslotte moesten de deelstaten territoriaal onaantastbare eenheden vormen (principe van niet-inmenging); “Vlaanderen” eiste administratief toezicht op over randgemeenten en Voeren.

¹⁹⁷ De vennootschapsbelasting kwam erbij in de zgn. geactualiseerde versie.

In 2000 werden weer onderhandelingen gevoerd over een nieuwe staatshervorming die concreet uitliepen op de akkoorden van Lambermont van 2001. Het totaalpakket aan splitsingen, in ruil voor (veel) geld aan het Franstalig onderwijs was impressionant: buitenlandse handel, landbouw, het toezicht over provincies en gemeenten, ontwikkelingsamenwerking en (in 2003) wapenexport, evenals fiscale autonomie (o.a. inzake successierechten) en rechtstreekse verkiezingen van de “Vlaamse” leden van het Brussels Parlement.

Het is moeilijk te zeggen welke partij of partijen het meest heeft of hebben bijgedragen tot deze splitsingspolitiek. Volgens een verklaring van minister van staat Louis Tobback, in de jaren 80 minister van Binnenlandse Zaken, wou de PS zelfs de politie op taalbasis splitsen en heeft hij dit moeten tegenhouden. Langs de andere kant is het duidelijk dat de Vlaams-nationale partij VU met haar voorman Hugo Schiltz de Noord-Belgische motor was achter deze hervormingen. Wat er ook van zij, alle traditionele partijen hebben de staatshervormingen meegestemd of minstens achteraf op passieve en zelfs actieve wijze ondersteund, al was het maar omdat ze er geen kritiek meer op hadden. Dit hoeft niet te verwonderen: door de verdrievoudiging van het aantal ministers en parlementsleden was hun macht en rijkdom veel groter dan ooit tevoren¹⁹⁸.

XII. Een onzekere toekomst

De Vlaamse Beweging beschouwde het Lambermont-akkoord als een nederlaag. Gezien het uiterst maximalistisch karakter van de Vlaamse Resoluties is dit niet erg verwonderlijk. Op basis van de akkoorden van 1999 kunnen wellicht nog vele staatshervormingen worden afgesloten, waarbij het voorlopig tussenstation dan een quasi lege Belgische schelp zou zijn of zelfs een confederatie, waarbij de federale staat vervangen wordt door een bond van onafhankelijke staten bijeen gehouden door een (ceremoniële) monarchie, een departement van defensie en misschien nog justitie, politie, het toezicht over de restdomeinen in de sociale zekerheid en wat economische coördinatiebevoegdheden. Deze overheid zal noch de middelen, noch de mogelijkheden hebben om te functioneren en bestaan bij gratie van de (deel)staten, waardoor uiteindelijk de stap naar feitelijk én juridisch separatisme al binnen het losse Belgisch kader gezet zou zijn. In die zin verklaarde Kris PEETERS, Vlaams “Minister-President”, sedert 2007 dat de federale staat enkel nog exclusief bevoegd diende te zijn voor hoogspanningskabels, de munt en defensie¹⁹⁹. De “munt” is ondertussen reeds Europees...

De bevolking trok zich van deze communautaire eisen en daaropvolgende twisten echter niet veel meer aan en begon ze zelfs belachelijk te vinden. De breuk tussen de politici en de bevolking lijkt vandaag totaal. De politisering van de Vlaamse beweging daarentegen is sedert

¹⁹⁸ Dat deze houding in schril contrast staat met de verklaringen op de christen-democratische en liberale congressen van de jaren 60 deert hen blijkbaar niet

¹⁹⁹ ‘Leg einddoel staatshervorming vast’, *De Standaard*, 31.08.2007, p. 1 e.v.

decennia een feit, daarbij gevoed wordend door het radicale francofone nationalisme (stijl FDF). Een kleine minderheid Vlaams-nationalisten, vooral actief in de restanten van de opgedoekte Volksunie – en dus in alle “Vlaamse” partijen – en het Vlaams Blok/Belang, wensden hun visie op te leggen aan de rest van Nederlandstalig België onder het mom van een zogeheten “voortdurende onderdrukking door de Walen” en het zogenaamde “goede Vlaamse bestuur”...

De taalnationalisten beroepen zich op het feit dat volk en (deel)staat moeten samenvallen in “Vlaanderen”. Nochtans toont de geschiedenis van ons land duidelijk aan dat er wel degelijk een Belgische natie bestaat. Wetenschappelijk onderbouwde studies tonen trouwens het historisch gegroeide natiebesef in ons land aan, een besef dat ook bevestigd wordt door ernstige opiniepeilingen waarin wordt aangetoond dat een zeer grote meerderheid van de mensen zich eerst Belg, of minstens ook Belg voelt²⁰⁰. Hier wordt later uitgebreid op teruggekomen.

Overigens is het zeker niet zo dat het Vlaams-nationalisme, het wallingantisme of het francofoon nationalisme in een vacuüm zouden opereren, met nu eens elkaar als bondgenoten, dan weer mekaar als tegenstanders. De Koude Oorlog (1948-1989) had voor een halve eeuw de Europese grenzen vastgelegd. Met de implosie van de Sovjetunie in 1990 en het ineensstorten van het communisme kwamen er op vrij korte periode een pak nieuwe staten bij in Europa: Estland, Letland, Litouwen, Oekraïne, Moldavië, Wit-Rusland, Tsjechië, Slowakije, Slovenië... Zij zijn maar enkele voorbeelden van vaak kleine, nieuwe republiekjes. Het Oost-West conflict had in elk kamp afzonderlijk de nationalistische bewegingen aan banden gelegd. Maar eens de USSR als supermacht opgehouden had te bestaan en de externe dreiging wegviel, kwamen ook in West-Europa de nationalistische spanningen opnieuw naar boven. Denken we maar aan de onafhankelijkheidsbewegingen in Schotland, Catalonië, Baskenland, Bretagne, Corsica, Zuid-Tirol (heraansluiting bij Oostenrijk) enz.. Ongetwijfeld zien vele nationalisten in die beweging een aanmoediging. Hoe vaak hoort men niet het “argument”: waarom zou “Vlaanderen” niet kunnen wat Slovenië of Tsjechië wel kan? Anderzijds menen de Vlaams-nationalisten dat de E.U., met haar vervaging van grenzen, de “Vlaamse zaak” in de kaart speelt. De euro, het vooruitzicht op een Europees leger, een Europese wetgeving enz. maken – volgens hen althans – België overbodig. Het Europa dat ze nastreven is uiteraard geen democratisch Europa maar een onverenigd Europa van volkomen onafhankelijke natiestaten. Over het democratisch gehalte hiervan laten ze zich niet uit. Deze zogenaamde “volksnationalisten” – zoals ze zich graag noemen – zijn dan ook meteen staatsnationalisten – zoals ze zich veel minder graag noemen. Denken we maar aan de slogan van het Vlaams Belang: “Volk, word staat”.

Natuurlijk mogen we niet vergeten dat niet alle politici per definitie overtuigde nationalisten

²⁰⁰ DEPREZ, K. en VOS, L. *Nationalisme in België, identiteiten in beweging 1780-2000*, Antwerpen, 1999 of het meer recente KOLL, J. *Nationale Bewegingen in België*, Munster, 2005; BILLIET, J., *Het Communautaire*, KULeuven, 1999.

zijn. Vaak gaat het om opportunisten, zonder zin voor staatsmanschap die met de kleine minderheid separatisten pur sang samenwerken in hun tomeloze zoektocht naar geld, macht en mandaten. Dat is de reden waarom vanaf 1970 schuchter, en vanaf 1980 duidelijk, het federalistisch (eigenlijk: confederalistisch) project door de meerderheid van de Belgische politici aanvaard werd. Separatisten, regionalisten, opportunisten en 'hun' bevriende media hebben elkaar wonderwel gevonden in een dialoog waarin het erop neer komt "Vlaamser" dan "Vlaams" te zijn en "Waalser" dan "Waaals" of "francofoner" dan "francofoon". De bevolking wordt niet betrokken bij het debat en de manier waarop de staats hervormingen worden doorgevoerd – als ware het in slow motion over vele decennia gespreid – brengt de splitsing van België steeds dichterbij, zonder dat iemand (de zeer aandachtige politieke waarnemers daargelaten) met die evolutie nog voeling heeft. Wie kan vandaag met zekerheid stellen dat politici langs beide zijden van de taalgrens België op een dag niet opdoeken onder het voorwendsel dat het – door henzelf instandgehouden of zelfs gecreëerde – systeem niet meer "werkt" of overbodig, ja zelfs, hinderlijk geworden is? Dat de situatie ernstig is, is zelfs een "understatement". Bedenken we het volgende:

- Tot het eind van de jaren 60 werden alle activiteiten met een federalistische inslag door de staatsveiligheid als zijnde staatsgevaarlijk beschouwd.
- Toen begin jaren 90 Luc VAN DEN BRANDE (toenmalige CVP) het had over "confederalisme", werd hij door de Koning op het matje geroepen en stond politiek België in rep en roer.
- Toen achtereenvolgens CD&V, VLD en – o.a. door hun alliantie met spirit – de SP.a openlijk voor confederalisme pleitten aan het begin van de 21ste eeuw veroorzaakte dit nog een zekere deining²⁰¹.

Dit bewijst hoe snel alles in politiek kan gaan. Waar in 1980 de volledige splitsing van België een utopie was die enkel leefde bij de radicale vleugel van de Vlaamse Beweging en door de brede Vlaamse Beweging pas in 1991 als eis werd aanvaard (congres VVB), liggen de kaarten een kwarteeuw later volledig anders. Aan het einde van het eerste decennium van de 21ste eeuw gaat er geen dag of week meer voorbij dat het voortbestaan van België niet in vraag gesteld wordt. Tegenover de hypothetische 'republiek Vlaanderen' ontvouwt de Franstalige politieke klasse het project 'Wallobrux'. Op de VRT en VTM worden de "Vlamingen" bedolven onder programma's waarin hun regionale identiteit verheerlijkt, bestudeerd maar vooral voortdurend en onophoudelijk benadrukt wordt. Op RTBf wordt precies hetzelfde gedaan m.b.t. "Wallobrux".

²⁰¹ Vandaag is niet alleen elke "Vlaamse" partij uitgesproken confederalistisch (Groen! geldt als een uitzondering) maar verklaart de voorzitter van de PS, Elio DI RUPO dat het einde van België onvermijdelijk is: « Les francophones doivent faire preuve de lucidité et réfléchir à la question d'un destin commun entre Wallons et Bruxellois car il arrivera un moment, même si on ne le souhaite pas, où la Flandre voudra voguer de ses propres ailes. » Eerder had, in dezelfde geest, Didier REYNDERS al verklaard : « "il y a une patrie à donner aux francophones, s'il y a une patrie à leur faire aimer, c'est une patrie francophone, une Belgique francophone »

Vlaams-nationalisten die doen herinneren aan de nazi's aan het Oostfront tijdens de IJzerbedevaart in Diksmuide in 2004 (foto B.U.B.)

De evolutie sedert met name 2005 is opzienbarend. Eind november 2005 publiceerde een groep academici een werkstuk getiteld “manifest voor een zelfstandig Vlaanderen in Europa”. Daarin werd met grafiekjes en cijfertabellen - en in bedenkelijk Nederlands - aangetoond hoe verschillend Noord-België en Zuid-België zouden zijn. De media beschouwden dit slechte boek als een mijlpaal. Daarop volgde het economisch congres van het Vlaams Belang dat dezelfde thema's overnam. Vervolgens schaarden werkgeversorganisaties zoals VOKA en UNIZO zich achter deze zogezegde interessante analyse. Op 1 juni 2006 stemden in de Kamer de Nederlandstalige parlementariërs tegen Franstalige kamerleden de in overwegingneming van de “resolutie tot ontbinding van de Belgische staat” van het Vlaams Belang. Deze laatste gebeurtenis mag niet onderschat worden als symbool: voor de eerste maal werd de splitsing van België als bespreekbaar aanzien door de Nederlandstalige traditionele partijen. Het was de prelude van de zware politieke crisis die het land zou teisteren in 2007-2008.

Eind 2006, na de crisis rond het kies- en gerechtelijk arrondissement B-H-V en steeds meer “debatten” over het “wenselijke” einde van België in de media maakte de RTBF een, nu al legendarische, docufictie: Bye Bye Belgium, in dewelke tijdens een Orson-Welles-achtig scenario het Vlaams Parlement haar onafhankelijkheid uitriep. Onafhankelijkheid en het einde van België staan sindsdien dagelijks op de agenda, niet alleen meer van nationalistes, maar ook van taalgesplitste organisaties (zelfs een deel van het ABVV, de metaalvakbond m.n. is gesplitst, van een deel van het patronaat, van het grootste deel van de Nederlandstalige – maar ook van de Franstalige – pers, televisie, radio enz.

De Belgische politieke debatten worden sinds de verkiezingen van 10 juni 2007 stelselmatig door politiek-communautaire aspecten gepollueerd. Het debat gaat niet meer tussen links en rechts, maar tussen enerzijds nationalisme en anderzijds anti-nationalisme. Deze tweede strekking komt wel veel minder aan bod in de media, wat tot een onaanvaardbaar onevenwicht leidt.

Terwijl het Vlaams-nationalisme in het noorden van het land, en dit in niet geringe mate door toedoen van de audiovisuele media en de kranten, politiek sterk blijft, hoewel nog steeds minoritair als men de taalgesplitste traditionele partijen niet meerekent²⁰², verliezen de Waals-nationalisten in het zuiden van België aan kracht verliezen²⁰³, ten voordele van de francofone nationalisten onder leiding van het FDF²⁰⁴.

Op het terrein ziet men een nog slechter beeld voor de nationalisten uit noord en zuid. De jaarlijkse Vlaams-nationale manifestaties als de Ijzerbedevaart en de Ijzerwake (een dissidentie van de Ijzerbedevaart) trekken samen nog nauwelijks 5.000 bezoekers. Elk jaar gaat hun aantal achteruit²⁰⁵. Het publiek is meestal oud. Ook de “Vlaamse” feestdag van 11 juli wordt nauwelijks gevierd. Er is geen “Vlaams” natiegevoel bij de Noord-Belgen. Bij het volk is de Vlaamse beweging langzaam aan het sterven. Men kon dat op 3 mei 2009 nogmaals vaststellen tijdens de “grote” pro-flamingantische betoging in Brussel, die door alle flamingantische partijen en bewegingen werd georganiseerd: KVHV, NSJV, Voorpost, VVB en vooral VB, N-VA en Lijst Dedecker. Nauwelijks 1.500 tot 2.000 mensen hebben zich hiervoor verplaatst ondanks het zachte weer en een lange voorbereiding.

De Waalse beweging is er niet beter aan toe, integendeel. Er zijn geen bekende bijeenkomsten van deze beweging. De “Waalse” feesten die elk jaar in september plaats vinden, trekken wel veel volk, maar dit heeft niets te maken met nationalistische motieven. Men hoort er geen politiek-communautaire revindicaties zoals de Vlaams-nationalistische evenementen.

Op 9 mei 2009 werd een “Staten-Generaal” van “Wallonië” gehouden. Er waren toen amper 150 aanwezigen, waarvan 110 stemden (alsof deze Staten Generaal door het volk gemandateerd werden) voor een aanhechting van hun “regio” bij Frankrijk. 110 “r”attachisten, of 1 op 100.000 Belgen. Nochtans hebben de “openbare” media dit non-evenement rijkelijk met media-aandacht omgeven. Blijkbaar volstaat het om enkele tientallen ouderen op te trommelen om “onze” media het einde van België te doen aankondigen. Daarentegen had de pro-Belgische betoging van 18 november 2007, waaraan bijna 100.000 Belgen deelnamen geen recht op zo’n voorkeursbehandeling. Haar politieke betekenis werd

²⁰² het Vlaams Belang, Lijst Dedecker en N-VA hebben samen ongeveer 30% van de stemmen; de vraag is echter of deze, mede door de infiltratie van ex-Volksunie-leden, niet evenzeer als Vlaams-nationalistisch moeten bestempeld worden aangezien ze alle staatsvormingen hebben meegestemd of minstens tolereren en niet bekritisseren.

²⁰³ Ondermeer door een reeks omkoop- en fraudeschandalen die de Waals-gezinde politici treffen zoals Jean-Claude van Cauwenberghe van Charleroi (in opspraak voor corruptie sinds 2005 en in 2009 in verdenking gesteld door de onderzoeksrechter van Charleroi) en José Happart (die samen met andere parlamentsleden in 2009 aan een kostelijke door het parlement gefinancierde studiereis naar Californië had deelgenomen).

²⁰⁴ Geleid door de charismatische Brusselse politicus Olivier Maingain

²⁰⁵ In 2009 trok de Ijzerbedevaart nog slechts 1.500 bezoekers, meestal bejaarden.

door de media niet onderkend.

Tijdens de 6 maandenlange regeringsonderhandelingen van juni tot december 2007 spraken zowel de Belgische als de internationale media (The Economist, The Guardian, The Times, etc.) over het einde van de Belgische staat. Toch zijn nog steeds minstens 85% van de Belgen voor het behoud van het land volgens alle serieuze opiniepeilingen hoewel de media en vele politici ze op alle mogelijke en dikwijls bedenkelijke manieren trachten te overtuigen van het tegendeel.

Ook in 2008 bleef België zeer onstabiel, eerst door de institutionele onderhandelingen, die uiteindelijk in een impasse terechtkwamen waardoor een nieuwe, anti-Belgische staats hervorming vooralsnog werd vermeden, en vervolgens door de beurscrisis die ervoor zorgde dat de Belgische banksector grotendeels werd genationaliseerd en vervolgens deels in Franse handen kwam (Fortis en Dexia). De precieze uitkomst van deze institutionele en economische evolutie is moeilijk te voorspellen, maar het ziet er naar uit dat na de val van de regering Leterme I en de nieuwe regering Van Rompuy I België ook in 2009 en 2010 zeer onstabiel zal blijven. De regionale verkiezingen van 2009 hebben immers de nationalistische partij N-VA een goede score bezorgd, hoewel de Vlaams-nationalisten er globaal gezien – vergeleken met de verkiezingen van 2007 – op achteruit gaan gelet op de zware terugval van het Vlaams Belang.

De regering van Rompuy kondigde wel aan dat er inzake de kwestie BHV en de staats hervorming tegen de zomer van 2010 een oplossing moet gevonden worden omdat België dan het voorzitterschap van de Europese Raad waarneemt. In november 2009 werd Van Rompuy tot Europees president verkozen en begon Yves Leterme een tweede federale regering te leiden.

Ondanks de zware druk die op België woog tijdens de institutionele crisissen van 2007, 2008 en 2009 overleefde het land wat duidt op een grote interne kracht. Deze kracht is ongetwijfeld te verklaren door de bevolkingsvermenging, de economische verstrengeling en de eeuwenoude traditie van de Zuidelijke Nederlanden.

België bevindt zich in een stroomversnelling, in een ongekende politieke polarisatie. De burgers zien de politiek-communautaire problemen wel, maar kennen er niet altijd de oorzaken van en stemmen vooralsnog voor het overgrote deel voor partijen die het nationalisme en het taalfederalisme geenszins in vraag stellen. De traditionele politici kennen die oorzaken soms wel, maar vermijden het thema uit schaamte²⁰⁶. Ook de Belgische burgers dragen dan ook een zware verantwoordelijkheid voor de voortdurende institutionele instabiliteit van België.

²⁰⁶ Wie kan Frank VANHECKE, de vroegere voorzitter van het Vlaams Belang ongelijk geven wanneer hij stelt:

“Het verhaal van het Vlaams Blok/Vlaams Belang is een weergaloo succesverhaal. Een uniek fenomeen in Europa (...) De Volksunie heeft het idee van het federalisme gelanceerd – waarvoor de VU'ers, tussen haakjes, als zwartzakken werden afgeschilderd – en eens die idee idee verwezenlijkt, zij het op zijn Belgisch, had die partij haar taak volbracht. Ze is dan ook van het toneel verdwenen (...). Consequent onze Vlaams-nationale overtuiging getrouw hebben wij de idee van de Vlaamse onafhankelijkheid gelanceerd. (...) Wij en wij alleen hebben de secessie, de Vlaamse staat bespreekbaar gemaakt. Kijk naar het resultaat: iedereen spreekt er nu over, tot zelfs in het buitenland”.; 't Pallierke, 19.09.2007

Gelukkig is er in deze voor België woelige tijden nog het internet waar het ene pro-Belgische alternatief na het andere de kop opsteekt en waar de pro-Belgische commentaren op discussiefora talrijker worden. Internet is dan ook een welgekome concurrentie voor de media, waarin de pro-Belgische meningen zeer weinig of niet aan bod komen hoewel er veel meer Belgisch-gezinden dan separatisten zijn.

De pro-Belgische drukkingsgroep Bplus probeert sinds 1996 het tij te keren, ook al heeft deze beweging de laatste jaren spijtig genoeg het taalfederalistische discours overgenomen.

Op puur politiek niveau kunnen we ook spreken over een nieuwe anti-nationalistische en later pro-Belgische golf sinds 1999. Eerst was er de partij Vivant van bedrijfsleider Roland Duchâtelet die met een neutraal programma in 1999 naar de kiezer trok met matig succes. In 2000 stichtte één van ons, Hans Van de Cauter, de partij “Nieuw België” als eerste unitaristische partij sinds het taalfederalisme in 1970 werd ingevoerd. Twee jaar later werd deze partij opgevolgd door de unitaristische B.U.B. die aan alle verkiezingen tot in 2009 heeft deelgenomen. De ex-“Vlaamse” ambtenaar Rudy Aernoudt probeerde begin 2009 met een Belgisch-gezinde partij “Lidé” en een unie-federalistisch programma de Zuid-Belgische kiezer te veroveren, maar moest zijn eigen partij verlaten na ruzie met zijn collega’s. Advocaat Modrikamen stichtte samen met Rudy Aernoudt in november 2009 een nieuwe redelijk Belgisch-gezinde en nationale partij, de “Personenpartij” of “Parti populaire”.

Andere binnenlandse en buitenlandse factoren mogen ook niet uit het oog worden verloren bij de beoordeling van de Belgische evolutie:

- De instroom van vreemdelingen in België gaat gestaag verder. We spreken ons niet uit over de wenselijkheid van die evolutie. We stellen ze alleen maar vast. De meeste van die vreemdelingen installeren zich in de grote steden zoals Brussel. Deze mensen spreken hun eigen taal en kennen daarbij meestal wat Frans of Engels. Zelden spreken ze Nederlands omdat Nederlands nu eenmaal geen erg internationale taal is. Ook voor deze mensen is de kennis van de beide grote landstalen noodzakelijk om zich in België te integreren. Het gevolg van deze immigratie is dat de “Vlaams-Waalse” strijd steeds meer op de achtergrond geraakt en dus steeds minder relevant wordt, zeker in de grote steden.

- Het terugvallen van België op de index van het BNP, die de economische sterkte van een land meet. In 2008 bekleedde België de 20ste positie terwijl het 50 jaar eerder nog veilig in de top 10 stond.

- Een nieuw element is ook de harde economische crisis als uitloper van de beurs- en de bankencrisis, die de hele wereld teistert sinds september 2008. De invloed van deze economische crisis op de Belgische institutionele evolutie is nog onbekend, maar kan een belangrijke rol gaan spelen. Deze crisis leidt tot het in vraag stellen van het huidige economische model terwijl de politiek-communautaire crisis in België zulk een debat nog niet echt in gang heeft gezet.

- Daarbij mogen we niet de overname of expansie van Belgische bedrijven vergeten. België heeft de meest internationale economie van de wereld. De meeste grote bedrijven die hier werkzaam zijn, werken met buitenlands kapitaal. De Belgische bedrijven die groot willen

worden, moeten zich tot het buitenland richten²⁰⁷.

• Uiteraard heeft ook de buitenlandse politiek een invloed op de Belgische binnenlandse politiek. De verkiezing van Obama, de eerste zwarte president in de multiculturele Verenigde Staten, en de negatieve houding van de Europese Commissie, de Raad van Europa en de Verenigde Naties t.o.v. de taalracistische maatregelen van de Vlaamse regering kunnen de Belgische politiek-communautaire problemen gedeeltelijk oplossen, al is het maar omdat ze onze politiek in een ander, breder perspectief plaatsen²⁰⁸.

Het is echter van groot belang te onderstrepen dat België twee van de drie breuklijnen in zijn geschiedenis, de religieuze en de sociale, binnen het unitaire Belgische kader heeft kunnen oplossen²⁰⁹. Als dat mogelijk is, kan dit uiteraard ook voor de derde breuklijn, namelijk de culturele, des te meer daar de 21ste eeuw de eeuw is van de mondialisering en de meertaligheid.

België beleeft boeiende tijden en het kan nog alle richtingen uit. Laten we hopen dat de unitaristische rede zal zegevieren en de taalapartheid definitief wordt afgeschaft. In de volgende hoofdstukken zal duidelijk worden wat de oorzaken van de politiek-communautaire problemen zijn en wat we kunnen doen om ze op te lossen.

Besluit

Uit dit kort historisch overzicht van de Belgische politieke geschiedenis vanuit een politiek-communautair oogpunt kan men afleiden dat België geen plotse creatie is van 1830 zoals vele separatisten beweren. België is geen ‘huwelijk’ tussen ‘Vlamingen’ en ‘Walen’. België is een natie – zie de definitie in de lijst – of om het neutraler te zeggen, een entiteit, die zich geleidelijk aan heeft ontwikkeld, eerst als een “proto-staat” op het einde van de Middeleeuwen tot een moderne staat in de juridische zin van het woord en een koninkrijk in 1830. In die zin is het dan ook correcter te spreken over de Belgische Revolutie i.p.v. over de Belgische onafhankelijkheid. In de periode vóór 1830 heeft België - of de componenten ervan - een zeer verschillende autonomie gekend, die ging van quasi absolute autonomie tijdens de Bourgondische periode in de 14de eeuw tot quasi absolute overheersing tijdens de Franse bezetting op het einde van 18de eeuw en het begin van de 19de eeuw. Maar moeten we deze 20-jarige bezetting door de Fransen echt als het tijdelijk einde van de Belgische natie

²⁰⁷ Een mooi voorbeeld is de Belgische bierproducent “Stella Artois”, later “Interbrew”, dan “Inbev” en nu “Anheuser-Inbev”, die op enkele jaren tijd uitgroeide tot een internationaal concern na fusie met de Braziliaanse bierbrouwer Ambev en de Amerikaanse bierproducent Anheuser-Bush; het spreekt voor zich dat dit een meertalige onderneming is, die niet opgesplitst wordt volgens taal.

²⁰⁸ Nochtans slaagden recent Belgische politici zoals Karel De Gucht (Europees commissaris ontwikkelingssamenwerking en later handel), Herman van Rompuy (Europees president in november 2009) erin belangrijke internationale posten in de wacht te slepen. Dit staat in schril contrast met hun federalistische en nationalistische houding op binnenlands vlak.

²⁰⁹ De religieuze breuklijn werd in 1958 door het Schoolpact beslecht; de sociale breuklijn werd sinds het interbellum door het sociaal overleg tussen werkgevers en vakbonden (CAO's) en door de Sociale Zekerheid vanaf 1944 beslecht. Deze conflicten zijn niet helemaal verdwenen, maar ze zijn niet meer staatsbedreigend.

beschouwen? Dat doen we met de 2 maal vierjarige Duitse bezetting tijdens de twee wereldoorlogen in de 20ste eeuw ook niet.

Vlaams-nationalisten beweren nog steeds dat hun voorouders door de Franstalige bevolking van België (dus ook door Franssprekende Nederlandstaligen) onderdrukt werden. Dat is vreemd aangezien de Belgische staat in binnen- en buitenland geprezen en gerespecteerd werd voor zijn liberalisme, vooruitstrevendheid en dynamisme. Het jonge België en zijn moderne grondwet waren zelfs een voorbeeld voor verschillende andere staten.

De Belgen moeten de naakte waarheid durven aanschouwen en ze trachten te begrijpen: er kan een indirecte lijn getrokken worden tussen het nazisme over de Vlaamse beweging en de traditionele partijen in Noord-België tot de kleine taalgesplitste ecologische partij Groen. De methoden verschillen uiteraard, maar de wortel van de ideologie is gemeenschappelijk, nl. het racisme, de overtuiging dat de andere te verschillend is om mee samen te leven. Aan de andere kant van de taalgrens werd dat taalracisme door de splitsing van de nationale partijen gekopieerd.

Totnogtoe zijn de Belgen erin geslaagd hun conflicten binnen een Belgisch kader op te lossen. De godsdienstige en sociale breuklijnen vonden zelfs een oplossing binnen een unitair kader (schoolpact van 1958, erkenning vakbonden, algemeen enkelvoudig stemrecht in 1919, vrouwenstemrecht in 1948, sociale zekerheid in 1944 etc.). Wij zijn dan ook van oordeel dat ook het taalkundig conflict in een unitair kader kan opgelost worden, ook al bestaat dat kader niet meer. Maar niets belet de Belgen het opnieuw te creëren.

Sommigen stellen “gevestigde waarden” als het kapitalisme en de schadelijke gevolgen van milieuvervuiling in vraag. Hoe kan het dan zo moeilijk zijn om een alleen in België gevestigde “waarde” als het taalfederalisme in vraag te stellen? Zijn het unitaire en provinciaal gedecentraliseerde Nederland en het taalneutrale Zwitserse federalisme dan voorbijgestreefd? Is het verboden fouten toe te geven en recht te zetten?

De Belgische bevolking heeft zich door nationalist en partocraten laten beetnemen. Die onachtzaamheid en laksheid breekt hen nu zuur op. Maar niets is onomkeerbaar, behalve de dood.

DEEL 3: DE OORZAKEN EN DE VERSTERKERS VAN DE POLITIEK-COMMUNAUTAIRE PROBLEMEN

I. INLEIDING

In de hierop volgende hoofdstukken gaan we in op de oorzaken en de versterkers van de Belgische politiek-communautaire problemen, die sinds de jaren '60 van de 20ste eeuw en vooral sinds de laatste jaren zeer frequent de Belgische politiek beheersen. De versterkers zijn geen oorzaken omdat ze slechts randfenomenen zijn, die wel dikwijls handig door de taalnationalisten worden gebruikt om hun separatistische en asociale politiek te rechtvaardigen.

We onderscheiden drie oorzaken, die we in de eerste drie hoofdstukken bespreken:

- Het taalnationalisme
- Het taalfederalisme
- De parti- en mediocratie

We bespreken ook de versterkers waaronder de belangrijkste die als enige een eigen hoofdstuk verdient:

- De sociaal-economische versterker

De andere versterkers worden in het laatste hoofdstuk besproken:

- Andere versterkers

Het nationalisme is de oorzaak van de desintegratie van de Belgische staat op politiek vlak. Concreet betekent dit dat alle (taalgesplitste) partijen, langs beide zijden van de taalgrens, minstens in de eerste plaats de regionale of communautaire belangen behartigen alvorens de nationale belangen (het algemeen belang) te dienen. We spreken in dit tweede hoofdstuk van dit deel dan ook over de cultuur-nationalistische oorzaak. Deze oorzaak krijgt in België een voedingsbodem vanaf 1840. Nochtans hadden de leiders van de Vlaamse Beweging, zoals hierboven vermeld, in aanvang geen nationalistische oogmerken en bezagen ze hun strijd als een onlosmakelijk deel van een vaderlandslievend, Belgisch project. De “culturele” problematiek in de enge zin van het woord (discriminatie van het Nederlands) doofde vanaf het de tweede helft van de 19de eeuw (taalwetten) en zeker vanaf de jaren 30 van de 20ste eeuw (vastlegging van de taalgebieden) geleidelijk aan uit. Op deze problematiek komen we terug

in de eerste paragraaf.

Nochtans hebben het Vlaamse, het Waalse en het francofone nationalisme – paradoxaal genoeg – vanaf het moment dat de eigenlijke kern van het probleem opgelost was een nieuwe dynamiek ontwikkeld. Vanaf de jaren 60 van de 20ste eeuw is het taalnationalisme binnen België de dominante ideologische stroming geworden. In dit hoofdstuk gaan we voornamelijk – maar niet uitsluitend – in op de verschiltheorie (“Vlamingen en Walen verschillen te veel om in één staat samen te leven”) die de kern vormt van het taalnationalistische denken.

Hoewel het begrijpen van deze verschiltheorie van kapitaal belang is om een zicht te krijgen op de Belgische kwestie, zou het naïef zijn dat het intra-Belgische nationalisme louter daardoor zo sterk geworden is. Een aantal versterkers hebben taalnationalisten de kans gegeven om nog machtiger te worden. Een belangrijke versterker is de sociaal-economische (de zgn. “transfers”). In het tweede hoofdstuk van dit deel gaan we in op deze materialistische uitkristallisering van de verschiltheorie. Let wel: de economische problematiek, met name het relatieve verschil in welvaart tussen Noord- en Zuid-België is geen oorzaak van de communautaire problemen, wel heeft de interpretatie ervan in het taalnationalistisch begrippenarsenaal ervan (“de miljardendiefstal”) een versterkende functie uitgeoefend.

Waar het binaire sociaal-economische Noord-Zuid beeld de materiële veruitwendiging vormt van de verschiltheorie is de federalisering van België de bestuurlijke emanatie van de verschiltheorie. Men zal zien dat het “federalisme” (of wat daarvoor moet doorgaan) de nationalistische krachten niet alleen versterkt, maar ook een eigen splitsingslogica genereert. Op het binaire, ingewikkelde, inefficiënte, polariserende, overbodige, oubollige, tijdverspillende, anti-Europese, anti-globalistische, corrumperende, absurde, onlogische, asociale, imago-schadende, destabiliserende, ondemocratische, discriminerende, taalracistische, bureaucratisch, wankele en dus totaal onverdedigbare taalfederalisme gaan we in het derde hoofdstuk van dit deel dieper in (het problematische karakter van de Belgische staatsstructuur).

In het daarop volgende vierde hoofdstuk gaan we in op de andere versterker van het taalnationalisme: het gebrek aan debatcultuur, de participatie, de mediocratie en het gebrek aan belangstelling van de modale burger voor de politiek. Wij menen dat die factoren met elkaar zijn verbonden.

Andere versterkers worden in het laatste hoofdstuk behandeld (hoofdstuk 5; de E.U., de vreemdelingenproblematiek, de internationale conjuncturen, de dekolonisatie, de ontzuiling enz.). Deze lijst van oorzaken en versterkers is wellicht niet exhaustief. Dat kan naar alle waarschijnlijkheid ook niet. Het nationalistische vraagstuk is immers zo complex dat dit boek in feite nooit “af” kan zijn. Steeds weer kan men nieuwe vragen, bedenkingen, suggesties e.d.m. opwerpen bij de besproken themata. We hopen dat de lezer zich uitgenodigd voelt om dit te doen.

I. HET TAALNATIONALISME

§1. Het taalprobleem (de culturele dimensie in de enge zin van het woord)

Het Belgische taalprobleem vloeit rechtstreeks voort uit het feit dat België een meertalige staat is. De voedingsbodem van de problematiek (niet te verwarren met de oorzaken) is dus het ontstaan van de taalgrens sinds de Romeinse tijd. We dienen echter een onderscheid te maken tussen het taalprobleem *sensu stricto* en het taalprobleem *sensu lato*. Het eerste probleem gaat over het toekennen van taalrechten, taalwetten en de opdeling van België in taalgebieden. Het tweede probleem omvat de verschiltheorie, die zich geënt heeft op de taalproblematiek en een product is van nationalisme. Wel is het zo dat een overlapping tussen de twee delen mogelijk is. Zo kan men stellen dat de politieke opdeling van België in taalgebieden een nationalistische daad is, omdat het Vlaams en het Waals gewest of de Duitstalige gemeenschap, daarmee een eigen “onvervreemdbaar” territorium toegewezen werden, net als Duitsland, Frankrijk of Italië.

Zoals we in het eerste hoofdstuk van dit deel gezien hebben, is aan de achteruitstelling van de Nederlandse taal binnen België door verscheidene taalwetten, te beginnen met die van 1873, een einde gemaakt. Het duurde wel tot in de jaren 60 en 70 van de 20ste eeuw tot deze taalwetten effectief en overal werden toegepast en de nodige instrumenten werden geïnstalleerd (zoals de commissie voor taaltoezicht) om schendingen te beteugelen. Over het algemeen kan men wel stellen dat de taalwetten in België momenteel correct worden toegepast.

Vandaag bestaat België uit vier taalgebieden die grotendeels overeenkomen met de gewesten. Een uitzondering hierop vormt de Duitstalige gemeenschap, die zich territoriaal in het oosten van het Waals gewest bevindt. Binnen elk gewest, buiten het Brusselse, zijn er overigens gemeenten met faciliteiten, omdat ze een grote minderheid anderstalige bewoners kennen. Het valt op dat de hoofdstad van België, Brussel, en het Brussels gewest hoofdzakelijk Franstalige of tweetalige inwoners kent. Dat is een belangrijk gegeven omdat dit grotendeels Franstalig karakter van Brussel zich afstraalt op de perceptie die buitenlanders van België hebben. Als de hoofdstad en belangrijkste stad van het land Franstalig zijn, is de verleiding groot om het Frans de belangrijkste taal in België te noemen, ook al zijn de Nederlandstaligen numeriek in de meerderheid. Uiteraard speelt hier ook het feit dat het Frans een veel internationaler imago heeft dan het Nederlands omdat het Frans op alle continenten buiten Azië wordt gesproken en nog steeds een internationale omgangstaal is naast het dominerende

Engels²¹⁰.

In de praktijk is het taalprobleem vandaag op het terrein fel afgenomen. Zelfs separatisten geven dit toe²¹¹. Er zijn nog wel wrijvingen, van folkloristische (Voeren) of minder-folkloristische aard (bepaalde Brusselse ziekenhuizen en faciliteitengemeenten), maar men stelt vast dat die vooral onderhouden worden door nationalistische politici en de media. Zo zijn de maatregelen die de “Vlaamse” overheid op het niveau van het gewest en enkele gemeenten als Zaventem, Liedekerke, Halle en Vilvoorde genomen heeft en neemt tegen de aanwezigheid van andestaligen in de eerste plaats puur politieke problemen die de gewone Belg op het terrein niet ondervindt of ondergaat. Zo was het versturen van tweetalige oproepingsbrieven voor de verkiezingen door de Franstalige burgemeesters van de Brusselse rand in de eerste plaats een politieke daad. De Belgen onder elkaar ondervinden weinig of geen communautaire spanningen.

Gelet op de splitsing van het Ministerie van Onderwijs, de taalnationalistische politiek die het leren van de andere landstaal ontraadt langs beide kanten van de taalgrens lijkt het niet echt in de bedoeling te liggen van de huidige bewindslieden om het taalprobleem op te lossen door het creëren van tweetaligheid, integendeel. Ongetwijfeld zijn eentalige (deel)staten gemakkelijker om te besturen. Dit kan echter nooit een argument zijn: een dictatuur is immers ook gemakkelijker dan een democratie.

De vraag is of we het taalprobleem kunnen scheiden van de ontwikkeling van het nationalisme in België. In wezen was de Vlaamse Beweging erop gericht om de rechten van het Nederlands te beschermen tegen een bepaalde burgerij – van oorsprong ‘Vlaams’ – in de (hogere) administraties, het leger, het gerecht enz.. De taalwetten zijn er gekomen om de Belgen te beschermen, niet tegen buitenlandse taalgroepen of staten, maar tegen zichzelf. Later zijn taalrechten ook toegekend aan Duitstaligen en aan Franstalige minderheden in het Vlaams gewest. Iedere taal wordt wel ergens in België beschermd. Taalwetten worden nog hier en daar overtreden, maar dat is nu eenmaal het spijtige lot dat elke wet moet ondergaan en aangezien er daardoor geen doden of gewonden vallen en geen mensen financiële verliezen lijden, dienen die sporadische schendingen gerelativeerd te worden en als inherent aan een meertalige maatschappij beschouwd te worden.

De taalproblematiek zelf vertoont een voortdurende spanning tussen *ius personae*

²¹⁰ Getuige hiervan het feit dat belangrijke internationale organisaties zoals de Europese Unie, de Raad van Europa en de Verenigde Naties het Frans als één van hun werkingstalen hebben gekozen.

²¹¹ Marc PLATEL, toch één van de ondertekenaars van het separatistische Warandemanifest, zegt over zijn thuisgemeente Kraainem: “Wij (de Nederlandstaligen) voelen ons hier alleszins niet vervolgd. We proberen met elkaar te leven. Moeilijkheden zijn er niet. Het probleem is dat ze er niet zijn! Ik heb het rapport van de adjunct van de gouverneur. In 2003 heeft hij 17 klachten vastgesteld, 9 Franstalige en 8 Nederlandstalige (...) Zodus worden de “vervolgingen” waarvan men gewag maakt in de pers hier niet beleefd, inclusief bij de Franstaligen. We hebben geleerd ondanks onze verschillen samen te leven.”, men leze P. DUTILLEUL, *Bye Bye Belgium*, Loverval, 2006, p. 331.. Ook Vic ANCIAUX (ex-VU, thans Vlaams-Progressieven) vindt dat al diegenen die nu nog zeggen dat in Brussel geen Nederlands gesproken wordt, niets kennen van de Brusselse realiteit en wellicht nooit in de stad geweest zijn.

(persoonsrecht) en *ius soli* (bodembrecht). Wie moet bepalen waar men welke taal spreekt? De persoonlijke vrijheid of de bodem? Het Belgisch recht is ambigu op dat vlak. Enerzijds bepaalt artikel van de Belgische grondwet dat het gebruik van de talen vrij is, maar voegt er onmiddellijk aan toe dat het bij wet kan geregeld worden voor de administratie en het gerecht, wat ook is gebeurd²¹².

Taaleenheid is zeker geen mirakeloplossing. Het zogenaamde “Vlaanderen” “zwich” al lang niet meer onder het “juk” van de “verfransing” en toch willen Vlaams-nationalistische politici zich afscheiden van het zogenaamde “Wallonië” (dat nooit “Vlaanderen” verfranst heeft n.b.). In Joegoslavië was de taaleenheid (in Croatië en Servië – de belangrijkste delen van ex-Joegoslavië - wordt dezelfde taal gesproken, het Servo-Croatisch) niet bij machte een bloedige burgeroorlog te voorkomen. In Noord-Ierland of Libanon ontstonden eveneens burgeroorlogen, ondanks de taaleenheid. Taaleenheid kan weliswaar een subjectief gevoel van psychologische eenheid bewerkstelligen, maar kan nooit politieke meningsverschillen wegnemen.

Met andere woorden: taaleenheid mag dan een krachtige factor zijn tot psychologische compartimentering (of vereniging) van mensen, haar bestaan an sich is geen vaccin tegen mogelijke conflicten of secessiebewegingen. Als nationalistische politici zich willen afscheuren, is de taalproblematiek daar niet de rechtstreekse oorzaak van, maar wel een welgekomen breuklijn waarlangs men de “volksgenoten” uitnodigt hun eigen samenleving, de mensen waarmee ze zich moeten identificeren, met wie ze solidair mogen zijn en dezelfde wetten mogen delen... af te bakenen. Wie buiten het taalgebied valt, heeft pech. Voor hem gelden andere regels en best zou hij in een andere staat wonen. Al deze bedenkingen nemen toch niet weg dat een vernieuwd België teneinde het nationalisme te kortwieken een structuur dient aan te nemen die zo taalneutraal mogelijk is en haar burgers niet aanspoort tot egoïstische identificatie- en compartimenteringsprocessen.

De breuk waarop alle latere politieke structuren geënt zijn in België is ontegensprekelijk de taalgrens. Van 1846²¹³ tot 1963 was de taalgrens fluïde: door tienjaarlijkse talentellingen verschoof zij steeds in deze of gene richting. Wanneer 30% van de inwoners van een gemeente een andere landstaal sprak dan de meerderheid konden in een gemeente taalfaciliteiten worden afgedwongen. Soms kon zelfs een hele gemeente wisselen van taalstatuut. Pogingen in de jaren 30 van de 20ste eeuw om geheel België administratief tweetalig te maken, mislukten onder francofoon-nationalistische druk. Waarschijnlijk is toen het federaliseringsproces ingezet.

We kunnen echter niet genoeg benadrukken dat de zwaarste druk op België en de grootste steun aan het taalnationalisme voortkomt uit de splitsing van de drie grote nationale partijen vanaf 1968 en die met de splitsing van de socialistische partij in 1978 werd afgerond. Deze splitsingen op taalbasis zijn de beste voedingsbodem voor een nationalistische en anti-

²¹² Wet van 18 juli 1966 inzake het taalgebruik in de administratie en Wet van 15 juni 1935 inzake het taalgebruik in gerechtszaken

²¹³ Datum der eerste talentelling.

Belgische politiek omdat ze conversaties tussen Nederlandstalige en Franstalige politici belemmeren en zelfs onmogelijk maken. De federale regering en het federale parlement alsook de Brusselse regering en het Brussels parlement zijn de enige officiële ontmoetingspunten tussen politici van beide zijden van de taalgrens, maar zelfs gezamenlijke parlementaire fracties bestaan niet en worden zelfs ontmoedigd door het systeem dat de parlementsleden in taalgroepen onderverdeelt. Dat dit politiek-communautaire problemen en misverstanden creëert, behoeft geen betoog. Zou men zich een efficiënt Europees parlement kunnen inbeelden zonder Europese partijen of Europese fracties? Zou men zich een efficiënt Zwitserland of Canada kunnen inbeelden zonder nationale partijen?

De rol van de taalgesplitste pers is natuurlijk ook niet te onderschatten. De mediacratie²¹⁴ is een belangrijke oorzaak van de politiek-communautaire problematiek. Soms heeft een Belgische unitarist de indruk dat bepaalde audio-visuele media zoals de VRT, de RTBF en VTM en kranten zoals De Standaard, het Nieuwsblad, het Belang van Limburg, de Gazet van Antwerpen en Le Soir de politiek-communautaire problemen kunstmatig aanwakkeren door anti-Belgische en zelfs taalracistische propaganda te voeren, al dan niet in opdracht van de nationalistische politici van hun taalgroep. De Belgische unitarist heeft inderdaad soms de indruk een grote mediashow bij te wonen die erop gericht is België en de federale instellingen, waaronder in de eerste plaats de Koninklijke familie, in een slecht daglicht te stellen en zelfs zwart te maken met als enig doen de separatistische wens van een handjevol kiezers en hun populistische politici te dienen.

Wetten dienen om mensen te beschermen tegen onrecht. Taalwetten moeten ook deze functie vervullen. Maar net zoals het recht op veiligheid niet moet ontaarden in een politiestaat, net zoals het recht op eigendom niet moet leiden tot huisjesmelkerij, net zoals vrije mening niet moet leiden tot bewuste haatcampagnes of aansporingen tot fysiek geweld, moeten taalwetten slechts de rol vervullen waartoe ze in het leven werden geroepen, namelijk het beschermen van een communicatiemiddel²¹⁵. Het bestaan van het wellicht socialiserende karakter van een min of meer homogeen taalgebied mag geen exclusie van een andere taalgroep of het niet-dulden van een wettelijk erkende andere taalgroep inhouden. Indien wel, dan moest het Nederlands onmiddellijk uit het openbare leven te Brussel verdwijnen.

Het is even grote onzin te stellen dat een taalgrens voor eens en voor altijd vastligt²¹⁶. Natuurlijk kan de taalsamenstelling van een bevolking door de tijd heen wijzigen en de overheid, die ten dienste van de burger staat of moet staan, dient daarmee rekening te houden. In Finland verandert het taalstatuut van een gemeente als de grens van 8% anderstaligen wordt overschreden. In België had men in de jaren 1930 een gelijkaardig systeem via taaltellingen voorzien. Maar om geen grondgebied te “verliezen”, verzetten de Vlaams-nationalisten zich tegen zo’n democratische tellingen, die uiteraard nooit de taal van een meerderheid of een minderheid kunnen verdringen²¹⁷. Zo’n positie is niet houdbaar en

²¹⁴ Zie infra

²¹⁵ In het andere geval dreigt etnische zuivering, of discriminatie op basis van etnische gronden, zoals de stellingen die sommige Vlaamse of francofone nationalistische uitroepen: “geen Vlaams, geen woning”, “*la périphérie, à part entière de la patrie francophone*”.

²¹⁶ De bewering van “moraalfilosof” en professor Etienne Vermeersch alsook van zowat alle Vlaams-nationalisten

²¹⁷ zelfs niet wanneer het percentage van de “verstoten” taalminderheid lager dealt dan 8%

absurd.

Overigens kan men zich de vraag stellen of het Nederlands wel degelijk terrein verliest ten opzichte van het Frans. Men mag immers niet vergeten dat de taalgrens al sinds méér dan 1.000 jaar min of meer vast ligt zodat van een systematische verfransing²¹⁸ geen sprake is, ook niet in het unitaire België. Als er verfransing was, was ze spontaan²¹⁹ en zeker niet opgedrongen uitgenomen het gerecht en de hogere administratie en het leger. Maar ook hierin kwam verandering met de taalwetten. Taalfederalisme was op dat vlak totaal overbodig.

Een taalgrens is op vlak van de moraal een bedenkelijk gegeven. Het splitst mensen immers op in taalgroepen en vermindert het onderling contact, dat als schadelijk wordt aanzien door de verdedigers van het systeem, zoals men in Zuid-Afrika blanken, zwarten en kleurlingen wou scheiden en in thuislanden wou onderbrengen. Als men die taalgrenzen bovendien als onveranderlijk aanziet, wordt men fundamentalistisch. Niets is immers onveranderlijk, behalve de dood.

Taalnationalisten verheffen taal tot iets heilig. Maar dat is het niet. Taal is geen doel, maar slechts een communicatiemiddel en op de aarde zijn er zo'n 5.000 verschillende talen. Het trekken van taalgrenzen is dan ook een absurde en gevaarlijke hobby.

Talen groeien en sterven uit. We hebben dit proces al vele malen gezien in de geschiedenis en er is geen enkele reden om dat moreel slecht te vinden. Men kan dat betreuren en ijveren voor het behoud van een taal, maar dat mag geen blanco cheque zijn om mensen op te delen op taalbasis of om racistisch te worden. Als men het op een waardeschaal bekijkt, is het niet moreel om een taal te verdedigen dan een land. Alles hangt ervan af waaraan de burgers het meest gehecht zijn en het is aan nationalisten om de verdediging van een taal en cultuur als het hoogste goed op te dringen. Men kan zich daarbij de vraag stellen of het feit dat iemand door omstandigheden gedwongen wordt een andere taal te leren en te gebruiken moreel slecht is. Het lijkt ons dat dit niet "slechter" is dan een leerling te dwingen wiskunde of aardrijkskunde te leren. Het lijkt ons ook niet slechter dan de mensen te "dwingen" om een andere mode van kleren of een nieuw ontwerp van auto te aanvaarden. Mensen worden tot veel gedwongen, soms tegen hun zin. Wie heeft er immers niet getwijfeld aan het feit of de aankoop van een televisie, een computer, een GSM, een MP3, een auto of een huis wel noodzakelijk was? Hoe dikwijls vonden we het niet spijtig te moeten afscheid nemen van een oude radio, telefoon, computer of fotoapparaat? Hoe dikwijls hebben we ons als student of leerling niet tevergeefs geërgerd aan leerstof waar we een hekel aan hadden? Toch gaven we toe omdat we daartoe een maatschappelijke noodzaak ondervonden, niet in het minst onder druk van de reclame en andere mensen. Niemand vindt deze "noodzakelijkheid" immoreel. Met taal is het net hetzelfde: we leren de taal die we nodig hebben en dit kan men niet moreel slecht noemen, maar is het gevolg van een menselijke evolutie. Om het even botweg te stellen: zouden mensen ongelukkiger zijn als ze Frans spraken in plaats van Nederlands of

²¹⁸ de Vlaams-nationalisten hebben het over een "uitdeindende Franstalige olievlek". In werkelijkheid gaat het vooral om een abstracte, denkbeeldige en gepolitiseerde vrees voor verfransing, die op het terrein ofwel niet merkbaar is, ofwel voor geen problemen zorgt. Het doet denken aan extreem-rechts dat ons "waarschuwt" voor een dikwijls denkbeeldige "islamisering" van Europa en er een negatieve connotatie aan geeft. Over de constante verengelsing van de maatschappij via de media en de immigratie reppen de Vlaams-nationalisten echter met geen woord.

²¹⁹ Franssprekende Noord-Belgische burgerij

omgekeerd? Het antwoord klinkt provocerend in de oren van de taalnationalisten, maar is in de meeste gevallen negatief. Veranderen van taal is geen “doodzonde” en het verdedigen van een taal is geen “heilige plicht”. Het maakt gewoon deel uit van onze menselijke vrijheid net zoals er mensen zijn die de verdediging van hun land belangrijker vinden dan de verdediging van hun taal. Zolang die niet leidt tot taalracisme en discriminatie is niet moreel slecht. Anders wel. Taalnationalisten pogen ons uiteraard het omgekeerde wijs te maken.

Bij heel deze taalproblematiek kan men zich trouwens afvragen of een separatistisch scenario wel terdege iets oplost. Het zou immers van een bijzondere naïviteit getuigen indien men hiervan de kwalijke gevolgen voor de Nederlandse taal over het hoofd ziet. Stel dat Noord-België onafhankelijk wordt en Zuid-België zich daarna bij Frankrijk aansluit. In zo'n hypothese verliest de republiek “Vlaanderen” niet alleen Brussel en de faciliteitengemeenten (en misschien nog meer) – internationale grenzen komen immers tot stand door een verdrag en niet door resoluties van het Vlaams Parlement –, maar komt de strijd voor het behoud van het Nederlands meer dan nooit onder ... Franse druk te staan. Wil “Vlaanderen” bovendien lid worden van de E.U., dan moet het het zogenaamde Minderhedenverdrag ratificeren, waardoor de Franstalige inwoners van het nieuwe republiekje oneindig meer taal- en culturele rechten zouden verkrijgen dan vandaag de dag het geval is. Het is niet eens waarschijnlijk dat de nieuwe staat het EU-lidmaatschap zal verkrijgen, gelet op de veto's van andere lidstaten, waaronder het “rest-België”, maar ook Spanje en het Verenigd Koninkrijk, die eveneens afscheideingsbewegingen kennen in bepaalde van hun regio's.

In 1963 heeft men de provincie- en arrondissementsgrenzen aangepast om ze te doen samenvallen met de taalgrens. Men heeft geen gemeenten naar Limburg of naar Henegouwen overgeheveld. Men heeft gebieden overgeheveld naar het zogenaamde “Vlaanderen” en “Wallonië”, teneinde op termijn het nationalistisch doel van twee taalhomogene (sub)staten te dienen. Dat is de reden waarom men eerst compartimenterde, eerst besliste wie bij wie moest horen en later wie welke decreten en ordonnanties moest ondergaan en wie niet. De vastlegging van de taalgrens en de verdeling van België in taalgebieden is een daad van (taal)nationalisme, zelfs taalapartheid, zeker wanneer men die taalgrens gaat koppelen aan de grens van deelgebieden en bijgevolg niet louter aanwendt voor de toepassing van taalwetten. Hoewel uit dit nationalisme nog geen rechtstreekse bedreiging voortvloeide voor de eenheid van het land werd wel een aanzet gegeven tot compartimentering waarop in een latere fase taalgebonden structuren zijn gebouwd.

In de praktijk vonden de overdrachten plaats tussen provincies, of in de toenmalige provincie Brabant, tussen arrondissementen teneinde de splitsing van die provincie voor te bereiden. Wat er ook van zij, vanaf het begin van de jaren 60 beschikten Nederlandstalig en Franstalig België over een afgebakend territorium, net als andere Europese staten of deelstaten.

Een staat moet echter niet bestaan uit deelgebieden die een etnische inslag hebben en als dusdanig nationalistische activiteit aanwakkeren of zelfs institutionaliseren en legaliseren. Het is immers evident dat zulke deelgebieden de antithese vormen van het staatsbelang, daar hun politici de eigen “nationale” belangen zullen dienen. De beste onderverdeling van een staat is daarom de willekeurige onderverdeling omdat er nu eenmaal verschillende gebieden nodig zijn om een staat efficiënt te besturen. Andere (federale en officieel meertalige) staten werken

ook met willekeurige onderverdelingen (Nederland, Frankrijk, Polen, Duitsland, Canada, Zwitserland, Denemarken). De vraag is hoe we in België de beste synthese vinden tussen de bescherming van de talen en een niet-binaire staatsstructuur²²⁰. Hierna zullen we zien dat taalfederalisme daarvoor niet nodig en zelfs niet wenselijk is.

Ook internationaal groeit de argwaan t.o.v. het taalnationalisme in België. Zoals we aangaande het federalisme zullen zien, beginnen internationale instanties zoals de Europese Commissie en de VN tegen bepaalde Vlaams-nationalistische maatregelen te reageren. De situatie laat ook de internationale pers niet onberoerd. Dit zei de New York Times op 14.05.2008 in een artikel over de toestand in de rand rond Brussel en Noord-België:

“That combination of national pride, rightist politics, language purity and racially tinged opposition to immigration is a classic formula these days in modern Europe, what critics call a kind of nonviolent fascism.”

De krant noemt Vlaams-nationalisme niet-gewelddadig fascisme. We kunnen dit alleen maar onderschrijven. Fascisme hadden we eerder al omschreven als een versterkende trap van nationalisme door mensen juridisch uit te sluiten. Geweldig fascisme is nazisme: het fysiek uitschakelen van mensen omdat ze anders denken of zijn.

Het nationalisme heeft een vijand nodig en zelfs als die er niet is wordt hij gecreëerd²²¹. Ook het Belgische taalnationalisme ontsnapt daar niet aan. Verhalen over beweerde onrechtmatige behandelingen uit het verleden worden opnieuw opgerakeld en voortdurend herhaald met als doel een collectieve zinsverbijstering te creëren. Hoe meer men de leugens herhaalt, hoe groter de kans is dat er iets van zal overblijven. De indoctrinatie van de massa, het opzetten van een bevolkingsgroep tegen de andere, het creëren van een denkbeeldige vijand en strijd, het focussen van de politieke woede op een individu dat de “andere” groep vertegenwoordigt of zou moeten vertegenwoordigen zijn typische technieken van nationalistes, ook in België.

§2. Het nationalistisch probleem en de verschiltheorie

De belangrijkste maar zeker niet de enige bedreiging voor de Belgische eenheid is het taalnationalisme. Wel is het niet zo, we kunnen dit niet voldoende beklemtonen, dat het Vlaams-nationalisme de enige politieke beweging is die ageert tegen de Belgische staat. Ook het zogenaamde “rattachisme” - een betere term is “attachisme” -, Grootneerlandisme en Waals-regionalisme zijn typische voorbeelden van nationalistische bewegingen. Van al deze bewegingen is de Vlaams-nationalistische wel de meest zichtbare, onder andere omdat verscheidene, belangrijke partijen openlijk deze ideologie aankleven.

Het taalnationalisme heeft in België kunnen overleven in de eerste plaats omdat het door het taalfederalisme vanaf 1970 geïstitutionaliseerd werd²²².

²²⁰ Cf. infra.

²²¹ Zoals het « anti-Goldsteinisme » in het boek ‘1984’ van George Orwell

²²² Zie tweede hoofdstuk

Het huidige Vlaams-nationalisme teert vooral op het gevoel dat België de cultuur van de zogenaamde Vlamingen niet goed beschermt en zelfs uitbuit²²³, terwijl het Waals-nationalisme (voor zover het nog bestaat) eerder een reactie is van terugplooiing op het eigen taalgewest.

Eén van de vormen van taalnationalisme is het “(r)attachisme”, dat we eerder al aanhaalden. Het streeft naar de aanhechting van het “Waals” en het Brussels Gewest (met de randgemeenten en soms zelfs de rest van België²²⁴) bij Frankrijk. Deze beweging is vandaag weliswaar uiterst marginaal in het zuiden van het land, maar in een separatistisch scenario zou dat gauw kunnen veranderen. Eigenlijk zijn de (r)attachisten mensen die vanuit een defensief en zelfs fatalistisch uitgangspunt vertrekken. Voor hen is het einde van België een onontkoombaar feit en moet derhalve de scheiding voorbereid worden. In (r)attachistische kringen verwacht men doelbewust de termen “Vlamingen” met “Vlaams-nationalisten” en wordt het noorden afgeschilderd als een monolitisch blok. “Vlamingen” zijn in hun ogen allemaal separatisten die niets liever willen dan zich zo snel mogelijk af te scheuren van het Waals Gewest. Vreemd genoeg wordt ook dit cliché hardnekkig gedragen door de Nederlandstalige en Franstalige pers in België, die het voortdurend heeft over wat de zogenaamde “Vlamingen” en “Walen” of “Franstaligen” zouden denken en wensen, terwijl ze in de realiteit dikwijls heel anders denken en andere zaken wensen zoals verschillende wetenschappelijke peilingen reeds hebben aangetoond²²⁵.

Het Grootneerlandisme is dan weer een product van het interbellum. Deze beweging, die Nederlandstalig België in een federatie of binnen een confederatie wil aanhechten bij het Koninkrijk der Nederlanden is een variant op het Vlaams-nationalisme. Eigenlijk volgt het Grootneerlandisme eenzelfde logica als het pangermanisme: “Vlamingen” en Nederlanders zijn taal- (en ras-)genoten en zijn daarom voorbestemd om in één staat samen te leven. We herinneren eraan dat bij de aanhechting van Oostenrijk bij nazi-Duitsland (1938) dezelfde argumenten aangehaald werden. Het Vlaams Blok was bij zijn oprichting uiterst Grootnederlands, al wordt dat aspect – wellicht om strategische redenen – vandaag door het Vlaams Belang niet op de voorgrond geplaatst.

De Waalse Beweging is de oudste autonomistische beweging in België. Reeds voor Wereldoorlog I ijverde deze beweging tegen een “Vlaanderen” dat dominant zou zijn binnen België (l’Etat belgo-flamand). Federalistische ideeën werden hier en daar geuit. Na

²²³ waarbij dikwijls naar de al dan niet vermeende uitbuiting van het verleden wordt verwezen, zelfs als de meeste gevallen vandaag niet meer voorkomen. Die redenering volgend zouden de Belgen nog steeds dezelfde haat moeten koesteren tegenover de Duitsers omdat deze tweemaal – met geweld nota bene – België zijn binnengevallen.

²²⁴ Zo pleitte de MR-politicus Ducarme in 2008 voor een systeem van referenda in de Nederlandstalige provincies van België over het al dan niet aansluiten bij de Franse republiek

²²⁵ bijvoorbeeld de peiling van KUL-professor Swyngedouw van 2008 die aantoonde dat het aantal separatisten al sinds 20 jaar te verwaarlozen is (zo’n 5 tot 10%) en niet stijgt.

Wereldoorlog II werd deze beweging grotendeels door de linkerkzijde gerecupereerd, wat mede verklaart waarom een partij als de PS mede elke staats hervorming heeft goedgekeurd. Vooral tot en met de Sint-Michielsakkoorden van 1993 was elke grondwets herziening tot stand gekomen niet alleen door een Vlaams-nationalistische, maar tevens door een even sterke Waals-regionalistische reflex.

Uiteraard mogen we ook niet vergeten dat opportunisme een grote rol heeft gespeeld bij méér Belgisch-gezinde politici. Hoe meer men splitst, hoe meer posten men immers creëert. Deze machtsfactor heeft het nationalisme zeker versterkt en de vele splittingsingen van publiekrechtelijke en privaatrechtelijke organen mogelijk gemaakt.

Tevens speelde angst en groepsdenken een belangrijke rol. Soms speelde de angst om subsidies te verliezen (bijv. functionele splitsing van de voetbalbond in 2008 nadat het sportbeleid in 1980 werd gesplitst en de latere financiële druk op de sportbonden vanwege de toenmalige minister van sport van de Vlaamse gemeenschap Bert Anciaux). Soms gewoon de angst om zich “belachelijk” te maken of “irrelevant” te worden. De overheid splitst zich op op taalbasis, dus waarom dan niet de beroeps- en sport- en culturele verenigingen?

Deze versnippering kan bovendien de valse indruk geven dat men zo de communautaire problemen – of althans de foutieve invulling die politici en media er (bewust) aan geven – deels of geheel oplost. Dat was ook dikwijls de boodschap die de Belgische burgers via de door de participatie beheerste media te horen kregen: “wat we zelf doen, doen we beter” of “federalisme dient om België te redden”. Soms was dit goed bedoeld, soms weer niet, maar wat er ook van zij, het taalfederalisme heeft het nationalisme alleen maar versterkt en de Belgische politiek nog onstabiel gemaakt²²⁶. In die zin hebben de flaminganten de “Vlamingen” of Nederlandstalige Belgen die niets tegen België hebben, bedrogen.

Zowel het Vlaams- als het Waals-nationalisme zijn verantwoordelijk voor de ontwrichting van de Belgische staatsstructuur. Wie vandaag ijvert voor een loutere verfransing van gemeenten (en dus niet voor tweetaligheid), voor het niet naleven van de taalwetten enz. is even nationalistisch als partijen van de strekking VB en N-VA. Francofone nationalistenv ijveren weliswaar niet rechtstreeks voor een splitsing van België, maar verheerlijken eerder het “vaderland” “Wallonie-Bruxelles” als de natuurlijke Heimat van de Belgische Franstaligen. Het spreekt vanzelf dat – aangezien nationalisme nooit zonder vijandsbeeld kan bestaan – al deze nationalistische bewegingen zich in een voortdurende dialectiek met elkaar bevinden. Opvallend is dat in België alle universalistische partijen zich minstens een deel van het gedachtegoed van de wallinganten, flaminganten, (r)attachisten, grootneerlandisten enz. hebben eigen gemaakt alvorens zich op taalbasis te splitsen²²⁷.

²²⁶ In april 2007 zei de politicoloog Kris Deschouwer (VUB) nog met enige fierheid dat sinds de invoering van het federalisme de Belgische politiek nog nooit zo stabiel was geweest. Enkele maanden later brak de zwaarste institutionele crisis uit die België ooit had gekend...

²²⁷ Agalev en Ecolo zijn eveneens op taalbasis ingedeeld, maar de partijen zijn ontwikkeld na de splitsing. De groenen vormen wel de enige, erkende tweetalige kamerfractie in het Parlement. Toch zijn ook bij Groen! (de

In 2009 kon men in de Belgische pers lezen dat wijlen minister van staat Hugo Schiltz de Franse geheime dienst mee aansprakelijk achtte voor de radicalisering van het Vlaams-nationalisme in België²²⁸. Dat mag niet verwonderen. Reeds in 1830 probeerden Franse infiltranten de Belgische revolutie in een pro-Franse revolutie om te buigen. Eind jaren 60 van de 20ste eeuw scheen er zelfs een diplomatieke rel geweest te zijn tussen de Franse president Charles De Gaulle en de Belgische regering Van den Boeynants over de aanwakking van de pro-Waalse gevoelens in het zuiden van België²²⁹. Er zijn ook geruchten over een speciale cel op het Franse ministerie van buitenlandse zaken op Quai d'Orsay in Parijs die zich uitsluitend met "Wallonië" zou bezig houden. Het blijven weliswaar geruchten, maar de invloed van de Duitsers op de Vlaamse beweging indachtig, kan men niet ontkennen dat de invloed van de grote buitenlandse mogendheden op de Belgische interne problematiek onbestaande is geweest. Meer historisch onderzoek lijkt ons hier noodzakelijk om de waarheid aan het licht te brengen.

§2. 1 Het doel van het Vlaams-nationalisme

schuld, die de beste garantie voor de toekomst geeft.

IX. Vlaanderen voor Vlamingen. Vlaanderen moet meer bevoegdheden krijgen, waarbij we willen evolveren naar een confederaal model.

X. Gezonde ondernemingen

De huidige Vlaamse Beweging streeft separatisme na. Maar wat wordt hieronder nu precies verstaan?²³⁰ Separatisme is de uitkomst van een nationalistisch streven dat van de premisse uitgaat dat cultuurgrenzen nationale grenzen moeten zijn (=definitie Gellner). Bij territoriale secessie, en daar gaat het hier om (men kan ook spreken van klassen-secessie of van raciale secessie), scheidt een bepaald territorium zich af van de moederstaat. In het Belgisch model zou bijvoorbeeld Vlaanderen zich kunnen afscheuren van België, waardoor minstens één, en mogelijk meer, nieuwe staten ontstaan.

Het is niet zo dat het woord "separatist" een scheldwoord zou zijn. Dit woord dient zoals elk normaal substantief om een zaak of een persoon te typeren. Het heeft geen enkele beledigende functie. In onze Belgische democratie worden gelukkig afwijkende en zelfs uiterst minoritaire meningen geduld. Separatistische ideeën werden reeds verspreid door bepaalde flaminganten aan het einde van de Eerste Wereldoorlog, al dan niet ondersteund door

opvolger van Agalev) nationalisten (bijv. oud-VU-er Bart Staes) prominente leden.

²²⁸ Zo luidde het artikel in de Standaard van 14 april 2009: *in de diaspora.* (Eric Van De Castele)

²²⁹ Dit bleek uit een chatsessie op het internet met de historicus van de krant Le Soir, Jean Dujardin, in het kader van de reeks "Saga Belgica" van 2008

²³⁰ Uit *RADICAAL*, ledenblad jong CD&J, n^o7 Nov-dec 2002, p. 5

bepaalde wallinganten.

De Vlaams-nationalisten riepen eenzijdig de onafhankelijkheid van Vlaanderen uit in 1917 en de Waals-nationalisten riepen eenzijdig de onafhankelijkheid van Wallonië uit in 1946 (binnen een confederaal België met Brussel als “federale” stadstaat). Telkens ging het om kleine minderheden. Zo telden de activisten in WO I op hun toppunt niet meer dan 15.000 aanhangers.

Maar het is nog iets anders dat separatisme te assimileren met goed bestuur.

Goed bestuur is geen monopolie van een politieke stekking, dus ook niet van het Vlaams- of francofoon nationalisme. Goed bestuur is het werk van geëngageerde en verantwoordelijke politici en die vindt men in alle kleuren en talen. Het enige wat men van de door nationalisten gewenste instellingen en decreten kan zeggen is dat ze “eigen” zijn. Niet ethischer, rechtvaardiger of socialer.

Het Vlaams-nationalisme legt daarom ook voortdurend de nadruk op de verschillen tussen de twee grote Belgische taalgroepen, waarbij zij andere verschillen (bijv. man-vrouw, Belg-vreemdeling, stad-platteland, jongeren en ouderen, Limburg en Antwerpen...) evenals de vele gelijkenissen totaal verzwijgt. Op die manier creëert men een eenzijdig gedramatiseerd beeld met twee tegenover elkaar staande polen, terwijl de realiteit uiteraard veel complexer is. Deze verschiltheorie vormt de kern van het Vlaams-nationalistisch denken. Telkens wanneer men verschillen in cultuur, economie, werkloosheid, welvaart, arbeidsmarkt, kinderbijslag, spoorwegen, fitspalen, ambtenarij, internetgebruik, enz. tussen Noord- en Zuid-België inventariseert, vergelijkt en dramatiseert, spoort men de burger aan de werkelijkheid door een nationalistische bril te bekijken. Deze geconstrueerde en reductionistische realiteit heeft niets te maken met het streven naar een deugdelijk bestuur, maar alles met nationalisme, in casu taalnationalisme.

Elke staat op aarde is in werkelijkheid immers een complex geheel van verschillende bevolkingsgroepen met andere gewoonten, talen, godsdiensten, leeftijden, geslachten. De taak van de democratie is net die verschillen te aanvaarden, te beschermen en de staat te besturen volgens de wil van de meerderheid. België lijkt complexer dan Nederland, Frankrijk, Duitsland of het Verenigd Koninkrijk omdat de Romaans-Germaanse taalgrens het land door midden snijdt. Maar dit is slechts schijn, want hier wordt één verschil uitvergroot tot hallucinante en staatsbedreigende proporties terwijl bewust de andere verschillen worden vergeten of geminimaliseerd. Het zijn net die andere verschillen (tussen man en vrouw, tussen jong en oud, tussen rijk en arm, tussen christen en moslim,...) die minstens even belangrijk geweest zijn in de wereldgeschiedenis. Volgens de taalnationalisten zouden deze verschillen het samenleven in één staat echter niet onmogelijk maken. Ongetwijfeld ligt het antwoord in het feit dat het veel moeilijker is die bevolkingsgroepen van elkaar af te splitsen omdat geen geografische grens ze scheidt en massale deportaties of zuiveringen sociaal onaanvaardbaar en politiek onverkoopbaar zijn geworden. Vandaag in Europa kan nationalisme zich dus nog

alleen maar wettelijk uitdrukken op basis van regionale (of communautaire) grenzen, die in België samenvallen met de taalgrenzen. Bovendien werden uitsluitingen en discriminaties bij wet verboden zoals in België bij de anti-racismewet van 1981, de anti-discriminatiewet van 2003 en de wetgeving betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Nochtans, en dat is een enorme paradox, werd de taalapartheid door diezelfde Belgische overheid ingevoerd en verheven als een soort van “staatsideologie”. Discrimineren op vlak van moedertaal is immers niet strafbaar gesteld bij wet, ook al heeft een arrest van het Arbitragehof van 2004 de gevallen van discriminatie opengegooid zodat ook taal er vandaag kan inpassen.

Anderzijds kunnen we eens nagaan wat er zou gebeuren indien de Belgische staat zou ophouden te bestaan en in twee, drie of vier autonome taalgewesten zou uiteen vallen. Het is zeer moeilijk daarop een zicht te krijgen, maar als we de meningen van de nationalistische minderheidsgroepen hieromtrent mogen geloven, wordt er dan in het noorden van het land een onafhankelijke “Vlaamse” republiek opgericht die toenadering zou zoeken met Nederland, zowaar een ander koninkrijk. Het lot van het Brussels Gewest en het Waals Gewest met daarin de Duitstalige Gemeenschap is in zulk een scenario hoogst onzeker.

Misschien zal “Wallonië” zich dan verplicht voelen aansluiting te zoeken bij Frankrijk, maar dan nog is het probleem Brussel niet opgelost. Sommige individuen opperen een Europese toekomst voor Brussel waarbij het voormalige hoofdstedelijke gewest de functie van een Europees “Washington D.C.” zou vervullen. Het is echter waarschijnlijker dat de meerderheid van de Brusselaars, vooral de Franstaligen, een aanhechting bij “Wallonië” en – misschien – Frankrijk zouden willen zodat men zich de vraag kan stellen wat er nog van het Nederlands in Brussel zal overblijven. Men kan zich overigens ook afvragen wat er van de verworvenheden van de strijd voor het Nederlands zou overblijven, indien Zuid-België tot Frankrijk zou behoren. Wat zou er dan gebeuren met het Nederlands in de zgn. Rand rond Brussel die dan samen met de Belgische hoofdstad een Frans departement zou worden, als het die status tenminste zou verwerven?

Indien Brussel onafhankelijk wordt zou overigens een nieuwe “miljardenstroom” op gang komen. Wat immers met de “Vlaamse” pendelaars, die hun belasting dan niet in hun republiekje, maar wel in Brussel zouden betalen? Bovendien zouden de Zuid-Belgen hun goederen en diensten dan eerder in Frankrijk gaan aankopen waardoor het “Vlaamse” republiekje haar terugverdieneffect verliest. Dit terugverdieneffect zorgt er immers voor dat de transfers van Noord- naar Zuid-België (2 tot 5 miljard euro per jaar volgens diverse serieuze studies) grotendeels worden geneutraliseerd.

De annexatie van Zuid-België (“Wallonië”) door Frankrijk is een bedreiging die de Vlaams-nationalisten schrik inboezemt. Buiten het Vlaams Belang hebben de andere separatistische partijen (namelijk N-VA en Lijst Dedecker) vanaf 2008 hun discours gewijzigd. Aanvankelijk waren deze partijen openlijk separatistisch, maar daarna streefden ze niet meer openlijk naar separatisme omdat ze dan schrik hebben dat Frankrijk door de aanhechting van Franstalig België een grotere druk gaat leggen op de “Vlaamse” republiek en dit niet alleen door de

geografische toenadering, maar ook en vooral door de eisen die de Franstalige inwoners van het Brussels gewest en bepaalde randgemeenten rond Brussel dan kunnen stellen op vlak van referenda en eventuele aanhechting bij Frankrijk op basis van het internationaal zelfbeschikkingsrecht²³¹.

In die zin is de niet-splitsing van het tweetalig kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde (BHV) zo belangrijk voor de Franstalige politici in en rond Brussel en voor alle Belgische unitaristen en zelfs federalisten.

BHV is slechts het topje van de nationalistische ijsberg. Men kan dit probleem niet begrijpen zonder het in zijn bredere context te plaatsen, namelijk die van het sinds 1970 ingevoerde taalfederalisme, dat tot de splitsing in 1995 van de tweetalige provincie Brabant heeft geleid. Het probleem BHV is dan ook een puur product van dit gebrekkige taalfederalisme.

Vaak hoort men zeggen dat het Grondwettelijk Hof in zijn arrest van 2004 een splitsing van BHV zou vragen. Nochtans is dit niet zo: het hof vraagt slechts een oplossing voor het probleem dat voortvloeit uit de creatie van provinciale kieskringen in 2003. In alle Belgische provincies bestaan er zulke provinciale kieskringen. Vlaams-Brabant vormt de uitzondering op de regel omdat het westelijk deel van de provincie (Halle-Vilvoorde) tot het tweetalige Brusselse kiesarrondissement behoort. Volgens het Hof gaat het hier nochtans niet om een discriminatie, op voorwaarde dat de wetgever de situatie rechtvaardigt, bijvoorbeeld door te verwijzen naar de specifieke situatie van het tweetalig arrondissement BHV. Deze wet kan dus reeds - en zeker op korte termijn - voor een oplossing zorgen.

Als BHV gesplitst wordt, wordt immers een mogelijke staatsgrens getrokken die Brussel definitief van de randgemeenten zou afsluiten. BHV splitsen, is de separatisten een blanco-chèque geven, die ze niet verdienen. Het is het op de helling zetten van de Belgische staat en het vereenvoudigen van de creatie van een “Vlaamse” (tweetalige²³²) republiek. Bovendien moet men niet naïef zijn: toelaten dat dit tweetalig kiesarrondissement gesplitst wordt, brengt België geen stap dichterbij de oplossing van de politiek-communautaire problemen, integendeel. Eénmaal dit kiesarrondissement gesplitst is, zullen de Vlaams-nationalisten klaar staan met nieuwe eisen tot splitsing. Nationalisme heeft immers voortdurend nood aan conflictsituaties om te blijven voortbestaan. Als er geen zijn, worden er gewoon gecreëerd tot het uiteindelijke doel, een Vlaams-nationale staat, bereikt is.

Tenslotte is de redenering dat het zogenaamde “Vlaanderen” meer of evenveel inspraak in de Europese Unie zal krijgen indien het zich van België afsplitst niet gegrond. Vandaag heeft België immers nog één commissaris, 25 vertegenwoordigers in het Parlement en 5 stemmen

²³¹ De onafhankelijkheid van Montenegro, dat zich in 2007 van de Servische republiek heeft afgesplitst, is een mooi voorbeeld op dat vlak. De Europese Unie en de OVSE eisten een meerderheid van 55% voor de separatisten in een referendum om internationaal erkend te worden. Deze meerderheid werd gehaald en het land werd internationaal als onafhankelijke staat erkend. De splitsing van Tsjechoslovakije daarentegen ging met geen enkel referendum gepaard.

²³² Tweetalig Nederlands-Frans omdat de Franstalige minderheden in die republiek niet zomaar zouden verdwijnen, maar op basis van het internationaal recht erkenning voor hun taal en cultuur zouden kunnen opeisen. In zekere zin komen de Franstalige ex-Belgen dan terecht in een situatie waarin de Nederlandstalige Belgen verkeerden tussen 1830 en de stemming van de taalwetten. De geschiedenis zou zich dus op een ander vlak kunnen herhalen.

in de Raad, wat ongeveer hetzelfde is als Nederland, dat nochtans 5 miljoen inwoners meer telt. Ter vergelijking, Frankrijk, met een bevolking die zes keer groter is dan die van België, heeft 2 commissarissen, 87 parlementariërs en 10 stemmen in de Raad. Dit is proportioneel veel minder. De Belgische staat leeft dus eigenlijk ver boven zijn stand. Deze discrepanties zijn te verklaren door de pioniersrol die België gespeeld heeft bij de oprichting van de Europese Gemeenschap in de jaren '50.

Men dient daaraan toe te voegen dat door de toetreding van nieuwe lidstaten het onmogelijk zal worden dat elk land minstens één commissaris zal hebben. Ook het aantal stemmen in de Raad zal waarschijnlijk dalen en de macht van de parlementariërs per land zal verminderen.

Welnu, kleine lidstaten zoals België, maar veel meer nog een onafhankelijk “Vlaanderen” of “Wallonië” zouden van deze evolutie de belangrijkste slachtoffers zijn omdat hun macht onooglijk klein zou worden en zij gemakkelijk door de grotere staten zouden gedomineerd worden, zeker wanneer meerderheidsbeslissingen de unanimitéit meer en meer zullen vervangen. Paradoxaal genoeg zou dan de noodzaak voor een hechte Benelux weer sterker worden zodat er toch weer een confederatie of zelfs federatie zal moeten opgericht worden. Splitsen om te herenigen. Het is schizofreen en surrealistisch en dus eigenlijk verloren tijd. Een processie van Echternach.

“Vlaanderen” en “Wallonië” hebben via België een belangrijke stem in Europa. In het geval van separatisme zou er van die invloed in Europa bitter weinig overblijven. Niet alleen zou die invloed noodzakelijkerwijze halveren, maar bovendien zouden deze nieuwe regiostatens niet meer het statuut van stichtende leden kunnen opeisen zodat ze op Europees niveau bijna niets meer te zeggen zouden hebben. Het Vlaams-nationalisme hypothekeert dus niet alleen de toekomst van België, maar, zonder het te weten, ook die van het zogenaamde “Vlaanderen” zelf.

§2. 2 Een analyse van de Vlaams-nationalistische doctrine

Het Vlaams-nationalisme is een nationalistische beweging die als einddoel heeft de Belgische staat te ontbinden en een soevereine Vlaamse staat – al dan niet met inbegrip van het Brussels Gewest – op te richten.

Volgens de Vlaams-nationalistische doctrine moet België om een aantal welomschreven redenen verdwijnen:

- De sociaal-economische verschillen alsook de geldoverdrachten tussen het Noorden en het Zuiden, tussen “Vlaanderen” en “Wallonië” (of Franstalig België) zouden respectievelijk te groot en te hoog zijn. Die transfers zouden trouwens altijd al van Noord naar Zuid gelopen hebben.
- “Vlaamse” en “Waalse” politici zouden te verschillend zijn om binnen een Belgisch kader te functioneren. Er zou geen politieke wil tot samenwerking zijn.
- De Belgische staatsstructuur en democratie zou te ingewikkeld, zou de “Vlamingen”

minoriseren en zou, door de splitsing van de nationale partijen, geen nationaal draagvlak meer kennen. Deze ingewikkelde structuur kenmerkt zich volgens de Vlaams-nationalisten door: haar inefficiëntie, haar chaotische bevoegdheidsverdeling, de verschillende visies van de deelgebieden waaraan het federale niveau geen voldoening schenkt.

- “Vlaanderen” zou niet te klein om onafhankelijk te zijn. Het oprichten van kleine homogene staten zou niet haaks op globalisering staan, maar zou net een tegenbeweging tegen de angst voor vervreemding van het individu zijn. Identiteit zou een vertrekpunt voor mondialisering zijn.
- “Vlaamse” onafhankelijkheid, of het streven naar onafhankelijkheid in het algemeen, zou niet noodzakelijk tot Joegoslavische toestanden leiden. De scheiding zou zelfs op een vriendschappelijke wijze kunnen gebeuren. Ook “Wallonië” zou er immers beter van worden als het zelf verantwoordelijk wordt voor haar middelen en beleidsinstrumenten.
- De Europese Unie zou – door het principe van subsidiariteit – soevereiniteit mogelijk maken. De E.U. erkent immers enkel soevereine staten, geen regio’s. De Euro heeft nationale munten vervangen, de schaal vergroot (België zou dus niet meer nodig zijn) en de grenzen zo goed als weggeveegd.
- België zou een overbodig tussenniveau zijn en zou geen meerwaarde aan “Vlaanderen” bieden.
- “Vlamingen” en “Walen” zouden teveel op socio-cultureel vlak verschillen.
- België zou een kunstmatige constructie zijn, een gedwongen “huwelijk” uit 1830. Het Belgisch volk zou niet bestaan. Een politiek, economisch en sociale volksgemeenschap zoals de “Vlamingen” zou recht op soevereiniteit hebben. “Vlaanderen” zou een historische natie zijn, die ouder dan België zou zijn.
- De “Waalse” (Franstalige) politieke leiders zouden zich trouwens altijd al superieur gevoeld hebben en zouden zich (in de Rand rond Brussel bijv.) imperialistisch gedragen.

Wat opvalt is dat in deze tien voornaamste punten, feiten, argumenten en mogelijkheidsvoorwaarden door mekaar worden gehaald.

Volgende punten zijn – al-dan-niet-correcte – feiten of mogelijkheidsvoorwaarden:

- Vlaanderen kan onafhankelijk worden, want het is niet te klein
- Vlaamse onafhankelijkheid hoeft niet gewelddadig te verlopen
- België is een kunstmatige staat

Volgende beweringen kunnen eerder als “argumenten” beschouwd worden:

- De sociaal-economische “aderlating” van “Vlaanderen” door de zogenaamde transfers. De

verschillen op economisch, sociaal, politiek, taalkundig, historisch... vlak als reden tot splitsing.

- De complexiteit, inefficiëntie, en “minwaarde” van België voor “Vlaanderen” (en voor “Wallonië”).
- De moderniteit van de splitsing in Europese en globale context die bovendien in de ontwikkeling en vernedering van de volksgemeenschap in het verleden geworteld zou zijn en tot in het heden zou verderduren.

Deze ‘argumenten’ leggen achtereenvolgens de verschillende facetten van het nationalisme bloot: haar economisch facet, haar socio-cultureel facet en haar vermeende geschiedkundige missie. Op het economische aspect wordt in het tweede hoofdstuk van dit deel ingegaan. Zodoende moeten we in dit deel drie zgn. argumenten ontkrachten: de “dubbele beweging”-theorie, de kunstmatige staten-theorie en de verschiltheorie.

Allereerst dienen we drie voornoemde aangehaalde feiten en mogelijkheidsvoorwaarden te ontkrachten:

BEWERING 1: “VLAANDEREN IS NIET TE KLEIN OM ONAFHANKELIJK TE WORDEN”

“Vlaanderen” – in de historisch verkeerde zin van de verzameling van de Nederlandstalige gebieden van België met of eventueel zonder Brussel - is, zo zeggen nationalist, niet te klein om onafhankelijk te worden, elk “volk” beschikt over zelfbeschikkingsrecht. Vaak zegt men erbij dat “belgicisten” als argument gebruiken dat “Vlaanderen te klein zou zijn om onafhankelijk te zijn”. Wat voor Denen, Ieren en Letten kan, moet ook voor zagezegde “Vlamingen” kunnen. Antwoord: inderdaad, “Vlaanderen” is niet te klein om onafhankelijk te zijn. Dit is echter geen argument, maar een vaststelling. Limburg en Antwerpen zijn ook niet te klein om onafhankelijk te zijn. Brussel ook niet. Ondergraaft de Vlaams-nationalist zijn imperialistische plannen voor Brussel trouwens niet door zijn argument van kleinschaligheid? Betreffende het zelfbeschikkingsrecht kan men wijzen op de risico's die ongebreidelde zelfbeschikking inhoudt indien ze op globale schaal wordt toegepast. Zal de wereld beter af zijn met 10.000 taalregio's die onafhankelijk zijn? Zal Europa beter functioneren met enkele honderden taalhomogene soevereine natiestaten? Gaan de dimensies van globale problematiek (schaarste aan goederen, massale vervuiling, terrorisme...) zich plots aanpassen aan de grootte van taalregio's? Wat met de signaalfunctie van België en de Belgen voor Europa en voor de wereld?

Nee, het zagezegde “Vlaanderen” is niet te klein om onafhankelijk te worden, maar tegelijk zeggen mensen die deze bewering volmondig ondersteunen, dat de zogenoemde “Vlamingen” binnen België voortdurend zwichten onder het “francofone juk”. Als deze politici (naar hun mening) niet eens in staat zijn om 60% van de bevolking binnen Belgische context te

valoriseren, wat gaan ze dan doen wanneer ze in de hoedanigheid van bestuurders van een onafhankelijke staat geconfronteerd worden met het Verenigd Koninkrijk, de VSA of China? Zijn de Nederlandstalige Belgen, ondanks hun meerderheidspositie binnen België, wel moreel in staat om onafhankelijk te worden en te zijn, gegeven dat de meerderheid van hen het zou willen – quod certe non?

België is uiteraard ook een klein land en we zien dan ook niet in hoe een splitsing van België de positie van ons land in Europa en de wereld kan verbeteren. Het aanzien dat België op internationaal vlak nog heeft – al heeft de lange politieke crisis van 2007-2008 noch goed gedaan aan het imago van België en zijn deelgebieden – zal dan helemaal verdwijnen. De grote meerderheid van de Belgen begrijpen dat en zien dan ook niets in een separatistisch avontuur²³³.

Tenslotte is er het argument van schaalvergroting. Een groter land heeft noodzakelijkerwijze een grotere markt en biedt dan ook meer afzetmogelijkheden voor producten en diensten. Dat is binnen de huidige Europese Unie vooral belangrijk voor de promotie typisch nationale producten²³⁴.

BEWERING 2: “VLAAMSE ONAFHANKELIJKHEID MOET”

Dit is absoluut geen argument, maar wel een soort van futurologie die niets bewijst. Inderdaad dient aan zogenaamde Vlaamsgezinden de niet oninteressante vraag gesteld te worden waarom zij net “Vlaanderen” als referentiekader nemen voor onafhankelijkheid en niet, pakweg, Limburg of Antwerpen. Vormt Vlaanderen een economische eenheid? Wat dan met de verschillen tussen bijvoorbeeld Limburg en Oost-Vlaanderen? Wellicht zullen ze antwoorden dat dit ligt aan de eenheid van taal. Maar wat dan met Brussel en de Rand er rond? Verzaken zij hieraan? Bovendien wordt in Noord-België en Nederland ook dezelfde taal gesproken. Zijn zij dan voor een vereniging met deze multipolaire, gedecentraliseerde en meertalige (Nederlands-Fries) monarchie? Nochtans verwerpen ze net al deze componenten in België. Het is inderdaad legitiem om de vraag te stellen waar secessionistisch streven stopt. Zelfs uitgesproken nationalistes sluiten immers niet uit dat in de toekomst ook “Vlaanderen” zou kunnen desintegreren in de Westhoek, Haspengouw, Antwerpen enz²³⁵.

Misschien zullen ze geneigd zijn de eenheid van geschiedenis tussen de Nederlandstalige

²³³ peilingen Swyngedouw, K.U.L., 2008

²³⁴ Bijv.: Belgisch bier, Belgische chocolade, Belgische stripverhalen,...

²³⁵ Zo zeggen Vlaams-nationalisten Paul BELLIËN en Alexandra COLEN (Vlaams Belang): ‘Maar ook Vlaanderen zelf zou in de toekomst geconfronteerd kunnen worden met secessie als een intern probleem. De vraag kan inderdaad gesteld worden of een toekomstige onafhankelijke Vlaamse staat een centralistische organisatievorm behoeft waarbij uiteenlopende regio’s met eigen noden, zoals de Westhoek, Antwerpen-Stad, Haspengouw, enz., binnen eenzelfde keurslijf gedrongen moeten worden. Von Mises is van mening dat elke administratieve eenheid die in staat is zichzelf te besturen, het recht op zelfbeschikking en bijgevolg op secessie heeft. Niet alleen volkeren en naties, maar ook districten, steden en gemeenten.’, cf. De grenzen aftasten, verschenen in het tijdschrift “Secessie”, oktober 2000, p. 7.

Belgen te benadrukken. Is dit een argument? Zoja, horen dan Limburg en Luik die honderden jaren tot één vorstendom behoorden ook onafhankelijk te worden? Is de Limburgse taal, die geen vorm van Nederlands schijnt te zijn volgens linguïsten, welkom in het “Vlaamse republiekje”? Misschien verwijzen ze naar een gedeelde “Vlaamse volksaard”, wat dat ook moge zijn. De kenmerken hiervan worden immers nooit uiteengezet. Dat de “Vlamingen” tenslotte een gedeelde cultuur zouden hebben – dezelfde kranten lezen, dezelfde televisiezenders bekijken enz. – is een aanfluiting van alle verschillen tussen de Belgische Nederlandstaligen. Bovendien kan men zich afvragen welk de waarde is van dit soort “argumenten” in een geglobaliseerde context, waarin zowel audiovisuele media als internet de wakkere burger toelaten om in contact te treden met honderden (sub)culturen. Vinden nationalistische burgers dan niet zelfstandig genoeg om individueel uit te maken wat hij wil?

Wat er ook van zij, Vlaamse onafhankelijkheid hoeft inderdaad niet. Het kan natuurlijk wel en is zelfs niet helemaal ondenkbaar. Dit onafhankelijkheidsstreven zou zelfs met geweld kunnen gepaard gaan. In het vreedzame Nederland werden de laatste jaren politici neergeschoten op straat. Vele streken in West-Europa – denken we maar aan Corsica, Noord-Ierland, Baskenland ... – zijn of waren slachtoffer van nationalistisch geweld. Zijn de Belgen soms “supermensen” die bestand zijn tegen de zeer opruiende en agressieve taal van nationalistische politici? Is het omdat we elkaar in het verleden niet naar het leven gestaan hebben dat een vonk vandaag de vlam niet in de pan kan doen slaan? Op 11 juli 1302 was er immers wél geweld mogelijk bij de toenmalige Vlamingen. Deze bloedige veldslag is overigens nog altijd hun feestdag.

De vraag is of men in het centrum van Europa bereid is om ook maar het risico van zulk een escalatie, die sommige politicologen – wellicht terecht – vrezen, te aanvaarden²³⁶.

Als “Vlaamse” politici bovendien vragende partij zijn voor een splitsing is het nu al duidelijk wie de internationale gemeenschap de schuld zal geven van mogelijke excessen. Bovendien zijn verschillende vormen van geweld mogelijk. Zelfs een “geweldloze splitsing” veroorzaakt onheil²³⁷.

²³⁶ Zo meent eminent politicoloog Philippe VAN PARIJS: “Er bestaat geen enkel geloofwaardig geweldloos scenario voor de opsplitsing van België waarin Vlaanderen met Brussel zou vertrekken”, zie “Brussel zonder België: rompsstaat of stadsstaat”, *De Standaard*, 24.09.2007.

²³⁷ Op 23 juli 2009 schreef Janice Laureyssens, voorzitter van de lokale afdeling van het Vlaams Belang in Borgerhout in de provincie Antwerpen, op haar weblog dat ze eigenlijk wel graag een Vlaams-nationalistische terreurbeweging zou hebben.

“In andere landen was er al lang een burgeroorlog uitgebroken, of was er een coup gepleegd op de regering. Maar wij, geduldige Vlamingen, wachten af.”

[...]Zijn wij gek of onnozel? Ik denk beide. Er MOET iets gebeuren.Vlaanderen MOET onafhankelijk worden en haar eigen huishouden beheren.

[...] Soms hoop ik op een organisatie als de IRA, misschien minder gewelddadig, maar toch genoeg om de schrik erin te krijgen en de zaken te bespoedigen. Of gaan we nog maar eens 180 jaar wachten?”

De Standaard berichtte in haar krant van 29 juli over dit “voorvalletje”. De journalist deed het af als wat wanhopige praat van een VB'er. Enkele jaren eerder had VB-parlementslid Guido Tastenhoye zich al uitgesproken voor een blokkade en uithongering van Brussel na de Vlaamse onafhankelijkheid als de hoofdstad zou weigeren aansluiting te zoeken bij dat zelfstandig “Vlaanderen” (Wikipedia, Vlaams-nationalistisch

Het valt overigens op hoe lichtzinnig bepaalde nationalisten in België met geweld omspringen en het zelfs legitimeren²³⁸.

Vaak verwijst men voor het voorbeeld van een gelukke vreedzame scheiding naar Tsjechoslovakije. Volgende bedenkingen kunnen hierbij gemaakt worden:

- Tsjechoslovakije bestond uit twee staten die voor de vorming van Tsjechoslovakije na WO I al onafhankelijk geweest waren en honderden jaren gescheiden leefden.
- Tsjechoslovakije had geen minderheden van Tsjechen in Slovakije of vice versa.
- In Tsjechoslovakije was er geen tweetalige hoofdstad, zoals Brussel in België
- Tsjechoslovakije lag niet in het hart van Europa en herbergde geen instellingen van Europees of mondiaal belang (zoals Brussel).
- Tsjechoslovakije is op een ondemocratische manier onafhankelijk geworden: elke opiniepeiling toonde aan dat de bevolking tegenstander was van een splitsing, een petitie van meer dan een miljoen handtekeningen voor de eenheid van het land werd door politici in de wind geslagen, een beloofd referendum werd niet uitgevoerd ... Het moet gezegd: deze ondemocratische manier van handelen is wél een punt van gelijkenis tussen ons land en Tsjechoslovakije.
- Noch Tsjechië, noch Slovakije werden aanzienlijk beter van de splitsing, Slovakije is nog steeds armer dan Tsjechië en beide landen benaderen bijlange niet het welvaartsniveau van België.

Natuurlijk zijn er punten van gelijkenis met België, waar nationalisten maar al te gretig op ingaan: het relatief armere (en linkse) Slovakije versus het relatief rijkere (en rechtser) Tsjechië bijvoorbeeld. Volgens nationalisten moeten verschillen leiden tot splitsing, ook als dat tegen de democratische wil van de meerderheid ingaat. Dat Tsjechoslovakije sedert 1968 een dualistisch en “etnisch” federalisme kende is nogmaals een bewijs dat zulke systemen staatsondermijnd zijn. Dat Tsjechoslovakije tweetalige media kende, weerlegt dat meertaligheid – hoewel zeer belangrijk – op zichzelf politiek-nationalistische meningsverschillen kan oplossen.

BEWERING 3: “BELGIË IS EEN KUNSTMATIGE STAAT”

Nationalisten beweren dat België een kunstmatige, artificiële staat is. Wat onnatuurlijk is, kan best verdwijnen. Wanneer men hen vraagt welke staten dan wel door God of door de natuur gewild zijn, weet men geen antwoord. Overigens vond men het enkele honderden jaren geleden ook onnatuurlijk dat katholieken en protestanten niet in één staat konden samenleven. In de 16de eeuw werden er om deze reden verschrikkelijke en bloedige

tijdschrift "Meervoud", januari 2001)

²³⁸ Op 30 juli 2009 pleegde de ETA een bloedige aanslag te Mallorca in Spanje waarmee we aan de gruwelen van het terrorisme werden herinnerd. Willy Cuypers, gepensioneerd Vlaams-nationalistisch politicus, praatte deze aanslag op het nieuws van VTM nochtans goed zeggende dat dit een logisch gevolg was van "Spaans staatsterrorisme". De flamingantische zender gaf hierop geen kritiek.

godsdienstconflicten uitgevochten in Europa, niet in het minst in de Nederlanden. Deze werden zelfs gesplitst in 1585 om ondermeer deze reden. Maar wat is nog de hedendaagse relevantie van die conflicten? Wie maakt nog om de zogezegd existentiële verschillen tussen katholieken en protestanten? Worden hiervoor nog oorlogen gevoerd of landen gesplitst in Europa? Neen. Critici zouden kunnen opwerpen dat men 400 jaar heeft nodig gehad om tot deze conclusie te komen en dat bijgevolg het ook nog een lange tijd zal duren vóór men tot diezelfde conclusie komt aangaande de Belgische taalconflicten. Wil dit dan zeggen dat we nog eens 400 jaar moeten verspillen met een discussie die nutteloos is?

Ondanks het feit dat de Vlaams-nationalisten België als een kunstmatige staat beschouwen, geven ze toch impliciet toe dat er zaken zijn die alle Belgen verbinden. Zo woedde er in december 2009 een discussie over een (federaal) wetsvoorstel over de scheiding tussen kerk en staat²³⁹, dat ondermeer de aanwezigheid van kruisbeelden o.a. op kerkhoven en bij religieuze feesten zoals Sinterklaas viseerde. Onmiddellijk stonden verschillende Vlaams-nationalisten²⁴⁰ op hun achterste poten om dit wetsvoorstel aan te klagen.

De mensheid wordt voortdurend afgeremd, geblokkeerd en zelfs teruggedrongen door nutteloze conflicten. Het is derhalve verstandiger zulke conflicten te staken wanneer men op voorhand of na een tijdje beseft dat ze nutteloos zijn of zullen zijn. Die staking houdt in casu geen splitsing in want de splitsing van België zal niet leiden tot taalhomogene gebieden – één van de grote illusies van de huidige, gedegenererde “Vlaamse” beweging. Ook in een onafhankelijk “Vlaanderen” zullen er o.a. Franstalige minderheden bestaan die onder de internationale regelgeving taalrechten zullen kunnen opeisen en zelfs méér dan vandaag zullen verkrijgen, hoe paradoxaal dat ook mag lijken.

Overigens vormt België al lang geen bedreiging meer voor het Nederlands want het beschermt het officieel en zeer grondig. Het Nederlands staat samen met het Frans op voet van gelijkheid als nationale taal. Meer kan een staat niet doen voor een taal.

Andere nationalistes proberen het begrip “natuurlijke staat” een meer wetenschappelijke invulling te geven. Ze stellen dat de bewering alle staten artificiële constructies zijn wordt tegengesproken door het feit dat de afscheiding van Vlaanderen uit België tot het einde van België leidt, terwijl de afscheiding van België uit Nederland in 1830 niet het ophouden van het bestaan van Nederland tot gevolg had. De Nederlandse natie was volgens die redenering geen artificiële natie, de Belgische wel. Zonder België bleef Nederland bestaan, zonder Vlaanderen blijft België, zegt men, niet bestaan, en dat zou dan niets te maken hebben met het feit dat de meerderheidsgroep uit een staatsverband treedt, want dat was in 1830 ook het geval.

Sommigen zeggen er zelfs bij dat deze kunstmatigheid niets te maken met het feit of een

²³⁹ Wetsvoorstel van PS'er Philippe Mahoux

²⁴⁰ O.a. Eric Donckier, hoofdredacteur van het Belang van Limburg, die het wetsvoorstel waanzin noemde en Bart De Wever, voorzitter van de N-VA, die “respect voor de tradities van dit land” vroeg, daarmee duidende op België.

staat al dan niet multi-etnisch is samengesteld. België, zo stellen ze, is een artificiële staat, maar multi-etnisch Zwitserland niet. Een eventueel uittreden van alle Franstalige kantons uit de Zwitserse bond, tast immers het voortbestaan van Zwitserland als staat niet aan, hetgeen bewijzen zou dat Zwitserland, in tegenstelling tot België, géén artificiële staat is.”²⁴¹

Dat de Nederlandse ‘natie’ bleef bestaan, ondanks het uittreden van België, is normaal. De Belgen waren dan wel in de meerderheid, maar waren zelf een bezette ‘natie’. Van het begrip Nederland zou echter niets overblijven, indien men alle provincies ten Zuiden van het IJsselmeer zou afscheiden van Nederland²⁴². Natuurlijk zou het Zwitserse concept blijven bestaan als alle Franstalige kantons zich afscheuren. Procentueel maken die nog niet één derde uit van het grondgebied. België zou ook blijven bestaan wanneer Duitstalig-België zich afscheidt. Als “Vlaanderen” zich van Limburg afscheidt, blijft een Limburgse natie bestaan of ontwikkelt die zich. Daarentegen zou een secessie van de Duitstalige Zwitserse kantons uit Zwitserland een amalgaam aan micro-naties doen voortbestaan. Zwitserland zou niet meer bestaan.

De afscheiding van België uit Nederland liet een Belgische en een Nederlandse natiestaat achter. Een afscheiding van “Vlaanderen” uit België zou een rest-België achterlaten. België, dat nota bene reeds onafhankelijk was van 1789 tot 1790, heeft zijn afscheiding van de Noord-Nederlanders als natiestaat doorstaan (nogmaals: in 1830 bestonden er geen “Vlamingen” en “Walen”). Een Waalse “natie” bestaat nog steeds niet (hoeveel “Walen” ‘voelen’ zich “Waal?”), een Friese en een Limburgse wel. Volgens die logica is België zelfs natuurlijker dan Nederland dat even veel of nog meer subentiteiten overkoepelt dan België, die nooit in een duaal of trialistisch kader zijn gegoten en dus op een dag nog versnipperender kunnen werken. Alleszins gaat het hier duidelijk om een zeer filosofische discussie en kan men redelijkerwijs niet stellen dat naties of staten natuurlijk zijn, omwille van hun aard zelf. Staten ontstaan door plebiscieten, oorlogen, burgeroorlogen, verdragen, dynastieke huwelijken, enz. maar nooit door een “natuurlijke of Goddelijke kracht”, steeds door menselijke activiteit. Hoogstens kunnen nationalistische leiders erop wijzen dat hun natie “natuurlijk” is.

We noteren echter dat de Vlaams-nationalisten een meertalige staat (in hun geval een “Vlaamse” republiek) op zich niet onmogelijk en zelfs “natuurlijk” achten. Dat is ook goed nieuws voor België.

Voorts is het een wel erg vreemde redenering te stellen dat België een bufferstaat zou geweest zijn. Immers, het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden was na de Napoleontische oorlogen (in 1815) als bufferstaat tegen Frankrijk opgericht. Deze staat was een creatie van het neo-absolutisme en werd ongedaan gemaakt met de stichting van het Koninkrijk België (en dus de negatie van een door de Europese grootmachten gecreëerde bufferstaat) in 1830. Naar analogie met de Griekse onafhankelijkheid (1820) en met de Italiaanse of Duitse eenmaking

²⁴¹ Zulke redenering wordt ontwikkeld in COLEN, A., BELIËN, P. « De grenzen aftasten », uit *Secessie*, jaargang 1, deel 1, oktober 2000, p. 1 e.v.

²⁴² Overigens bestaat er in Nederland een Partij voor het Noorden, die stappen in die richting wil ondernemen.

(resp. 1860 en 1870) restte er de Europese mogendheden er niet veel anders op dan deze situatie te erkennen.

En wat dan met het gegeven “Vlaanderen-is-ouder-dan-België”? Niet alleen Vlaams-nationalisten, maar ook vele traditionele Belgische politici, menen dat “Vlaanderen” ouder is dan België²⁴³.

De aandachtige lezer zal reeds opgemerkt hebben dat wij de begrippen “Vlaanderen” en “Wallonië” tussen aanhalingstekens schrijven en de geschiedenis geeft ons dit recht. Het “Vlaanderen” waar zij die ten onrechte menen dat “Vlaanderen” ouder is dan België, het over hebben was immers een Vlaanderen dat zich uitstreckte over de provincie West-Vlaanderen, een deel van N-Frankrijk en een deel van Oost-Vlaanderen. De andere Nederlandstalige provincies (Brabant, Antwerpen, Limburg) hadden vóór 1830 nooit intellectueel, laat staan staatkundig tot (het Graafschap) Vlaanderen behoord. Zoals we gezien hebben, voerden ze er zelfs oorlog mee. Het prinsbisdom Luik omvatte bovendien de huidige provincie Limburg. Kortom, in 1830 bestonden “Vlaanderen” noch “Wallonië”, waren er “Vlamingen” noch “Walen”. Maar het belangrijkste is niet zozeer het feit dat deze bewering historisch niet correct is. De ware reden waarom men dit zegt, heeft immers te maken met de idee onder het volgende punt uitgedrukt.

België heeft het zogenaamde “Vlaanderen” mede zelf gecreëerd. Hendrik Conscience werd aangemoedigd door Koning Leopold I om te schrijven over “Vlaanderen” en zo hielp België bij de totstandkoming van de Vlaamse beweging, die zich trouwens zonder onderdrukking van buiten af vrij heeft kunnen ontwikkelen tot op vandaag. Ons hele institutionele systeem werd zelfs aan deze belangengroep aangepast, een beetje alsof men van België een kerkelijke staat zou maken voor de katholieken.

Tenslotte nog een bedenking. Het Vlaams-nationalisme is in de eerste plaats een anti-Belgische beweging. Zoals Staf Declercq het zei bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog: “Niet Duitsland, maar België is onze vijand”. Immers, indien het Vlaams-nationalisme in de eerste plaats “Vlaams” zou zijn, zou het ook ijveren voor de aanhechting bij “Vlaanderen” van aan andere staten “verloren” gebieden als Zeeuws-Vlaanderen en Frans-Vlaanderen²⁴⁴. Het feit dat de beweging dit niet doet, verraadt haar uitgesproken anti-Belgisch karakter, hoewel België net de Vlaamse beweging heeft gecreëerd en door haar staatkundige bescherming in stand heeft gehouden. Dit kenmerk van het Vlaams-

²⁴³ Zo verklaarde niemand minder dan gewezen Eerste Minister Jean-Luc DEHAENE onomwonden:

“Al zal ik de laatste zijn om er mytisch over te doen; bij de geboorte van België bestond er wel al zoiets als een Vlaamse identiteit en geen of nauwelijks een Waalse. Vlaanderen had in de wereld voordien al een bestaan opgebouwd; het prinsbisdom Luik was ook een naam en een begrip, maar Wallonië niet.”, zoals geciteerd door F. ROGIERS in De Morgen van 31.12.06.

²⁴⁴ Vooral in Frans-Vlaanderen zou een Vlaams-nationale strijd “relevant” zijn omdat het Nederlands daar quasi verdwenen is. Maar dan nog zou deze strijd louter cultureel zijn (zoals in België tussen 1830 en 1970) en dus veel minder ver gaan dan de huidige autonomie van de gewesten in België.

nationalisme staat in schril contrast met bijvoorbeeld het Baskisch nationalisme dat een aansluiting van het Franse en het Spaanse deel van Baskenland bepleit in het kader van een nieuwe onafhankelijke staat.

BEWERING 4: DE MEERWAARDETHEORIE

Nationalisten houden pertinent vol dat België geen “meerwaarde” meer voor “Vlaanderen” zou inhouden. Degene die met de nationalist in debat treedt, zal meestal het tegendeel beweren. Hij zal bijvoorbeeld wijzen op het feit dat België een ondeelbare economische eenheid is. Dit is een nogal zwak argument, aangezien voor de grote bedrijven, voor de multinationals een grens meer of minder niet uitmaakt. We zouden bijna zeggen (afgezien van de complexiteit): integendeel, want hoe meer soevereine regio's, hoe meer multinationals naar de meest gunstige afzetmarkten kunnen zoeken en als dusdanig regiostaten tegen elkaar kunnen uitspelen, voor gunstigere vestigingsvoorwaarden, voor lagere kosten op arbeid, voor meer soepele milieuregels.

Een sterker argument is de merknaam België. Uiteraard houdt die vanuit economisch oogpunt een zekere toegevoerde waarde in. Laten we maar denken aan Belgisch bier, Belgische chocolade en Belgische mode. Economische argumenten zijn uiteraard sterke argumenten, maar volstaan op zich niet om een staat bijeen te houden.

Een argument dat men ook vaak hoort, is dat België al klein genoeg is en dat er in geval van splitsing niet veel meer overblijft. Het is verleidelijk want België is inderdaad klein. Maar het is geen argument voor het behoud van België. Het is een psychologische beweegreden, waarvan het belang desalniettemin niet mag onderschat worden. Deze beweegredenen geven dikwijls de doorslag in de publieke opinie, veel meer dan rationele argumenten. Maar strikt genomen is het geen argument want Monaco is nog veel kleiner dan België (en het Vlaams en Waals gewest), maar wel nog een stuk welvarender.

Vaak hoort men ook dat “Vlaanderen” Brussel niet mag verliezen, dat België ervoor zorgt dat er een oververtegenwoordiging is per vierkante kilometer in het Europees Parlement (wat zo is) en dat België de Ardennen niet mag verliezen. Ze wijzen op de macht, op het aanzien van België, op de glorie van het koningshuis. Sommige denkers zullen zeggen dat België moet samenblijven omwille van de solidariteit (interpersoonlijke of tussendeelstatelijke?) of omdat België multicultureel is (is “Vlaanderen” of “Wallonië” dat dan niet?). Anderen die het nationalistische denken willen tegenspreken zullen wijzen op de culturele en historische banden, dezelfde leefgewoonten die tussen de Belgen bestaan. Ze bedoelen het wellicht allemaal goed. Maar ze vergissen zich in die zin dat ze onbewust in het nationalistische discours zijn meegeestapt, dat ze zich op dezelfde golflengte als die van de nationalistische tegenstrever bevinden.

Ze vergissen zich, want ze vragen niet naar de concrete definitie van meerwaarde, ze geven geen wetenschappelijke inhoud aan het begrip. Meerwaarde in wat? Over wat gaat deze discussie? Over meer- en minwaardes in geld, in macht, in aanzien, in natuurlijke of geestelijke rijkdommen? Al deze zaken zijn onmeetbaar, zijn wetenschappelijk niet vaststelbaar. Wat een meerwaarde is voor de ene kan een minderwaarde zijn voor de andere. Wanneer men zich begeeft in de denkruimte van het nationalisme en dat nationalisme met dezelfde wapens poogt te bestrijden, is er zelfs een nog meer evidente reden waarom men bij voorbaat dreigt te verliezen. De nationalistische spreker zal de antinationalist vragen waarom zijn (Belgische) nationalisme beter is dan het “Vlaamse”, het “Waalse” of het Brusselse. Bovendien zal hij niet nalaten te wijzen op de economische verschillen, liefst tussen noord en zuid, in de “ondeelbare” economische ruimte, op de economische kracht van het rijke en welvarende “Vlaanderen”, op de mogelijkheid van nieuwe lidstaten om toe te treden tot de Europese Unie, op het ‘ondemocratische’ karakter van de Monarchie, op de culturele verschillen tussen de Belgen, op de noodzaak van niet in het verleden, maar in de toekomst te leven.

Het is dus duidelijk dat de nadruk moet liggen op het onlogische karakter van de nationalistische redenering. Maar daar stopt het niet. Stel immers dat de nationalist meerwaarde toch kan definiëren – wat op zich eigenlijk onmogelijk is. Wat dan? Hier dient men het logische domein te combineren met het ethische. De te stellen vraag is de volgende: “Welke meerwaarde houdt Limburg in voor Antwerpen?” of “Welke meerwaarde hebben de gehandicapten voor onze maatschappij?”. Het zal bijzonder moeilijk zijn, zelfs onmogelijk om hier een antwoord op te geven. Het enige antwoord dat de echte nationalist kan geven, is het wijzen op de volkse verbondenheid tussen Limburgers en Antwerpenaren, waarna hij kan verwijzen naar gedeelde taal, gedeelde geschiedenis, gedeelde waarden... Op de vraag waarom dit argumenten zijn om een “goede” staat te vormen, kan nooit geantwoord worden. Overigens mag het dan wel zo zijn dat Antwerpenaren en Limburgers dezelfde taal delen, dit geldt niet voor “Vlaanderen” en Brussel, noch voor de Nederlandstaligen en de Franstaligen, die nolens volens een erkende historische minderheid zouden zijn binnen een onafhankelijk “Vlaanderen”. Aan de nationalist dient gevraagd te worden welke waarden typisch “Vlaams” of “Waals” zijn. Een concreet antwoord hierop kan steeds ontkracht worden door op talloze tegenvoorbeelden te wijzen. Als het “harde werken” in de “Vlaamse aard” zou liggen, wat dan met de tienduizenden die beneden de armoedegrens leven? Als alle “Walen” dieven, profiteurs en parasieten zouden zijn omwille van hun vermeende “volksaard”, hoe verklaart men dan dat de steenkoolindustrie eertijds (mede) door “Waalse” arbeiders draaiende gehouden werd? Wat dan met Waals-Brabant, nota bene de rijkste provincie van België of Aarlen, het rijkste arrondissement en Lasne, de rijkste gemeente?

Op dit moment dient de discussie een etische dimensie te verkrijgen: wat is het politieke doel van het redeneren in meerwaarde-theorieën? Houdt het armere Polen een meerwaarde in voor de E.U.? Mogen, zoals ten tijde van het Derde Rijk of ten tijde van Stalin, mensengroepen die ‘objectief’ geen “meerwaarde” meer inhouden voor de maatschappij uitgerangeerd,

veracht en vernietigd worden? Ziet de nationalist de gevaarlijke uitspattingen van zijn theoriën?

Overigens, als nationalist – terecht – duiden op de “minwaarde” van het “dure Belgische niveau”, waarom hebben ze dan zelf voor een complex “federalisme” geijverd? Het lijkt er sterk op dat ze het gewild hebben om daarna te kunnen zeggen dat het land niet werkt en het te kunnen afschaffen.

Voorts zullen nationalist, vertrekkend van hun meerwaardetheorie – wat die ook moge inhouden – zeggen dat het Belgisch niveau “overbodig” is omdat er al deelstatelijke niveaus bestaan. Moet Duitsland ophouden te bestaan omdat er Länder bestaan? Moet het Vlaams gewest, die logica volgend, geen plaats maken voor soevereine provincies, arrondissementen, kantons of steden?

In plaats van een onzeker en zelfs gevaarlijk concept als meerwaarde te gebruiken, zou men beter spreken over “troeven”. De patente meertaligheid van België, dat ligt op de West-Europese grens van de Romaanse en Germaanse culturen, de meest geëxporteerde culturen in de wereld, kan beschouwd worden als een troef om te bewijzen dat meertalige staten en organisaties, zoals de Europese Unie, Zwitserland, Canada, Zuid-Afrika en zelfs de Verenigde Naties perfect kunnen bestuurd worden als een eenheid ondanks de interne taalverschillen. M.a.w., de ondergang van België, gelegen in het economisch en politiek hart van Europa, zou de ondergang van ondermeer de meertalige Europese Unie kunnen inluiden, wat uiteraard een ramp zou zijn voor de westerse beschaving en een gevaar voor de wereldvrede.

Men kan zelfs nog verder gaan: leven in een officieel meertalige staat kan een mens méér mens maken, aangezien hij daar op actieve wijze kan tonen wat hem echt een mens maakt en hem doet verschillen van een dier, namelijk het overstijgen of transcenderen van de eigen gemeenschap, in casu taalgemeenschap. Dieren doen dit niet.

Het enige argument pro-België is en blijft de wil van de meerderheid van de Belgen. Maar dezelfde vaststelling geldt ook voor alles wat in de plaats van België zou komen. Er is een democratische meerderheid voor nodig en de invloed van psychologische motivaties of beweegredenen speelt bij de opinievorming een niet te onderschatten rol.

BEWERING 5: HET VLAAMS-NATIONALISME IS EEN “MODERNE EUROPESE STROMING”

Nationalisten in het algemeen doen zich blijkbaar graag voor als goede Europeanen (en wereldburgers). Maar welk Europa willen zij?

Twee scenario's worden door hen naar voren geschoven:

- Het Europa van de 19de eeuwse natiestaten moet vervangen worden door een Europa van soevereine “vaderlanden” (L'Europe des Patries). Deze vaderlanden kenmerken zich door eenzelfde taal, cultuur en geschiedenis. Mogelijke vaderlanden zijn: Duitsland (met inbegrip van Oostenrijk, delen van Polen, Zwitserland, Oostenrijk en Noord-Italië), Groot-Nederland (Vlaanderen en Nederland), Hongarije (met inbegrip van alle landen die voor 1918 tot de Hongaarse kroonlanden behoorden).
- Het Europa van de 19de eeuwse natiestaten moet vervangen worden door een Europa van soevereine (taal)regio's (L'Europe des Régions). Deze regio's mogen niet te klein zijn, maar ook niet te groot. Men spreekt er dezelfde taal, heeft dezelfde cultuur en dezelfde geschiedenis. Voorbeelden van taalregio's zouden zijn: “Vlaanderen”, Friesland en Bretagne.

Vaak overlappen beide nationalistische vormen elkaar. Toch kan men stellen dat ze niet logisch, niet haalbaar, niet gewild en niet wenselijk zijn.

Allereerst is de voorgestelde nationalistische optie logisch noch haalbaar. Immers, in vrijwel elke nieuwe zogezegd “homogene” staat zouden er opnieuw taalkundige minderheden leven. De Nederlandstaligen in Friesland, de Italianen in Alto-Adige, de Nederlandstaligen in Brussel. Bovendien zijn vele nationalistische revendicaties tegengesteld en zouden ze, indien ontketend, aanleiding geven tot permanente conflicten. Aan wie behoort de Elzas toe? Aan Duitsland? Aan Frankrijk? Moet Brussel “Vlaams” of Franstalig worden? Gibraltar Spaans, Brits of soeverein? Welke instantie moet hierover beslissen? Maar zelfs indien aan alle nationalistische revendicaties genoegdoening wordt gegeven (wat op zich al onmogelijk is), d.i. dat territoria zich desgevallend afscheiden of samenvoegen om nieuwe staten te vormen, dan nog zouden nationalistische spanningen blijven bestaan, louter door de notie van soevereiniteit zelf. Want hierin ligt het drama van het nationalisme. Nationalisme stopt niet bij de oprichting van een soevereine staat. Een soevereine staat heeft zelf nationalisme nodig – bijvoorbeeld een protectionistische politiek of het pertinent verkiezen van zelfbeschikking boven internationale regels – om zich te positioneren. Bovendien kent elke nieuwe staat opnieuw etnische minderheden, die op hun beurt nationalistische reflexen zullen vertonen.

Men kan zich ook afvragen of deze evolutie wel gewild is door de bevolkingen van de staten

of door de leiders van de staten zelf. Noch het Verenigd Koninkrijk, noch Frankrijk, noch Duitsland desintegreren onder invloed van de theorie van het Europa der regio's. Na lange tijd begint zelfs de top van de Vlaamse Beweging dit overigens in te zien²⁴⁵. Het feit dat zij dit niet doen, is niet alleen omdat de resp. bevolkingen hier niet voor gewonnen zijn, maar ook omdat de voormalige grootmachten hun (relatieve) macht niet willen versnipperen. Tsjechoslovakije en Joegoslavië waren geen grootmachten, een splitsing was dan ook meer haalbaar, daar geen nationaal denkende grootmachtelite ze afremde. De USSR vormde inderdaad een uitzondering van formaat, maar kon slechts imploderen omdat de grootmacht gebaseerd was op een ideologie die volledig en universeel in diskrediet was geraakt. De implosie van de USSR was te wijten aan het verzet van regionale bevolkingsgroepen tegen het centrale Politburo, dat zij associeerden met de USSR en dus met het communisme.

Nationalistische leiders spreken voortdurend over twee bewegingen: de ene versterkt de regio's, de taalhomogene gebieden, de nieuwe soevereine entiteiten-in-wording. De andere versterkt het gezag van de E.U.. Men noemt deze bewegingen complementair. Dat is vreemd, hoe zou soevereiniteitsdrang immers kunnen congrueren met een federale en democratische Europese Unie?

Het antwoord is dat de nationalistische leiders geen federale (en dus democratische) E.U. willen, maar wel een losse bond van soevereine staten die het overwicht hebben op de burgers. Men ziet vandaag hoe in Europees perspectief de kleinste lidstaat het meest verregaande verdrag (zoals een Europese grondwet) kan blokkeren. Er zijn 500.000.000 Europeanen. Er zijn zo'n 280.000 Maltese kiesgerechtigden, zodus volstaat het dat partijen door 150.000 Maltezers gelegitimeerd zijn om een verdrag eenzijdig op te zeggen²⁴⁶. Dat betekent dat 0.0002% van de Europese burgers in principe het lot van de overige 99.9998% kan bezegelen, ook als die 99,99% een andere mening toegedaan zijn. Het voorbeeld van de 70.000 Duitstalige Belgen die via hun parlement een Europees verdrag kunnen tegenhouden dat unanimiteit vereist, is nog straffer. Het spreekt vanzelf dat dit aantal in een geregionaliseerde Europese Unie, bijvoorbeeld bestaande uit de 400 regio's, die vandaag in het Raadgevend Comité van de regio's zetelen, dit democratisch deficit volledig zal institutionaliseren en vergroten. Dat dit geen "science-fiction" is, hebben we gezien met het Ierse "nee" tegen de Europese grondwet in 2007: er zijn slechts 3.000.000 Ieren in Europa.

Bovendien is de perceptie van deze zgn. natuurlijke 'dubbele beweging' niet op een logische analyse gesteund. Er bestonden immers al spanningen tussen nationalistische groeperingen en

²⁴⁵ Peter DE GRAEVE (VVB) stelde in D.S. (6.10.08) België zal niet verdampen, zoals de liberaal De Gucht beweert. Dat is wishful thinking. In andere EU-lidstaten leeft de idee van de verdamping geenszins. Waarom dan wel in België? In datzelfde artikel ("staat van ontbinding") zegde hij overigens nog iets dat menig wenkbrauw zal doen fronsen: **"Vlamingen en Franstaligen hebben geen verschillende kijk op de werkelijkheid omdat ze een andere taal spreken en (dus) tot verschillende gemeenschappen behoren. Dat zou een etnische en bijgevolg racistische verklaring van de politieke crisis inhouden."** We zien hier duidelijk hoe de taalnationalisten onder druk van de steeds sterker wordende Belgisch-democratische en unitaristische beweging hun verhaal aanpassen.

²⁴⁶ Malta is in inwoneraantal de kleinste lidstaat van de EU.

tussen Europese staten lang vóór de Europese eenmaking, denken we maar aan het conflict tussen het V.K. en de Noord-Ierse nationalistes, tussen Sudetenduitsers en Tsjecho-Slovakije, tussen Bosnische nationalistes en Oostenrijk-Hongarije. Nationalisten geloven dat dit vandaag binnen de Europese Unie vreedzaam kan opgelost worden en dat staten als overbodig tussenniveau zouden verdampen. Zouden zij hun autonomistisch streven dan opgeven mocht er geen EU bestaan? Of impliceert hun uitleg niet dat hun streven alleszins – zoals hoger vastgesteld – geen werkelijk democratische EU tot stand wil brengen? Indien zij pleiten én voor een federaal Europa én voor zelfbeschikking is het ten eerste de vraag waarom ze een federaal Europees gezag méér zouden aanvaarden dan de huidige nationale of federale regeringen en parlementen. Waarom zou, meer concreet Beieren wél een deelstaat kunnen zijn van een federaal Europa, maar niet van een federaal Duitsland?

Het nationalistisch vraagstuk heeft dus duidelijk Europese dimensies: nieuwe staten worden onder druk van het nationalisme opgericht en zoeken daarna aansluiting bij de EU: een processie van Echternach, we zegden het al²⁴⁷.

We onthouden volgende vragen of bedenkingen:

- Het ontstaan of verdwijnen van staten is het werk van mensen, niet van obscure krachten.
- Europa kent zoveel (mogelijke) regio's, zoveel mogelijke territoriale aanspraken dat deze onmogelijk allemaal hun doel kunnen bereiken (tenzij door geweld) en dat zelfs als dit het geval zou zijn, men zich vragen moet stellen bij de nieuwe tussenstaatse spanningen die in zo'n scenario zouden opduiken.
- Eigenlijk is er geen erosie van nationale staten aan de gang en lokaliseren vooralsnog – in de toekomst kan dit veranderen – binnen Europa de zichtbare spanningen zich in het Verenigd Koninkrijk, in Baskenland, Catalonië, Corsica, Zuid-Tirol, Noord-Italië, Cyprus, België, Beieren, Moldavië en Bosnië, Tsjetsjenië, Kosovo, Vojvodina, Georgië, Abchazië en Zuid-Ossetië²⁴⁸.

²⁴⁷ Peter VANHOUTTE, senior political advisor voor de OVSE in Pristina schreef n.a.v. de Montegrijnse onafhankelijkheid (2006): "En hoewel iedereen binnen en buiten het voormalige Joegoslavië, in navolging van Slovenië, droomt van een toekomst binnen de EU, wordt daarvoor eerst een flinke stap terug gezet **De nieuwe staatjes, zoals Montenegro en straks Kosovo, grijpen terug naar het beproefde model van de negentiende-eeuwse natiestaat. Nieuwe grenzen, internationale erkenning én een stevig nationaal leger plus opname in de Navo, vormen zonder uitzondering de eerste stap op weg naar opname in de EU. Bijzonder vreemd, de ultieme ambitie van al deze landjes is immers lidmaatschap van de Europese Unie en afschaffing van de nieuwe grenzen.**" , cf. "Monaco in de Balkan", De Standaard, 23.05.2006.

²⁴⁸ We verwijzen hier vooral naar de Georgisch-Russische oorlog die in augustus 2008 werd uitgevochten en vele slachtoffers tot gevolg had alsook de feitelijke afsplitsing van de opstandige, pro-Russische, doch Georgische republieken Abchazië en Zuid-Ossetië. Andere regio's met potentiële spanningen: Noord-Epirus, Illyrië, Rijeka, Istrië, Dalmatië, Slavonië, Moravië, Faëroer, Groenland, Aïland, Elzas, Bretagne, Normandië, Savoie, Occitanië, Krajina, Friesland, Sami, Silezië, Azoren, Dagestan, Kaliningrad, Karelië, Tatarstan, Udmurtië, Ural, Vepsia, Andalusië, Aragon, Asturië, Castilië, de Balearen, de Canarische eilanden, Castillie, Cantabria, Galicië, Leon,

- Indien het verdwijnen van staten beantwoordt aan een soort “natuurlijke” logica, hoe verklaart men dan dat separatistische en nationalistische bewegingen al bestonden decennia voor de Europese eenmaking?
- Hoe kan men een democratisch Europa verzoenen met soevereïnisme?
- Zal de versnippering, als ze zich al doorzet, niet eerder de kleinere staten treffen en aldus het imperialisme van de grote natiestaten en grote bedrijven nog versterken?

Het is waar dat men op Europees niveau naast de hoofdinstanties, namelijk de Raad, de Commissie, het Parlement, de Europese Centrale Bank, het Rekenhof en het Hof van Justitie, nog neveninstanties kent, waaronder het Comité der Regio's. Dit Comité heeft echter slechts een consultatieve bevoegdheid en kent helemaal niet het politieke belang en de media-aandacht van de genoemde hoofdinstanties van de Europese Unie. De tendens is zelfs zo dat de grote natiestaten steeds meer het laken naar zich toetrekken²⁴⁹. Bovendien zijn de Oost-Europese staten die inmiddels tot de Unie toegetreden zijn allen unitair ingericht.

De Europese Unie kent eigenlijk slechts drie echte federale staten: België, Duitsland en Oostenrijk. Het Verenigd Koninkrijk is officieel unitair, hoewel de recente “devolution” in het voordeel van Schotland, Wales en Noord-Ierland daar in de praktijk verandering in heeft gebracht. Spanje en Italië zijn deels geregionaliseerde Staten omdat slechts beperkte territoriale gebieden genieten van een zekere autonomie. Het is dus niet juist te stellen dat de Europese staten uitgroeien tot (con)federale constructies of “verdampen”.

400 Europese regio's, om wat te doen? Om Europa meer bestuurbaar te maken? Zoals een Brit het toepasselijk uitdrukte: “Wat gaan de Schotten met hun onafhankelijkheid doen? Whisky en wol verkopen?” Zullen 10.000 onafhankelijke taalgroepen die elk staan op hun onvervreemdbaar zelfbeschikkingsrecht leiden tot een meer rechtvaardige wereld? Zullen zij het menselijk geluk vergroten (wat toch het doel is van een serieuze politiek)? Of zal het – wat te verwachten is – de strijd om per definitie schaarse natuurlijke rijkdommen, waarvan bovendien het merendeel van de staten vandaag al uitgesloten is, niet des te bitsiger maken? In het Midden-Oosten ziet men sedert decennia wat een politiek van soevereïnisme, van ongebreidelde zelfbeschikking inhoudt. Israëli's tegen Palestijnen, katholieke Libanezen tegen moslims. Soennietische Iraki's tegen Koerden. Irak versus Iran, versus Israël enz. Iedereen eist water, olie, grondgebied, nucleaire wapens. Dat de Europeanen geen supermensen zijn, bestand tegen dit soort conflicten werd genoegzaam duidelijk door de twee wereldoorlogen, talloze balkanconflicten en alle totalitaire regimes die zich – zonder uitzondering – baseerden

Valencia, Jura, Romandië, de Krim.

²⁴⁹ Zoals op de Top van Gent in oktober 2001 duidelijk is gebleken. In de Verklaring van Laken van 15 december 2001 staat dat de “constitutionele” regio's d.w.z. de regio's met wetgevende bevoegdheid zoals Vlaanderen, Wallonië, Beieren en Catalonië slechts als waarnemers aan de Europese Conventie mogen deelnemen.

op een identitair paradigma.

Als het Vlaams-nationalisme werkelijk zo'n moderne ideologie zou zijn, dan zouden de N-VA en het Vlaams Belang de meest toekomstgerichte en progressieve partijen zijn - quod non. De enige partij die zich Vlaams-nationalist en progressief noemde was Spirit, later VlaamsProgressieven en nog later SLP genoemd. Deze partij verdween echter bijna volledig van het politieke toneel in 2009. Dit is een bijkomend bewijs van het feit dat (Vlaams-)nationalisme en progressisme niet samengaan en zelfs elkaar tegengesteld zijn. Voor een "moderne" beweging valt trouwens op dat ze zich veelvuldig op het verleden beroept. De Guldensporenslag, de "Franstaligen" als eeuwige imperialisten, het verloren gebied en, natuurlijk, de zeer sterke mythe van de "Waalse overheersing". Minstens tot 1970 zou het "Vlaamse" landsdeel onderdrukt zijn door "Wallonië". Eens de "Vlaamse", democratische meerderheid in het Parlement uitgespeeld kon worden, werd de "Vlaamse" meerderheid aan banden gelegd²⁵⁰. Deze zienswijze is onjuist: de "Vlaamse" provincies werden altijd al meer vertegenwoordigd in het Belgische Parlement, simpelweg omdat het Nederlandstalige landsdeel sedert 1830 meer inwoners had dan het Franstalige. Dat vele vertegenwoordigers uit Noord-België tot de jaren '60 van de 20ste eeuw net als de hele burgerij of hogere klasse de facto Franstalig waren, is niet de schuld van 'de Walen' of van hun politici, maar van het systeem waarbij taal een middel is tot sociale stratificatie. Dat vanaf 1970 alarmbelprocedures, grendels, pariteiten e.d.m. op taalbasis – niet tussen arbeiders en intellectuelen, bekwamen en onbekwamen, edellieden en burgers²⁵¹ – werden ingesteld, is te wijten aan de nationalistische politiek zelf.

Het verleden kan nooit argumenten bieden voor het heden. Indien men zich steeds beroept op het verleden, dan moeten de Zuid-Afrikanen en zwarten in de VSA – oneindig meer vernederd dan de "Vlamingen" in België – zich terstond en voortdurend wreken. Dan moeten de hedendaagse Duitsers zich nog altijd schamen voor de twee wereldoorlogen. Men kan natuurlijk wel lessen trekken uit het verleden, bijvoorbeeld door te constateren dat de unitaire staat op politiek vlak heel wat vlotter en performanter functioneerde dan de huidige federale staat.

Waar het op aankomt, is vandaag een multiculturele, verdraagzame en meertalige politiek te voeren die perfect past binnen de Europese en globale context.

²⁵⁰ Grondwetswijziging van 1970.

²⁵¹ De pariteit tussen mannen en vrouwen, zoals die in allerlei wetten sedert het begin van de 21ste eeuw is vastgelegd, vormt samen met bepaalde quota's op alloctonen, een uitzondering op het voornamelijk door taal-aanhorigheid doorkliefde België. Maar ook deze groepen beantwoorden in min of meerdere mate aan simplistische identificatiecriteria.

BEWERING 6: ER ZIJN VEEL OF TEVEEL VERSCHILLEN (DE VERSCHILTHEORIE)

De Vlaams-nationalisten zeggen voortdurend dat er teveel verschillen zijn tussen de Nederlandstalige en de Franstalige Belgen (of tussen hun leiders) en dat ze daardoor niet kunnen samenleven. “Vlamingen” zouden dezelfde kranten lezen, naar dezelfde televisiezenders kijken, een gedeelde publieke cultuur hebben. Er zou geen Belgische publieke opinie zijn (wat dat ook moge betekenen), wel een “Vlaamse”²⁵².

Antwoord: alle grote gebeurtenissen zijn stevast taalgrensoverschrijdend: de “witte woede”, het overlijden van een Koning, de “witte mars” uit 1996, de concerten voor verdraagzaamheid, de spontane betoging voor een verenigd België van 18 november 2007... Het gaat hier niet om vrijblijvende “emotionele” gebeurtenissen, maar net om thema’s die de samenleving tot in het diepste van zijn wezen raken: de bezorgdheid om een goede en betaalbare gezondheidszorg, de angst voor de desintegratie voor de nationale staat en de afhankelijkheid aan de symbolen ervan, de kindbescherming, de strijd tegen racisme, de milieubescherming, het behoud van België. De Belgen geven blijk van veel rechtvaardigheidszin, helaas niet van evenveel politieke motivatie. Bovendien is het bestaan van “een” publieke opinie, net als het bestaan van “een” volk een regelrechte mythe. In elk land zijn er verschillen en de kloof die tussen de verscheidene intraregionale subculturen loopt, is even groot, misschien zelfs groter dan die tussen Belgen aan deze of gene zijde van de taalgrens. Denken we maar aan de verschillen tussen stad en platteland, tussen arbeiders en intellectuelen, tussen hoog- en laaggeschoolden, tussen Limburg en West-Vlaanderen, tussen Antwerpen en Diest, tussen mannen en vrouwen, tussen autochtonen en allochtonen, tussen jongeren en ouderen.

Aangaande de verschillen tussen de provincies merkt men op dat er ook belangrijke verschillen zijn tussen de provincies. Zo kent Limburg een hoger werkloosheidspercentage dan de andere provincies in het Vlaams gewest en zijn de inkomens in de beide Brabanden ongeveer gelijk. Zo daalde de het aantal toegekende bouwvergunningen in de provincie Limburg met 62% in het eerste kwartaal van 2009 door de economische crisis terwijl die in Vlaams-Brabant slechts met 4% daalde²⁵³. Dit zijn uiteraard maar enkele voorbeelden. Men kan er tientallen opsommen.

Ten gronde: verschillen kunnen nooit de opdeling van een staat rechtvaardigen, ze zijn, we herhalen het, de basis van elke democratie. De negatie van verschillen leidt naar totalitaire of

²⁵² Zo kante de Bond Beter Leefmilieu (BBL) zich op 15 december 2009 in de Standaard tegen de herfederalisering van milieu. Ze hadden twee argumenten voor de splitsing: er zijn teveel verschillen tussen bijv. Antwerpen-Stad en de Ardennen (alsof er geen zouden zijn tussen Antwerpen-Stad en de Westhoek) en ‘Vlaanderen staat nooit bevoegdheden af’. Voor ecologisten is dit een rare stelling aangezien milieu geen grenzen kent. Rivieren en wegen lopen immers over de taalgrens. Rook waait er ook over. Geluidsoverlast houdt evenmin met die grenzen rekening.

²⁵³ Het Belang van Limburg, 1-2 augustus 2009, p. 28

racistische regimes.

Hierbij kan worden opgemerkt dat iedereen die verschillen gebruikt als maatstaf om ook maar één bevoegdheid op te splitsen zich op het domein van het nationalisme begeeft, niet van het federalisme en zeker niet van het unitarisme of van de democratie. Als verschillen aanleiding zijn tot een ongecontroleerde en gedifferentieerde behandeling, dan begeven we ons op een weg waarvan het einde een totalitair regime is, waar iedereen hetzelfde denkt. Solidariteit geldt daar alleen voor “volkseigen elementen”, mensen waarvan de staat vindt dat ze zich hebben “aangepast”. De verschiltheorie is de spil van het nationalistische denken en net hierin liggen ook haar ondemocratische karakter en haar banden met racisme en totalitarisme. Deze worden in aparte delen besproken.

In alles wat nationalistes zeggen, valt ook een groteske intellectuele slordigheid op. Zo hoort men vaak zeggen dat “Vlamingen en Walen elkaar niet meer kennen”. Wat betekent dit? Hoe definieert men “kennen”? Kennen Limburgers Oost-Vlamingen? Zoja, hoeveel? Kennen de stadsbewoners elkaar? Kennen burens elkaar? Welk percentage van de bevolking moet door het andere deel “gekend” zijn – nu we toch deze warrige terminologie hanteren – alvorens er van een “kennen” sprake kan zijn? Al deze begrippen leiden tot een Babelse spraakverwarring, waarin wel veel gezegd wordt en veel beelden geconstrueerd worden, maar waarin men manifest nalaat om begrippen inhoudelijk te definiëren.

Anderzijds kunnen Vlaams-nationalisten er zich tijdens regeringsonderhandelingen bijvoorbeeld aan storen dat een Franstalige partij (ze noemen dit dan nog “de Franstaligen”) telkens de zaak blokkeert door (bijvoorbeeld) meer rechten en bescherming voor minderjarigen te eisen in het kader van het jeugdsanctierecht. Zoiets kwam reeds in het verleden voor. De taalnationalisten interpreteren dit dwarsliggen van de Franstalige gesprekspartner onmiddellijk in onvervalste Vlaams-nationale stijl als een nieuw “Waal non” en eiste prompt een splitsing van het jeugdsanctierecht²⁵⁴.

Met deze uitspraak gaan ze wel erg ver. Het is toch niet omdat een gesprekspartner een andere mening heeft dat al diegenen die deel uitmaken van zijn of haar taalgroep dezelfde mening zijn toegedaan? Bovendien is de mening van één partij niet laakbaar. Vinden de Vlaams-nationalisten de kinder- en mensenrechten dan niet belangrijk? Waarom pleiten zij dan logischerwijze niet voor een splitsing van die kinder- en mensenrechten, internationaal in verdragen vastgelegd? Hebben ze schrik voor hun imago?

Het Vlaams-nationalisme kent dan ook maar één logica: niet die van het goed bestuur, maar wel van de splitsing. Waarom die splitsingen volgens de Vlaams-nationalisten op taalbasis moeten gebeuren en niet op provinciale basis blijft echter een moeilijke vraag. Waarom, in hun gedachtegang, de meertalige en machtige Europese Unie met haar Nederlandsonkundige

²⁵⁴ We verwijzen hier met name naar een uitspraak van Bart DE WEVER (N-VA) die in dit kader uithaalde naar de Franstalige christen-democratische humanisten van het CDH tijdens de dramatische en groteske regeringsonderhandelingen van 2007.

leiders overeind dient te blijven, is eveneens een raadsel²⁵⁵.

Interessant is om deze verschiltheorie inderdaad te extrapoleren naar de Europese Unie of zelfs naar de wereld. Wat als men binnen de E.U. steeds weer zou wijzen op de onoverbrugbare verschillen tussen Frankrijk en Duitsland, tussen het Verenigd Koninkrijk en Ierland, tussen Hongarije en Roemenië? Kan men zo aan een democratisch en solidair Europa werken? Het tegendeel is waar. Hetgeen Belgische politici langs beide kanten van de taalgrens aan elkaar verwijten zou binnen de E.U. niet getolereerd worden. Vreemd genoeg maken Belgische Christen-democraten, liberalen, socialisten en ecologisten wel samen deel uit van Europese meertalige fracties of partijen. Het is dan ook volkomen onzinnig te beweren dat binnen het eigen land taalverschillen niet kunnen overstegen worden door het opnieuw oprichten van meertalige partijen, ondanks het verleden. Zoiets wordt zelfs nog onzinniger wanneer men bedenkt dat Europese lidstaten ondanks een geschiedenis waarin tientallen intra-Europese oorlogen werden uitgevochten vandaag samenwerken binnen een supranationale structuur.

De oorlog in Joegoslavië is een tragisch voorbeeld van een recente, nationalistische ontsporing op ons eigen continent. Waarom is er eigenlijk een oorlog in Joegoslavië uitgebroken? Was dit het resultaat van duistere, volkse verlangens? Was het onvermijdelijk? Is men van de enige dag op de andere op elkaar beginnen te schieten en vloeide daaruit een escalatie voort? Lag de causaliteit van de oorlog louter in economische, territoriale enz. eisen? Al deze verklaringen schijnen oppervlakkig en ontoereikend. Om oorlog te kunnen voeren, om in een conflictueuze situatie te belanden, is het eerst nodig dat er twee (of meer) kampen bestaan. Deze kampen moeten identificeerbaar zijn en herkenbaar op basis van kenmerken die onafhankelijk zijn van de persoon, zoals taal, ras of religieuze achtergrond. Politieke leiders, filologen, dichters, wetenschappers... moeten eerst hun "volk" uitleggen dat ze een "volk" zijn dat recht heeft op een territorium. Dat volk moet ook over symbolen beschikken, zoals de Guldensporenslag voor 'Vlaanderen' (11 juli 1302) en de slag op het Merelveld (28 juni 1389) voor Servië. Voorts heeft het volk nood aan vijanden die het voortdurend "bedreigen". Liefst moet gewezen worden op in het verleden ondergane toestanden. De afbeelding van alle Nederlandstalige Belgen als collaborateurs in WO II in bepaalde Franstalige milieus vertoont in dat opzicht parallellen met de manier waarop vele Serviërs de Kroaten bezagen in WO II. De afbeelding van alle Franstalige Belgen als overheersers in verleden en heden is nog zo'n kunstmatig schrikbeeld dat Vlaams-nationalisten graag en doelbewust onderhouden.

Het "volk" moet dus (mentaal) bestaan, bepaalde kenmerken vertonen en politieke leiders hebben die de leiders van het andere "volk" demoniseren. Ze zijn zagezegd te verschillend.

²⁵⁵ Toen journalist Guy Polspoel de "Vlaamse" "minister-president" Kris Peeters op Kanaal Z interviewde op 18.12.2009 n.a.v. van de vervuiling van de Zenne door een defecte Brusselse waterzuiveringsinstallatie zei hij ongeveer het volgende: "*Meneer Peeters, ik citeer Yves Desmet, hoofdredacteur van De Morgen: "Is het niet tijd om milieu te herfederaliseren? Maar ja, dat is vloeken in de Vlaamse kerk, is het niet?"* Waarop Polspoel eraan toevoegde: "*Dat zou toch logisch zijn aangezien milieu geen grenzen kent.*" Peeters repliceerde: "*Ik heb het liefst dat milieu zoveel mogelijk Europees is.*" Waarom hij dan op Belgisch niveau een splitsing voorstaat, bleef echter een raadsel.

Omdat “Vlamingen” te verschillend zijn van “Walen” moeten andere partijen, vakbonden, ziekenfondsen, sportbonden, parlementen... en uiteindelijk staten opgericht worden. Omdat “Kroaten” teveel verschilden van “Serviërs” moesten ze een onafhankelijke staat hebben. Het financiële “argument” speelt ook een rol, denken we maar aan de afscheiding van Slovenië uit de Joegoslavische federatie in 1990. Het nationalistisch denken begint bij het vaststellen van verschillen en daaruit haalt men het morele “recht” om anderen anders te behandelen. Met andere woorden: Bosniërs, Kroaten, Serviërs, Macedoniërs enz. – mocht men omwille van hun vermeende aard of religie krachtens de nationalistische logica anders behandelen. Onder dat anders behandelen valt niet alleen een structuurstrijd (het oprichten van autonome parlementen en regeringen), maar ook een verbale strijd, waarin de leiders van andere bevolkingsgroep mogen en zelfs moeten vernederd en gedemoniseerd worden. In de overtreffende trap van polarisatie kan een vonk ontstaan om tot fysiek geweld over te gaan. De Serviërs zijn Kroatië binnengevallen, omdat hun leiders overgegaan waren tot het eenzijdig uitroepen van de onafhankelijkheid. Onder het mom van “Joegoslavische solidariteit” moesten zoveel mogelijk territoria waar in totaal 600.000 Serviërs woonden, veroverd worden. Ook in België zijn territoria niet taalhomogeen. Zal er morgen om Brussel en zijn Rand worden gevochten, zoals gisteren om Krajina of Dubrovnik?

De tragiek van de huidige wereld is ongetwijfeld het ontbreken van een sterke bovennationale en supracontinentale rechtsorde, met als gevolg dat staten soeverein oorlogen kunnen uitvechten, vervuilende fabrieken aan elkaars grens zetten, terroristen kunnen sponsoren, het milieu om zeep kunnen helpen, nucleaire wapenarsenalen kunnen uitbouwen enz. Het feit dat dit gebeurt is omdat er in het beste geval slechts een contract bestaat tussen staten, maar geen wet die boven hen staat. Ook in het geconfederaliseerde België primeert in deelstaatmateries het “contract” (de samenwerkingsakkoorden) boven de wet (het algemeen belang). Als de vier Belgische ministers van landbouw of milieu, allen beschikken over een feitelijk vetorecht, niet tot een onderhandelde overeenkomst komen, dan heeft België binnen de E.U. zelfs geen stem en moet het zich derhalve onthouden. Wel worden overal stappen gezet om het nationalisme tegen te gaan: de E.U. en de VN (in mindere mate de Veiligheidsraad waar maar een paar landen zitten en waar de “permanente leden” elk over een vetorecht beschikken) zijn hiervan de beste voorbeelden. In België, maar zoals gezien ook in andere delen van de wereld, gebeurt echter het tegenovergestelde van wat supranationale organisaties voorstaan.

BEWERING 7: FRANSTALIGEN WILLEN GEEN NEDERLANDS LEREN

Dikwijls hoort men Vlaams-nationalisten zeggen dat Franstalige Belgen geen Nederlands zouden willen leren. Er wordt wel niet bijgezegd op welke wetenschappelijke vaststelling deze uitspraak zou gebaseerd zijn.

Dit is natuurlijk een zeer empirische discussie, waarin het moeilijk is om gelijk te halen. Uitzonderingen of minderheidsgroepen worden al snel tot de norm verheven aan de hand van goedkope slogans. Cijfers over die wil bestaan er naar ons weten niet.

Nochtans zijn er enkele objectieve vaststellingen die deze stelling tegenspreken.

Ten eerste verwarren de nationalistes doelmatig Franstaligen die geen Nederlands willen leren met Franstaligen die geen Nederlands kunnen leren. Op zich is er niets mis met het niet willen leren van een taal. Er zijn mensen die niet graag wiskunde leren en dat is hun volste recht. Hooguit kan men dit dom noemen als later blijkt dat ze die kunde toch nodig hebben, bijvoorbeeld om een job te vinden. Anderzijds is het helemaal niet nodig dat elke Franstalige Belg Nederlands kent. Een kuisvrouw in Luik of een priester in Doornik heeft waarschijnlijk nooit Nederlandse kennis nodig om haar of zijn taak correct uit te voeren of een vriendenkring op te bouwen. Het volstaat dat mensen die een belangrijke taalgrensoverschrijdende taak hebben zoals in de eerste plaats ministers, maar ook parlementariërs, rechters, militaire officieren, belangrijke ambtenaren, bedrijfsleiders tweetalig zijn.

Ten tweede is het helemaal niet aangetoond dat vele Franstalige Belgen geen Nederlands willen leren, integendeel zelfs. De federale ministers zijn nog nooit in de Belgische geschiedenis zo goed tweetalig geweest. Zo goed dat men zich zelfs de vraag kan stellen of alleen hierdoor al het taalfederalisme overbodig is geworden. Voorts is de Franstalige gemeenschap de eerste in België die het initiatief heeft genomen om tweetalig onderwijs in te richten. In de "Vlaamse" gemeenschap is dit voorlopig nog verboden. Niet dat het onderwijs van het Frans in het Nederlandstalig onderwijs afwezig is, maar het volstaat zeker niet om perfect tweetaligen af te leveren na hun humaniora. In die zin faalt het Frans onderricht in Noord-België.

Vooraf in Brussel en Brabant heeft de tweetaligheid sinds de jaren '90 en dit ondanks de belangrijke politiek-communautaire spanningen een grote vooruitgang gemaakt²⁵⁶. Maar ook in andere delen van het land heeft de wederzijdse en taalgrensoverschrijdende immigratie²⁵⁷ voor een grotere tweetaligheid gezorgd, dikwijls uit pure professionele noodzaak en in enkele gevallen uit politieke bewustzijnswording. Dat is een evolutie die we alleen maar kunnen toejuichen en niets wijst erop dat ze in de komende jaren zal afzwakken.

²⁵⁶ Zo verklaarde zelfs de vroegere voorzitter van de Volksunie, Vic Anceaux, notoir flamingant en vader van ex-minister van "Vlaamse" cultuur Bert Anceaux, in een uitgave van het Brusselse weekblad "Brussel Deze Week" (2004) dat er in Brussel nog nooit zoveel Nederlands in de winkels en de administratie werd gesproken en dat dit zeker een gunstige evolutie was.

²⁵⁷ Waarover elders in dit boek gesproken wordt

§2. 3 Het Vlaams-nationalisme en de democratie

Hij die zich beroept op het recht van “volksgemeenschappen” om zich af te scheiden, op het onontkoombaar en finalistisch proces van hun onafhankelijkheidsstreven, van de waarde van de volksgemeenschap vandaag, gisteren en in de toekomst is een nationalist. De liberaal, de socialist, de christen-democraat, de ecologist kan nooit deze denkprocessen overnemen, tenzij hij aan minstens een deel van zijn ideologie verzaakt. De Christen-democraat die vertrekt vanuit het principe van het recht van volkeren op zelfbeschikking, op respect in hun hoedanigheid als volk – niet in de waarde van de individuele mensen – heeft niets begrepen van het Christelijk personalisme²⁵⁸.

Natuurlijk heeft elke Belgische ideologie zaken uit een andere ideologie overgenomen: de etatistische socialisten evolueerden in de richting van een gecorrigeerde vrije markt, de liberalen verzaakten aan het ongebreideld kapitalisme, de katholieken probeerden niet meer de lekenstaat te vervangen door een vanuit Rome gedicteerd België, kantten zich niet meer tegen afzonderlijke vakbonden enz. Toch is geen enkel ander leerstelsel dan het nationalisme er in geslaagd de traditionele partijen eerst te laten denken in identitaire termen en dan pas in ideologische. Inderdaad gedragen minstens sedert de splitsing van de Belgische partijen alle Belgische formaties die vandaag in het parlement zetelen zich eerst als “Vlamingen” of als “Walen” en dan pas als christen-democraten, groenen of socialisten... Wel vormen de Belgische groenen een tweetalige kamerfractie, maar (nog) geen federale partij. Vreemd, want in Europa proberen diezelfde groenen een echte groene partij (meer dus dan een meertalige fractie) op te richten. Het geïnstitutionaliseerd nationalisme, de gesplitste kiessystemen, de media, hun eigen regionalistische of communautaristische structuren enz. dwingen traditionele politici daar in zekere zin toe en vergemakkelijken alleszins dit proces. Als men aanneemt dat “Vlamingen” en “Walen” puur politieke en mediatieke concepten zijn zonder reële sociologische inhoud komt men bijgevolg tot de conclusie dat België momenteel in de ban is van een quasi surrealistisch nationalisme dat gedragen wordt door enkele egoïstische individuen.

Een grote kracht van het nationalisme bestaat erin zijn leerstellingen te doen overkomen als een natuurlijke gegevenheid, een veilige haven, los van politiek, geworteld in het verleden, onafwendbaar voor wat de toekomst betreft. “Vlaanderen” of “Wallonië” worden afgeschilderd als natuurlijke en voorouderlijke entiteiten, het denken in die termen wordt zo argeloos gebruikt als het denken in familiale of gezinsverbanden. De relevantie van die bipolariteit wordt niet in vraag gesteld, maar als een evidentie geponereerd.

De nationalist en de antinationalist staan vaak voor een dovemansgesprek. Niet alleen omdat hun standpunten zover uit elkaar liggen of omdat de antinationalist een schijnbaar fysieke wet – de zelfbeschikking der “volkeren” (wat een “volk” ook mag zijn) – in vraag stelt, maar

²⁵⁸ Yves Leterme bijvoorbeeld doet dit: *“Ik wil hen [de Franstalige politici] uitleggen waar het over gaat. Onze visie duidelijk maken, dat een volk recht heeft op een grondgebied en op respect”*, cf. “Leterme verbreekt de stilte”, HBVL, 20.05.05.

ook omwille van de aard van de redevoering die de nationalist hanteert. Zeker, hij wil zich van de andere afscheiden, zich ontdoen van zijn “verdrukker”, het “volksverraad” van de zogezegde “staatsnationalist” (in casu Belgischgezinde) aan de kaak stellen, maar hij wil de andere eigenlijk niet van mening doen veranderen, omdat dit niet zijn politiek doel is. Méér nog, hij luistert er niet eens naar, antwoordt dus ook niet op zijn argumenten en doet die af als zijnde “idioot”, “oubollig” en / of “irrelevant”. Tenslotte is hij ook bij machte de antinationalist te overtuigen van zijn gelijk. De fundamenten van zijn politiek leerstelsel zijn niet gebonden aan vrije wil, wel aan kenmerken die daar niets mee te maken hebben: religie, “ras” en, in België, de moedertaal. Van een “Vlaming” moet geen “Waal” gemaakt worden. Hoogstens kan hij de andere erop wijzen dat het nodig is zijn “oubollige” denkschemata te verlaten en mee in zijn compartimenteringsdenken te stappen, dat het beter voor het zogezegde “Vlaanderen” en het zogezegde “Wallonië” is om elk hun eigen weg te gaan. De “Vlaming” moet aldus een Vlaams-nationalist (in een neologisme spreekt men ook over “een bewuste Vlaming”) worden – of althans de onvermijdelijke evolutie vooral niet pogen tegen te gaan –, de “Waal” moet zijn eigen weg gaan en ook opteren voor een soevereine staat en bijgevolg eveneens een nationalist worden. Dat dit laatste in België ten dele gelukt is, bewijst het feit dat het confederalingsproces voornamelijk en in de praktijk zelfs uitsluitend uitgaat van de traditionele formaties (hier wordt bedoeld: de traditionele partijen zonder het Vlaams Belang).

Vele nationalistes zullen er overigens prat op gaan dat ze niets tegen de “Walen” hebben, zelfs Waalse vrienden, maar enkel iets hebben tegen het warrige “systeem” (waarvoor ze zelf nota bene aansprakelijk zijn). Dit is natuurlijk mooi-praterij, want wanneer men niet met anderstaligen in één politieke democratie wil functioneren, bestrijdt men individuen, geen ideeën. De strijd tegen het “systeem” (lees: tegen het federale België, maar eigenlijk tegen de Belgische staat) is dus in werkelijkheid een strijd tegen de andere taalgroep, al zullen weinig nationalistes zo iets openlijk toegeven.

Het wordt duidelijk dat hier eigenlijk personen bestreden worden via een psychologische terreur die erin bestaat de eigen ideologie te camoufleren onder het dunne laagje van ‘vanzelfsprekendheid’. Het einde van deze strijd is de oprichting van twee of meer homogene, soevereine natiestaten. De vigerende solidariteitsbanden tussen mensen worden uiteindelijk verbroken, terwijl dit proces op de koop toe een humaan karakter toebedeeld krijgt. De onruststokers van radikaal-rechts zijn zij die de ongewenste vreemdelingen die van onze steden tikkende tijdbommen maken hiér houden; indien zij terug naar huis keren, zal vrede heersen. Turkije aan de Turken, “Vlaanderen” aan de “Vlamingen”. Net zo gelooft de nationalist dat de beste samenleving dan ook diegene is die homogeen-“Vlaams” is, zonder “Walen” of andere “niet-volkse” en dus storende elementen, of, omgekeerd, homogeen-“Waal”, zonder “Vlamingen”. Diegene die dit proces willen afremmen, zij die pleiten voor solidariteit tussen personen, ongeacht hun taalgroep, en voor verdraagzaamheid zijn oorlogstokers en conservatieven die op één lijn geplaatst kunnen worden met de zgn. profeten der multiculturaliteit die door hun tolerantie de Westerse samenleving doen

aftakelen. De verbrekers van solidariteit worden door een onvoorstelbare paradox de 'vredestichters'.

Overigens dient erop gewezen dat het nationalisme door het hanteren van onwankelbare niet-persoonsgebonden criteria, door het imperatief geografisch mandaat dat inherent is aan zijn denken geen democratie kan verdragen die verder gaat dan zijn eigen territorium. Indien wel, dan moest hij in staat zijn met alle Belgen en met alle Europeanen een democratische politieke gemeenschap te vormen. Door zijn afwijzing van dialoog en gezamenlijke structuren geeft hij al te kennen dat dit voor hem in België onmogelijk is, door zijn eis tot soevereiniteit toont hij dat dit ook voor Europa niet gewenst is. Dit is zeer ernstig, want hiermee geeft hij te kennen dat zijn ware tegenstander geen ideologie is – wat past in een democratie –, maar wel mensen zélf zijn.

Nationalisme deelt de mens in op basis van criteria die onafhankelijk zijn van de vrije wil – zoals taal – om mee aan binnenstaatsse, politieke besluitvorming te doen. Nationalisten kunnen dan ook geen dialoog aangaan met mensen die anders zijn, omdat zij geen waarde hechten aan het democratisch debat. Democraten willen anderen overtuigen. Nationalisten willen zich afscheuren van anderen, hun 'verdrukkings' verjagen, een staat oprichten die cultuurhomogeen is. De anderen, die in dit geval niet het geluk hebben op eigen bodem geboren te zijn en een andere taal spreken, mogen niet tot de politieke belangengemeenschap behoren. Met hen kan men zogezegd geen democratische dialoog aangaan. Niet wat de andere denkt, maar de persoon zélf is eigenlijk de vijand. Het is precies dat soort denken dat alle mogelijke onheil in de wereld rondstrooit.

We hebben nationalisme in het algemeen, en bijgevolg Vlaams-nationalisme in het bijzonder, ondemocratisch genoemd. Democratische staten zijn nochtans tot stand gekomen door nationalisme. Vredelievende staten zijn ook tot stand gekomen door oorlog. Militarisme leidt niet noodzakelijk tot pacifisme. Nationalisme houdt niet per se een democratische rechtsordering in. Is nationalisme in de huidige wereld verzoenbaar met Europese en globale democratie?

Enkele ogenblikken geleden zagen we nog hoe nationalisme behoefte heeft aan een omschreven bevolkingsgroep, aan een gedefinieerd territorium om, zich beroepend op het verleden in het heden actie te ondernemen. Elke ideologie heeft in principe als doel de andere te marginaliseren en te overwinnen in verkiezingen²⁵⁹. Bij verkiezingen accepteert men het bestaan van anderen. Liberalen hebben nood aan debat met socialisten, ecologisten etc. om zelf te kunnen bestaan, om zichzelf te definiëren en te positioneren. Maar nationalisten beroepen zich op het gezag van iets ondefinieerbaar, het eigene, niet alleen om de anderen te overwinnen bij verkiezingen maar om uiteindelijk alle andere ideologieën zoniet te vernietigen, dan wel ondergeschikt te maken aan hun eigen ideologie. Door nationalisme wordt liberalisme Duits, Frans, "Vlaams". Nationalisme trekt grenzen op ondanks haar

²⁵⁹ Zelfs een totalitaire ideologie heeft een democratisch systeem nodig om haar almacht te vestigen.

vrijhandels-pretenties, nationalistisch socialisme verbreekt door haar (deel)staatsinstelling banden tussen arbeiders en stemt oorlogsbudgetten, de christen-democratie ontdoet zich van haar universalistische dimensie om eerst alle land- of volksgenoten te dienen. Hoeveel doden zijn er niet gevallen na het zegenen van wapens?

De taalnationalisten zijn welbeschouwd de middeleeuwen mentaal amper voorbij: hun politiek denken wordt niet meer bepaald door de stadsgrenzen, maar wel door de taalgrenzen. Ze beseffen blijkbaar niet dat ook officieel meertalige staten kunnen werken (zelfs “Vlaanderen” is tweetalig omwille van Brussel).

Nationalisme kan niet met alle verschillen omgaan. Verschillen zijn misschien in zekere mate mogelijk binnen de eigen ‘volksgemeenschap’, maar zijn te groot tussen identificeerbare mensen die zichtbaar anders zijn. Daarom is het nodig een andere staat op te richten die aan de eigen criteria, welke deze ook mogen zijn, beantwoordt. Verschillen zijn echter de bestaansreden voor een democratie. Wie niet in staat is om met grote verschillen om te gaan, is geen democraat. Waarom worden verkiezingen georganiseerd? Om te bewijzen dat iedereen hetzelfde denkt? Of om de grote verschillen tussen mensen op een vreedzame manier te kanaliseren?

Nationalisme dialogueert niet. Dialoog vereist een voorafgaand respect voor de anderen, veronderstelt het luisteren naar argumenten, het bijschaven van eigen meningen en theorieën, het toegeven van het eigen ongelijk. Men kan echter niet “ongelijk” hebben als het waarheids criterium het behoren tot deze of gene natie is. Joden kunnen niet samenleven met Duitsers, blanken niet met zwarten, Europeanen niet met Turken.

Een liberaal, socialist, ecologist streeft doelen na die buiten haar onmiddellijk uitgangspunt liggen. Vrijhandel zou meer algemene rijkdom veroorzaken, collectivisering meer egalitarisme. Wat veroorzaakt eigenheid? Men kan niet meer of minder eigen zijn. Nationalisme gaat om personen en dan pas om concrete doelen. Het gaat niet om de personen in een redelijke discussie te overtuigen, om ermee te overleggen, om hen op hun fouten te wijzen. Enkel om personen aan te zetten tot compartimentering. De staat, de natie, het collectieve eigene... zijn “belangrijk”. Maar wat met de persoon? De groep kan niet bestaan zonder leden. De leden wel zonder de groep. Wat draagt een persoon bij door zich te bekennen tot staatsburger?

Zowel naar onderen als naar boven schaadt nationalisme de democratie. Naar onderen toe, omdat het mensen inzet voor een soevereine gemeenschap die andere gemeenschappen beconcurrereert. De staten, niet de mensen zijn dan eerste dragers van recht. Naar onderen toe, omdat het mensen compartimenteert, omdat het ze aanspoort om iets te zijn of te worden dat geen extrinsieke kwaliteit heeft. Naar boven toe omdat het de binnenstaatse, intrademocratische dialoog en de “volksbedreigende” verschillen afwijst en een Europese en wereldrechtsorde tegenwerkt. Nationalisme is binnen een democratie onverzoenbaar met een democratie. Het kan slechts een bestaande democratie destabiliseren, ontwrichten, solidariteitsbanden doorknippen en in een doorgedreven vorm leiden tot vervolgingen,

racisme, imperialisme en oorlog. In het “beste” geval leidt ze tot een nieuwe, soevereine staat.

Praktisch gezien is de nationalistische doctrine rampzalig. Ze wijst immers niet alleen van nature een supranationale wereldrechtsorde na, maar pleit ook voor een herschikking van staten op basis van homogeniteit.

In de praktijk is het dikwijls en in België voortdurend gehanteerde nationalistische criterium “taal” bepalend, hoewel opiniepeilingen uitwijzen dat de Belgen meestal niet stemmen om taalnationalistische motieven²⁶⁰. Welnu, de wereld telt volgens antropologen 10.000 taalgroepen. Europa kent maar twee taalhomogene staten: IJsland en Portugal²⁶¹. Indien iedere taalgroep het recht heeft een soevereine staat te worden – en waarom zouden sommigen minder dat recht hebben dan anderen? –, moeten er dus 50 maal meer staten ontstaan dan vandaag de dag het geval is. Wat als al deze staten beslissen het nationaal eigenbelang te doen primeren? Is deze planeet dan nog leefbaar?

§2. 4 Banden met racisme en totalitarisme

“De Waalse parasiet op de Vlaamse mens, de Waalse parasiet op de Vlaamse grond, de Waalse parasiet op het Vlaamse werk, de Waalse parasiet op het Vlaamse geld - die Waalse parasiet is het parasiteren gewoon sedert meer dan anderhalve eeuw. Het is hen tot een tweede natuur geworden.” (Karel Dillen, oud-voorzitter Vlaams Blok)²⁶².

Is er nu een band tussen Vlaams-nationalisme en racisme of totalitarisme? Natuurlijk zou het oneerlijk zijn om al die begrippen over één kam te scheren, maar dat mag ons er niet van weerhouden een analyse te maken.

Racisme, in de klassieke zin van het woord, beoogt de vooropstelling van een bepaalde groep door een achteruitstelling van de andere. In het Zuid-Afrikaans apartheidssysteem bijvoorbeeld waren er verscheidene voorrechten die aan blanken werden toegekend en aan kleurlingen werden ontzegd. De Zuid-Afrikaanse overheid moedigde de ontwikkeling van zogenaamde thuislanden aan, semi-onafhankelijke staten op etnische basis die enkel door haar, maar niet door de internationale gemeenschap, werden erkend²⁶³.

²⁶⁰ Op 7 oktober 2009 werd in de pers over een studie van vier Belgische universiteiten bericht waaruit bleek dat het stemgedrag van de kiezer in 2009 grotendeels door de economische crisis werd bepaald en niet door communautaire motieven. Slechts 8,1% roept een staatshervorming als motivatie in. Deze peiling bevestigt een vorige gelijkaardige peiling.

²⁶¹ VB-Senator Wim Verreycken onderscheidt in zijn brochure “Europa Barst?” 55 Europese volkeren en een twintigtal deelvolkeren die allemaal een eigen staat dienen te krijgen: “*Alle Europese staten, met uitzondering van Portugal en IJsland zijn meervolkerenstaten (...) Ik pleit voor een herverkaveling van Europa volgens identiteitsbevestigende volksgrenzen*”, cf. SPRUYT, M., *Grove Borstels*, Leuven, 1995, p. 229.

²⁶² Karel DILLEN, Vlaams Blok Magazine maart 1991, p. 3

²⁶³ Vergelijkbaar met de relatie tussen de EU en de Belgische gewesten.

Centraal in het racistisch betoog staat de gedachte dat het “eigene” beter is. Andere groepen worden als inferieur beschouwd, men mag ze bijgevolg anders behandelen. Eigenheid is ook een belangrijk waarderingscriterium binnen het Vlaams-nationalisme. Vlaams-nationalistische politici betogen voortdurend dat meer “eigen” bestuur leidt naar een “beter” bestuur. Waarom is niet duidelijk. Als uitleg grijpt men voortdurend naar volksverlakkerij neigende of nietszeggende slogans als “consequent toepassen van het subsidiariteitsprincipe”²⁶⁴, “bestuur op maat”, de verschillende “Vlaamse” en “Waalse” visies (alsof men per taalgroep hetzelfde denkt!), de Waalse “verspilzucht” enz. Ook het ontwerpen van instituties die er enkel zijn voor het “eigen volk”, en waarbij men dus andere “volkeren” expliciet uitsluit (zoals de gewestelijke parlementen, de communautaire sportbonden, partijen...) etc. kan als een vorm van racisme worden beschouwd, omdat ze vertrekken vanuit het principe van uitsluiting en anderszijn²⁶⁵.

Slechts weinigen propageren heden ten dage nog het openlijke racisme (zoals dat ontstond in de 19de eeuw), dat sommige rassen superieur achtte aan anderen en culmineerde in de vervolging van verschillende bevolkingsgroepen, met als triest hoogtepunt Wereldoorlog II. Het huidige racisme is subtieler maar heeft toch niet de “darwinistische” pretentie van haar voorgangers afgezworen. Zo beschouwen de Vlaams-nationalisten en hun francofone tegenhangers de politieke leiders van en – in extenso – de andere bevolkingsgroep als lui, parasitair, fascistisch, profiterend, imperialistisch enz. De strijd die binnen België gevoerd wordt is, in die optiek, een “rasstrijd”. Voor de Vlaams-nationalisten moeten de Noord-Belgen of “Vlamingen” zich afscheuren van het zogenaamde “blok aan het been” dat Zuid-België of “Wallonië” zou zijn. “Vlamingen” zouden efficiënter zijn en degelijker besturen. “Walen” zouden beschikken over een “andere” (lees: Romaanse en slechtere) mentaliteit die aanzet tot wanbestuur. Een onafhankelijk Vlaanderen, waarin de economisch sterkste speler het Belgische huis verlaat zou levenskrachtig, sterk, beter etc. zijn. Met andere woorden: door de “eliminatie” van een ander en slechter “volk” zouden de “Vlamingen” er collectief op vooruitgaan. Eenzelfde logica vinden we trouwens ook terug bij de francofone nationalisten (stijl FDF) die het Nederlands als taal minachten. In de 19de eeuw verklaarde de leidende

²⁶⁴ Wat dat **subsidiariteitsprincipe** betreft kan men zich overigens de vraag stellen waar dit moet stoppen. Waarom kan men de bevoegdheden van de regio's niet naar de provincies en de gemeenten doorschuiven? Wat heeft een taalgewest overigens met economie te maken? Hier ziet men dat het taalfederalisme niet meer dan een dekmantel voor nationalistische en taalracistische motieven is.

²⁶⁵ In het programma van de “socialistische” sp.a voor de verkiezingen van 2004, lezen we:

Halle-Vilvoorde = Vlaanderen

”Vlaamse politici voeren geen campagne in Wallonië. Dat is een kwestie van gezond verstand. Waalse politici mogen bij ons wel op de koffie komen, maar hoeven hier geen campagne te voeren.” Indien er nu stond: “Vlaamse politici voeren geen campagne in Borgerhout. Dat is een kwestie van gezond verstand. Marrokaanse politici mogen bij ons wel op de koffie komen, maar hoeven hier geen campagne te voeren...” zou men zonder twijfel spreken van racisme. “De negenproef”, verkort programma voor de regionale verkiezingen van 2004. Niet enkel gaat het hier om een verkeerde voorstelling van de feiten (in de tweetalige kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde komen politici op die in Brussel gedomicilieerd zijn, en geen enkele wet verbiedt aan “Walen” om op te komen in “Vlaanderen”, ongeacht B-H-V), maar hier spreekt men een taal die men – terecht – niet zou tolereren, mocht het om migranten gaan.

Franstalige klasse dit door het feit dat Frans een universele taal was, dat het Nederlands de (onder het juk van de clerus levende) “Vlamingen” de Verlichting ontzegde enz... Vandaag heet het dat alle “Vlamingen” separatisten en fascistten zouden zijn die Franstaligen willen buitengooien en “Vlaanderen” etnisch zouden willen zuiveren. De wederzijdse spanning verhoogt ongetwijfeld de verzuchtingen en uitspraken van de extremistische minderheden aan beide kanten van de taalgrens. Het feit dat de media voortdurend bewust of onbewust de term “Vlamingen” met “flaminganten” alsook de term “Walen” of “Franstaligen” met “wallinganten” verwarren, zorgt voor een zorgwekkende en totaal kunstmatige polarisatie tussen de noordelijke en zuidelijke politici.

Het is alleszins duidelijk dat er een zekere band bestaat tussen het Vlaams-nationaal discours en het racisme. Hoe is dit nu historisch gegroeid?

Tijdens de eerste wereldoorlog van 1914 tot 1918 was de collaboratie van de flaminganten met de Duitse bezetter reeds zeer duidelijk²⁶⁶. Wel had het Duitse Rijk toen nog geen uitgesproken racistische motieven.

Tijdens het interbellum (1918-1939) kwam een groot deel van de Vlaamse Beweging in radikaal-rechts vaarwater terecht.

Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog werd ons land bezet door de Duitsers van mei 1940 tot september 1944. Deze bezetting had een vreemde impact op enkele Belgische extremisten. Ze koesterden een buitengewone liefde voor het nationaal-socialisme en werden de beste collaborateurs in dienst van dit misdadig en onmenselijk regime. Dit geldt zowel voor Nederlandstalige als Franstalige Belgen (Léon Degrelle met zijn Légion wallonne, het VNV, DeVlag e.a.).

Zo profileerde de leider van het “Vlaamsch Nationaal Verbond”, Staf de Clercq, zich vanaf 1933 als de “Leider” van de Vlamingen²⁶⁷. Het VNV haalde trouwens behoorlijke verkiezingsuitslagen in 1936 en 1939 (tussen 5 en 15%)²⁶⁸. Op de vooravond van de Tweede Wereldoorlog waren de Vlaamse nationalistten klaar voor de collaboratie.

Na de Belgische capitulatie van 1940 publiceerde de collaborateur Herman Van Puymbrouck de brochure “Vlaanderen in de nieuwe wereldorde”. Daarin stond o.a. te lezen:

“Wat men tot nog toe de Vlaamse kwestie noemde, kan door de nieuwe wereldbeschouwing van het Nationaal-Socialisme automatisch worden opgelost. Het behoort nu tot ons, ons te bevrijden van die rampzalige parochiegeest en onbevangen op te blikken naar onze

²⁶⁶ Men sprak toen van activisten en passivisten; de Duitse bezetter voerde ook een uitgesproken “Flamenpolitik”; X. MABILLE, *Histoire politique de la Belgique*, CRISP, Brussel, 1997, p. 217.

²⁶⁷ K. VAN ISACKER, *Mijn land in de kring*, De Nederlandsche Boekhandel, Kapellen, 1983, p. 119.

²⁶⁸ X. MABILLE, *op. cit.*, p. 244.

Germaanse levensruimte, naar het nieuwe Europa in opbouw”²⁶⁹

Staf de Clercq koos onvoorwaardelijk voor het nationaal-socialisme en verklaarde: “In onze strijd tegen België moesten wij van grenzen spreken. Wij moesten die grenzen bepalen en ervoor vechten. België was trouwens onze vijand. Duitsland is onze vijand niet. Wij hebben vertrouwen in de Führer.”²⁷⁰

Na zulke uitspraken en de vele collaboratiedaden kan men dan ook beter begrijpen dat na de oorlog de repressie zeer hard was.

Dezelfde opmerking kan men natuurlijk ook maken over de uitspraken en de daden van Degrelle – die de “Walen” als Germanen beschouwde. Het nazisme op zich verdween in noord en zuid met de verdrijving van de Duitse bezetter.

De Waalse beweging was nog zeer sterk in de jaren 60 en 70 van de 20ste eeuw, maar moest stilaan in macht inboeten terwijl de Vlaamse beweging sinds de jaren 50 en 60 aan aanhang won.

In 1977 werd het Vlaams Blok opgericht door Karel Dillen met als duidelijk standpunt de Belgische Staat zo snel mogelijk te vernietigen. Terroristische splintergroepjes zoals de VMO radicaliseerden de Vlaamse actie. De leden van het Vlaams Blok en zelfs van de Volksunie waren openlijk voorstander van amnestie voor de collaborateurs.

Ondertussen waren er in de Belgische grootsteden en in de steenkoolgebieden van Limburg en Henegouwen sinds de jaren vijftig heel wat niet-Europeanen komen wonen, vooral uit Turkije en Marokko.

Toen de Vlaams-nationalisten van het Vlaams Blok tot het besef gekomen waren dat er na “Leuven Vlaams” niet veel succes meer te rapen viel met hun standpunten bij de bevolking omdat het essentiële, namelijk de homogene taalgebieden, was bereikt en de Vlaamse Beweging ondertussen door de traditionele politici was overgenomen, richtte de partij haar pijlen op de vreemdelingen en maakte daarbij handig gebruik van de xenofobie die leefde en nog steeds leeft bij de autochtone bevolking (verkiezingsoverwinningen van 1988, 1989, 1991, 1995, 1996, 1999, 2000, 2003 en 2004). Dat een onafhankelijke Vlaams-nationalistische partij niet leefbaar is, werd trouwens ook bewezen door de ervaring van de Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA) die, ondanks enorme media-aandacht, minder dan drie jaar als autonome partij gefunctioneerd heeft vóór ze in kartel ging met de CD&V, de vroegere CVP. Eind 2008 kwam na strubbelingen over het uitblijven van een nieuwe staatshervorming aan de samenwerking een definitief einde.

²⁶⁹ K. VAN ISACKER, *op. cit.*, 137.

²⁷⁰ K. VAN ISACKER, *Mijn land in de kering*, De Nederlandsche Boekhandel, Kapellen, 1983, p. 119.

De hierboven besproken racistische of neo-nazistische strekking was niet beperkt tot België, maar kende ook vanaf de jaren 80 succes in o.a. Duitsland (de NPD) en Frankrijk (het Front National van Jean-Marie Le Pen). Tot op vandaag vindt men partijen terug in Europa die deze strekking verdedigen. Ze behalen af en toe belangrijke overwinningen bij de verkiezingen.

Het Vlaams Blok, later Vlaams Belang, heeft natuurlijk haar separatistische programmapunten niet laten vallen en heeft het woord “België” al volledig uit haar woordenschat gewist. Ook al ligt het accent bij deze partij vooral op de vreemdelingenproblematiek, toch steunt zij volledig de andere separatisten die de onafhankelijkheid van Nederlandstalig België voorstaat, eventueel in samenwerking met het Koninkrijk der Nederlanden. Het streven naar een federatief verband met Nederland door Vlaams-nationalisten valt, op zijn zachtst gezegd, uiterst merkwaardig te noemen. Is Nederland – naast een Koninkrijk – immers geen unitaire, meertalige (Nederlands/Fries) en provinciaal gedecentraliseerde staat? Een Unie van Vlaanderen, Brussel en Nederland zou bovendien drietalig én (dat spreekt van zelf) groter zijn dan het huidige Vlaamse Gewest. Welnu, alle hierboven opgesomde elementen (provincies, unitarisme, monarchie, meertaligheid, grootschaligheid) worden door Vlaams-nationalisten bestreden... binnen België weliswaar.

Zelfs buiten het Vlaams Blok schrokken sommigen er niet voor terug deel te nemen aan activiteiten georganiseerd door neo-nazistische splintergroeperingen. Het beste voorbeeld is dat van de Vlaamse VU-Minister Johan Sauwens die in de zomer van 2001 ontslag diende te nemen omdat hij had deelgenomen aan een vergadering van het Sint-Maartensfonds, een paramilitaire, neo-nazistische beweging. Dat neemt niet weg dat deze persoon toch opnieuw burgemeester van de Limburgse gemeente Bilzen werd en Vlaams parlement bleef. Op de IJzerwake, de zeer radicaal-rechtse en fascistoïde variant op de zeer radicale IJzerbedevaart komen naast VB- ook N-VA-militanten en mandatarissen opdagen.

De in 2001 opgerichte Vlaams-nationalistische partij N-VA, die een onafhankelijke Vlaamse republiek wenst, telt ook ex-Vlaams Blokkers onder haar leden. Nochtans ondersteunden deze laatsten door hun lidmaatschap jarenlang de racistische politiek van het Vlaams Blok, die van de vreemdelingenproblematiek duidelijk haar belangrijkste strijdpunt had gemaakt.

Het nationalisme met fascistoïde kenmerken of racisme schijnt dus in het “democratische Vlaanderen” slechts als een lichte afwijking te worden beschouwd. Sterker nog, het is niet het Vlaams Belang die haar eigen ultranationalistische agenda (de ontmanteling van België) realiseert, het zijn de traditionele partijen die dat doen. Het spreekt vanzelf dat men een partij niet gaat bestrijden door haar belangrijkste standpunt (België barst) geheel of gedeeltelijk over te nemen.

De heersende verwarring tussen Vlaams-nationalisme en racisme is uiteraard niet de fout van

de Belgisch-gezinden, maar van de nationalisten zelf. Ook al is het zo – we herhalen het nogmaals – dat niet alle Vlaamsgezinden over dezelfde kam mogen worden gescheurd, toch is het legitiem zich serieuze vragen te stellen bij de intenties van een belangrijk deel van de Vlaamse Beweging.

Op meer algemene wijze kan men zich zelfs de vraag stellen of het Vlaams-nationalisme geen verdoken vorm van racisme is. Het draait hier immers gewoon om verschillen tussen taalgroepen in plaats van tussen “rassen”. “Taal” vervult de symbolische functie die “ras” – omwille van de geladenheid van dat begrip sedert de dramatische gebeurtenissen tijdens WO II – niet meer kan vervullen. De (taal)nationalist is een racist die afkerig is tegenover een andere taalgroep.

Is het streven naar een homogene samenleving wat anders dan racisme? Mensen die een verschillende taal spreken, kunnen zogezegd niet met elkaar samenleven omdat ze te verschillend zijn... Men hoort het binnen België, wanneer het om taalgroepen gaat, met de regelmaat van de klok. Als men hetzelfde over het samenleven van autochtonen en allochtonen binnen pakweg Antwerpen zegt, wordt men bestempeld als een “racist”.

Er is nog een frappante gelijkenis tussen het intra-Belgisch nationalisme en het racisme. Racisten, zoals de Nationaal-Socialisten in Duitsland, beweerden openlijk dat een zeker niveau van “raciale hygiëne” enkel maar te bereiken is door het uitsluiten van “volksvreemde” elementen uit de samenleving. Vlaams-nationalisten wensen een taalhomogene Vlaamse staat, zonder “Waalse” bemoeienis, Franstalige scholen, culturele gezelschappen, plaatsnamen... De nazi’s beweerden hierdoor vrede te stichten, immers een multi-etnische maatschappij zorgt voor meer criminaliteit, prostitutie, corruptie... De Vlaams-nationalisten menen dat een meertalige Belgische maatschappij zorgt voor voortdurende conflicten, spanningen, overwoekering door andere talen etc.

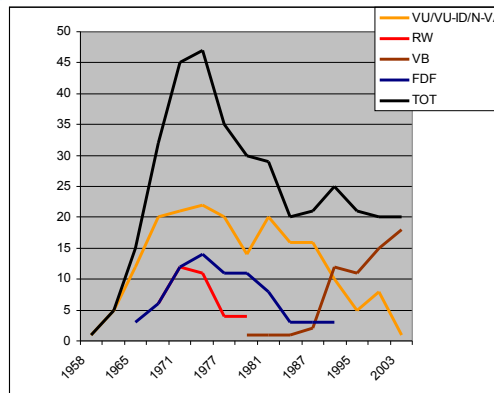
Conclusie: wie een multiraciaal/meertalig samenleven tegengaat, is voor de nationalist en vredesstichter. De splitsers zouden volgens hun logica niet alleen goede “Vlamingen” zijn, maar ook nog pacifisten. Diegenen die pleiten voor verbondenheid en solidariteit over de taalgrens zouden dan weer niet alleen slechte Vlamingen, zijn maar zijn ook mensen die de samenleving hypothekeren door hun voortdurende “toegevingen” aan de “Walen”. Deze paradoxale redenering wordt schijnbaar nergens in de (openbare) media aan de kaak gesteld. Het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding definieert overigens de moderne variant van het oude (biologisch) racisme als een ideologie die racisme verhult door te stellen dat volkeren slechts naast en niet met elkaar kunnen leven...²³

§2. 5 Twee paradoxen

² ² ³ Uit de publicatie van het Centrum voor Gelijke kansen en racismebestrijding: “*Racisme, een vlag die vele ladingen dekt*”, s.d., p. 3.

Eerste paradox

Buitenlandse politicologen die het Belgische communautaire verhaal oppervlakkig bestuderen zullen misschien denken dat de opsplitsing van België het werk is van de parlementaire meerderheid van radicale, nationalistische groepen. We denken daarbij aan het Vlaams Blok, het Vlaams Belang, ook aan het FDF, de VU en het RW. Nochtans heeft de optelsom van al deze groepen, uitgedrukt in parlementaire zetels, nooit meer dan 20% op Belgisch niveau behaald.

Inderdaad werden de staatshervormingen van 1980, 1988, 1993, 2001 en 2003, die België opsplitsen in gewesten en gemeenschappen – met steeds grotere bevoegdheden – zeker niet (uitsluitend) uitgevoerd door partijen die programmatisch aanstuurden op het einde van België. Zij werden vnl. bewerkstelligd door de vier in principe universalistische families: door de Christen-democraten, de socialisten en – in mindere mate – door de liberalen en de groenen. Het Vlaams Blok, later Vlaams Belang, naast de in 2001 opgerichte N-VA, de enige partij die openlijk pleit voor een onafhankelijk Vlaanderen, heeft nooit één splitsing goedgekeurd. Dit lijkt paradoxaal, maar is het niet. Deze onverzettelijke nationalistische partijen willen immers maar één hervorming zien: die hervorming die een einde maakte aan de Belgische staat. Alle andere hervormingen, die maar gedeeltelijke splitsingen inhouden, schilderen ze consequent af als nederlagen, als verraad, omdat ze ‘toegevingen’ inhouden (bijv. onder de vorm van financiële garanties) aan de Franstalige partijen.

Hoewel het Vlaams Belang op ideologisch vlak de grootste tegenstander is van hen die het nationalisme wensen te bestrijden, is ze dit zeker niet op praktisch vlak: haar programma wordt immers stelselmatig uitgevoerd door de zogenaamd traditionele partijen. Dezelfde opmerking kunnen we maken over de V.U. : haar “federalistisch” programma van de jaren 50 werd (quasi) volledig uitgevoerd.

Deze voorafgaande bedenkingen nopen ons tot de volgende vaststellingen:

- De splitsing van België wordt niet actief uitgevoerd door het Vlaams Belang;
- De regionalisering en communautarisering van België is er gekomen met medewerking van alle traditionele politieke partijen, ook (en in dezelfde mate) met die van de Franstalige partijen;
- De bespreekbaarheid van het separatistisch thema is nog nooit zo groot geweest dan na het verdwijnen van de Volksunie (2001);
- De splitsingen van 1980 tot 2003 werden uitgevoerd in een periode van machtsverlies van de nationalistische partijen;
- Het schijnbare hoogtepunt van de openlijk nationalistische partijen situeert zich van het midden van de jaren 60 tot het midden van de jaren 70, hun periode van groei strekt zich uit van het midden van de jaren 60 tot het midden van de jaren 70²⁷¹.

Interessant is dat de nationalistische activiteit – zoals bovenstaande grafiek aantoont – pas tegen het einde van de jaren 50 van de 20ste eeuw begon te stijgen. Op zich is dat niet verwonderlijk, omdat de Vlaamse Beweging na 1945 gedecimeerd was. Pas bij de Koningskwesie kwam de zogenaamde Vlaams-Waalse tegenstelling wederom op de agenda. De werkzaamheden van het Harmel-Centrum, aan het eind van de jaren 50 waren ingegeven door de francofoon-nationalistische angst tot ‘minorisering’.

We zien duidelijk hoe het nationalisme, net wanneer haar daling (in parlamentszetels) vanaf 1973 (begin economische crisis) begon en sterker werd, meer en meer tastbare successen boekte. Vandaag zijn – op het Vlaams Belang na – alle onafhankelijke Vlaams-nationalistische partijen uit het parlement verdwenen. Daartegenover staat dat, sedert de implosie van de VU (2001) mandatarissen en leden van deze partij in elke traditionele partij zitten.

Merkwaardig is om vast te stellen dat alle Nederlandstalige partijen het Vlaams Belang – vroeger Vlaams Blok – zogezegd bestrijden, maar anderzijds in hun roep om meer autonomie gelijk geven wat haar eerste punt (“Vlaamse” onafhankelijkheid) betreft. Wie zich hierover verwondert, krijgt al gauw bitse verwijten naar zijn hoofd geslingerd. Verklaringen als “het is niet omdat het VB zegt dat de aarde rond de zon draait, dat dit fout zou zijn” zijn nooit ver weg. Aan de essentie wordt gemakshalve – misschien om het geweten van de beul te sussen – voorbijgegaan, te verstaan: Vlaamse onafhankelijkheid is niet zomaar “een” punt van het Vlaams Belang, het is zelfs niet het eerste punt ervan, het is er de ontstaans- en bestaansreden van. Men kan het rechts-nationalistische Vlaams Belang moeilijk betichten van onduidelijkheid, de partij zegt België kapot te maken en zal dit ook doen als het er de kans toekrijgt. Het zou te gek zijn om (eerst) van mensen die het nationalisme als basisideologie huldigen te verwachten dat ze hun eigen ideeën goed zouden moeten verwerpen. Integendeel

²⁷¹ d.i. met uitzondering van het V.B.

zelfs, van alle partijen die momenteel – en de voorbije drie decennia – in het Belgische Parlement zetelen is het Vlaams Belang de énige die haar ideologie trouw is gebleven. We dienen er wel aan toe te voegen dat het Vlaams Blok/Belang initieel veel van zijn stemmen dank zij zijn extreemrechts migrantenstandpunten heeft gehaald, veel meer dan door zijn Vlaams-nationalistische standpunten.

Wat de andere partijen doen, is vanuit moreel oogpunt nog verwerpelijker. Niet alleen treden ze slechts op als vertegenwoordigers van één taalgroep (zoals het V.B.), maar tevens gooien ze hun eigen ideologie overboord en ruilen ze die (in min of meerdere mate) in voor het nationalisme.

Tweede paradox

De tweede paradox is de volgende en de belangrijkste: de Belgische staat werd sedert 1980 niet ontmanteld door het Vlaams Blok (Belang), maar wel door al diegenen die deze partij in theoretisch opzicht bestreden. Het VB stemde tégen de staatshervorming van 1980, van 1988-1989, van 1992, van 2000-2001, wegens “niet ver genoeg gaand”. De zogenaamd democratische en traditionele partijen keurden de ruime bevoegdheidsoverdrachten zonder uitzondering goed. Zodoende is het Vlaams Belang theoretisch de meest anti-Belgische partij, maar in praktisch opzicht de meest pro-Belgische. In theoretisch én in praktisch opzicht zijn de andere partijen de meest anti-Belgische, met op kop de socialisten (in theorie de filosofische antithese van het VB) die alle staatshervormingen hebben geratificeerd.

In dat opzicht kan men zich afvragen of het zogenaamde cordon sanitaire (1988), dat elke samenwerking van de traditionele “Vlaamse” partijen met het VB formeel verbod, niet eerder een dekmantel was van een bepaalde “Vlaamse” politieke klasse om het secessionisme via eerbare wegen te laten verlopen. Immers, gegeven dat een partij op federaal niveau de macht zou delen met het VB, zou die laatste onmiddellijk aansturen op het einde van België. Dit zou te bruusk zijn en de bevolking zou zulks niet accepteren; de wegen der geleidelijkheid echter verzekeren vooralsnog de langzame triomf van het separatisme in België. Bovendien laat het de Nederlandstalige partijen toe om te zeggen: “met ons kan je nog praten, maar met het VB niet”²⁷². De Franstalige partijen kunnen, omwille van hun taalgesplitste aard, vervolgens niets meer doen dan de nationalistische logica, mee ondersteunen in ruil voor wat meer geld of voor wat autonomie als het hen goed uitkomt. Toch is het denken dat vandaag in alle partijen geldt niet het werk van het VB. Zonder twijfel heeft het VB mede “Vlaamse” onafhankelijkheid meer bespreekbaar gemaakt en de flamingantische (en wallingantische!) vleugels van de bestaande partijen gelegitimeerd en geradicaliseerd. Het conceptuele binaire en confederale denken had nooit zo massaal ingang kunnen vinden zonder de ontwikkeling van de Volksunie. Het nut van het Vlaams Blok/Belang in de Vlaamse “onafhankelijkheidsstrijd” is louter psychologisch en dan vooral in de beeldvorming naar

²⁷² Deze redenering gaat ook op voor de N-VA en voor Lijst Dedecker.

enerzijds de Belgische kiezers en anderzijds de Belgische, Franstalige partijen.

Diegenen die er prat op gaan om radicaal-rechts te bestrijden zouden beter Belgische partijen oprichten i.p.v. zich structureel en, gedeeltelijk ideologisch, op de golfengte van het VB te plaatsen.

Vervolgens moeten we terugkomen op het psychologisch effect van het Vlaams Belang en de halfslachtige houding van de andere partijen ertegenover op de Nederlandstalige kiezer. Ludo DIERICKX zegt hierover terecht het volgende dat het V.B. niet alleen geniet van de voordelen van het verleidelijke simplisme maar zich ook kan voordoen als de consequente verdediger van het Vlaamse nationalisme dat streeft naar volledige onafhankelijkheid (in een Europa van onafhankelijke staten). Als racistische partij wordt het VB volgens hem vervolgd, als nationalistische partij dedouaneert ze zich bij velen. Politici kunnen het VB niet verwijten (extreem) nationalistisch te zijn, want alle Vlaamse partijen nemen min of meer harde nationalistische standpunten in. Het is dus moeilijk het Vlaams Belang aan te vallen op zijn belangrijkste programmapunt. De partij die dat doet valt voor een deel zichzelf aan²⁷³.

Het begrip “dedouaneren” verdient aandacht. Als partijen het Vlaams Belang zouden bestrijden op hun separatistisch standpunt, dan zouden ze alvast daarop veel stemmen verliezen. Vele mensen weten (of wisten) niet eens dat het VB tegen België is²⁷⁴. Maar in een samenleving waarin nationalisme normaal en salonfähig is, is de psychologische rem om niet op het VB te stemmen wegens hun Vlaams-nationalisme door de andere partijen weggenomen. Ook zij immers spreken zeer radicale en nationalistische taal. Bovendien heeft deze nationalistische tendens een tweede effect op de bevolking van het andere landsdeel. De Franstalige Belgen wordt een nationalistisch Vlaanderen voorgeschoteld, waar het Vlaams Belang (owv zijn zeer extreme standpunten) de “leider” is. Op die manier bevindt de hele maatschappij zich weldra in het vertoog dat door extreme nationalistena wordt gecreëerd.

Natuurlijk is het wel zo dat overal in Europa mensen zich blijkbaar aangetrokken voelen – om diverse redenen – tot het populistisch discours van partijen als Sinn Fein, de Lega Nord, de Scottish National Party enz. Echter in Frankrijk, Italië en het Verenigd Koninkrijk beschikken democraten over een sterk wapen om ultra-nationalistische partijen frontaal aan te vallen. Zij kunnen er op wijzen dat zij de hele politieke belangengemeenschap willen vertegenwoordigen en niet één regio (voor partijen als het Front National die in heel Frankrijk opkomen, gaat dit natuurlijk niet op). Daarmee zetten ze de nationalistena schaakmat: zij ageren immers binnen de dimensies van het politieke veld waar nationalistena geen of minder weerstand kunnen bieden: het nationale, federale of Europese niveau. Want een partij als het Vlaams Belang mag dan al op regionaal niveau een belangrijke speler zijn,

²⁷³ DIERICKX, L., “de verlokkeende kracht van het extreem-rechtse populisme”, boekbespreking n.a.v. het boek *Pluche. Over de banalisering van extreemrechts*, Antwerpen, 2007

²⁷⁴ *La face cachée du Vlaams Blok (RTBF)* toont aan hoe de partij in Brussel eentalig Franse folders verspreid waarin over dit thema een volstrekt stilzwijgen heerst.

op federaal niveau is haar invloed in zetels en procenten al veel minder evident. Daarom is het belangrijk dat men in België opnieuw nationale partijen en zelfs een nationale kieskring invoert. Als het heroprichten van federale partijen en een nationale kieskring zo oubollig zou zijn, dan is de strijd tegen radicaal-rechts en het oprichten van Europese partijen dat volgens diezelfde redenering nog meer.

§2. 6 Overlegmodel, conflictmodel en recente evoluties

Dit duale beeld van België, met alle gemeenplaatsen en wederzijdse hatelijkheden is uiteraard niet ontstaan bij de oprichting van het VB. Het bestaat al minstens sedert 1917 zoals we zagen en is door de Volksunie sedert 1954 programmatorisch in de praktijk gezet. De Volksunie beloofde aan de Belgen een betere samenleving door een tweeledig federalisme, gevestigd op soevereine volksgemeenschappen. Maar dit federalisme, dat door velen in de jaren 60 ten onrechte als een laatste redplank voor België werd voorgesteld, had niet tot bedoeling België beter te doen werken, integendeel. Naarmate de Volksunie minder en minder aanhang had, werden haar denkbeelden meer en meer verspreid, zeker na het uiteenvallen van die partij en de daaropvolgende diaspora van haar leden (2001).

En zo ontstond uiteindelijk de steriele dovemansdiscussie onder Vlaams-nationalisten en zelfs de meeste politici, waarin iedereen het wel eens is met het feit dat België moet afgebroken worden, maar waar men enkel over de tactiek (i.t.t. de inhoud) van mening verschilt. In de praktijk is de grote vraag die de “Vlaamse” fascist, socialist, liberalen, groenen en christen-democraten zich stellen dus niet of we al dan niet met België verder willen. De facto wordt het debat verengd tot de vraag of “Vlaanderen” meer autonomie moet verwerven via het conflictmodel of via het overlegmodel. Het conflictmodel is het model dat het Vlaams Belang vandaag, en het Vlaams Blok gisteren, voorstond. Deze visie van de realiteit gaat uit van het punt dat men slechts tot één Belgische regering mag toetreden: de laatste.

Alle andere partijen – de N-VA inclusief – hanteren het overlegmodel. Zij willen tot meer Vlaamse autonomie, tot een soevereine staat, tot een confederale structuur, tot een verdiept “federalisme” komen, kortom tot een onafhankelijk “Vlaanderen” (al dan niet onder ceremoniële Belgische koepel, genaamd “confederalisme”). Daarvoor moeten belangrijke bevoegdheden overgeheveld worden naar de deelstaten, moeten deze beschikken over middelen die bij de bevoegdheden aansluiten, moeten verworven bevoegdheden gehomogeniseerd worden enz. Ze scheppen de indruk aan de toeschouwer, en wellicht is dit tot op zekere hoogte gemeend, dat dit een moeilijke opdracht zal zijn; moeilijk, maar noodzakelijk, om een beter bestuur te bekomen voor het enkele nut van de zogenaamde “Vlamingen”.

Ze wijzen erop dat de “Vlaamse” politici niet met getrokken messen tegenover de Franstalige politici mogen staan, dat een “open” (sic) dialoog gevoerd moet worden, dat er in een constructieve sfeer naar de tegenpartij geluisterd moet worden enz. Deze tactische handigheid is wellicht nuttig om zich te distantiëren van het harde “België barst” van extreem-rechts, maar verandert uiteraard niets aan de finaliteit. Los van het verschil in manoeuvres zullen de gematigde, open, progressieve taalregionalisten of nationalisten ook nog benadrukken dat het “Vlaanderen” waar zij voorstaan een inclusieve samenleving is. Als we hen mogen geloven, zal het autonome “Vlaanderen” een politieke belangengemeenschap vormen waar iedereen die bereid is “Vlaming” onder de “Vlamingen” te worden, welkom is. Volgens hen is radicaal-rechts voor het “gesloten, in zich gekeerde” en xenofobe “Vlaanderen”. Hun bekommernis om het virulente racisme dat inderdaad inherent is aan het VB gaat niet verder dan te zeggen dat ze “ondemocratisch” zijn en “racistisch”. Vreemd genoeg passen deze zelfverklearde democraten bij hun perspectiefverschuiving, die de klemtoon op “Vlaanderen” en niet Europa of België als referentiepunt legt, zich reeds binnen een racistisch en ondemocratisch discours, net omdat hun scheidingscriterium “etnisch” van aard is en de democratie enkel gewenst is onder “volksgenoten”.

Vanaf het moment dat men bezig is met de mentale en politieke schepping van een autonoom “Vlaanderen”, bevindt men zich de facto reeds op het terrein van radicaal-rechts, die een cultuurhomogene, “Vlaamse” staat wenst. De eigen ideologie wordt verloochend, het europeanisme, het universalisme verworden tot holle begrippen. Respect, vrijheid en solidariteit betekenen in de woorden van deze “nieuwerwetse” nationalistes steeds een respect voor, een vrijheid voor en een solidariteit met een afgebakende volksgemeenschap.

De traditionele partijen langs “Vlaamse” zijde zijn dus (min of meer) voor onafhankelijkheid, al dan niet binnen een losse, Belgische statenbond, maar zeggen het niet altijd in die bewoordingen. Nochtans is die duidelijkheid toch het minste waar de kiezer recht op zou hebben²⁷⁵. Al wordt de pil verzacht: door te wijzen op het kwade van extreem-rechts,

²⁷⁵ Mia DOORNAERT zegt in het artikel “Wat Vlaamsch is, soms valsch is”, D.S., 13.02.02, p. 10 hierover hetvolgende: “Bovendien, welke boodschap hebben kiezers aan „confederalisme”? Het Vlaams Blok heeft op dat punt tenminste het voordeel van de duidelijkheid: het komt openlijk uit voor zijn separatisme. Een van de twee kernpunten van die partij is haar onverzoenlijke vijandschap tegen België, hoe federaal en democratisch die staat ook moge zijn. „Confederalisten” daarentegen zijn separatisten die dat niet met zoveel woorden durven zeggen. (...) Democratische openheid vereist dat het streefdoel openlijk wordt uit de doeken gedaan”. In dezelfde zin betogen Koen LEMMENS, Paul DE HERT en Serge GUTWIRTH (docenten recht en criminologie aan de VUB) in het artikel “Laat nu maar eens duidelijk zijn: men kan niet én voor confederalisme én tégen Vlaamse onafhankelijkheid zijn” in *De Morgen* 22.12.06: “Er bestaat in de constitutionele doctrine (...) geen enkele discussie over het feit dat een confederatie of statenbond een samenwerkingsverband is waarbij onafhankelijke staten bij verdrag regelen welke bevoegdheden ze samen wensen uit te oefenen. Met andere woorden, wie zegt voorstander te zijn van een confederale Belgische staat (contradictio in terminis) is meteen ook vóór de onafhankelijkheid van de deelstaten. Een confederaal België impliceert dan ook dat aan de deelstaten een volledige soevereiniteit wordt, gegeven en dat zij nadien in een internationaal verdrag afspreken om bepaalde bevoegdheden samen uit te oefenen. Dit verdrag is evenwel op elk ogenblik opzegbaar. Hoe dan ook houdt een confederaal België in dat er een einde wordt gemaakt aan de grondwet en dat deze wordt vervangen door een internationaal verdrag. Confederalisme is dus geen doorgedreven vorm van federalisme. Confederalisme is wezenlijk iets anders en veronderstelt de onafhankelijkheid van de betrokken geconfedereerde staten. Concreet wil dat zeggen dat de confederalisten en de separatisten eigenlijk hetzelfde willen: de onafhankelijkheid van Vlaanderen. Alleen beloven de confederalisten dan om met de overige, voormalige Belgische

hun racisme, het “versterken van federale instrumenten” (men bedoelt: méér praten tussen deelstaten, ergo meer “juridisch confederalisme” en dus net het omgekeerde) de bekommernis om “geen separatist” te zijn, maar gewoon een “betere bevoegdheidsverdeling”, een “beter bestuur”, een “sociale staatsvorming” na te streven – als middel niet als doel –, de bezorgdheid om een “open Vlaanderen”, etc. Toch is het duidelijk in welke comfortabele positie het radicaal-rechtse verhaal op die wijze onherroepelijk belandt.

De radicaal-rechtsen behouden de zuiverheid van doctrine, die inherent is aan elke doctrinaire minderheidsgroep, en zien tegelijk als bonus hun programma stapsgewijs door alle andere “traditionele” partijen gerealiseerd, zonder dat zij ooit regeringsverantwoordelijkheid hoeven op te nemen. Extreem-rechts “Vlaanderen” creëert aldus door het radicale en maximalistische eisenpakket van de “Vlaamse” partijen, sommige ziekenfondsen en werkgeversorganisaties in de geesten van politiek Franstalig België het beeld van een natiestaat in wording die onverminderd naar onafhankelijkheid voortschrijdt.

De reactie van de Franstalige taalpartijen – de nominale christen-democraten, socialisten, liberalen en groenen – is om een front te vormen tegen “la Flandre nationaliste”, de ene nationalistische daad roept derhalve de andere in het leven. Het Franstalige nationalisme, het Waalse regionalisme, het rattachisme, bewegingen die ook reeds circa 100 jaar oud zijn kunnen zich als dusdanig voortdurend revitaliseren en nieuwe eisen stellen. Tegenover de splitsing van de sociale zekerheid zet men de aanhechting van alle faciliteitengemeenten bij Brussel, tegenover de eis tot regionalisering van de arbeidsmarkt, eist men een herfinanciering van “Franstalige” openbare sectoren enz. Het Franstalige nationalisme en het Waalse regionalisme krijgen aldus de kans om zich als de ware verdedigers van België op te stellen, terwijl ze dit natuurlijk in werkelijkheid noch door hun gedachtengang, noch door hun partijstructuren kunnen en willen zijn.

De Vlaamse taalpartijen worden zodoende nog meer opgezweept door wat ze als een zoveelste “Franstalig communautair offensief” kunnen betitelen. Zij zullen zeggen: “met ons valt nog te praten, maar met extreem-rechts is het een zaak van alles-of-niks”. Dit kan men een pure chantagepolitiek noemen.

Uiteindelijk verkrijgt het rijkere Noorden na de zoveelste grondwetsherziening nog meer bevoegdheden en het armere Zuiden nog meer geld. Dit compromis wordt door “Vlaams” extreemrechts (in de praktijk is dit thans de hele Vlaamse Beweging) als een schande bestempeld, een kaakslag een verraad tegenover “Vlaanderen” en de andere partijen. Deze taalextemisten willen niet onderdoen voor hun ideologisch origineel en zullen nog meer bevoegdheden eisen, in de naam van beter bestuur, van het recht op eigen instrumenten, van

deelstaten een internationaal verdrag te sluiten, terwijl de separatisten sensu stricto zelfs dat een brug te ver vinden. (...) Het blijft evenwel onaanvaardbaar dat bepaalde politieke partijen die beweren het confederalisme na te streven, verzwijgen dat zij dus voor Vlaamse onafhankelijkheid zijn. Van veel respect voor een eerlijk debat en voor de bevolking getuigt een dergelijke houding niet. Net zoals het betreurenswaardig is dat de pers nalaat hierop te wijzen.”

de onoverbrugbare verschillen om zo nog meer verschillen te creëren en dan weer opnieuw te splitsen.

De Franstalige nationalistenvan, de Waalse regionalisten kunnen alweer de Vlaams-nationalisten beschuldigen van onbillijke eisen en er prat op gaan niet meer te capituleren, de belangen van “Wallonië” en Brussel – liefst in een eenheid – veil te stellen en zich “voor te bereiden op het ergste”. Tegelijk zullen ze nieuwe eisen stellen i.v.m. territorium, terwijl ze zullen zeggen geen vragende partij te zijn inzake institutionele hervormingen. Hierop kan extreem-rechts inspelen teneinde het Franstalige imperialisme en alles wat het daaraan verbindt (hoe tegenstrijdig ook) zoals staats-socialisme en corruptie aan te klagen en alles begint weer van voren af aan.

Zulk een dialectisch proces is in België natuurlijk veel ouder dan het Vlaams Blok of Belang. In de periode vóór 1990 kan men in bovenstaande tien punten meer dan nu nog het VB vervangen door de buitenparlementaire Vlaamse Beweging (denken we maar aan de marsen op Brussel van de jaren 60 van de 20ste eeuw, aan het verzet tegen het Egmontpakt van 1977, aan de roep “geen frank meer voor Cockerill-Sambre” enz.) De grote “verdienste” van het Vlaams Blok of Belang ligt niet in een versnelling van het Belgische desintegratieproces, maar wel in volgende punten²⁷⁶:

- De idee van “Vlaamse” onafhankelijkheid behoort niet meer tot de denkwereld van Vlaamse extremisten maar is een bespreekbaar alternatief geworden²⁷⁷, even “eerbaar” als federalisme en confederalisme en veel “realistischer” dan unitarisme. De lange politieke crisis van 2007-2008 toonde dit op treffende wijze aan.
- Vermits het thema bespreekbaar is wordt de splitsing van België en het daarmee gepaard gaand nationalisme gebanaliseerd. Nationalisten worden door zogenaamd onverdachte intellectuelen als respectabele politici afgeschilderd. Sommige van hun campagnes worden zelfs als sympathiek bestempeld, zolang ze maar niet “eigen volk eerst” zeggen²⁷⁸.
- Alle gematigde vleugels in traditionele partijen, voor zover die nog bestaan, worden overvleugeld door de nationalistische die zich maar hoeven te beroepen op het succes van het Vlaams Belang en op de “normaliteit” van die ideeën. Om als flamingant gelijke tred te

²⁷⁶ Over de Vlaamse Beweging valt nog het volgende te zeggen: Sedert de splitsing van de nationale partijen en de oprichting van rechtstreeks verkozen regionale en communautaire parlementen (1995) hebben deze nieuwe instellingen de rol van de klassieke Vlaamse Beweging grotendeels op zich genomen.

²⁷⁷ Op 18 mei 2006 diende het VB in de Kamer van Volksvertegenwoordigers een Resolutie in ter ontbinding van de Belgische staat. Alle Nederlandstalige Kamerleden stemden voor (op de Kamervoorzitter, de Heer H. DE CROO), alle Franstaligen stemden tegen. Zie annalen van de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers: DOC 51 2494/001. Dit was natuurlijk symbolisch, maar het is een perfect voorbeeld van het fenomeen “bespreekbaarheid”.

²⁷⁸ Men denke aan het zetten van kleurlingen of mensen met een andere religie op een nationalistische lijst.

houden met dit als toekomstgericht bezien discours, wordt het bovendien moeilijker en moeilijker om nog maar iets “Belgisch” over te houden. De erfgenamen van de Volksunie (Spirit, daarna Vlaams Progressieven, thans SLP en de N-VA) zijn radicaler dan de moederpartij en andere, kleinere formaties (LDD, Vlott...) die zich “fatsoenlijk rechts” noemen, nemen probleemloos de ideologie van het VB integraal over.

Het is duidelijk dat de opeenvolgende staatshervormingen een dynamiek in zich inhouden. Hoe meer men splitst, hoe meer men immers bestaande verschillen vergroot en hoe meer verschillen men creëert. Hoe meer verschillen men creëert, hoe meer men splitst. Het is een vicieuze cirkel. Nooit zijn de bevoegdheden “homogeen” genoeg. Over die “homogene bevoegdheidspaketten” valt trouwens het volgende op te merken: hoe kunnen de Nederlandstalige partijen enerzijds zeggen dat ze voor homogene bevoegdheidspaketten zijn en anderzijds stellen maar delen van de sociale zekerheid te willen splitsen? Staan die twee beweringen dan niet haaks op mekaar? De traditionele politici spreken sinds 2005 ook over een eventuele herfederalisering van de geluidsnormen hoewel dat geen homogeen bevoegdheidspakket is. Zijn ze dan ook zo logisch om de hele milieupolitiek en waarom niet de daarmee samenhangende ruimtelijke ordening, openbare werken en economie mee te herfederaliseren en de facto de gewesten af te schaffen of minstens drastisch af te slanken? Wat is dan nog het nut van een federale staat buiten eventueel het bestaan van cultuurgemeenschappen?

Het Belgisch staatsmodel, waarover later meer, legitimeert alleszins de feitelijke splitsing van het land omdat het uitgaat van de noodzakelijke splitsing van niet-taalgebonden aangelegenheden. Het is overigens paradoxaal dat aan taalgebieden bevoegdheden worden toegekend, zoals milieu en economie, die landen en continentsgrenzen overstijgen en zeker niets met taal te maken hebben.

Het (hedendaagse) Vlaams-nationalisme (dat bestaat sinds 1917 en ingevoerd werd door de Duitsers – we herhalen het) streeft naar de vernietiging van België, zoveel is duidelijk. Toch werd het werk van deze ideologie voor 50% uitgevoerd door het francofoon nationalisme (bijvoorbeeld: vragen om de uitbreiding van het tweetalige Brussel) en, vooral vroeger dan, door het Waals regionalisme. Natuurlijk had de oprechte bekommernis om van België in 1830 een overwegend Franstalige staat te maken weinig of niets met nationalisme te maken. De liberale burgerij wilde de intellectueel “achtergestelde” Nederlandstaligen verheffen (dit werd als een filantropisch project opgevat) én tegelijk de Waalse dialecten en streektalen naar de haard verdringen (het laatste is overigens gelukt).

Dat dit géén imperialisme was, toont het feit aan dat deze opvattingen in grote mate gedragen werden door de Noord-Belgische bourgeoisie zelf, die van huize uit nochtans Nederlandstalig was. Van imperialisme kunnen we pas spreken wanneer er een gevestigde belangengroep, een bevolking of haar leiders gevestigd op een bepaald grondgebied haar territorium wil uitbreiden ten koste van lokale talen, lokale gebruiken enz. Dat is wat de Ieren

vanwege de Engelsen hebben ondergaan, de Polen vanwege de Duitsers en Russen, de indianen vanwege de Amerikanen. Maar dit proces is niét wat de Nederlandstaligen hebben ondergaan in België in de 19de en in een groot gedeelte van de 20ste eeuw.

Het was het sociale stratum dat imperatief was: de moedertaal en woonplaats waren categorieën die weliswaar van tel waren indien men carrière wilde maken en tot een zekere elite wou behoren of, anderzijds, factoren die achteruitstelling in de hand werkten, maar er was geen politiek programma, gedicteerd uit een (vreemde) hoofdstad dat beoogde de Belgen te conformeren. Dit gegeven vormt een sleutel om – tenminste vanuit psychologisch oogpunt – de tragedie van de gepolitiseerde, Belgische “broedertwist” te begrijpen. Alles wat gebeurd is, is des te pijnlijker omdat de Belgische bovenklasse zélf bepaalde gedachten huldigde, niet omdat een vreemde macht de Belgen wilde “verknechten”. Spreekt er iemand vandaag van Amerikaans of Brits imperialisme wanneer de high society en zelfs de lagere klassen klakkeloos Engelse termen overnemen? Zij doen dit omdat ze vandaag op globale schaal doen, wat de Belgische burgerij eertijds op nationale schaal deed.

Zolang “Vlaanderen” en “Wallonië” geen politieke concepten waren, kon er trouwens geen sprake zijn van imperialisme. Maar nu intellectuelen een zeker “Vlaanderen” en “Wallonië” ontdekt hadden (beide termen dateren van de jaren 1840) werden deze concepten dienstbaar. “Vlaanderen” en het “Vlaamse” volksbewustzijn als (gewild of ongewild) neveneffect van de sociale taalstrijd en Wallonië als product van alles wat niet-Vlaams/volledig Franstalig was. Plots konden deze zakelijke begrippen gebruikt worden. Natuurlijk was dit enkel mogelijk omdat binnen de Belgische natie een zekere Vlaamse intelligentsia de idee van een Vlaamse subnatie gecreëerd had en als dusdanig een legitimatie meende te geven aan een sociale strijd. Het antwoord van de wallinganten en francofone imperialisten die zich voordeden als goede Belgische patriotten was echter niet het genoegdoening schenken aan deze sociale eisen, maar meer nog de Vlaams-Belgische patriotten te beschuldigen van verraad aan België en hen – volkomen onterecht – te betichten van te willen aansturen op een scheiding des lands.

De gelijkschakeling van de twee talen (1898) is een mijlpaal in de geschiedenis van de Vlaamse Beweging, maar nog bleven zogenaamde Belgische patriotten, die eigenlijk (weze het hybride) Waals-Brusselse regionalisten geworden waren vasthouden aan de idee dat een democratische gelijkschakeling van het Frans en het Nederlands in héél België onmogelijk was omdat het de taalhomogeniteit van Wallonië zou aantasten. Onterecht beschuldigden ze de Vlaamse Beweging van een nationalisme waaraan ze zelf schuldig waren.

Natuurlijk heeft de Vlaams-nationalistische beweging hier handig op ingespeeld en zichzelf afgeschilderd als het slachtoffer en de dam tegen Franstalig nationalisme. Na de vastlegging van de taalgrens bleven sommige Franstalige politici ijveren voor een actieve verfransing van gebieden die rond Brussel lagen. Ook vandaag doen sommigen dit nog. We zitten dus met een situatie waarin een asociaal Franstalig nationalisme door een even asociaal Vlaams-nationalisme tegengewerkt wordt. Het ene wil grondgebied inpalmen, het andere wil

voornamelijk een rijke regio nog rijker maken (en dus nog lagere belastingen voor “Vlamingen” kunnen heffen) door het relatief armere “Wallonië” af te stoten.

Nochtans dient men op te letten met die term “verfransing”. Ongetwijfeld is het aantal Franstalige politici dat Nederlandstalig België vandaag nog officieel wil Franstalig maken op één hand te tellen. “Verfransing” duidt vandaag eerder op een demografisch proces waarbij niet-Nederlandstaligen (maar niet noodzakelijk Franstaligen) zich in Nederlandstalig België, en meer bepaald de rand rond Brussel vestigen. In die zin is de strijd tegen de “verfransing” die dus ook een strijd is tegen “verengelsing” of “vermoslimisering” een verloren strijd. Het is immers een strijd tegen de inherente meertaligheid en de globalisering van onze wereld alsook tegen de individuele vrijheid en meer bepaald de taalvrijheid ingeschreven in artikel 30 van de Belgische grondwet. Bovendien is zulk een strijd breed racistisch. Het gaat er immers om alle vreemde invloeden terug te dringen en in die zin maakt het huidige Vlaams-nationalisme dan ook deel uit van het extreem-rechtse gedachtegoed.

Vandaag de dag is de Franstalige agressie tegen het Nederlands sterk afgenomen, tenzij bij de kleine francofiele partij FDF. Integendeel, de Franse gemeenschap heeft eind jaren 90 tweetalige scholen opgericht en stelt zich heel tolerant op t.o.v. het Nederlands. Individuele tweetaligheid is geen taboe meer in Zuid-België, hoewel er nog een achterstand is op vlak van talenkennis – in de hand gewerkt door de door nationalistena gewilde splitsing van het departement onderwijs – met het noorden.

De Vlaams-nationalisten hebben deze gunstige evolutie echter niet begrepen en zien in dat zij hun slachtofferrol nodig hebben om vooruitgang te boeken op hun weg naar “Vlaamse” onafhankelijkheid. Zij proberen dus door een vijandige taal en voort terend op Franstalige fouten uit het verleden hun huidige taalstrijd te legitimeren en brengen zo opnieuw anti-“Vlaamse” gevoelens boven bij een deel van de Franstaligen. Het zijn vandaag de ondertussen rijk geworden slachtoffers van een vroegere, onterechte Franstalige minachting voor het Nederlands die de Franstaligen van vandaag (zij bedoelen: zij die het Frans als moedertaal hanteren) proberen af te schilderen als profiteurs en onderdrukkers (wat toch contradictorisch overkomt). Maar dat is nationalisme: alle middelen zijn goed om het doel te bereiken.

Bovendien is de angelsaksisering van de Westerse wereld veel bedreigender voor de Nederlandse taal dan het Frans ooit geweest is. Sedert Wereldoorlog II is Engels, veel meer dan het Frans, de lingua franca in de zakenwereld, in de cultuurwereld, de diplomatie en het hoger onderwijs. Dat het Frans veel van zijn prestige heeft verloren, heeft natuurlijk ook invloed gehad op de Belgische situatie. Ontegensprekelijk hangt de vernederlandsing van het openbare leven samen met het feit dat het Frans bij de burgerij aan prestige verloor...

Dit gezegd zijnde is de veeltaligheid van België geen bedreiging, maar net een troef. Het is

goed dat België door zijn drie talen aansluiting heeft bij drie cultuurzones: de Franse, de Duitse en de Nederlandse. 100 miljoen mensen op deze wereld hebben Frans als moedertaal en evenveel Duits. Het Nederlands wordt door 23 miljoen mensen gesproken.

Er is in heel de discussie nog een zeer belangrijke vluchtweg voor de Vlaams-nationalisten en voor de Waalse regionalisten. Zij kunnen erop wijzen – en zullen niet nalaten dit te doen – dat de zelfverklaarde antinationalist eigenlijk ook een Belgisch nationalist is. Aan zulk een repliek mag men zich verwachten wanneer men bijvoorbeeld vraagt wat nu eigenlijk het verschil is tussen de ideologie van het Vlaams Belang en het FDF.

Zijn Belgischgezinden nationalist? Het antwoord is neen. Neen, omdat de opbouw en verfijning van een Belgische democratie bezwaarlijk een nationalistisch proces kan genoemd worden, wanneer ze zich inschakelt in een Europees en globaal denken, wanneer ze verzaakt aan het soevereiniteitsprincipe en de logische eerste stap is naar een Europese federatie en naar een wereldrechtsorde. De nationalist kan hiertegen inbrengen dat men als Vlaams autonomist evengoed voor een ‘open Vlaanderen’ kan zijn, lidstaat van de Europese Unie. De vraag is natuurlijk of deze Europese Unie federalistisch, ergo democratisch, van inslag zal zijn of confederalistisch, ergo ondemocratisch. In het overgrote deel van de gevallen zullen nationalist kiezen voor soevereïnisme. Hiermee bekennen ze zich tot vermomde tegenstanders van een democratisch Europees project. Nochtans kan de nationalist erop wijzen dat hij beslist niet tegen meertalige staten is. Immers, Vlaanderen bevat Brussel. Waarom een meertalig “Vlaanderen” mogelijk is en een meertalig België niet, wordt er niet bijgezegd. Waarom “Vlaanderen” het recht heeft om Brussel te annexeren en tegelijk Vlaams-nationalisten zich kanten tegen een annexatie van “Vlaams grondgebied” bij Brussel is een even groot raadsel.

In laatste instantie kan de nationalistische denker stellen dat hij voor een federaal Europa is, maar dan wel met Vlaanderen als enige bestuurslaag tussen de steden en Europa. Wat in België niet lukt, gaat de nationalist dus in het kwadraat proberen in Europa dat nu al 25 lidstaten, 20 erkende talen en drie (Latijns, Grieks, Cyrillisch) alfabetten telt. Daar gaat hij wel werken met meertalige partijen en structuren.

Hij zal er wellicht nog aan toevoegen dat deze democratie in België door het verleden en de politieke evolutie onmogelijk gemaakt is. De nationalist vergeet hier echter dat het volledige onzin is zich steeds weer te beroepen op het verleden. In Europa zijn twee wereldoorlogen uitgevochten. Heeft dit de Fransen en de Duitsers, die in 1914 en in 1940 met elkaar een oorlog begonnen, ervan weerhouden om in 1951 de EGKS en de EEG in 1957 (voorloper van de E.U.) op te richten? Was dit project dan niet toekomstgericht? Is het beter voortdurend de onmogelijkheid van Duits-Franse samenwerking te beklemtonen omwille van de conflicten van de 20ste eeuw? Wie dit gelooft, kan met evenveel recht en reden beweren dat het VK in 1973 niet tot de E.U. moest toetreden omwille van de Napoleontische oorlogen. Het is niet omdat er zich ooit bepaalde evoluties hebben voltrokken, zoals het splitsen van de

Belgische, universalistische partijen dat men die niet mag betreuren of dat men die als fait accompli moet beschouwen. Waren degenen die de apartheid in Zuid-Afrika of het communisme in Oost-Europa hebben afgeschaft ook utopisch? De Zuid-Afrikanen, Oost-Duitsers, Hongaren, Spanjaarden, Portugezen, Grieken en – meer recent – de Oekraïners hebben elk op hun beurt komaf gemaakt met aftandse regimes. Ouderwetse structuren, zoals ons taalfederalisme, zijn een anachronisme. Wat belet de Belgen om hetzelfde te doen als de bevolkingen in voornoemde staten?

De realisatie dat vele Nederlandstaligen (zo'n 1 miljoen) recent in Zuid-België zijn gaan wonen en dat heel wat Franstaligen in Noord-België wonen, kan een oplossing snel dichterbij brengen. De vermenging van de Belgische bevolking is veel groter dan eerst gedacht. Een studie wees uit dat er 367.000 Franstaligen in Nederlandstalig België wonen²⁷⁹. Het ging om personen met het Frans als moedertaal of met één Franstalige ouder. Uit de peiling bleek ook dat deze Franstaligen wel degelijk Nederlands kennen (83%) en dat de Nederlandstalige Belgen over het algemeen open staan voor de Franstalige cultuur.

§2. 7 Nationalistisch taalgebruik

In België is het zeer interessant om te bestuderen welk taalgebruik nationalisten hanteren. Zij doen dit rechtstreeks in hun uitspraken, in hun toespraken, in hun artikels enz. Maar ook op een veel subtieler niveau zijn zij erin geslaagd om hun begrippenapparaat te doen doordringen in alle lagen van het maatschappelijk bestel. Eens zij immers, sedert de splitsing van de nationale partijen in de jaren 60 en 70, de reële macht meer en meer naar zich toetrokken, hebben ze ook gaandeweg de krijtlijnen bepaald waarrond alles moet besproken worden. In de realiteit betekent dit dat de hele Belgische samenleving wordt gedefinieerd vanuit “Vlaams”, of vanuit “Waaals” oogpunt. Dat dit voor de politieke wereld geldt, is duidelijk. Maar ook discussies over mobiliteit, milieu, het aantal geneesheren, vakantiebestemmingen, favoriet eten, tot zelfs het weerbericht toe worden geregionaliseerd, gedefederaliseerd en gecommunautariseerd. Belangrijk in dit proces is de uiterst markante en voortdurende herhaling van de woorden “Vlaanderen (Vlaams)”, “Wallonië (Waaals)” en “verschil” (verschillend).

“Vlaanderen” en “Wallonië” zijn creaties (net als elke deelstaat of staat) die betrekking hebben op een politieke ruimte of deze tenminste als één blok in de collectieve verbeelding voorstellen. De tegenstelling verwijst zeker ook niet naar de werkelijkheid, zoals we reeds

²⁷⁹ Op 6 oktober 2009 werd in de Belgische pers een artikel gepubliceerd over deze peiling van het bureau ‘Dedicated Research’, o.a. in *Le Soir* en het *Nieuwsblad*. Deze peiling werd in opdracht van de “Association pour la Promotion de la Francophonie en Flandre” (APFF) uitgevoerd. Het ging om een telefonische enquête die tussen 8 en 22 september 2009 werd afgenomen bij 2.535 personen uit de vijf Nederlandstalige provincies. Daaruit leidt de vereniging die de belangen van de Franstaligen in “Vlaanderen” verdedigt af dat er in Noord-België 367.000 Franstaligen wonen (166.000 in Vlaams-Brabant, 80.000 in West-Vlaanderen, 55.000 in Oost-Vlaanderen, 40.000 in Antwerpen en 26.000 in Limburg). Dat zou 5,9 procent van de Nederlandstalige bevolking zijn.

eerder zagen, maar slechts naar één deelaspect ervan dat het substitueert voor de realiteit vormt (de politieke realiteit). De realiteit, of wat door een meerderheid als realiteit naar voor wordt geschoven, in dit geval de bipolaire gedachtewereld van het nationalisme, is enkel maar mogelijk wanneer er op een psychologisch niveau zich een revolutie heeft voorgedaan die de culturele hegemonie van één bepaald discoursief heeft gevestigd. Welnu, in een samenleving waarin een denkwijze (ongeacht het aantal aanhangers) onaangevallen blijft op een openlijke wijze zal deze denkwijze na een tijd niet meer de 'ware' gedachtestructuur van een minderheidsgroep reflecteren, maar ook het veld waarbinnen alles en iedereen zich beweegt domineren. In zekere zin is de tweeledigheid en dychotomie waarover we het boven hadden het resultaat van een voortdurende psychologische oorlogsvoering van een kleine, maar zeer radicale en fanatieke minderheid die de fundamenteën van het "goede denken" bepaald heeft door zich als zakelijk, pragmatisch, toekomstgericht en realistisch te definiëren. Vandaar dat zoveel politici verleid worden door de nationalistische sirenes en dat zelfs zogenaamde Belgischvoelenden niet zullen nalaten om te wijzen op het feit dat ze "zeker niet tegen Vlaanderen zijn", of dat ze "zeker niet terugwillen naar het België van vóór 1970".

De zgn. onbetwistbaarheid van de denkstructuur wordt dan bewezen door ettelijke 'nuchtere vaststellingen' die steeds weer ongenueanceerd 'Vlaanderen' tegenover 'Wallonië' plaatsen: "de arbeidsmarkt verschilt dramatisch", "we maken fundamenteel andere keuzes", "de gezondheidscultuur verschilt", "we kennen elkaar niet meer", "de landsdelen drijven uiteen" enz. Men moet er zich van bewust zijn dat om een denkstructuur of een referentiekader niet alleen als onbetwistbaar, maar ook als goed en eerbiedwaardig te doen overkomen, het zeer nuttig is op evidenties te wijzen ("Vlamingen spreken Nederlands en dus hebben ze een volledig verschillende cultuur"), maar dat ook ingehamerd moet worden dat men spreekt voor de toekomstige generaties ("de splitsing van België is onvermijdelijk") en toont dat men vandaag bovenal een pragmaticus en een realist is. De Nederlandstaligen uit Noord-België zouden onderdrukt geweest zijn en dus is hun emancipatie een natuurlijk proces dat zal uitmonden in de oprichting van een nieuwe, soevereine staat.

Belangrijk is ook dat veelvuldig een bepaalde manier van spreken, ook in de pers, - de redacteurs van vele Nederlandstalige dagbladen zijn in dat opzicht zeer invloedrijk - namelijk lidwoorden in die in combinatie met een infinitief of een infinitief zonder lidwoorden worden gebruikt: "de Vlamingen eisen een staatsvorming", "de Walen stribbelen tegen", "de Walen hebben schrik van een staatsvorming", "Vlamingen en Walen hebben een andere visie inzake tabaksreclame" of zelfs "de Vlaming wil België splitsen" in het enkelvoud! Ook het veelvuldig herhaalde gezagsargument komt vaak voor of het feit dat men spreekt over iets wat algemeen geweten is: "er moet een staatsvorming komen", "het is onvermijdelijk", "iedereen weet dat de deelstaten nieuwe bevoegdheden nodig hebben", "het staat in de sterren geschreven". Waarbij vaak nog aan toegevoegd wordt: "wie dat niet gelooft loopt achter, is conservatief". Het valt ook op dat velen vaak niet rechtstreeks voor soevereiniteit pleiten, maar dit via een omweg doen. Ze spreken over "goed bestuur, dicht bij de mensen", "consequente toepassing van het subsidiariteitsprincipe", "de noodzaak aan

homogene bevoegdheidspaketten”, “het onvoltooide karakter van de staatshervormingen”, “eigen noden hebben nood aan een eigen aanpak”, “de win-win situatie voor alle deelstaten indien ze over instrumenten beschikken om een ‘aangepast beleid’ te voeren”... Dit komt allemaal neer op het feit dat men minder België wenst, en meer ‘Vlaanderen, c.q. Wallonië’, dat men, met andere woorden, België wil afbreken omdat men zeer goed weet hoe onpopulair deze standpunten eigenlijk zijn bij de bevolking. Uitzonderingen dienen evenwel gemaakt te worden voor een bepaald deel van de Vlaamse editorialisten en dag- of weekbladen (Knack, De Tijd, HBVL, GVA...) die openlijk en onomwonden pleiten voor het splitsen van België.

Er dient voorts ook op gewezen te worden dat nationalistische legitimatie van wat ze zeggen zeer graag halen bij gezagsfiguren: ‘topmensen uit het Vlaamse bedrijfsleven’, ‘prominente Vlamingen’, ‘het toonaangevende blad...’,... dit zijn dan zogenaamd “geen nationalistische”, maar “onverdachte bronnen”, wier mening blijkbaar niet in vraag gesteld mag worden²⁸⁰. Markant is ook dat velen pleiten voor de weg van de dialoog: ‘laat ons scheiden’ wordt ‘laat ons samenwerken voor meer eigen bestuur’²⁸¹. De bokshandschoen wordt ingeruild voor een fluwelen handschoen, alsof het resultaat anders zou zijn. Slechts één sector – en geen onbelangrijke – is (bijna volledig) onaangetaast gebleven voor deze nationalistische machtsgreep: de culturele. Door de gewenste culturele autonomie van de nationalistische (verkregen in 1970) is het Belgische artistieke leven allerminst ontdubbeld. We hebben het hier over schrijvers, cineasten, kunstcritici, musici enz. Zij beschouwen het nationalisme als bekrompen en enggeestig. De taalnationalisten laten dan ook geen gelegenheid voorbij gaan om hen om die reden te brandmerken als “slechte Vlamingen”. Ook in de sportwereld is de aversie tegenover nationalisme zeer groot.

De media pikken alleszins gretig in op het bipolaire discours (“Vlamingen-Walen” zonder de minste nuance) in talloze reportages, nieuwsbulletins, ja zelfs in weerberichten. In een beschaafd land als België hebben de VRT en RTBF zelfs verschillende ingangen, hoewel ze nog in hetzelfde gebouw gevestigd zijn, maar dat is om louter historische redenen. Nuances worden niet gemaakt, “de Vlamingen” denken wit, “de Walen” zwart. Uiteraard worden allerhande peilingen bewust beïnvloed door suggestieve vraagstellingen die bij voorbaat reeds opperen dat België gedoemd is om te verdwijnen (denken we in dit verband aan de plotse stijging van het aantal separatisten in peilingen van VRT en VTM tot 50% tijdens de regeringsvorming van 2007, terwijl ernstig wetenschappelijk onderzoek uitwijst dat het aantal separatisten in het Noorden van België hoogstens 10% bedraagt). Hieronder komen we overigens terug op deze en andere peilingen.

Wanneer zulke gezagsargumenten, voorspellingen en “vaststellingen” deel gaan uitmaken van het discursief dat een politieke waarheid vormt, zal zelfs de meest lauwe en ongeïnteresseerde

²⁸⁰ Zo meende bijvoorbeeld Jo Vandeurzen (voorzitter CD&V): “[de bedrijven] smeken om meer efficiëntie met een overheveling van meer sociaal-economische hefboomen. Staatshervorming is geen doel op zich, maar een middel voor efficiënter, dynamisch bestuur.” Interview van 24.04.06 in “Het Belang van Limburg”.

²⁸¹ De woorden van Patrick Dewael (VLD) n.a.v. de 700ste verjaardag van de Guldensporenslag in 2002.

burger op een subliminaal niveau wellicht of deze redenering onderschrijven, of de denkstructuur die hem door politici wordt aangereikt tenminste niet meer loochenen. In het 'beste' geval zal de reactie van de verontwaardigde burger dan zijn dat "Vlamingen" en "Walen" het toch goed hebben zoals het nu is, dat "Vlaanderen" en "Wallonië" weliswaar realiteiten zijn maar dat de verschillen leefbaar zijn, dat we solidair moeten zijn met Wallonië omdat zij dat ooit waren met ons enz. Op dit moment zijn er al zoveel hinderpalen ingebouwd dat een hele denkoefening nodig is en het voor een inwoner van België een grote afstandsname van de politieke "Vlaams/Waalse" realiteit vergt om terug te keren naar het vertrekpunt: dat een staat samengesteld is uit vrije mensen, waarvan de gezagsdragers moeten streven naar een beter, gelukkiger, socialer leven voor alle leden van deze gemeenschap i.p.v. haar op basis van een vermeend historisch revisionisme, in de naam van het eigene, door denkkaders die misschien gebaseerd zijn op een decennialange traditie, in naam van de onvermijdelijkheid etc. geografisch en etnisch te willen afbreken.

Nationalisten zullen in hun discussie inspelen op emoties. Ook wanneer al hun argumenten ontkracht zijn, zullen ze blijven stellen dat met "de Walen" niet valt samen te leven. Want die zouden imperialistisch, taalracistisch, enz. zijn, onwettige prerogatieven hanteren, staan op de eigen soevereiniteit en tevens voorstander zijn van nefaste maatregelen voor de andere bevolkingsgroep. De anderen bestoken bovendien het "eigen volk" met haatdragende uitspraken of zelfs haatcampagnes. In zo'n discussie kan men er nochtans op wijzen dat als wat de nationalist zegt waar is, de "andere" leiders zich blijkbaar schuldig maken aan een nationalistische politiek, waarbij ze enkel maar voor de eigen regio opkomen. De "anderen" zijn dus in hetzelfde bedje ziek als de nationalisten zelf. Het volstaat dan de discussie te sluiten en te zeggen dat niet de "andere", maar wel het nationalisme zelf bestreden moet worden. _

Vlaams-nationalisten nemen zich niet de moeite om te kijken naar ideologische wortels en onderliggende waardensystemen. Ze gooien alleen maar met modder en nodigen uit tot emotionele reacties. Zonder onderscheid is de Belgische gedachte voor hen één grote troep oubolligheid, heimwee naar het verleden, complotten van invloedrijke mannen om de heerlijke "Vlaamse" droom te dwarsbomen. Wie het verschil niet ziet tussen die twee vormen van argumentatie is werkelijk ziende blind.

Buitenlandse waarnemers begrijpen bijna niets van de stammentwisten hier. Zijn die dan allemaal oubollige nostalgici die het nieuwe licht nog niet hebben zien schijnen? Of is het juist de "Vlaamse" ("Waalse") politiek die in het Westen een aparte positie inneemt als de enige Westerse regio die zo sterk door het oude nationalistische denken is doordrongen en die een zo pathologische, ambivalente, schizofrene houding tegenover zijn eigen democratische structuren onderhoudt.

Zo is de unitaristische B.U.B. (Belgische Unie – Union belge) geen oubollige club (al wordt ze door de andere, traditionele partijen en hun aanhangers wel graag zo voorgesteld). Deze

centrumpartij of -beweging is voorstander van een modern, unitair, doorzichtig, eenvoudig, gedecentraliseerd en efficiënt bestuur waarin mensen van verschillende taalgemeenschappen samenwerken omdat in de moderne wereld juist méér i.p.v. minder taaloverbruggende parlementen nodig zullen zijn. We leven in een globale wereld, waarin individuen meer en meer hun eigen identiteit bepalen en die niet meer (automatisch) halen uit geografisch bepaalde collectieven (het eigen dorp, de eigen regio, het eigen volk).

Besluit hoofdstuk I

Het bijna utopische flamingantisme van de 19de eeuw, dat een tweetalig en unitair België nastreefde, heeft sinds de Eerste Wereldoorlog plaats gemaakt voor een rabiaat en fanatiek nationalisme, dat – eerst via het taalfederalisme – de splitsing van België nastreeft. De Vlaamse beweging die deze twee zeer verschillende strekking in het kader van haar geschiedkundige evolutie overkoepelt, is dus m.a.w. volledig getransformeerd en gedegeneerd. Een flamingant van de 19de eeuw is de tegenpool van een hedendaagse flamingant geworden.

De nationalisten, die het voortdurend zelf hebben over de vermeende oubolligheid van diegenen die ze zo smalend omschrijven als “belgicisten”, hebben in werkelijkheid zelf hun verleden niet verwerkt. We denken daarbij niet alleen aan de meest voor de hand liggende voorbeelden (collaboratie en amnestie in en na WO II), maar ook aan de voortdurende, terugkerende verwijzingen van nationalisten naar het verleden. De Guldensporenslag, de bloei van Vlaanderen (het graafschap, foutief vereenzelvigd met het huidige “Vlaanderen”) tijdens de middeleeuwen, de zogenaamde artificiële Belgische constructie van 1830, de pertinente onwaarheid dat de Belgische staat het Nederlands in 1830 en erna wilde uitroeien, de weigering van “de Walen” om in 1932 – we zijn ondertussen bijna een eeuw verder – de algehele tweetaligheid van België te aanvaarden, de (door henzelf gecreëerde) wafelijzerpolitiek van de jaren 70, de “verfransing” van het “Vlaamse” Brussel, de zgn. misdaden van Leopold II enzovoorts.

Eigenlijk dweilen de federalistische politici in België met de kraan open. Ze willen de politiek-communautaire problemen oplossen, maar zijn zelf gesplitst op taalbasis en laten separatistische partijen²⁸² meedoen aan de verkiezingen, geven hen zelfs geld en laten hen contracten afsluiten, die wegens hun oorzaak – het nastreven van de onafhankelijkheid – tegen de Belgische openbare orde ingaan en dus in feite nietig zijn. Daarbij komt dat het taalfederalisme polariserend werkt en het nationalisme aanmoedigt (wat hierna zal besproken

²⁸² VB, N-VA, Lijst Dedecker, RWF-RBF. Deze laatste partij heeft geen verkozenen en krijgt dus geen staatssteun, maar krijgt zeer waarschijnlijk financiële steun uit Frankrijk, wat verboden is door artikel 135bis, al. 1 van het Belgisch strafwetboek dat bepaalt: *“Hij die, rechtstreeks of onrechtstreeks, van een vreemde persoon of van een vreemde organisatie giften, geschenken, leningen of andere voordelen in enigerlei vorm ontvangt, teneinde geheel of ten dele te worden bestemd of gebruikt tot het voeren of te vergoeden, in België, van een werkzaamheid of een propaganda, die de integriteit, de soevereiniteit of de onafhankelijkheid van het Rijk kunnen aantasten of de trouw die de burgers aan de Staat en aan de instellingen van het Belgische volk zijn verschuldigd, kunnen doen wankelen, wordt gestraft met gevangenisstraf van zes maanden tot vijf jaar en met geldboete van duizend frank tot twintigduizend frank.”*

worden). Tegelijkertijd bant men nieuwe, waaronder unitaristische, partijen²⁸³ uit de media en doet men niets om een gezonde democratie zonder concurrentiebeperkende maatregelen in het leven te roepen. Zo gaat men nooit tot een duurzame oplossing komen van de Belgische problemen.

In de strijd om het begrippenapparaat, in de associatie van België met democratie, verdraagzaamheid en vooruitgang ligt voor de antinationalist de moeilijkste opgave, net omdat de nationalistische beelden reeds een verworven waarheid zijn. België heeft zowel nood aan een culturele (antinationalistische) als aan een institutionele revolutie (waarbij de sociaal-economische heropleving van bepaalde delen van Zuid-België niet uit het oog mag verloren worden).

²⁸³ de Belgische Unie – Union belge (B.U.B.)

II. HET FEDERALISME

§1. Inleiding

België is een klein land met iets meer dan 10 miljoen inwoners, de helft van het aantal van een grootstad als Mexico-stad en evenveel als Parijs of Londen. Toch telt ons land zes parlementen, zes regeringen, 600 parlementariërs en 60 ministers. In totaal zouden er in 2008, alle niveaus bijeen, 9.000 politici zijn in België. Heeft een klein land wel zoveel competent politiek potentieel? Leeft België niet boven zijn stand? Het spreekt vanzelf dat dit systeem een belangrijke meerkost voor de Belgen inhoudt. Bovendien wordt op die manier het hele besluitvormingsproces ingewikkeld, duur en inefficiënt. Het aantal ambtenaren is door het federalisme alleen maar gestegen zonder dat er daardoor noodzakelijkerwijze een betere dienstverlening is gekomen. Als er al een betere dienstverlening is, heeft die andere oorzaken (bijv. het aantrekken van bedrijfsmanagers in de politiek zoals in de al dan niet gedeeltelijk of geheel geprivatiseerde overheidsbedrijven, bijv. De Post, Belgacom, De Lijn, de TEC en de NMBS). Daar komt nog bij, en dat is wellicht de belangrijkste bedenking, dat het Belgische “federalisme” een democratisch deficit met zich meebrengt waardoor we ons vandaag de facto in een confederale situatie bevinden. De interne dynamiek van taalgebonden defederalisering, gevoed door het in het systeem ingebakken dualisme, is een bedreiging voor de eenheid van het land zelf en derhalve voor onze meertalige democratie.

Grosso modo valt de kritiek op het taalfederalistisch systeem in drie categorieën samen te vatten. De eerste categorie heeft betrekking op de materiële gevolgen van het systeem zelf. We denken daarbij in de eerste plaats aan het dure, inefficiënte, ingewikkelde, bureaucratische, corrumperende, overbodige, tijdverspillende, imagobeschadigende en ronduit absurde karakter van het systeem. Het tweede grote punt van kritiek op het taalfederalisme is de destabiliserende aard van de op taalbasis gesplitste instellingen die eruit voortvloeien. Destabiliserend voor de Belgische staat wegens hyperpolariserend allereerst, maar ook voor de E.U., voor de huidige Belgische deelstaten, voor het geluk en welzijn van de burgers en zelfs voor de vrede. Een derde punt van kritiek is het feit dat het taalfederalistische systeem lijnrecht tegen de democratie ingaat, discriminerend, asociaal en zelfs fasciserend is. Voorts is dit systeem tegengesteld aan de geest van de Grondwet, tegengesteld aan de Belgische geschiedenis, oubollig, onlogisch, overbodig en volkomen irrationeel en derhalve onverdedigbaar.

Naast het cultureel-nationalistisch probleem (zich vandaag hoofdzakelijk manifesterend in het nationalisme) en de sociaal-economische versterker (waarbij de verschillen tussen een zogenaamd “Vlaanderen” en een zogenaamd “Wallonië” eenzijdig bekeken en gedramatiseerd

worden), de parti- en mediocratie (zie deel IV) is dit institutioneel probleem vandaag het belangrijkste euvel in de Belgische problematiek. Het is een gevolg van de cultureel-nationalistische en sociaal-economische problemen/oorzaken, maar is zijn eigen leven gaan leiden en is zo op zich een oorzaak geworden van de Belgische communautaire problemen. Overigens wordt het nationalisme en de taalapartheid door de staatsstructuur gelegitimeerd en geïnstitutionaliseerd. Bovendien worden de verschillen tussen de Belgische gewesten niet weggewerkt, maar door een versnipperde economische politiek versterkt. Die verschillen tussen gewesten gebruiken nationalistische dan weer als “argument” om een splitsing van België te bepleiten of om verdere defederalisering te eisen. Het is een vicieuze cirkel.

Een studie en reflectie over het nut van wat men het Belgische federalisme pleegt te noemen, is nuttig, ook in Europees perspectief, waar de klemtoon ligt op meertalige en democratische samenwerking. Het is niet zo dat men het Belgische federalisme niet in vraag mag stellen, omdat “gedane zaken geen keer nemen”. De vereniging van West- en Oost-Duitsland, de val van het communisme in het Oostblok en het nieuwe multiculturele en meertalige Zuid-Afrika zijn het beste bewijs van het feit dat grote staatkundige veranderingen kunnen plaatsvinden wanneer bepaalde systemen niet meer voldoen.

De traditionele politici zeggen vaak dat men niet meer terug zou kunnen naar het “België van vroeger”, het zogenaamde “Belgique à papa” en dat de staats hervormingen “onomkeerbaar” zouden zijn. Ze zeggen ook dat er een nieuwe staats hervorming “moet” komen om België verder uit te hollen. Dat zijn vreemde stellingen.

Ten eerste wordt dat “Belgique à papa” nooit gedefinieerd. Meestal kunnen de traditionele politici geen definitie van dit concept geven en sturen ze de argeloze burger met een onzinnig kluitje in het riet.

Als men doelt op het ééntalige België van de 19de eeuw en de eerste helft van de 20ste eeuw waarin bepaalde Nederlandstaligen de al dan niet terechte indruk hadden door de Franstalige minderheid te worden gediscrimineerd, volstaat het te zeggen dat de taalwetten het Nederlands en zelfs het Duits op gelijke voet met het Frans hebben geplaatst en dat het Nederlands de enige bestuurstaal is in het noorden van het land en het Frans in het zuiden. In zekere zin heeft men het vroegere “Belgique à papa” vervangen door twee “nieuwe Beligiques à papa”, een ééntalig noorden en een ééntalig zuiden. Men kan dat bezwaarlijk een vooruitgang noemen, integendeel.

Indien men het “Belgique à papa” definieert als het unitaire België dient men op te merken dat die staatsstructuur nooit noemenswaardige problemen heeft opgeleverd (men mag staatsstructuur niet verwarren met taalwetten) en integendeel borg stond voor de economische wonderen van het einde van de 19de eeuw alsook van de jaren ‘50 en ‘60 van de 20ste eeuw toen België één van de sterkste economieën ter wereld had met een zeer lage werkloosheid. De provincies hebben nooit een probleem gesteld. Integendeel, de provinciale

decentralisatie werkte zeer goed. Vandaag vragen nochtans verschillende traditionele politieke partijen de afschaffing van de provincies. Eigenlijk zijn de provincies het slachtoffer van zaken waarmee ze niets te maken hebben. In welke mate hebben de provincies immers schuld aan de huidige politiek-communautaire problemen? Wat hebben ze misdaan? Niets. Ze zijn voor de nationalistes gewoon “te Belgisch” en zouden het institutioneel probleem wel eens mee kunnen oplossen...

Bovendien verdwijnen niet aangepaste structuren en maken ze plaats voor nieuwe die meestal een mengsel zijn van oude en nieuwe, bijv. in de voormalige oostbloklanden na de val van het communisme, in Duitsland na de tweede wereldoorlog en in Zuid-Afrika na het verdwijnen van de apartheid. Natuurlijk zeiden de communisten, nazi's en blanken toen ook dat het systeem modern was en altijd zou blijven. De geschiedenis heeft hen echter ongelijk gegeven. De ongewenste systemen zijn verdwenen. Zo kan het in België ook gebeuren met het federalisme.

Ten tweede moeten die traditionele politici dan eens uitleggen wat de voordelen zijn van hun federalisme gebaseerd op taalgrenzen met zes regeringen en zes parlementen en in welke zin zulk een systeem als “modern” kan bestempeld worden. Het heeft immers veel weg van een taalapartheidsregime waar de contacten tussen de taalgroepen zoveel mogelijk worden gemeden, exact het tegenovergestelde van wat men in de Europese Unie doet .

O.i. is het Belgique à papa eerder het België van de jaren 80 en 90 van de twintigste eeuw met zijn schandalen, staatshervormingen, nachtelijke regeringsonderhandelingen en dus zelfs dat van vandaag, maar dat zullen de taalnationalisten niet graag toegeven.

Als zij zeggen dat er een nieuwe staatshervorming moet komen in de richting van nog meer splitsingen van bevoegdheden, geven zij dan niet toe dat de vorige staatshervormingen mislukt zijn en hun huiswerk dan ook zeer slecht hebben gemaakt? Wat is de grens aan die schijnbaar oneindige stroom van staatshervormingen? Wat is het einddoel?

De essentie is echter dit: de traditionele politici wensen uiteraard het behoud van het ingewikkelde, inefficiënte, geldverslindende en taaldiscriminerende federalisme aangezien er veel mandaten mee gemoeid zijn en dus veel geld en macht. Bovendien kunnen de burger en de pers de politici zo moeilijker controleren omdat er juist zoveel zijn.

Men zou zich de vraag kunnen stellen waar de institutionele opdeling van België precies begint. Op het eerste gezicht kan men hierop antwoorden dat vanaf 1970 de unitaire staat werd opgebroken. Sommigen suggereren in 1980 omdat vanaf toen gewesten en gemeenschappen op een autonome wijze niet-taalgebonden materies konden beheren. Het vastleggen van het territorialiteitsbeginsel (1932) en de definitieve vastlegging van de taalgrens (1963) zijn ongetwijfeld belangrijke stappen in de politieke opdeling van België. Anderzijds is het niet zo dat het louter creëren van taalgebieden, zelfs niet van een taalgrens,

aanleiding moest geven tot het opdelen van de Belgische, meertalige democratie.

Vanaf 1960 echter werd de unitaire radio- en televisie-omroep NIR opgesplitst in een BRT en een RTB. Wel bleef de nationale regering verantwoordelijk voor deze staatsinstelling. Deze embryonale splitsing van de media had op termijn vergaande gevolgen, uiteindelijk uitmondend in twee hermetisch gescheiden openbare media, waar zelfs de ingangen afzonderlijk zijn. Vanaf datzelfde jaar 1960 werd het ministerie van Cultuur overigens ook opgedeeld beheerd door een minister en een staatssecretaris, beiden van een verschillende taalrol. Vanaf de regering Harmel I (1965-1966) werd het departement Cultuur opgedeeld in een sectie Franse en een sectie Nederlandse Cultuur (later: Vlaamse/Waalse cultuur en Waalse zaken). In de jaren '70 werden, ondanks de formele aanvaarding van het federalisme, de ministeries voor gewestelijke economie in de schoot van de nationale regering opgericht. Vanaf de regering Tindemans I (1974-1977) werden de ministeries van nationale opvoeding, ruimtelijke ordening en huisvesting opgesplitst in een Franstalige en een Nederlandstalige vleugel. In feite ontstond vanaf 1965 tot en met 1980 een soort overgangperiode waarin het "federalisme" werd voorbereid door een steeds verdere opsplitsing van departementen. Vanaf het moment echter dat de gemeenschappen en de gewesten autonome structuren waren (augustus 1980) verdwenen hun vertegenwoordigers – de staatssecretarissen toegevoegd voor het Vlaams en Waals gewest – of zelfs hele departementen (bijv. toerisme of ruimtelijke ordening) uit de nationale regering. Voor wat het Brussels gewest betrof, was dit pas het geval in 1988 (Valkeniers van de VU en Thys van de PSC waren de twee laatste nationale staatssecretarissen voor het Brussels Gewest). Ongetwijfeld heeft de geleidelijke en trage evolutie van de staatshervormingen, waarbij uiteindelijk steeds minder centrale overheid overbleef, samen met de ongehoorde complexiteit van de materie het geheel makkelijker verteerbaar gemaakt bij grote delen van de bevolking. Hun mening werd (en wordt) overigens nooit gevraagd. Een referendum over de staatshervormingen is immers een levensgroot taboe terwijl het door velen werd geopperd in het kader van de discussie over de Europese grondwet in 2003 tot 2005.

De bedoeling van dit hoofdstuk is de onhoudbaarheid van ons taalfederalistisch systeem aan te tonen. Daarvoor is het nodig om eerst en vooral de Belgische staatsstructuur uit te leggen, waarbij we vervolgens zullen pogen om paal en perk te stellen aan de heersende begripsverwarring tussen unitarisme, federalisme, confederalisme, decentralisatie, centralisme, regionalisme, autonomie, separatisme, attachisme, heel- en grootneerlandisme en separatisme. Deze termen worden vaak – al dan niet bewust – door en onder mekaar gebruikt waardoor elke ernstige discussie bij voorbaat onmogelijk is. Vervolgens zou het goed zijn om de huidige Belgische staatsstructuur te toetsen aan bepaalde kenmerken die men in elke federale staat terugvindt en anderzijds de confederale mechanismen erin te ontwaren. Is het overigens niet vreemd dat de huidige politieke klasse die zich zo heftig verzet tegen unitarisme net dit staatsstelsel blijkbaar een deugdelijke keuze vindt voor de gemeenschappen en gewesten?

Nadat er duidelijkheid is geschapen in de wirwar aan termen zullen we onze fundamentele

punten van kritiek op het Belgische taalfederalisme formuleren teneinde een ander en nieuw denkkader voor het toekomstige België te creëren.

§2. De Belgische staatsstructuur vandaag

Het ligt niet in onze bedoeling hier de hele, bijzonder complexe, Belgische staatsstructuur te schetsen. Deze paragraaf dient enkel als leidraad. Ze wil de lezer iets meer wegwijs maken in het “Belgisch labyrint”. Hierover hebben politicologen en juristen exhaustieve werken geschreven, die – veel beter dan deze summier samenvatting – aangeven hoe de Belgische, politieke realiteit er vandaag uitziet.

Welke specifieke elementen kenmerken de Belgische federale staat?

ALGEMEEN

België is een constitutionele en parlementaire Monarchie. Alle machten gaan uit van de Natie (artikel 33 van de Belgische Grondwet), namelijk de Grondwet. België is juridisch gezien een federale staat bestaande uit 3 gewesten en 3 gemeenschappen (art. 1- 3 Grondwet) alsook 4 taalgebieden (art. 4 Grondwet). Het Vlaamse gewest omvat de provincies Antwerpen, Limburg, Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen en het Waalse gewest omvat de provincies Henegouwen, Luik, Luxemburg, Namen en Waals-Brabant (art. 5 Grondwet). Het Brussels gewest behoort tot geen enkele provincie. De federale staat en de deelgebieden oefenen hun bevoegdheden uit met inachtneming van de federale loyauteit (art. 143 Grondwet). Eventuele bevoegdheidsconflicten worden beslecht door het Grondwettelijk Hof (art. 142 Grondwet).²⁸⁴

FEDERALE UITVOERENDE MACHT

1. Samenstelling

Het Belgisch staatshoofd is de Koning²⁸⁵ die zijn ministers benoemt en ontslaat (artikel 96 van de Belgische Grondwet van 17 februari 1994). De Koning bezit de federale uitvoerende macht (artikel 37 van de Grondwet) en maakt ook deel uit van de federale wetgevende macht samen met de Kamer en de Senaat (artikel 36 Grondwet). De federale regering bestaat uit maximaal 15 ministers. De regering is paritair samengesteld per taalgroep, de Eerste Minister eventueel uitgezonderd (art. 99 Grondwet). De ministers zijn verantwoordelijk tegenover de Kamer van Volksvertegenwoordigers (art. 101 Grondwet). De federale staatssecretarissen zijn

²⁸⁴ Tot 2006 heette dit Hof Arbitragehof

²⁸⁵ De Grondwet bedoelt met “Koning” de persoon van de Koning alsook de ministers verenigd in de Ministerraad (art. 99 Grondwet); de troonsopvolging wordt bepaald door erfopvolging en eerstgeboorterecht in de familie van Leopold I van Saksen-Coburg (art. 85 Grondwet). De persoon van de Koning is onschendbaar; zijn ministers zijn verantwoordelijk (art. 88 Grondwet).

lid van de federale regering, maar maken geen deel uit van de ministerraad. Zij worden toegevoegd aan een minister (art. 104 Grondwet).

2. Bevoegdheden

De Koning bekrachtigt de wetten en kondigt ze af (artikel 109 Grondwet). De Koning voert ook de wetten uit d.m.v. koninklijke en ministeriële besluiten (art. 108 Grondwet). Hij verleent de graden in het leger en benoemt de ambtenaren (art. 107 Grondwet). Hij benoemt ook de rechters (artikel 151 §5 Grondwet) alsook de ambtenaren van het openbaar ministerie (art. 153 Grondwet). Hij heeft tevens de leiding over de federale buitenlandse betrekkingen, sluit de verdragen in federale materies en voert het bevel over de krijgsmacht (art. 167 Grondwet).

3. Werking

De persoon van de Koning alleen is handelingsonbekwaam; geen daad of uitspraak van de persoon van de Koning kan gevolg hebben wanneer zij niet mede-ondertekend is door een minister (artikel 106 Grondwet). Zo kan de persoon van de Koning geen toespraak houden of koninklijk besluit ondertekenen zonder ministeriële verantwoordelijkheid. De Ministerraad neemt zijn beslissingen bij consensus. Dit is een gebruik.

FEDERALE WETGEVENDE MACHT

1. Samenstelling

De federale wetgevende macht wordt gezamenlijk uitgeoefend door de Koning, de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat (art. 36 Grondwet).

Het federale parlement, waarvan de leden minstens één maal om de vier jaar worden verkozen bij enkelvoudig stemrecht (art. 61, 65 en 70 Grondwet), bestaat uit één federale Kamer (150 leden) (art. 63 Grondwet) en één federale Senaat (71 leden, waaronder rechtstreeks verkozen senatoren, gemeenschapssenatoren en gecoöpteerde senatoren) (art. 67 Grondwet)²⁸⁶. Het federale Parlement is tevens de enige Grondwetgever (art. 195 Grondwet). De Senaat wordt gekozen via een Nederlandstalige en een Franstalige taalrol (art. 43 Grondwet).

2. Bevoegdheden

Het federale parlement stemt de wetten. Sinds de grondwetsherziening van 1993 hebben Kamer en Senaat niet meer dezelfde bevoegdheden. Er zijn nu drie soorten: exclusieve

²⁸⁶ De kinderen van de soeverein noemt men “senatoren van rechtswege”; theoretisch zetelen zij ook in de Senaat.

bevoegdheden van de Kamer, vooral naturalisaties en begroting (art. 74 Grondwet), gelijke bevoegdheden, zoals grondwetsherzieningen en organisatie van de staat (het vroeger systeem van gelijke behandeling) (art. 77 Grondwet) en voor het overige bevoegdheden van de Kamer met een evocatierecht voor de senaat volgens een beperkt, maar redelijk ingewikkeld pendelsysteem (art. 78-81 Grondwet). In principe kan de wet alle beleidsdomeinen omvatten omdat ons grondwettelijk systeem de term “wet” niet definieert. De wet wordt alleen beperkt door wat de grondwet oplegt (art. 33 Grondwet). Dat houdt onder andere in dat de wet de bevoegdheden van de gewesten en de gemeenschappen alsook van de Europese Unie dient te respecteren²⁸⁷. De residuele legislatieve bevoegdheid ligt echter nog steeds bij de federale wetgever omdat alleen de bevoegdheden van de gewesten en gemeenschappen limitatief zijn opgesomd en dit ondanks de libellering van het nog niet in werking getreden artikel 35 van de Grondwet²⁸⁸.

3. Werking

Normaal gezien gebeurt de stemming van de wetten bij gewone meerderheid op voorwaarde dat de meerderheid van de leden aanwezig is (art. 53), maar wijzigingen van de bijzondere wetten en de taalgebieden vereisen de aanwezigheid van de meerderheid van de leden van elke taalgroep, een algemene tweederde meerderheid van de stemmen met een meerderheid van de stemmen in elke taalgroep (art. 4 Grondwet; art. 115 en v. Grondwet). Grondwetswijzigingen moeten voorafgegaan worden door een verklaring tot herziening van de grondwet, de ontbinding van de kamers en verkiezingen. Zij worden slechts aangenomen als tweederde van de leden van elke kamer aanwezig zijn bij de stemming en als het voorstel tweederde van de stemmen haalt.

Via de Senaat grijpen de deelstaten trouwens rechtstreeks in op de grondwetsherzieningen.

In principe vertegenwoordigen de leden van beide Kamers het hele land en niet enkel hun kiezers (art. 42 Grondwet), maar in de praktijk vertegenwoordigen zij vooral hun kiezers en meer nog de partij aan wie ze dikwijls hun verkiezing te danken hebben. De Belgische politieke partijen zijn bijna allemaal gesplitst op taalbasis. De grondwet spreekt niet over politieke partijen, maar ze spelen een cruciale rol in de wetgevende macht en in de Belgische politiek in het algemeen. Zo schreef M. UYTTENDAELE dat 80% van de verkozenen verkozen geraken wegens hun gunstige plaatsing op de kieslijst en deze gunstige plaats het gevolg van loutere partijbeslissingen is²⁸⁹. Bovendien speelt het effect van de lijststem in die

²⁸⁷ Art. 34: “De uitoefening van bepaalde machten kan door een verdrag of door een wet worden opgedragen aan volkenrechtelijke instellingen.”

²⁸⁸ Art. 35: “De federale overheid is slechts bevoegd voor de aangelegenheden die de Grondwet en de wetten, krachtens de Grondwet zelf uitgevaardigd, haar uitdrukkelijk toekennen.

De gemeenschappen of de gewesten zijn, ieder wat hem betreft, bevoegd voor de overige aangelegenheden onder de voorwaarden en op de wijze bepaald door de wet. Deze wet moet worden aangenomen met de meerderheid bepaald in artikel 4, laatste lid.”

²⁸⁹ M. UYTTENDAELE, *Droit constitutionnel belge*, Bruylant, Brussel, 2001, p. 177 : « Ensuite, ce système permet

mate mee dat lager geplaatste kandidaten meestal geen schijn van kans hebben om verkozen te worden, met de notabele uitzondering van de lijstduwer. Aangezien het ook de politieke partijen met verkozenen – en vooral met veel verkozenen - zijn die de openbare media controleren en die partijen in totaal méér dan 50 miljoen euro per jaar ontvangen aan staatssteun, mag men gerust stellen dat België niet alleen een constitutionele monarchie en een federale staat is, maar ook een participatie, waarin nieuwe partijen²⁹⁰ nauwelijks of geen kansen krijgen. Dat verklaart waarom de zeer belangrijke minderheid van unitaristen in België momenteel geen enkele vertegenwoordiger heeft in het federale parlement.²⁹¹

GEWESTEN EN GEMEENSCHAPPEN

1. Algemeen

Sinds 1970 werd België stilaan omgevormd van een unitaire tot een federale staat met gewesten en gemeenschappen (art. 1 Grondwet).

België telt verschillende (soorten) deelstaten, elk met hun specifieke parlementen en regeringen:

- Het “Vlaams” parlement (124 leden) en de “Vlaamse” regering (11 leden) vertegenwoordigen de “Vlaamse” Gemeenschap en het “Vlaams” gewest;
- Het “Waals” Parlement (75 leden) en de “Waalse” regering (4 leden) vertegenwoordigen het “Waalse” Gewest;
- Het Brussels Parlement (89 leden) en de Brusselse regering (5 leden waarvan minstens 2 Nederlandstalige leden) vertegenwoordigen het Brussels Gewest;
- De “Franse” Gemeenschapscommissie (COCOF) bestaat uit een Raad van Franstalige Brusselaars komende uit de Franstalige gemeenschapsraad (wetgevend orgaan) en een College bestaande uit de Franstalige Brusselse ministers (uitvoerend orgaan); ze is bevoegd voor de gemeenschapsbevoegdheden van de Franse gemeenschap in het Brussels gewest;
- De “Vlaamse” Gemeenschapscommissie (VGC) telt dezelfde karakteristieken als de COCOF, buiten het feit dat zij geen wetgevende bevoegdheid heeft (zij hangt af van de Vlaamse Gemeenschap); ze is bevoegd voor de gemeenschapsbevoegdheden van de “Vlaamse” gemeenschap in het Brussels gewest;

aux états-majors des partis de jouer un rôle déterminant dans la désignation des représentants de la Nation. » [...] « On peut affirmer, sans exagération, que 80% des élus sont connus dès avant le jour de l'élection. Celle-ci consiste, pour l'essentiel, en une vaste ratification du choix préalable des partis. »

²⁹⁰ zoals bijvoorbeeld de Belgische Unie – Union belge (B.U.B.)

²⁹¹ Peilingen uit 1999 en 2007 wijzen uit dat het hier gaat over minimum 30% van de Belgen, waaronder minimum 15% van de Nederlandstalige Belgen (KUL 1999, De Standaard-Le Soir maart 2007).

- De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie combineert de leden van de COCOF en de VGC en kent een Wetgevend orgaan (=Verenigde Vergadering) en een uitvoerend orgaan (=Verenigd College); ze is bevoegd voor de bicommunautaire aangelegenheden in het Brussels gewest;
- Het Parlement van de “Franse” Gemeenschap (94 leden, i.e. de 75 leden van het “Waaals” Parlement en 19 Franstalige Brusselse Parlementsleden) en de regering van de “Franse” gemeenschap (4 leden) vertegenwoordigen de “Franse” gemeenschap;
- Het Duitstalige parlement (25 leden) en de Duitstalige regering (3 leden) vertegenwoordigen de Duitstalige gemeenschap;
- Ondergeschikt aan de deelstaten bevinden zich 10 provincies en 589 gemeenten.

Voor “grensoverschrijdende” aspecten kunnen de gemeenschappen en gewesten onderling samenwerkingsakkoorden sluiten.

2. Samenstelling

Elk gewest en elke gemeenschap bestaat uit een raad en een regering.

Momenteel is er een raad van de Vlaamse gemeenschap, een raad van het “Vlaams” gewest (gefusionieerd tot een “Vlaamse raad” of Vlaams Parlement”), een raad van de “Franse” gemeenschap²⁹², een raad van het “Waaals gewest” en een raad van de Duitstalige gemeenschap. Sinds 2001 worden die raden “parlementen” genoemd. De leden worden sinds 1993-1994 reeds verkozen tijdens de regionale verkiezingen die om de 5 jaar worden gehouden (art. 117 Grondwet) door de kiesgerechtigde inwoners van elke gemeenschap of gewest (artikel 24 van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot Hervorming van de instellingen; artikel 8 van de Wet van 31 december 1983 tot Hervorming van de instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap en artikel 13 van de Bijzondere Wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen).²⁹³

Er is ook een regering per gemeenschap en gewest (art. 121 Grondwet). De “Vlaamse” regering treedt na de fusie op voor zowel het “Vlaams” gewest als de “Vlaamse” gemeenschap. De leden van die regeringen worden gekozen door hun raad (art. 122 Grondwet; art. 59 Bijz. Wet 08.08.1980; art. 49 Wet 31.12.1983 Duitstalige gemeenschap en art. 34 Bijz. Wet 12.01.1989 Brussels gewest) en dus niet benoemd door de Koning zoals de federale ministers en staatssecretarissen.

²⁹² De terminologie is uiteraard ongelukkig aangezien “Franse” aan Frankrijk doet denken terwijl het wel degelijk gaat over een Belgische instelling. Men zou dus beter spreken van “Franstalige” naar analogie met “Duitstalige”. De “Vlaamse” Raad en gemeenschap, die ook bevoegd is voor Brussel zou beter het adjectief “Nederlandstalig(e)” gebruiken.

²⁹³ Sinds de grondwetsherziening van 1993-1994 zetelen er ook gemeenschapssenatoren in de Senaat (art. 67 Grondwet)

3. Bevoegdheden

Grosso modo kan men stellen dat in 1970 de taalgemeenschappen werden gecreëerd bevoegd voor culturele aangelegenheden en in 1980 de gewesten bevoegd voor ruimtelijke ordening, huisvesting, milieu, energie en regionale economie. In 1980 werden ook de gemeenschapsbevoegdheden uitgebreid tot sport, toerisme en persoonsgebonden aangelegenheden zoals een deel van het gezondheidsbeleid en de bijstand aan personen (gezins- en immigratie- en bejaardenbeleid, jeugdbescherming). De bevoegdheden van gemeenschappen en gewesten werden gevoelig uitgebreid in 1988: onderwijs werd een gemeenschapsbevoegdheid en landbouw, tewerkstelling, openbare werken en vervoer werden gewestbevoegdheden behoudens de spoorwegen en de luchthaven via Zaventem. In 1993 werd België door de Sint-Michielsakkoorden officieel een federale staat (bevestigd in de nieuwe grondwet van 17 februari 1994). De gemeenschappen en gewesten kregen toen voor het eerst verdragsbevoegdheid in het kader van de aan hen toegekende bevoegdheden (art. 167 Grondwet). In 2001 zorgde het Lambermontakkoord ervoor dat de gewesten volledig bevoegd werden voor landbouw, buitenlandse handel en ondergeschikte besturen (provincies en gemeenten)²⁹⁴.

De gewest- en gemeenschapsparlementen stemmen decreten (art. 118 Grondwet; art. 19 Bijz. Wet 08.08.1980 Hervorming Instellingen; art. 6 Wet 31.12.1983 Duitstalige gemeenschap), behalve in Brussel waar het gaat om ordonnanties (art. 4 en 8 Bijz. Wet 12.01.1989 Brussels gewest). Zij doen dit in het kader van de aan hen toegewezen bevoegdheden en in samenwerking met de gewest- of gemeenschapsregeringen die ook initiatiefrecht hebben en de decreten bekrachtigen en afkondigen (art. 17, 18 en 21 Bijz. Wet 08.08.1980; art. 7 Wet 31.12.1983 Duitstalige gemeenschap en art. 6 en 8 Bijz. Wet 12.01.1989 Brussels gewest).

De decreten kunnen rechtsbepalingen bevatten in aangelegenheden waarvoor de raden niet bevoegd zijn voor zover die bepalingen noodzakelijk zijn voor de uitoefening van hun bevoegdheid (art. 10 Bijz. Wet 08.08.1980²⁹⁵; art. 5 Wet 31.12.1983 en art. 4 Bijz. Wet 12.01.1989). Binnen de grenzen van hun bevoegdheden kunnen de gemeenschappen en gewesten ook strafbepalingen uitvaardigen (art. 11 Bijz. Wet 08.08.1980; art. 5 Wet 31.12.1983 en art. 4 Bijz. Wet 12.01.1989).

De gewest- en gemeenschapsregeringen voeren de decreten uit (art. 20 Bijz. Wet 08.08.1980;

²⁹⁴ De provincies en de gemeenten zijn gedecentraliseerde entiteiten, die taken uitvoeren voor de federale staat, de gemeenschappen en vooral de gewesten. Zij staan ook onder de controle van deze laatste. Na de splitsing van de provincie Brabant in 1995 zijn er 10. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest behoort niet tot een provincie.

²⁹⁵ men kan hier een bijkomende uitholling in zien van de federale bevoegdheden, maar de bepaling werd versoepeld in 1988 want tevoren moesten deze bepalingen "onontbeerlijk" zijn wat tot verwarring heeft geleid in de rechtspraak van het toenmalige arbitragehof.

art. 7 Wet 31.12.1983 en art. 8 Bijz. Wet 12.01.1989) en regelen hun eigen administratie (art. 87 Bijz. Wet 08.08.1980; art. 54 Wet 31.12.1983 en art. 40 Bijz. Wet 12.01.1989). Zij bezitten ook nog accessoire bevoegdheden (art. 78 en v. Bijz. Wet 08.08.1980; art. 51 Wet 31.12.1983 en art. 38 Bijz. Wet 12.01.1989).

4. Werking

De gemeenschaps- en gewestraden kunnen alleen geldig decreten stemmen als de meerderheid van hun leden aanwezig is en mits een absolute meerderheid van de stemmen (art. 35 Bijz. Wet 08.08.1980; art. 44 Wet 31.12.1983 en art. 28 Bijz. Wet 12.01.1989).

De gemeenschaps- en gewestregeringen beslissen bij consensus (art. 69 Bijz. Wet 08.08.1980; art. 51 Wet 31.12.1983 en art. 36 Bijz. Wet 12.01.1989).

BEOORDELING

Vier zaken vallen op:

- De staat werd georganiseerd op een zeer complexe wijze zonder dat er echt een visie of structuur achter de bevoegdheidsverdelingen zit en zonder dat de bevolking werd geraadpleegd;
- De bestuursniveaus overlappen elkaar;
- Het federale niveau (uitgenomen het Grondwettelijk hof) heeft geen enkele controlebevoegdheid op de gemeenschappen en gewesten²⁹⁶;
- Op het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde na wordt de hele federale Kamer verkozen in taalhomogene kieskringen.

Hoe zijn de bevoegdheden en middelen verdeeld? Problematisch is dat er bijna geen enkele bevoegdheid ‘zuiver’ federaal of ‘zuiver’ deelstatelijk is. We geven hieronder aan welke bevoegdheden enerzijds federaal zijn en welke gesplitst zijn. De gesplitste bevoegdheden zijn – paradoxaal genoeg – gesplitst op een criterium (taal) waarmee ze niets te maken hebben.

Volgende bevoegdheden zijn eerder of exclusief federaal, voor zover ze niet Europees zijn: politie, justitie, financiering van de deelgebieden (75% komt uit de federale schatkist), buitenlandse politiek (met uitzondering in de domeinen waar de deelstaten bevoegd zijn), vertegenwoordiging in internationale instellingen, sociale zekerheid, tewerkstelling en arbeidsmarktbeleid, financiën, binnenlandse zaken, overheidsschuld, overheidsbedrijven (vb: NMBS) alsook federale wetenschappelijke en culturele instellingen, kernenergie,

²⁹⁶ Beperkte en gedeeltelijke uitzondering: art. 169 Grondwet dat een tijdelijke indeplaatsstelling van de gemeenschappen en gewesten door de federale overheid mogelijk maakt om de naleving van internationale of supranationale verplichtingen te verzekeren

telecommunicatie, ontwikkelingssamenwerking, mobiliteit, macro-economie, monetair beleid en prijs- en inkomstenbeleid.

Tot de bevoegdheden van de gemeenschappen behoren taal, cultuur, onderwijs, media, sport en bepaalde delen van volksgezondheid alsook bijstand aan personen en delen van het beleid inzake jeugddelinquentie.

Tot de bevoegdheden van de gewesten behoren delen van het economisch beleid, milieu, landbouw, waterbeleid en natuurbehoud, energie, het toezicht over ondergeschikte besturen (gemeenten, provincies, intercommunales), buitenlandse handel en wapenexport, verkeer, huisvesting, openbare werken, stedenbouw, wetenschapsbeleid en toerisme.

Hier kan men nog aan toevoegen dat de provincies ook initiatiefrecht hebben inzake onderwijs, cultuur, leefmilieu, (water)wegen, economie, huisvesting enz. die ze meestal binnen een deelstatelijk (en soms binnen een federaal) kader uitoefenen.

§3. Federalisme versus confederalisme

In de theorie lijkt België, zoals het eerste grondwetsartikel bepaalt, een federatie te zijn. In praktijk is dit niet volledig juist. België vertoont heel wat confederale kenmerken. Om dit uit te leggen, dienen we duidelijkheid te scheppen in de vigerende terminologie die vaak foutief door en onder elkaar gebruikt wordt. Er heerst inderdaad een begripsverwarring tussen federalisme, confederalisme, unitarisme en decentralisatie, die door bepaalde politici en opiniemakers doelbewust in stand gehouden wordt.

1) BEGRIPPEN EN BEGRIPSVERWARRING

Een staat is een internationaal erkend territorium met een bevolking en een overheid²⁹⁷. Per definitie verhouden twee staten die niet met elkaar in oorlog zijn zich tot elkaar in een diplomatieke verhouding. Zij onderhouden contacten met elkaar, wisselen staatsbezoeken en ambassadeurs uit, tekenen verdragen. Zij zijn echter soeverein ten opzichte van elkaar omdat ze zelf beslissen welke bevoegdheden ze intern uitoefenen. Naast verschillende staatsvormen (socialistische, democratische, theocratische, dictatoriale, autoritaire...) kent elke staat ook verschillende structuren.

Zo neemt in een unitaire staat de centrale overheid alle beslissingen. Deze overheid kan bevoegdheden laten uitoefenen door ondergeschikte besturen zoals provincies, gemeenten, kantons, departementen zonder echter zijn controlerecht of voogdij te verliezen. Het is vergelijkbaar met een Kelseniaanse piramide waarbij de grondwet bovenaan staat en alle machten eruit voortvloeien naar onder toe.

Federalisme²⁹⁸ is een bestuursvorm waarbij nevensgeschikte overheden op autonome wijze, dus zonder controle tenzij een grondwettelijke (meestal uitgevoerd door een grondwettelijk hof), beslissingen kunnen nemen binnen de aan hen toegekende bevoegdheden en voor een bepaald gedeelte van het nationale territorium²⁹⁹. In dit geval heeft men eerder een zuilengalerij dan een piramide. Alleen de grondwetgever blijft overheersend aan de top terwijl de middenzuil federaal is en de andere zuilen deelstatelijk. Dit systeem onderscheidt zich van een confederaal systeem waarin de lidstaten onderling samenwerkingsakkoorden sluiten voor het gezamenlijk beheer van confederale bevoegdheden. Dit is het systeem dat België reeds gedeeltelijk heeft aangenomen³⁰⁰.

Confederalisme³⁰¹ is geen verder doorgedreven vorm van federalisme, zoals men in België dikwijls verkeerd voorhoudt, maar het is er net het tegengestelde van. Waar federalisme verscheidene entiteiten verenigt en het algemeen belang op de hoogste plaats stelt, doet confederalisme net het omgekeerde.

²⁹⁷ M. UYTTENDAELE, *Précis de droit constitutionnel belge*, Brussel, Bruylant, 2001, p. 5 : *Tout Etat au sens large se compose de trois éléments fondamentaux : un territoire, un groupement humain et une autorité institutionnalisée.* »

²⁹⁸ Men kan ook spreken van een “bondsstaat”

²⁹⁹ F. DELPEREE, *op. cit.*, p. 449-450: De auteur voegt er zoals bij de decentralisatie aan toe dat een samenwerking tussen de gedefederaliseerde organen kenmerkend is voor dit systeem waarbij de verschillende organen elkaar in evenwicht dienen te houden. Dat leidt tot het model van het “coöperatief federalisme” waarbij de federale Staat en de deelgebieden onderling samenwerkingsakkoorden afsluiten. Het spreekt vanzelf dat de federale loyaliteit hierbij een belangrijke rol speelt (zie artikel 143 §1 van de Belgische Grondwet).

³⁰⁰ Art. 92 – 92ter Bijz. Wet dd. 8 augustus 1980 betreffende de samenwerkingsakkoorden o.a. tussen de gemeenschappen en de gewesten onderling.

³⁰¹ Men kan ook spreken van een “statenbond”

Welke specifieke kenmerken typeren een confederatie?

- Een confederatie is een contractuele bond van soevereine staten, die internationaal zo erkend worden³⁰². Een confederale staat bestaat dus niet want het is een contradictio in terminis.
- Aangezien het gaat over een contract tussen onafhankelijke staten kan het Belgisch confederalisme allee maar bereikt worden via separatisme. Vervolgens sluiten de onafhankelijke staten (bijvoorbeeld "Vlaanderen" en "Wallonië") een verdrag. Een confederatie heeft dus geen grondwet.
- Meestal beheert de confederatie slechts een uiterst beperkt aantal bevoegdheden (bijv. munt, douane, defensie) via aparte, voortdurend functionerende confederale organen. De E.U. en de Verenigde Naties kunnen beschouwd worden als confederaties sua generis. De E.U. (EEG) werd opgericht als een confederatie waarbij de lidstaten bepaalde bevoegdheden zélf delegerden naar een supranationaal niveau. Later werden op deze confederale structuur federale en zelfs unitaire kenmerken geënt. De Verenigde Naties zijn dan weer een zeer losse confederatie, waarbij de werkelijke macht ligt bij de permanente leden van de Veiligheidsraad die, zoals het een confederatie betaamt, elk beschikken over een wederzijds vetorecht.
- Men is bovendien geen burger van de confederatie (wel van de staten die het confederaal verdrag afgesloten hebben).
- De verkiezingen zijn onrechtstreeks (de parlementen van de deelstaten verkiezen het confederale parlement). De burgers hebben geen directe band met de confederatie : ze beschikken niet over het burgerschap van de confederatie (er zouden in een Belgische confederatie dus geen Belgen meer zijn) en brengen geen stem meer uit voor de confederatie die een tussenstatelijke en intergouvernementele werkelijkheid is. Het Belgisch parlement zou dus vervangen worden door een confederale assemblee die verkozen zou worden door de lidstaten (= getrappt kiessysteem zoals in de 18de eeuw en tevoren). Het spreekt voor zich dat in zulk een systeem alles onderhandeld wordt: solidariteit, de confederatie en het algemeen belang. Op het confederaal niveau bestaat geen democratie. Elke lidstaat beschikt over de mogelijkheid om chantage uit te oefenen (bv. door te dreigen de solidariteit met de armere lidstaat op te zeggen indien deze niet meer tegemoetkomt aan zijn politieke eisen).
- Elke lidstaat heeft een eenzijdig veto- en secessierecht. Dit gegeven vloeit voort uit de aard van de confederatie zelf die een statenbond is, waarbij de staten (en niet de burgers) eerste dragers van het recht zijn.

³⁰² Tenzij de staten er zelf over beslissen om als één entiteit in de internationale rechtsorganisaties erkend te worden, zoals Servië-Montenegro tot 2006.

De kenmerken van een federatie of een federale staat zijn over het algemeen de volgende:

- In een federale staat behoren alle bevoegdheden de federatie toe, buiten diegene die zij toekent aan de deelstaten.
- In een federatie kent men rechtstreekse verkiezingen met federale partijen.
- Een klassieke federatie kent een tweekamerstelsel waarbij één Kamer van volksvertegenwoordigers de burgers vertegenwoordigt en de andere de deelstaten (typische voorbeelden: de VSA en Duitsland).
- Een federatie kent een Grondwettelijk Hof.
- Een federatie kent een evenwichtig aantal deelstaten (minstens zes).
- Binnen een federale context bestaat de primauteit van het federale op het deelstatelijke recht.

Het confederale model kan dus best omschreven worden als een soort van post-separatistische structuur. De staten die deel uitmaken van een confederatie onderhouden, naar eigen goeddunken, nog verhoudingen. Zodoende is confederalisme geen verder doorgedreven vorm van federalisme, maar wel een verder doorgedreven vorm van separatisme. Waar een “zuiver” separatisme een bestaande staat opdeelt in twee of meer nieuwe staten, wordt in een confederalistisch scenario na de opdeling een diplomatiek orgaan opgericht waarin de afgescheiden staten samen en omdat ze het elk afzonderlijk willen bepaalde materies beheren.

De confederale staatsvorm is overigens erg onstabiel. Het Gemenebest van Onafhankelijke Staten dat na de ontbinding van de Sovjet-Unie is tot stand gekomen (1991), heeft nooit echt gewerkt. De Oostenrijks-Hongaarse confederatie heeft het slechts enkele decennia uitgehouden³⁰³. De Joegoslavische confederatie (Servië-Montenegro) hield welgeteld 4 jaar stand (2002-2006).

Wanneer een confederatie, maar ook een federatie, op zogenaamde “nationale” entiteiten is gebouwd, dreigt zij uiteen te vallen (Joegoslavië, USSR, Tsjechoslovakije, de verbonden tussen Arabische staten in de jaren ‘60). Inderdaad kan men stellen dat een op nationalistische leest geschoeide staatsordering niet leidt naar een federatie, maar omwille van de autonomistische dynamiek van de politieke leiders van de regio’s naar een

³⁰³ Van 1867 tot 1918 met name

middelpuntvliedende confederatie.

Soms vindt de omgekeerde beweging plaats en evolueren confederaties naar federaties, maar hier gaat het dan meestal niet om op ethisch, religieus of taalkundig vlak gesplitste deelstaten. We denken hierbij aan de Noord-Duitse Bond (1866-1870) of aan Zwitserland. Ondanks de officiële benaming “Confederatio Helvetica” is Zwitserland inderdaad geen confederatie meer, maar een federatie van semi-autonome kantons. Een ander voorbeeld van een confederatie die een federatie werd zijn de VSA (1776-1787).

Het is dan ook geen toeval dat er vandaag nergens op de wereld een confederatie bestaat. Het Gemeenebest van Onafhankelijke Staten, opgericht na de val van de Sovjet-Unie in 1991, is niet meer dan een internationaal, diplomatiek gespreksforum zonder reële macht. Het kan bezwaarlijk een confederatie worden genoemd omdat het geen regelmatige beslissingsorganen heeft.

Decentralisatie is een bestuursvorm waarbij ondergeschikte overheden zelfstandig beslissingen mogen nemen die wel door een hogere overheid kunnen gecontroleerd worden en eventueel kunnen vernietigd of aangepast worden of waarbij die hogere overheid in de plaats treedt van de lagere indien deze laatste nalaat beslissingen te nemen. Het administratief toezicht of de “voogdij” is inherent aan deze bestuursvorm³⁰⁴. Men kan deze het best vergelijken met de hiërarchische piramide van de Oostenrijkse rechtstheoreticus Hans Kelsen³⁰⁵. Aan de top is er de grondwetgever, daaronder de wetgever en nog daaronder een reeks ondergeschikte overheden tot het laagste niveau toe.

³⁰⁴ A. MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME, J. VANDE LANOTTE, *Overzicht van het Belgisch Administratief Recht*, Kluwer, Brussel, 1996, p. 89 e.v.; F. DELPEREE, *Droit constitutionnel*, Larcier, Brussel, 1987, Tome I, p. 448. Deze auteur voegt eraan toe dat decentralisatie niet alleen een voogdijbevoegdheid inhoudt van de hogere overheid (de Staat of de gedefederaliseerde organen), maar dat de samenwerking tussen de gedecentraliseerde organen ook binnen de perken wordt gehouden. Hij merkt ook op dat de Canadese staatsstructuur meer weg heeft van een gedecentraliseerd systeem dan van een federaal (p. 446).

³⁰⁵ H. KELSEN, *Die reine Rechtslehre*, vertaling: *Théorie pure du droit*, (H. Thévenaz), Neuchâtel, 1953.

2) DECENTRALISATIE VERSUS CENTRALISME; UNITARISME VERSUS CONFEDERALISME EN FEDERALISME

Zoals gezegd kan men decentralisatie terugvinden in een unitaire, een federale staat of in de lidstaten van een confederatie. In België is de situatie heel complex omdat het land officieel federaal is en zowel de federale als de deelstatelijke overheden gebruik maken van de gedecentraliseerde organen, namelijk de provincies en de gemeenten. Zo kan de federale minister van binnenlandse zaken een provinciaal rampenplan vernietigen of amenderen om wettelijke en opportunitaire redenen en kan de gewestminister van ruimtelijke ordening in hoger beroep de toekenning van een stedenbouwkundige vergunning door een lager bestuur vernietigen³⁰⁶. Het is wel zo dat sinds de Lambermont-akkoorde van 2001 in principe heel het administratief toezicht aan de gewesten toebehoort en de federale overheid slechts een residuaire bevoegdheid op dat vlak behoudt.

In een centralistische bestuursvorm beslist de centrale overheid alles. Deze bestuursvorm kan gepaard gaan met deconcentratie op basis van lokale mandatarissen, maar de beslissing blijft altijd uitgaan van de centrale overheid waarvan die mandatarissen slechts de spreekbuizen zijn. Bijgevolg is er geen voogdij nodig; alle beslissingen zijn immers genomen op een ondeelbare wijze. Deze bestuursvorm lijkt vandaag alleen nog toegepast te worden in micro-staten als Vaticaanstad en Monaco. Tot de wet van de decentralisatie van 1981 was dat ook in Frankrijk het geval.

Inherent aan een federaal systeem is het feit dat er deelstaten bestaan met wetgevende macht. Deze deelstaten – en dit is een cruciale opmerking – kunnen op hun beurt centralistisch of gedecentraliseerd zijn. Federalisme verhoudt zich dus tot unitarisme zoals decentralisatie staat tegenover centralisatie.

Binnen een staat – of ze nu unitair, federaal of confederaal is -, is er echter ook decentralisatie mogelijk. Het is derhalve niet zo (en dat is een groot misverstand) dat een unitaire staat noodzakelijkerwijze een centralistische staat is³⁰⁷.

Een variant op dit systeem is de geregionaliseerde of gecommunautariseerde eenheidsstaat³⁰⁸ (of kortweg “regiostaten”) waarbij de centrale overheid bepaalde bevoegdheden aan nevenschikte (en dus niet ondergeschikte) organen overdraagt, die echter deel uitmaken van de centrale overheid. Een deel van het territorium³⁰⁹ kan autonoom beslissingen in bepaalde domeinen.

³⁰⁶ Deze regel is wel meer en meer onderhevig aan verschillen tussen de drie gewesten, maar dit is slechts een voorbeeld.

³⁰⁷ Voorbeelden: Portugal, Polen, Nederland en Frankrijk

³⁰⁸ Spanje: Baskenland, Catalonië, Galicië, Asturië,...; Italië: Aostavallei, Zuid-Tirol, Sicilië en Sardinië; Oekraïne: De Krim

³⁰⁹ Men noemt dit ook wel “asymmetrisch federalisme”.

Men kan zich in de eerste plaats afvragen wat het doel is van een normale democratische, federale structuur. Is het doel ervan de regio's zoveel ruimte te geven dat ze uiteindelijk het algemeen belang uithollen en zichzelf als staten gaan gedragen? Als we de meeste federale landen – waar ook ter wereld – bekijken, zien we dat dit allerm minst het geval is.

3) TYPES VAN FEDERATIES

Ofwel ontstaan federale staten uit entiteiten die eerder onafhankelijk waren en – vaak na een confederale tussenweg – na een tijd een bondsstaat gaan vormen. Dat is het geval voor Duitsland, Zwitserland en de VSA. Ook Australië en Canada zijn zulke staten waar de voormalige kolonies tot een federaal dominium of gemenebest werden samengebracht. In deze staten is er meestal een tendens naar een sterker centraal gezag (bijv. in Duitsland en Zwitserland). Het gaat om centripetale federale staten.

Ofwel ontstaan federale staten omdat aan bepaalde willekeurige niet-taalgebonden regio's autonomie toegekend werd. Men spreekt dan van centrifugale federale staten. We denken hier aan een aantal Zuid-Amerikaanse staten, die het voorbeeld van de VSA opvolgden of aan vaak zeer grote staten zoals de Russische Federatie. In geen enkele van die staten heeft het bestaan of de invoering van het federalisme voor instabiliteit gezorgd, net omdat die deelgebieden niet samenvallen met taal-, etnische of religieuze grenzen. Andere, nationalistische motieven zijn afwezig. Autonomistische krachten worden voortdurend door sterkere centralistische krachten overtroefd en noch het democratisch besluitvormingsproces, noch het algemeen belang worden in gevaar gebracht. In de praktijk evolueren veel van deze staten naar gedecentraliseerde, unitaire staten.

Een tweede vorm van centrifugaal federalisme ontstaat wanneer de motieven die eraan ten grondslag liggen een bepaald politiek nationalistisch doel dienen. Vaak gaat het om unitaire staten die zich hebben omgevormd tot geregionaliseerde staten waarin aan een aantal “etnische” deelgebieden autonomie verleend wordt. Staten die aan dit criterium beantwoorden zijn, onder andere, Spanje, het Verenigd Koninkrijk, Irak of Bosnië-Herzegovina. Al deze staten hebben één ding in gemeen: hun interne eenheid wordt sterk bedreigd door sterke centrifugale krachten. Dat hoeft niet te verwonderen, omdat men het nationalisme van Basken, Bosnische Serviërs, Schotten, Catalanen enz. geïnstitutionaliseerd heeft. Ook het Belgische federalisme valt onder deze categorie.

Een derde vorm van federalisme is het gedwongen federalisme, dat we terugvonden in het voormalige Oostblok. Onder de naam van socialistisch zelfbestuur werden staten als de Sovjet-Unie, Tsjecho-Slowakije of Joegoslavië door middel van militaire macht samengebracht of samengehouden. Het ineenstorten van het communisme zorgde er voor een begrijpelijke nationalistische reactie tegen Moskou, Praag of Belgrado, waarbij niet zelden de staten met de voormalige regimes geassocieerd werden. Zo was het nationalisme van Esten, Letten, Litouwers, Moldaviërs of Oekraïeners een bevrijdingsbeweging tegen een onderdrukkend regime.

4) HET BELGISCHE TYPE

Sommigen vergelijken het zogenaamde “Vlaanderen” of het zogenaamde “Wallonië” met die nieuwe staten. Ze zeggen hier wel niet bij dat al deze staten – denken we aan Estland, aan Tsjechië (Bohemen) of Servië – in het verre verleden al een (onafhankelijke) entiteit vormden. Het Vlaams of het Waals gewest zijn in het verleden nooit autonome entiteiten geweest: in de middeleeuwen was er enkel het graafschap Vlaanderen, terwijl Brabant of Limburg en Luik samen een aparte “staat” vormden. Bovendien kan men moeilijk stellen dat het gebied dat men (historisch verkeerdelijk) “Vlaanderen” noemt vanuit een vreemde hoofdstad of door een vreemde bezetter wordt onderdrukt (Brussel is n.b. de hoofdstad van de Vlaamse gemeenschap).

Ergerlijk in dit debat, in zoverre het al plaatsvindt, is het feit dat men alle termen door en onder elkaar gebruikt (bijvoorbeeld confederalisme, federalisme en decentralisatie). Voorts lijkt men voortdurend te willen benadrukken dat het regionaliserings- en communautariseringsproces normaal is en inherent is aan elke federale staat. Deze beweringen hoort men niet alleen langs nationalistische of taalregionalistische zijde, maar ook bij goedmenende politici of burgers. Volgens sommigen moet de Senaat een “Kamer van deelstaten” worden. “Zoals in Duitsland of de VSA”, voegt men hier graag aan toe. Maar er wordt dan vergeten dat er in Duitsland 16 deelstaten zijn en in de VSA 52 en geen twee-een-halve zoals in België.

Een andere doodoener is dat bepaalde delen van de sociale zekerheid gesplitst moeten worden “omdat dat nu eenmaal zo gaat in een federale staat”. Wat er bewust niet bijverteld wordt is dat in België niet alleen heel wat federale kenmerken ontbreken (supra), maar dat in geen enkele federale staat materies als landbouw, sport of buitenlandse handel zijn opgesplitst. Uiteraard bestaat er niet één vorm van unitarisme, federalisme of confederalisme en zijn combinaties en plaatselijke verschillen mogelijk, maar men kan niet, zoals Vlaams-nationalisten of zelfs traditionele Belgische politici dat vandaag doen, een confederale staat verkopen als een federale of stellen dat een unitaire staat en een gedecentraliseerde staat onverzoeikbaar zijn.

Het verschil tussen een federale staat en een confederale ligt niet op het vlak van het aantal gesplitste bevoegdheden, maar wel op het vlak of er de iure én de facto een federale overheid bestaat met een bepaalde macht, meer bepaald met de macht om bevoegdheden te verdelen.

Betekent dit dat men niet enkel de materies die in andere federale landen gesplitst zijn (zoals justitie) moet splitsen maar ook delen die in geen enkele federale staat gesplitst zijn (zoals landbouw)? Ja, maar de federale overheid moet in recht en in feite nog substantiële macht behouden. De Belgische “federale” staat heeft de iure zeer zeker nog veel macht, maar de facto stelt men vast dat het bestuur wordt bepaald door op taalbasis gesplitste politieke partijen en

deelstaten zodat men zich echt de vraag mag stellen of België eigenlijk nog wel een federale staat mag genoemd worden.

Overigens heeft in Duitsland geen enkel van de Länder ook maar één eurocent fiscale autonomie... De Belgische taalregionalisten verwijzen in hun vergelijkingen met “andere federale landen” nooit naar middelpuntzoekende, maar steeds naar middelpuntvliedende krachten.

België is de iure federaal, maar functioneert de facto confederaal.

Sommige confederalisten wijzen erop dat ze voor confederalisme zijn, maar zeker geen separatisme nastreven. Hierbij vallen twee fundamentele opmerkingen te maken. Ten eerste kan men in Belgische context niet tot een statenbond komen zonder dat er een voorafgaandelijke secessie plaatsvindt. Ten tweede is het duidelijk dat een confederale “staat” steeds evolueert naar hetzij separatisme (Oostenrijk-Hongarije, Joegoslavië), hetzij een sterke, federale staat met unitaire kenmerken (Duitsland, VSA). Aangezien zij zeggen dat ze niet voor het eerste model zijn, dient hen gevraagd te worden waarom ze eerst de confederale wachtkamer willen doorlopen die op zich nooit blijft bestaan. Op dat moment zullen ze moeten toegeven dat ze eigenlijk voor separatisme zijn, gezien hun afwijzing van het federale of unitaire model.

5) CONFEDERALISME HOLT BELGISCHE DEMOCRATIE UIT

Hier past het om de verhouding tussen confederalisme en een democratische rechtsstaat nader te omschrijven. Onder confederalisme verstaan we, we herhalen het, een bond van soevereine staten, die door middel van een onderhandeld verdrag bepalen welke bevoegdheden ze samen uitoefenen. In die zin impliceert confederalisme al een voorafgaand separatisme, hoewel weinig traditionele politici zo iets – openlijk – zullen toegeven.

Het confederalisme is dus een belangrijke bedreiging voor de democratie, omdat het een democratische rechtsordering vervangt door een diplomatieke. Immers, binnen een democratische staat zijn de burgers de eerste rechtssubjecten. De wetten worden voor en door hen gestemd in het Parlement. Indien zij ontevreden zijn, straffen zij de volksvertegenwoordigers af. In een confederale statenbond is er geen hoogste rechtsorgaan. De uitvoerende machten van de staten die de confederatie uitmaken, sluiten vrijwillige en vrijblijvende samenwerkingsakkoorden met elkaar. Zij worden (meestal) gesteund door een respectievelijke meerderheid in elk van hun parlementen, maar kunnen niet door alle inwoners van de confederatie worden afgestraft. We verwijzen de lezer hiervoor naar het eerste deel waarin we duidelijk het verschil hebben uitgelegd, ook in Belgische context, tussen een diplomatieke en een democratische rechtsstaat. Om beter te begrijpen of we ons in België in een democratische of in een diplomatieke rechtsverhouding bevinden, is het nuttig om de volgende opmerkingen te maken:

- In België worden niet alle beslissingen genomen in een democratisch verkozen parlement maar, minstens ten dele, in niet-sanctioneerbare overlegcomités of intergouvernementele conferenties.
- Deze samenwerkingsakkoorden die uit bovenstaand besluitvormingsproces voortvloeien zijn niet amendeerbaar door een regionaal, communautair of zelfs door het federale parlement. Zij worden afgesloten door (deelstaat)regeringen en voor parlementen is het een zaak van “te nemen of te laten”.
- Sterker nog, het federale parlement of de deelstaatparlementen moeten de samenwerkingsakkoorden tussen de federale staat en de deelstaten of tussen de deelstaten onderling niet eens stemmen³¹⁰. In die zin is een Belgisch samenwerkingsakkoord nog van een minder democratisch gehalte dan een internationaal verdrag, omdat dat laatste in de regionale en/of gemeenschapsparlementen moet gestemd worden. Overigens is geen enkele federale instantie gemachtigd om bevoegdheids- en belangenconflicten tussen deelstaten en de federatie, of tussen de deelstaten te beslechten³¹¹.

³¹⁰ tenzij deze akkoorden betrekking hebben op aangelegenheden die normaal moeten worden geregeld door de verschillende wetgevers: R. MOERENHOUT, “Verdragen en samenwerkingsakkoorden: afspraken zonder in- of tegenspraak?” In *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht*, Kluwer, Antwerpen, 1999/8, p. 559.

³¹¹

De “federalisering” van België heeft dus het democratisch gehalte van ons land en zijn instellingen allerm minst verhoogd. Integendeel, het zogenaamde federalisme heeft een belangrijk democratisch deficit veroorzaakt. Dit deficit wordt veroorzaakt door de confederale elementen die in ons systeem als het ware ingebakken zitten.

Hierboven schetsten we de essentiële kenmerken van een federatie.

Voor België geeft dit het volgende resultaat:

- In België behoren alle bevoegdheden de federatie toe, buiten diegene die zij toekent aan de deelstaten. Nochtans wordt dit tenminste gedeeltelijk ondergraven door het (weliswaar nog niet in werking getreden) artikel 35 van de Belgische Grondwet³¹². In 2008 werd op deelstatelijk niveau een dialoog van gemeenschap tot gemeenschap opgestart, die als opdracht heeft tot een nieuwe bevoegdheidsverdeling tussen de federale staat en de gewesten en de gemeenschappen te komen. Sommigen dromen volop van een confederatie, wat dus voorafgaande separatisme inhoudt, ook al durven ze dat laatste niet altijd openlijk zeggen. Het spreekt echter vanzelf dat in dit scenario België als staat vervangen wordt door twee soevereine staten die contractsgewijs bepalen wat ze nog samen wensen te doen;
- In een federatie vertegenwoordigt de Tweede Kamer de deelstaten en de Kamer het volk (bijvoorbeeld met nationale kieslijsten). In het Belgische systeem vertegenwoordigt de Senaat (grotendeels maar niet exclusief) de twee taalgroepen (maar niet alleen de verschillende deelstaten) en vertegenwoordigt de Kamer van Volksvertegenwoordigers wel de Belgische bevolking, zij het – wat de traditionele partijen betreft – langs taalkundige breuklijnen. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn overigens tweekamige lijsten verboden voor de regionale verkiezingen, net als voor de Senaat die – deels – op basis van taalgebonden colleges wordt verkozen. Er is geen nationale kieskring en het federalisme wordt niet gedragen (en is niet gecreëerd door) nationale partijen. De traditionele partijen zijn geconfederaliseerd. In feite is dus het federale Parlement verworpen tot een soort diplomatieke conferentie waarin partijen, in elke deelstaat apart verkozen, elkaar ontmoeten;
- De Belgische federatie kent geen klassiek federaal tweekamerstelsel. De vertegenwoordigers van de Kamer van Volksvertegenwoordigers vertegenwoordigen slechts hun regio. Ook de vertegenwoordigers van de Senaat vertegenwoordigen niet de deelstaten. Maar er is meer. Er zijn de bijzondere meerderheden per taalgroep voor Grondwetsherzieningen en “communautaire” wetten. Een (federale) democratie vereist het principe van één man/één stem. In het Belgische systeem ligt het zwaartepunt vaak niet alleen

³¹² “De federale overheid is slechts bevoegd voor de aangelegenheden die de Grondwet en de wetten, krachtens de Grondwet zelf uitgevaardigd, haar uitdrukkelijk toekennen. De gemeenschappen of de gewesten zijn, ieder wat hem betreft, bevoegd voor de overige aangelegenheden onder de voorwaarden en op de wijze bepaald door de wet. (...)”.

bij een gewone parlementaire meerderheid, maar ook bij een meerderheid in elk van de twee taalgroepen. In feite beschikt elke deelstaat, de facto elke taalgroep (minus de Duitstalige) als dusdanig over een feitelijk vetorecht.

- De Belgische federatie kent geen Grondwettelijk Hof dat bevoegd is voor belangenconflicten;

- De Belgische federatie kent wel méér dan twee deelstaten, namelijk drie gemeenschappen en drie gewesten, maar in de praktijk is ze, mede omwille van de partijstructuur, tweeledig samengesteld. Er zijn te weinig entiteiten. Federalisme kan maar werken, of tenminste stabiel zijn, met meerdere entiteiten (liefst minstens zes). Bovendien zijn de entiteiten overlappend en slecht afgebakend, wat de complexiteit nog verhoogt. Het duale karakter van de Belgische politiek met zijn duaal partijensysteem polariseert en systematiseert bovendien (ondanks het feit dat er een Brussels gewest en een Duitstalige gemeenschap bestaat) telkens weer dezelfde tegenstellingen;

- In België is er geen primauteit van het federale op het deelstatelijke recht. De Belgische wetten staan op gelijke hoogte als de decreten en de ordonnances. Er is geen normenhiërarchie. De deelstaten staan op dezelfde voet als de federale overheid.

Het Belgisch federalisme is bijgevolg een zeer middelpuntvliedende constructie waarbinnen de bestaande deelstaten zich meer en meer gedragen als onafhankelijke staten binnen een statenbond. Volgende elementen dragen nog meer bij tot de confederale inslag van ons bestel:

- Er is geen eenheid in de buitenlandse politiek: de deelstaten kunnen op een autonome wijze internationale akkoorden afsluiten en een eigen buitenlandse politiek voeren voor wat al hun beleidsdomeinen betreft.

- De deelstaten gedragen zich omwille van hun aard als staten-binnen-een-staat en zijn, Brussel daargelaten, allemaal gebouwd op een etnisch criterium (te weten: taal). Dit maakt het geheel conflict-aanwakkerend i.p.v. deconflictualiserend, ook (en vooral zelfs) als men bevoegdheden defederaliseert. Een normale federatie gaat uit van bestaande entiteiten, zoals bijvoorbeeld de Belgische provincies.

Bepaalde politici verdedigen het Belgische taalfederalisme uit overtuiging of uit angst voor de (kleine groep) separatisten. Zo verscheen op 17 november 2008 het manifest van minister van staat Herman De Croo (OPEN VLD): "België barst?". De oud-voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers hield hierin een pleidooi tegen separatisme en tegen het confederaal model.

Enkele bedenkingen:

- Het is lovenswaardig dat een politicus van een traditionele partij een anti-separatistische en anti-confederalistische brochure schrijft (het confederalisme is immers een omfloerste vorm van separatisme). Maar Decroo heeft wel 12 jaar vertraging: reeds in 1996 schreef de Coudenberggroep een boek, genaamd “Cost of non-Belgium : de meerwaarde van het federale België.”, uitgegeven bij Roelarta. Ondertussen is de Belgische beweging wel wat geëvolueerd en werd het taalfederalisme al grondig in vraag gesteld, onder andere door de B.U.B..
- We stellen we vast dat De Croo in wezen zegt dat het onmogelijk is om België te splitsen. De Belgische eenheid moet dus, volgens hem, bij gebrek aan beter, behouden blijven. Dat wil zeggen dat deze eenheid moet bestaan louter omwille van de onmogelijkheid om het koninkrijk te splitsen. Welnu, we begrijpen niet waarom het onmogelijk zou zijn om het land te splitsen, gelet op het feit dat de politici reeds vele initiatieven in die richting, staats hervormingen genoemd, genomen hebben. Deze zijn door hun aard zelf uitingen van separatisme. Wat meer is, het feit dat iets niet realiseerbaar is, vormt op zich geen argument om het niet trachten te verwezenlijken. Derhalve dienen de separatistische argumenten op een meer wetenschappelijke wijze bestreden te worden!
- Wij zijn ook de mening toegedaan dat de Heer De Croo zijn eigen thesis ondergraaft. Hij pleit voor een doorgedreven staats hervorming, dus voor meer autonomie voor de gewesten en taalgebonden gemeenschappen. Net als zijn partij, wil De Croo nog verder de federale bevoegdheden – vandaag al tot het strikte minimum herleid – uithollen. Vanzelfsprekend zal deze gang van zaken zonder enige twijfel leiden naar een compromisloos separatisme, hetgeen precies de antithese van zijn doelstelling is.
- Hoe is de geloofwaardigheid van de pro-Belgische stroming binnen de traditionele partijen? Laten we niet vergeten dat in de periode, lopende van 1999 tot 2003 meerdere bevoegdheden onder een liberale Eerste Minister (Guy Verhofstadt) gesplitst werden, te weten: landbouw, de gemeente- en provinciewet, buitenlandse handel en wapenexport. In 2001 stemden de liberalen toe met meer fiscale autonomie voor de regio's (onder andere wat de erfenisrechten betreft). Maar er is meer. Vanaf het begin van 2008 bestaat er, op initiatief van OPEN VLD, een Octopus-akkoord, gesloten – zoals steeds – achter gesloten deuren. Dit akkoord bevat onder andere de splitsing van de wegcode, van het huurrecht, van telecommunicatie, van verscheidene federale instellingen en daar stopt het niet eens!
- Herinneren we eraan dat, volgens de partij van de Heer De Croo, verscheidene bevoegdheden gesplitst moeten worden. Mobiliteit, de arbeidsmarkt, de wetenschappelijke politiek enz. Het is een lange lijst³¹³.

³¹³ Verscheidene liberale excellenties blonken uit door hun ultra-nationalistisch gedrag: M. Keulen (taalracisme), Willy Dewaele, burgemeester van Lennik (verbod op Belgische vlaggen in zijn gemeente), P. Vankrunkelsven (protocollaire monarchie). Waar blijft trouwens de liberale verontwaardiging omtrent de splitsing van de KBVB – de Heer Vanhengel is hier een gelukkige uitzondering – of de kritiek van VLD op de nationalistische en

Ook de vroegere eerste minister en partijgenoot Guy Verhofstadt (VLD) wou het federalisme zagezegd versterken. Daarvoor stelde hij in november 2008 een 'staats hervormingsnota' op.

De politicus stelt daarin voor alle sociaal-economische bevoegdheden, met inbegrip van een belangrijk deel van de sociale zekerheid, te regionaliseren... Ook justitie, de vennootschapsbelasting, het sociaal overleg en de verkeersveiligheid zouden deels of volledig worden geregionaliseerd.

Daartegenover stelt Verhofstadt een aantal maatregelen die de unie zouden moeten versterken:

- de herfederalisering van de geluidsnormen. Dit is ongetwijfeld een troostprijsje aan de Belgisch-gezinden. Bovendien gaat die maatregel in tegen het principe van de homogene bevoegdheidspakketten, dat Verhofstadt hoog in het vaandel voert... Indien hij logisch zou zijn, zou hij hieraan de herfederalisering koppelen van milieu, ruimtelijke ordening, energie, landbouw en economie zodat ons kleine land eindelijk de middelen zou hebben om de mondiale uitdagingen aan te gaan.
- De herfederalisering van de ontwikkelingssamenwerking. Vergis u niet: deze materie was eigenlijk niet echt gesplitst.
- De nationale kieskring: een minimum minimorum, maar slechts voor 33 volksvertegenwoordigers op 150. Bovendien gaat deze maatregel niet beletten dat de dezelfde "populaire" politici in één taalgemeenschap verkozen worden aangezien die toch in elk geval genoeg stemmen hebben.
- Een paritaire senaat. Deze zou de bipolariteit van België en de communautaire spanningen alleen maar vergroten !
- Méér geld voor de federale overheid. Waarschijnlijk dient deze maatregel om te vermijden dat de Belgische justitie, administratie en sociale zekerheid helemaal wegzinken in geldnood. Laten we niet vergeten dat de gewesten en gemeenschappen de nationale schuld niet moeten dragen.

centralistische voorstellen van de Franstalige liberalen (afschaffing der provincies)?

§4. De nadelen van het Belgisch federalisme

Na deze beschrijving kunnen we de punten van kritiek op ons federalistisch bestel nader onderzoeken. Vooreerst zullen we de negatieve punten belichten. Daarna worden de stellingen van verdedigers van het Belgische taalfederalisme onder de loep genomen.

HET BELGISCHE TAALFEDERALISME IS DUUR

Het kostenplaatje van het “federalisme” is bijzonder indrukwekkend. De Belgen zijn wakkere burgers en erg begaan met hun financiën, vooral in periodes van economische crisis³¹⁴. Steevast krijgt elke regering te horen – terecht of onterecht – dat de belastingen alweer verhoogd zijn. De staatsschuld baart reeds decennia zorgen, evenals het in evenwicht houden van de begroting³¹⁵. De splitsing van de federale staatsschuld is echter nog taboe voor de nationalistes. Dat is vreemd aangezien zij alles willen splitsen. Het is anderzijds ook begrijpelijk omdat ze zo hoog is³¹⁶.

Het Vlaams-nationalistisch betoog hecht, zoals we eerder zagen, veel belang aan de transfers naar Zuid-België, die ze als exorbitant bestempelt. Geld is belangrijk, zoveel is duidelijk. Toch horen we zelden of nooit vragen stellen naar de kost van ons zogenaamd federalisme. Zijn bewindslieden soms bang voor – wat hun betreft – onaangename resultaten? Nochtans zou de afschaffing van het federalisme een flinke besparing voor de begroting opleveren en het begrotingstekort alsook de staatsschuld op termijn drastisch kunnen doen terugdringen.

Deze paragraaf heeft tot bedoeling twee zaken bondig te bestuderen. Allereerst de kost van het Belgische federalisme en, ten tweede, de daarmee verbonden kost van de ambtenarij. Van daaruit kunnen we ons de vraag stellen hoeveel de Belgen kunnen besparen door een vermindering van het aantal regeringen, parlementen en ambtenaren.

We wijzen er de lezer op dat dit een ruwe berekening is en dat we over onvoldoende informatie beschikken om de kost van het federalisme exact te berekenen.

³¹⁴ Zoals vanaf 2008

³¹⁵ In september 2009 verklaarde de federale minister van financiën, Guy Vanhengel, dat de Belgische staat failliet was. Hij kaartte toen ook even het taboe van de splitsing van de staatsschuld aan.

³¹⁶ In november 2009, d.w.z. in een periode van economische crisis, bedroeg de staatsschuld 318 miljard euro en liet de Regering Van Rompuy I toe dat ze de daaropvolgende jaren zou mogen stijgen tot 379 miljard euro, d.w.z. meer dan 90% van het bruto binnenlands product. België voldoet daarmee nog steeds niet aan de Maastrichtnorm die stelt dat de staatsschuld niet meer dan 60% van het BNP mag bedragen. Voor de begroting van 2010 werd door de federale regering daarentegen een besparing van... amper 3 miljard euro aangekondigd.

- De directe kosten

Hieronder vindt de lezer de lijst van instellingen die specifiek in het kader van het federalisme gecreëerd zijn, alsook hun respectievelijke kosten. Het aantal gebruikte gebouwen is minimaal gehouden.

PARLEMENTEN	Aantal Parlementairen	Aantal gebouwen
VLAAMS	118	1
WAALS	75	2
BRUSSELS	89	2
DUITSTALIG	25	1
TOTAAL	307	6

Een parlementariër kost 152.669 euro per jaar; bovenstaande tabel toont aan dat er op regionaal en communautair niveau 307 zijn – we rekenen de “dubbele mandaten” en een deel van de complexe Brusselse situatie er dan nog niet bij.

Daarbij moeten we nog de kosten van de gebouwen rekenen. Een overheidsgebouw kost om en bij de 1 miljoen euro per jaar. Er zijn er minstens zes regionale (of communautaire).

Naar beneden afgerond kosten deze regionale en communautaire parlementen en hun parlementariërs de Belgen dus 50 miljoen euro per jaar. (Exact bedrag: 52.869.294 euro)

REGERINGEN	Aantal Ministers	Aantal gebouwen
VLAAMS	10	5
WAALS	9	4
BRUSSELS	8	2
DUITSTALIG	3	1
FRANSTALIG	8	2
TOTAAL	38	14

Een minister kost jaarlijks zo'n 150.000 tot 202.340 euro (volgens de bronnen).

Elk ministerieel gebouw kost circa 1.000.000 euro per jaar, wat in totaal 14 miljoen euro per

jaar geeft. De totaalsom (ministers en gebouwen) bedraagt ca. 20 miljoen euro per jaar (Exact bedrag: tussen 18.750.000 en 21.688.920 euro).

Andere directe kosten zijn in onderstaande tabel samengevat:

	Aantal begunstigden	Eenheidskost	Totaal
Parlementaire bedienden	meer dan 850	50000,00 €	meer dan 42.500.000 €
Kost kabinetten			meer dan 175.000.000 €
Benzinekosten	Alle parlementariërs	0,25 €/km	?
Gratis openbaar vervoer	Alle parlementariërs	ca. 1000 €	meer dan 307.000 €
Pensioen vanaf 52 jaar	Ex-parlementariërs (20 jaar loopbaan)	51.912 € (75% laatste salaris)	?

Zodoende komen er bij de kosten van ministeries en parlementen (meer dan 70.000.000 euro per jaar) nog eens de kosten voor kabinetten en personeel (méér dan 217,5 miljoen euro per jaar) en dan beschikken we nog niet eens over duidelijke cijfers aangaande de benzinekosten, de pensioenkosten en het gratis openbaar vervoer voor al die regionale en communautaire parlementariërs. Bijgevolg is het alleszins duidelijk dat het zogenaamde federalisme de Belgische belastingsbetaler jaarlijks rechtstreeks **méér dan 300.000.000 euro** kost.

In België zijn er in totaal **1.050.388 ambtenaren**³¹⁷. Het spreekt voor zich dat hun aantal gevoelig gestegen is tijdens de jaren 70 en 80 van de 20ste eeuw, door een Keynesiaanse overheidspolitiek van tewerkstelling en openbare uitgaven. Toch heeft het federalisme dit aantal ambtenaren ook verhoogd. Momenteel kent België het hoogste aantal ambtenaren uit zijn geschiedenis. Van al deze ambtenaren werkten er in 1994 14.1% voor de Gewesten en Gemeenschappen. In 2000 bedroeg dit aantal 14.8%. Er zijn dus ongeveer 15% deelstatelijke ambtenaren³¹⁸. Een ambtenaar kost ongeveer **500.000 euro per jaar**.

Als men het federalisme afschaft en alle ambtenaren opnieuw laat samenwerken, kan men door dit feit alleen al ongeveer 10% van de ambtenaren schrappen³¹⁹. Een besparing van 10%

³¹⁷ Femmes et hommes en Belgique, statistiques et indicateurs de genre édition 2006, Brussel 2006, p. 30.

³¹⁸ Verschillende auteurs, Public sector performance, Den Haag, 2004, p. 240.

³¹⁹ We hebben het hier niet over een rationalisering van de overheidsadministraties op nationaal, provinciaal en gemeentelijk vlak waardoor nog vele overtollige ambtenaren zouden kunnen afvloeien. In Nederland zijn er **950.000 ambtenaren** op een bevolking van **13.366.600** inwoners, dit wil zeggen, 1 ambtenaar per 17 inwoners, of 6% van de bevolking. In België zijn er **1.050.388 ambtenaren** op een bevolking van **10.511.382** inwoners, dit betekent 1 ambtenaar per 10 inwoners, of 10% van de bevolking. In Nederland werkt 1 ambtenaar op 4 voor de gemeenten en de provincies. Door een rationalisering van het systeem, die gekoppeld gaat met het wegwerken

levert jaarlijks zo'n **5.250.000.000 euro** op (= 105.0000 x 50.000 euro).

Wat de directe kosten betreft, betaalt de Belg jaarlijks 300 miljoen euro aan overbodige deelstaatarparlementen (=af te schaffen kosten) en betaalt hij daarbovenop nog eens minstens 5,2 miljard aan een overtoellige, "federalistische" ambtenarij (= te verminderen kosten). En dan hebben we het nog niet gehad over volledig overbodige structuren zoals de "Vlaamse" 'ambassades' in bepaalde Europese hoofdsteden, allerhande gewestelijke agentschappen, de kosten van regionale handelsmissies enz. In werkelijkheid gaat het dus om een zeer lage schatting...

- De indirecte kosten

De indirecte kosten van het Belgisch federalisme zijn moeilijker te berekenen.

Door de opsplitsing van (o.a.) economie, buitenlandse handel, cultureel erfgoed en toerisme boet de merknaam "België" stevig aan bekendheid in. Welk bedrijf wil bovendien graag investeren in een staat die relatief onbekend is en waar er drie wetgevingen zijn voor ruimtelijke ordening, drie milieuwetgevingen, een gesplitste werkgelegenheidspolitiek enz. Dat geldt des te meer voor periodes van institutionele crisis, zoals België die gekend heeft na de verkiezingen van juni 2007. Het aantal buitenlandse investeringen in België is in de jaren 2007 en 2008 overigens flink gedaald³²⁰.

Het totale verlies aan investeringen is natuurlijk moeilijk om precies te berekenen omdat bedrijven die beslissen niet in België te investeren geen, niet de juiste of niet alle redenen voor deze keuze opgeven. Volgens geruchten zou België een reeks dure Airbus-investeringen misgelopen zijn in de periode rond 2005 omdat de gewesten het niet eens konden worden over de verdeling van die contracten. Dit is waarschijnlijk maar het topje van de ijsberg.

We schatten het verlies aan investeringen op **3 miljard euro** per jaar³²¹.

Het is bovendien perfect mogelijk om jaarlijks **2 miljard** euro te winnen door, met behulp van één **nationaal toeristisch beleid**, meer toeristen naar België aan te trekken. Onderstaande tabel maakt dit duidelijk.

Provincie

Aantal toeristen

van het "federalisme", is het dus mogelijk om nog een veelvoud van de genoemde jaarlijkse 5,25 miljard euro te besparen.

³²⁰ Eerlijkheidshalve moet erbij gezegd worden dat 2006 een topjaar was op vlak van buitenlandse investeringen.

³²¹ **Federalisme nadeel voor Belgische merknaam**, 11.07.2006:

"België doet veel te weinig om zijn merknaam te promoten. Dat stellen diverse analisten in het magazine Brand Channel. Ze stellen dat dit vooral te maken heeft met het federalisme van de Belgische staat. Daardoor voeren de gewesten eigen promotiecampagnes voor Vlaanderen en Wallonië, namen die in het buitenland nagenoeg onbekend zijn. België heeft volgens merkgoeroe Simon Anholt een merkwaaarde van \$ 456 miljard, merkelijk minder dan andere middelgrote West-Europese landen zoals Nederland (\$ 792 miljard) of Zwitserland (\$ 558 miljard). (MH)". bron: Managing21

West-Vlaanderen	7519789
Brabant	6382282
Limburg	3685153
Antwerpen	3132351
Luxemburg	2246134
Luik	2064652
Oost-Vlaanderen	1293270
Namen	1243171
Henegouwen	633891
Totaal België	28.380.693

6.723.850 van deze toeristen waren buitenlanders (tabel 2002). In Frankrijk, het meest bezochte land van de wereld met Parijs³²² als meest bezochte stad van de wereld, bedroeg dit aantal in 2006 78 miljoen (Franse toeristen niét meegerekend!). Frankrijk met 58 miljoen inwoners én met een eengemaakt toeristisch beleid kan jaarlijks 78 miljoen toeristen aantrekken. België trekt daarentegen, door het ontbreken van een nationaal toeristisch beleid, aanzienlijk veel minder toeristen aan dan het inwoners heeft. Als we jaarlijks 10 miljoen toeristen méér aantrekken, levert dit (a rato van 200 euro per verblijf) 2 miljard euro op.

We kunnen hieruit het volgende besluiten: het (con)federalistisch systeem heeft een prijskaartje. We haalden reeds eerder aan dat volgens de flamingantische bank KBC er jaarlijks 5 miljard euro van Noord naar Zuid stroomt.

Onze berekeningen tonen echter aan dat het federalisme de Belgen jaarlijks minstens 10 miljard euro kost, en dat is dan nog een zéér lage schatting. In werkelijkheid ligt het bedrag waarschijnlijk nog hoger. Deze cijfers stemmen toch tot nadenken, zeker wanneer men weet dat België één van de landen is met de hoogste belastingsdruk van de wereld.

Nochtans kan dit euvel uit de wereld worden geholpen door de afschaffing van de overbodige, nutteloze en inefficiënte gewesten en de integratie van de gemeenschappen in de federale regering en het federaal parlement alsook door de daaraan gekoppelde vermindering van het plethorische “federalistische” ambtenarenapparaat.

Men kan zich overigens afvragen of dit uitermate geldverspillende systeem ethisch verdedigbaar is, gegeven dat 15% van de Belgen onder de armoedegrens leeft. Het is dan ook een erg **asociaal systeem**, ook al omwille van de onmogelijkheid om echte structurele bijstand met het Zuiden te bewerkstelligen.

³²² Parijs is slechts 300 km van Brussel verwijderd en toch is Brussel geen toeristische trekpleister ondanks zijn vele troeven (geschiedenis, monumenten, musea, groen,...)

De loodzware staatsschuld van België is ook sinds de jaren '70 van de 20ste eeuw aangedikt door de steeds stijgende kost van het taalfederalisme. Bovendien heeft ook al dat politieke gebakkelei rond politiek-communautaire problemen en staatshervormingen een prijs: men kan zich minder met de echte problemen bezighouden zoals de terugdringing van de staatsschuld. Ook dat is de prijs van het taalfederalisme.

Tot slot herhalen we aan dit alles toe dat het federalisme en de vele crisissen die eruit voortvloeien schadelijk zijn voor zowel het imago van België in het buitenland als voor de Nederlandse taal waarvan het imago door de Vlaams-nationalisten besmeurd wordt.

HET BELGISCHE TAALFEDERALISME IS INGEWIKKELD, INEFFICIËNT, BUREAUCRATISCH, “OPPORTUNISEREND”, CORRUMPEREND, NUTTELOOS EN CONTRAPRODUCTIEF

Een tweede belangrijk punt van kritiek op het Belgische taalfederalisme is de ongehoorde complexiteit van het systeem, de bureaucratie die daarmee gepaard gaat en de inefficiëntie die eruit voortvloeit.

Zo telt België liefst zes regeringen (Belgische, Vlaamse, Waalse, Brusselse, Franse Gemeenschapsregering, regering van de Duitstalige Gemeenschap) en negen parlementen (Federaal, Brussels, Waals, Vlaams, Franse Gemeenschap, Duitstalige Gemeenschap, Franstalige Gemeenschapscommissie, Vlaamse Gemeenschapscommissie, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie). Er zijn drie gewesten (Vlaams, Waals, Brussels) en drie gemeenschappen (Vlaamse, Franse, Duitstalige) die elkaar bovendien overlappen (met name te Brussel).

Deze vele machtsniveaus maken partitocratische misbruiken eenvoudiger en controle moeilijker. Het is moeilijker om een verantwoordelijke van een bepaald beleid te vinden. Ministers en parlementsliden kunnen gemakkelijk de schuld naar andere doorschuiven en doen dat ook regelmatig in de praktijk, vooral in complexe dossiers zoals economische³²³.

Het systeem is ook bureaucratisch. Ministeries, parlementen en administratieve procedures worden opgesplitst. De burgers krijgen steeds meer regels opgedrongen, niet voor het hele land, maar per gewest en per gemeenschap.

Dat komt de politici goed uit omdat ze zo talrijkere posten te verdelen hebben en ze hun macht de facto kunnen vergroten. Splitsen wordt voordelig voor deze opportunisten. Het taalfederalisme werkt dan ook 'opportunistisch'.

³²³ Vreemd genoeg schijnt België zo in zekere mate teruggekeerd te zijn naar een feodalistisch systeem, een ancien régime met vele bestuursniveaus. Men kan deze evolutie bezwaarlijk een vooruitgang noemen voor ons deel van de mensheid.

Het taalfederalisme is zelfs corrumperend, juist omdat de controle op het beleid zo moeilijk is. Een slecht beleid wordt niet gemakkelijk afgestraft. Clans kunnen zich installeren en deze zijn vatbaarder voor corruptie dan politici die in voortdurende concurrentie met anderen staan. Dit houdt ook verband met de participatie. Er is minder concurrentie, zodat dezelfde figuren aan de macht kunnen blijven. De participatie helpt hen daarbij. Maar omgekeerd helpt het federalisme ook de participatie. Er is een wisselwerking tussen beide systemen.

De ingewikkeldheid van dit federalisme wordt mooi geïllustreerd door de verwarrende bevoegdheidsverdeling op vlak van gezondheidszorgen. Zo beslissen de gewesten over de bouw en de renovatie van ziekenhuizen terwijl de federale overheid via de sociale zekerheid de werking van de ziekenhuizen financiert en de gezondheidszorgen terugbetaalt³²⁴. De preventiepolitiek is ook gesplitst terwijl de sociale zekerheid federaal is gebleven. Het hoeft dan ook geen betoog dat een coherente gezondheidspolitiek in België onmogelijk en onbestaande is. De gezondheid van de burger moet dus onderdoen voor het nationalistisch en opportunistisch gedrag van het grootste deel van de politieke klasse.

Voor de toestand in het Brussels gewest is werkelijk kafkaïens: vandaag worden de inwoners van het Brussels gewest bestuurd door talloze besturen: de burgemeesters en schepenen van de 19 gemeenten, de Brusselse gewestregering, de "Franse" gemeenschapsregering, de "Vlaamse" gemeenschapsregering, de gouverneur en adjunct-gouverneur, de federale, Belgische regering en de Europese Commissie, voor wat de uitvoerende machten betreft. Daar komen nog bij voor de wetgevende macht: de gemeenteraden, het Brussels hoofdstedelijk Parlement, de Vlaamse gemeenschapscommissie en het Vlaams parlement, de Franse gemeenschapscommissie en het parlement van de Franse gemeenschap, de gemeenschappelijke gemeenschapscommissie, de Belgische Kamer en Senaat en het Europese parlement voor wat de wetgevende machten betreft. Dat zijn dus 17 organen voor een gewest dat, in oppervlakte, méér dan 30 maal kleiner is dan Londen en in bevolking, 10 maal³²⁵!

³²⁴ P. QUERTAINMONT, *Législation hospitalière*, Story Scientia, 1993, p. 44

³²⁵ Zo weten de verschillende overheden in het federale België niet goed wie bevoegd is voor de daklozen en de illegalen. Sinds 1980 is de 'bijstand aan personen' immers grotendeels gecommunautariseerd en een ingewikkeld bevoegdheidskluwen regelt de werking van de OCMW's. Dat stelt vooral een probleem in Brussel waar de gemeenschappen maar half functioneren omdat de "Franse" en de "Vlaamse" gemeenschap er alleen bevoegd zijn voor hun instellingen en de "Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie" voor de bi-communautaire. Het resultaat is dat de daklozen, die niet aan een instelling vast te knopen zijn, door de mazen van het net vallen. De illegalen zouden onder de bevoegdheid van de federale minister van binnenlandse zaken vallen, maar of dit ook bijstand aan illegale daklozen omvat, is niet duidelijk.

Zo was er ook de afwezigheid van controle op de elektro-magnetische straling van zendmasten. Door een bevoegdheidsbetwisting tussen de federale overheid en de gewesten waren er geen toepasbare stralingsnormen meer. In die zin is het taalfederalisme dus ook kankerverwekkend.

In december 2009 werd de Zenne-rivier zwaar vervuild door een defect Brussels waterzuiveringsstation. Het kleine Brusselse gewest kreeg geen controle op de privé-uitbater en het Vlaams gewest en de bevolking werden veel te laat van de dramatische watervervuiling op de hoogte gebracht.

In 2003 was er het drama van de taalgrensoverschrijdende luchtvervuiling van de oude Buda Marly-fabriek te Brussel. Er is bovendien nog steeds de niet opgeloste problematiek van de nachtvluchten in Zaventem.

Wel is het systeem voordelig voor politici. Zo zijn er in België liefst 600 parlementairen en 60 ministers en in totaal 9.000 politici³²⁶. Men kan zich terecht afvragen of er in ons land wel zoveel bekwame politici zijn en of de kwaliteit van het politieke werk niet eerder vermindert dan wel verbeterd door dit onredelijk hoog aantal mandaten. Zo leidt het federalisme ook tot meer incompetenten en corrupte politici, minstens vergroot het systeem aanzienlijk het risico op de benoeming of de verkiezing van zulke figuren.

Het hele systeem is inefficiënt. Er is een gigantische overlapping en versnippering van bevoegdheden, zodat het in vele domeinen niet duidelijk is welke overheid voor welke materie bevoegd is³²⁷. Dit terwijl vele politici nochtans de mond vol hebben over homogene bevoegdheidspakketten en na te streven coherentie. Vele beslissingen moeten genomen worden door intergouvernementeel overleg, wat de besluitvorming vertraagt en bemoeilijkt³²⁸.

Het geld is ook verdeeld tussen verschillende overheden wat een coherent beleid zeer moeilijk of zelfs onmogelijk maakt. Door de financieringswet stroomt er steeds meer geld naar de gewesten en gemeenschappen terwijl de federale overheid haar essentiële taken als veiligheid en sociale zekerheid niet meer kan vervullen³²⁹.

Maar ook de deelstaten zelf hebben soms onvoldoende middelen om hun taken te vervullen. Zo kampt het Brussels gewest met een nijpend geldtekort wat o.a. haar taak tot uitbouw van het openbaar vervoer en de milieubescherming ondermijnt. Mensen met expertise worden door de regionalisering ook over de drie gewesten verdeeld. Contacten zijn er niet of nauwelijks zodat belangrijke expertise verloren gaat.

De splitsing van de bevoegdheden kan interregionale milieurampen³³⁰ verergeren omdat het kleine Brusselse gewest niet dezelfde middelen heeft als de twee andere gewesten en deze op

³²⁶ in 2008

³²⁷ In het kader van de wereldwijde kredietcrisis van 2007-2008 werd ook de Belgische banksector zwaar getroffen. Om het acute liquiditeitsprobleem van de Belgische banken Fortis en Dexia het hoofd te kunnen bieden, heeft de Belgische federale overheid eind september en begin oktober 2008 in allerijl beslist deze banken te nationaliseren. Terwijl Dexia ook gered werd door de deelstaten, was dit niet het geval voor Fortis, dat verkocht werd aan de Franse bank BNP-Paribas. De "Vlaamse minister-president" Kris Peeters zei hierover in een kranteninterview van het Belang van Limburg (25-26.10.2008): "...mochten wij bij Fortis betrokken zijn geweest, dan hadden wij mee naar een oplossing kunnen zoeken". **In een unitair België zou dit een onbestaand probleem zijn geweest en zou Fortis hoogstwaarschijnlijk een Belgische bank zijn gebleven, waardoor België veel minder prestige-verlies in het buitenland zou hebben geleden.**

³²⁸ Aangaande de versnippering van het Belgische verkeersbeleid stond er op 10 augustus 2009 het volgende in een Belga-bericht: "België staat op de tiende plaats op de lijst van landen waar het gevaarlijk autorijden is. Vooral een versplinterde aanpak over de verschillende overheden staat een doorgedreven verkeersbeleid in de weg."

³²⁹ In De Standaard van 4 augustus 2009 stond dit bericht: "De federale staat is het grootste slachtoffer van de crisis en van de wijze waarop de federatie België is georganiseerd. Hij kan nog maar 40 procent van zijn uitgaven financieren."

³³⁰ Zoals de giftige rook die bij afbraakwerken vrijkwam uit de vroegere fabriek Buda Marly in december 2003 en de vervuiling van de Zenne door een defect Brussels waterzuiveringsstation en die van de Dender door een Zuid-Belgische lozing in december 2009.

hun beurt minder dan België als een geheel. Dit kan leiden tot onderbetaalde diensten op administratief, technisch of juridisch vlak (slechte contracten bijvoorbeeld).

Het milieubeleid is waarschijnlijk ook het beste voorbeeld van de inefficiëntie van het federaal systeem:

Voor herfederalisering van het milieubeleid bestaan minstens vijf goede argumenten:

1) De splitsing is absurd: milieu stopt niet aan de taalgrens. Rivieren en wegen lopen er gewoon over. Lucht en lawaai kennen evenmin grenzen, vooral in een landje van 30.000 km² waar de meeste rivieren over de gewestgrenzen lopen. Tussen de verschillende gewestelijke milieubureaus wordt er bovendien geen of te weinig expertise uitgewisseld. In een land van 10 miljoen inwoners, evenveel als Londen, is dat problematisch: er zijn gewoon niet voldoende mensen met evenveel competentie om zo'n luxueus en complex systeem staande te houden.

2) De splitsing is inefficiënt. Er bestaan nu immers drie overheden, één per gewest, die het milieu beheren en in de gaten houden. Dit zorgt noodzakelijkerwijze voor communicatieproblemen en spanningen zoals in casu, met als gevolg nodeloze ruzies, intergewestelijke gerechtelijke procedures, halfslachtige oplossingen enz.

3) De splitsing is duur. Alle noodzakelijke instanties werden verdrievoudigd. Zo ontbreekt soms geld voor een degelijke en coherente aanpak van de milieuvuiling. In tijden van economische crisis, zoals nu, is deze verspilling nog minder gegrond.

4) De splitsing moedigt nalatigheid aan. Wat voor zin heeft het immers dat politici zich inspinnen voor een proper milieu als alleen de kiezers van een ander gewest last van de vervuiling ondervinden? Vooral op vlak van lucht- en watervuiling is dat een risico.

5) Milieu is reeds grotendeels een Europese bevoegdheid. De gewesten doen meestal niets anders dan het omzetten van Europese milieurielijnen in de regionale wetgeving. Er is dan ook geen reden om milieu op intern Belgisch vlak gesplitst te houden.

We kunnen geen enkele zinnige reden bedenken om de milieupolitiek in België nog één dag langer gesplitst te houden. Zou het kunnen dat de Belgen alleen om nationalistische redenen met deze onzinnige splitsing opgescheept zitten? De vraag stellen, is ze beantwoorden.

Naast het gebrek aan middelen is er ook het gebrek aan coördinatie tussen de gewesten en de

gemeenschappen. Daardoor vallen bijvoorbeeld mensen als daklozen en illegalen tussen de mazen van het sociaal vangnet. Sinds 1980 is de ‘bijstand aan personen’ immers grotendeels gecommunautariseerd en een ingewikkeld bevoegdheidskluwen regelt de werking van de OCMW’s. Dat stelt vooral een probleem in Brussel waar de gemeenschappen maar half functioneren omdat de “Franse” en de “Vlaamse” gemeenschap er alleen bevoegd zijn voor hun instellingen en de “Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie” voor de bicommunautaire terwijl de illegalen van het federale ministerie van binnenlandse zaken afhangen.

Bovendien kan hier ook het egoïsme een belangrijke rol spelen. Waarom zou een minister van een bepaald gewest zich bekommeren over illegale rivierlozingen of rookvervuiling die ontstaat in zijn of haar gewest, maar eigenlijk alleen een ander gewest teistert, waar hij of zij geen kiezers heeft?

De versnippering van bevoegdheden is dus op verschillende niveaus inefficiënt.

De Belgische gewesten zijn dan ook anomalieën. Niet alleen zijn ze duidelijk op de taalgrenzen gebaseerd omdat hun limieten met die van de gemeenschappen samenvallen, maar bovendien zijn ze in het kader van het kleine België te groot en te weinig talrijk – eigenlijk tweeënehalf - om efficiënt te kunnen zijn. Dikwijls leidt dit tot een quasi onoplosbare bipolariteit en strijd tussen Noord- en Zuid-België, zodat sommigen van een “vechtfederalisme” spreken³³¹.

Voorbeelden van de inefficiëntie van het systeem zijn het bestaan van organen op federaal en regionaal niveau, zoals de electriciteitsregulatoren, die conflicterende bevoegdheden hebben, de onmogelijkheid om door de ingewikkelde bevoegdheidsverdelingen volledige rechtstakken zoals het burgerlijk recht of het strafrecht te vernieuwen, de sinds 2004 aanslepende discussies tussen het Brussels gewest, het Vlaams gewest en de federale overheid over de geluidsnormen rond de luchthaven van Zaventem of over de splitsing van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde, de jarenlange impasse tussen de federale overheid en de Vlaamse gemeenschap aangaande de broodnodige restauratie van de schitterende Plantentuin van Meise, de zeer trage vooruitgang van de uitbouw van de het Brusselse gewestelijke expressnet (GEN) omdat de drie gewesten het over alles eens moeten geraken, de vele procedures inzake bevoegdheidsverdeling die beslecht worden door het vroegere arbitragehof, thans grondwettelijk hof, die het werk van de wetgevers jarenlang kunnen vertragen en de toestand niet noodzakelijk uitklaren, integendeel... Tijdens in 2008 een financieel-economische crisis

³³¹ Zo willen de Vlaams-nationalisten een verdere splitsing van het tewerkstellingsbeleid dat reeds gedeeltelijk geregionaliseerd is. Dit betekent dus dat er een federale minister is van werk en drie regionale. Regelmatig leidt dit tot botsingen tussen de federale minister en zijn of haar Vlaamse collega (bijvoorbeeld in oktober 2009 tussen Joëlle Milquet (CDH) op federaal niveau en Philip Muyters (N-VA) op “Vlaams” niveau. Deze laatste verweet aan de eerste niet genoeg te doen voor de werkloosheid van oudere mensen, die omvangrijker is in Noord-België dan in Zuid-België, en zich te veel op de jongerenwerkloosheid te concentreren. Aan de verschillen tussen de provincies wordt niet gedacht). Beide ministers zullen altijd kritiek hebben op elkaar aangezien ze concurrenten zijn.

uitbrak, viel ook de totale onmogelijkheid van een nationale coördinatie van de crisismaatregelen op. Elke gewest deed zijn zinnen en de federale overheid kon slechts een rol spelen in die domeinen waarin ze nog bevoegd is, zoals de banksector. In andere federale landen zoals Duitsland en de Verenigde Staten wordt de crisis wel nationaal gecoördineerd. In België is dat niet mogelijk, wat nefast is voor het economisch herstel en buitenlandse investeerders afschrikt.

Als immers één deelstaat niet akkoord gaat met een beslissing waar zij, omwille van een door haar uitgeoefende bevoegdheid, bij betrokken is, dan is er eenvoudigweg geen akkoord³³². Dit volkomen gebrek aan synergie leidt tot een enorme legistische verspilling, die, naarmate er meer bevoegdheden opgesplitst worden, enkel maar zal toenemen³³³.

Het federalisme is ook nutteloos en doelloos. Nieuwe staatshervormingen in de zin van meer splitsingen gaan de politiek-communautaire problemen geenszins oplossen. Integendeel, ze gaan het land alleen maar ingewikkelder maken en verder bipolariseren zodat het einde van België, dat slechts door een zeer kleine minderheid van Belgen gewild wordt, weer een stap dichterbij komt. Het enige voordeel dat het taalfederalisme verschaft, is dat het een hele klasse politici aan het werk houdt en rijk maakt. Maar daar zijn de modale burger en het land niet mee gebaat.

Men kan zich trouwens de vraag stellen of het federalisme de beweerde verfransing en de onmiskenbare internationalisering van de streek rond Brussel gestopt of vertraagd heeft. Men kan hier terdege aan twijfelen omdat de Vlaams-nationalisten spreken over een “ongebreidelde verfransing van de randgemeenten”. Bovendien kunnen separatisme en confederalisme hier ook niets aan verhelpen omdat steden nu eenmaal uitbreiden en landsgrenzen in de Europese Unie steeds minder voorstellen. Daar komt nog bij dat taalrechten en taalminderheden ook op basis van het internationaal recht moeten gerespecteerd worden.

Ook structurele solidariteit met armere regio's – we denken dan vooral aan Henegouwen en Luik – wordt zeer moeilijk gemaakt. De federale overheid heeft immers te weinig controlemechanismen op sociaal-economisch niveau en belangrijke instrumenten, zoals openbare werken, zijn gedefederaliseerd. Hierdoor wordt de sociaal-economische kloof met het relatief armere zuiden van België opgedreven. Bovendien kan wanbeleid in een achtergestelde regio door het taalgesplitste verkiezingssysteem en het ontbreken van federale

³³² De federale overheid staat in dit geval voor een voldongen feit.

³³³ Zie het advies van de Raad van State (Advies 44.243/AV van 10 april 2008) omtrent de zesde staatshervorming. Zo zegt de Raad in zijn advies dat de voorgestelde bevoegdheidsverdelingen niet bijdragen tot het bereiken van de beoogde homogenisering en coherentie (p. 11). Meer bepaald wat de huurwetgeving betreft, vraagt de Raad zich af hoe de splitsing te rijmen valt met het streven naar een meer homogene en coherente bevoegdheidsverdeling, welke doelstelling op diverse plaatsen in de toelichting bij het voorstel wordt benadrukt (p. 34). Ook op het vlak van de splitsing van de verkeerswetgeving wijst de Raad op de versnippering van bevoegdheden en de complexiteit die er het gevolg van is (p. 8).

partijen niet afgestraft worden door burgers uit een “donor-regio” (bijv. Leuven/Charleroi met de eerste als donor, de tweede als receptor) waardoor taalnationalisten voortdurend nog meer splitsingen kunnen eisen.

Ook de gewezen minister van buitenlandse zaken in de federale regering, Karel De Gucht, noemde het creëren van “Vlaamse huizen”, die de Noord-Belgische export moeten stimuleren contraproductief³³⁴.

HET BELGISCHE TAALFEDERALISME IS ONDEMOCRATISCH

Het taalfederalisme is ondemocratisch op twee niveaus: op vlak van zijn totstandkoming en op vlak van zijn essentie.

Noch het federalisme, noch de staatsvormingen zijn ooit aan een referendum onderworpen³³⁵. In zijn mémoires zei oud-Eerste Minister Gaston Eyskens dat indien de bevolking aan het eind van de jaren 60 gevraagd zou zijn geweest om de unitaire staat te vervangen door een federale, dit voorstel ongetwijfeld verworpen zou geweest zijn.

De staatsvormingen werden uitgedacht door nationalisten, partijvoorzitters, techno- en bureaucraten, die ver van de pers vergaderden in donkere kastelen. Daarna werden ze gauw aan de goedkeuring van de grondwetgever voorgelegd. Deze keurde ze zonder problemen goed omdat de partijtucht geen andere mogelijkheid liet³³⁶.

Discretie is het codewoord en zonder discretie kan het niet lukken³³⁷.

Ook vandaag is een referendum of een volksraadpleging over het federalisme of de vroegere

³³⁴ Het Laatste Nieuws 28 februari 2009: “Eigenlijk heeft een eigen Vlaams buitenlands beleid geen zin. Kan een land als België het zich veroorloven om vier diplomatieën naast elkaar te hebben? De vraag stellen is ze beantwoorden. Daarmee leid je alleen maar de aandacht af. Langs vier - i.e. de deelstaten en de federale staat - verschillende kanalen naar investeerders trekken, is zelfs contraproductief.” J. HOLSLAG, onderzoeker internationale relaties aan de VUB stelde in een in De Standaard van 4 augustus 2009 verschenen opinieartikel “Economische diplomatie België ligt op apegapen”: “Sinds de regionalisering van het handelsbeleid in 2001 zijn Vlaanderen en Wallonië meer verwickeld in een onderlinge slag om prestige en electorale zichtbaarheid, dan dat zij hun buitenlandse concurrenten bekampen.”

³³⁵ Dit in tegenstelling tot Baskenland en Catalonië waarin in 1979 een dubbel referendum werd gehouden over uitgebreide autonomie voor deze Spaanse deelstaten. Een meerderheid van de inwoners was er voor.

³³⁶ De vraag is echter of onze communicatiemaatschappij zulk een discrete techniek nog toelaat. De media zijn immers voortdurend op zoek naar het laatste nieuwtje en de politici willen meer dan ooit optreden in de pers. De zeer moeilijke en uiteindelijk mislukte onderhandelingen over de vorm van een regering, de splitsing van BHV en een nieuwe staatsvorming, die in de zomer van 2007 in Hertoginnedal werden gevoerd, waren misschien een eerste teken van deze fundamentele verandering in de Belgische maatschappij.

³³⁷ Herman van Rompuy, eerste minister na Yves Leterme zei het zo in Le Soir op 1 augustus 2009 aangaande de toen geplande besprekingen voor een nieuwe staatsvorming: “Toute idée est valable. Mais, si ça ne se fait pas dans la discrétion, aucune idée n’est valable.” M.a.w. een (anti-Belgische) staatsvorming kan er niet komen als de bevolking er teveel bij betrokken wordt!

en volgende staatshervorming taboe. Politici en grondwetspecialisten schermen met oekazes volgens de welke een referendum ongrondwettelijk zou zijn of straatgeweld zoals in 1950 met de koningskwesitie met zich zou meebrengen.

Deze argumenten houden geen steek.

Misschien laat de grondwet geen referendum *stricto sensu* toe, maar de overheid kan wel beslissen een volksraadpleging te houden. Bovendien kan een grondwet ook gewijzigd worden, indien nodig.

Straatgeweld komt er pas als de gemoederen door volksmenners opgehitst worden. Daarvoor heeft men geen referendum nodig. De huidige, door de media ondersteunde taalapartheidspolitik is op dat vlak al voldoende.

Daarmee samenhangend kan men stellen dat het federalisme ook geen sociologische onderbouw heeft. Het is een uiterst artificiële en politieke constructie die geen weerspiegeling is van de Belgische realiteit. De meeste Belgen voelen zich immers niet “Vlaming” of Waal”, maar wel (minstens in de eerste plaats) Belg, Europeaan of Limburger, Antwerpenaar, Luikenaar, ... Het is pas sinds kort dat onder druk van bepaalde nationalistische media, meer mensen ook een regionale of communautaire identiteit opbouwen, hoewel het hier zeker niet gaat om de meerderheid van de Belgen.

Het federalisme is ook in essentie ondemocratisch. We hebben zoëven een democratische staat of rechtsordening onderscheiden van een confederale structuur. Vandaag bepleiten een aantal partijen in België het confederalisme met evenveel ijver en bevoegenheid als hun voorgangers in de jaren 50 en 60 voor “federalisme” ijverden. Toch is het niet zo dat België vandaag een echte federale staat zou zijn, wel integendeel. Hoewel België de facto bestaat uit drie gewesten en drie gemeenschappen is de politieke realiteit vaak louter toegespitst op een tweespalt tussen ‘Vlaamse’ en ‘Waalse’ politici die steeds weer elkaars verschillen ontwaren en maatregelen ‘op eigen maat’ willen nemen. De conceptie van de staatsstructuur is hier vanwege haar nationalistische opdeling niet vreemd aan. Dit was trouwens wat taalregionalistische en nationalistische partijen als de VU en het RW voor ogen hadden.

De eerder genoemde confederale aspecten van het Belgisch institutioneel kader maken een deugdelijk bestuur van de staat alleszins onmogelijk. Elke centripetale kracht is afwezig en wordt doelbewust afgeremd. De samenwerkingsakkoorden, afgesloten zonder normenhierarchie, m.a.w. zonder dat het algemeen op het particulier belang kan primeren, zijn het beste bewijs van het volledig ondemocratische karakter van deze structuur. Akkoorden worden tussen Belgische deelstaten afgesloten, zonder dat vertegenwoordigers zich voor de natie – lees: het Parlement – moeten verdedigen³³⁸.

³³⁸ Zie art. 92 bis BWHI. Art. 92bis. § 1. ‘De Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten kunnen samenwerkingsakkoorden sluiten die onder meer betrekking hebben op de gezamenlijke oprichting en het

Nochtans staat dit haaks op de geest en de letter van de Belgische Grondwet die bepaalt: “De leden van beide Kamers vertegenwoordigen de Natie en niet enkel degenen die hen hebben verkozen”³³⁹

Laten we in dat verband nagaan wat we onder een samenwerkingsakkoord precies bedoelen. Het samenwerkingsakkoord is geen wet, geen decreet, geen ordonnantie. Het staat boven de wetten, boven de decreten en ordonnanties. Regeringen van deelstaten sluiten samenwerkingsakkoorden af en als één deelstaat ze niet wil naleven, kan heel het land stilvallen, alle arbitragehoven en raden van state ten spijt. We illustreren dit met een voorbeeld. De Duitstalige Gemeenschap van België kent ca. 45.000 kiesgerechtigden³⁴⁰. Laten we aannemen dat die allemaal gaan stemmen en dat een regeringscoalitie op dit niveau 51% van de stemmen haalt, dit is ca. 23.000 stemmen. Dit stemmenaantal is op Belgisch niveau uitgedrukt goed voor 1/350ste van het totaal aantal kiesgerechtigden. Indien België een verdrag moet tekenen op Europees niveau, bijvoorbeeld de Europese Grondwet, staan daar ook zaken in die de Gemeenschappen aanbelangen. Bovendien hebben de gemeenschappen in hun materies internationaal verdragsrecht. Welnu, de zes overige regeringen mogen het ratificeren, dus volstaat het dat de Duitstalige regering het niet eens is om een verdrag te blokkeren dat door de vertegenwoordigers van meer dan 99,5% van de Belgische bevolking gesteund wordt.

Zulk een systeem kenschetst de triomf van de nationalistische machtspolitiek. De deelstaten staan boven de burgers. De crisis rond de nachtvluchten (de inzet was: welk gewest mag welke geluidsnormen hanteren) in 2004, toonde aan hoe een rijkere regio, om tot “een beter akkoord” te komen de armere (financieel) kan chanteren³⁴¹. Dit is regelrechte chantage. Met andere woorden, het confederalistische systeem zet aan tot een ondemocratische en sociale manier van besluitvorming, tot de tyrannie van de uitvoerende machten en tot het vervangen van de burger door de staat als eerste rechtssubject³⁴².

gezamenlijk beheer van gemeenschappelijke diensten en instellingen, op het gezamenlijk uitoefenen van eigen bevoegdheden, of op de gemeenschappelijke ontwikkeling van initiatieven. Over de samenwerkingsakkoorden wordt onderhandeld en zij worden gesloten door de bevoegde overheid. (De akkoorden die betrekking hebben op de aangelegenheden die bij decreet worden geregeld, alsmede de akkoorden die de Gemeenschap of het Gewest zouden kunnen bezwaren of Belgen persoonlijk zouden kunnen binden, hebben eerst gevolg nadat zij instemming hebben verkregen bij decreet. De akkoorden die betrekking hebben op de aangelegenheden die bij wet worden geregeld, alsmede de akkoorden die de Staat zouden kunnen bezwaren of Belgen persoonlijk zouden kunnen binden, hebben eerst gevolg nadat zij instemming hebben verkregen bij wet.)

³³⁹ Belg. GW, art. 42.

³⁴⁰ Bron: FOD Binnenl. Zaken, 2004.

³⁴¹ Zo zegde de Limburgse politicus Steve STEVAERT (sp.a) tijdens deze crisis dat men misschien de financiering van het Brussels Gewest moest herbekijken, indien deze regio zich niet “solidair” toonde i.v.m. de nachtvluchten: “*SP.A-voorzitter Steve Stevaert heeft ermee gedreigd de financiële solidariteit met Brussel op de helling te zetten als het Brussels gewest blijft dwarsliggen in het dossier-DHL. Solidariteit kan niet altijd van dezelfde kant komen, zegt Stevaert. Stevaert vindt het van groot belang dat DHL in Zaventem blijft. Het is de eerste keer dat hij zich zo duidelijk uitspreekt in deze zaak.*” Bron: VRT, 24 september 2004.

³⁴² Of, om de woorden van oud-Minister BOUTMANS (Agalev, nu Groen!) te gebruiken:

“iemand moet over die keuzes beslissen, een regering onder controle van een parlement en met de adem van de

Met zulk een systeem zal men nooit een evenwicht bereiken omdat alle bevoegdheden met elkaar verweven zijn. Het Belgische taalfederalisme is naast zinloos ook doelloos.

Dat deze tendens confederaal en dus antidemocratisch van aard is, moge duidelijk wezen. Zelfs de vroegere Belgische Eerste Minister Guy VERHOFSTADT geeft de definitie van een confederale staat wanneer hem gevraagd wordt naar welk federalisme België evolueert:

“Le fédéralisme de coopération, c’est cette volonté de chaque Région et de chaque Communauté de s’entendre, de se parler, d’être présentes lors de fêtes respectives, d’organiser des conférences intergouvernementales.”³⁴³ [vertaling: « het samenwerkingsfederalisme is de wil van elk gewest en elke gemeenschap om overeen te komen, om met elkaar te spreken, aanwezig te zijn op elkaars festiviteiten, intergouvernementele conferenties te organiseren].

Zijn opvolger, Yves LETERME legde meermaals de klemtoon op de noodzakelijke overgang naar een confederaal model. Deze idee maakte nog meer opgang sedert de lang aanslepende regeringscrisis na de federale verkiezingen van juni 2007. Het is duidelijk dat deze confederalistische piste het ondemocratisch besluitvormingsproces binnen onze instellingen exponentieel zal verhogen. De interpersonele solidariteit zal net als het algemene belang nog meer dan vandaag de inzet worden van onderhandelingen en bijhorende chantage.

Sommige politici beschouwen het confederalisme echter als een doorgedreven federalisme met een maximale bevoegdheidsuitbreiding voor gewesten en gemeenschappen. De begrippen worden door elkaar gehaald alsof het een lieve lust is.

Overigens wordt ook de federale loyaleit die in de Grondwet staat ingeschreven regelmatig door de deelstaten met de voeten getreden. Het gelijkheidsbeginsel wordt bovendien door de invoering van het federalisme volledig uitgehold. De wetten zijn al lang niet meer gelijk voor elke Belg gelet op het bestaan van samenwerkingsakkoorden, de decreten en ordonnanties³⁴⁴.

kiezer in de rug. Dat is nu precies wat ons politieke systeem onmogelijk heeft gemaakt. Als democratie wil functioneren, moet er een identificeerbare, verkozen verantwoordelijke zijn voor een belangrijke beslissing. En die verantwoordelijke moet door een meerderheid in een parlement gedragen worden. Andere systemen zijn geen parlementaire democratie.” Boutmans analyseert de kern van het probleem zeer grondig, wanneer hij het heeft over het gebrek aan identificatie. Dit gebrek is niet alleen juridisch een vaststaand feit, maar is ook in de praktijk merkbaar. Elke Belg is onderhand wel vertrouwd geraakt met de ellenlange marathon-onderhandelingen, waarin regeringen elkaar ontmoeten en al dan niet compromissen sluiten. Of dit de politiek werkelijk dichter bij de burger brengt, is maar ten zeerste de vraag. Wij menen alvast van niet.

³⁴³ Parlementaire vraag gesteld in de Senaat door Mevrouw Willame-Boonen (PSC), *Annalen van de Senaat*, 11 januari 2001, p. 33 en geciteerd door oud-senator en toenmalig voorzitter van B Plus Ludo DIERICKX, *Opinion in La Libre Belgique*, 12 juni 2001, p. 10. Men wijze ook op de Karel Gucht's uitspraak in de hoedanigheid van Minister van Buitenlandse Zaken dat als er geen staats hervorming komt de geldkraan naar de Franse Gemeenschap en het Waals Gewest dicht moest gedraaid worden, cf. “Open VLD: “Geen staats hervorming? Geldkraan dicht”, zie *Trends*, 03.08.2007.

³⁴⁴ Belg. GW art. 143 (federale loyaleit) en art. 10 (wetsgelijkheid).

Dat dit alles met echt federalisme (van het Latijn of het Franse “fédérer”, i.e. samenbrengen) niets te maken heeft, moet duidelijk zijn.

HET BELGISCHE TAALFEDERALISME IS DISCRIMINEREND, ONETISCH EN TAALARACISTISCH EN LEIDT ALS DUSDANIG NAAR TAALAPARTHEID EN EXTREMISME

Men kan het taalfederalisme onmogelijk verdedigen zonder de moraal te schenden. België is staatkundig ingedeeld in “etnische” deelstaten (Brussel vormt een uitzondering). Dit betekent dat mensen leven in nationalistische “vaderlanden”. Andere wetten en regels gelden voor diegenen die het geluk of ongeluk hebben om in een ander taalgebied te leven. Deze manifeste ongelijkheid tussen burgers komt in verscheidene domeinen voor (zie bijv. erfenisrecht, kijk- en luistergeld, belastingen enz.).

Wat nog erger is, is dat dit systeem taalapartheid in de hand werkt. Steeds meer leidt het geïstitutionaliseerde taalracisme tot een “Zuid-Afrikanisering” van de Belgische samenleving. In het meertalige Brussel, is het bijvoorbeeld verboden om tweetalige lijsten voor de regionale verkiezingen in te dienen. Tweetalige scholen zijn in de Vlaamse gemeenschap verboden. De Belgische voetbalbond moest gesplitst worden³⁴⁵ als ze nog subsidies wou krijgen van de Vlaamse gemeenschap³⁴⁶. Alles moet samenvallen met taal: van sportbonden over parlementen en partijen tot NGO’s. In beschaafde landen brengen kunst en muziek mensen dichter bij elkaar, in België mag een Franstalige of Nederlandstalige muziekschool, die in de andere taalgemeenschap gevestigd is, van overheidswege geen subsidies krijgen. Ook gerechtelijke arrondissementen en kieskringen dienen volgens taalnationalisten met taal samen te vallen.

Er zijn geen niet-racistische motieven om het taalfederalisme te verdedigen. Men kan immers alleen zeggen dat het moet bestaan omdat de ene taalgroep “anders” zou zijn dan de andere taalgroep en andere behoeften zou hebben. De taalgemeenschappen zijn in essentie het meest discriminerend: ze zijn bevoegd voor culturele materies en delen de Belgen immers op in taalgroepen die volgens de taalnationalistische ideologie zoveel mogelijk uit elkaar moeten gehouden worden. In Brussel leven Nederlands- en Franstaligen dooreen maar wordt elke Brusselaar toch in een taalhoekje geplaatst. De gewesten, die volledig territoriaal zijn, zijn ook taalracistisch omdat hun grenzen samenvallen met de taalgrenzen en grotendeels met die van de “gemeenschappen”. Aangezien ze economische en milieubevoegdheden hebben, valt hun taaldiscriminerend karakter misschien iets minder op, maar dat is slechts schijn. In Noord-België zijn het gewest en de gemeenschap immers sinds geruime tijd gefusioneerd.

³⁴⁵ net zoals het Zuid-Afrikaans voetbal tijdens het apartheidsregime gesplitst was tussen blanken en zwarten.

³⁴⁶ Ook al is de splitsing die met ingang van 1 januari 2009 plaatsvond slechts partieel. Eerste en tweede klasse blijven voorlopig nog nationaal. Misschien stootte het de flaminganten ook tegen de borst dat de Belgische voetbalbond nog sterk provinciaal is georganiseerd met Brabant als centrale provincie.

Naarmate het discriminerende federalisme voortschrijdt, stapelen de discriminaties en provocaties zich op. We citeren enkele voorbeelden uit de lange politieke crisis van 2007-2008: niet-benoeming van anderstalige burgemeesters in drie faciliteitengemeenten van de rand rond Brussel, verplichting om een taaltest Nederlands voor het bekomen van een sociale woning in het Vlaams gewest af te leggen (“Vlaamse wooncode”), verbod op toegang van anderstalige kinderen tot speelpleinen in Liedekerke, verbod van anderstalige opschriften in Halle, Meise, Vilvoorde en Zaventem, koppeling van de verkoop van een huis of grond van de gemeente aan de kennis van de Nederlandse taal in Vilvoorde enzovoort. Verschillende internationale instanties (waaronder de Raad van Europa, de Europese Commissie en de VN) hebben “België” (d.w.z. in feite de overheid die de beslissing nam) hiervoor al op de vingers getikt.

De niet-benoeming van de drie tweetalige burgemeesters in de rand rond Brussel betreft (Kraainem, Linkebeek en Wezembeek-Oppem) is een door de Vlaamse regering genomen maatregel als sanctie voor het feit dat deze burgemeesters voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 geen ééntalig Nederlandse oproepingsbrieven naar de kiezers van hun gemeenten hebben gestuurd, maar tweetalige. Dit was niet naar de zin van de toenmalige minister van “binnenlandse” zaken in de Vlaamse regering, Marino Keulen (VLD), en deze blokkeerde dan ook hun benoeming. Op 02.12.2008 adviseerde het Congres van Lokale en Regionale Besturen van de Raad van Europa met quasi-unanimiteit van de leden echter dat de drie verkozen, maar niet-benoemde burgemeesters in de Brusselse Rand benoemd moeten worden. De maatregel wordt immers door de Raad van Europa disproportioneel genoemd.

In het Vlaamse Grond- en Pandendecreet van 27 maart 2009, een initiatief van N-VA parlementslid Mark Demesmaeker, wordt o.a. bepaald dat mensen die geen nauwe banden hebben met bepaalde gemeenten er ook geen bouwgrond kunnen kopen³⁴⁷. Daarmee wordt de bewegingsvrijheid van de Belgen in Noord-België aanzienlijk beperkt. Particulieren zijn niet meer vrij er gronden, huizen en appartementen te kopen waar ze willen.

Door dit decreet is het bijvoorbeeld verboden voor Brusselaars of Luikenaars om een woning in Leuven of Antwerpen te kopen als die in een woonuitbreidingsgebied ligt en als men niet voldoende banden met de gemeente kan bewijzen (werk, familie, vroegere domicilie in de

³⁴⁷ Belga en De Standaard verwoordden het op deze wijze: “In 67 Vlaamse dorpen en steden wordt het wet dat nieuwe bouwkvavels enkel toegewezen worden aan kopers die een nauwe band hebben met de streek. Eén op de drie Vlamingen woont in zo'n gemeente.

Het Vlaams parlement keurde vorige woensdag het nieuwe grond- en pandendecreet goed van minister Dirk Van Mechelen (Open VLD). Onderdeel daarvan is de nieuwe regel over betaalbaar wonen in eigen streek.

Het principe werd vier jaar geleden voorgesteld door volksvertegenwoordiger Mark Demesmaeker (N-VA) en het werd vorig jaar, toen het kartel met CD&V nog bestond, overgenomen door de Vlaamse regering. Het nieuwe decreet wordt wet vanaf september.

Om de drie jaar gaat de Vlaamse overheid een lijst opstellen van gemeenten waar de regel van toepassing is. **De maatregel viseert Franstaligen en eurocraten in de Vlaamse rand rond Brussel, gepensioneerden en rijke buitenlanders aan de kust, Nederlanders in het noorden van Antwerpen en welstellende stadsbewoners in de groene rand rond Gent en Antwerpen.** Dit decreet trad in werking op 1 september 2009 en zal gelet op zijn ongrondwettelijkheid waarschijnlijk niet lang stand houden.

gemeente tijdens minstens 6 jaar). Wat de gemeenten in het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde betreft, kan de eerste voorwaarde tot weigering wegvallen: het kan hier bijgevolg om alle gronden en gebouwen gaan... Ook voor de andere gemeenten in de lijst is een uitbreiding tot 10% van de gehele woonzone van de gemeente mogelijk.

De geviseerde gemeenten bevinden zich vooral in het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde. Dat hoeft niet te verwonderen. Het is dat tweetalige kiesarrondissement dat de Vlaams-nationalisten zo snel mogelijk willen splitsen om België zelf beter te kunnen splitsen. De motivering van dit decreet is dan ook duidelijk tegen de Franstaligen gericht: men wil de zogenaamde “verfransing” van Nederlandstalige gemeenten tegengaan. Maar de aanwezigheid van gemeenten als Baarle-Hertog (de Antwerpse enclave in Nederland) in het lijstje bewijst dat men het ook gemunt heeft op de inwijking uit Nederland. Zo krijgt deze discriminerende maatregel meteen een Europese dimensie.

Om de voldoende band met de gemeente te bewijzen, moet men voor een speciale commissie verschijnen. De klok schijnt wel zeventig jaar teruggedraaid.

Om het taalracistisch karakter van de maatregel te masceren, geldt deze ook voor “intra-Vlaamse” verhuizingen, bijvoorbeeld van Gent naar Blankenberge zodat zelfs de Vlaams-nationale werkgeversorganisatie VOKA tegen deze vrijheidsbeperking is gekant. De Vlaams-nationalisten hebben blijkbaar geen schrik voor collaterale schade.

Het taalfederalisme vertoont vele overeenkomsten met het vroegere apartheidsregime in Zuid-Afrika dat begin jaren 90 van de 20ste eeuw onder grote internationale druk inéén stortte. Wel bestaat er een gradueel verschil: er worden hier (nog) geen dissidenten opgesloten of gemarteld.

Maar er is meer. Het taalfederalisme bevordert ook het extremisme in het algemeen.

In 2009 zei een moslim op een internetforum aan een Belg: “Als u onze rechten niet gunt, kent u niets van het Belgische federalisme.” De man had 100% gelijk. Sinds 1970 heeft de Belgische grondwet belangrijke rechten en bevoegdheden aan taalgroepen toegekend: de Nederlandstalige en de Franstalige en later ook de Duitstalige. Eerst via gemeenschappen, later ook via gewesten.

De geschiedenis van het koninkrijk zou hiervoor een bepaalde verklaring geven. Nochtans heeft men de sociale en religieuze breuklijnen altijd binnen het unitaire Belgische kader kunnen oplossen.

Maar goed, de politiek heeft hier beslist dat taalgroepen recht hebben op een vergaande autonomie. Waarom dan niet de religieuze groepen? Christenen, moslims, joden? Is taal zoveel belangrijker dan religie? Vele gelovigen zullen dit tegenspreken, zeker de moslims, die

geen problemen hebben met westerse talen zoals Engels en Frans.

Volgens deze federalistische logica zouden er naast de taalgemeenschappen in België dan ook religieuze gemeenschappen met eigen bevoegdheden moeten komen en zou het Arabisch een nationale taal moeten worden. Er zijn overigens meer Arabisch-sprekenden in België dan Duitstaligen³⁴⁸.

Het Belgische taal federalisme is gunstig voor de radicale moslims. Foto Getty Images

Twee argumenten kunnen de taalfederalisten hiertegen opwerpen:

- deze vreemdelingen zijn hier nog niet lang genoeg;
- zij wonen, i.t.t. Nederlandstaligen en Franstaligen, verspreid over het Belgische territorium.

Maar houden deze argumenten wel stand?

- Het eerste argument is zwak. Wat is immers “lang genoeg”? Zijn de Duitstaligen lang genoeg in België (d.i. sinds het einde van de Eerste Wereldoorlog) om een eigen gemeenschap op te eisen (voor zover ze dat ooit gedaan hebben)? Zijn de Franstaligen lang genoeg in

³⁴⁸ Ongeveer een half miljoen Arabisch-sprekenden tegen 80.000 Duitstaligen.

Brussel om de hoofdstad tweetalig te maken? Zijn de Germanen lang genoeg in België om de plaats van de Kelten in te nemen? U ziet het: dit is allemaal heel relatief. België heeft nu al een derde en een vierde generatie moslims. Ook zij hebben recht op de voordelen van het federalisme. Er anders over oordelen zou racistisch zijn.

- Het tweede argument is moeilijker te weerleggen: moslims wonen op het eerste zicht verspreid terwijl Nederlandstaligen en Franstaligen netjes binnen hun eigen territorium zouden wonen.

Maar is dat wel zo? In de tweetalige hoofdstad Brussel, waar 10% van de Belgen wonen, alvast niet. Daar wonen ze door elkaar. Aan de kust en aan de taalgrens ook. De Duitstalige gemeenschap is ook niet homogeen Duitstalig. En dan mogen we de aanzienlijke aanwezigheid van Franstaligen in Noord-België (Antwerpen, Gent, Leuven,...) niet vergeten alsook de recente, massale uitwijking van zowat 1 miljoen Nederlandstaligen naar het Franstalige Zuid-België.

De moslims daarentegen hebben de neiging allemaal bij elkaar te gaan wonen in bepaalde wijken van Brussel en Antwerpen: Molenbeek, Schaarbeek, Anderlecht, Vorst, Borgerhout,... De vermelde argumenten zijn bijgevolg niet overtuigend.

Aparte religieuze gemeenschappen met eigen bevoegdheden zouden in het huidige federale België logische creaties zijn.

Dat staat nochtans haaks op de door artikel 10 van de grondwet voorgeschreven gelijkheid tussen alle Belgische burgers en tussen alle inwoners van België.

HET BELGISCHE TAALFEDERALISME WERKT UITERMATE POLARISEREND EN IS ALS DUSDANIG STAATSBEDREIGEND

Het hart van de kritiek op het Belgische taalfederalisme is dat dit systeem omwille van zijn feitelijk bipolair, tweeledig karakter, waarbij twee grote taalgemeenschappen dominant zijn en twee nationalismeën geïnstitutionaliseerd worden, zo polariserend werkt dat het de cohesie en het voortbestaan van de Belgische staat en onze meertalige democratie zelf ondermijnt.

Een staatsstructuur beantwoordt nooit volledig aan de definities die er in handboeken aan worden gegeven. Toch kan men stellen dat in elke federale staat bepaalde kenmerken voorkomen: een eenheid van buitenlandse politiek, een evenwicht tussen Kamer (die de bevolking vertegenwoordigt) en Senaat (die de deelstaten vertegenwoordigt), federale politieke partijen, willekeurig ingedeelde of historisch gegroeide deelgebieden, niet-nationalistische deelgebieden (d.i. de deelstaat verwijst niet naar een niet-persoonsgebonden kenmerken zoals taal, "ras" of religie), meerdere deelstaten (minstens zes) en een zekere normenhiërarchie (federaal wetgevend kader binnen hetwelk de deelstaten mogen handelen).

Deze kenmerken komen in elke federale staat voor, behalve in België. Nochtans is België krachtens zijn Grondwet (art. 1) een federatie. Maar de Belgische buitenlandse politiek is versnipperd: geen eenheid van verdragsrecht, een gesplitste buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking, regionale en communautaire ambassades in het buitenland... Er bestaat wel een tweekamerstelsel, maar dit is niet "federalistisch" in die zin dat de tweede kamer, de senaat, slechts gedeeltelijk de deelstaten, en meerbepaald de gemeenschappen, vertegenwoordigt (in het Belgisch kader echter een goede zaak, vermits een "Senaat der deelstaten" de splitsingsdynamiek nog zou versterken). Alle traditionele partijen zijn sedert de jaren 60 en 70 gesplitst op taalbasis, terwijl zij de ware machtsdragers zijn. De deelgebieden zijn taalhomogeen (op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest na). De deelstaten gedragen zich als staten die steeds meer autonomie wensen (zie. bijv. de "Vlaamse Resoluties"). De facto hebben we twee dominante deelstaten (mede versterkt door het gesplitste partijensysteem) en bestaat er geen normenhiërarchie tussen de deelstaten en de nationale staat. Het Brussels gewest slaagt er niet arbiter te spelen tussen het zogenaamde "Vlaanderen" en "Wallonië", dit omdat het te klein is en in de ogen van de Nederlandstalige partijen ook te Franstalig. De piepkleine Duitstalige gemeenschap is quasi helemaal in het institutioneel debat afwezig.

Het Belgisch federalisme is er dan ook gekomen onder druk van nationalistische krachten. Onder hun impuls werd de Belgische staat vanaf 1970 stelselmatig afgebroken (zie staatshervormingen 1970, 1980, 1988, 1993 (Sint-Michielsakkoord), 2001 (Lambermontakkoord), 2003 (splitsing wapenhandel), 2008 (ontwerp Octopus I met o.a. splitsing wegcode)³⁴⁹. Het is overigens niet zo dat de "politiek-communautaire problemen" (d.i. vaak gemediatiseerde problemen tussen politici van twee taalgroepen die gaan over een communautaire aangelegenheid, zoals de staatshervorming) vandaag minder groot zouden zijn. Integendeel, nooit eerder werd zoveel over het einde van België gepraat, ook door voorzitters van traditionele partijen. Als pacificatiemodel heeft het taalfederalisme volkomen gefaald. Het heeft het nationalisme alleen maar versterkt en het politiek-communautair conflict aangewakkerd.

In feite legitimeert de federale Grondwet de opdeling en zelfs de totale opsplitsing van de staat, wat voor de extremisten ook de bedoeling en de finaliteit is van het federalisme. Men kan bijvoorbeeld binnen de 'federale' logica niet tégen de splitsing zijn van de sociale zekerheid maar vóór de splitsing van landbouw (beiden hebben niets met taal te maken). Wie verschillen als scheidingsgrond neemt van een staatsstructuur aanvaardt dat alles splitsbaar is (men kan altijd wel een verschil vinden tussen Noord- en Zuid-België, net zoals bijvoorbeeld tussen West- en Oost-België).

De mogelijkheidsvoorwaarde voor de polarisatie is de in de jaren 60 van de 20ste eeuw

³⁴⁹ Deze splitsingen zijn in 2008 voorlopig geblokkeerd omdat ze door de Franstalige partijen gehecht werden aan een totaalakkoord over het kiesarrondissement BHV en de benoeming van drie burgemeesters in de Rand rond Brussel die voor de verkiezingen tweetalige oproepingsbrieven hadden verstuurd.

vastgelegde taalgrens, later het instrument voor de afbakening van de gewesten en de gemeenschappen. Taal dient in België volgens de politici binnen de deelstaten als een cohesieversterkende factor en tussen de deelstaten als een slijtzwam³⁵⁰.

Hoewel België de facto bestaat uit drie gewesten en drie gemeenschappen is de politieke realiteit vaak louter toegespitst op een tweespalt tussen ‘Vlaamse’ en ‘Waalse’ politici die steeds weer elkaars verschillen ontwaren en maatregelen willen nemen ‘op eigen maat’. De conceptie van de staatsstructuur is hier vanwege haar nationalistische opdeling niet vreemd aan. Dit was trouwens wat taalregionalistische en nationalistische partijen als de VU en het RW voor ogen hadden. In die zin volgen partijen die vandaag pleiten voor confederalisme gewoon de logica van het taalfederalisme tot in haar uiterste consequenties. Partijen als het Vlaams Belang of de N-VA die een volledige splitsing van België wensen, zijn géén anomalie maar net een logische uitloper binnen het taalfederalistische kader³⁵¹. Partijen die, daarentegen, confederalisme voorstaan, willen net als separatistische partijen een onafhankelijk “Vlaanderen” en “Wallonië”, met dien verstande dat ze bereid zijn achteraf nog een vrijblijvend interstatelijk contract af te sluiten. De eerstgenoemde partijen zijn duidelijker in hun bewoordingen en dus ook eerlijker tegenover de kiezer.

Het taalfederalisme brengt ons in een onophoudelijke, nationalistische spiraal. Frequent worden nieuwe verschillen (uit)gevonden en wordt gepleit voor verdere defederalisering. Nu is het zo dat hoe meer men splitst, hoe meer verschillen men creëert en hoe meer verschillen men creëert, hoe meer men splitst. Dit is ook de wens van velen. Vele politici beroepen zich op “homogene bevoegdheidspakketten”. Volgens deze theorie moeten alle bevoegdheden die met elkaar te maken hebben, op hetzelfde niveau behandeld worden. Zo kan men stellen dat omdat de controle op werklozen gesplitst is, de hele arbeidsmarkt maar moet geregionaliseerd worden. Ook wordt dan verwezen naar het onderwijs (de scholing van de arbeiders en bedienden) dat zich al op gemeenschapsniveau bevindt. In het kielzog hiervan kan gepleit worden voor een defederalisering van de vennootschapsbelasting en dus van de personenbelasting enzovoort. De omgekeerde redenering – o.w.v. één herfederalisering alles terug op federaal niveau brengen – wordt door taalnationalisten nooit gemaakt³⁵².

In hun redenering ligt de nadruk steeds weer op verschillen. Nationalisten beargumenteren dat die een scheidingsgrond inhouden. Dit gegeven maakt deel uit van de ruimere ‘verschiltheorie’, die verschillen binnen de zogenaamde “volksgemeenschap” aanvaardt, maar tussen “volksgemeenschappen” afwijst. We zagen hoe de economische verschillen in België een vruchtbare voedingsbodem vinden in het federaliseringsproces, dat eigenlijk een

³⁵⁰ behalve te Brussel, waar men wel probeert de taalapartheid door te trekken door de persoonsgebonden gemeenschapsbevoegdheden

³⁵¹ Net zoals de (gedeeltelijke) splitsing van de Belgische voetbalbond eind 2008 “logisch” is gelet op de communautarisering van het sportbeleid in 1980.

³⁵² Bijvoorbeeld herfederalisering van de geluidsnormen en dus ook van milieu, ruimtelijke ordening en waarom niet economie ! Dat hangt immers allemaal samen.

confederaliseringsproces is³⁵³. De ontrafeling van de democratische besluitvormingsstructuren vindt inderdaad haar oorsprong in de nationalistische dialectiek van de opeenvolgende staatsvormingen. Sterker nog, de ontrafeling van de Belgische democratie vindt haar meest directe oorzaak in het loutere bestaan van de gemeenschappen en van de gewesten.

Het hele geconfederaliseerde en geconflictualiseerde systeem vertoont een eigen, uiterst perverse dynamiek, die wel een interne “logica” vertoont. Als preventieve geneeskunde (1% van het budget) gesplitst werd, waarom dan niet curatieve (99% van het budget)? Als de Lijn, de TEC en de MIVB bestaan als regionale maatschappijen voor busvervoer, waarom dan geen regionalisering van de NMBS? Als de bijstand aan personen gecommunautariseerd is, waarom dan niet de hele gezondheidszorg? Hier zien we een zeer perverse redenering, die evenwel inhererent is aan het systeem zelf.

Een ander effect van het federalisme is dat men een feitelijke ontmanteling van de staat kan voorstellen als een pleidooi voor het behoud ervan. Keer op keer merken omfloerste separatisten of conformistische denkers (niet zelden in de pers) op dat wie België wil behouden, de regio’s méér autonomie moet geven. Diegenen die die dynamiek afremmen of zelfs willen terugschroeven zijn in die hypothese de separatisten. De Vlaams-nationalisten, die de media al te vlug identificeren met de “Vlamingen”, vragen bij (regerings)onderhandelingen meer autonomie inzake mobiliteit, justitie, spoorwegen enz. De zogenaamde “Walen” of Franstaligen zouden dit blokkeren. Hoe vaak hoort men dit niet? In die logica is dus de zogezegde “Waalse” tegenpartij de dwarsligger, de splitser. De zogezegde “Vlaamse” radicale autonomisten die echt op een splitsing – zij het in stappen – aansturen zijn de “gematigden”, van wie “legitieme” eisen keer op keer geweigerd worden.

Overigens maskeert het federale systeem dat door alle “Belgische” traditionele partijen werd gecreëerd en ondersteund hun eigen taalregionalisme. Keer op keer gaan traditionele partijen mee in steeds vergaandere staatsvormingen, zogezegd om “het land te behouden”. Maar als partijen als CDH, MR of PS werkelijk zo bekommerd zijn om ’s lands eenheid, waarom denken ze dan in tweeledige termen en, vooral, waarom richten ze dan geen tweetalige partijen op? Ongetwijfeld zitten er in al deze partijen – net als in hun Nederlandstalige tegenhangers – oprechte democraten die bekommerd zijn om het voortbestaan van de Belgische democratische rechtsstaat. Maar de logica en structuren van ons geconfederaliseerd systeem bieden in se geen argumenten voor het behoud van België.

Wie immers als vertrekpunt neemt dat niet-taalgebonden bevoegdheden gesplitst mogen worden, opent de deur om alles te splitsen. De centrifugale, bipolaire confederalistische dynamiek lijkt onstuitbaar. Alle parlementaire partijen, zowel ten noorden als ten zuiden van de taalgrens trekken de verschiltheorie niet in twijfel. Wat uiteraard niet wil zeggen dat verandering onmogelijk of niet wenselijk is. We verwijzen hier naar het sedert begin jaren 90 gedemocratiseerde (vandaag ingedeeld in negen – ! – provincies) dat een voorbeeld biedt van

³⁵³ Wij bedoelen: federalisering zonder normenhiërarchie.

de opbouw van een meertalige en solidaire maatschappij na decennia apartheid.

Het is derhalve duidelijk dat zelfs ons huidig federaal systeem de staat verder in separatistische richting doet verglijden. Immers, doordat de bevoegdheden gesplitst zijn tussen de federale staat en de deelstaten, maar toch belangrijke raakpunten met elkaar vertonen, zijn de belangen- en bevoegdheidsconflicten frequenter dan ooit³⁵⁴. En net deze onophoudelijke stroom van politieke conflicten is de wens van diegenen die het “federalisme” uitgedacht hebben. Terecht kunnen zij nu zeggen: “Het Belgische federalisme werkt niet”. Zij vergeten dat hun ideologie ervoor verantwoordelijk is. Deze taalnationalisten “vergeten” ook graag dat een verpletterende meerderheid van de Belgen geen separatisme en misschien zelfs geen federalisme wenst.

Deze toestand ondermijnt langzaam maar zeker de eenheid van het land en geeft de verkeerde indruk dat Franstalige en Nederlandstalige politici op alle vlakken van elkaar verschillen en dat deze verschillen ons er moeten toe aanzetten het meertalige België te vernietigen. Aan de Belgische politici wordt niet alleen door onophoudelijke nationalistische agitatie, maar ook door de structuren zelf a.h.w. aangeleerd om in “Vlaams-Waalse” termen te denken. Men heeft hoe langer hoe meer de indruk dat er geen hoogste macht meer is in dit land. De grondwetgever is geen echt federaal orgaan, omdat het volledig wordt beheerst door de traditionele, regionale partijen die niet het nationaal belang op het oog hebben, maar het regionale. Het Grondwettelijk Hof is wel bevoegd om bevoegdheidsconflicten te regelen tussen de federale Staat en de deelstaten of tussen de deelstaten onderling, maar is niet bevoegd om belangenconflicten op te lossen. De Kroonraad heeft geen enkele juridische macht en werd sinds 1960 niet meer samengeroepen.

Overigens kaderen verschillende voorstellen van partijen langsheen de twee kanten van de taalgrens in een versterking van de confederale logica: het willen opstellen van een “Vlaamse” of “Waalse” Grondwet, het verkiezen van samenwerkingsakkoorden boven herfederalisering, het willen omvormen van de Senaat tot een – onrechtstreeks verkozen – Kamer van Deelstaten (al dan niet paritair samengesteld), het volledige federale Parlement laten verkiezen door de deelstaten (komt zo’n systeem overigens sedert de Franse Revolutie ergens in Europa voor?), het onder voogdij willen plaatsen van het Brussels hoofdstedelijk Gewest door de twee grootste gemeenschappen, het pleiten voor een rechtstreekse vertegenwoordiging van de gewesten of gemeenschappen in internationale organen enz. zijn hiervan de meest in het oog springende voorbeelden. Natuurlijk is de voortdurende en

³⁵⁴ Voorbeelden van mediatieke conflicten uit de actualiteit: de federale minister voor Landbouw Gabriëls tegen de Vlaamse minister voor Landbouw Dua inzake het preventief slachten van een kudde geiten wegens de mond en klauwzeerziekte (voorjaar 2001); de Vlaamse minister voor Mobiliteit Stevaert tegen de federale minister voor Verkeer Durant inzake de verkeersveiligheid en het plaatsen van onbemande camera’s (augustus 2001); de Waalse minister voor Economie Kubla tegen de federale overheid om een verlenging te bekomen van de uitzondering op tabaksreclame voor het autocircuit van Francorchamps (augustus 2001). Het dossier van de nachtvluchten (2004-2008) met de Brusselse overheid tegen de Vlaamse en de Federale; het dossier rond de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde (2005, 2007, 2008), de faciliteitengemeenten en hun exact statuut etc.

eenzijdige vraag naar bevoegdheids-, financiële en constitutionele autonomie eveneens een confederale reflex. Men krijgt alleszins de indruk dat de Noord-Belgische traditionele partijen – vooral maar zeker niet uitsluitend – België alleen nog willen behouden als een soort merknaam, maar wel zelf alle bevoegdheden en middelen willen beheren³⁵⁵.

Logica is overigens ver te zoeken in heel dit verhaal, want een meerderheid heeft zich in de geschiedenis nooit geheel of ten dele willen afsplitsen van een minderheid, zoals de Vlaams-nationalisten dit vandaag voor resp. “Vlaanderen” en “Wallonië” wensen. Evenmin hebben ooit leiders van een taalkundige of religieuze meerderheid een feitelijke minorisering aanvaard (alarmbelprocedure, bijzondere meerderheden voor communautaire wetten, taalpariteit in de federale regering, minimale vertegenwoordiging voor de Nederlandstaligen in de Brusselse instellingen...). Nog hallucinanter wordt het dan wanneer de hedendaagse politieke leiders dit aanklagen als zijnde een schande, terwijl het de wens van hun beweging was en is.

HET BELGISCHE TAALFEDERALISME IS TEGENGESTELD AAN ONZE NATIONALE GESCHIEDENIS, OUBOLLIG, ANTI-EUROPEES en ANTI-UNIVERSALISTISCH

Voor de goede orde merken we hier tevens op dat het federalisme tegengesteld is aan de Belgische nationale geschiedenis. In andere landen is het federalisme opgebouwd vanuit historische entiteiten (Duitsland: Länder, Zwitserland: kantons), bij ons is het lokale niveau volledig over het hoofd gezien bij het federalingsproces. Nochtans speelden de gemeenten en de prinsdommen – waarvan de departementen en dus de huidige provincies de opvolgers zijn – gedurende onze hele geschiedenis een prominente rol. In Nederland bestaat een systeem van multipolaire, provinciale decentralisatie en dat werkt prima. Overigens bestaat een meerpolig systeem in al onze buurlanden. De lokale overheden staan veel dicht bij de burger dan de huidige deelstaten. Nochtans wijst geen enkele traditionele politicus hierop en dit in een tijd waarin iedereen de mond vol heeft van de kloof tussen burger en politiek.

Het taalfederalisme is anderzijds ook oubollig. Op een moment van mondialisering die ons verplicht meertalig te zijn, werken we met een systeem van taalregio's die de staat lamleggen. Multinationals en bedrijven fusioneren over landsgrenzen dus a fortiori over taalgrenzen heen waardoor tegelijkertijd de macht van die bedrijven vergroot en die van België verkleint, iets waar die bedrijven en de grote staten van profiteren. Alle grote problemen van deze tijd – massale vervuiling, nucleaire proliferatie, internationaal terrorisme, verwoestijning, schaarste aan noodzakelijke goederen,... – zijn staats- ergo taalgrensoverschrijdend. Bovendien zijn de ontstaansredenen van de gewesten en gemeenschappen vandaag niet meer relevant. De Vlaams- en Waals-nationalisten vertegenwoordigen nog hoogstens 10% van de bevolking en de economische en sociologische realiteit van de jaren '60 waarop men zich gebaseerd heeft

³⁵⁵ Tijdens en na de regeringscrisis die begon in juni 2007 groeide ook langs Franstalige politieke zijde meer en meer een consensus aangaande het streven naar een “confederaal” staatsmodel.

om het taalfederalisme op te bouwen, is door de feiten achterhaald, voor zover ze ooit taalfederalisme kon verantwoorden – quod non. De economische verschillen tussen Noord- en Zuid-België zijn immers vervangen door provinciale verschillen, die eigenlijk altijd sterk zijn geweest. De immigratie heeft ook voor een multiplicatie van taalgemeenschappen gezorgd zodat het beter is de piste van het taalfederalisme te verlaten³⁵⁶.

Het Belgische taalnationalisme ondermijnt bovendien de E.U. en is ab origine tegengesteld aan de harmoniseringsgedachte (art. 2 Verdrag van Rome, 1957). Of geldt tussen Belgische gebieden niet wat tussen lidstaten van de E.U. wél geldt? In Europa zijn er maar twee taalhomogene staten, waarvan maar één in de E.U. ligt (Portugal) (de andere is IJsland, waarbij we abstractie maken van de mini-staten zoals Monaco of Liechtenstein). Zal een Europa bestaande uit 400 soevereine taalregio's of een wereld bestaande uit 5.000 taalhomogene landen leiden tot meer welvaart, vrede, veiligheid of zichzelf ten gronde richten? Het laatste valt te vrezen. België kan dan ook een belangrijke internationale signaalfunctie vervullen als het zijn eenheid kan herstellen.

Overigens richten de taalnationalisten niet alleen België, maar ook de Belgische deelstaten ten gronde. Volgende opmerkingen vallen hierbij te maken:

- Zal de gerechtvaardigde strijd om het behoud van het Nederlands – die niet meer gerechtvaardigd is als de strijd om het behoud van of voor een unitair België - gemakkelijker te voeren zijn indien Wallonië, Brussel en de Rand zich gedwongen voelen om aansluiting te zoeken bij Frankrijk?
- Wat zullen “Vlaanderen” en “Wallonië” nog betekenen in zetelaantal in een uitbreidende EU (zie zetelaantal in Europese instellingen)?
- Indien “Vlaanderen” Brussel kwijtraakt, wordt niet alleen de band met de Brusselse Nederlandstaligen verbroken, maar zullen de 200.000 pendelaars ook hun belastingen betalen te Brussel.
- Indien België uiteenvalt zullen de opvolgersstaten opnieuw hun lidmaatschap bij de EU moeten aanvragen. Het is verre van zeker dat dit aanvaard wordt, gelet op het feit dat andere landen (Spanje, VK, Frankrijk...) ook met separatistische problemen kampen en geen precedent willen scheppen.
- Indien de opvolgersstaten van België willen toetreden tot internationale organisaties, inzonderheid de E.U. en de Raad van Europa zullen ze het Minderhedenverdrag moeten ratificeren. Dit verdrag zal een stuk meer taalkundige rechten aan de Franstaligen in “Vlaanderen” dan vandaag.
- De territoriale integriteit van “Vlaanderen” zal naar alle waarschijnlijkheid onder internationale druk niet bewaard worden (verlies Brussel, faciliteitengemeenten enz.)

³⁵⁶ Immigratie van Italianen, Spanjaarden, Portugezen, Turken, Marokkanen, die elk hun eigen taal meebrengen.

- De internationale functie van Brussel als hoofdstad van een verenigd Europa zal waarschijnlijk voorgoed uitgespeeld zijn³⁵⁷.

Zodoende is het taalfederalisme niet alleen anti-universalistisch, anti-Europees en anti-Belgisch, maar ook gericht tegen “Vlaanderen”, Brussel en “Wallonië”. We merken hierbij op dat de Brusselse Nederlandstaligen en de Duitstalige Belgen binnen het Belgisch, wettelijk kader tot de best beschermde minderheden ter wereld behoren.

HET BELGISCHE TAALFEDERALISME IS ONLOGISCH EN ABSURD

Ontstellend is ook dat zelfs de grootste contradicties van ons federale systeem in de media volkomen onbesproken blijven. Zo is het Brussels Gewest territoriaal tweetalig en heeft het een tweetalige regering en parlement. M.a.w. in het officieel tweetalige Brussel woont 10% van de Belgische bevolking in een unitaire zone. Het bestaan van deze unitaire deelstaat (die zeker niet slechter werkt dan de andere twee, hoewel het over aanzienlijk minder financiële beschikt) is de antithese van het taalfederalisme. Hetzelfde kan gezegd worden van de federale regering en het federale parlement.

Dit is uiteraard volstrekt onlogisch. Brussel bewijst daarentegen elke dag dat het samenleven tussen Nederlandstaligen en Franstaligen in één unitair geheel perfect mogelijk is (zonder de andere culturen in Brussel te vermelden) !

Nochtans is Brussel in de eerste plaats een stad en de hoofdstad van België en Europa, die niet meer nood heeft aan een "gewest" dan Antwerpen, Luik, Gent of Charleroi. Sommige politici zeggen immers dat het Brussels gewest een "veredeld stadsbestuur" is en dat de institutionele complexiteit te groot is. 20 jaar Brussels gewest is dan ook niet echt een feest.

Bovendien zijn alle Belgische deelstaten unitair. Nochtans identificeren taalregionalisten en taalnationalisten maar al te graag unitarisme met “oubolligheid”. Zij keren zich derhalve tegen een staatsysteem datt ze op regionaal en communautair niveau ondersteunen en toejuichen. Zelfs “Vlaanderen” (in de zin van het gewest en de gemeenschap) is tweetalig (o.w.v. Brussel en de Franstalige minderheid). Een meertalig “Vlaanderen” zou dus kunnen, een meertalig België niet?

Als het Belgisch federalisme opgebouwd is op basis van economische verschillen is het heel onlogisch aangezien er meer verschillen zijn tussen de provincies Limburg en Antwerpen of Henegouwen en Luik dan tussen de provincies Vlaams-Brabant en Waals-Brabant. Nochtans liggen de eerste twee maal twee provincies in hetzelfde gewest, respectievelijk het Vlaamse en het Waalse, en liggen de laatste twee in verschillende gewesten. Zo zijn het

³⁵⁷ Zeker wanneer Brussel bij Frankrijk zou gevoegd worden

werkloosheidspercentage en de rijkdom van de inwoners in Vlaams-Brabant vergelijkbaar met die in Waals-Brabant en verschillen ze sterk van die in Limburg.

Daar komt nog bij dat elke federale staat streeft naar een kleinschaligheid van de deelstaten. Nochtans zijn alle Belgische deelstaten (op het Brussels Gewest en de Duitstalige Gemeenschap na) nauwelijks kleiner dan het geheel. Het is dus niet zo dat ons federalisme de politiek “dichter bij de burger brengt”. Integendeel, ze verwijderd hem ervan door de overtollige bestuursniveaus.

Men kan het taalfederalisme ook beschouwen als een vlucht uit de realiteit, een duur tijdverdrijf, goed voor politici, maar waardoor de echte maatschappelijke vraagstukken op de achtergrond belanden. De prijs die we voor deze staatkundige onzin betalen is enorm hoog: België behoort niet alleen tot de westerse landen met de hoogste fiscale druk en de grootste staatsschuld in verhouding tot het BNP, maar is op intern politiek vlak zo verdeeld dat de meest acute problemen zoals werkloosheid en milieu op de achtergrond geraken. Ondertussen zinkt de internationale reputatie van ons land, samen met ons imago, onder het nulpunt. Door de Belgische communautaristische politiek worden we niet alleen wereldwijd belachelijk gemaakt, maar worden potentiële buitenlandse investeerders ontmoedigd. Andere landen zoals Frankrijk moeten ons ter hulp springen³⁵⁸.

In feite is dit kwalijke systeem absurd en zelfs krankzinnig. Een mooi voorbeeld is de nationale plantentuin van Meise³⁵⁹.

In 2000 besliste de Regering Verhofstadt de plantentuin aan de Vlaamse gemeenschap over te dragen mits een aantal voorwaarden. Na het Lambermontakkoord bereikten de “Vlaamse” en de “Waalse” overheid hierover een akkoord in 2001. De wetenschappelijke verzameling, het herbarium en de bibliotheek zouden evenwel eigendom van de federale overheid blijven, maar in bruikleen worden gegeven aan de Vlaamse overheid. De Franse gemeenschap mocht, voor haar rekening, enkele wetenschappers in Meise tewerkstellen...

Het meest hallucinante voorbeeld van de absurditeit van het taalfederalisme is de wens van bepaalde Franstalige politici tijdens de onderhandelingen in 2008 over de splitsing van BHV om een ‘corridor’ te kunnen verkrijgen tussen het Brussels en Waals gewest, namelijk een strook grond recht door het Zoniënwood, die als verbinding tussen de twee gewesten zou dienen. Zo wouden deze politici een doorbraak forceren in dit dossier omdat de Vlaams-nationalisten absoluut niet van een uitbreiding van Brussel wouden weten...

³⁵⁸ zoals tijdens het Fortis- en Dexia-debacle in september-oktober 2008 duidelijk werd terwijl andere landen hun banksector alleen ondersteunden (Nederland, Duitsland, Groot-Brittannië,...).

³⁵⁹ De **Nationale Plantentuin van België** is een van de grootste plantentuinen in de wereld. De plantentuin werd opgericht tijdens de Franse Revolutie. Deze tuin was gelegen op de ‘Hofberg’ in Brussel en werd door de eerste directeur vanaf 1797 ‘Le Jardin Botanique de Bruxelles’ genoemd (Bron: Wikipedia). In 1939 verhuisde de Nationale Plantentuin naar het Domein van Bouchout in Meise, waar reeds sinds de Middeleeuwen een mooi kasteel stond en een prachtige serre (“Balatkas”) sinds 1853. Het schitterende Plantenpaleis dateert van het expojaar 1958.

Door allerlei interpretatieverschillen over het akkoord, raakte de situatie echter geblokkeerd. De paritair samengestelde wetenschappelijke raad van de plantentuin zou een beslissing moeten nemen over de verdeling van het wetenschappelijke patrimonium.

Als gevolg van het institutionele imbroglio investeert de federale overheid niet meer in de Plantentuin en de infrastructuur en de werking van de Plantentuin lijden steeds meer onder de communautaire patstelling³⁶⁰.

Uit dit relaas blijkt de absurditeit van het Belgische taalfederalisme. Dit op nationalistische leest geschoeide federalisme is kafaiaans ingewikkeld en polariseert onze Belgische samenleving tussen zogenaamde “Vlamingen” en “Walen”. Het gevolg is de totale blokkering van de werking van de Belgische Staat en de verloedering van ons nationaal patrimonium.

We moeten trouwens ook in aanmerking nemen dat de Belgische oppervlakte gemiddeld kleiner is dan die van de meeste federale staten, zelfs van de meeste Duitse bondsstaten. Heeft zo’n klein land wel nood aan een federalisme waarbij de samenstellende delen bovendien nauwelijks kleiner zijn dan het geheel?

TABEL FEDERALE STATEN

Rusland	17.098.242 km ²
Canada	9.970.610 km ²
VSA	9.629.091 km ²
Brazilië	8.514.877 km ²
Australië	7.741.220 km ²
India	3.287.263 km ²
Argentinië	2.780.400 km ²
Mexico	1.958.201 km ²
Zuid-Afrika	1.221.037 km ²
Ethiopië	1.104.300 km ²
Nigeria	923.768 km ²
Pakistan	796.095 km ²
Spanje (geregionaliseerde eenheidsstaat)	505.992 km ²
Irak	438.317 km ²
Venezuela	912.050 km ²
Duitsland	357.022 km ²

³⁶⁰ Volgens de pers zou een college van internationale experts (!) een **methode** moeten vastleggen om de eigenaar te bepalen van de delen van het wetenschappelijk patrimonium van de Nationale Plantentuin van Meise, aangezien het opstellen van een volledige inventaris van het patrimonium te lang zou duren. Het is de bedoeling dat een ontwerp van samenwerkingsakkoord wordt voorgelegd aan het Overlegcomité van de **verschillende** regeringen in ons land.

Maleisië	329.847 km ²
V.K. (geregionaliseerde eenheidsstaat)	242.900 km ²
Oostenrijk	83.858 km ²
Bosnië-Herzegovina	51.197 km ²
VAE	83.600 km ²
Zwitserland	41.284 km ²
België	30.528 km ²
Comoren	2.235 km ²
Micronesië	702 km ²
St. Kitts en Nevis	261 km ²

De enige federale staat waarmee België qua oppervlakte ook maar bij benadering kan vergeleken worden is Zwitserland. Vandaar ook het voorstel om minstens de nuttige facetten van de Zwitserse federatie over te nemen: de multipolariteit, de meertalige kantons, de aanmoediging van staat en deelstaten tot begrip en uitwisseling tussen de taalgroepen³⁶¹.

³⁶¹ Art. 70, lid 2 Zwitserse Grondwet : « *La Confédération et les cantons encouragent la compréhension et les échanges entre les communautés linguistiques* »

CONCLUSIE

Het federalisme is niet in staat om de drievoudige rechtstheoretische geldigheidstoets van “wettelijkheid”, “doelmatigheid” en “legitimiteit” te weerstaan³⁶².

Het systeem is niet “wettelijk” in die zin dat het indruist tegen artikel 10 van de grondwet dat de Belgen gelijk stelt voor de wet. Het Arbitragehof (nu Grondwettelijk Hof) heeft dit argument trachten te weerleggen door te stellen dat dit grondwetsartikel alleen de federale wetten viseert omdat alleen die in 1831 bestonden, maar dat is een bekritiseerbare uitleg omdat het artikel ook algemeen kan geïnterpreteerd worden als verwijzende naar elke wetgevende bepaling.

Voorts is het systeem niet echt “doelmatig” omdat vele Belgen het systeem nog niet geassimileerd hebben, ofwel omdat ze het er niet mee eens zijn, ofwel (of beiden) omdat ze het niet begrijpen of er niet de noodzaak van inzien.

Tenslotte is het systeem niet legitiem aangezien het met geen enkel waardensysteem overeenkomt, noch met de christelijke leer, noch met de Joodse leer, noch met de moslimleer, noch met het humanistische gedachtegoed. Men splitst geen mensen op omdat ze een andere taal spreken. Dat is immers racistisch.

Om al deze redenen is het taalfederalisme overbodig, schadelijk en onverdedigbaar. Er waren overigens geen vreugdetaferele bij de officiële omvorming van België in een federale staat in 1993³⁶³. Integendeel, er was in april 1993 zelfs een massale betoging voor een unitair België in de straten van Brussel ! Maar naar de stem van de gewone Belgen werd, zoals gewoonlijk in deze materie, niet geluisterd.

Men kan het bovenstaande op de volgende manier samenvatten:

Het Belgisch taalfederalisme is

- duur

minimum 10 miljard euro per jaar, o.a. wegens 60 ministers, 600 parlementsleden, driedubbele administraties met hun gebouwen, gebrek aan synergie

- ingewikkeld

³⁶² F. OST, M. van de Kerckhove, *Jalons pour une théorie critique du droit*, FUSL, Brussel, 1987, p. 270 e.v.

³⁶³ Er was zelfs letterlijk geen man op straat.

6 regeringen en 6 parlementen, 3 gewesten en 3 gemeenschappen; maakt partitocratische misbruiken gemakkelijker omdat controle moeilijker wordt wegens de vele machtsniveaus

- inefficiënt

veelvuldige bevoegdheidsconflicten; driedubbele wetgeving; maakt partitocratische misbruiken gemakkelijker omdat controle moeilijker wordt wegens de vele machtsniveaus

- ondemocratisch

geen nationale kieskring, niet gecontroleerde samenwerkingsakkoorden, geen (staatsdragende) nationale partijen behalve de B.U.B.; ondemocratische totstandkoming zonder volksraadpleging of referendum; het is ook een elitair systeem dat niet dient om de problemen van de Belgen op te lossen, maar alleen die van de politici

- discriminerend

op basis van de taal = taalapartheid, hetzelfde uitgangsprincipe als in vroegere Zuid-Afrika met louter gradatieverschil

- staatsbedreigend

wankel, polariserend en legitimeert opdeling en zelfs totale opsplitsing van de staat, wat voor de extremisten ook de bedoeling en de finaliteit is van het federalisme, dat zo als puur volksbedrog kan bestempeld worden; het systeem is dus ook totaal nutteloos want men bereikt exact het tegenovergestelde van wat men wou bereiken, nl. politieke stabiliteit, die er in het unitaire België veel meer was dan vandaag.

- tegengesteld aan onze geschiedenis

9 provincies, die overigens perfect werkten in het unitaire België

- ouderwets

op een moment van mondialisering die ons verplicht meertalig te zijn; multinationals en bedrijven fusioneren over landsgrenzen dus a fortiori over taalgrenzen heen waardoor tegelijkertijd de macht van die bedrijven vergroot en die van België verkleint, iets waar die bedrijven en de grote staten van profiteren

- onlogisch

hoe kan een federale tweetalige regering bestaan in een taalgesplitst systeem?; het Brussels hoofdstedelijk gewest is tweetalig en unitair; waarom bevoegdheden splitsen op basis van taal waarmee ze niets te maken hebben?; gebrek aan een criterium voor bevoegdheidsverdeling tussen de verschillende niveaus = zeer mistig systeem; waarom het land verdelen terwijl de meertalige Europese Unie tot doel heeft de grenzen tussen de staten te doen verdwijnen?

- tijdverspillend

door verschillende van bovenstaande redenen worden aan dit systeem vele discussies en geschriften gewijd, die niets aan de politiek-communautaire problemen verhelpen, integendeel !

- absurd

België is een klein land van 30.000 km² en 10 miljoen inwoners evenveel als Parijs of Londen; het systeem is dus nutteloos en verscherpt alleen maar de nationalistische tegenstellingen tussen de extremistische minderheden die mogen rekenen op te veel media-aandacht

- tegengesteld aan de geest van de grondwet

alle Belgen dienen gelijk te zijn voor de wet (art. 10), wat niet het geval is gelet op het bestaan van vele decreten en ordonnanties van de gewesten die kracht van wet hebben.

Door de ambigue aard van het taalfederalisme, dat zowel de redding van België als de ondergang ervan nastreeft, is het ook een zeer wankel systeem waarin gematigde nationalist en extreme nationalist elkaar voortdurend het vuur aan de schenen leggen. Daarbij bedienen de politici zich geregeld van overdrijvingen, leugens en persoonlijke aanvallen. Zo wordt de Belgische politiek op sterk overdreven wijze door de politiek-communautaire strijd beheerst en worden de essentiële problemen van de maatschappij zoals economie, sociale bescherming, milieubescherming en justitie deels uit het oog verloren of verwaarloosd. De Belgische politiek is zo sinds de verkiezingen van juni 2007 verworpen tot een grotesk schouwspel van misverstanden en leugens dat het speelterrein is geworden van een groepje nationalistische politici en hun media.

Het verdere in stand houden en het verder uitbouwen van zulk een systeem is dan ook onverantwoord. Maar dat is nu net waarmee de politici bezig zijn in het kader van hun plannen voor de 6de staatshervorming³⁶⁴ ! Staan sinds 2008 op de agenda om op taalbasis gesplitst te worden: o.a. de verkeers- en huurwetgeving en dit louter om een kleine

³⁶⁴ Uitgesteld naar 2010, 2011 of later

minderheid taalnationalisten te sussen...

De voorstanders van de verdere staatsafbraak zullen dan wel elk negatief punt van het taalfederalisme moeten weerleggen en de voordelen van hun systeem voor België en alle Belgen uitleggen. Tot nu toe hebben we hiervan nog niets gehoord.

§5. DE PRO-FEDERALISTISCHE ARGUMENTEN OVERTUIGEN NIET

Het minste wat men kan zeggen van deze staatsinstelling is dat ze in België tot stand is gekomen door een onoordeelkundig proces van compromissen. De bevolking werd en wordt nooit op de hoogte gebracht van de finaliteit. Het ging en gaat zogezegd om goed bestuur, om het uit de brand slepen van eerbare compromissen, maar kan men de democratie zelf tot inzet van compromissen maken?

Politoloog Wilfried DEWACHTER³⁶⁵ onderscheidt (in Belgische context) vijf voordelen aan een goedwerkend federalisme :

- Conflictafbouw (om bijvoorbeeld intraregionale geschillen inzake wapenexport op te lossen)
- Probleemnabijheid van het beleid (om beter tegemoet te komen aan, bijvoorbeeld, de verschillende situaties inzake werkloosheid binnen de gewesten)
- Concurrentie tussen beleidsoplossingen (dezelfde problemen, verschillende oplossingen, de “Vlaamse” onderwijshervormingen als voorbeeld voor “Wallonië”)
- Verlichting politieke agenda door splitsing beleidsmateries
- Vergroting van de democratie (verschillende parlementen)

Als nadelen ziet dezelfde auteur:

- De kostprijs inzake instellingen
- De ingewikkeldheid van de financiële transfers tussen Staat en deelstaten
- Het federalisme is te statisch voor een dynamische maatschappij (men moet steeds opnieuw bevoegdheden en middelen herverdelen in functie van de veranderende realiteit, wat het risico inhoudt op de verhoging van partijpolitieke berekeningen)
- Onoverzichtelijkheid (kostprijs voor concurrentie inzake beleid)
- Aantasting van gevestigde machtsposities en gebruikelijke wegen van besluitvorming
- Een aantasting van de eenheid van de Staat

³⁶⁵ W. DEWACHTER, “Federalisme onder condities van pariteit en participatie”, Leuven, 2003, p. 5-6.

De pro-federalistische argumenten overtuigen niet. Toont men niet eerder een zwakte in beleid door bevoegdheden te splitsen om conflicten af te bouwen? Is het geen vlucht naar voren, een gemakkelijksoplossing waar nationalistien gretig op inspelen (cf. bijvoorbeeld de splitsing van wapenhandel)? Bovendien worden conflicten niet echt afgebouwd. Dit is slechts schijn: als een bevoegdheid gesplitst is, zal er ook binnen de deelstaten onenigheid ontstaan tussen socialisten, liberalen, christen-democraten enz. over hoe die bevoegdheid best beheerd wordt. Daar is overigens niets mis mee, dat is democratie. Maar er is meer. Het Belgische “federalisme” bouwt geen conflicten af, maar creëert ontelbare conflicten omwille van haar dualistische opbouw. Steeds weer wordt de perceptie geschapen dat België louter zou bestaan uit “Vlamingen” en “Walen”, die het over alles oneens zouden zijn en daarom eigen parlementen en regeringen zouden nodig hebben. Alsof daar iedereen wel eensgezind is... Zelfs in de schoot van de federale regering is deze absurde paritaire gedachte opgenomen. Zeven ministers moeten Nederlandstalig zijn, zeven moeten Franstalig zijn. Ongetwijfeld is dit gemakkelijker dan zeven ijverige en luie, zeven intellectuele en domme, zeven pragmatische en zeven idealistische... ministers te vinden. Maar of het algemeen belang bij deze taalobsessie gebaat is, is ten eerste de vraag.

De probleemnabijheid van het beleid en “de verlichting van de politieke agenda” kunnen tevens bereikt worden door (territoriale en sectoriële) decentralisatie. In België kunnen de provincies hierin een voorname rol spelen, daar het om min of meer ‘neutrale’ (t.t.z. niet-“etnisch” gebonden) entiteiten gaat en omdat ze tegelijk toch een sociologische realiteit zijn. Aan diegenen die zeggen dat dat niet zo is, en dat er – bijvoorbeeld – binnen West-Vlaanderen grote verschillen bestaan (wat de provincies overbodig zou maken), kan men antwoorden dat desgevallend “Vlaanderen” en “Wallonië” a fortiori ook geen uniforme (economische) ruimte zijn en dat, ten tweede, de intraprovinciale divergenties door een gedifferentieerd (groot)stedelijk beleid kunnen aangepakt worden. Bovendien is het gewoon intellectueel oneerlijk om te beweren dat de provincies niet dichter bij de burger liggen dan de gewesten of gemeenschappen³⁶⁶.

Of de democratie vergroot wordt door het federalisme is tenslotte ten eerste de vraag. Het is niet omdat men méér parlementen heeft, dat er méér democratie bestaat. In de Sovjet-Unie waren er ook veel parlementen. Anderzijds kan zelfs één parlement ondemocratische beslissingen nemen, zoals het Belgisch parlement met betrekking tot de staatshervormingen zonder volksraadpleging of voornoemde samenwerkingsakkoorden. Niet het aantal parlementen is van tel, wel wat ermee gedaan wordt en hoe ze in de media belicht worden.

Dewachter geeft trouwens zelf aan dat een federalistisch systeem ernstige nadelen bevat. Zo heeft de concurrentie tussen verschillende beleidsniveaus als keerzijde van de medaille een onoverzichtelijk beleid. Dit is zeker het geval omdat er geen normenhiërarchie is. Maar zelfs

³⁶⁶ Zie Nederland met zijn 11 provincies

indien er normenhiërarchie zou zijn³⁶⁷, zou het politiek dualisme in onze instellingen niet opgeheven worden.

De jaarlijkse kostprijs van het federaal systeem werd door ons reeds geschat op het bedrag van 10 miljard euro. Dat is een belangrijk bedrag dat aan andere en nuttigere zaken kan worden besteed zoals schuldafbouw, wegenonderhoud, onderwijs, wetenschappelijk onderzoek en de uitbouw van de toeristische sector om maar enkele voorbeelden te geven. Natuurlijk weegt deze exorbitante kostprijs op de Belgische begroting en de staatsschuld. Het begrotingstekort en de staatsschuld zijn dan ook gedeeltelijk een gevolg van de vermenigvuldiging van het aantal instellingen en politieke ambten alsook van de door de complexiteit en de kost verloren gegane investeringen en inkomsten (o.a. uit toerisme).

Concurrerende basisgemeenschappen (provincies, gemeenten) onder nationale voogdij kunnen aanzetten zijn tot inventiviteit en vernieuwing. In België is er helemaal geen sprake van gezonde concurrentie tussen beleidsniveaus. Uit nationalistische overwegingen pretendeert elk regionaal of communautair parlement het beste bestuur te voeren. Waarom wordt dit bestuur dan niet uitgebreid naar het Belgische niveau? Wie concurrentie wil en méér oplossingen voor hetzelfde probleem, kan trouwens best pleiten voor méér niveaus dan de gewesten of gemeenschappen. Met een provinciaal systeem zou er gezonde concurrentie ontstaan tussen negen niveaus.

De ondoorzichtige financiering, de kostprijs van de instellingen zijn andere belangrijke minpunten. Overigens kan men zich toch afvragen of de burger werkelijk geacht wordt een diploma in de rechten te bezitten om de verkiezingen binnen de federatie te begrijpen...

Dat de eenheid van de staat en het algemeen belang door een taalracistisch politiek systeem worden aangetast, is, naast de kostprijs, wellicht het belangrijkste argument tégen een federalistische staatsordening.

Het federalisme lijkt een systeem waar nieuwe machtsposities voortdurend worden bijgecreëerd en bestaande worden uitgebreid; de politieke klasse lijdt niet onder het federalisme, integendeel zij profiteert er het meeste van. Het Belgisch voorbeeld toont dit duidelijk aan.

De vragen zijn, – of zouden – de volgende moeten zijn: zou een systeem van provinciale decentralisatie (d.i. geen federalisme) met provincies, steden en stadsgewesten enig aantoonbaar nadeel inhouden voor de Belgische burger? Zou ze de eenheid van het land in het gedrang brengen? Zou ze het bestuur verder van de burger afwenden? Zou het onoverzichtelijk, duurder of ingewikkelder zijn dan het huidige systeem? Zou het het democratisch gehalte verlagen, zoals thans bij de samenwerkingsakkoorden tussen gewesten, gemeenschappen en de federatie? Zou het Nederlands erdoor als taal in België verdwijnen?

³⁶⁷ zoals in Duitsland

Zouden de nationalistische conflicten, die vandaag geïnstitutionaliseerd zijn, erdoor toenemen? Het antwoord op al deze vragen is eenvoudigweg neen.

Vaak zegt men dat men "niet terug kan naar het verleden".

Diende het communisme dan in Oost-Europa de dominerende ideologie te blijven? Moest de DDR dan ook blijven bestaan na 1990? Moest het Zuid-Afrikaans apartheidregime dan ook stand houden? Is elke wet dan eeuwigdurend? Indien ja, dan moeten de federalisten ook tegen elke herfederalisering zijn (wat niet zo is). Men kan aan de federalisten dan ook de vraag stellen waarom ze nog voor België zijn. Ligt de institutionele evolutie van België niet in de verdere opsplitsing van het land?

De unitaristen hebben duidelijk een andere visie op het staatsbestel. Het is immers niet meer dan normaal dat slechte systemen worden afgeschaft en door betere worden vervangen, zelfs als dit een gedeeltelijke of een volledige terugkeer betekent naar een institutionele³⁶⁸ toestand van vroeger. Men kan trouwens stellen dat net die slechte systemen een achteruitgang betekenen en bijgevolg moeten afgeschaft worden om vooruitgang te bewerkstelligen.

Ander tegenargument: in het unitaire België zou er een zogenaamde "wafelijzerpolitiek" geweest zijn. Voor elke frank die in Noord-België geïnvesteerd werd, moest een frank in Zuid-België worden geïnvesteerd en omgekeerd. Deze "wafelijzerpolitiek" was echter het gevolg van het taalnationalistisch denken en van de hybride gewesten en gemeenschappen binnen de schoot van het unitaire België opgericht. Deze "wafelijzerpolitiek" was overigens onbestaande vóór men taalnationslistisch begon te denken. Toen de unitaire Belgische staat in de jaren '50 van de 20ste eeuw massaal in de havens van Noord-België investeerde, hoorde men geen eisen tot compensatie. Die zijn er pas in de jaren '60 gekomen, toen men de geesten van de Belgen reeds via de media en de politiek had geconditioneerd. Overigens hoort men hier en daar nog altijd klachten over zulk een politiek³⁶⁹ zodat men kan stellen dat het taalfederalisme geen oplossing was voor deze problematiek, integendeel.

Een derde tegenargument luidt dat de implementatie van het federalisme een burgeroorlog vermeden heeft. Schoten we dan vóór 1980 op mekaar? Het tegendeel lijkt eerder waar te zijn: de gewone Belg krijgt door het dagdagelijks gebruik van gewelddadig woordgebruik in de media en in de politiek de indruk dat sedert het federalisme bestaat een burgeroorlog meer dichterbij is dan ooit tevoren.

³⁶⁸ geen technologische uiteraard, zoals kwatongen zouden kunnen beweren

³⁶⁹ begin november 2008 meldde de pers dat de Franstalige regeringspartijen een financiële compensatie vroegen voor de steun van de federale regering aan de flamingantische bank KBC tijdens de kredietcrisis. Daarop eiste de Vlaamse regering op haar beurt ook een financiële compensatie.

III. DE PARTI- EN MEDIACRATIE

§1. Inleiding

Recent bracht de directeur van het CRISP³⁷⁰, de Heer V. de COORBYTER, het fenomeen van de “kartellisering” van het politieke bedrijf in herinnering. Zo schreef hij: « Volgens de “kartelliseringstheorie” creëren de partijen die zich op de beste posities bevinden in het politieke spel zich op die manier – net zoals kartels in de bedrijfs wereld – mechanismen die zij tegen hun concurrenten kunnen uitspelen. Dit soort akkoorden wordt vergemakkelijkt door de professionalisering van de partijen, waardoor deze collectief hun bestaan trachten te verdedigen en op die manier een diepgaande verandering in de verhouding tussen partijen en samenleving teweeg brengen. Verzekerd van mediatie toegang en van een electoraal peil dat hun financiering garandeert, hangen de gekartelliseerde partijen minder af van hun leden om stemmen en financiële middelen te vergaren ; vanaf dan worden de militanten in de kou gezet, ten bate van een steeds meer gesloten dialoog tussen goed gevestigde politieke formaties, hun beroepsmensen en experts. De partijen houden op de verbindingsmiddelen te zijn tussen de bevolking en de staat: zij neigen ernaar zichzelf met de staat te vermengen en zich af te sluiten van de publieke opinie. Uiteindelijk wordt de - voorafgaandelijk “geprivatiseerde” - staat de gesprekspartner tussen de partijen en de maatschappij.»³⁷¹.

De participatie en de mediacratie gaan hand in hand en versterken elkaar. De politiek beheerst de media. Dat is niet nieuw, maar in een nationalistische en anti-Belgische context wel angstaanjagend voor hen die België willen behouden (en dat wil de overgrote meerderheid van de Belgen volgens alle serieuze peilingen).

Door die sterke band kunnen de media niet goed hun rol van controleur spelen, zeker niet op vlak van het nationalisme. Vooral op het vlak van de “openbare” audio-visuele media is de politieke machtsgreep ijzersterk. Maar ook kranten en magazines ontsnappen er weinig of niet aan. Dit leidt tot een zekere straffeloosheid van politici, die zelfs wanneer ze blunders begaan, niet noemenswaardig in hun functie bedreigd worden. Deze situatie vergroot alleen maar de kloof tussen de burger enerzijds en de politiek en de media anderzijds. Vanaf het begin van de 21ste eeuw en vooral op het einde van het eerste decennium zien we echter dat internet meer en meer een toevlucht wordt voor de critici van het nationalistische regime.

³⁷⁰ Het onafhankelijk « Centre de recherche et d’information socio-politique » te Brussel

³⁷¹ V. de COORBYTER, « Les partis et la démocratie », Dossier van het CRISP, nr. 64, Brussel, december 2005, p. 89

§2. DE PARTICRATIE

Inleiding

Met participatie bedoelen we een door de grote politieke partijen geleide democratie, die uiteraard een minder groot democratisch gehalte heeft dan een echte democratie waarin alle partijen, ja zelfs alle burgers op gelijke wijze hun politieke stem kunnen laten horen, bijvoorbeeld door referenda.

België is zeker een rechtstaat, maar geen democratie. Ze is een dubbele nationalistische participatie: één in het noorden en één in het zuiden. Deze dubbele participatie beheerst de « openbare » media, die nochtans de eerste vertolkers van de mening van het volk zouden moeten zijn.

Zo bepaalt artikel 19 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens: “Een ieder heeft recht op vrijheid van mening en meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid om zonder inmenging een mening te koesteren en om door alle middelen en ongeacht grenzen inlichtingen en denkbeelden op te sporen, te ontvangen en door te geven.”

Uit deze bepaling volgt duidelijk dat de vrijheid van meningsuiting – één van de concrete uitingen van het pluralisme – essentieel is in een democratie en dat de rechthebbenden vrij zijn om zich in groepen, waaronder politieke partijen, te verenigen om hun mening uit te drukken.

Daaruit volgt dat het belangrijkste doel van de politiek de verbetering van de democratie en de eerbiediging van het pluralisme in de maatschappij is³⁷². De openbare media spelen hierin een belangrijke rol omdat ze gebruik maken van het geld van de belastingbetaler.

In onze moderne democratieën zijn de politieke partijen de dragers van de ideologische en socio-politieke stromingen: “de moderne democratie berust volledig op de politieke partijen”³⁷³. De partijen zijn bijgevolg de basisspelers van het pluralisme. Zonder hen is er geen debat.

Deze plicht tot pluralisme is cruciaal in een democratie want het is slechts d.m.v. een vrije ideeënmarkt, waarin elke burger zich vrij een opinie kan vormen door de confrontatie van verschillende ideeën, dat de democratie kan functioneren en het individu zich kan ontplooiën.

Voorbeelden van grotere democratieën dan België zijn Nederland, Italië en Frankrijk, waar ook nieuwe en kleine partijen voldoende media-aandacht krijgen, en Zwitserland, waar

³⁷² B. FRYDMAN, G. HAASCHER, *Philosophie du droit*, tweede uitgave, Dalloz, Parijs, 2002, 62

³⁷³ H. KELSEN, *La démocratie. Sa nature – Sa valeur*, Paris, Dalloz, 2004 (eerste uitgave 1932), p. 19

regelmatig referenda worden gehouden over heikle maatschappelijke en politieke thema's.

De participatie bestaat in België al sinds de onafhankelijkheid en dit op vrij "natuurlijke" wijze aangezien toen alleen de burgerij zich met politieke kwesties inhield. Een unionistische, of later liberale en katholieke partij, volstonden toen. Nadien is er onder druk van de arbeidersbeweging een socialistische partij bijgekomen, maar daar is het eigenlijk (kleine partijjes zoals de VNV of de VU uitgezonderd) tot in de jaren 80 van de 20ste eeuw bij gebleven.

Onder druk van de internationale groene beweging zijn de twee Belgische groene partijen erin geslaagd het "cordon sanitaire" van de participatie te doorbreken, gevolgd door het Vlaams Blok, later Vlaams belang.

Andere partijen werden en worden zorgvuldig op afstand gehouden.

De participatie is dan ook geen gevolg van het nationalisme of het federalisme. Het systeem is eigen aan de Belgische politiek³⁷⁴ en stelde initieel geen enkel probleem voor de unitaristen aangezien al de partijen van het politieke 'kartel' unitaristische en nationale partijen waren, die naar het volk luisterden. Er was bijgevolg geen nood aan bijkomende unitaristische partijen zodat België vanaf de onafhankelijkheid in 1830 en vooral vanaf de invoering van het vrouwenstemrecht in 1948 tot 1970 een democratie kon genoemd worden. Toen heeft men echter stelselmatig het taalfederalisme geïnstalleerd zonder de mening van de Belgische bevolking te vragen. Het is sinds deze drastische, constitutionele hervorming dat België opgehouden heeft een volwaardige democratie te zijn³⁷⁵. Toen ontstond er immers een kloof tussen de burgers en de politieke partijen. Deze laatste luisterden niet meer naar de bevolking op een zo belangrijk punt als de staatsinrichting en gingen er zelfs lijnrecht tegen in. België is dan ook sinds 1970-80 een schijndemocratie met een (bevestigde) participatie.

Nochtans is er een belangrijke interactie tussen het nationalisme enerzijds en de participatie anderzijds. Doordat het nationalisme in de jaren 60 en 70 van de 20ste eeuw doorgedrongen was tot de traditionele partijen en deze zich één na één begonnen op te splitsen, werd de participatie nationalistischer en dus anti-Belgischer. In die zin is de participatie een versterker van het nationalisme. Ze geeft het een stevige politieke basis, die uiteraard tweeledig is, "Vlaams", "Waals". De federalisering van België – die een gevolg was van nationalisme en opportunisme - kwam de participaten ook goed uit: bevoegdheden en organen werden opgesplitst zodat er meer politieke posten moesten opgevuld worden. De participatie wou zich dus wel territoriaal opsplitsen, maar zonder verlies aan macht, integendeel. Bovendien zorgde de versnippering van de mandaten ervoor dat politici moeilijker controleerbaar werden en er dus meer plaats vrij kwam voor inefficiëntie, onbekwaamheid en zelfs corruptie.

³⁷⁴ en ongetwijfeld ook aan de politiek van vele andere landen.

³⁷⁵ Gaston Eyskens zei immers in zijn memoires dat als men de Belgen hun mening had gevraagd over de staatsvorming van 1970 zij deze nooit zouden hebben goedgekeurd.

Het federalisme heeft dus de participatie versterkt, maar het omgekeerde is ook waar: de participatie heeft het federalisme versterkt omdat de participaten steeds meer splitsingen vroegen om hun stijgende machtshonger te stillen. Dat daarbij de overheidsfinanciën zwaar op de proef werden gesteld, was hun laatste zorg.

Deze participatie zorgt op zich voor een denivellering van de Belgische politiek waarbij tijdens de institutionele crisis van 2007 een absoluut dieptepunt werd bereikt. De Belgische politiek was toen een onderwerp van hoon in de hele wereld en de gevolgen voor de reputatie van België zijn nog steeds merkbaar in het buitenland. Buitenlanders stellen immers dikwijls de vraag of België wel bestuurbaar is en of het niet uiteen gaat vallen, terwijl de meeste Belgen alleen maar nationale eenheid wensen.

Deze participatie reduceert de politicus tot een clown, of erger nog, een robot van het partijapparaat. Hij of zij heeft geen mogelijkheid om zijn of haar vrije wil uit te drukken en wordt daar ook niet toe aangespoord. Het partijhoofdkwartier en vooral de voorzitter van de partij bepalen de beleidslijn waarvan onder geen beding en op straf van sancties, waaronder uitsluiting, mag afgeweken worden. De parlementariër is geen “wettenmaker”³⁷⁶ maar een marionet van het partijbestuur. Politiek is geen middel meer om de maatschappij te verbeteren, maar wel om de macht van de eigen partij te vergroten. Het is duidelijk dat de burger en het land hiervan de slachtoffers zijn.

De unitaire staat werd pas voor het eerst in vraag gesteld tijdens de Duitse bezetting van de Eerste Wereldoorlog en de latere splitsing van de Gentse universiteit in 1932.

Maar pas vanaf het eind van de jaren 60 toen de traditionele partijen zich volgens taal begonnen op te splitsen en de Leuvense universiteit werd gesplitst, werd de unitaire staat echt bedreigd en begon de participatie stilaan in het nadeel van de unitaristen te spelen.

Vanaf het einde van het eerste decennium van de 21ste eeuw werd er in de Belgische politiek veel gesproken over “decumul”. Vele politici bezetten verschillende posten en dat werd door bepaalde participaten (zogezegd) als storend ervaren. Dit is o.i. slechts een afleidingsmanoeuvre. Niet de cumul van politieke posten leidt tot de politiek-communautaire problemen, maar wel het nationalisme, het federalisme, de participatie en de mediocratie. Misschien leidt die cumul tot een zekere inefficiëntie omdat bepaalde politici overbelast kunnen zijn, maar de reactie daarop is niet de afschaffing van de cumul, doch wel de vermindering van het aantal politieke posten, iets waartoe de politici – begrijpelijkerwijze – veel minder bereid zijn. De afschaffing van het taalfederalisme kan hiertoe wel een belangrijke bijdrage leveren. De afschaffing van de cumul leidt alleen maar tot nog meer politici terwijl er vandaag juist al veel te veel zijn.

De discussie over de decumul doet denken aan die over het dubbelmandaat in 1992. Tot de

³⁷⁶ “lawmaker” in het Engels

staats hervorming van 1993 werden de gemeenschaps- en gewestparlementariërs immers via een getrappt kiesstelsel en dus niet rechtstreeks verkozen. Daar wou men toen een einde aan maken. Dit slinks manoeuvre dat als zogezegd democratisch werd voorgesteld, had als enig doel de macht van de deelstaatsparlementen en dus de nationalistische participatie te versterken.

Men kan de discussie over de gelijkheid van man en vrouw³⁷⁷ op de kieslijsten en in bestuurlijke organen op hetzelfde niveau plaatsen: ze dienen om de aandacht af te leiden van de echte problemen – waaronder de incompetentie van vele politici – en de macht van de participatie te vergroten, in dit specifiek geval omdat de gelijkheid, net als de afschaffing van de cumul en het dubbelmandaat, tot nog meer politici leidt. Hierbij wordt bekwaamheid vaak opgeofferd aan het “juiste” geslacht, kortom aan de schone schijn.

Vandaag heeft de taalgesplitste participatie het toppunt van haar decadentie bereikt en bedreigt ze het voortbestaan van de staat zelf. De politici hebben zichzelf omgevormd tot een probleem, ook al zullen ze dat zelf niet zeggen en ontkennen. Ze zitten gevangen in hun eigen federalistische doolhof³⁷⁸.

Oorzaken van de participatie

Zonder in een grote complottheorie te vervallen, kunnen we niet anders dan vaststellen dat verschillende maatregelen door hun cumulatief effect, dit fenomeen van “kartellisering” versterken.

1) Subsidies

Zo legt artikel 15 van de wet op partijfinanciering van 1989 vast wat volgt³⁷⁹ :

“Per politieke partij, die in één van de Kamers door ten minste één rechtstreeks verkozen parlements lid vertegenwoordigd is, verleent de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat, ieder wat hem betreft, een dotatie aan de in artikel 22 bepaalde instelling.”

Ook de gewest- en gemeenschapsparlementen kennen een eigen systeem van subsidiëring van de partijen met verkozenen.

Dit criterium bevoordeligt de traditionele partijen en sluit de nieuwe en kleine politieke bewegingen zonder verkozenen van elke subsidiëring uit.

2) Verzamelen van handtekeningen

³⁷⁷ In 2002 werd artikel 10 van de Belgische grondwet aangevuld om de gelijkheid man-vrouw te waarborgen. Op de kieslijsten moesten vanaf het eerste decennium van de 21ste eeuw voor de helft vrouwen staan.

³⁷⁸ Of moeten we zeggen “contra-federalistische” doolhof, want “federalisme” betekent “samenwerken”.

³⁷⁹ Wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de federale Kamers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen, B.S. 20 juli 1989.

De kieswet verplicht partijen tot het verzamelen van een aantal handtekeningen van burgers om aan de verkiezingen te kunnen meedoen³⁸⁰ en maakt het daardoor moeilijker voor nieuwe politieke partijen om lijsten in te dienen en a fortiori door te breken (artikel 116 van de federale kieswet). Deze handtekeningen moeten niet meer door de partijen met verkozenen opgehaald worden omdat er een andere mogelijkheid bestaat: de verkozenen³⁸¹ kunnen zelf tekenen voor de lijst of lijsten van hun partij. Als ze verkozenen op overschot hebben, kunnen de partijen ook handtekeningen geven aan kleine partijen zonder verkozenen, maar zij zijn hiertoe gezinszins verplicht en doen dit op zeer arbitraire wijze.

3) Mediatiegang

Het cultuurpact verzekert de ideologische en filosofische stromingen van een vertegenwoordiging in de schoot van de media (artikels 18 et 19 van de wet van 16 juli 1973³⁸²). Op deze wijze legt het cultuurpact op een « legale manier » de grondslag van de politisering van de openbare media ten bate van de traditionele partijen. De noodzakelijke representativiteit om van dit recht tot zendtijd te mogen genieten is met name afhankelijk van de aanwezigheid van een politieke stroming in de vertegenwoordigende assemblees, een criterium waaraan nieuwe politieke partijen en kleine partijen niet kunnen voldoen. Bijgevolg roept het cultuurpact en meer bepaald het effect dat het uitoefent op de openbare media vragen op « omdat het het belang van de meerderheidsstromingen op buitensporige wijze vergroot »³⁸³.

Bovendien volstaat het niet om een verkozene te hebben in de Kamer van Volksvertegenwoordigers om een gegarandeerde toegang tot de openbare media te verkrijgen. Eveneens dient er een zetel in de Senaat behaald te worden, alleszins voor wat de RTBF betreft. Welnu, om het mandaat van volksvertegenwoordiger te bekleden volstaat het behalen van “slechts” enkele duizenden stemmen, terwijl de verkiezing tot Senator het behalen van méér dan 175.000 stemmen vereist³⁸⁴, hetgeen een onoverkomelijk obstakel vormt voor een partij zonder middelen en zonder bekende figuren, die geen dissidentie is van een traditionele partij. En zelfs indien dit onredelijke obstakel overkomen wordt, dan nog wordt de zendtijd

³⁸⁰ Het aantal handtekeningen kan schommelen van 100 (bijv. handtekeningen voor de gemeenteraadsverkiezingen) tot 10.000 (handtekeningen voor een senaats- of Europese lijst in heel België).

³⁸¹ Variërend van 1 tot 5

³⁸² Wet van 16 juli 1974 die de bescherming van ideologische en filosofische strekkingen garandeert, *B.S.*, 16 oktober 1973. De Vlaamse gemeenschap heeft een gelijkaardige tekst aangenomen: decreet met betrekking tot het cultuurpact van 28 januari 1974, *B.S.*, 10 juni 1974.

³⁸³ H. DD.MONT, « *Intervention à la table ronde scientifique* », in *Les élections dans tous leurs débats – Bilan, enjeux et perspectives dd. droit électoral*, Brussel, Bruylant, 2001, p. 583 ; artikel 18 van het cultuurpact legt meer bepaald op dat het slechts de ideologische en filosofische strekkingen, vertegenwoordigd in de raad zijn die toegang zullen hebben tot de middelen ter uitdrukking van een mening in de betrokken gemeenschap.

³⁸⁴ Volgens artikel 67 van de Grondwet, zijn er 40 rechtstreeks verkozen Senatoren, op een electoraat van ongeveer 7.000.000 personen.

bij mondjesmaat toegekend aan de nieuwe formaties, in verhouding met het aantal zetels en de verdedigde ideologie³⁸⁵. De VRT houdt rekening met de vertegenwoordiging in het Vlaams parlement, wat ongeveer op hetzelfde neerkomt.

Ook in de opiniepeilingen blijven de kleine partijen grotendeels afwezig zodat de kiezer de indruk krijgt dat zijn stem aan een kleine partij nutteloos riskeert te zijn.

Derhalve kan men zich niet van de indruk ontdoen dat de openbare media de kiezer een aanbod willen voorschotelen, waarbij ze zelf beslissen wat de kijkers en luisteraars zou kunnen interesseren. De verhouding tussen de media-aandacht van nieuwe en kleine partijen enerzijds en die van de partijen met parlementaire vertegenwoordiging anderzijds is er één van 1 op 1.000. Het is dan ook niet verwonderlijk dat nieuwe en kleine partijen, hoe goed ze ook mogen zijn, politiek niet aan de bak komen in België.

Daaruit volgt dat zelfs indien een nieuwe partij aan de onredelijke criteria van de openbare media weet te voldoen, de zendtijd ervan nog steeds niet verzekerd is daar de unitaristische en anti-federalistische ideeën hen schijnen te storen... M.a.w., de media beslissen op willekeurige wijze welke partijen en politici verkozen worden.

4) Kiesdrempel

Men mag ook de kieshervorming van 2003, die de kiesdrempel op 5% gebracht heeft, een sterk verhoogd cijfer, niet uit het oog verliezen; deze drempel bemoeilijkt nog meer de ontplooiing van nieuwe politieke partijen.

5) Het a-politiek karakter van de Belgen

Een andere oorzaak van de participatie is het a-politiek karakter van de Belgen. Waarom bestaat er in dit land geen debatcultuur omtrent politieke ideologieën? Een complex geheel van factoren is hiervoor verantwoordelijk. Zonder hier exhaustief op te willen ingaan, willen we wijzen op volgende punten:

³⁸⁵ Zo wordt de zendtijd van het Front National door de RTBF beperkt wegens de storende radicaal-rechtse ideologie van die partij, niettegenstaande het feit dat ze meerdere zetels behaald heeft in de Senaat. De zender zou evengoed hetzelfde principe kunnen toepassen op een centumpartij als de B.U.B.. De VRT baseert zich dan klaarblijkelijk weer op de vertegenwoordiging in het Vlaams Parlement. De drempel zou dus, **in principe**, lager moeten zijn en omstreeks de 40.000 kiezers schommelen. Nochtans is ook dit recht op mediatie toegang indien men verkozen wordt voor de genoemde Raad slechts theoretisch, gelet op het feit dat bijvoorbeeld de Heer Van Eycken (FDF, perfect tweetalig en verkozen in het Vlaams Parlement in 2004 en 2009) systematisch door van de VRT geweerd wordt, waarbij de VRT zich in deze op haar totale journalistieke vrijheid beroept. De separatistische N-VA die (in de periode 2004-2007) slechts één vertegenwoordiger had in de Kamer van Volksvertegenwoordigers is daarentegen alomtegenwoordig op de VRT. Dat is ook waarom deze partij bij de regionale verkiezingen van 2009 een belangrijke score haalde: haar voorzitter, Bart De Wever, mocht tijdens de verkiezingscampagne immers bijna elke dag op de VRT zijn zeg doen.

- Van oudsher vertrok onze democratie vanuit de steden en vorstendommen. Er is geen dynastie geweest die België één heeft gemaakt. De loyaleiteit van de inwoners van de Zuidelijke Nederlanden lag dan ook in eerste plaats bij de lokale besturen. Het centrale gezag lag veraf (bijvoorbeeld: in Madrid of Wenen) en werd vaak gewantouwd zeker toen men dat gezag aan het eind van de 18de eeuw als een vreemde bezetter ging beschouwen. België was ook dikwijls het slagveld van conflicten waar het land weinig of niets mee te maken had (bijv.: slag bij Waterloo in 1815). Ook na de Belgische revolutie behielden de provincies en gemeenten veel autonomie. Bovendien waren er sedert 1830 geen zware problemen die de burger bij de politiek betrokken - we laten hier de arbeidersbeweging, de vrouwenemancipatie en de Vlaamse Beweging buiten beschouwing (die nooit bewegingen waren die aan het hele volk aantrokken) – er waren revoluties noch dictaturen en tot 1970 of zelfs tot 1980 bleef de Grondwet vrijwel ongewijzigd. Er was dan ook een grote politieke rust op nationaal vlak en bijgevolg veel ruimte voor een lokale “kerktorenpolitiek”, die zich van het nationale niveau weinig of niets aan trok. Dit “particularisme” breekt de Belgisch-gezinden vandaag zuur op.
- De rol van de katholieke Kerk: na de scheiding der Nederlanden (1648) belandde België in de Contrareformatie, die inhield dat de mens zijn lot moest aanvaarden), terwijl het protestantisme van de Noordelijke Nederlanden meer zelfstandig onderzoek en dus debatcultuur toeliet. Deze evolutie leidde in de Zuidelijke Nederlanden tot een passievere bevolking op politiek vlak, wat later extremisten meer ruimte gaf.
- De staatsvormingen hebben zo’n technisch karakter dat ze veelal op desinteresse en zelfs afkeer stuiten. Aan de rechtsfaculteiten en aan alle andere faculteiten waar staats- en administratief recht wordt onderwezen, halen studenten meestal voor deze saaie en ingewikkelde materie hun neus op. Ze zien er meestal geen toekomst in, wat populistische nationalisten een voordeel biedt.
- België was reeds sinds 1830 een onafhankelijke democratie – misschien zelfs de oudste democratie van Europa – maar deze democratie was beperkt. Enkel de gegoede klassen werden aanvankelijk bij het politieke debat betrokken. Het algemeen enkelvoudig stemrecht werd pas in 1919 voor de mannen en in 1948 voor de vrouwen ingevoerd. Men noemt dit de wet van de “remmende voorsprong” (als een staat ergens vroeg aan begint, dan zullen andere staten hen sneller bijbenen omdat de eerste staat lang vasthoudt aan zijn bij het beginpunt revolutionaire basisprincipes).
- Voorts is er het anti-Belgisch sentiment van een deel van de media. Een deel van de Nederlandstalige pers (en niet in het minst de editorialisten) prolifereert zich sinds 40 jaar duidelijk als anti-Belgisch (bijv: De Standaard en De Tijd) en ook de audiovisuele media zijn sinds decennia aan de taalgemeenschappen onderworpen. De Franstalige pers heeft meestal

deze anti-Belgische of minstens federalistische reflex gevolgd (Le Soir, La Libre Belgique, RTBF,...). Het gevolg hiervan is dubbel:

- De voortdurende benadering van de realiteit vanuit “Vlaams/Waals” oogpunt;
- Het niet of nauwelijks aan bod laten komen van nieuwe, nationale partijen (bijv. de B.U.B.) of zelfs van gematigde taalfederalistische bewegingen (bijv: B Plus).
- Tenslotte zijn er ook restrictieve bepalingen van kracht tijdens de verkiezingsperiodes om kleine en nieuwe partijen af te remmen. Buiten de reeds genoemde gaat het essentieel om de lijstnummers, die voor de grote partijen reeds twee maanden vóór de verkiezingen worden gekozen terwijl de kleine partijen moeten wachten tot één maand vóór de verkiezingen en dikwijls niet eens een nationaal, maar een arrondissementeel nummer krijgen, met een verwarring bij de kiezer tot gevolg. Voorts wordt de aanplakking van de verkiezingsaffiches beperkt tot de officiële borden in de gemeenten, die traditioneel veel meer ruimte laten voor de gevestigde partijen dan voor de kleine en nieuwe. Soms is het zelfs zo dat er voor deze laatste helemaal geen ruimte voorzien is.
- Natuurlijk zal dit complex van factoren nog aangevuld worden door andere feiten (het ontbreken van een neutraal orgaan om op nationaal en regionaal niveau de verkiezingsuitslag te controleren en eventueel een hertelling te bevelen³⁸⁶, de spreuk “petit pays, petit esprit”, het grijze klimaat,...), maar het belangrijkste is dat België een geleide democratie is, of beter nog een taalgesplitste participatie en mediocratie.

6) Quid met andere kleine partijen die wel doorgebroken zijn?

De parti- en mediocraten verwijzen naar Agalev / ECOLO, Vlaams Blok en UDRT om hun restrictief standpunt te rechtvaardigen. Hun stelling komt op het volgende neer: niettegenstaande de door de openbare media strenge en partijdige regels zijn deze partijen er wel in geslaagd zetels te veroveren. In het begin had nochtans geen van deze partijen toegang tot de media om haar ideeën of programma te verspreiden.

Deze argumentatie is simplistisch. Enerzijds was de ecologische beweging – het hart van de politieke actie van Agalev (nu: Groen) en ECOLO – een internationale beweging die eind jaren 70 en begin jaren 80 heel wat media-aandacht kreeg (bv. d.m.v. organisaties zoals het WWF of Greenpeace). Dit hing uiteraard samen met het groeiend milieubewustzijn in een door vervuiling bedreigde wereld. Als een partij zich inschrijft in een internationale beweging is het uiteraard eenvoudiger om nationaal van de grond te komen. Zelfs als de groene partijen in strikte zin niet in de media aanwezig waren, doet dit niets af van het feit dat ze onrechtstreeks reeds van media-aandacht genoten.

Het Vlaams Blok (later: Vlaams Belang) is een afscheuring van de relatief succesrijke

³⁸⁶ Op lokaal niveau is de Raad van State hiervoor in laatste instantie bevoegd

Volksunie, die eind jaren 70 een sterke extreem-rechtse en extreem Vlaams-nationalistische dissidentie kreeg. Het Vlaams Belang is groot geworden dank zij het vreemdelingthema, dat ze handig aan het thema van “Vlaamse” onafhankelijkheid verbond. Ook extreem-rechts is een internationaal en meer bepaald Europees fenomeen, wat de opgang van de partij vergemakkelijkte.

De rechtse partij UDRT heeft vier verkozenen gehaald in de jaren 80. Een oud-vertegenwoordiger van deze partij, de Heer Pascal de Roubaix, had hiervoor de volgende verklaring: « 1° Wij zijn erin geslaagd om als een fenomeen, gedragen door de neoliberale stroom, naar voren te komen. Vanaf het begin werden we gesteund door de Algemene Federatie van Onafhankelijke Werkers, 80.000 leden (NL/FR) die het dagblad “La défense sociale” uitgaf. Wij hebben als gekken aan wildpakken gedaan (vandaag ondenkbaar) tijdens de opeenvolgende verkiezingscampagnes en zelfs buiten de verkiezingsperiodes. Vanaf het moment dat we in de peilingen vermeld werden, zijn we door de geschreven pers ernstig genomen, een beetje dankzij de peilingen die toen iets geheel nieuws waren. De regeringen die vielen en de opeenvolgende verkiezingen hebben gezorgd voor een soort van politieke opwindig, waar we van konden profiteren. De politieke marketing stond in zijn kinderschoenen. De andere partijen waren er enorm onhandig in en controleerden hun electoraat met veel minder professionalisme dan vandaag. We waren arm, maar de andere partijen waren niet rijk. De armen waren veel gelijkjer dan vandaag. 2° Voor de verkiezingen van 1978 hadden wij geen werkelijke toegang tot radio en televisie, tenzij sporadisch dan. Nadien, gezien de verrassende verkiezing van Mijnheer Hendrick (wat toch een klein politiek mirakel was) heeft men veel over ons gesproken en hebben we zelfs recht gehad op een valstrik van de RTBF die onze vernietiging via de media georganiseerd heeft (we hebben er zelfs een proces tegen gewonnen, maar het kwaad was geschied) ». Na dit korte succes werd de UDRT gekelderd door diezelfde ‘openbare’ media en opgeslorpt door de traditionale politieke partijen.

Deze getuigenis van op het terrein toont aan dat de politieke marketing een enorme evolutie doorgemaakt heeft. Kleine politieke partijen hadden nog een kans op slagen in de jaren ‘70 en ‘80, maar vandaag zijn zulke politieke initiatieven door de veel te beperkte mediatoegang voor kleine partijen en de toegenomen invloed van de media niet meer mogelijk. Overigens waren indertijd de voorwaarden om zendtijd te verkrijgen op de BRT en RTB(F) veel minder strikt dan vandaag. Vandaag is de mediamarketing op politiek vlak zo sterk gevorderd dat nieuwe partijen gewoon geen kans meer wordt gegund om frequent op de televisie of op de radio te komen.

Ondanks de enorme politieke contestatie van de tweede helft van de jaren 90 (Dutroux, Dioxine) en het begin van de 20ste eeuw (politiek-communautaire crisis en sinds eind 2008 ook economische crisis) heeft nog geen enkele nieuwe politieke partij – een uitzondering voor

het FN³⁸⁷ en Lijst Dedecker³⁸⁸ - verkozenen kunnen halen.

Een bijkomende reden voor het achterblijven van nieuwe partijen is de reeds aangehaalde partijfinanciering: vóór de wet van 1989 was de partijfinanciering vrij. Zo werden de groene partijen en vooral het Vlaams Blok door bedrijven ondersteund, iets wat sinds deze wet niet meer mogelijk is. Ook waren de giften van particulieren toen nog onbeperkt toegelaten. De subsidies aan de politieke partijen waren toen veel lager dan vandaag zodat de partijen meer op gelijke voet stonden. Vandaag is de financiële ongelijkheid zo groot dat nieuwe partijen zonder bekende figuren of zonder massa's geld amateuristisch overkomen en bijgevolg niet au sérieux genomen worden door de kiezers, wat uiteraard voordelig is voor de participatie.

7) De onmogelijkheid de regelmatigheid van de verkiezingen te controleren

Tot hier toe hebben we de participatie besproken in de aanloop naar de verkiezingen, maar deze participatie uit zich ook na de stemming wanneer de stemmen worden geteld.

Voor de gemeenteraads- en provincieraadsverkiezingen bestaat de mogelijkheid van een objectieve controle van de verkiezingsresultaten. De kandidaten beschikken in dit geval immers over een beroepsmogelijkheid voor een onafhankelijk rechtscollege, met name de Raad van State.

Voor de federale en regionale verkiezingen ontbreekt deze mogelijkheid. Dit is een schending van de gelijkheid van de Belgen en dus van artikel 10 van de Grondwet.

Deze manifeste schending van de gelijkheid dient samen gelezen te worden met artikel 25 van het BUPO-verdrag betreffende de verkiezingen.

In elke democratie dient het resultaat van verkiezingen te kunnen gecontroleerd te worden op vraag van een kandidaat wanneer deze onregelmatigheden vermoedt. Dat is de prijs voor een democratische rechtsordering. Als dit niet mogelijk is, zijn de Belgische verkiezingen in feite oncontroleerbaar en kan België geen democratie genoemd worden, maar eerder een participatie, waar de traditionele partijen – die overigens allen op taalbasis gesplitst zijn – alleen de lakens uitdelen en de macht onder zich verdelen. Dat kan niet de bedoeling zijn des te meer daar artikel 25 van het BUPO-verdrag, dat directe werking heeft in de Belgische rechtsorde³⁸⁹, het volgende voorschrijft :

³⁸⁷ die van de naambekendheid van het grotere, Franse FN genoot, maar in 2009 weer afbrokkelde
³⁸⁸ een populistische en anti-Belgische afsplitsing van een traditionele partij (de VLD, wiens toenmalige verkozenen Jean-Marie Dedecker enorm veel media-aandacht genoot én in de peilingen werd opgenomen); het gaat hier dus niet om echte oppositiepartij, maar om een partij die zich inschrijft in het in de Belgische politiek overheersend anti-Belgisch klimaat

³⁸⁹ F. DELPEREE, A. RASSON-ROLAND, « La Cour d'arbitrage », in *Rép. not.*, 1996, Larcier, Brussel, p. 90, nr. 66 ; Arrest nr. 14/93 van 18 februari 1993, nr. 62/93 van 15 juli 1993, nr. 22/94 van 8 maart 1994 en 37/94 van 10 mei 1994. Wat de politieke rechten betreft citeren we Arrest nr. 26/90 van 14 juli 1990, nr. 74/92 van

« Elke burger heeft het recht en dient in de gelegenheid te worden gesteld, zonder dat het onderscheid bedoeld in artikel 2 wordt gemaakt en zonder onredelijke beperkingen:

[...]

b) te stemmen en gekozen te worden door middel van betrouwbare periodieke verkiezingen die gehouden worden krachtens en algemeen en gelijkwaardig kiesrecht en bij geheime stemming, waardoor het vrijelijk tot uitdrukking brengen van de wil van de kiezers wordt verzekerd;

[...]"

Hoe kunnen de Belgen nog vertrouwen hebben in de verkiezingen als ze weten dat deze in geval van twijfel omtrent de regelmatigheid ervan:

- niet kunnen gecontroleerd worden;
- door een onafhankelijke instantie ?

Die controle moet uiteraard allesomvattend zijn. Niet alleen de kiesverrichtingen zelf, maar ook de telling daarna moeten kunnen geverifieerd worden (zie verder).

Voor de federale en regionale verkiezingen zijn de pas verkozen assemblees zelf bevoegd om de regelmatigheid van de verkiezingen na te gaan.

Zo bepaalt artikel 48 van de Grondwet:

“Elke Kamer onderzoekt de geloofsbrieven van haar leden en beslecht de geschillen die hieromtrent rijzen.”

Voor de gewesten en gemeenschappen bestaan gelijkaardige bepalingen³⁹⁰.

De behandeling van eventuele klachten is heel summier en zelfs potsierlijk³⁹¹. Bij de opening

18 november 1992, nr. 54/94 van 6 juli 1994 en nr. 90/94 van 22 december 1994.

³⁹⁰ Artikel 31 Bijz. Wet 8 augustus 1980; artikel 22 Bijz. Wet 12 januari 1989

³⁹¹ Na de regionale verkiezingen van 7 juni 2009 had de unitaristische partij B.U.B. een klacht ingediend bij het Brussels parlement omdat de partij onregelmatigheden vermoedde. De B.U.B. vroeg daarom een hertelling van amper zes Brusselse verkiezingsbureau. Hoewel de partij dacht dat het hier om een formaliteit ging die men onmogelijk kon weigeren, heeft het Brussels parlement haar legitiem verzoek afgewezen. Daarbij viel **de onjuiste en lacunaire** mondelinge en schriftelijke **motivering** van het Brussels Parlement op, die werd opgesteld door een tijdens de openingsvergadering en per loting ad hoc samengestelde verkiezingscommissie, die slechts één kwartier vergaderd heeft (p. 5 Integraal Verslag). Men zou dit eerder een 'show' kunnen noemen of iets deftiger: een voorbeeld van schijn democratie. Het leek erop dat deze wettelijke verplichting zo snel mogelijk diende afgehandeld te worden en dat de eventuele invraagstelling van de eigen verkiezing zeker geen optie was. Dat daarbij de basisregels van de democratie konden geschonden worden, bleek voor deze pas verkozen parlementariërs geen zorg te zijn. Cynisch werd er in het verslag na de stemming over de validering van de kiesverrichtingen aan toegevoegd dat er applaus was op alle banken...

De motivatie was:

*“Overwegende dat men niet dient over te gaan tot een hertelling van de stemmen **aangezien geen enkele onregelmatigheid***

van de eerste zitting na de verkiezingen wordt de klacht door de voorzitter van het parlement vermeld, er wordt een commissie samengesteld van pas verkozen en dus partijdige parlementariërs die na enkele minuten – uiteraard – tot het besluit komt dat alles correct is verlopen. Daarna volgt een stemming in de plenaire zitting en er kan overgegaan worden tot het volgende punt op de agenda.

Tegen deze beslissing bestaat geen hoger beroep. Het Grondwettelijk Hof verklaart zich onbevoegd.

Besluit

door de heer Hans Van de Cauter in zijn fax van 15 juni 2009 wordt ingeroepen, noch blijkt uit de proces-verbalen van de kiesbureaus;”

De B.U.B. had haar verzoek nochtans uitvoerig gemotiveerd en het kwam samengevat hierop neer: het dalend aantal kiezers stond in schril contrast met de veel grotere campagne die de B.U.B. in het noorden van Brussel had gevoerd.

Uit louter respect voor de overheid had de B.U.B. verkozen niet letterlijk te spreken over ‘onregelmatigheden’ of zelfs ‘fraude’ omdat de partij hiervoor geen bewijzen had. Nochtans kon men wel degelijk uit het aan het parlement gericht verzoekschrift afleiden dat er verdenkingen waren in die richting. In elk geval had de partij het recht een partiële en redelijke hertelling te bekomen om zeker te zijn van de correctheid van de uitslag. Welke zin heeft het anders deel te nemen aan de verkiezingen als men op voorhand weet dat het resultaat ervan niet kan geverifieerd worden en bijgevolg vrij kan gemanipuleerd worden? De kandidaten van de B.U.B. hadden duizenden euro’s en vele dagen in de campagne van de verkiezingen gestoken zodat het niet meer dan normaal was dat de overheid hun redelijk verzoek inwilligde. Tenslotte zouden ook zij er opnieuw tijd insteken omdat ze gevraagd hadden bij de hertelling aanwezig te kunnen zijn.

Wat het argument van het Brussels parlement aangaande de inhoud van de proces-verbalen van de kiesbureaus betreft, merkten verzoekers op dat dit argument onvoldoende is. Als er in België onregelmatigheden gebeuren, zal dit hoogstwaarschijnlijk niet gebeuren tijdens de kiesverrichtingen zelf, maar nadien, tussen de overhandiging van de diskette door de voorzitter van het kiesbureau aan het hoofdkiesbureau en de mededeling van de uitslag aan de pers door het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Tussen deze twee momenten verlopen immers verscheidene uren. De kiesverrichtingen worden in het Brussels gewest om 15 uur beëindigd en de overhandiging van de diskette met de resultaten vindt ongeveer een uur later plaats waarna het tellen van de stemmen begint. Hoewel de stemming in het Brussels gewest elektronisch verloopt en de resultaten in principe snel zouden moeten bekend zijn, duurt het toch tot in de late avond vóór de Brusselse resultaten in de audiovisuele media worden bekend gemaakt. Tijdens die betrekkelijk lange periode (6 uur) zijn manipulaties door het hoofdkiesbureau, of meer waarschijnlijk door de FOD Binnenlandse Zaken, niet uitgesloten en dan vooral m.b.t. kleine partijen die de ‘gevestigde’ partijen liefst niet als concurrenten naast zich in het parlement krijgen. Overigens staat in geen enkele wettekst dat een partij onregelmatigheden moet kunnen aantonen in het kiesbureau zelf om een hertelling te kunnen vragen. Tot wat dienen anders de urnen met de magnetische kaarten? Worden deze dan niet gecontroleerd en baseert men zich alleen op de resultaten van de stemcomputer? Waarom kan men het resultaat van de stemming zowel op de computer aflezen als na hertelling van de kaarten? Zulk een dubbel tellingsysteem zou immers nutteloos zijn als men niet louter op basis van de stemresultaten een hertelling kan verkrijgen.

Laten we even de vergelijking maken met de zeer betwiste **verkiezingen in Iran** in juni 2009: de verdachtmakingen tegen de winnaar van de verkiezingen, de regerende president Ahmadinejad, werden geuit op basis van de verkiezingsresultaten en niet op basis van onregelmatigheden in de stembureaus. Bovendien gaat het hier om vermoedens en niet om bewijzen en kent men niet de grote van de fraude in die zin dat men niet met zekerheid weet of ze het uiteindelijk resultaat zou hebben kunnen beïnvloeden. Tenslotte bestaat er in het weinig democratische Iran van de sha’s wel een theoretisch onafhankelijk orgaan om de verkiezingen te controleren, namelijk de Revolutionaire Raad. Natuurlijk maken we ons geen illusies over de objectiviteit van die Raad, maar ze bestaat wel uit niet verkozen leden en kan de regelmatigheid van de verkiezingen controleren door ondermeer

De politieke markt sluit zich dus meer en meer op ten gunste van de gevestigde partijen wat allesbehalve democratisch is.

Zelfs indien sommige feiten een verschil in behandeling tussen traditionele politieke partijen en nieuwe of kleine politieke partijen kunnen rechtvaardigen, kan men niet naast het geheel van obstakels kijken die voor een steeds verdere verstarring van de Belgische democratie leiden, waarbij het voornoemde kartelliseringsfenomeen een niet onbelangrijke rol speelt.

Zelfs als elke maatregel afzonderlijk nog eventueel als gerechtvaardigd zou kunnen beschouwd worden, is het geheel van de maatregelen disproportioneel en bijgevolg onaanvaardbaar in een democratie, a fortiori in verkiezingstijd.

Het tegengaan van de zogenaamde versnippering van het politieke landschap is geen afdoend argument om de democratie op onredelijke wijze af te remmen. Het is juist door de confrontatie van ideeën en de inbreng van nieuwe ideologieën en politici dat men tot de beste debatten en uiteindelijk de beste oplossingen kan komen. Zo niet moet men ophouden dit land een democratie te noemen.

een hertelling te bevelen. In België ontbreekt een onafhankelijk orgaan voor de controle op de regionale en federale verkiezingen. Bijgevolg is Iran, één van de meest ondemocratische landen van de wereld, in zekere zin democratischer dan België...

§3. DE MEDIACRATIE

Historiek

Dat brengt ons bij het sterk gelinkte probleem van de mediocratie. Sinds het ontstaan van de NIR in de jaren 30 van de 20ste eeuw waren de openbare media in handen van de Belgische overheid. Zolang België unitair was, stelde dat geen probleem. De dagbladen waren al sinds de Belgische revolutie van 1830 veel vrijer, hoewel politieke recuperatie nooit ver weg was.

In 1960 splitste de BRT in een Nederlandstalige en Franstalige vleugel. In de jaren '60 werd een krant als De Standaard de spreekbuis van de Vlaams-nationalisten. Dit was belangrijk omdat de editoria's van deze krant een grote invloed hadden in een tijd dat de audio-visuele media nog in hun kinderschoenen stonden. Aan de andere kant van de taalgrens verdedigde een krant als Le Soir dan weer de belangen van de Franstalige nationalisten wat de communautaire vrede geen goed deed.

In 1980 werd media een bevoegdheid van de taalgemeenschappen.

Bij de komst van het commerciële televisiestation VTM in 1989 werd de Vlaams-nationale gedachte steeds meer door het veelvuldig gebruik van de termen "Vlaanderen", "Vlamingen" en "Vlaams" onder de Nederlandstalige bevolking verspreid. In het zuiden van het land gebeurde dit veel minder gelet op het feit dat de media daar tot in de jaren '90 nog zeer Belgisch-gezind bleven.

Vanaf de 21ste eeuw en vooral sinds 2006³⁹² zien we ook daar een door de participatie ondersteunde tendens om België in vraag te stellen, hoewel dit geenszins de wil is van de overgrote meerderheid van de bevolking. België verdedigen werd zo enige tijd taboe³⁹³ en het verdedigen van het unitarisme is dat nog steeds³⁹⁴.

Deze langzame overgang van unitaristische staatsmedia naar taalgesplitste en zelfs taalnationalistische media heeft een heel pervers effect gehad. De Belgen hadden en hebben immers de gewoonte om hun media, en vooral de openbare, te vertrouwen en te geloven. Als deze zeggen dat België een unitaire staat was en dat zo diende te blijven, geloofden ze dit. Toen de media een heel ander discours begonnen te verkondigen en zeiden dat België alleen kon voortbestaan als de Franstaligen of de Nederlandstaligen zich aanpasten of toegevingen

³⁹² De ophefmakende televisie-uitzending "Bye bye Belgium" op de RTBF van 13 december 2006 was op dat vlak een belangrijk keerpunt

³⁹³ Eind 2008 scheen er toch een (tijdelijke) Belgisch-gezinde kentering te komen dankzij het niet aflatende werk van de B.U.B. en een Belgisch-gezinde figuur als Rudy Aernoudt; ook de Belgisch-gezinde activiteit op internetfora en netwerksites als 'Facebook' is redelijk intens.

³⁹⁴ Ondanks het feit dat er zeer veel Belgische unitaristen bestaan, krijgt de enige unitaristische partij B.U.B. geen toegang tot de media.

moesten doen of dat een staats hervorming en een taalsplitsing van een kiesarrondissement nodig was, geloofden de meeste dit ook, zonder zich echter de nodige kritische vragen te stellen. Dit blind vertrouwen van de Belgen in “hun” media, die door de grote politieke stromingen gecontroleerd worden, is dan ook één van de belangrijkste oorzaken van de huidige politiek-communautaire problemen. Het is inderdaad en helaas een feit dat Belgische unitaristen geen toegang krijgen tot de openbare media in België en voortdurend het woord wordt gelaten aan participaten en nationalist. In het zuiden van het land zijn vooral de participaten overheersend aanwezig in de media. In het noorden worden ze beconcurrerd door de Vlaams-nationalisten, voor zover die zelf geen participaten zijn geworden. Bijgevolg hebben de Noord-Belgische massamedia in sterke mate

Het (politieke) pluralisme vormt het fundament van iedere democratische samenleving.(1), maar wordt bedreigd door de grote invloed van de machtspartijen op de openbare media (2). Dit pluralisme houdt in dat een politieke partij die meedingt naar verkozenen op een correcte manier haar mening aan de kiezer bekend moet kunnen maken en deel moet kunnen nemen aan het politieke debat. (3), met name door te beschikken over een toegang tot de media, a fortiori indien deze partij voordien reeds aan verkiezingen deelgenomen heeft. (4).

Het politieke pluralisme als grondslag van de democratie

De Franse grondwettelijke Raad stelt het zo: « het pluralisme van sociaal-culturele gedachtenstromingen is op zichzelf een grondwettelijke waarde; [...] het respect voor het pluralisme is één van de voorwaarden van de democratie »³⁹⁵. Volgens Professor M. UYTENDAELE, vormt de « Democratie », een notie die zeer nauw verboden is met deze van het pluralisme, niet zomaar een politiek-filosofisch principe, zoals de Raad van State in haar arrest van 1 april 2003 meende³⁹⁶, maar een fundamenteel principe van het Belgisch

³⁹⁵ Beslissing nr. 86-217 van 18 september 1986, *Rec. 1986*, p. 141, overweging nr. 11 ; Beslissing nr. 93-333 DC van 21 januari 1994, *Rec. 1994*, p. 32, Beslissing nr. 3.

³⁹⁶ Hans Van de Cauter, B.U.B. t. RTBF, arrest R. v. St. 117.851 van 1 april 2003 : in dit arrest deed de Raad van State de opmerkelijke uitspraak dat de verkiezingen alleen maar stemverschuivingen tussen de grote politieke formaties met zich teweeg brachten zodat kleine partijen als de B.U.B. geen baat hadden bij mediatoegang : *« Considérant que compte tenu de la rareté du temps d'antenne, des exigences de lisibilité des débats diffusés à la radio et à la télévision et de la pléthore de listes qui présentent des candidats aux élections, la partie adverse a légitimement pu établir des critères de différenciation fondés sur l'importance relative des différents partis candidats aux élections, et traiter de manière différente les partis qui avaient obtenu une représentation parlementaire lors des élections précédentes et les autres partis ; que cette distinction repose sur un critère objectif ; qu'en raison du caractère généralement modeste des déplacements de voix observés d'une élection à l'autre, qui emporte comme conséquence qu'il est vraisemblable que les partis représentés au parlement continueront à attirer les voix d'un nombre important d'électeurs, et donc que les élections électorales où ces partis sont présents soient plus suivies que celles où n'apparaîtraient que des représentants de partis non encore représentés, dont il est vraisemblable qu'ils attireront un nombre de voix plus modeste, et dont l'apparition dans les émissions électorales suscite un intérêt moindre, les mesures contenues dans le « dispositif électoral » de la partie adverse apparaissent proportionnées à leur objectif. »* ; verkiezingen werden door de Raad zo gereduceerd tot een voor de grote partijen voorbehouden machtspeel. Volgens de Raad was mediatoegang voor kleine partijen geen positiefrechtelijke regeling, maar slechts een « principe van politieke filosofie » (p. 8 arrest).

grondwettelijk recht³⁹⁷. Het belang van het pluralisme wordt ook volkomen onderkend door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, dat in vele arresten op het fundamentele karakter ervan gewezen heeft: « zonder het pluralisme, zonder tolerantie en zonder openheid van geest is een democratische samenleving onmogelijk »³⁹⁸. Anders gezegd is « het pluralisme meer dan « een » voorwaarde voor de democratie ; het is « de » voorwaarde van de démocratie, anders gezegd, het fundament ervan »³⁹⁹.

Dit principe krijgt juridische bijstand zowel in internationaal als in binnenlands recht.

Zo bepaalt artikel 19 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens:

« Een ieder heeft recht op vrijheid van mening en meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid om zonder inmenging een mening te koesteren en om door alle middelen en ongeacht grenzen inlichtingen en denkbeelden op te sporen, te ontvangen en door te geven».

Artikel 20 van het UVRM bepaalt de vrijheid van vereniging.

Artikel 10 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden huldigt het principe van de vrijheid van meningsuiting⁴⁰⁰. Dit artikel waarborgt ook het recht informatie te ontvangen. Artikel 11 beschrijft de vrijheid van vereniging en vergadering⁴⁰¹.

³⁹⁷ M. UYTENDALE, *Le droit constitutionnel belge*, Bruylant, Brussel, 2001, p. 8

³⁹⁸ EHRM, arrest *Handyside*, serie A, p. 18, §4 ; EHRM, arrest *Müller* dd. 24 mai 1988, Serie A, nr. 133, p. 22, §33 ; EHRM, arrest *Observer Guardian*, Serie A, nr. 216, p. 30, §59 ; EHRM, arrest *Castells*, Serie A, nr. 236, p. 22, §42 ; EHRM, arrest *Piermont c/ France*, Serie A, nr. 314, p. 22, §76 ; EHRM, arrest *Vogt c/ Allemagne* dd. 26 septembre 1995, Serie A, nr. 323, §52 geciteerd door S. RABILLER, *Les restrictions administratives à la liberté de la presse face aux exigences constitutionnelles et européennes*, Parijs, Economica, 2002, p. 228, nr. 455. In dezelfde zin: S. HOEBEKE et B. MOUFFE, *Le droit de la presse*, Academia-Bruylant, 2000, p. 471, nr. 784.

³⁹⁹ S. RABILLER, *Les restrictions administratives à la liberté de la presse face aux exigences constitutionnelles et européennes*, Parijs, Economica, 2002, p. 228, nr. 455.

⁴⁰⁰ 1. « Een ieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of te verstrekken, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen. Dit artikel belet Staten niet radio- omroep-, en bioscoop- of televisieondernemingen te onderwerpen aan een systeem van vergunningen.

2. Daar de uitoefening van deze vrijheden plichten en verantwoordelijkheden met zich brengt, kan zij worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties, die bij de wet zijn voorzien en die in een democratische samenleving noodzakelijk (proportioneel en subsidiair) zijn in het belang van de nationale veiligheid, territoriale integriteit of openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen, om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen.»

⁴⁰¹ 1. Een ieder heeft recht op vrijheid van vreedzame vergadering en op vrijheid van vereniging, met inbegrip van het recht met anderen vakverenigingen op te richten en zich bij vakverenigingen aan te sluiten voor de bescherming van zijn belangen.

2. De uitoefening van deze rechten mag aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die, die bij de wet zijn voorzien en die in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, voor de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Dit artikel verbiedt niet dat rechtmatige beperkingen worden gesteld aan de uitoefening van deze rechten door leden van de krijgsmacht, van de politie of van het ambtelijk apparaat van de Staat.”

E. DERIEUX, professor aan de universiteit van Parijs II spreekt in dit opzicht van « het recht van het publiek» ('droit du public').⁴⁰² Deze stelling wordt bekrachtigd door verschillende arresten van het Europees Hof voor de rechten van de mens.⁴⁰³

Artikel 19 van het Internationaal Verdrag van 19 december 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten ('BUPO-verdrag') garandeert eveneens het recht op vrije meningsuiting en op verspreiding van ideeën⁴⁰⁴. De artikels 21 en 22 verzekeren de vrijheid van vereniging en vergadering⁴⁰⁵.

Artikel 10 van de Belgische Grondwet bepaalt dat alle Belgen gelijk moeten behandeld worden t.o.v. de wet. Artikel 19 van de Belgische Grondwet bepaalt:

« De vrijheid van eredienst, de vrije openbare uitoefening ervan, alsmede de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten, zijn gewaarborgd, behoudens bestraffing van de misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheden worden gepleegd.»

Artikel 26 schrijft voor :

“De Belgen hebben het recht vreedzaam en ongewapend te vergaderen, mits zij zich gedragen naar de wetten, die het uitoefenen van dit recht kunnen regelen zonder het echter aan een voorafgaand verlot te onderwerpen.

Deze bepaling is niet van toepassing op bijeenkomsten in de open lucht, die ten volle aan de

⁴⁰² E. DERIEUX, *Droit européen et international des médias*, L.G.D.J., Parijs, 2003, 68 en v.

⁴⁰³ EHRM, Informationsverein, 28 oktober 1993 ; EHRM, Observer et Guardian t. Verenigd Koninkrijk, 26 november 1991 ; EHRM, Jersild, 23 september 1994 ; EHRM, Goodwin t. Verenigd Koninkrijk, 27 maart 1996 ; EHRM, de Haes et Gijsels, 24 februari 1997 ; EHRM, Fressoz et Roire t. Frankrijk, 21 januari 1999

⁴⁰⁴ Artikel 19 : « 1.Een ieder heeft het recht zonder inmenging een mening te koesteren. 2.Een ieder heeft het recht op vrijheid van meningsuiting; dit recht omvat mede de vrijheid inlichtingen en denkbeelden van welke aard ook te garen, te ontvangen en door te geven, ongeacht grenzen, hetzij mondeling, hetzij in geschreven of gedrukte vorm, in de vorm van kunst, of met behulp van andere media naar zijn keuze. 3.Aan de uitoefening van de in het tweede lid van dit artikel bedoelde rechten zijn bijzondere plichten en verantwoordelijkheden verbonden. Deze kan derhalve aan bepaalde beperkingen worden gebonden, doch alleen beperkingen die bij de wet worden voorzien en nodig zijn: (a) in het belang van de rechten of de goede naam van anderen; (b) in het belang van de nationale veiligheid of ter bescherming van de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden.»

⁴⁰⁵ Artikel 21 : « Het recht van vreedzame vergadering wordt erkend. De uitoefening van dit recht kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die welke in overeenstemming met de wet worden opgelegd en die in een democratische samenleving geboden zijn in het belang van de nationale veiligheid of de openbare veiligheid, de openbare orde, de bescherming van de volksgezondheid of de goede zeden of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.» en artikel 22 : 1. Een ieder heeft het recht op vrijheid van vereniging, met inbegrip van het recht vakverenigingen op te richten en zich bij vakverenigingen aan te sluiten voor de bescherming van zijn belangen. 2. De uitoefening van dit recht kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die, welke bij de wet zijn voorgeschreven en die in een democratische samenleving geboden zijn in het belang van de nationale veiligheid of de openbare veiligheid, de openbare orde, de bescherming van de volksgezondheid of de goede zeden of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Dit artikel belet niet het opleggen van wettige beperkingen aan leden van de strijdmacht en van de politie in de uitoefening van dit recht. 3. Geen bepaling in dit artikel geeft de Staten die partij zijn bij het Verdrag van 1948 van de Internationale Arbeidsorganisatie betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht de bevoegdheid wettelijke maatregelen te treffen, die de in dat Verdrag voorziene waarborgen in gevaar zouden brengen, of de wet zodanig toe te passen dat deze in gevaar zouden worden gebracht.»

politiewetten onderworpen blijven.»

Artikel 27 bepaalt :

« De Belgen hebben het recht van vereniging; dit recht kan niet aan enige preventieve maatregel worden onderworpen.»

Artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de Mens en de Fundamentele Vrijheden stelt dat de vrijheid van meningsuiting moet worden gewaarborgd tijdens de verkiezingen:

“De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich om met redelijke tussenpozen vrije, geheime verkiezingen te houden onder voorwaarden die de vrijheid van meningsuiting van het volk bij het kiezen van de wetgevende macht waarborgen.”

Het Europees Hof voor de Bescherming van de Rechten van de Mens te Straatsburg heeft dit artikel in zijn arrest van 2 maart 1987 inzake Mathieu-Mohin en Clerfayt tegen België geïnterpreteerd⁴⁰⁶. In dit arrest verduidelijkt het Hof dat volgens de aanhef van het EVRM de instandhouding van de fundamentele vrijheden in essentie berust op een waarlijk democratische regeringsvorm.⁴⁰⁷

“Aangezien het een kenmerkend principe van het verdrag beklemtoont, neemt artikel 3 van het Protocol dan ook een belangrijke plaats in het Verdrag in.»⁴⁰⁸

Het Hof voegt er nochtans aan toe dat de staten deze politieke rechten kunnen beperken om gegronde redenen en op een wijze die verenigbaar is met het beoogde doel zonder ze ten gronde aan te tasten. In het bijzonder mogen de beperkingen niet de vrijheid van meningsuiting van het volk aangaande de keuze van de leden van de wetgevende macht beperken.

In een ander arrest⁴⁰⁹ bevestigt het Hof van de Rechten van de Mens dat de meningsvrijheid een bijzondere bescherming verdient indien het tegen een politicus gerichte kritiek betreft. Het spreekt vanzelf dat deze kritiek op geen andere wijze dan door de media publiekelijk openbaar kan worden gemaakt.

Het Hof meent ook dat het recht op vrije verkiezingen slechts kan uitgeoefend worden

⁴⁰⁶ serie A, nr. 3, 113

⁴⁰⁷ F. SUDRE, *Les grands arrêts de la Cour européenne des Droits de l'Homme*, Thémis, P.U.F., 2003, p. 488 en v.

⁴⁰⁸ Aangezien het artikel begint met « *De Hoge Verdragsluitende Partijen* » leiden sommigen eruit af dat het aan niemand rechtstreeks rechten en vrijheden verleent, maar dat het alleen aan de staten verplichtingen oplegt. Het Hof is het nochtans om verschillende redenen niet eens met deze interpretatie, waaronder het feit dat de politieke vrijheden en het recht op vrije verkiezingen dit artikel in het EVRM vooraf gaan. Er is bijgevolg geen enkel verschil in de aard van de artikels, volgens het Hof.

⁴⁰⁹ Feldek t. Slovaĳie, 12 juli 2001, *Auteurs & Media*, 2001/4, 476.

wanneer er een mededinging bestaat in het kader van een pluralistisch systeem met verschillende politieke partijen die de opinies vertegenwoordigen die de bevolking van het land doorkruisen. Hun onvervangbare bijdrage tot het politieke debat speelt een essentiële rol in de waarborging van het pluralisme en in het goed functioneren van de democratie.⁴¹⁰ Inderdaad zijn, volgens het Hof, de politieke partijen de « onvervangbare longen van de democratische samenleving »⁴¹¹.

Uit deze bepalingen vloeit op een onbetwistbare manier het feit voort dat de vrijheid van meningsuiting – één van de concrete uitdrukkingen van het pluralisme – een fundamentele vrijheid binnen een democratie vormt en dat de burgers, als dragers van deze vrijheid, het recht hebben om hun meningsvrijheid uit te oefenen en desgevallend, via een politieke partij, hun opinie te verkondigen.

In onze moderne democratieën fungeren de politieke partijen als de dragers van de ideologische en sociaal-politieke stromingen: « de moderne democratie berust volledig op de politieke partijen »⁴¹². Derhalve zijn de politieke partijen de centrale spelers binnen het pluralisme. Zonder hen bestaat er geen debat.

Daaruit volgt dat in de politiek de verbetering van de democratie en het respect voor het maatschappelijk pluralisme een belangrijk en legitiem doel is.⁴¹³ De openbare omroepen spelen daarin een belangrijke rol, gelet op het feit dat zij het geld van de belastingsbetaler gebruiken. Dit legitiem objectief is van een waarde die bovengeschied is aan die van de « overzichtelijkheid van de debatten » en wordt trouwens bekrachtigd door de hele geciteerde reglementering. Een marginale controle door de rechter is weliswaar altijd mogelijk en noodzakelijk. De (bijna-)uitsluiting van de partijen zonder parlementaire vertegenwoordiging door de openbare audio-visuele media is bijgevolg onaanvaardbaar, a fortiori in verkiezingstijd.

Volgens de federale anti-discriminatiewet van 25 februari 2003⁴¹⁴, die door de nieuwe anti-discriminatiewet van 10 mei 2007 werd vervangen, verbiedt discriminatie op grond van

⁴¹⁰ F. SUDRE, *Les grands arrêts de la Cour européenne des Droits de l'Homme*, Thémis, P.U.F., 2003, p. 56 : De Europese rechter wil het vrije spel van het politieke debat, dat een centrale plaats inneemt in een democratie, waarborgen en hij wenst eveneens **het pluralistisch karakter** van dat debat te garanderen omdat, zelfs als men soms de individuele belangen aan die van een groep moet ondergeschikt maken, **democratie niet tot de constante overheersing van de meerderheidsopinie kan herleid worden. het Hof streeft naar een gelijkheid die aan de minderheden een rechtvaardige behandeling verzekert, die elk misbruik van een machtspositie verhindert** (Young, James et Webster t. Verenigd Koninkrijk, 13 augustus 1981, A.44, § 63 ; Stankov t. Bulgarije, 2 oktober, 2001, § 107).

⁴¹¹ EHRM, PCU t. Turkije, 30 januari 1998, *Rec.*, 1998-I-1.

⁴¹² H. KELSEN, *La démocratie. Sa nature – Sa valeur*, Parijs, Dalloz, 2004 (eerste uitgave 1932), p. 19

⁴¹³ B. FRYDMAN, G. HAARSCHER, *Philosophie du droit*, tweede uitgave, Dalloz, Parijs, 2002, 62

⁴¹⁴ Deze wet wijzigt ook de anti-racisme wet (Wet Moureaux) van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden

verschillende criteria waaronder de politieke overtuiging⁴¹⁵. Aangezien deze wet teruggaat op twee Europese richtlijnen van 2000⁴¹⁶ moeten alle Belgische overheden, waaronder ook de voor de media bevoegde gemeenschappen, deze regels op hun administratie toepassen. In 2007 en 2008 hebben de verschillende gemeenschappen en gewesten hiervoor decreten goedgekeurd⁴¹⁷.

In haar doctoraatsthesis omschrijft Mevrouw Peggy VALCKE⁴¹⁸ het pluralisme als een politieke, religieuze, filosofische opvatting die de coëxistentie en de interactie van verschillende principes en leidende overtuigingen mogelijk maakt en die verschillende opinies in evenwicht houdt, zonder dat één in staat is de andere te domineren of te verdrukken. Het pluralisme van de media vormt een toepassing van deze algemene beschrijving. Concreet impliceert dit dat verschillende maatschappelijke stromingen recht van spreken hebben in de media en dat ze derhalve toegang moeten hebben tot deze efficiënte verspreidingsmiddelen. Deze verplichting is cruciaal in een democratie, meent ze, want het is slechts door de vestiging van een vrij verkeer van ideeën, waarin de individuele en publieke bewustzijnswording zich vrij kunnen ontplooiën, dankzij een confrontatie van tegengestelde ideeën, dat de democratie kan functioneren en dat het individu in staat is tot zelfvervolmaking.

Professor P. MARTENS deelt deze mening⁴¹⁹. Deze ideeën mogen niet minder bescherming genieten dan goederen of diensten daar ideeën gratis en noodzakelijk voor de democratie zijn. De openbare media spelen een cruciale rol wat dat betreft omdat ze deel uitmaken van de uitvoerende macht. Gelet op het feit dat de openbare media zich als dusdanig in de positie van rechter en beklaagde bevinden, dienen ze onderworpen te worden aan een versterkte controle van de rechterlijke macht.

Ook de Duitse filosoof Jurgen HABERMAS legde hier de nadruk op :

⁴¹⁵ De wet van 10 mei 2007 verbiedt discriminatie op grond van volgende beschermde criteria: leeftijd, seksuele geaardheid, handicap, geloof of levensbeschouwing, burgerlijke staat, geboorte, vermogen, politieke overtuiging, taal, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een fysieke of genetische eigenschap, en sociale afkomst. Het toepassingsgebied van de antidiscriminatiewet strekt zich uit tot alle domeinen van het openbare leven. Hieronder zijn de belangrijkste: de sfeer van arbeid en tewerkstelling (zowel de overheids- als de privé-sector), het aanbod van goederen en diensten (horeca, handel, verhuur, verzekeringen,...), de sociale zekerheid en de gezondheidszorg, **en de deelname aan economische, sociale, culturele of politieke activiteiten die open staan voor het publiek.** (website van het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding, een openbare instelling die zich met de toepassing van deze wet bezighoudt).

⁴¹⁶ Richtlijnen 2000/43/EU en 2000/78/EU

⁴¹⁷ O.a. voor de Vlaamse gemeenschap het decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijke kansen- en gelijke behandelingsbeleid en voor de Franse gemeenschap het decreet van 12 december 2008 betreffende de bestrijding van sommige vormen van discriminatie

⁴¹⁸ P. VALCKE, *Digitale diversiteit, convergentie van media-, telecommunicatie- en mededingingsrecht*, Larcier, Gent, 2004, p. 115 et s.

⁴¹⁹ P. MARTENS, *Théories dd. droit et pensée juridique contemporaine*, Coll. de la Faculté de droit de l'Université de Liège, Brussel, Larcier, 2003, p. 126.

« De structuren van een door de macht beheerste publieke ruimte sluiten elke vruchtbare en verhelderende discussie uit » « [...] het behoud van autonome publieke sferen, de uitbreiding van de deelname eraan door de burgers, het beteugelen van de machten van de media en de bemiddelende rol van niet-verstaatste politieke partijen zijn van kapitaal belang »⁴²⁰.

Auteur Peggy VALCKE benadrukt ook⁴²¹ dat het Europees Hof van de Rechten van de Mens bevestigd heeft dat artikel 10 van het EVRM niet alleen de inhoud van de informatie betreft, maar ook de manieren om die informatie te verspreiden en te ontvangen. De Commissie en de Raad van de Europese Unie beschouwen de audiovisuele sector overigens als een « noodzakelijk instrument voor de bevordering van de democratie »⁴²².

De beslissingen in de Belgische rechtspraak zijn schaars⁴²³. De kortgedingrechter in Verviers heeft bij beschikking van 26 september 1994⁴²⁴ geoordeeld dat een vraag tot mediatoegang van een kleine politieke partij tot doel kan hebben de vrijheid van meningsuiting te ondersteunen. Bij beschikking van 30 september 1994⁴²⁵ i.v.m. de toegang voor een kleine partij tot de lokale media in het kader van de gemeenteraadsverkiezingen veroordeelde de rechter de uitsluiting van een kleine politieke formatie, die niet in de gemeenteraad vertegenwoordigd was en geen volledige kieslijst had neergelegd.

Natuurlijk moeten we ons bij die beslissingen niet veel voorstellen. Als de klager al gelijk krijgt, gebeurt dit in verkiezingsperiode en rest er nog maar zeer weinig tijd voor een inhaalbeweging als de media die dan nog willen toestaan. Het resultaat is dat deze onrechtvaardigheid in de praktijk ongestraft blijft.

De media en de machtspartijen

De in de Belgische parlementen vertegenwoordigde politieke partijen controleren de media op twee wijzen: door subsidiëring en door de oprichting van openbare media.

⁴²⁰ J. HABERMAS, *Droit et démocratie (Entre faits et normes)*, Coll. NRF Essais, Parijs, Gallimard, 1997 (vertaling uit het Duits in het Frans), p. 390 ; F. HELLEMANS, Knack, 10 oktober 2001 : "Hij maakte als prille dertiger een studie over de manier waarop het ontstaan van de publieke opinie in de verlichte, achttiende eeuw tot de democratisering van de westerse samenlevingen leidde. Het openbaar debat dat zo typisch is voor parlementaire democratiën gaat terug op de geanimeerde salongesprekken van burgers onder elkaar."

⁴²¹ *op. cit.*, p. 157

⁴²² Eur. Comm., P.C., 19 januari 2001, uitgave 17, 4 en resolutie Europese Raad dd. 21 januari 2002 betreffende de ontwikkeling van de audio-visuele sector, P.C., 5 februari 2002, uitgave 32, 4

⁴²³ Het verzoek van de B.U.B. tot mediatoegang werd door het Hof van Beroep te Brussel afgewezen van 9 mei 2007 met als argument dat de partij te weinig stemmen had behaald bij de **vorige** verkiezingen en maar zelf media moest oprichten...

⁴²⁴ Rb. Verviers (kortgeding), *JLMB*, 1995, 84

⁴²⁵ Rb. Bergen (kortgeding), *JLMB*, 1995, 92

De gemeenschappen subsidiëren nog steeds een deel van hun audio-visuele media en kranten⁴²⁶. Dit is mogelijk omdat de sector “cultuur” een uitzondering vormt op de regels van de vrije markt in de Europese Unie. Subsidies aan de pers zijn dan ook toegelaten en zijn dikwijls de zuurstof van bepaalde zenders en uitgevers⁴²⁷.

Maar de gemeenschappen kunnen ook media oprichten. De meest bekende voorbeelden zijn de VRT en de RTBF die nog in het unitaire België door de Belgische staat werden opgericht onder de naam NIR, later BRT-RTB⁴²⁸. Deze media worden dan ook totaal door de machtspartijen gecontroleerd. De raden van bestuur zijn volledig gevuld met politieke benoemingen⁴²⁹. Bijgevolg is de politieke zendtijd ook beperkt tot de partijen die erin vertegenwoordigd zijn, d.w.z. de partijen met vertegenwoordigers in het referentieparlement⁴³⁰. Het gaat zelfs zo ver dat de openbare media verkiezingspeilingen manipuleren, door alleen de grote partijen als optie naar voor te schuiven en de nieuwe partijen niet te vermelden of ze samen in een nietszeggend vakje “andere partijen” onder te brengen⁴³¹.

De unitaristische minder- of meerderheid?

Enquêtes spreken boekdelen over de mening van de Belgen: in januari 2000 publiceerde De Standaard een onder Nederlandstalige Belgen enquête waaruit bleek dat 80% van hen niets zag in een verdere uitholling van de Belgische macht in het voordeel van de gewesten en de gemeenschappen. Dat was nota bene twee maanden vóór de federale regering haar eerste

⁴²⁶ <http://www2.vlaanderen.be/media/Media/steun/geschrevenpers.htm> : “In 2008 heeft de Vlaamse Regering de steun aan de geschreven pers herzien. Het nieuwe protocol werd gesloten voor een periode van minstens 3 jaar, van 2008 tot 2010. In dit protocol hebben de geschreven perssector en de Vlaamse Regering zich geëngageerd om samen te werken rond het behoud van een pluriforme, onafhankelijke en performante Vlaamse geschreven perssector. Hieraan wordt vorm gegeven door de vrijwaring van bestaande redactionele competenties en de opbouw van nieuwe noodzakelijke competenties, alsook door de valorisatie van de redactionele output. De steun zal worden toegekend in de vorm van het ter beschikking stellen van opleidingen. Een of meerdere gemeenschappelijke opleidingsprojecten zullen in samenspraak met de vertegenwoordigers van de geschrevenperssector worden uitgewerkt waarbij alle thema’s van berichtgeving aan bod kunnen komen. De buitenlandberichtgeving zal daarenboven een belangrijk onderdeel vormen van de aangeboden opleidingsprojecten. De vier koepelverenigingen die de Vlaamse geschrevenperssector vertegenwoordigen krijgen steun a rato van het aantal journalisten dat binnen hun (deel)sector in vast dienstverband tewerkgesteld is.” In het bijgevoegde document staat dat deze steun 1 miljoen euro per jaar bedraagt.

⁴²⁷ De oprichting van VTM in 1989 was een zeer politiek gestuurde operatie, waarvan de latere eerste minister Guy Verhofstadt één van de architecten was. VTM werd opgericht door de VMMA, een groep van gesubsidieerde Nederlandstalige kranten en heeft dan ook een uitgesproken flamingantisch imago. Deze groep controleert niet minder dan 50% van het Nederlandstalige medialandschap, naast de flamingantische VRT, de zogenaamde “openbare” omroep.”

⁴²⁸ En de “Belgische Rundfunk” of “BRF” voor de Duitstalige Belgen. Dit is alleen een radio.

⁴²⁹ Artikel 10 en 11 van het audio-visueel decreet van de Vlaamse gemeenschap dd. 4 maart 2005 bepaalt dat de raad van bestuur van de VRT 12 leden telt die allen aangeduid worden door de aandeelhouder van de VRT, namelijk de Vlaamse gemeenschap. Totale politisering is hiervan het gevolg. Artikel 11 §1 van het decreet van de Franse gemeenschap dd. 14 juli 1997 dat stelt dat de raad van bestuur van de RTBF bestaat uit 13 bestuurders waarvan de functies evenredig volgens de aanwezigheid in het federaal parlement verdeeld worden.

⁴³⁰ Voor de Vlaamse gemeenschap is dit het Vlaams parlement; voor de Franse gemeenschap het federaal parlement

⁴³¹ Op 30 oktober 2009 berichtten La Libre Belgique en Le Soir dat de RTBF vlak vóór de regionale verkiezingen van 2009 een allerlaatste peiling had verzwegen die Ecolo meer stemmen gaf dan de PS.

beslissing nam tot volledige splitsing van het beleid inzake provincies en gemeenten, landbouw, buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking in het kader van het Lambermont-akkoord. Alle peilingen geven cijfers tussen 80 en 90% Belgischgezinden aan. Bovendien wenste in 1999 in het noorden van het land minstens één op de vier ondervraagden een unitaire staat of tenminste een sterker centraal gezag⁴³². Dat deze belangrijke groep mensen in de media volkomen genegeerd wordt, is onbegrijpelijk en onaanvaardbaar gelet op het voorgaande punt.

Een andere door de Vlaamse Radio en Televisie en de krant *De Tijd*⁴³³ uitgevoerde enquête voor de parlementsverkiezingen van 1999 en waarvan de resultaten in september 2001 zijn verschenen, wees uit dat nauwelijks 36.000 Nederlandstalige kiezers in België zich in het stemhokje lieten leiden door communautaire motieven. Verscheidene in de periode van 2004 t.e.m. 2009 uitgevoerde peilingen, toonden aan dat het aantal separatisten in het Vlaams gewest schommelt tussen 7% en 12%⁴³⁴ en dat het communautaire niet zo'n belangrijke rol speelt bij de kiezers, wat uiteraard niet wil zeggen dat het niet belangrijk voor hen is.

Ook al kunnen de cijfers in werkelijkheid wat verschillend zijn, toch dient men vast te stellen dat de ontbinding van de Belgische staat niet bepaald gevraagd of gesteund worden door de Belgische bevolking, ook niet in het noorden van het land.

Uit een nieuw ISPO-onderzoek van de KULeuven, dat in juni 2008 werd gepubliceerd, "Hoe Vlaams-Belgisch-gezind zijn de Vlamingen" van professor Marc Swyngedouw bleek dat

⁴³² studie K.U.L. (IPSO); volgensde krant *Le Soir* van 13 november 2004 opteerden 5% van de Nederlandstalige Belgen voor onafhankelijkheid van een "Vlaamse" republiek, volgens *Het Nieuwsblad* van 19 oktober 2004 waren er dat 12%. E. MEERSSEMAN, J. BILLIET, A. DEPICKERE, *De communautaire items : de opinie van de Vlamingen over de staatsstructuur en hun (etno)territoriale identiteit*, Leuven, 1999, p. 8. 27% Wil meer bevoegdheden voor de federatie of een unitaire staat, 61% is voorstander van een federaal België met méér (of zoveel mogelijk) bevoegdheden voor de deelstaten, 12% spreekt zich uit voor separatisme.

⁴³³ Toen: de "Financieel-Economische Tijd"

⁴³⁴ Nieuwe ISPO-peiling van de K.U.L. van juni 2008: het aantal separatisten is gedaald onder 10% !; Volgens een onderzoek van het Vlaams-nationalistische magazine "Doorbraak" zou 32% van de Nederlandstalige Belgen de meeste bevoegdheden bij de Belgische overheid leggen, 33% zou de meeste bij de "Vlaamse" overheid willen en 28% opteert voor evenveel bevoegdheden voor beide. (p. 16). Slechts 21,6% gaat akkoord met de stelling dat het zogenaamde Vlaanderen onafhankelijk moet worden. Bij mensen jonger dan 35 jaar zakt dit aantal zelfs tot 16%. Bij studenten en mensen met een hogere opleiding is slechts 15 tot 17% voorstander van dit idee, ondanks het feit dat Vlaams-nationalisten vaak het tegengestelde beweren (p. 28). Opinie-onderzoek, *Doorbraak*, juli 2006. Eerde peilingen van Doorbraak (uit de zomer van 2004 en 2005) leggen het aantal separatisten in het Vlaams gewest op 20%. Volgens een peiling van *La Libre Belgique* (12 maart 2007) wilde 51% van de Nederlandstalige Belgen een terugkeer naar het unitaire België, 23% wilde minstens geen verdere defederalisering of meer macht voor het centrale niveau. Uit een peiling van *De Standaard-Le Soir* (18 maart 2007) bleek dat in Nederlandstalig België 93% wilde dat België bleef bestaan en in Wallonië zelfs 98%. Volgens het boek *De kiezer onderzocht* (maart 2007) is slechts 10% van de "Vlamingen" voor secessie. Volgens een peiling van De Standaard/VRT (nov. 2007) zijn 12% van de "Vlamingen" voor secessie (*De Standaard* 10-11.11.07, p. 11 waarbij W. WINCKELMANS volgend commentaar gaf: "Dat is nog altijd een bescheiden percentage vergeleken met het aantal voorstanders van een unitaire staat of de huidige federale staat"). Een peiling van RTL uit november 2007 schatte dit aantal 5% hoger in. Volgens een andere peiling van *De Standaard/VRT* uit december 2007 stond dit aantal op 10%.

meer dan 20% van de Nederlandstalige Belgen opnieuw een unitaire staat wou of minstens meer bevoegdheden voor de federale overheid. Slechts 9% van de ondervraagden wou België gesplitst zien.

Bovenstaande opiniepeilingen geven dus aan dat het separatistisch scenario helemaal niet de wens is van de grote meerderheid van de Belgen hoewel de traditionele politici er wel veel voor schijnen te doen om hier op aan te sturen. Onder de bevolking bestaat een bijzonder groot draagvlak voor het behoud van de Belgische staat. Door de staats hervormingen en de nationalistische agitatie is deze realiteit echter minder en minder een politieke realiteit geworden. Dit is een probleem. Een mening mag nog zo nobel, edelmoedig of gewenst zijn, zij is echter gedoemd om onzichtbaar te blijven als ze niet politiek vertaald wordt⁴³⁵. Vandaar ook dat het nodig is om “zwijgende meerderheden” een stem te geven zodat de argumenten van hun minoritaire tegenstrevers op een wetenschappelijke manier ontkracht kunnen worden⁴³⁶. Het bestaan van deze gedesinteresseerde, “zwijgende meerderheid” zorgt er trouwens ook in een niet onbelangrijke mate voor dat het taalnationalisme – wiens aantal aanhangers klein maar goed georganiseerd is – zo’n succes heeft.

Hoe sterk de unitaristische stroming in die zeer grote Belgisch-gezinde groep is, is niet zo duidelijk, des te meer omdat het unitarisme als ideologie volledig uit de (openbare) media wordt gehouden. Wel is duidelijk dat het gaat om een groep van minstens 10 tot 20% (in werkelijkheid ligt het aantal wellicht veel hoger) en dat ook deze aandacht in de openbare media verdient, net zoveel als men aandacht schenkt aan de 10% separatisten en dat is zeer veel.

Combinatie tussen het belang van media-aandacht voor een politieke partij en de discriminatie van de unitaristische stroming

Wie niet in de media komt, bestaat niet, hoort men dikwijls zeggen. En dat is juist. De media zijn de boodschappers van de politiek. Zonder mediatoegang kan een politicus bijna onmogelijk verkozen worden. Kiezers stemmen voor figuren die ze op TV hebben gezien. Ze stemmen niet voor onbekenden. Daarom probeert de participatie natuurlijk de media zoveel mogelijk te controleren en naar haar hand te zetten, ook in België. De kleine tegenstanders worden als te lastig aanzien en uit de media geweerd zodat hun verkiezing ook erg problematisch wordt. Pre-electorale opiniepeilingen gaan alleen over de bekende partijen, d.w.z. meestal partijen die reeds verkozenen in de parlementen hebben. In die zin zijn ze ook waardeloos omdat ze nieuwe en kleine politieke stromingen nauwelijks of niet toelaten.

⁴³⁵ Deze stelling werd bevestigd door de voorzitter van de N-VA Bart De Wever in zijn boek *Quo vadis Belgica*, Academia Press, Gent, 2006, p. 236

⁴³⁶ De kleine partij “Belgische Unie – Union belge” (B.U.B.) wil dan ook de grote groep unitaristen in België (volgens de serieuze peilingen minstens 15% van de Nederlandstalige bevolking) een broodnodige stem geven, ook al wordt dit niet in dank afgenomen door de traditionele partijen, die de openbare media beheersen.

Het recht om verkozen te worden vormt een subjectief of een politiek recht⁴³⁷ en is georganiseerd op basis van zowel nationale als internationale normen. In het internationaal recht bepaalt artikel 3 van het Eerste Protocol bij het Verdrag van de Rechten van de Mensen en de fundamentele vrijheden:

“De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich om met redelijke tussenpozen vrije, geheime verkiezingen te houden onder voorwaarden welke de vrije meningsuiting van het volk bij het kiezen van de wetgevende macht waarborgen.”

Artikel 25 van het Internationaal Verdrag van 19 december 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten omschrijft de electorale verplichtingen van de staten met nog meer precisie:

« Elke burger heeft het recht en dient in de gelegenheid te worden gesteld, zonder dat het onderscheid bedoeld in artikel 2 wordt gemaakt en zonder onredelijke beperkingen:

- a) deel te nemen aan de behandeling van openbare aangelegenheden, hetzij rechtsreeks of door middel van vrijelijk verkozen vertegenwoordigers;
- b) te stemmen en gekozen te worden door middel van betrouwbare periodieke verkiezingen die gehouden worden krachtens en algemeen en gelijkwaardig kiesrecht en bij geheime stemming, waardoor het vrijelijk tot uitdrukking brengen van de wil van de kiezers wordt verzekerd;
- c) op algemene voet van gelijkheid te worden toegelaten tot de overheidsdiensten van zijn land.”

Deze bepaling heeft directe werking en dient dan ook zonder omzettingen in het Belgisch te worden toegepast⁴³⁸.

Artikel 21 van de Universele Verklaring van de rechten van de Mens van 10 december 1948 bevat een gelijkaardige bepaling:

« Een ieder heeft het recht om deel te nemen aan het bestuur van zijn land, rechtstreeks of door middel van vrij gekozen vertegenwoordigers.

Een ieder heeft het recht om op voet van gelijkheid te worden toegelaten tot de overheidsdiensten van zijn land.

De wil van het volk zal de grondslag zijn van het gezag van de Regering; deze wil zal tot uiting komen in periodieke en eerlijke verkiezingen, die gehouden zullen worden krachtens algemeen en gelijkwaardig kiesrecht en bij geheime stemmingen of volgens een procedure, die evenzeer de vrijheid van de stemmen verzekert. ».

De Belgische Grondwet erkent gelijkaardige rechten krachtens de artikels 11bis, 61, 64, 67 et

⁴³⁷ IONESCU, *La notion de droit subjectif dans le droit privé*, Brussel, Bruylant, 1978, p. 153

⁴³⁸ P. D'ARGENT, *R.B.D.I.*, 2003, 592

69 die respectievelijk de gelijkheid van man en vrouw inzake het bekleden van een politiek mandaat opleggen, de kies- en verkiesbaarheidsvoorwaarden voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de kies- en verkiesbaarheidsvoorwaarden voor de Senaat. Zij vertalen als dusdanig het recht voor elke persoon die aan de vastgestelde voorwaarden voldoet om mee te doen aan het politiek leven door het verdedigen van een politiek programma.

De kieswet voorziet minimale voorwaarden die aan een kieslijst of een kandidaat opgelegd worden (aantal handtekeningen per kieskring, nakijken van alle handtekeningen door de gemeenten etc.

Tenzij men deze voorwaarden als pure opsmuk beschouwt zonder reële inhoud, moet elke partij die deze verkiesbaarheidsregels nakomt op dezelfde wijze als de andere partijen behandeld worden in verkiezingstijd⁴³⁹, met inbegrip van de openbare media, zelfs indien deze partij geen verkozenen had behaald tijdens de voorgaande verkiezingen. In elk ander geval is elk burgerinitiatief dat het politieke debat wil veranderen tot falen gedoemd.

In het buitenland wordt het toegangsrecht tot de openbare media vaak verleend aan nieuwe partijen zonder verkozenen (Frankrijk, Nederland, Japan, Griekenland, Armenië...). Een lijst werd opgemaakt door een door de VN ondersteunde organisatie (Ace project)⁴⁴⁰.

Dit recht om zijn programma te verdedigen in de openbare media vloeit voort uit het recht om verkozen te worden en het recht om te kiezen. Men kan inderdaad moeilijk begrijpen hoe deze rechten in de praktijk zouden kunnen worden omgezet indien de nieuwe en kleine politieke partijen niet over een minimum aan mediatoegang beschikken⁴⁴¹. Wie niet in de media komt, bestaat immers niet⁴⁴². De openbare media dragen dan ook een onontspreekelijke verantwoordelijkheid op vlak van de democratie.

Bij wijze van boutade zou men de wetgevende verkiezingen kunnen vergelijken met een frivole verkiezing zoals Miss België. Tijdens deze laatste krijgt elke candidate evenveel tijd om zich voor te stellen, ongeacht haar voorgaande resultaten. Er heerst een volmaakte gelijkheid en men zou er ogenblikkelijk aanstoot aannemen indien dat niet het geval zou zijn. Op een meer ernstige wijze is dezelfde gelijkheid van kracht tijdens de door de overheid georganiseerde examens om een publieke functie te bekleden. Zou men kunnen aanvaarden

⁴³⁹ d.w.z. vanaf de officiële neerlegging van de kieslijsten (in België ongeveer een maand vóór de verkiezingen). De grote partijen hebben dan nog altijd een flinke voorsprong omdat ze al verschillende maanden vóór de verkiezingen met hun campagne beginnen. De sperperiode, die o.a. de verdeling van de mediatoegang voor de grote partijen regelt, loopt in België overigens al vanaf drie maanden vóór de verkiezingen.

⁴⁴⁰ « Electoral knowledge network »: « médias et élections »; <http://aceproject.org/epic-fr/me>

⁴⁴¹ Dit is cruciaal in onze democratie die naar een « democratie van het publiek » evolueert waarin de rol van het politieke aanbod primordiaal is: V. de COOREBYTER, « Les partis et la démocratie », Dossier CRISP, nr. 64, Brussel, december 2005, p. 100-101

⁴⁴² Dit citaat hoort men dikwijls van bekende mensen. Onlangs kloeg de Nederlandstalige zanger Willy Somers nog in het Belang van Limburg dat zijn platen minder verkocht werden omdat hij minder in de media komt: «Wie niet op TV komt, bestaat niet», zei hij.

dat sommige kandidaten de vragen op voorhand kennen en andere niet? Uiteraard niet. Het is dus, op zijn zachtst gezegd, verwonderlijk dat de hoogste functies in de staat (die van parlementariër) een uitzondering vormen op deze strikte en onverbiddelijke gelijkheidsregels.

Het spreekt voor zich dat een wettelijke gelijkheid op het vlak van de presentatie van de kandidaten tijdens een politieke verkiezing moeilijk en zelfs onmogelijk is zodat het noodzakelijk dat ze kandidaten zich in politieke partijen groeperen om zo een zo gelijk mogelijke behandeling in verkiezingstijd, mogelijk te maken.⁴⁴³

Buiten de verkiezingstijd kan nog aanvaard worden dat deze gelijkheid niet telt, maar hier dient ook een uitzondering gemaakt te worden voor partijen die een belangrijke gediscrimineerde nationale minderheid vertegenwoordigen⁴⁴⁴. Deze partijen die ook buiten de verkiezingstijd een minimale aandacht van de openbare media te krijgen. Zo niet wordt een hele belangrijke minderheid burgers onterecht gediscrimineerd. Het spreekt voor zich dat het hier dient te gaan om een ideologische of filosofische stroming zoals het unitarisme, het socialisme, het liberalisme en het katholicisme, zoals het Cultuurpact van 1973 dat voorschrijft. Het bestaan van die ideologische stroming wordt bewezen op basis van wetenschappelijke enquêtes, zoals die bestaan aangaande de unitaristen in België⁴⁴⁵.

§4. BESLUIT

De mediacratie is vooral sterk op vlak van de audiovisuele media en vooral op vlak van de openbare media, de VRT en de RTBF. De kranten zijn iets vrijer, maar worden ook nog door de gemeenschapsoverheden gesubsidieerd. Over het algemeen kan men zeggen dat de Belgisch-unitaristische opinie, hoewel veel Belgen zich in deze stroming herkennen, door de media op illegale wijze geboycot wordt.

In het begin van de 21ste eeuw is internet de grote hoop van de Belgisch-gezinden en anti-nationalisten.

⁴⁴³ Zulk een discriminatie zou ook totaal onaanvaardbaar zijn op vlak van **het Belgisch en Europees mededingingsrecht**: volgens dit discriminerend systeem zouden de ondernemingen die het meeste winst maken over de meeste zendtijd kunnen beschikken om hun producten en diensten te promoten terwijl de armere bedrijven helemaal geen of veel minder zendtijd toebedeeld krijgen. Zulk een concurrentie beperkende maatregel zou onmiddellijk door de rechtbank verboden worden. In de zin van artikel 10 EVRM en het principe van de vrijheid van meningsuiting in het algemeen, dient men **het vrij verkeer van ideeën** minstens als even belangrijk als het vrij verkeer van goederen en diensten te beschouwen.

⁴⁴⁴ Zoals de B.U.B., die als enige partij de belangrijke groep van unitaristen in België vertegenwoordigt

⁴⁴⁵ we verwijzen hier in de eerste plaats naar de regelmatige enquêtes van de KULeuven over het Belgisch gevoel bij de Nederlandstalige Belgen.

IV. DE SOCIAAL-ECONOMISCHE VERSTERKER

1 Inleiding

Het sociaal-economische nationalisme heeft het culturele flamingantisme minstens sedert het einde van WO II “handig” aangevuld. Nochtans zijn de argumenten van de Vlaams-nationalisten hier niet overtuigend. Het volstaat al zich af te vragen of de Vlaams-nationalisten het relatief armere zuiden om economische (of andere) redenen zouden willen afstoten, indien elke “Waal” Nederlands als moedertaal had. Zeer waarschijnlijk is het antwoord negatief. De sociaal-economische factor is dus niet echt oorzaak van de communautaire problemen maar eerder een versterker of katalysator.

Niemand zal ontkennen dat er een geldstroom bestaat van Noord- naar Zuid-België, maar zulk een geldstroom bestaat evenzeer tussen de provincies, tussen sociale strata en tussen regio's in andere landen.

Deze geldstroom moet ook in het licht van de nieuwe statistieken gerelativeerd worden.

Zo sloeg de financiële en economische crisis van 2008 en 2009 minstens even hevig toe in Noord-België als in Zuid-België, wat erop wijst dat de Noord-Belgische economie ook zeer kwetsbaar is.

Voorts toont een studie van het RIZIV van oktober 2009 aan dat er helemaal geen transferten zijn op vlak van ziekteverzekeringskosten⁴⁴⁶. Ze bleken zelfs hoger in Noord-België dan in Zuid-België terwijl de Vlaams-nationalisten van deze transferten altijd een speerpunt hebben gemaakt voor de verdere regionalisering en communautarisering van het land.

Eén van de fundamentele doelstellingen van de Europese Unie is echter de wegwerking van

⁴⁴⁶ Artikel in De Standaard op 26 oktober 2009:

“Kosten ziekteverzekering hoger in Vlaanderen dan in Wallonië” * Bron: belga * Auteur: kld

BRUSSEL - *Als de factoren leeftijd, geslacht, statuut en regeling worden meegerekend, geeft Vlaanderen iets meer dan gedacht en Wallonië iets minder dan verwacht uit aan de terugbetaling van medische verzorging. Dat blijkt uit een rapport van het RIZIV.*

Om beter conclusies te trekken over de uitgaven van de ziekteverzekering per regio heeft het RIZIV een aantal objectieve karakteristieken - leeftijd, geslacht, statuut (voorkeurregeling van gehandicapten...) en regeling (algemene regeling - zelfstandige) - mee in rekening genomen bij het berekenen van de cijfers.

Volgens de bruto gegevens gaf Vlaanderen in 2006 gemiddeld 1.704,12 euro uit per verzekerde Belg, terwijl Wallonië gemiddeld 1.743,64 euro spendeerde. Na herberekening met de variabele factoren blijken de cijfers anders: Vlaanderen gaf 1.737,63 euro uit per rechttebbende tegenover Wallonië 1.730,12 euro. Vlaanderen had in 2006 dus de hoogste gemiddelde uitgave.

[...]

Het RIZIV besluit dat de nieuwe cijfers nog geen uitspraken kunnen doen over over- of onderconsumptie van een bepaalde regio, provincie of arrondissement, maar vooral aanleiding moeten geven tot verdere analyse en debat.”

de sociaal-economische verschillen tussen de Europeanen⁴⁴⁷. De Spanjaarden, de Portugezen en de Grieken hebben sinds hun toetreding tot de Unie een belangrijke sociaal-economische vooruitgang gekend, die uiteraard geen toeval is. Deze enorme vooruitgang is immers het resultaat van een intensieve Europees gestuurde financiële steun die erop gericht is het economische niveau van de Zuid-Europese staten op gelijke hoogte te brengen met dat van de West- en Noord-Europese staten.

Het gevolg van die Europese solidariteit – die zich trouwens ook met de nieuwe Oost-Europese lidstaten voordoet – is dat de handel met die landen sterk is toegenomen wat uiteraard de eigen Belgische economie ten goede komt.

Dezelfde structurele economische en fiscale solidariteit kan men opnieuw realiseren op Belgisch niveau, ware het niet dat de Vlaams-nationalisten zich daar met hand en tand tegen verzetten waarbij zij zwaaien met allerhande cijfers, al dan niet wetenschappelijk gegrond. Natuurlijk speelt de beruchte “wafelijzerpolitiek” en de defederalisering van grote delen van het economisch beleid in het verleden hierbij ook een grote rol. Ook is het zo dat een zekere politieke continuïteit ter linkerzijde in bepaalde delen van het Zuiden des lands die vaak gepaard gaat of ging met een bepaalde mate van cliëntelisme – wat uiteraard in het relatief rijkere Noorden ook gebeurt – een mede-oorzaak is van deze situatie.

Desalniettemin is het streven naar sociaal-economische autonomie door nationalistes in het rijkere Noord-België in contradictie met de doelstelling van de Europese Unie, die het wegwerken van de sociaal-economische verschillen tussen de lidstaten beoogt.⁴⁴⁸

Deze discussie wordt gevoerd met het terugvallen van de Belgische economie op de achtergrond. Terwijl België op het einde van de 19de eeuw de tweede of derde economische macht van de wereld was en zich eind jaren 50 nog veilig in de top 10 bevond, moet het zich nu met een 20ste plaats tevreden stellen. Men kan zich terecht de vraag stellen of dit nu ook gedeeltelijk te wijten is aan de ellenlange politiek-communautaire discussies en de energieverblindende staatshervormingen, die ervoor gezorgd hebben dat de Belgische politici niet altijd met de economische problemen konden bezig zijn. Ongetwijfeld speelt ook een inhaalbeweging van andere landen een grote rol. Maar sinds de zware institutionele crisis van 2007 speelt ook het slechter wordende internationale imago van België onze economie parten⁴⁴⁹.

2 Historische achtergrond

⁴⁴⁷ Artikel 2 van het Verdrag van Rome van 1957.

⁴⁴⁸ Bevestigd door de voorzitter van de Europese Commissie: De Standaard, 6 oktober 2007, interview met de heer Barroso

⁴⁴⁹ In het Belang van Limburg van 28 juli 2009 zei zelfs de voorzitter van de flamingantische werkgeversorganisatie VOKA, de heer De Bruyckere: *“Door de crisis zijn we vijf jaar teruggeslagen. Toch hebben we nog altijd een hoge welvaart. We proberen die op een enge, bekrompen, soms zelfs racistische manier voor ons te houden. Daarmee keren we onze rug naar de wereld toe. Dat is een doodlopende straat.”*

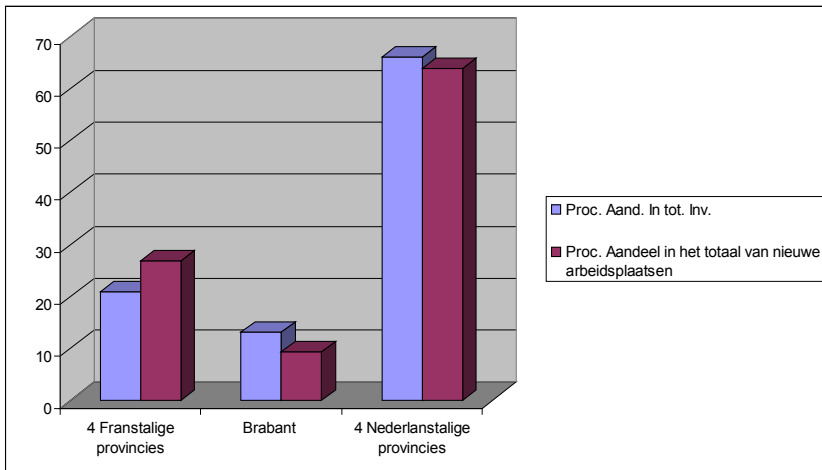
De "geldstromen" van Noord- naar Zuid-België zijn sedert enkele decennia ongetwijfeld één van de belangrijkste "argumenten" geworden die de Vlaams-nationalisten tegen België gebruiken. Dat het Vlaams gewest vandaag in globo rijker is dan het Waals gewest is normaal. Het Noorden heeft (zee)havens en economische attractiepolen (vb. Luchthaven van Zaventem). Het Zuiden heeft die niet, is globaal gezien meer agrarisch, bebost en is de klap, toegediend aan de Waalse steenkoolnijverheid aan het eind van de jaren 60 van de 20ste eeuw, nog steeds niet te boven gekomen. Overigens is de welvaart van het Noorden te danken aan de investeringen van het unitaire België. Het was ooit anders. De befaamde Zweedse staalnijverheid is uit de grond gestampt door Zuid-Belgische arbeiders die door de Luikenaar Louis de Geer naar daar gehaald werden in de 17de eeuw.

Maar we moeten niet eens zover in de tijd teruggaan om een heel andere economische conjunctuur te ontwaren.

Nog deze eeuw was de situatie volledig anders, getuige hiervan onderstaande grafiek:

Werkloosheid in	Vlaanderen	Wallonië	Brussel
1949	0,195	0,052	0,083
2007	0,05	0,107	0,181

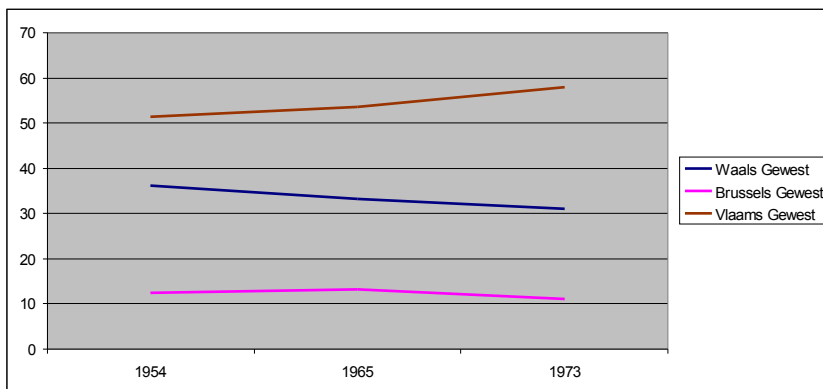
Wat is er dan gebeurd? Waarom kampt het Zuiden – en dan vooral de provincies Henegouwen en Luik – met een structurele achterstand? Op een bepaald punt is het economisch zwaartepunt verschoven van de as Limburg-Luik-Henegouwen, met haar steenkool- en ijzerertsminnen (en textielindustrie), naar het Noorden met haar luchthavens en zeehavens. Dit toont aan dat er zich een duidelijke verschuiving van een industriële economie naar een diensten- en logistieke economie voordeed. Tot de jaren 60 van de 20ste eeuw hebben invloedrijke (vaak Brusselse) financiële concerns zeer grote winst geboekt in het Zuiden van België. Vanaf 1960 werd er echter betrekkelijk meer in het Noorden geïnvesteerd. De expansie van steenkoolminnen was onderhand duur en verlieslatend aan het worden. Een mooi voorbeeld van zo'n grote investering in het Noorden was de oprichting van Sidmar (samenwerking tussen Cockerill en Arbed) in Gent (1960). In het Noorden waren – globaal gezien – de lonen lager, was er meer werkloosheid en waren (zijn) er havens die ideaal waren voor het invoeren van grondstoffen uit lage-loonlanden, zoals Brazilië. De Zuid-Belgische industrie werd gedelocaliseerd. Ook in het Vlaams gewest gebeuren er vandaag zo'n delocalisaties. Wat zich in de jaren 60 op Belgisch niveau afspeelde, zien we vandaag herhaald op Europees en op wereldniveau. Denken we maar aan de massale ontslagen bij Renault Vilvoorde in 1997, Philips Hasselt in 2002, en recentelijk nog bij Volkswagen, Audi en Janssens-Farmaceutica.

Bovendien heeft de nationale (unitaire) staat de expansie van de havens van Zeebrugge en Antwerpen aangemoedigd en door de economische politiek aan het eind van de jaren 50 van de vorige eeuw werden de Amerikaanse bedrijven aangezet om zich in het Noorden te vestigen, met als gevolg een winstgevende industrie op vlak van autoconstructie (Ford Genk, GM Antwerpen), chemie en electronica. Bovenstaande grafiek toont het procentueel aandeel in totale buitenlandse investeringen aan in de vier Franstalige provincies, Brabant en de vier Nederlandstalige provincies (blauw) en het procentueel aandeel van nieuwe arbeidsplaatsen, beiden als gevolg van buitenlandse investeringen tussen 1957 en 1967⁴⁵⁰. Eenzelfde beweging deed zich voor in Wales (Verenigd Koninkrijk), het Ruhrgebied (Duitsland) en Lotharingen (Frankrijk). Het enige verschil is dat daar geen taalkundige lijnen lopen en nationalistische exploitatie van een in wezen economisch probleem onmogelijk is. Dat is ook de reden dat er in Duitsland geen enkele politieke partij is die pleit voor een afscheiding van Oost-Duitsland. Nochtans is de werkloosheid daar het dubbele van die in West-Duitsland en liggen de lonen er 25% lager⁴⁵¹.

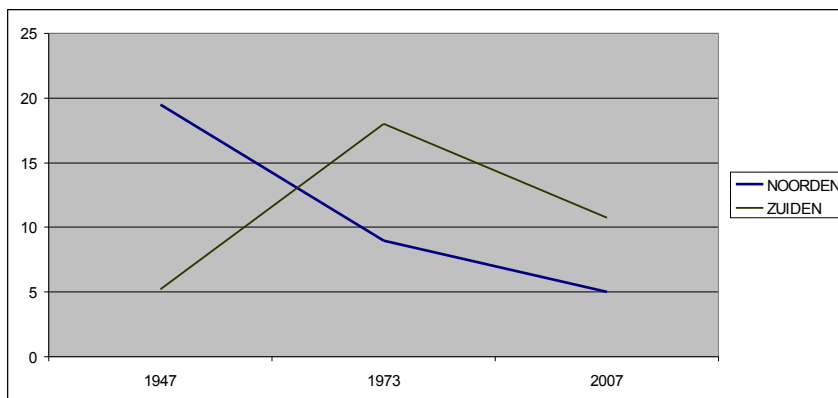
⁴⁵⁰ ROMUS P., L'évolution économique régionale en Belgique depuis la création du Marché Commun. (1958-1968), uittreksel uit la Revue des Sciences économiques, Septembre 1968, p. 33-35.

⁴⁵¹ Volgens cijfers van het Duitse Instituut voor de Arbeidsmarkt en Tewerkstelling liggen de lonen in het oosten van Duitsland op 75 procent van het niveau van de salarissen in het westen. In het oosten ligt de werkloosheidsgraad twee keer hoger dan in het westen, (bron: AFP), zie D.S. 01.10.2007; de gelijkenis tussen het Vlaams en Waals gewest enerzijds en tussen West- en Oost-Duitsland anderzijds is frappant, vooral op vlak van werkloosheid, maar leidt in Duitsland tot een hereniging en niet tot separatisme.

Op bovenstaande grafiek is duidelijk te zien hoe procentueel de Société Générale steeds minder ging investeren in het “Waals” en Brussels “Gewest” (de term is hier inderdaad een anachronisme) en steeds meer in het “Vlaams Gewest”⁴⁵².

Het spreekt voor zich dat de delocalisaties en het sluiten van de mijnbekkens catastrofale gevolgen had voor de werkloosheid in het zuiden, die verdrievoudigde t.o.v. 1947, terwijl die in het Noorden met de helft afnam. Grafisch gezien geeft dat volgend beeld:

Hierbij vallen echter twee opmerkingen te maken:

1) Het verschil in werkloosheidsgraad tussen Noord- en Zuid-België is afgenomen sedert 1973 en nog nooit zo klein geweest sedert 1945. Midden 2009 (in volle economische crisis)

⁴⁵² BISMANS, F., 'Une odyssée économique.' In 'Wallonie, Atouts et références d'une région', Lille, 1995 p. 170.

was het gemiddelde percentage 8% in Noord-België en 15% in Zuid-België⁴⁵³.

2) Bovenstaande grafiek houdt geen rekening met de intraregionale verschillen. De traditionele industriebekkens werden het hardst getroffen. In Charleroi telde men al snel 23 % werklozen, in Luik 22 %. In Waals-Brabant (12 %) en Luxemburg (12 %) lagen de werkloosheidspercentages heel wat lager en sloten ze (en dit geldt vandaag nog steeds) meer aan bij het Noord-Belgisch gemiddelde.

De steenkoolkaart van België.

Natuurlijk zullen sommigen zeggen: waarom is Limburg met zijn steenkoolbekkens dan ook niet economisch ten onder gegaan?

1) Limburg is nog steeds relatief armer dan de rest v.h. Vlaams gewest, cf. onderstaande tabel:

INKOMENSCIJFERS (bron NIS, aanslagjaar 2003, cijfers in euro):

- 1) Provincie Waals-Brabant 29.669
- 2) Provincie Vlaams-Brabant 29.509
- 3) Provincie Oost-Vlaanderen 25.353
- 4) Provincie Antwerpen 25.204

⁴⁵³ Cijfers Planbureau 09.07.2009

- 5) Provincie West-Vlaanderen 24.298
- 6) Brussels Hoofdstedelijk Gewest 23.892
- 7) Provincie Namen 23.778
- 8) Provincie Limburg 23.536
- 9) Provincie Luik 23.379
- 10) Provincie Luxemburg 22.745
- 11) Provincie Henegouwen 21.404

2) Van de 153 steenkoolbakkens lagen er in 1962 maar zeven in Limburg.

3) Limburg heeft – in tegenstelling tot Luik en vooral Henegouwen – baat gehad bij de opbloeiende petrochemische nijverheid in het Noorden, geholpen door haar strategische ligging tussen de haven van Antwerpen en het Rhurgebied

4) De vierde reden is meer structureel. Toen de mijnen in Limburg in de jaren 80 van de 20ste eeuw dicht gingen, leek deze regio zich in een chronische letargie te gaan wentelen. Nochtans was het probleem daar geconcentreerd in één enkele provincie die dan nog deel uitmaakte van het rijkste gewest. In het Waals gewest werden de provincies Henegouwen, Luik en Namen getroffen en zo 2/3de van het hele, armere gewest. Er was dan ook minder solidariteit om de werkloosheid en de herstructurering aan te pakken. Globaal gezien kampt het Waals gewest vandaag inderdaad met een structurele achterstand die door het federaliseringsproces meer aangewakkerd werd en wordt dan weggewerkt. De splitsing van de nationale partijen (1965-1978) en sociaal-economische bevoegdheden hebben zonder twijfel bepaalde misbruiken aangemoedigd aangezien een versnipperd en structureel ingewikkeld beleid de democratische controle bemoeilijkt en zo malafide praktijken in de hand werkt.

§3. Wat is een transfer?

In elke moderne staat betaalt de inwoner op elk niveau (bijvoorbeeld: stad, arrondissement, provincie, gewest) belastingen of bijdragen aan de federale/nationale overheid. In ruil daarvoor verricht de nationale of regionale overheid een aantal taken (defensie, justitie, politie, infrastructuur, verkeer...) en betaalt zij een aantal sociale uitkeringen (gezondheidszorgen, pensioenen en brugpensioenen, werkloosheidsuitkeringen, kinderbijlagen, uitkeringen bij ziekte, invaliditeit, arbeidsongevallen, beroepsziekten,...).

Zodoende ontstaat er een interpersonele geldstroom. Werkende mensen dragen immers bij tot de sociale zekerheid terwijl anderen (werklozen, zieken, gepensioneerden, kinderen,...) genieten van de baten. Als men de optelsom maakt van de bijdragen van al de werkende personen per geografisch gebied bekomt men de geldstroom tussen deelgebieden van een staat of statengemeenschap: tussen steden, arrondissementen, provincies, gemeenschappen, gewesten, lidstaten van de EU enz.

Een transfer is elke geldstroom tussen twee regio's of bevolkingsgroepen van een land. Het gaat dus om geld dat een (of meerdere) landsdeel/landsdelen, meestal via de inning van de belastingen door de centrale overheid, afstaat aan een ander landsdeel omdat de bevolking in dit laatste landsdeel/landsdelen meer behoeftig is.

Concreet moet men zich dit als volgt voorstellen: de bewoners van het Vlaams gewest betalen het bedrag (x) aan de federale staatskas. Zij krijgen een bedrag terug (in diensten en taken of uitkeringen) van $(a) = (x-y)$ terug, waarbij $(y < x)$. Indien er geen transfers zouden bestaan, zou het bedrag $(a) = (x)$ zijn. De transfer die de donor-regio hier dus afstaat is (y). Anderzijds staan de inwoners van het Waals gewest (z) af aan de federale staatskas. Het bedrag dat zij terugkrijgen is $(b) = (z+y)$. Indien er geen transfers waren, dan was het bedrag $(b)=(z)$. De transfer die de receptor-regio ontvangt is (y).

Het heel systeem waardoor (een groot deel van) de transferten tussen mensen geïnstitutionaliseerd worden is de sociale zekerheid⁴⁵⁴.

3 Exorbitante cijfers, slordige redeneringen en overdreven verschillen

De stelling van de Vlaams-nationalisten is de volgende: de transfers tussen (het rijkere) "Vlaanderen" en (het armere) "Wallonië" zouden tot liefst 13 miljard euro per jaar bedragen. Noord-België zou dus een "onevenredig groot deel van zijn BBP" afstaan aan Zuid-België. Indien het afgestane geld zou vrijkomen, zou men het Noorden welvarender kunnen maken. De geldoverdrachten worden vaak bijzonder plastisch uitgedrukt: van zoveel auto's per "Vlaams" gezin per jaar over vrachtwagens vol geld (actie N-VA in Henegouwen van januari 2005) tot ruimteveren (VB). Vlaams-nationalisten zeggen (meestal) niet tegen transfers te zijn maar vinden dat deze transfers best tussen deelstaten of volkeren plaats vinden alsook transparant en omkeerbaar moeten zijn. Geldoverdrachten moeten bovendien volgens dezelfde redenering geregeld worden tussen de regeringen van de deelstaten door diplomatieke overeenkomsten in plaats van door een federaal (of nationaal) parlement.

We nemen er even de cijfers van het Vlaams Belang bij⁴⁵⁵:

⁴⁵⁴ In België bestaande sinds 1944; Sommige transferberekeningen houden ook rekening met andere factoren.

⁴⁵⁵ Dossier Communautaire Scheeftrekkingen, Vlaams Belang 2004, p. 59.

Totale transfers in 1990 en 2003 (in miljarden euro)

	1990	1990	1990	2003	2003	2003
	totaal	Naar Wallonië	Naar Brussel	Totaal	Naar Wallonië	Naar Brussel
Transfers vanuit Vlaanderen via:						
Sociale zekerheid	2,2	1,1	1,1	3,7	2,1	1,6
Federale begroting	0,6	0,5	0,1	1,5	1,9	-0,4
Financiering gewesten en gemeenschappen	1,0	1,0	0,0	1,3	1,3	0,0
Overheidsschuld	-	-	-	3,9	2,8	1,1
Totaal	3,8	2,6	1,2	10,4	8,1	2,3

Transfers: meest recente cijfers. De hierboven geciteerde studie van de Vlaamse overheid houdt geen rekening met de transfers via de staatschuld. Het Vlaams Belang maakte die berekening wél.

Sociale zekerheid	Federale begroting	Financiering regio's	Federale staatschuld	Intresten overdrachten	Totale transfer
3,74	1,52	1,3	4,4	1,5	12,68

Bronnen: KBC, K.U.Leuven, Universiteit Antwerpen, Vlaams Belang Studiedienst.

Dit alles betekent dat de totale overdracht van Vlaanderen aan Wallonië en Brussel jaarlijks minstens **12,68 miljard euro** bedraagt. **Per Vlaming wordt jaarlijks liefst 2.100 euro of bijna 85.000 oude franken naar Wallonië getransfereerd.**

Interessant is hoe deze Vlaams-nationalistische partij, maar ook andere taalnationalisten, in hun eindberekening ‘Wallonië’ en Brussel samenvoegen tot “Wallonië” of “Franstalig België”⁴⁵⁶. Maakt Brussel dan geen deel uit van de Vlaamse Gemeenschap? Een KBC-studie uit 2003 toonde aan dat 50% van de transfers in de belangrijkste sector (de sociale zekerheid) van het “Vlaams” naar het Brussels Gewest zouden stromen⁴⁵⁷. Dat is blijkbaar voor separatisten geen probleem.

Zoals onderstaande tabel van de Vlaams-nationale denkgroep “In de Warande” aantoont, ging er in het totale aandeel van de transferten 22% naar het Brussels Gewest in 2003⁴⁵⁸.

⁴⁵⁶ De N-VA spreekt bijvoorbeeld over “Franstalig België” als het in transfercontext om Vlaanderen en Brussel gaat, zie Bart De Wever *Financiële transfers van Vlaanderen naar Franstalig België*. (20/10/04), copyright N-VA. Het VEV (thans Voka) sprak over ‘transfers tussen Vlaanderen en de rest van het land’, persbericht VEV 4.11.03.

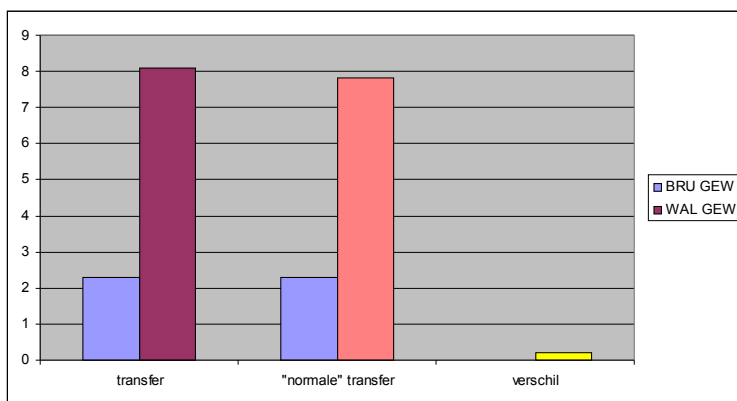
⁴⁵⁷ Volgens onze ‘juste retour’-benadering stroomde in 2002 via de sociale zekerheid 2,91 miljard EUR van Vlaanderen naar de andere gewesten, waarvan 1,52 miljard EUR naar Wallonië en 1,39 miljard EUR naar Brussel, cf. VAN GOMPEL, J., VAN CRAEYNEST, B., Financiële transfers tussen de Belgische Gewesten herbekeken, KBC, mei 2003, p. 3.

⁴⁵⁸ Versch. auteurs, Manifest voor een Zelfstandig Vlaanderen, Brussel, 2005, p. 155.

Tabel 39: Totale transfers in 1990 en in 2003 (in miljard EUR).

	1990			2003		
	Totaal	naar Wallonië	naar Brussel	Totaal	naar Wallonië	naar Brussel
<i>Transfers vanuit Vlaanderen via:</i>						
Sociale Zekerheid	2,2	1,1	1,1	3,7	2,1	1,6
Federale begroting	0,6	0,5	0,1	1,5	1,9	-0,4
Financiering gewesten en gemeenschappen	1,0	1,0	0,0	1,3	1,3	0,0
Overheidsschuld	-	-	-	3,9	2,8	1,1
Totaal	3,8	2,6	1,2	10,4	8,1	2,3

Welnu, Brussel telt 1.000.000 inwoners en zou het Vlaams gewest zo'n 2,3 miljard euro kosten aan transfers (afrondding naar beneden). Het Waals gewest met haar 3,4 miljoen inwoners zou het Vlaams gewest zo'n 8,1 miljard aan transfers kosten. We nemen in rekening dat Vlaams-nationalisten de vermeende transfer van 2,3 miljard blijkbaar als normaal beschouwen (deze zou in een onafhankelijk "Vlaanderen" immers ook naar de eigen hoofdstad plaatsvinden).

Bovenstaande tabel geeft drie zaken weer:

- De eerste twee balken staan voor de zogenaamd huidige transfers: de blauwe balk geeft het Brussels aandeel weer, de donker-purperen het "Waalse" aandeel;
- De volgende twee balken extrapoleren de "aanvaardbare" Brusselse situatie naar het Waals Gewest; blauw is het Brusselse aandeel (2,3 miljard) en in roze het Waalse (8,1 miljard). Aangezien het blijkbaar niet aanstootgevend is om voor 1 miljoen inwoners 2,3 miljard euro transfers te hebben, dan moet men aanvaarden dat 3,4 miljoen inwoners (t.t.z.

zij die in Namen, Waals-Brabant Luxemburg, Luik en Henegouwen wonen) recht hebben op 7,82 miljard euro (=3,4 miljoen inwoners X 2,3 miljard (=aanvaardbare transfers voor 1 miljoen inwoners)).

• Blijkbaar komt de Vlaams-nationalistische berekening uit op 8,1 miljard euro transfers per jaar van het Vlaams naar het Waals gewest; dat is een verschil van welgeteld 228 miljoen euro (gele balk). Het Waals gewest kost dus in absolute cijfers 228 miljoen euro “meer” dan de transfers naar de eigen “Vlaamse” hoofdstad. Delen we dit door het totaal aantal Nederlandstalige Belgen, dan staat iedere zogezegde Vlaming jaarlijks welgeteld 38 euro “teveel” af aan “Wallonië”. Nochtans laten campagnes van de Vlaams-nationalisten op zijn zachtst gezegd iets volkomen anders uitschijnen⁴⁵⁹:

In

Als de toekomst onzeker is,
waarom gooit u dan elk jaar
5.000 euro weg?

Solidariteit moet er zijn. Maar dan wel op een manier die zoden aan de dijk zet. Vandaag betaalt ieder Vlaams gezin elk jaar meer dan 5.000 euro voor de geldstroom van Vlaanderen naar Wallonië. In totaal gaat het om 10 miljard euro! De modale Waal wordt daar nochtans niet beter van. De modale Vlaming nog minder. Enkel de Waalse PS-staat haalt hier voordeel uit. Voor de N-VA kan dit niet langer! Wij willen solidair zijn met wie minder heeft. Maar dit betekent niet dat u moet opdraaien voor alles wat fout loopt in Wallonië.

Een duidelijke kijk op de geldstromen van
Vlaanderen naar Wallonië krijgt u op www.n-va.be

werkelijkheid zijn we hier uitgegaan van de meest ‘dramatische’ en eenzijdige berekeningen, waardoor die ca. 230 miljoen euro wellicht in werkelijkheid gereduceerd kan worden tot een getal tussen de 50- en de 100 miljoen euro. Nogmaals, we zijn er vanuit gegaan dat het Brussels getal een aanvaarde standaard is, maar – meer nog – er is geen enkele reden om aan te nemen waarom de transfers naar Brussel vanuit de rest van het Vlaams gewest in relatieve termen aanzienlijk hoger zouden liggen dan naar pakweg Antwerpen-stad (het verschillend inwonersaantal in acht genomen)⁴⁶⁰.

⁴⁵⁹ Campagne voor de regionale verkiezingen van 2004, gelanceerd door persbericht van de Heer Jan Loones van 1 februari 2004.

⁴⁶⁰ De 19 Brusselse gemeenten, die het Brussels Hoofdstedelijk gewest vormen, telden 1.031.215 inwoners op 01.01.2007 terwijl Antwerpen-stad (na de fusie van 1983) slechts 466.203 inwoners telde op 01.01.2007.

De exorbitante cijfers over de zogezegde plundering van het Noorden door het Zuiden waarmee nationalisten op een agressieve wijze zwaaien, zijn voorts niet objectief berekend. De cijfers die men aanhaalt in de berekening van de transfers in ons land zijn dus op zijn zachtst gezegd betwistbaar, omdat ze - meestal- uitgevoerd werden door organisaties met nationalistische inslag (VEV/VOKA, AK-VSZ...). Het cijfermateriaal vertrouwt overigens een grote divergentie. Waar het V.B. uitkomt op 11,21 miljard euro/jaar (2003) en 12,68 miljard euro/jaar (2004), komt het VBO in haar studie (2003) uit op 3,38 miljard euro/jaar⁴⁶¹. Weliswaar gaat het hier (voor wat het V.B. betreft) om de transfers van het Vlaams gewest naar, we herhalen het, het Waalse én naar het Brusselse gewest.

Een andere studie is die van de KBC uit 1999. Volgens deze (weliswaar redelijk Vlaamsgezinde bank) bedroegen de transfers tussen Noord- en Zuid-België 5 miljard euro per jaar. De studie van de Nationale Bank uit 2008 komt op ongeveer hetzelfde cijfer uit⁴⁶².

Nationalisten houden voorts geen rekening met het terugverdieneffect⁴⁶³: er zijn ook Franstalige uitgaven in het Noorden en een sterke zuidelijke economie komt heel België en dus heel Europa ten goede. Zuid-België is immers de eerste handelspartner van Noord-België⁴⁶⁴. Dit terugverdieneffect is zeer aannemelijk in consumptie, via bedrijven, banken en obligaties, omdat de Franstaligen gemiddeld minder verdienen en toch méér uitgeven (NIS rapport) en omdat er meer toeristische attracties (pretparken, de Belgische kust, kunststeden, ...) en economische groeipolen zijn in het Noorden dan omgekeerd. Bovendien zijn vele bedrijven in Brussel of de Nederlandstalige rand actief in héél België en halen ze dus ook een belangrijk deel van hun inkomsten uit Zuid-België. Via het terugverdieneffect zijn de interregionale transfers in België wellicht terug te brengen tot hoogstens 2 miljard euro per jaar of zelfs nog minder.

§5. Interprovinciale en intraregionale transfers

Het loont de moeite om te wijzen op de transfers die binnen het Vlaams gewest plaatsvinden. Inderdaad zijn er daar intraregionale transfers: tussen mannen en vrouwen, ouderen en jongeren, werkenden en werklozen, kapitaalkrachtigen en arbeiders. Binnen het Vlaams gewest zijn er echter ook belangrijke geldoverdrachten tussen steden, arrondissementen en provincies. Natuurlijk kunnen we, omwille van het verschil in grootte

⁴⁶¹ *Le transfert financier de la Flandre vers la Wallonie s'élève aujourd'hui à 3 ou 3.5 mld EUR et non à 5 mld EUR ou même 10 mld EUR comme certains milieux politiques le prétendent*, cf. ROOSSENS, E., Document Commission économique, Brussel, 2003 (VBO-FEB), p. 11.

⁴⁶² Zie DURY, B., LANGENUS, J. et. al. « Intergewestelijke overdrachten en solidariteitsmechanismen via de overheidsbegroting », Brussel, 2008.

⁴⁶³ De Belgische Unie – Union belge (B.U.B.) heeft deze kritiek reeds bij haar ontstaan in 2002 geuit.

⁴⁶⁴ R. AERNOUDT, « Vlaanderen Wallonië, je t'aime moi non plus », Roularta, Roeselare, 2006, 181 : « *Vergeten we inzake "buitenlandse" handel niet dat Wallonië onze belangrijkste handelspartner is. Officiële statistieken bestaan er vanzelfsprekend niet. Uit studies blijkt dat voor Vlaamse kleinere bedrijven (tot 10 werknemers) Wallonië 25% van hun "export" betekent; voor Vlaamse grotere bedrijven (meer dan 10 werknemers) is dat nog 20%. Daarmede is Wallonië veruit de belangrijkste handelspartner.* » De cijfers komen van Steunpunt PASO 2004.

van het aantal inwoners en van de gebieden de intraprovinciale transfers enkel maar procentueel en niet in absolute termen met de intergewestelijke vergelijken⁴⁶⁵.

De Oost-Vlamingen hebben een inkomen dat gemiddeld 1000 euro hoger ligt dan dat van de West-Vlamingen. De Vlaams-Brabanders hebben een inkomen dat gemiddeld 6000 euro hoger ligt dan dat van de Limburgers. Uiteraard ontstaan er zo transfers tussen rijkere en armere provincies. Dezelfde oefening kan worden gemaakt voor de verschillen in welvaart, werkgelegenheid, in pensioenuitkeringen enz.

Men kan betogen dat het verschil tussen de “Vlaamse” provincies onderling minder groot is dan tussen een “Vlaamse” en een “Waalse” provincie. Nochtans is Waals-Brabant de rijkste provincie van België. Luxemburg telt dan weer bijna drie maal minder werklozen dan Henegouwen (resp. 5.6% en 14.7%). Is dat dan het “homogene Wallonië”?

Maar zelfs indien de verschillen in verscheidene paramaters groter zouden zijn tussen “een” gemiddelde “Vlaamse” en “een” gemiddelde “Waalse” provincie, houdt dit geen reden tot scheidingsgrond in. Integendeel, hoe groter de verschillen zijn, hoe meer nood er bestaat aan een eengemaakt beleid, om overal en aan elke inwoner welvaart te bieden.

Overigens ligt de werkloosheidsgraad in de ‘Vlaamse hoofdstad’ Brussel zo’n 2 tot 3X hoger dan die in de andere ‘Vlaamse’ provincies⁴⁶⁶. Waarom is dit voor separatisten dan geen probleem?

Het eerder genoemde rapport van de Nationale Bank uit 2008 zet de provinciale ontvangsten inzake de federaal geïnde werkloosheidsuitkering aan de “transfers” nog duidelijker in de verf. Onderstaande kaart toont de provinciale verschillen aan. De rode gebieden ontvangen méér dan 36% van het Belgisch gemiddelde. De gele gebieden ontvangen tussen 12% en 36% méér. De blauwe gebieden zijn de donorgebieden. Vlaams-Brabant, Luxemburg en West-

⁴⁶⁵ Cijfers NIS 2003.

⁴⁶⁶ BIJLAGE WERKLOOSHEIDSCIJFERS bron NIS/studieel Limburg, 2002/3, cijfers aantal werklozen in verhouding tot het totaal aantal Belgische werklozen/beroepsactieven t.t.z. bevolking 16-64): Het eerste cijfer geeft het aandeel werklozen in verh. tot het totaal aantal werklozen in België aan/het tweede cijfer geeft het aantal aan in verh. tot het aantal beroepsactieven).

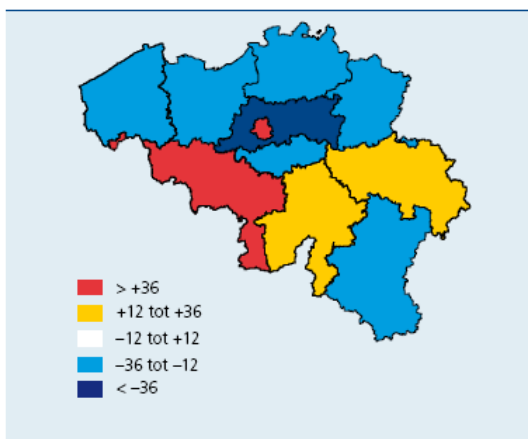
- 1) Henegouwen (22%)/ 85457 werklozen/579195 beroepsactieven=14.7%
- 2) Brussels Gewest (15%)/58611 werklozen/500.000 beroepsactieven=11.7%
- 3) Luik (15%)/58495 werklozen/559440 beroepsactieven=10.4%
- 4) Namen (12%)/22839 werklozen/232876 beroepsactieven=9.8%
- 5) Waals-Brabant (3%)/ 11704 werklozen/200585 beroepsactieven=5.8%
- 6) Luxemburg (2%)/ 7809 werklozen/138834 beroepsactieven=5.6%
- 7) Limburg (6.1%)/ 23879 werklozen/492321 beroepsactieven =4.8% van het aantal beroepsactieven
- 8) Antwerpen (11.3%)/44297/942.000 beroepsactieven=4.7%
- 9) Oost-Vlaanderen (8.8%)/34401 werklozen/774480 beroepsactieven=4.4%
- 10) Vlaams-Brabant (4.7%)/ 18553 werklozen/468000 beroepsactieven=3.9%
- 11) West-Vlaanderen (5.9%): 23047 werklozen/615000 beroepsactieven=3.7%

Vlaanderen zijn de drie grootste donors, de provincie Luik en het Brussels gewest zijn de grootste receptoren⁴⁶⁷.

GRAFIEK 7

OVERDRACHTEN TUSSEN DE PROVINCIES VIA DE WERKLOOSHEIDSUITKERINGEN

(2005; verschillen in procenten van de gemiddelde uitkering per inwoner t.o.v. het gemiddelde voor België)

Bronnen: FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie – ADSEI; INR; RVA; NBB.

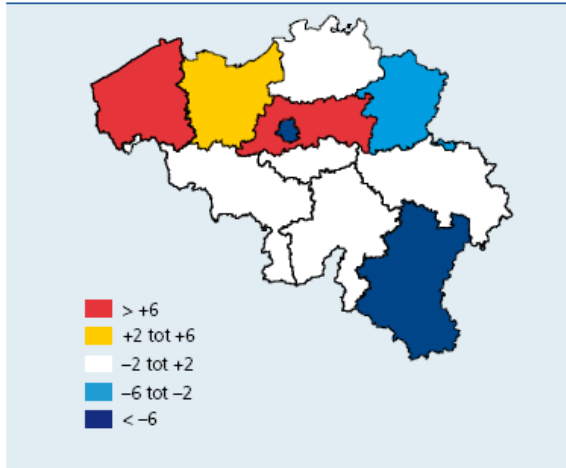
Aangaande de pensioenen lezen we in dezelfde studie dat de overdrachten tussen de provincies via de pensioenen eveneens relatief omvangrijk zijn. Zo lag de gemiddelde pensioenuitkering per inwoner in Brussel-Hoofdstad en in de provincies Luxemburg en Limburg in 2005 aanzienlijk onder het nationale gemiddelde. In West-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen steeg ze er flink boven uit. In de overige provincies sloot ze vrij nauw bij het nationale gemiddelde aan.”⁴⁶⁸

⁴⁶⁷ Zie DURY, B., LANGENUS, J. et. al. « Intergewestelijke overdrachten en solidariteitsmechanismen via de overheidsbegroting », Brussel, 2008, p. 110: De overdrachten tussen de provincies via de werkloosheidsuitkeringen blijken eveneens zeer omvangrijk te zijn. Koplopers in de groep van de ontvangers zijn ditmaal Henegouwen en Brussel-Hoofdstad. Ook in de provincies Luik en Namen lag de gemiddelde werkloosheidsuitkering per inwoner in 2005 boven het nationale gemiddelde. Alle Vlaamse provincies droegen – net als Waals-Brabant en Luxemburg – bij tot de interprovinciale overdrachten via de werkloosheidsuitkeringen. De bijdrage per inwoner was het grootst in Vlaams-Brabant ; daarna volgden West-Vlaanderen, Luxemburg, Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Waals-Brabant en Limburg.

⁴⁶⁸ Ib. p. 109.

GRAFIEK 5**OVERDRACHTEN TUSSEN DE PROVINCIES
VIA DE PENSIOENEN**

(2005; verschillen in procenten van de gemiddelde uitkering
per inwoner t.o.v. het gemiddelde voor België)

Bronnen: FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie – ADSEI; INR; NBB.

Ook wat de beroepsziekten betreft tenslotte, speelt deze sterke provinciale differentiatie mee.

Volgens het rapport is het opvallend dat intergewestelijke verschillen grotendeels kunnen worden toegeschreven aan de uitkeringen voor beroepsziekten in drie provincies, namelijk Henegouwen, Luik en Limburg. In die provincies – niet toevallig provincies met een mijnbouwverleden – zijn die uitkeringen per inwoner immers bijzonder hoog, terwijl, met uitzondering van Namen, deze uitkeringen per inwoner in alle overige provincies onder het nationale gemiddelde liggen⁴⁶⁹.

Een ULB-studie nuanceert de cijfers op subregionaal niveau zelfs nog verder⁴⁷⁰. Henri Capron, professor Economie aan de ULB en auteur van de studie, ontkent niet dat er transfers bestaan tussen het noorden en het zuiden van het land. Maar hij nuanceert de clichés die hierover vaak de ronde doen.

- In de realiteit zijn bij de Belgische interregionale Noord-Zuid transfers maar enkele subregio's betrokken. Het gaat maar over 6 van de 43 arrondissementen: de drie rijkste en de drie armste.

⁴⁶⁹ Zie DURY, B., LANGENUS, J. et. al. « Intergewestelijke overdrachten en solidariteitsmechanismen via de overheidsbegroting », Brussel, 2008, p. 112

⁴⁷⁰ Vanwege professor Henri Capron, gepubliceerd in *La Libre Belgique* (25.04.07).

- 14,1% van alle transfers gaat naar 1/3de van de Noord-Belgische bevolking: het betreft een Zuid-Noord-stroom. Het gaat om de inwoners van de arrondissementen Ieper, Oostende, Diksmuide, Maaseik, Tongeren, Veurne, Roeselare, Kortrijk, Eeklo, Hasselt en Tielt. Ze ontvangen van Waals-Brabant, Borgworm (Luik) en Namen, drie Franstalige arrondissementen.
- De arrondissementen Charleroi, Luik en Bergen ontvangen 53,5% van de transfers, maar de nationale solidariteit wordt voor meer dan de helft gefinancierd door drie arrondissementen: Halle-Vilvoorde, Leuven en Waals-Brabant. Zodus is de oude provincie Brabant (en nog specifiek het Brusselse “hinterland”) de belangrijkste donor-regio.
- Onder de andere donorregio’s vinden we naast Gent en Antwerpen ook Namen en Waremmes die beiden in het Waals Gewest liggen.
- Die drie arrondissementen die het meeste bijdragen, liggen in de invloedssfeer van de Brusselse economische pool. De transfers worden berekend op basis van de woonplaats en niet van de werkplaats, terwijl toch 220.000 Noord-Belgen en 125.000 Zuid-Belgen elke dag in Brussel komen werken. In de realiteit is het dus Brussel dat in termen van inkomensproductie aan de oorsprong ligt van de solidariteitstransfers.

Rudy Aernoudt, overigens een onverdacht federalist, voormalig kabinetschef van de Vlaamse minister van Economie, schrijft in dat opzicht zeer terecht dat de economische voorspoed niet ophoudt aan de taalgrens. De transfers gaan namelijk naar Charleroi, Luik, Oostende en Tongeren en worden gefinancierd door Waals Brabant en Antwerpen. Als men die redenering doortrekt en de pleitbezorgers voor het uiteenspatten van het land volgt, zou de splitsing zich moeten voltrekken tussen de rijke regio’s aan de ene kant (Antwerpen, Vlaams en Waals Brabant, Namen) en de arme regio’s aan de andere kant (Oost-Vlaanderen, Limburg, Luik en Charleroi). De banaan van Antwerpen naar Aarlen, zou dan land nr. 1 worden, en de periferie land nr.2.⁴⁷¹

De Standaard en L’Echo publiceerden op 22.03.2007 dit interessant artikel:

D.S.:”Aarlen rijkste regio van België”

⁴⁷¹ Trends, 28 juni 2007.

Aarlen - Foto Wikipedia FR

Aarlen is dus het rijkste arrondissement van België. Lasne en Waals-Brabant zijn (nog altijd) de rijkste gemeente en provincie. Dat blijkt uit de belastingsstatistieken van het Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS).

De analyse van de belastingaangiften door het Nationaal Instituut voor de Statistiek toont dat de rijkste gemeente, het rijkste arrondissement en de rijkste provincie in het zuiden van het land gelegen zijn. Lasne, Aarlen en Waals-Brabant noteren respectievelijk 40.949, 29.933 en 28.981 euro netto per aangifte.

De gemiddelde belastingaangifte over het hele gewest blijft met 25.163 euro echter hoger in het Vlaams gewest. Maar opmerkelijk is dat de inkomens in Namen en in de provincie Luxemburg hoger liggen dan die in Limburg en in West-Vlaanderen, dat maar net voor Luik komt.

De “Waalse” cijfers worden naar beneden gehaald door de slechte resultaten van Henegouwen, de provincie met de laagste inkomens. L'Echo voegt eraan toe dat zeven van de tien armste Belgische gemeenten zich in Henegouwen bevinden.

Met andere woorden: de transfers van een homogeen-rijk “Vlaanderen” naar een homogeen-arm(er) “Wallonië” berusten niet op de realiteit, maar op een simplistische, taalnationalistische interpretatie van de realiteit, die noch rekening houdt met intraprovinciale verschillen, noch met intra-Europese divergenties.

In die zin is de door het VEV, later VOKA⁴⁷², geuite wens om de Belgische economie en sociale zekerheid te splitsen louter op taalnationalistische motieven gesteund. Als een meer lokale aanpak van bepaalde economische problemen aangewezen zou zijn, is het immers perfect mogelijk dit op provinciaal en dus “taalneutraal” niveau te doen. Maar dit idee komt

⁴⁷² Deze flamingantische werkgeversorganisatie heeft deze wens vele malen herhaald met medewerking van de Vlaams-nationale partijen en een zekere media sinds de zware institutionele crisis van 2007 en de al even zware economische crisis van 2008-2009.

bij deze economische nationalisten niet op.

4 Transfers in Europese context

TAB. 7 – Transferts financiers interpersonnels en Belgique, en Allemagne, en Espagne, en Italie, au Royaume-Uni, aux Pays-Bas et en France - 2003

2003		rev. primaire/ habitant nation=100	rev. disponible/ habitant nation=100	rev disponible/ rev primaire nation=1
Belgique	-Bruxelles	97,57	98,22	1,01
	-Flandre	108,12	105,57	0,98
	-Wallonie	86,27	90,62	1,05
Allemagne	-Länders de l'Ouest	106,88	103,80	0,97
	-Nouveaux Länders	73,41	85,32	1,16
	-Hessen	108,62	102,23	0,94
	-Sachsen-Anhalt	68,87	83,59	1,23
Espagne	-Rég. contributrices ^a	107,92	103,10	0,96
	-Rég. bénéficiaires ^b	68,43	73,48	1,08
	-Comunidad de Madrid	132,15	120,88	0,91
	-Noroeste	83,34	96,21	1,10
Italie	-Rég. contributrices	117,59	114,78	0,97
	-Rég. bénéficiaires	68,43	73,48	1,08
	-Nord-Ovest	12,16	119,76	0,96
	-Sud ^c	68,82	73,60	1,07
Royaume -Uni	-Rég. contributrices	122,47	114,50	0,93
	-Rég. bénéficiaires	87,83	92,15	1,05
	-London	135,98	120,46	0,89
	-Wales	77,43	88,30	1,14
Pays-Bas	-Rég. contributrices	107,47	104,54	0,97
	-Rég. bénéficiaires	93,48	96,03	1,03
	-West-Nedrländ	107,47	104,54	0,97
	-Noord-Nedeland	86,77	92,82	1,07
France	-Rég. contributrices	141,17	124,04	0,88
	-Rég. bénéficiaires	90,85	94,66	1,04
	-Ile de France	141,17	124,23	0,88
	-Méditerranée ^d	89,24	95,47	1,07

Hoe verhouden nu de interregionale transfers in België zich ten opzichte van die in andere Europese staten?⁴⁷³ Het argument van de Vlaamse Beweging is dat ze verhoudingsgewijs in België veel hoger zouden zijn. Volgens wetenschappelijke studies zijn de cijfers van de interregionale transfers in België niet buitensporig hoog in vergelijking met andere Europese landen zoals Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk⁴⁷⁴. Soms geeft zelfs een toonaangevende nationalist aan dat de situatie in België niet overdreven is⁴⁷⁵.

⁴⁷³ MEUNIER, O., MIGNOLET, M., MULQUIN, M.E., « Exagéréz, exagéréz il en restera toujours quelque chose... », in 'points de vue' opinion series No. 35-2006/3 van FUNDP, Namen, 2006, p. 14.

⁴⁷⁴ ROOSSENS, E., Document Commission économique, Brussel, 2003 (VBO-FEB), p. 8 ; In een nieuw rapport van de Nationale Bank (2008) luidde de conclusie : Tot slot blijkt uit een internationale vergelijking dat dintergewestelijke overdrachten in België relatief beperkt zijn in vergelijking met die tussen de regio's in andere lidstaten van de EU, zie Zie DURY, B., LANGENUS, J. et. al. « Intergewestelijke overdrachten en solidariteitsmechanismen via de overheidsbegroting », Brussel, 2008, p. 119.

⁴⁷⁵ Dat de transfers in België niet overdreven zijn, geeft zelfs Ludo VERHOEVEN nota bene voorzitter van de zeer

België	In % van het regionale BBP
Vlaanderen	-2 à -2,4
Wallonië	5 à 5,8
Brussel	0,0
Frankrijk	
Ile de France	-6,0
Languedoc	8,0
Midi-Pyrénées	6,0
Nord-Pas-de-Calais	5,0
Verenigd Koninkrijk	
South East	-8,0
Wales	11,0
North West	6,0

Er zijn hoe dan ook overal en in elke staat transfers: van jong naar oud, tussen mannen en vrouwen, tussen arbeiders en werklozen, stad en platteland enz. Ook binnen de regio's, binnen het Vlaams gewest bestaan belangrijke geldstromen. Niemand zal ontkennen dat er een geldstroom bestaat van Noord- naar Zuid-België, maar zulk een geldstroom bestaat, zoals gezegd, evenzeer tussen de provincies, weliswaar op kleinere schaal gelet op het lagere bevolkingsaantal. Laten we maar even denken aan de belangrijke reconversiesteen die de provincie Limburg heeft gekregen na de sluiting van de steenkoolmijnen in de jaren '80 van de 20ste eeuw. Geen enkele politicus heeft ooit beweerd dat deze "kapitaalstroom" onverdiend was. Ongetwijfeld duurt ze, gelet ondermeer op de relatief hogere Limburgse werkloosheidsgraad, nog altijd voort tot op vandaag hoewel de politici van de traditionele partijen zulks niet snel zullen toegeven. Transferberekeningen dienen bijgevolg per definitie geen (louter) economisch, maar (vooral) een politiek doel (vandaar dat het bijv. in Frankrijk verboden is om cijfers bekend te maken over interregionale transfers)⁴⁷⁶.

5 Verdere kritische bedenkingen bij de “transfers”

1) Het Vlaams gewest heeft alle baat bij een economisch sterk Waals gewest. “Wallonië” is immers de belangrijkste afzetmarkt van “Vlaanderen”. Hoe meer koopkracht de Zuid-Belgen hebben, hoe meer zij ook in het noorden van België producten zullen kopen. Bovendien is de vergrijzingsgraad in het Noorden veel hoger dan die in het Zuiden, waar een hogere nataliteit is. Met andere woorden: het terugverdieneffect, dat vandaag al bestaat zal de komende jaren en decennia enkel nog maar versterkt worden. De transfers zouden wel eens omgekeerd

Vlaams-nationalistische werkgeversorganisatie VOKA-VEV toe: "...Nochtans spreken we voor het jaar 2003 over niet minder dan 6,6 miljard euro, een bedrag dat ik haal uit een studie die gemaakt werd in opdracht van de Vlaamse overheid. 6,6 miljard euro, dames en heren. Dat is volgens mij een bedrag dat wel enige aandacht verdient, al was het maar omdat het procentueel gezien gelijkloopt met de transfers van West-Duitsland naar Oost-Duitsland..." VERHOEVEN, L., "nood aan een collectief leiderschap en een effectief land", toespraak 11.01.05, p. 5.

⁴⁷⁶ Nuancering wat de inkomensniveaus betreft is gepast: Het homogeen-rijke Vlaanderen versus het homogeen-arme Wallonië, het is een sterke mythe. In het geheel gezien is het Noorden met haar zee- en luchthavens en verkeersknooppunten inderdaad relatief gezien rijker dan het zuiden. Maar bekijken we de inkomenscijfers per provincie verkrijgen we al een ander beeld die andere, meer significante verschillen aantonen, zo is Waals-Brabant de rijkste provincie in België. Aarlen is zelfs het rijkste arrondissement (bron: cijfers NIS, maart 2007).

kunnen worden. Terecht zegt niemand inder dan Johan Sauwens (ex-VU, thans CD&V) hierover: “De huidige transfers zijn louter inkomensondersteunend en kunnen het economisch zwakke Wallonië niet uit het slop halen. Het is een doodlopend straatje. De achterliggende oorzaak van de transfers is een ontwrichte Waalse arbeidsmarkt, het resultaat van een decennialang tekort aan economische dynamiek. [...] Vlaanderen heeft alle belang bij een welvarend Wallonië. [...] Als Wallonië dezelfde werkgelegenheidsgraad als Vlaanderen kende, dan zouden ongeveer 150.000 mensen extra aan het werk zijn. Ze zouden mee sociale bijdragen betalen en er zouden minder uitkeringen moeten worden uitbetaald. [...]”⁴⁷⁷

2) Een interessant argument wordt ook aangereikt door senator en voorzitter van de partij Vivant, Roland DUCHATELET:

"Vivant wijst er tevens op dat er een véél belangrijkere transfer is dan de steeds opnieuw aangehaalde transfers van Vlaanderen naar Wallonië. Namelijk de transfer van werkende Belgen naar kapitaalkrachtige Belgen. Die transfer is DRIE keer zo hoog en écht asociaal. Hij is het gevolg van de opgebouwde overheidsschuld. De intrestlasten daarvan worden voornamelijk met inkomstenbelastingen betaald, in de praktijk voornamelijk belasting op de arbeid van werkende mensen, en komt terecht bij kapitaalkrachtige Belgen. Indien die intrestlasten er niet zouden zijn, dan zouden de werkende mensen in ons land 300 € per maand netto méér verdienen.”⁴⁷⁸

3) De fameuze "geldstromen" zijn eerder klein in vergelijking met andere domeinen waar de Staat geld misloopt. Zo bedraagt de fiscale fraude volgens de VUB 17,5 miljard euro (1999) . Daarmee is België een trieste recordloper in Europa. Door de 170 miljard euro die in het buitenland (Luxemburg, Zwitserland) zijn ondergebracht ontloopt de Belgische Staat jaarlijks zo'n 500 miljoen euro/jaar op intresten en dividenden. De fiscale achterstallen bedragen 25 miljard euro/jaar en de gelegaliseerde belastingontduiking zou tegen 2006 oplopen tot ca. 3,35 miljard euro/jaar. Dit bedrag ligt vele malen hoger dan de meest "gedurfde" schatting over de transfers. Daarmee hebben we nog niet gesproken over de staatsschuld die in 2009 meer dan 300 miljard euro bedraagt of over de kost van het Belgische 'federalisme', die volgens de Belgische Unie (B.U.B.) – en in navolging van deze partij door anderen⁴⁷⁹ – geschat wordt op 10 miljard euro per jaar aan directe en indirecte kosten. Het is overigens vreemd te moeten vaststellen dat alleen nog maar een politieke partij een ernstige studie heeft gemaakt over de kost van het federalisme, dat reeds bestaat sinds 1970 ! De Belgische staatsschuld zou overigens door de afschaffing van het taalfederalisme voor een deel kunnen verminderd worden gelet op de grote sommen geld die dan vrijkomen en gewonnen worden.

4) Niet te rechtvaardigen verschillen zoals het feit dat een blindedarmoperatie in het zuiden

⁴⁷⁷ “Hogere loonkosten in Wallonië”, De Standaard, 14.05.03

⁴⁷⁸ DUCHATELET, R., « Transfers van Vlaanderen naar Wallonië zijn groot genoeg zonder rekenfouten », 10.01.05.

⁴⁷⁹ Waaronder oud “Vlaams” kabinetsmedewerker R. Aernoudt.

duurder is/was dan in het Noorden dienen uiteraard aangepakt worden. Maar dat geldt evenzeer voor corruptie en misbruiken in het Noorden⁴⁸⁰. Dit gaat echter niet om de vernietiging, maar wel om de verbetering van het bestaande systeem. Vele scheef trekkingen – met name in de gezondheidszorg – zijn onder het beleid van Minister DEMOTTE en de regeringen VERHOFSTADT (1999-2007) overigens ook weggewerkt.

5) Er zijn nog bedenkingen. Als Noord-België werkelijk zo uitgebuit werd en wordt, waarom is het dan volgens de VN (HDI) de welvarendste regio ter wereld? Waarom behoort België volgens serieuze Europese en internationale studies bij één van de landen waar het het aangenaamst is om te vertoeven? En waarom zijn de Belgen dan volgens een recente Europese studie (2005) de rijkste burgers van Europa (rijker zelfs dan Zwitserland)? En als Zuid-België werkelijk zo teert op profitaat, waarom wordt het dan niet door de flaminganten beschouwd als een soort van binnenlands, fiscaal paradijs, met lagere belastingen, bakken eenvoudig verdiend geld ('een auto per jaar'), permanent ziekteverlof enz. Als Noord-België werkelijk zo een goed en zuinig beleid voert (of zou voeren) op alle mogelijke vlakken - blijkbaar hebben de Noordelijke politici een universele methode gevonden voor goed bestuur-, waarom promoten zij dit beleid dan niet in heel België?

6) De berekeningen van transfers in historische context zijn onzinnig⁴⁸¹. Het is niet omdat vroeger iets zo was (wat dan nog niet bewezen is) dat men daar vandaag politiek op bouwen moet. In die zin zijn beweringen als "vroeger vloeiden de transfers omgekeerd" of "Vlaanderen dokt al 175 jaar af" onzin. Het gaat niet om wat er zich vroeger afspeelde, wel om wat er vandaag gebeurt. Het is inderdaad onzinnig om te stellen dat Noord-België vandaag solidair moet zijn met Zuid-België, omdat de transfers honderd jaar lang in "omgekeerde richting" liepen of dat de transfers moeten stoppen omdat ze al 175 jaar bestaan.

Dat gezegd zijnde valt er op de studie van eminent nationalist Prof. J. Hannes die heeft gepoogd te bewijzen dat de transfers "altijd al" in dezelfde richting zouden gelopen hebben één en ander aan te merken.

In 2001 reeds verscheen er in het nationalistisch kwartaalblad "Secessie"⁴⁸² een studie van Prof. Em. J. Hannes over de "geldstromen" in het 19de eeuwse België⁴⁸³. In juli 2005 raketste het blad 'Trends' deze studie opnieuw op onder de provocerende titel: "Vlaanderen dokt al sinds 1830 af". Daarin werden scherpe uitspraken gedaan die er op neerkwamen dat

⁴⁸⁰ Dodoenziekenhuis, schandalen bij OCMW's, politieschandalen in zone-Rupel, schandalen bij de LRM, VISA-kaarten affaire in Antwerpen, de corruptie bij de Vlaamse overheid (aftreden van minister Fientje Moerman) enz.

⁴⁸¹ Zoals o.a. de Gentse professor J. Hannes in 2001 deed.

⁴⁸² (2001, nr 2, p. 25-37)

⁴⁸³ J. Hannes, "Met de fiscale bril bekeken. Vlaanderen in België, 1830-1914" origineel verschenen A. Verhulst & L. Pareyn (red.), *Huldeboek Prof. dr. Marcel Bots. Een bundel historische en wijsgerige opstellen*, Gent, Liberaal Archief, 1995, pp. 167-194.

“Vlaanderen” in feite sedert het ontstaan van de Belgische staat zou fungeren als een soort van “hangmat” voor “Wallonië” en dat het zuiden nooit solidair zou geweest zijn met het noorden.

De studie van Hannes valt echter op velerlei punten te nuanceren. En dat is nog zeer zacht uitgedrukt. Laten we eerst het onderwerp even bekijken. De auteur onderzoekt de welvaartsverdeling in België en de “geldstromen” in de periode van 1830-1910. Als instrumenten gebruikt hij de persoonsbelasting, de betalingsbasis, de erfenisrechten en de patentbelasting. Een belangrijke, eerste vaststelling is dat het economisch betoog ideologisch gekleurd is. De nationalistische auteur onderzoekt immers niet de provinciale rekeningen (nochtans de basis van het gebruikte cijfermateriaal) maar wendt een regionale optelsom aan. Immers, Hannes gebruikt als grond voor zijn betoog de vergelijking tussen “Vlaanderen” (lees: West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Antwerpen en Limburg) en “Wallonië” (lees: Henegouwen, Namen, Luxemburg en Luik). Van Brabant is er soms, maar niet altijd, sprake. Nochtans wijst de auteur zelf meermaals op de interessante en belangrijke verschillen tussen de onderlinge provincies.

In de 19de eeuw was er geen sprake van de vandaag “gebruikelijke” politieke tweedeling tussen een zogenaamd “Vlaanderen” en een zogenaamd “Wallonië” (een rabiante uitloper van het flamingantisme zoals J. Vuylsteke vormt hier de spreekwoordelijke uitzondering op). De Vlaamse Beweging was vòòr 1914 louter cultuurgebonden en helemaal niet anti-Belgisch, integendeel. De nationalistische benaderingswijze van Hannes is dus een post factum-implementatie van een 21ste-eeuws politiek denkbeeld op het verleden of een hineininterpretiering en is daarom een zeer twijfelachtige methode. Hannes vraagt zich in zijn studie meermaals af waarom geen enkele “Vlaamse” volksvertegenwoordiger oog had voor de (vermeende) benadeling van “Vlaanderen”. Nochtans is het antwoord hierop simpel: de vertegenwoordigers uit het Noorden, behoorden, vòòr 1914, net als die uit het Zuiden tot dezelfde Franstalige burgerij. Die redeneerde niet in termen van een economisch antagonistisch “Vlaanderen” tegenover “Wallonië”. De Vlaamsgezinden beperkten hun parlementaire eisen tot taalwetgeving in een unitair kader. Zij waren, in tegenstelling tot de auteur, geen Vlaams-nationalisten⁴⁸⁴.

Wat wordt er nu zoal vastgesteld? De auteur suggereert dat het onrechtvaardig was dat Noord-België toen 44% van de belastingen betaalde (met 44,1% van de totale bevolking), terwijl de vier zogezegde Waalse provincies samen, 30% betaalden (met 38,2% van de bevolking). Dat Brabant 26% van de totale inkomsten betaalde, ondanks het feit dat er slechts 17% van de Belgen woonde, vindt hij dan weer wél normaal. De tweetalige provincie Brabant genereerde zo’n 3200 miljoen goudfrank, terwijl de “Vlaamse” provincies samen 5438 miljoen goudfrank naar de schatkist brachten. Dat Brabant zélf in staat was om een bedrag dat equivalent is aan 60% van de “Vlaamse” inkomsten op te hoesten, verzwijgt de

⁴⁸⁴ Juul Hannes is inderdaad geen « onverdachte liberaal », zoals sommigen – vaak tot vervelens toe – doen uitschijnen, maar ondertekende het independentistisch Manifest van de Denkgroep “In De Warande” (2005).

auteur. Dat de Belgen die in de Franstalige provincies bevolkingsgewijs 20% te “weinig” betaalden is, zo suggereert de auteur althans, een schande. Dat de Brabanders 65% te veel betaalden (Brabant bracht met 17,7% inwoners 26% van de totale belastingen op) is dan weer normaal. Natuurlijk zijn dit soort binaire en voor politieke doeleinden bestemde berekeningen dan ook volkomen onzinnig. Zulke interprovinciale verschillen bestaan vandaag ook nog⁴⁸⁵.

Dat Noord-België in de periode 1840-1850 relatief meer persoonsbelasting betaalde dan Zuid-België is trouwens normaal gezien de brede laag van Franstalige burgerij en middenstand in het noorden, iets waar de auteur trouwens zelf op wijst. Dat Noord-België ook tijdens de hongercrisis relatief meer bleef betalen dan het zuiden verklaart de auteur eveneens zelf. De oorzaak zou volgens hem liggen bij een slechte fiscale wetgeving, in de Nederlandse periode vastgelegd. Zo werden in de betalingsbasis componenten van uiterlijke welstand als “deuren en vensters” berekend per graad van bevolkingsdichtheid. Deze lag in Noord-België, zo blijkt, hoger. Daardoor bleef de nijverheid in het zuiden onderbelast terwijl het agrarische Noord-België –grond was in het ancien régime nog veel meer een status- en machtsymbool dan op het einde van de 19de eeuw- relatief overbelast werd. Maar Nederlandstalig België bestond niet alleen uit landbouwers. Vaak waren de gronden tot vlak vóór WO I in de handen van grote hereboeren. Geen wonder dus dat het aantal cijnskiezers in 1870 voor 66% uit het noorden van België afkomstig was. Onderzoek heeft overigens aangetoond dat er tot omstreeks 1875 méér edellieden (machtsbasis: grootgrondezit) dan burgers zich verkiesbaar stelden voor de Senaat. Gedurende 50% van het door de auteur onderzochte tijdsbestand bleef grondbezit dus zeer belangrijk en ook daarna was het minstens tot 1919 (bij de invoering van het algemeen enkelvoudig stemrecht voor mannen) een belangrijke machtsbasis. Gronden werden bijgevolg (terecht) zwaar belast. In het meest agrarische gebied groeide trouwens de welvaart vanaf 1880 het meest. Dat dit in het zogezegde “Vlaanderen en in Brabant” gebeurde, geeft de auteur ook toe.

	Belastingen in %			Bevolking in %	Belastingen in miljoenen goudfrank		
	directe	indirecte	totaal		directe	indirecte	totaal
Vlaanderen	40,4	45,5	44	44,1	1391,6	4046,5	5438,1
Wallonië	35,2	27,9	30	38,2	1212,6	2482,9	3695,4
Brabant	24,4	26,6	26	17,7	840,5	2369,9	3210,5
België	100	100	100	100	3444,7	8899,3	12.344

⁴⁸⁵ Zo wees Luc Standaert in *Het Belang van Limburg* (25.08.05, opinie ‘geflits’) er terecht op waarom er in West-Vlaanderen twee keer en in Antwerpen zelfs drie keer zo veel flitspalen staan als in Limburg. Hebben deze provincies dan bij de herverdeling van de gelden uit boetes ook recht op een voorkeursbehandeling?

In een kleine voetnoot geeft Hannes trouwens zelf (onbewust) zijn foutieve methode, die er overigens louter op gericht is om een tweespalt “Vlaanderen-Wallonië” te zoeken, waar die niet bestaat, toe:

“Het is onmogelijk om de 19de eeuwse fiscale gegevens voor Brabant op te splitsen tussen Vlaamsbrabantse, Waalsbrabantse en Brusselse gemeenten. Daarom moeten we Brabant noodgedwongen als geheel bekijken, en beperkt de term „Vlaanderen” zich in onze studies tot de vier volledig Vlaamse provincies, evenals de omschrijving „Wallonië” enkel de vier integraal Waalse provincies betreft.”⁴⁸⁶ Merk op dat in dit citaat de aanhalingstekens bij “Vlaanderen” en “Wallonië” door de auteur zelf aangebracht zijn.

Kortom, de aangehaalde “verschillen” zijn zeer relatief. De auteur merkt trouwens in zijn besluit op dat er ook grote inter- en zelfs intraprovinciale verschillen bestonden. De vraag is natuurlijk wat de waarde is van zijn cijfers. Wanneer bijvoorbeeld bij “onbelaste huizen” dit cijfer op 62,9% voor Limburg en 40,3% voor Noord-België ligt, is er al niet meer veel sprake van zogezegde ‘Vlaamse eenvormigheid’. Dit euvel in de berekeningsmethode komt steeds opnieuw voor: bij de patentbelasting, de betalingsbasis, de erfenisrechten enz.

Trouwens, wanneer bepaalde gebieden “te veel” betaalden, betekent dit níét dat al het geld automatisch stroomde naar andere gebieden. De opbouw van de Sociale Zekerheid, en dus van transfers, dateert immers pas van 1944. Het geld en de overschotten vloeiden voordien gewoon naar Brussel, naar de centrale staat. Van daaruit werden investeringen gedaan, niet alleen in de steenkoolmijnen maar ook in het noorden. De Scheldetol werd afgekocht in 1862, de Antwerpse haven werd de grootste van Europa en wegen en spoorwegen verbonden weldra alle Belgische steden. Het is bijgevolg onterecht te beweren dat het geld nutteloos werd besteed. Integendeel, de welvaart van het huidige Vlaams gewest is te danken aan de investeringen van het unitaire België. In de 19de eeuw was, we citeren de auteur, “de bril van de ambtenaren niet communautair misvormd”. Gelukkig maar want hoe kunnen misvormingen het leven van de Belgen aangenamer maken? Over de verschillen in belastingsspreiding kan geredetwist worden. Een niet onbelangrijke compenserende loontransfer bestond trouwens van zuid naar noord wat Hannes ook toegeeft. Sommigen zoals Hannes zien in dit alles een slechte wetgeving⁴⁸⁷. Anderen – waaronder ondergetekenden - zien het als een combinatie van dit element en de verschillende sociale structuren en de verdeling van gronden, per provincie wel te verstaan. Maar een tweeledigheid ontwaren (met de onderliggende stelling van een ‘Waals complot’ dat tot vandaag doorloopt) is onmogelijk.

7) Omwille van de risicospreiding bestrijkt de sociale zekerheid best een zo groot mogelijk gebied. KBC bevestigt dit: "Volgens de theorie van het fiscale federalisme wordt de

⁴⁸⁶ Secessie, gec. artikel, p. 25

⁴⁸⁷ De auteur zegt hierover : « De fiscale wetgeving, ontworpen in het begin van de 19de eeuw, werd niet aangepast aan de snel veranderende economische gegevens en kon daarom de vooral in het Zuiden gevestigde zware nijverheid niet naar behoren belasten.”

herverdelingsfunctie het best toevertrouwd aan het centrale overheidsniveau. Een herverdeling op het regionale niveau dreigt immers te worden doorkruist door de mobiliteit van personen. Een centralisatie van de sociale zekerheid biedt bovendien schaalvoordelen: hoe meer verzekerden, hoe breder de spreiding van de verzekerde risico's"⁴⁸⁸ In zijn boek *De Verrijkte Samenleving* noemt niemand minder dan huidig minister Bert ANCIAUX de Belgische sociale zekerheid één van de beste ter wereld en pleit hij ervoor ze naar de rest van Europa uit te breiden.

8) Soms hoort men ook dat door regio's te "responsabiliseren" men een zwakkere regio sterker kan maken. Dit is het argument van de "reddingsboei": smijt een regio in het water en laat ze zichzelf maar redden. Zulke bijzonder cynische redenering zou de armere regio's "bij de les" houden⁴⁸⁹. Deze redenering is niet alleen bijzonder asociaal, maar ook bijzonder onlogisch. Als men concurrentie tussen twee regio's, zonder nationale voogdij, positief vindt, waarom dan geen negen regio's oprichten, overeenkomend met de provincies? Overigens betekent responsabiliseren in Belgische context gewoonweg het streven naar machtsuitbreiding van de deelstaten, zonder controle van een federale overheid. Tevens kan men vaststellen dat men in Duitsland deze redenering niet gevolgd heeft. Daar heeft het rijke West-Duitsland wél een unie aanvaard met het arme Oost-Duitsland omdat het westen hier juist op economisch vlak alle belang bij had. Laten we bovendien opmerken dat Oost-Duitsland sinds de eenmaking in 1990 niet meer als afzonderlijke entiteit bestaat. Men spreekt hier over de "Neue Länder".

9) Wat gaat men doen met het Brussels gewest? Is het geen feit dat, indien men delen van de sociale zekerheid splitst, niets de Brusselse Franstaligen of de Franstaligen die in Brussel werken kan tegenhouden om aan te sluiten bij de sociale zekerheid van het rijkere Noorden? Zou dit de transfers dan niet versterken? Sterker nog, zou dit geen migratiegolf naar het Brussels Gewest met zich meebrengen? Wil men een stedelijke subnationaliteit invoeren in een E.U., die enkel staten erkent? Wat doet men dan met de andere grote steden in België? Moeten die dan, wegens hun verschillen met het platteland en de kleine steden, ook geen speciaal statuut krijgen?

10) De Belgische staatsstructuur zelf schept ook een dynamiek binnen de instellingen. Een versnippering van de sociaal-economische bevoegdheden, zorgt ervoor dat de gewestelijke overheid die bevoegdheden krijgt, steeds meer bevoegdheden zal vragen. Anderzijds is het in een tweeledig, federaal systeem aanlokkelijk om bevoegdheden af te stemmen op de lokale problematiek dan ze te regionaliseren. Andere opties, zoals economische decentralisatie naar de provincies toe, zijn binnen zo'n systeem onlogisch, aangezien er deelstaten bestaan⁴⁹⁰.

⁴⁸⁸ KBC, Op. Cit., p. 1.

⁴⁸⁹ "Concurrentie door vergelijking houdt de overheden bij de les (en de kassa) en maakt ze minder vatbaar voor lobby's van belangengroepen. Concurrentie door vergelijking veronderstelt evenwel dat de overheden over de instrumenten beschikken om wat gedaan moet worden, goed te kunnen doen." stellen de opstellers van het Derde Lentemanifest (DS 14 april 2004).

⁴⁹⁰ Nochtans zouden sectorialisering en provinciale decentralisering ook een beleid kunnen scheppen dat afgestemd

6 Klassieke versus fundamentele discussie

In onze eerste beschouwingen hebben we ernstige kanttekeningen geplaatst bij bepaalde nationalistische denkschema's. De kritische lezer zal wellicht opgemerkt hebben dat we nog niet aan de kern van de problematiek raken. Meestal beperkt een klassieke discussie tussen twee disputandi aangaande de interregionale Belgische transfers – gegeven dat die discussie al plaatsheeft – zich tot een gegoochel met cijfers. De nationalist zegt dat de transfers te hoog liggen en dat daarom Noord-België een eigen politiek moet voeren. Goedmenend poogt zijn tegenstrever het tegendeel aan te tonen: de transfers liggen eigenlijk niet zo hoog (ongeveer 2 miljard euro per jaar gelet op het terugverdieneffect) en zijn niet buitensporig ten opzichte van het bevolkingsaandeel van desbetreffende regio.

Sommigen, die zich in eerste instantie tot het nationalistische denken lieten verleiden, schaven op basis van deze vaststelling hun conclusies bij. Wanneer de uitgaven en geldstromen in de ziekteverzekering niet te hoog zijn, dan kan die tak van de sociale zekerheid federaal blijven. Wanneer het tegengestelde het geval is, moet men zogezegd splitsen op taalbasis. Wanneer de arbeidsmarkt tussen Brussel en het zogenaamde “Vlaanderen” en “Wallonië” te verschillend is moet hij geregionaliseerd worden. Zoniet, dan niet, zeggen zij.

Wellicht beseffen velen niet dat ze op dat moment reeds in de nationalistische val getrapt zijn, dat ze zich – bewust of onbewust – op de golflengte van hun ideologische tegenstrever hebben geplaatst. Immers, wanneer er morgen geen eurocent geld meer zou stromen van het Vlaams naar het Waals Gewest, zullen nationalistenvan niet aan hun doel verzaken. Nu al zeggen ze dat wanneer in bepaalde sectoren de socio-economische verschillen miniem geworden zijn, er niets meer de verschillende landsdelen tegenhoudt om hun eigen weg te gaan, om “een beleid op hun maat te voeren”. Het Zuiden zal dan immers niet armer worden van een splitsing...

Op die manier wordt het duidelijk dat de cijfers eigenlijk maar een dekmantel zijn, een pseudo-objectieve rechtvaardiging van het enige, echte nationalistische doel: het opheffen van de Belgische staatsstructuren en de soevereiniteit van “Vlaanderen” bewerkstelligen. Dat doel bestond al lang voor het begrip transfers zelfs maar ter sprake kwam. Geen enkele nationalist wil in se België opheffen omwille van geldstromen. Geldstromen zijn slechts een populistisch breekmiddel. Voor nationalistenvan zijn ze slechts emanaties van hun binaire werkelijkheid waarin louter het antagonistische “Vlaanderen” en “Wallonië” bestaan.⁴⁹¹ Interprovinciale transfers worden daarentegen wél aanvaard.

Het duidelijkst is het Vlaams Blok (Belang). Onder hun vele haatdragende citaten is er één

is op regionale verschillen.

⁴⁹¹ Geert Bourgeois, ex-Vlaams minister voor de N-VA verwoordde het zo: “Want eigen bevoegdheden met financiële verantwoordelijkheid is voor de deelstaten een aansporing om het beter te doen, om **zelf de eigen welvaart veilig te stellen**” « De muur staat er al », D.S. van 28.03.07

dat we de lezer beslist niet willen onthouden:

“In Wallonië waren de resultaten [van de peiling van Het Nieuwsblad] nog onverwachter. Na de splitsing van België wil slechts 27% van de Walen een onafhankelijke staat. Liefst 24% zou willen aansluiten bij Frankrijk en vreemd genoeg wil zelfs 19% een unie met ... Luxemburg. Het natiebewustzijn is bij de Walen dus duidelijk veel minder ontwikkeld dan bij de Vlamingen. Het enige wat de Walen echt met elkaar verbindt, is hun verslaving aan Vlaams geld.”⁴⁹²

Daarom verloopt de ‘klassieke’ berekening van de zogenaamde transfers en economische verschillen steeds volgend hetzelfde patroon: twee deelentiteiten worden vergeleken. Zodoende is het uitgangspunt (ergo besluit) nationalistisch van aard. Men vergelijkt steeds uitsluitend Noord- en Zuid-België in de gezondheidszorg, in de werkloosheidsuitkeringen, in de gezinsbijlagen, in de pensioenen, in de arbeidsmarkt, wat de vruchtbaarheid en de vergrijzing betreft enz. Natuurlijk zijn er dan verschillen, net zoals men (grote) verschillen zou aantreffen tussen provincies, arrondissementen en steden, tussen stad en platteland, rijk en arm, jong en oud, mannen en vrouwen, ook binnen het Vlaams Gewest. Het homogene Vlaanderen is een mythe, in het leven geroepen door hen die denken dat het spreken van eenzelfde taal, het hebben van eenzelfde geschiedenis, een eigen cultuur, alle andere factoren bepaalt. Binnen het zogenaamd homogene “Vlaanderen” bevindt zich de Antwerpse haven, de armere Westhoek, de zeehavens, het rijke Vlaams-Brabant, het economisch achterop hinkende Limburg, de achterbuurten van de grootsteden e.a.. De tweeledigheid van België benadrukken dient trouwens ook een ander doel: de indruk wekken dat het ‘eigen’ deel een ondeelbare eenheid vormt, waarbinnen de solidariteit onvoorwaardelijk is omdat ze een “volkseigen” karakter heeft. Deze politiek is gericht op het intact houden van de politieke structuren, net zoals oorlog tegen een externe vijand gebruikt kan worden om de bestaande maatschappij-ordening te bestendigen.⁴⁹³

Ondanks de interne verschillen en het unitair systeem kon België bij de meest welvarende landen ter wereld behoren. Het unitaire België was zowaar nog performanter dan vandaag op

⁴⁹² V.B., actualiteit, 19.10.2004

⁴⁹³ Orwell schrijft hierover in zijn meesterwerk “1984” (deel 2, hoofdstuk 9), Londen, 1984 (heruitgave): “*The war, therefore, if we judge it by the standards of previous wars, is merely an imposture. It is like the battles between certain ruminant animals whose horns are set at such an angle that they are incapable of hurting one another. But though it is unreal it is not meaningless. It eats up the surplus of consumable goods, and it helps to preserve the special mental atmosphere that a hierarchical society needs. War, it will be seen, is now a purely internal affair. In the past, the ruling groups of all countries, although they might recognize their common interest and therefore limit the destructiveness of war, did fight against one another, and the victor always plundered the vanquished. In our own day they are not fighting against one another at all. The war is waged by each ruling group against its own subjects, and the object of the war is not to make or prevent conquests of territory, but to keep the structure of society intact. The very word 'war', therefore, has become misleading. It would probably be accurate to say that by becoming continuous war has ceased to exist. The peculiar pressure that it exerted on human beings between the Neolithic Age and the early twentieth century has disappeared and been replaced by something quite different. The effect would be much the same if the three super-states, instead of fighting one another, should agree to live in perpetual peace, each inviolate within its own boundaries. For in that case each would still be a self-contained universe, freed for ever from the sobering influence of external danger. A peace that was truly permanent would be the same as a permanent war. This -- although the vast majority of Party members understand it only in a shallower sense -- is the inner meaning of the Party slogan: War is Peace.*”

economisch vlak. Op het einde van de 19de eeuw was België de derde economische grootmacht ter wereld na Duitsland en het VK. De Expo '58 was het naoorlogse hoogtepunt van het Belgisch economisch (en politiek) succes.

Het nastreven van "goede rekeningen" tussen bevolkingsgroepen – in casu Nederlands- en Franstaligen- is echter bij voorbaat tot falen gedoemd. De rekeningen zullen steeds betwistbaar en aanvechtbaar zijn, altijd zal wel één van de twee spelers zich benadeeld voelen. Steeds zullen er verschillen zijn, een weg teveel in het Waals Gewest, een spoorlijn te weinig in het Vlaams gewest⁴⁹⁴.

Nu komen we tot de kern van de zaak. De grootte van de transfers/verschillen speelt geen rol. Het is niet omdat de transfers hoog liggen dat we niet meer solidair moeten zijn. Als er veel achteruitstelling, onveiligheid en sociale ongelijkheid in een streek of tussen streken is, dienen andere en rijkere streken, zelfs in hun eigen belang, nog méér solidariteit te betonen teneinde de sociaal-economische verschillen weg te werken of te verminderen. Die solidariteit moet niet enkel interpersoneel zijn, maar ook structureel en doelgericht. Dat laatste is door het defederaliseringsproces en met name door de bevoegdheidsversnippering in de economie moeilijk, zoniet onmogelijk geworden.

De E.U. heeft het wegwerken van de sociaal-economische verschillen tussen de lidstaten als doel. Deze supranationale instantie is ontstaan om verschillen op sociaal-economisch gebied uit te vlakken, niet om ze te bevestigen, laat staan ze te vergroten. We citeren in dat opzicht Art. 2 van het Verdrag van Rome (1957):

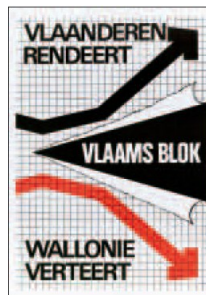
“De Gemeenschap heeft tot taak, door het instellen van een gemeenschappelijke markt en een economische en monetaire unie en door de uitvoering van het gemeenschappelijk beleid of de gemeenschappelijke activiteiten, [...] het bevorderen van een harmonische, evenwichtige en duurzame ontwikkeling van de economische activiteit binnen de gehele Gemeenschap, een hoog niveau van werkgelegenheid en van sociale bescherming, de gelijkheid van mannen en vrouwen, een duurzame en niet-inflatoire groei, een hoge graad van concurrentievermogen en convergentie van economische prestaties, een hoog niveau van bescherming en verbetering van de kwaliteit van het milieu, een verbetering van de levensstandaard en van de kwaliteit van het bestaan, de economische en sociale samenhang en de solidariteit tussen de lidstaten.” Wat tussen lidstaten geldt, geldt uiteraard a fortiori binnen E.U.-lidstaten. Het zou dan ook paradoxaal zijn dit principe binnen een lidstaat zelf met de voeten te treden en het

⁴⁹⁴ Het inkomensverschil tussen het Vlaams en Waals Gewest bedraagt 1103 euro (bron: NIS). Maar laten we eens twee andere, willekeurige entiteiten vergelijken: Oost-, West en Centraal-België. Het Westen wordt dan gevormd door de provincies Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen en Henegouwen. Het Centrum door Antwerpen, Brabant, en Namen, het Oosten door Luik, Luxemburg en Limburg. Dan is het verschil in inkomen in Centraal-België waar 45% van de Belgische bevolking woont en het Westen (of het Oosten) van ons land ligt bedraagt méér dan 3000 euro, dat is meer dan 2000 euro HOGER dan het inkomensverschil tussen het "Vlaanderen en Wallonië" (!). Het is dus, wat inkomens betreft, niet de Vlaamse Gemeenschap die inkomensgewijs het meest welvarende is, maar wel de as Antwerpen-Brabant-Namen.

tegenovergestelde te doen.

Er is dus duidelijk een vervlechting tussen een versterking van de sociaal-economische verschillen en het regionaliseringsproces. Indien men in een twistgesprek op dit punt aanbeland is, zal de nationalistische dispuut zich steevast afvragen waarom hij méér solidair moet zijn met Zuid-België (Wallonië), dan met Frankrijk, Nederland of zelfs Somalië. Hij zal wijzen op het gesplitste karakter van de Belgische democratie en zeggen dat de 'logische gevolgtrekking' is dat de Vlaamse en de Waalse democratieën, met hun gescheiden partijssystemen, onderwijssystemen, economische realiteiten enz. best soeverein worden. Op zijn eerste opmerking kan men antwoorden door te vragen waarom Limburg (op een democratische manier, d.i. in één systeem van sociale zekerheid) solidair moet zijn met Antwerpen of Brugge met Lier. De nationalist kan dan terugverwijzen naar de grenzen van zijn democratie, naar de zogezegde "Vlaamse" Heimat, gedragen door de Nederlandstalige traditionele politieke partijen. Dat de Belgische traditionele partijen gesplitst zijn is een feit. Of dit wenselijk is, is een andere vraag.

Wellicht zal men te horen krijgen dat het weer samenbrengen van de Belgische instellingen, politieke en economische gemeenschap vergelijkbaar is met het samenbrengen van een koppel dat al gescheiden is. Politiek is echter onvergelijkbaar met een interpersoonlijke relatie (zeggen nationalist zelf niet steeds dat Vlamingen en Walen zich op persoonlijk vlak goed kunnen begrijpen? België is overigens geen huwelijk aangezien "Vlaanderen" en "Wallonië" niet eens bestonden in 1830). Politiek moet de wil van de burger vertolken, zichzelf in vraag stellen en niet haar eigen "dynamiek" ontwikkelen. De minderheid maakt veranderingen en geschiedenis, zeggen nationalist. Zij weten dat zij een minderheid zijn. Zijn hun voorbeelden dan de aanhangers van Robespierre? De terroristenbewegingen die Joegoslavië of Libanon hebben vernietigd? De blanke minderheid die de Zuid-Afkanen verknechte? Dit zijn scherpe stellingen, maar die van de taalnationalisten zijn dat ook. Het verschil is echter dat ons discours mensen wil samenbrengen, wat verrijkend, humanistisch en dus progressief is, terwijl taalnationalisten het tegenovergestelde beogen, wat dan ook negatief is.

Indien men stelt of zelfs maar suggereert dat "Walen" profiteren van "Vlamingen", dan kan men met evenveel rede datzelfde beweren van de groep van de vreemdelingen, van de

werklozen, van de zieken, van de ouderen en van de gehandicapten. Immers, men veralgemeent de situatie zo sterk zodat wat er fout loopt bij een deel van de groep uitgebreid wordt naar alle leden van die groep⁴⁹⁵. Toen in haar 70-puntenprogramma het Vlaams Blok de sociale zekerheid wilde splitsen tussen allochtonen en autochtonen, vond de hele (Nederlandstalige) politieke klasse dit (terecht) een schande⁴⁹⁶; beseffen ze echter dat ze (in min of meerdere mate) hetzelfde denkpatroon hebben over Nederlands- en Franstaligen?

Een andere affiche van het VB uit 2009 liet ook geen twijfel bestaan over hun taalracistische ideeën:

Het boosaardige "Vlaamse" varken doet de "Waalse" haan bloeden...

Het is ook vanuit dat oogpunt dat acties zoals onder andere de N-VA die de voorbijaande jaren voerde (speelgoedautootjes om grootte transfers aan te tonen in 2002, vrachtwagens vol geld naar Henegouwse Strépy in 2005, verkiezingscampagne van 2007 die suggereerde dat "Wallonië" "Vlaanderen" verstikt) ronduit als racistisch kunnen omschreven worden. Het gaat niet om het cijfermatig karakter - iedereen mag zich vragen stellen bij de hoogte en het doelmatig gebruik van bedragen van de belastingbetaler - maar wel om het doel van deze acties, namelijk het aanzetten tot haat tussen bevolkingsgroepen.

Ook de media spelen een belangrijke rol in de vorming van dit simplistisch beeld. Zo deinzen kranten als Het Belang van Limburg, de Gazet van Antwerpen, het Nieuwsblad⁴⁹⁷ en De Standaard er niet voor terug om de haat t.o.v. de "Walen" op te wekken en te versterken d.m.v. suggestieve teksten en foto's.

⁴⁹⁵ Afbeelding uit VB-brochure JOSEPH, B., LEEN, L., "De kostprijs van België-de financiële plundering van Vlaanderen", Brussel, 2003, p. 31.

⁴⁹⁶ 57. *DE SOCIALE ZEKERHEID SPLITSSEN* Een splitsing van het systeem in een sociale zekerheid voor Europese gerechtigden en een sociale zekerheid voor niet-Europese gerechtigden zal de reïntegratie van de niet-Europese vreemdelingen in hun landen van herkomst bespoedigen. Een autonome financiering betekent eveneens dat onze bevolking niet langer zal moeten opdraaien voor het onderhoud, via de sociale zekerheid, van een al te grote groep niet-actieve vreemdelingen. In DEWINTER, F. Et. al. *Immigratie: de oplossingen. 70 voorstellen ter oplossing van het vreemdelingenprobleem*, Nationalistisch Vormingsinstituut, 1992.

⁴⁹⁷ "Walen, ça suffit", Nieuwsblad, 15.07.2008

Laten we een voorbeeld geven.

Aan de lezer om volgende twee citaten te vergelijken:

1) “Voor de Franstaligen is de Belgische staat een door de Vlamingen gefinancierde melkkoe en ze zijn er op georganiseerd om die maximaal te melken. De Waalse socialisten hebben hun volk zo lang geleerd het handje open te houden en dank u te zeggen dat het nu zelfs hun tweede natuur is geworden. Ons niet gelaten, maar niet langer op onze kap. Daarom: splitsen die boel.”⁴⁹⁸

2) “De Waalse parasiet op de Vlaamse mens, de Waalse parasiet op de Vlaamse grond, de Waalse parasiet op het Vlaamse werk, de Waalse parasiet op het Vlaamse geld - die Waalse parasiet is het parasiteren gewoon sedert meer dan anderhalve eeuw. Het is hen tot een tweede natuur geworden.”⁴⁹⁹

Het eerste citaat is van Erik DONCKIER, hoofdredacteur bij het belang van Limburg. Het tweede citaat komt van Karel DILLEN, oud-voorzitter van het Vlaams Blok.

Nazi-propaganda voor verplichte euthanasie: 60.000 Reichsmark kost deze gehandicapte (letterlijk: iemand die door erfelijke factoren gehandicapt is) aan de volksgemeenschap gedurende zijn mensenleven – Volksgenoten, dat is ook uw geld!

Vergelijk dit met de vorige affiche: is er een verschil, buiten het graduele?

De splitsing van de gezondheidszorgen zou een menselijk drama zijn: het Zuiden zou tot 25% minder kunnen uitgeven in die sector, de universitaire ziekenhuizen zouden er moeten sluiten, delen van de bevolking zouden moeten verhuizen naar andere oorden ("braindrain").

⁴⁹⁸ Erik DONCKIER in HBVL van 28.07.2001.

⁴⁹⁹ Karel DILLEN, toenmalig voorzitter van het Vlaams Blok in het "Vlaams Blok magazine" van maart 1991, p. 3.

Verdere defederalisering en zouden o.a. de onderwijssubsidies met ca. 1 miljard euro doen afnemen met als resultaat: kleinere klassen, minder kwaliteit in onderwijs. Stopzetting van de transfers leidt tot een welvaartsverlies in het Zuiden van 8%, een winst in het Noorden van 3.5% en een status-quo in Brussel. De cijfers zijn afkomstig van vier professoren die de Waalse overheid inlichten.⁵⁰⁰

Nationalisten zijn voor solidariteit, maar het zal een “solidariteit” zijn die voorwaardelijk, in tijd beperkt en onderhandeld is.⁵⁰¹

Tussenstaatse of inter-deelstatelijke transfers, zonder controle van een federaal of liefst nationaal en unitair parlement zijn, vanwege hun onderhandeld karakter en de bijbehorende (mogelijke) financiële chantage af te keuren. We verwijzen hier naar de paragraaf over mogelijke staatsindelingen. Het kan hier ook gaan om transfers tussen deelstaten. Indien de huidige, interpersonele Belgische solidariteit vervangen wordt door een “solidariteit” tussen deelstaten, dan kan een rijkere regio steeds financiële chantage plegen om iets te bekomen van een andere. Bovendien zijn zulke transfers ondemocratisch wegens niet geregeld in een verkozen parlement, maar wel door schimmige, niet-verkozen overlegcomités die aan elke parlementaire controle ontsnappen. Het confederalisme en zelfs het federalisme werken bijgevolg ondoorzichtige transfers en misbruiken in de hand. Pikant detail is wel dat net het federalisme gewenst werd door de flaminganten en wallinganten. Hun protest is dan ook zeer hypocriet en eigenlijk een eigenbeklag en een toegeving van hun eigen fouten.

De werkelijke oplossing voor het “probleem” van de transfers en voor de huidige divergenties op economisch vlak ligt niet binnen het huidige institutionele kader. De nationalist en weten dit ook, hun ideeëngoed heeft de partijen, parlementen, onderwijsnetten gesplitst... Als voornaamste groep drukten zij op het Belgisch samenlevingsmodel en modelleerden ze het spreken en de structuren. Zij klagen in feite structuren en mechanismen aan die ze zelf – zeer bewust – mede in het leven hebben geroepen. Het geïnstitutionaliseerde binair-(con)federale kader van België valt immers niet met een andere ideologie samen dan met de nationalistische.

⁵⁰⁰ VRT-reportage van 4.02.06 (“scheiden doet lijden”, overgenomen van de RTBF).

⁵⁰¹ Zo zei de voormalige voorzitter van VOKA, Urbain VANDEURZEN, tijdens zijn nieuwjaarstoespraak van 2007 onomwonden: “Sommigen eisen dat morgen een einde komt aan de Vlaamse solidariteit, maar dat is geen realistisch scenario. Transfers tussen regio's zijn verdedigbaar. Maar dan moeten die transfers wel redelijk, doelgericht en transparant zijn. Als aan die voorwaarden wordt voldaan, kan Vlaanderen bijdragen tot de solidariteit met Wallonië. Althans nog tien jaar, tot in 2017. Vlaanderen zal het komende decennium alleen nog solidair zijn als Wallonië erin slaagt zijn werkgelegenheidsgraad van 56 procent in die tijdspanne op te krikken tot het Vlaamse niveau van 65 procent.”. De daaropvolgende voorzitter van VOKA, de heer De Bruyckere, is hierop echter teruggekomen. Volgens een verklaring tijdens een interview voor het Belang van Limburg op 28 juli 2009 verklaarde hij dat VOKA zeker geen einde wil stellen aan de solidariteit met het zuiden van het land. Dit is een trendbreuk in deze flamingatische organisatie, die zeer waarschijnlijk is ingegeven door economische motieven, namelijk de daling van buitenlandse investeringen in Noord-België wegens de aanslepende institutionele crisis. Voor “christen-democraat” Hendrik BOGAERT (CD&V) was 10 jaar solidariteit echter nog teveel; “Wallonië” zou volgens hem nog maar 4 jaar “steun” mogen verkrijgen (6 miljard euro per jaar) daarna zou een “eenmalig herstellfonds” opgericht worden waarin 34 miljard euro wordt gestort, zie *De Tijd*, 25.09.08, p. 11.

Om de nationalist zijn wapens te ontnemen, volstaat het prediken van solidariteit niet. Het volstaat niet te wijzen op de eenzijdigheid van zijn denken, op zijn fouten tegen de logica. Het volstaat al zeker niet om domweg met cijfers te zwaaien. Dit alles is nuttig, maar is beslist onvoldoende. Een ander systeem, dat het nationalisme minder kansen geeft tot ontplooiing en de voedingsbodem van een belangrijk deel van haar asociaal vertoog wegneemt, moet uitgedacht worden. Dit nieuwe België moet gebaseerd zijn op de wil van verantwoordelijke mensen uit alle taalgroepen in België om vreedzaam in een meertalige democratie samen te leven, zoals in Canada, Zwitserland en Zuid-Afrika zonder dat de Belgische specificiteit uit het oog mag worden verloren. We moeten op zoek naar een antithese voor het België van de taalgroepen, het België dat zichzelf geruisloos ondergraaft door institutionele spanningen en nationalistische oproerkraaiers. Enkel in een unitair, meetalig, Europees en globaal perspectief, met verantwoordelijke politici die een mentale omwenteling hebben doorgemaakt, heeft zulk een België slaagkans en kan het zelfs een schitterend voorbeeld worden van meertalige solidariteit waaraan vele andere naties een voorbeeld zullen kunnen nemen. Zo begeven we ons op het terrein van het institutionele.

V. ANDERE VERSTERKERS

Naast de economische, de institutionele en de participatieve versterkers vallen nog andere versterkers van het nationalisme te noteren. Wellicht is de lijst die we hieronder publiceren niet exhaustief, maar alvast meer dan een goede aanzet tot reflectie aangaande dit fenomeen.

- De historische afkeer van de Belgen voor het gezag, waaronder het Belgische, voortkomend uit het feit dat buitenlandse heersers onze streken eeuwenlang hebben bestuurd en vooral omdat de lokale autonomie door de eeuwen heen altijd zeer sterk is geweest. Daardoor is er slechts occasioneel een “België-gevoel” – bijvoorbeeld bij een belangrijke sportprestatie – en hangen de Belgen niet spontaan hun vlag uit op belangrijke nationale dagen zoals de nationale feestdag van 21 juli. Dit historisch gebrek aan staatsgevoel wordt nog versterkt door de bureaucratie in België, die de Belgen nog verder van hun overheid heeft doen verwijderen en het wantrouwen t.o.v. deze laatste heeft doen groeien.

- Verscheidene sleutelmomenten in de Belgische geschiedenis werden ontdaan van nuances en bewust voorgesteld als een “Vlaams-Waalse” strijd (bv: koningskwestie, stakingen rond de Eenheidswet, Leuven-Vlaams etc.). In het historische deel (hoofdstuk 1 van dit deel) zijn we dieper ingegaan op deze versterker.

- Het verlies aan nationale grootsheid door de dekolonisatie (Congo werd onafhankelijk in 1960 en België verloor zijn mandaat over Ruanda-Urundi in 1962). De Belgen kregen zo meer tijd om met zichzelf bezig te zijn, maar in plaats van zich toe te leggen op de uitbouw van de Benelux, de EEG, de NAVO, gingen ze zich nu bezighouden met communautaire

problemen.

- De algemene internationale conjunctuur. Op verschillende momenten hebben internationale gebeurtenissen op een diepgaande wijze hun invloed op onze nationale geschiedenis uitgeoefend. In het eerste deel hebben we reeds gewezen op de band tussen economie en het succes van het nationalisme. Toen kwamen we tot het besluit dat het nationalisme de meest tastbare successen boekte in de periode van neerwaartse economische conjunctuur.

Maar ook het verloop van de internationale, politieke gebeurtenissen is innig verstrengeld met de Belgische geschiedenis. Zo lag de Belgische onafhankelijkheid in het verlengde van de nationaal-liberale opstanden na het Congres van Wenen. De directe aanleiding was de julirevolutie in Parijs. Toen in 1870 Duitsland de nieuwe continentale grootmacht werd, was de dreiging van een Franse invasie plots minder accuut. De blikken van de Franstalige burgerij richtten zich oostwaarts: was de Vlaamse Beweging geen vijfde kolonne van het Germanisme?

De invloed van Wereldoorlog I en Wereldoorlog II hebben we uitgebreid geschetst. De periode van 1914 tot 1945 bracht de Vlaamse Beweging achtereenvolgens in antibelgisch en fascistisch vaarwater. En voorts had met name Wereldoorlog II nog drie rechtstreekse gevolgen. Allereerst de dekolonisatie waarvan we in (2) de gevolgen geschetst hebben voor België. Anderzijds de Oost-West polarisering die de nationaliteitenconflicten voor een halve eeuw min of meer bevroor. Na het einde van de Koude Oorlog echter ontstonden verschillende nieuwe, kleine republieken in Oost-Europa. Zij dienden en dienen als “voorbeeld” voor Vlaams-nationalisme. Met de algemene heropflakking van het nationalisme kwam ook de xenofobie (vb: FN in Frankrijk) en het separatistische VB de kop opsteken. Ten derde is er natuurlijk de Europese integratie (zie 4).

- De oprichting en versterking van de E.U. heeft ook voor de Belgische politiek gevolgen gehad. Het Schengen-akkoord (1992) verminderde het belang van de staatsgrenzen. Volgens taalnationalisten kan België dus “verdampen” als overbodig niveau tussen enerzijds de taalregio’s en anderzijds de Euro. Zij verwijzen hierbij bijv. naar de Euro die de nationale frank verving (1999-2002). Anderzijds ondergraaft het meertalige Europese project wel de ideologische onderbouw van het taalnationalisme.

- Door de toenemende migratie en de recuperatie daarvan door het Vlaams Blok (later Vlaams Belang) groeide deze separatistische partij zeer sterk. Het antwoord van de klassieke partijen was minstens ten dele het overnemen van het separatistische discours van het VB.

- Het voorlopige onvermogen van Belgischgezinde krachten om zich te organiseren.

- De technologische ontwikkeling: internet als verspreider van het nationalistische gedachtengoed en de mogelijkheid van nationalistische netwerken nog meer uit te diepen. Dit wordt wel gecompenseerd door de verspreiding van een Belgischgezind gedachtengoed via dezelfde kanalen.
- De fenomenale organisatie van de Vlaamse Beweging, zowel partijpolitiek als extra-partijpolitiek (Ijzerwake- en –Bedevaart, maar vooral VVB, OVV, VNZ, VEV-Voka enz.).
- Het einde van de liberaal-katholieke strijd en de ontzuiling sedert de jaren 60 van de 20ste eeuw. Boven Belgen.
- De algemene verzwakking van de ideologieën in het Westen heeft in België de opmars van het nationalisme vergemakkelijkt ten voordele van de christen-democratie, het liberalisme, het socialisme en het ecologisme.
- Het in de Belgische context sedert meer dan 30 jaar ontbreken van grote staatsmannen, zoals Spaak, Van Den Boeynants, Van Audenhove enz. die in staat zijn het partijpolitieke en nationalistische gewoel in te ruilen voor het belang van de staat.
- Het postmodernistische, negativistische nihilisme en fatalisme, zelfs de angst: de gedachte “België zal verdwijnen”, “Vlamingen en Walen” zijn te verschillend om samen te leven” en de angst om door de kleine, maar luidruchtige en machtige minderheid Vlaams- en Waals-nationalisten tegengesproken te worden, zijn daar uitingen van. De invloed van media, die duidelijk niet aan de kant van de grote groep unitaristen staan, speelt daarbij uiteraard een cruciale rol. België verdedigen en a fortiori het unitaire België vraagt durf en moed.
- Het ontbreken van een sterk links blok in België dat over de taalgrenzen heen het in wezen conservatief-rechtse nationalisme bekampt. In andere landen, waar nationalisme zich “links” noemt, bestaat een sterk rechts blok om ze te bekampen (zie bijv. de Partido Popular in Spanje).
- De globalisering zorgt ervoor dat politieke idealisten zich eerder richten tegen de armoede in Afrika, tegen bewapening, tegen de VSA enz. i.p.v. tegen het communautaire gekrakeel in België. Bovendien is er ook globaal sedert het einde van de jaren 60 een stijgende politieke desinteresse merkbaar.
- De verzwakking van de Belgische economie en het grote aantal overnames van Belgische bedrijven door buitenlandse verminderen de economische en dus ook politieke macht van België. België was op het einde van de 19de eeuw de tweede grootste industriële macht van de

wereld na Duitsland, maar is 100 jaar later op de 20ste plaats teruggevallen⁵⁰². Vooral Franse bedrijven zijn op de Belgische markt aanwezig, voornamelijk in de energiesector⁵⁰³ en de banksector⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵. Deze enige grote multinational die België overhoudt is de bierproducent AB-Inbev, die nog eens deels Braziliaans is sinds de fusie tussen het Belgische Interbrew en het Braziliaanse Ambev in 2004.

- De historische gebeurtenissen waarbij het Vlaams-nationalisme ontspoord is, zoals Wereldoorlog II, glijden steeds dieper weg in het collectieve verleden. Het gebrek aan historisch besef is trouwens algemeen sedert het vak geschiedenis meer en meer afgeleid naar algemene sociale themata en 'actualiteitswaarde' en zo verwaterde.

⁵⁰² IMF-lijst van de rijkste landen (2008)

⁵⁰³ bijv. Suez dat de Generale overnam in 1988

⁵⁰⁴ sinds eind 2008. Het beste voorbeeld is BNP Paribas dat Fortis Bank overnam.

⁵⁰⁵ Het kamerlid Bruno Tobback (SP.a) merkte tijdens de bespreking van de begroting in de Kamer op 14 oktober 2009 op dat België een wingewest van Frankrijk geworden was omdat Suez toen weigerde bij te betalen om het Belgische begrotingstekort te dichten.

VI. BESLUIT

Het taalnationalisme is een basisprobleem van de Belgische politiek. De bescherming van het Nederlands is volgens de Vlaams-nationalisten te traag op gang gekomen en daarom zijn deze mensen gefrustreerd geraakt. De Waals-nationalisten zagen deze frustratie als agressie en beide bewegingen hebben elkaar versterkt. Nochtans kon de jonge Belgische staat moeilijk een taal beschermen die nog niet echt bestond – de Taalunie dateert pas van 1950 – zodat de reactie van de Vlaams-nationalisten en de latere radicalisering tijdens de Eerste Wereldoorlog overdreven kan genoemd worden. Dat geldt ook voor de Waalse beweging, die zich lang heeft verzet tegen de roep voor gelijke behandeling van het Frans en het Nederlands. Het taalfederalisme is een uitwas van die overreactie en de interactie tussen beide bewegingen. We hebben de vele nadelen van dat systeem opgesomd. Voordelen hebben we niet gevonden, tenzij voor de politieke klasse, die het aantal mandaten minstens kon verdrievoudigen.

Hoewel er niet veel nationalistes zijn, klinkt hun stem wel luid in de media en de politiek, waarop ze veel invloed hebben. Ze zijn de participatie en de mediocratie stilaan kunnen binnendringen en hebben hun taalnationalistische ideologie aan hen opgedrongen. Vele andere politici volgen hen omdat ze belang hebben bij het versnipperen van bevoegdheden en dus bij het taalfederalisme. Zo kunnen ze door een “verdeel-en-heers-politiek” hun macht en invloed vergroten. Dat daarbij een artificiële haat tussen de Belgische taalgroepen wordt gecreëerd of kan gecreëerd worden, is blijkbaar hun laatste zorg. Het is bij velen bovendien het doel: de Belgen tegen elkaar opzetten om de macht van de politici te vergroten.

De meerpolige provincies zijn in het unitaire België nooit een probleem geweest, integendeel. Het feit dat bepaalde nationalistische politici ze willen afschaffen, kan alleen uitgelegd worden door het feit dat ze bij hen te “Belgisch” overkomen. Dat andere landen zoals Nederland, Canada, Duitsland en Zwitserland ook met meerpolige entiteiten werken, horen deze taalnationalisten liever niet.

Nationalisme, federalisme, participatie en mediocratie zijn dan ook de vier grote oorzaken van de politiek-communautaire problemen in België en zijn nauw met elkaar verbonden. Er is ook een wisselwerking tussen die oorzaken. De ene versterkt de andere. Hoewel het federalisme initieel slechts een gevolg van het nationalisme was, is het door die wisselwerking ook zelf een oorzaak geworden en versterkt het het nationalisme. De participatie en de mediocratie zijn altijd aanwezig geweest, maar werden geleidelijk aan nationalistisch vanaf de jaren zeventig en tachtig van de 20ste eeuw.

Daarnaast versterken een aantal factoren de politiek-communautaire problemen waaronder de sociaal-economische verschillen tussen Noord- en Zuid-België ongetwijfeld de belangrijkste zijn.

De aanwezigheid van enkele harde taalnationalisten in de Belgische politiek is een fundamenteel probleem voor het taalfederaal systeem: die nationalistes zorgen ervoor dat het

federaal systeem niet kan werken omdat ze nooit tevreden zijn en steeds meer separatisme willen.

Gematigde nationalistes zouden het federaal systeem misschien wel kunnen doen werken, maar die zijn nooit alleen aan de macht. Bijgevolg kan een Belgisch-gezinde federalist bestaan, maar zijn of haar ideologie zal nooit voor stabiliteit kunnen zorgen.

De politici moeten ophouden systemen te ontwikkelen die alleen in hun eigen belang zijn en moeten het belang van de Belgen weer centraal stellen. Als ze hiertoe niet instaat zijn, zijn ze ongeschikt voor hun functie en moeten ze maar een ander beroep uitoefenen. In het kader van de Europese Unie moeten ze ook belangrijke toegevingen doen. Waarom dan niet in het kleine België? De Belgische politici mogen niet vergeten dat hun conflicten de welvaart van België niet vergroten, integendeel. Ze versterken alleen maar de macht van de buurlanden en de grote landen, waaronder Frankrijk, Duitsland en de Verenigde Staten. In die zin is het spreekwoord “wanneer twee honden vechten om een been, loopt de derde ermee heen” zeer toepasselijk.

DEEL 4. DE OPLOSSINGEN VOOR DE POLITIEK-COMMUNAUTAIRE PROBLEMEN

I. INLEIDING

Het ‘communautaire debat’ kent vele hinderpalen. Een eerste groot probleem is dat er voortdurend wordt uitgegaan van een onzindelijk pragmatisme. Omdat iets vandaag is, zoals het is, mag het niet meer veranderd worden. Omdat buitenlandse handel gesplitst is, moet dat zo blijven. Omdat milieu in 1980 geregionaliseerd is, is het onmogelijk hier nog iets aan te veranderen. Men zegt dat men de klok niet zou kunnen terugdraaien. Nochtans ijveren in alle andere domeinen partijen ervoor om schadelijke beslissingen van voorgaande legislaturen ongedaan te maken. Nochtans zijn volgens velen communautaire veranderingen gewenst, als ze tenminste meer autonomie inhouden voor de gewesten en voor de gemeenschappen. Het is duidelijk dat de roep om méér België, of beter om een vernieuwd, versterkt en meer democratisch België dreigt te verstikken. Waarom? Allereerst is dit democratisch streven niet alleen geen politieke realiteit, zoals we al konden vaststellen. Diegene die pleit voor een versterking van België, stelt zich buiten het gangbare discours dat regionaliseren, communitariseren, defederaliseren leidt tot een beter bestuur. Aangezien dit discours tientallen jaren als een pletwals door het Belgische politieke landschap is geraasd en zich beroept op ‘natuurlijke’ en haast dogmatische waarheden (de “dubbele” evolutie in Europa, het onvervreembare recht van de Vlaamse volksgemeenschap om soeverein te zijn, de onomkeerbaarheid van de verdwijning van het vermeende artificiële België...), moet de tegenstander van al dat nationalistische structuur- en woordgeweld al zijn uiterste best doen om niet als conservatief of als reactionair te worden afgeschilderd. Nochtans is de kans groot dat hij zijn acties zal staken, net omdat hij zich neerlegt bij het feit dat er niets meer aan te doen valt. Toch lijkt dit geen juiste instelling. In de jaren 30 van de 20ste eeuw was democratie in Europa overal op de terugweg. Moest men deze evolutie dan ook niet bestrijden? Moest men, eenmaal de apartheid in Zuid-Afrika gevestigd was, dit als eeuwigdurende waarheid beschouwen?

Is iets omdat het een politieke realiteit vormt ipso facto wenselijk? Zijn de staatshervormingen onomkeerbaar? Zoja, dan had de derde stand nooit de privileges van de adel in de 18de eeuw moeten bestrijden. Zoja, dan is het zinloos om radicaal-rechts te bestrijden, dat al meer dan 100 jaar raciale of pseudo-raciale theorieën verkondigt. Zoja, dan waren het nazisme in het Duitsland van de jaren '30 en het Oost-Europees communisme in de jaren '80 onomkeerbaar. Gelukkig was dat niet het geval omdat slechte, onaangepaste systemen gewoon niet stand kunnen houden. Zij worden op termijn verdreven door beter aan het volk aangepaste systemen en kunnen alleen kunstmatig in stand gehouden worden door repressie, bijvoorbeeld op vlak van de (openbare) media. Er is niets mis aan het terugkeren naar een institutionele of economische toestand uit het verleden in het belang van de burgers.

Het is niet omdat een systeem “nieuw” is dat het goed of onomkeerbaar is.

Indien men de Belgische communautaire realiteit als onveranderlijk beschouwt en haar premissen van soevereine taalgebieden als eeuwigdurend aanvaardt, dan moet men het extreem-rechtse Vlaams Belang tenminste theoretisch in haar uiterste conclusie – Vlaamse onafhankelijkheid – gelijk geven. Men kan zeggen dat men weliswaar niet zover wil gaan, dat men genoeg neemt met een ver doorgedreven etnisch ‘federalisme’ of confederalisme, maar niet dat de theorieën van radicaal-rechts in se onjuist zijn. Christen-democraten, socialisten, ecologisten en liberalen in België moeten goed beseffen dat zij zich op fenomenologisch niveau in grote mate ingeschakeld hebben in het nationalistisch denken, een denken dat nochtans principieel onverzoenbaar is met elk van hun universalistische ideologieën. Elke traditionele partij in Noord-België is immers een verzachte versie van het Vlaams Blok of Belang, ook al horen ze dat zelf natuurlijk niet graag zeggen.

Het is zeer ironisch dat uitgerekend het Vlaams-nationalisme, een ideologie die in wezen teruggrijpt naar de volkomen onwetenschappelijke en romantische theorieën van Herder en Fichte uit de 18de eeuw, zich vandaag kan profileren als de maatstaf der dingen, als de weg naar de toekomst. Het is haast onbegrijpelijk dat deze gedachtestroom die, om eerder aangehaalde redenen, fundamenteel onverzoenbaar is met de democratie zelf blijkbaar zovelen kan overtuigen van haar beweerd democratisch, realistisch, zakelijk en progressief karakter. In alle andere landen van de wereld, in Libanon, in Canada, in Zuid-Afrika, in India, in de VSA loopt de breuklijn tussen toekomstgerichten en reactionairen parallel met hen die pleiten voor democratische samenwerking, voor het overbruggen van verschillen enerzijds en tussen de verdedigers van de identiteit, van het nationale, van raciale hygiëne anderzijds. Ook in de Europese Unie is hetzelfde fenomeen te ontwaren⁵⁰⁶.

In België echter is het nationalisme zo diep in het politieke vertoog en in de geesten van politici en opiniemakers doorgedrongen, dat zeer velen België als zo reactionair aanzien, dat zij zich slechts met zeer veel schroom als verdedigers van de nationale eenheid opstellen. Nochtans is het pleiten voor eenheid in verscheidenheid en de uitschakeling van de nationalistische mechanismen, structuren en schema’s juist toekomstgericht omdat het mensen, ondanks hun onderlinge verschillen, samenbrengt.

We weten dat op dit punt nationalistten spottend zullen zeggen dat de scheiding van Noorwegen-Zweden (1905), van Tsjechië en Slovaakse (1992), van Luxemburg en Nederland (1890), toch ook geen wereldramp hebben veroorzaakt⁵⁰⁷. Zij vergissen zich volkomen en

⁵⁰⁶ De verkiezing van de eerste zwarte president Obama in november 2008 is daar een mooi voorbeeld van. Ook hij pleitte voortdurend voor eenheid tussen alle Amerikanen over de etnische, religieuze en taalgrenzen heen. Tijdens zijn toespraak na zijn eedaflegging op 20 januari 2009 sprak hij de volgende gevleugelde woorden: "*We have chosen hope over fear, unity of purpose over conflict and discord.*"

⁵⁰⁷ Op het argument dat "*Hoe meer men trouwens splitst, hoe meer verschillen men creëert en vice versa. In feite klagen nationalistten de verschillen niet (alleen) aan, ze cultiveren ze en vinden er desnoods zelf uit. Tegenover de verschillende "andere" staat de identificatiedrang met het "eigene". Men is Vlaming of men is het niet. Men beschouwt de Walen als een ander*

schijnen niet te begrijpen dat het hier niet zozeer gaat om de individuele casus van België, maar wel om de hypothese dat de theorie van de zelfbeschikking, van eigen volk eerst zo men wil, overal ter wereld zou worden toegepast - hetgeen voor nationalistten trouwens niet alleen mogelijk is, maar zelfs wenselijk is aangezien 'zelfbeschikking' en soevereiniteit als een onvervreemdbaar recht van iedere 'natie' aanzien wordt.

De politieke realiteit mag voorwerp van studie, van kritiek en betwisting zijn, ook in België. Gelet op het feit dat zij die pleiten voor een Belgische, meertalige, multiculturele democratie bereid zijn hun politiek denken alsook de democratische machtsstructuren aan te passen aan de Europese en globale dimensies, waar de facto de problemen van onze tijd zich voordoen, is hun denken, in tegenstelling tot dat van soevereinisten democratisch, progressief en toekomstgericht. Het idee van zelfbeschikking voor soevereine en homogene etnische vaderlanden is niet alleen onrealistisch, wegens de vermenging van bevolkingsgroepen, maar ook volkomen schadelijk voor de Europese en globale toekomst aangezien deze juist gebouwd is op het wegwerken van verschillen en op samenwerking. Aan de nationalistische (zogezegd "progressieve") 'realisten' kan men volgende vragen stellen: is het Vlaams Belang de meest progressieve partij van België? Kan men met nationalistische theorieën aan de toekomst van Europa en de wereld werken?

volk, waarvoor andere maatregelen moeten gelden. De erfzonde van de Vlaming is Vlaming te zijn, die van de Waal Waal te zijn, evenzo voor de Bretoen, Corsicaan, Piëmontees of Serviër. Mono-etnische denkschema's kunnen leiden tot totalitaire staten waar slechts één identiteit is toegelaten en tegen andersdenken repressief opgetreden wordt. Hetzelfde denken zaait de kiemen voor racisme, balkanisering, het ligt aan de basis van militarisme, fascisme en terrorisme. Het beoordeelt (en veroordeelt) mensen louter omdat ze bestaan. Deze hele "verschiltheorie" is een potentiële bedreiging voor de wereldvrede. In haar uiterste consequenties doorgedreven, wanneer iedere aardse staat een nationalistische politiek zou voeren en bovenstaate democratische -geen diplomatieke- instanties zou afwijzen, zou deze wereld geen toekomst meer hebben." (uit "De macht van de eendracht", D.S. 26.05.04) werd door de heren MOONS en VAN DE CASTEELE (resp. voorzitter van de VVB en hoofdredacteur van Doorbraak) geantwoord dat: "Zonder één argument neobelgicisten van Vlaams-nationalisten „voorstanders van mono-etnische denkschema's' (maken)". En die leiden dan weer tot „totalitaire staten, tot racisme en balkanisering", en waarom niet, „tot militarisme, fascisme en terrorisme". De „verschiltheorie wordt een bedreiging voor de wereldvrede". Moet er nog zand zijn? Zes miljoen Vlamingen zijn met een pinhelm geboren. Dezelfde reacties horen we vandaag na de verkiezingsuitslag aan Franstalige kant. Kunnen de laatste belgicisten en de Franstaligen even uitleggen welke dreiging er uitging of uitgaat van het gesplitste Noorwegen/Zweden, van de scheiding van Tsjechië en Slowakije, van de afsplitsing van de Baltische staten uit de uniforme' Sovjet-Unie van weleer, of van Slovenië of Macedonië? Allemaal jonge staten, met minder of nauwelijks meer inwoners dan Vlaanderen, die niet bepaald een gevaar vormen voor de wereldvrede.", cf. "Het Belgische model is versleten" (uit D.S. van 29.07.04). De lezer wordt uitgenodigd beide stukken te vergelijken.

II. TALENKENNIS

De titel dekt echter niet de hele lading van oplossingen. Aangaande de problematiek van het taalnationalisme dienen we naar oplossingen te zoeken voor drie belangrijke problemen:

- 1) Het gebrek aan individuele tweetaligheid,
- 2) De vastlegging van de taalgebieden,
- 3) De doorsijpeling van taalnationalisme in de Belgische samenleving.

1 Een actieve politiek van individuele twee- en meertaligheid

De personele meertaligheid van de Belgische burgers lijkt de uitstekende oplossing voor het bestaande taalprobleem in België, maar deze talenkennis – die zich in vele gevallen tot een tweetaligheid Nederlands – Frans kan beperken - dient uiteraard vooral professioneel te zijn. Daarbij spelen de school en de media een sleutelrol. Uitwisselingen van leerkrachten en leerlingen over de taalgrens zouden geen taboe meer mogen zijn. Wat de Oostkantons betreft, zou het wenselijk zijn dat ook de inwoners van die gebieden de twee grote landstalen beheersen.

De splitsing van het departement onderwijs, die reeds ingezet was in de jaren 60 en voltooid in 1988, heeft deze positieve – want verenigende – evolutie echter quasi onmogelijk gemaakt.

Naast de scholen kan een politiek van individuele tweetaligheid aan de universiteiten gevoerd worden. Bestaande samenwerkingsverbanden tussen universiteiten, aan beide kanten van de taalgrens, moeten aangemoedigd worden. Men kan zelfs overwegen een Brabantse universiteit op te richten. In dat opzicht kan de KULeuven fusioneren met de UCL enerzijds en de VUB en de ULB anderzijds. Het enorme succes van het Erasmus-programma en de doorvoering van de vergaande Bologna-hervorming op Europees niveau bewijzen dat zowel meertalig onderwijs als een meertalige politiek van onderwijs niet onmogelijk zijn en zelfs wenselijk zijn.

Tweetalige televisieprogramma's in het kader van een nieuwe Belgische Radio en Televisie kunnen eveneens een belangrijke didactische rol spelen. Digitale televisie maakt het immers mogelijk programma's simultaan te vertalen in de andere landstaal. En als het niet simultaan kan, dan kan het systeem nog altijd toegepast worden voor niet rechtstreekse uitzendingen. De nieuwsuitzendingen worden bovendien vooraf uitgeschreven. De nieuwslezer leest

gewoon een tekst af. Het is dus perfect denkbaar om een nationale, Belgische nieuwsuitzending te creëren in beide grote landstalen of men kan een Nederlandstalige nieuwsuitzending met Franstalige ondertiteling en een Franstalige nieuwsuitzending met Nederlandstalige ondertiteling elkaar laten opvolgen. Via teletekst kan men de ondertiteling zelfs weglaten.

In deze hoogtechnologische maatschappij is het zeker niet meer onmogelijk en volstaat een beetje creativiteit om één nationale Belgische televisiezender te creëren. Zelfs is het mogelijk één nationale radiozender te creëren waarbij de programma's afwisselend in het Nederlands en het Frans zijn.⁵⁰⁸ Dit is vooral een handig idee voor een informatiezender. Het feit dat dit nog niet gebeurd is, heeft alles met politieke onwil en de splitsing van de openbare media te maken.

Indien men het op Europees en zelfs mondiaal vlak aandurft televisiestations op te richten (Arte, Euronews), dan is het toch wel hypocriet zo iets op Belgisch niveau uit te sluiten.⁵⁰⁹

Waarschijnlijk is de onwil van de Belgische politici om een beleid van personele of individuele meertaligheid te voeren, te verklaren door de financiële en andere voordelen die ze putten uit de splitsing van de Belgische politiek. Met goed bestuur heeft dit uiteraard weinig te maken. Hoe minder contacten de Belgen met elkaar hebben, hoe meer politici kunnen beweren dat ze "elkaar niet kennen".

Op het gerechtelijk vlak kan men een Belgische en dus meertalige magistratenschool oprichten⁵¹⁰.

Natuurlijk zal individuele twee- of meertaligheid niet alle problemen oplossen, maar het is een positieve en toekomstgerichte maatregel die niet alleen bestaande clichés kan wegwerken, maar ook bestaande wantoestanden (bijv. in de medische sector).

Wat zijn immers de argumenten van de separatisten nog waard als alle federale ministers tweetalig zijn? Het verzet tegen het voortbestaan van België kan dan alleen maar taalracistisch van aard zijn. Daarom zijn we verheugd vast te stellen dat sinds de talenkennis van de federale ministers er sinds de jaren 90 van de twinstige eeuw en vooral de laatste jaren goed op is vooruitgegaan. Men zou kunnen stellen dat hoe jonger de ministers zijn, hoe beter ze Nederlands kennen, wat uiteraard een zeer goede evolutie is. Ook in andere sectoren zoals de

⁵⁰⁸ Bijvoorbeeld: Radio 1, de nieuwszender, zou afwisselend Franstalige en Nederlandstalige nieuwsuitzendingen kunnen presenteren. Radio 2 zou een variété-zender zijn die taalkundig gescheiden blijft. Radio 3 zou een tweetalige zender voor klassieke muziek kunnen zijn en Radio 4 de provinciale zenders die ééntalig zijn behalve in de provincie Brabant waar ze tweetalig Frans-Nederlands is en in de provincie Luik waar ze tweetalig Frans-Duits is. De BRF (de Belgische Rundfunk van de Oostkantons) kan opgaan in Radio 1 en 4 en daar ook Duitstalige programma's presenteren. We geven wel toe dat tweetaligheid meer bij televisie past dan bij radio.

⁵⁰⁹ We maken hier een uitzondering voor de economische zender "Kanaal Z – Canal Z" die identieke journaals in beide talen uitzendt. Een mooi voorbeeld van het realistisch karakter van dit voorstel.

⁵¹⁰ M. STORME, "Voor een echte magistratenschool", TPR, 1999, 1179: de auteur pleit voor de oprichting van een "collegium trilingue" (Nederlands, Frans, Duits), dat model zou kunnen staan voor Europa.

magistratuur en de economie kan men een betere kennis van beide grote landstalen waarnemen.

In het kader van de twee- en meertaligheid van de Belgen is het ook aangewezen dat de sportfederaties, de advocatenordes, de Orde van Geneesheren en alle andere structuren van het zogenaamde middenveld, die in de loop van de jaren gesplitst zijn, op taalbasis herenigd worden. Aangezien dit kan op Europees en internationaal niveau is het onlogisch en irrationeel te beweren dat dit niet op het kleine Belgische niveau kan. Of is er een geneeskunde of architectuur ontstaan per taalgroep? Zoja, wat is het belang daarvan voor de patiënt of de bouwheer? De consument wil de beste oplossing voor zijn noden in een gemondialiseerde samenleving en dat heeft niets te maken met zijn of haar taal. Bovendien zou deze vereniging van verschillende talen en subculturen een indrukwekkend voorbeeld zijn van de multiculturaliteit waar alle partijen – het Vlaams Belang daargelaten – toch gewag van maken. Of is het soms geloofwaardig om enerzijds te spreken over quota voor allochtonen op de openbare omroep en anderzijds toenadering tussen inwoners van dezelfde staat bewust tegen te werken?

2 De versoepeling van de taalwetten

De taalgebieden die vandaag bestaan, zijn definitief vastgelegd in 1963. Ze geven vaak aanleiding tot bepaalde frustraties. Men spreekt over de uitbreiding van Brussel, over verloren “Vlaamse” grond, over de verfransing e.d.m.. In het kader van een deconflictualisering van de Belgische politiek lijkt het niet onverstandig om voor eens en voor altijd mentaal afstand te nemen van de premisse die men in de 20ste eeuw als leidraad heeft gehanteerd: het bestaan van “een Vlaanderen” en “een Wallonië”.

Bij de oorzaken hebben we gezien dat de Belgische bevolking veel meer vermengd is dan men op het eerste zicht zou denken: er leven heel wat Franstaligen in Noord-België en Nederlandstaligen in Zuid-België. De meeste van hen zijn tweetalig.

Laten we voor een oplossing vertrekken vanuit de politieke indeling van België vóór 1963. Van de negen historische Belgische provincies zijn slechts de provincies Antwerpen, Namen en Luxemburg niet betrokken geweest in de nationalistische taalhomogenisering van de provincies. We moeten dus zoeken naar een oplossing voor de overige zeven provincies.

Daarbij moet een onderscheid gemaakt worden tussen de territoriale tweetaligheid in bepaalde gemeenten en op de nationale autosnelwegen en eventueel de grote steden enerzijds en de administratieve tweetaligheid voor tweetalige provincies als Luik en Brabant of voor de nationale administratie anderzijds. Territoriale tweetaligheid houdt in dat beide talen in het straatbeeld gebruikt worden terwijl administratieve tweetaligheid tot de administratie beperkt blijft.

Wat de territoriale tweetaligheid betreft, lijkt het ons het meest aangewezen dat de provinciegrenzen en taalgrenzen behouden blijven zoals ze in 1962 vastgelegd werden en dat de taal van de meerderheid van de provincie de bestuurstaal is, behalve in die gemeenten waar een minderheid van bijvoorbeeld 30% leeft en beschermd dient te worden door een tweetalig statuut. Het doet er niet toe of het hier gaat om een echt “historische” minderheid, maar het gaat gewoon om het feit of ze er is of niet. We wensen hier dan ook niet in te gaan op de notie van historische minderheid, omdat het nooit mogelijk is om precies te definiëren wat zulks inhoudt. Wat van belang is, is de taalsituatie vandaag. De overheid is er immers om de burgers te dienen en niet omgekeerd.

Op de autosnelwegen en in de grootsteden en provinciehoofdsteden kan men twee-, drie- of zelfs viertalige bewegwijzering aanbrengen. Dit kan overigens een gunstige invloed hebben op zowel het toerisme als de integratie van vreemdelingen⁵¹¹.

Natuurlijk is het toekennen van taalrechten aan minderheden vanuit sociaal oogpunt niet altijd even wenselijk. Zij kunnen een zekere ghetto-vorming in de hand werken en de integratie bemoeilijken.

Het doel van een taalgrens was, naast een administratieve afbakening, eveneens het geven van een grondgebied aan taalgroepen. Zo hadden de zogenaamde entiteiten “Vlaanderen” en “Wallonië” vanaf 1963 een eigen grondgebied, net zoals Frankrijk, Duitsland en Italië. De mogelijkheidsvoorwaarden voor culturele en later sociaal-economische autonomie, kortom voor een veruitwendiging van nationalistische doelen, waren geschapen. De bedoeling is die preconditione weg te nemen, zonder dat men het Nederlands of het Frans moet laten verdwijnen.

Natuurlijk is dat risico in de realiteit zeer klein. Het Nederlandstalige landsdeel had in 1831 geen gerechtswezen in eigen taal, geen onderwijs in eigen taal, geen instellingen in eigen taal. Het was over het algemeen verpauperd. Het Nederlands is gebleven, niet door de vastlegging van een taalgrens, wel door de taalwetten vanaf 1873. Dat het rijke, economisch meer ontwikkelde noorden van België vandaag nog bedreigd of zelfs, volgens sommigen, door vreemde invloeden onderdrukt zou worden en dat haar “eigenheid” hierdoor zou vergaan, lijkt dus wel erg vergezocht, tenzij men misschien zou doelen op de manifeste en overweldigende invloed van het Engels. Maar dan vergissen de taalnationalisten zich duidelijk van vijand.

Natuurlijk is het zeer goed mogelijk dat ook na de indeling in provincies met hun taalstatuut en taalgemengde gebieden er zich ook anderstalige burgers in taalhomogene gebieden vestigen. Niet enkel Franstaligen, maar ook Engelstaligen of Arabisch-sprekenden. Hoe

⁵¹¹ Terloops gezegd: hoe kan men verwachten van vreemdelingen dat ze België respecteren als de Belgen hun eigen land niet respecteren. Wie vreemdelingen aan België wil doen aanpassen, moet eerst eens zijn eigen houding tegenover het land (her)bekijken.

kunnen deze mensen het best ontvangen worden? Moeten ze zich “aanpassen of terugkeren”? Een beleid van gastvrije integratie lijkt ons aangewezen: aan ’s lands indeling wordt niet meer geraakt, maar taalminderheden kunnen op eigen aanvraag anderstalige documenten verkrijgen. De vertaaltechnologie zal hier wellicht in helpen; een gedegen taalonderwijs ook. De enige beperking die o.i. moet opgelegd worden, is dat het moet gaan om één van de grote nationale talen, Frans of Nederlands. Het Duits is zodanig regionaal beperkt tot de oostkantons in de provincie Luik zodat het méér lijkt op een provinciale of regionale taal dan op een nationale. Het statuut van Duits als nationale taal dient kan dan eventueel ook herbekeken worden wegens weinig realistisch en relevant. Dat gezegd zijnde mag de bescherming van het Duits in Oost-België niet opgeheven worden.⁵¹²

Men zou ook kunnen overwegen om alle gemeenten die aan de huidige taalgrens liggen een tweetalig karakter toe te kennen. Op die manier beantwoordt men aan een sociologische werkelijkheid en scheidt men een diffuse zone in plaats van een lineaire afbakening in het midden van België. Natuurlijk dient die tweetaligheid op empirische bevindingen te zijn gebaseerd. Het heeft immers geen zin totaal ééntalige gemeenten op de taalgrens tweetalig te maken. Een minimale aanwezigheid van Nederlandstaligen, Franstaligen of Duitstaligen is wel vereist. Overigens dient aan de tweetalige gebieden die bestaan of zullen ontstaan een wettelijk en feitelijk tweetalig karakter verleend te worden, dat meer waarborgen biedt dan de huidige faciliteiten.

Van alle huidige Belgische deelstaten is Brussel de meest atypische, omdat ze officieel tweetalig is. Niettemin is de huidige complexiteit van de Brusselse instellingen enorm groot: er is de Franse gemeenschapscommissie (FGC)⁵¹³, de Nederlandstalige (officiële term: Vlaamse) gemeenschapscommissie (VGC), de Gemeenschappelijke gemeenschapscommissie (GGC), het Brussels Parlement en de Brusselse regering. Deze ongehoorde ingewikkeldheid is te wijten aan het feit dat te Brussel de gemeenschaps- en de geweststructuren elkaar territoriaal overlappen. Nationalistische partijen klagen vaak aan dat het Brussels Gewest ‘overbodig’ of storend is, omdat de Brusselse overheid het soms oneens is met de “Vlaamse” en deze laatste zelfs tegenwerkt. Dit is eveneens een vorm van soevereïnisme en van nationalisme. De echte reden waarom Vlaams-nationalisten tegen een autonoom Brussels Gewest zijn, is omdat ze vinden dat Brussel een gebied is dat aan de “Vlaamse cultuur” onttolen is⁵¹⁴. Zoals het een militant nationalisme betaamt, is het er dan ook op gericht dit

⁵¹² Zie infra

⁵¹³ In het Frans: “la Commission communautaire française”; het adjectief is opmerkelijk: waarom spreekt men met van “Franstalige” of “francophone”? Dezelfde opmerking geldt voor de “Franse” gemeenschap of Communauté “française”, die natuurlijk niets met Frankrijk te maken heeft, tenzij wat de aangewende taal betreft.

⁵¹⁴ “Brussel is geografisch-historisch een Vlaamse stad en in een niet eens zo ver verleden was de bevolking er in grote meerderheid Nederlandstalig. Sociaal en economisch is Brussel sterk op de rest van Vlaanderen aangewezen. Cultureel is er echter een breuk gegroeid tussen Vlaanderen en een meerderheid van de Brusselse inwoners. Vandaag is Vlaanderen voor veel Brusselaars buitenland en bovendien raakten vele Vlamingen vervreemd van hun hoofdstad.”, cf. de Nieuw-Vlaamse Alliantie in vraag en antwoord, Brussel, 2003, p. 4.

territorium terug te winnen op de ervijand.

Brussel is misschien politiek een bindmiddel van België, maar enkel in de huidige politieke constellatie. Eén reden waarom België politiek niet helemaal gesplitst is, is omdat de regionalistische traditionele partijen uit noord en zuid Brussel niet willen verliezen. Dat betekent voor wat de Vlaams-nationalisten betreft: Brussel als een stad met een gewaarborgde Nederlandstalige minderheid. De Franstalige nationalist willen een zo sterk mogelijke band tussen Brussel en hun “Wallonië”⁵¹⁵. Als België zou splitsen is het hoogst onzeker, om niet te zeggen onrealistisch, dat deze minderheid haar huidige status zou bewaren. Brussel is voorts ook de hoofdstad van de E.U., zetel van de NAVO en zetel van tal van multinationale ondernemingen. Misschien willen nationalist desnoods Brussel kwijtspelen, de stad laten aan de superrijken of een Europees bestuur (wie anders kan de kosten van een stadsstaat dragen?) of het reduceren tot een Frans departement? In die scenario’s is de gewone Nederlandstalige en Franstalige Brusselaar natuurlijk de dupe.

In de huidige Belgische context is het normaal dat in Brussel de Nederlandstalige minderheid taalrechten heeft, of ze nu met 10% of minder is. Brussel is immers de hoofdstad van het meertalige België en van het meertalige Europa.

Wij willen hier ook pleiten voor de fusie van Brussel en de eenmaking van Brabant⁵¹⁶. De 19 Brusselse gemeenten worden gefusioneerd tot één grote stad Brussel, het Brussels gewest verdwijnt (net zoals het Vlaams en Waals gewest), de faciliteitengemeenten krijgen een feitelijk tweetalige status, eventueel – maar niet noodzakelijk – met aansluiting bij Brussel – dat op puur sociaal-economisch vlak al lang de 19 gemeenten overschrijdt. De arrondissementen Halle-Vilvoorde, Leuven en Nijvel blijven territoriaal ééntalig. Dit lijkt een zeer redelijke oplossing, die uitgaat van de taalkundige en sociaal-economische realiteit en geen enkele meer- of minderheid schaadt.

Een hereniging van de provincie Brabant en de gelijktijdige afschaffing van het Vlaams en Waals gewest, kunnen trouwens ook een einde maken aan de verschillende wet- en regelgevingen op zulk een klein territorium en aan de verschillende diensten voor openbaar vervoer (De Lijn, TEC, STIB-MIVB) en nutsinstellingen (water, teledistributie, etc.) voor zover ze niet volledig geprivatiseerd zijn zonder aandeelhouderschap van de overheid. Maar dan nog zullen ze zich waarschijnlijk aan de nieuwe institutionele realiteit aanpassen, zoals ze dat vandaag soms ook doen. De Belgische overheid kan dan negen provinciale

⁵¹⁵ Tijdens de politiek-communautaire onderhandelingen van begin 2008 werd ze zelfs over een Franstalige “corridor” tussen Brussel en “Wallonië” gesproken: een stuk bos van het Zoniënwoud dat Franstalig zou worden en zo een “homogeen” Franstalig gebied zou creëren.

⁵¹⁶ Zie ook oplossing 2 aangaande het unitarisme; het in 2008 en opnieuw in 2009 geformuleerde voorstel van de werkgeversorganisaties VBO (federaal), VOB-UEB (Brussels gewest), Voka (Vlaams gewest) en UWE (Waals gewest) om een economische regio, genaamd “*Brussels Metropolitan Region*”, te creëren, die grosso modo overeenkomt met Brabant zonder Leuven en Diest gaat in deze richting. Deze organisaties wensen immers de economische samenwerking over de taalgrens te bevorderen.

maatschappijen voor openbaar vervoer oprichten die ze verenigt in een nationale dienst, samen met de Belgische spoorwegen⁵¹⁷.

Wat kan men hieraan nog toevoegen over de Duitstalige Belgen? Sedert W.O. I, en meer bepaald sedert het Verdrag van Versailles, kreeg België een Duitstalig deel, zich uitstrekkend langsheen de oostgrens van de provincie Luik⁵¹⁸. Het is niet de bedoeling om hier de volledige geschiedenis van Duitstalig België, thans een derde Gemeenschap, te schetsen. Wel is het goed erop te wijzen dat de dynamiek van de staatsvormingen werd/wordt uitgetekend door Nederlands- en Franstalige onderhandelaars, die zich konden en kunnen gedragen als Belgen, “Vlamingen”, “Walen”, Franstalige Brusselaars, “Vlaamse” Brusselaars en Brusselse “Vlamingen”. Men kan zich dan ook afvragen in hoeverre de vorming van een autonome Duitstalige Gemeenschap, meer nog dan waar ook in België, een wens was van de bevolking van de oostkantons zelf⁵¹⁹.

Het is onmogelijk dat deze Gemeenschap – ofschoon dit in sommige kringen gehoopt wordt – ooit een pacificerende rol kan spelen in de bipolaire nationalistische dialectiek. Waarom?

1) De gemeenschap biedt slechts onderdak aan een 70.000 tal inwoners. Dat is minder dan een Belgische grootstad, meer dan 10 X minder dan het kleinste Belgische Gewest (dat zelf al nauwelijks de tweeledige dynamiek kan doorbreken) en 50 tot 100 keer minder dan de twee overige gewesten.

2) De paar honderden vierkante kilometer die de Duitstalige Gemeenschap beslaat, zijn strategisch gezien uiteraard niet bij machte om “Waalse”, “Vlaamse” of Brusselse onafhankelijkheid af te wenden.

3) Maar zelfs indien het mogelijk zou zijn om van de Duitstalige Gemeenschap een volwaardig derde gewest te maken, zoals sommigen opperen, met een gewaarborgde vertegenwoordiging in Kamer en Senaat, dan nog dient dit idee verworpen te worden omdat ze de etnische inslag van de Belgische staatsindeling helemaal zou voltooiën. Bovendien zou

⁵¹⁷ men kan dit geheel bijvoorbeeld “Belgotrans” noemen.

⁵¹⁸ Uit het verdrag van Versailles: Art. 32 Germany recognises the full sovereignty of Belgium over the whole of the contested territory of Moresnet (called Moresnet neutre). Art. 33 Germany renounces in favour of Belgium all rights and title over the territory of Prussian Moresnet situated on the west of the road from Liege to Aix-la-Chapelle; the road will belong to Belgium where it bounds this territory. Art. 34 Germany renounces in favour of Belgium all rights and title over the territory comprising the whole of the Kreise of Eupen and of Malmedy. During the six months after the coming into force of this Treaty, registers will be opened by the Belgian authority at Eupen and Malmedy in which the inhabitants of the above territory will be entitled to record in writing a desire to see the whole or part of it remain under German sovereignty. The results of this public expression of opinion will be communicated by the Belgian Government to the League of Nations, and Belgium undertakes to accept the decision of the League.

⁵¹⁹ De Duitstalige Senator B. COLLAS verwoordde het zo:

“*Ce genre de débat [over de grondwetsherziening] entre collègues flamands et francophones est toujours très instructif pour nous, germanophones. Ce n’est toutefois pas toujours éclairant, car on ne sait pas très bien où l’on va. C’est vous qui décidez de l’avenir de ce pays.*” SEN. DOC 3/216 (voorlopig verslag) Belgische Senaat, donderdag 26.04.07, namiddagvergadering.

de tweetalige provincie Luik op die manier verbrokkelen.

In navolging van het eerder gevolgde principe krijgen de faciliteitengemeenten in de provincie Luik een tweetalig statuut Frans-Duits. Dit betekent dus dat de Duitstalige Gemeenschap afgeschaft wordt en in de tweetalige provincie Luik opgenomen wordt. De provinciale administratie in de hoofdplaats zal ook tweetalig worden waardoor de rechten van de Duitstalige Belgen worden uitgebreid. Dezelfde oplossing kan in de provincie Brabant worden doorgevoerd. Het gaat hier niet om territoriale tweetaligheid – behalve in de Luikse oostkantons en de grote stad Brussel en de faciliteitengemeenten er rond, maar om een administratieve tweetaligheid.

Natuurlijk is de oplossing van het probleem van de taalgrens geen alles-of-niets-kwestie. Men kan eventueel de huidige taalgebieden (met faciliteiten) behouden of zelfs heel België territoriaal tweetalig maken. Dit laatste kan enigszins afgezwakt worden door de creatie van “gedeterritorialiseerde taalgemeenschappen”, die actief kunnen zijn, als zij dat wensen, over heel het nationale territorium⁵²⁰. Het belangrijkste is de politieke wil om een beleid te voeren dat afstand neemt van taal als scheidingscriterium. In het institutioneel deel zullen wij hiervoor de oplossing aanreiken die ons het meest geschikt lijkt.

Het is echter van belang te onthouden dat zelfs in het unitaire franstalige België de Nederlandse dialecten niet zijn verdwenen en zich zelfs sinds de Taalunie van 1950 tot een Nederlandse standaardtaal hebben kunnen ontwikkelen. Het unitaire België heeft deze evolutie niet afgeremd of verhinderd, maar integendeel – en weliswaar onder druk van de gematigde flaminganten – aangemoedigd. Er is bijgevolg geen enkele reden om te beweren dat een nieuw en tweetalig unitair België een gevaar voor het Nederlands zou kunnen zijn. Wel integendeel: nog nooit zullen zoveel mensen actief de Nederlandse taal aanleren.

3 De bestrijding van het nationalisme

Voorts dienen de nadelen van het nationalisme in het onderwijs nog meer onderstreept te worden, ook die van het Vlaams- en Waals-nationalisme, wat vandaag niet het geval is. Men kan immers moeilijk ontkennen dat deze ideologieën de internationale reputatie van België geen goed doen – dat is hun doel – en zo alle Belgen treffen. Ze sturen aan op haat jegens de andersprekende landgenoten en beogen geen harmonieus en vreedzaam samenleven van alle Belgen in één staat. Dit is niet de richting waarin de mensheid zich moet bewegen als men vrede en eenheid als hoge waarden vooropstelt.

⁵²⁰ We zijn van oordeel dat de culturele bevoegdheden van elke taalgemeenschap best in het kader van de nationale regering en het nationaal parlement worden uitgevoerd, eventueel door middle van gescheiden ministers en afgescheiden parlementaire groepen.

Eén van de fundamentele oorzaken van de huidige politiek-communautaire problemen is de splitsing van de traditionele partijen op taalbasis waardoor het nationalisme zich diep in de Belgische politiek heeft kunnen wortelen. Dit is verwonderlijk gelet op het ontstaan van Europese, en dus per definitie meertalige politieke partijen sinds de oprichting van het Europees parlement in 1979.

De creatie van nationale partijen is dan ook een absolute noodzaak in de bestrijding van het taalnationalisme in België. Zelfs in andere meertalige federale staten als Canada en Zwitserland bestaan er nationale, en dus meertalige partijen.

Nochtans is het merkwaardig dat deze hypernationalistische activiteit zich in een staat als België voordoet. Waarom? Wie aandachtig toekijkt, stoot op een onbegrijpelijke paradox: langs de ene kant worden we overstelpt met wetgeving die de discriminatie in de samenleving moet tegengaan en de gelijkheid tussen de Belgen dient te bewerkstelligen. Zo hebben we sinds het einde van de 19de eeuw een sociale beweging, die het leven van de lagere klassen wil verbeteren (socialistische partijen, vakbonden, ziekenfondsen enz.) en daar via politieke weg ook grotendeels in geslaagd is. We hebben eveneens de emancipatie van de vrouw gekend die haar op gelijke voet met de man diende te plaatsen, wat bijna volledig gelukt is. Er zijn ook initiatieven die de werkgelegenheid bij jongeren en allochtonen moeten doen verhogen of die ouderen langer aan het werk trachten te houden. Sinds 1981 bestaat er ook een anti-racismewet en sinds 2003 een anti-discriminatiewet waarvan het toepassingsgebied recent nog sterk werd uitgebreid. Elke discriminatie op vlak van afkomst, handicap, taal, nationaliteit, godsdienst etc. is voortaan verboden. Ook de Europese Unie, die gecreëerd werd in 1957, heeft als doel de sociaal-economische verschillen tussen de lidstaten weg te werken en heeft op dat vlak spectaculaire vooruitgang geboekt, vooral in Zuid- en Oost-Europa. M.a.w. de officiële leer is die van wegwerking van verschillen, geïntegreerde samenwerking en wederzijds respect.

Op communautair en institutioneel vlak is het echter volledig het omgekeerde. Hier kunnen de verschillen tussen Franstaligen en Nederlandstaligen niet groot genoeg zijn. Hier wordt sinds 1970-1980 een politiek van taalapartheid en uiteengroeiën gepromoot. Hier moet samenwerking en wegwerking van verschillen zoveel mogelijk vermeden worden. Daartoe heeft men België ingedeeld in twee (en een half) ééntalige gebieden (met uitzondering van het Brussels gewest, een deel van Duitstalig België en enkele faciliteitengemeenten). De gewesten hebben vooral tot doel de sociaal-economische specificiteit te bevestigen en te versterken, niet de verschillen weg te werken. Dit feitelijk bipolair federalisme blijkt nu opnieuw te falen. En deze keer is het falen staatsbedreigend. Bovendien kan men zich de vraag stellen naar de verpletterende verantwoordelijkheid in Europese (en dus meertalige) context van onze vertegenwoordigers. Een ernstig institutioneel gebrek komt nu duidelijk aan de oppervlakte. Alleen durven onze politici hun kapitale vergissing nog niet toegeven. Maar is dit vol te houden? Zijn onze politici, die volharden in de boosheid van het taalracisme en het taalfederalisme, niet burgerrechtelijk, sommigen zelfs strafrechtelijk, aansprakelijk voor hun

wandaden? Hebben de Belgische burgers dan geen recht op goede en voorzichtige bestuurders, die zich als goede huisvaders gedragen?⁵²¹ Gaat het verdedigen van een separatistisch programma niet in tegen de Belgische openbare orde?⁵²²

Men kan zich overigens de vraag stellen of er geen rechtstreeks verband bestaat tussen het toenemende racisme in de samenleving, dat terecht bestreden wordt, en de hypergepolariseerde “communautaire tegenstellingen”. Enerzijds heeft de opkomst van het Vlaams Belang racisme tegenover moslims en immigranten bespreekbaar, voor sommigen zelfs “aanvaardbaar”, gemaakt. Anderzijds hebben vele politici door het bestrijden van het Vlaams Belang, door de antidiscriminatiewetgeving, door de het bestaan van de Rechten van de Mens enz. hun verborgen racistische reflexen op een andere manier geuit. Ze durven niet (openlijk) racistisch te zijn tegenover anderskleurigen of andere religies, maar compenseren dit door een racisme tegenover anderstaligen. Denken we maar aan openlijk racistische uitspraken van kaderleden van traditionele politieke partijen zoals “werken staat niet in het woordenboek van de Waal”, “de Waalse hangmateconomie”, “de Vlamingen die solidariteit met Wallonië als keien op een rugzak aanzien”, “de Waalse verslaving aan Vlaams geld”, “de Waalse (lees: slechte) mentaliteit” enz.

Wat er ook van zij, de in dit deel voorgestelde politieke maatregelen voor België maken op zich geen enkele kans indien er niet de politieke wil bestaat om een anti-nationalistische politiek te voeren. Men mag de factor taal niet onderschatten. Want hoewel het voor zich spreekt dat de sociale strijd voor de gelijkberechting van de Belgische talen vóór 1914 geen nationalistische oogmerken had, kan men moeilijk haar nevenwerkingen betwisten. Reeds vóór 1914 wilden de Vlaamsgezinde leiders immers hun taalgenoten cultureel verheffen door hen te wijzen op de grootsheid van “Vlaanderen”’s verleden, door de “Vlaamse” katholiek als bescherming tegen het goddeloze Frankrijk te benadrukken, door te wijzen op de deugden van het “Vlaamse ras”. De defensieve compartimentering, tegen de Franstalige burgerij, keerde zich vaak tegen het Zuid-Belgische landsgedeelte, waarbij sommige Franstalige organen (al dan niet door Nederlandstalige Belgen uitgegeven), politici en opiniemakers hun best deden om het Nederlands als een nutteloze taal af te schilderen. Een voorbeeld: « Pour civiliser et libéraliser la race flamande, fanatique et avachie sous le joug du clergé, il faut lui apprendre à parler le français »⁵²³.

De nevenwerking van de strijd was het ontstaan van een “Vlaams” nationalisme dat eerst Belgisch-patriottisch was en daarna, door de Duitse bezetter tijdens de eerste wereldoorlog,

⁵²¹ wij denken hier aan de buitencontractuele aansprakelijkheid op basis van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek en voor sommige zelfs aan samenzwering tegen de Belgische bestuursvorm (artikels 101 en volgende van het strafwetboek).

⁵²² In het Belgisch burgerlijk en handelsrecht verklaart men contracten voor veel minder nietig. Zo worden prostitutie bevorderende contracten afgesloten door proxeneten dikwijls nietig verklaard omdat ze strijdig zijn met de openbare orde. Nochtans kan men prostitutie ook rechtvaardigen, bijv. omdat het het aantal verkrachtingen doet afnemen.

⁵²³ *l'Ami du Peuple* (Charleroi), 1 juli 1888.

werd omgevormd tot een veelal anti-Belgische gedachtenstroom. Dat het begrip “Vlaanderen” wellicht een sociologische realiteit is en dat een deel van de Nederlandstalige Belgen zich inderdaad “Vlaming” voelen, klopt. De oorzaken van deze verbondenheid liggen zeker bij de feitelijk bipolaire staatsstructuur, die vanaf 1970 werd geïnstalleerd zonder volksraadpleging, maar ook bij de invloed van de media die gesplitst zijn op taalbasis vanaf de jaren 60 en 70. Dit aanvoelen is echter op zich geen reden om te streven naar een soevereine “Vlaamse staat”. Een staat kan vele sub- en supra-identiteiten hebben: de Hasseltse, de Limburgse, de Vlaamse en anderzijds de Europese en kosmopolitische⁵²⁴.

De kern van de zaak is dat de openbare media en onze scholen de bevolking, door middel van debatten, moeten betrekken bij de toekomst van hun land. Het is voor democraten perfect mogelijk om met rationele argumenten het dunne laagje van intellectualisme bij de nationalisten weg te vegen. Het nationalisme is een gevaarlijke ideologie, een denkstroming die nooit gewelddoos is: woordgeweld, structuurgeweld, fysiek geweld. Nationalisme kan nooit overleven zonder vijandsbeeld. De Nederlandstalige politici die actief aansturen op het verbreken van de solidariteitsbanden tussen de Belgen weten waar ze mee bezig zijn. Ze kampen dikwijls met ernstige gewetensproblemen. Dat is de reden waarom ze zo vaak zeggen dat ze “solidair” willen blijven met “Wallonië”. Dat het zal gaan om een onderhandelde, geen democratische solidariteit vertellen ze er niet bij.

Ze weten zeer goed dat de hervormingen die rechtstreeks of onrechtstreeks leiden tot een splitsing van België niet gewenst zijn, noch in het noorden, noch in het zuiden van het land. Daarom spreken ze haast nooit van splitsingen maar wel van “defederalisering”, “het nastreven van homogene bevoegdheidspakketten”, “maatwerk leveren”, “het subsidiariteitsprincipe toepassen”, “een moderne staatsvorming doorvoeren”, “communitariseren”, “stappen zetten in de regionalisering”, “het federale model uitdiepen”, “het federalisme verfijnen”, “de deelstaten responsabiliseren”, “de deelstaten slagkracht geven”, “het beleid afstemmen op de eigen noden” enz. Uiteraard kennen ze het eindpunt van al deze “hervormingen”: een cultuurhomogene natiestaat, de bestaansreden van het Vlaams Blok. Geen journalist die daarover kritische vragen stelt.

Interessant is ook om vast te stellen dat de nationalistische Belgischgezinden steeds afschilderen als een uitstervend, reactionair gezelschap dat als enige argument zou hebben dat

⁵²⁴ Vormt dit niet net de verrijking van een staat? Niemand minder dan Bert Anciaux zegde hierover:

“De kracht van België bestaat er dus lang niet meer in om te pogen te komen tot één ondeelbaar bewustzijn of publiek denken. De kracht van dit land bestaat er al lang niet meer in om op een kunstmatige wijze één cultuur te pogen uitstralen (...). Ach neen, de kracht van dit land bestaat er juist wél in om de verscheidenheid te aanzien als een enorme verrijking. België is een inter-culturele staat. Een land met vele verschillen, met vele verschillende culturen, een land op de grens van het Romaanse en het Germaanse denken, (...). Het is wellicht het moeilijkste land ter wereld, juist omdat al die verschillen op een democratische wijze worden beslecht. Maar het wordt daardoor ook wel één van de meest boeiende landen ter wereld.

Indien wij hier op kleine schaal kunnen uitdokteren hoe je een verzoening maakt tussen verscheidenheid en eenheid, hoe je een verrijking van al die verschillen maakt, hoe je op eenzelfde oppervlak verschillende culturen elkaar laat bevruchten zonder naar een grijze eenheidscultuur te gaan, tja, dan wordt het echt wel een indrukwekkend Europees en Mondiaal experiment en avontuur.”

“Vlaanderen” te klein zou zijn om onafhankelijk te worden (alsof dat laatste een argument zou zijn!). Alsof een staat “argumenten” behoeft. Een staat bestaat maar om één reden: omdat de mensen het willen. Erg is ook het historisch determinisme waarop sommigen zich beroepen: “België is gedoemd om te verdwijnen”. Waarom? Welke duistere historische krachten zijn hier aan het werk? Welke feitelijkheden rechtvaardigen de verbreking van solidariteitsbanden?

Bij de oorzaken van de politiek-communautaire problemen en meerbepaald bij het nationalisme hadden we ook aangehaald dat het opportunisme een grote rol heeft gespeeld in de opsplitsing van Belgische bevoegdheden. Dit opportunisme is echter een louter bijproduct van het nationalisme. We zijn dan ook van mening dat als het nationalisme verdwijnt het “splitsingsopportunisme” ook zal verdwijnen omdat het dan geen grond meer heeft.

De historische verantwoordelijkheid van de media in heel dit proces is ronduit verpletterend. Daar waar de geschreven pers nog ruimte laat voor “subversieve” meningen, worden voorstanders van een Belgische democratie behandeld als paria’s, zonder recht van spreken. Partijtjes als de N-VA of Spirit/VlaamsProgressieven die hooguit 2% van de Belgen vertegenwoordigen komen urenlang aan bod. Honderden malen worden we dagelijks herinnerd (tot in het weerbericht toe) dat we in “Vlaanderen” of “Wallonië” zouden leven. Journaals nemen elke aangelegenheid te baat om de verschillen tussen “Vlamingen” en “Walen” te benadrukken, nooit die tussen stad en platteland, mannen en vrouwen, provincies enz. De toestand is ernstig. In welk land ter wereld wordt een belangrijke democratische opinie gediscrimineerd? Het feit dat dit kan, houdt rechtstreeks verband met de verschilttheorie. Een volledige depolitisering van de media dringt zich dan ook op⁵²⁵.

⁵²⁵ Zie infra

III. HET UNITARISME

Uit voorgaande analyse is gebleken dat het huidige bipolaire conflictmodel een feitelijk confederalisme is, waardoor het Belgisch niveau een soort diplomatieke conferentie is geworden. De moeizame en beruchte regeringsonderhandelingen van 2007 zijn het recentste voorbeeld van wat zo'n systeem inhoudt. Nederlandstalige partijen onderhandelen afzonderlijk met Franstalige partijen en het resultaat is een diplomatiek onderhandeld compromis. In een democratie kan het natuurlijk niet dat het algemeen belang de optelsom is van de wensen van nationalistische fracties. Het is bovendien volledig in strijd met elk principe van goed bestuur dat een taalapartheidssysteem het denken in nationalistische termen legitimeert. Dat dit systeem bovendien ongelooflijk complex, duur, inefficiënt, tijdrovend en frustrerend is, is des te meer een reden om radicale en moedige veranderingen in het belang van alle Belgen door te voeren. In die zin stellen we voor van België een unitaire, maar provinciaal (en eventueel beperkt communautair) gedecentraliseerde staat te maken, met één regering en één parlement, zonder gewesten en zonder gemeenschappen. De taalwetten dienen behouden te worden en een actieve politiek van tweetaligheid moet de burgers de kennis van de tweede grote nationale landstaal bijbrengen (of van beide voor de Duitstaligen).

Dit is een simpele, goedkope en efficiënte structuur die het ingewikkelde, dure, inefficiënte en voorbijgestreefde (bipolaire) federalisme moet vervangen. In dit België zal het principe “één man of één vrouw, één stem” volledig gelden zonder pariteitsregels, samenwerkingsakkoorden, belangenconflicten of alarmbelprocedures. De sociaal-economische verschillen tussen de provincies dienen zoveel mogelijk weggewerkt te worden (zie hierboven).

Eigenlijk bestaan er in België nauwelijks “federalisten”. Ook Vlaams- en Waals-nationalisten zijn unitaristen, maar dan op het niveau van hun taalgewest of -gemeenschap. Die vaststelling is ook niet verwonderlijk aangezien het taalfederalisme niet gewild is door de meeste Belgen, maar wel door de Vlaams- en Waals-nationalisten, die er een handig middel in zagen om België te verzwakken en zelfs ten gronde te richten⁵²⁶. Het federalisme is dan ook geenszins ingevoerd om België te redden – zoals nog al te vaak beweerd wordt – maar om het te vernietigen. Als de tegenstanders van België het unitarisme bekritisieren omdat het zogezegd slecht en voorbijgestreefd is, moeten ze eerst eens uitleggen waarom ze zelf unitaristen zijn.

Een universitaire studie bij universiteitsstudenten in Luik wees uit dat de studenten België instinctief als een geheel zien en dat één student op de drie terug naar een unitaire staat wil,

⁵²⁶ Mark Deweerdt, *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, Lannoo, Tielt, 1998, p. 1115-1130: “*Federalisme is de kortste weg naar zelfstandigheid*” (in een Vlaams-nationaal weekblad gevonden citaat, 1931)

hoewel de media hiervoor helemaal geen propaganda verspreiden, integendeel zelfs.⁵²⁷

1 Eén regering en één parlement

In een unitair systeem is alle wetgeving in principe nationaal en hebben de regering en het parlement in alle domeinen in principe het laatste woord. In het nieuwe unitaire België, dat wij voorstellen, zal dat ook zo zijn.

De regering zal uit hooguit 15 ministers bestaan zonder dat hun taalaanhorigheid moet worden nagegaan. De ministers moeten wel allemaal tweetalig zijn. De regering zal de uitvoerende macht zijn voor het hele land zonder bevoegdheidsbeperking. Zij kan bijgevolg beslissingen van de lokale overheden zondermeer hervormen, waarbij de nadruk ligt op de efficiëntie en de coherentie van het beleid. Of zij effectief van deze macht zal gebruik maken, is echter weinig waarschijnlijk gelet op het feitelijk belang van het lokale bestuur⁵²⁸. Maar de mogelijkheid moet bestaan.

Het parlement blijft bestaan uit een kamer en een senaat, maar zal fel uitgedund worden tot hoogstens 100 vertegenwoordigers per kamer in totaal. Eventueel kunnen externe medewerkers hun werk verlichten.

2 Vervanging van de gewesten door de provincies: een debipolarisering van de staat

⁵²⁷ Artikel van 23 september 2009 in La Libre Belgique:

"La Belgique en pointillé"

Vincent Rocour

Trois politologues de l'ULg demandent à leurs étudiants de dessiner le fédéralisme. Ils ont convaincu les autres universités du pays de faire la même chose, en 2010. [...]

Un dessin vaut mieux qu'un long discours, avance l'adage populaire. Les chercheurs liégeois l'ont repris à leur compte. "La carte mentale permet une grande liberté aux répondants. Elle est intéressante, parce qu'elle fait appel à l'instinct. Elle est pourtant rarement utilisée en sciences politiques." [...]

La première expérience, menée en décembre 2008 à l'ULg, a fait l'objet d'un livre, qui vient de paraître. Elle a révélé des résultats parfois surprenants. Une majorité des 234 étudiants, 144 précisément, se sont contentés de tracer - plus ou moins fidèlement - les contours de la Belgique. [...]

Les cartes mentales ont été croisées ensuite avec les réponses au questionnaire. Cela affine les représentations des répondants. Les chercheurs ont, par exemple, constaté que les étudiants qui avaient dessiné la frontière linguistique se montraient en général davantage attachés à la Belgique fédérale. [...]

On s'aperçoit aussi qu'un étudiant sur trois est favorable au retour de l'Etat unitaire ou, en tout cas, à une réduction de l'autonomie des Régions. [...] Le fédéralisme comporte, dans l'esprit de beaucoup de gens, deux sens négatifs : il est perçu tantôt comme le moins mauvais système, tantôt comme l'antichambre du séparatisme, argumente Min Reuchamps. Comme fédéralisme rime avec conflit, les jeunes s'imaginent qu'avant tout était apaisé.

[...] Quant à ceux qui veulent plus de compétences aux Régions, ils sont 11 %. [...]

Min Reuchamps, Geoffrey Grandjean et Elodie Flaba, "Dessinez la Belgique. Comment de jeunes Belges francophones voient le fédéralisme", les Editions de l'Université de Liège."

⁵²⁸ In het vroegere unitaire België kwam de nationale overheid ook maar sporadisch tussen in beslissingen van lokale besturen.

De huidige drie gewesten dienen op executief vlak door negen provincies vervangen te worden, wat de hereniging van de provincie Brabant inhoudt. In andere meertalige staten zoals Canada en Zwitserland bestaat er ook een systeem op basis van provinciale / kantonale decentralisatie. Ook Oostenrijk en Zuid-Afrika hebben 9 provincies zonder gewesten of gemeenschappen. Nederland heeft 11 provincies. Dit meerpolig systeem bestaat dus in de praktijk en werkt zeer goed want al deze landen zijn welvarende landen.

Men zou dus ook een provinciaal federalisme te creëren⁵²⁹. Hoewel dit systeem nog oneindig veel efficiënter en democratischer zou zijn dan het huidige feitelijk bipolair federalisme, kan men toch opwerpen dat het ingewikkeld kan zijn omdat elke provincie eigen “wetten” zal kunnen stemmen, al dan niet in beperkte mate. Het geniet daarom niet onze eerste voorkeur, maar het kan overwogen worden.

O.i. volstaat provinciale decentralisatie binnen een unitaire staat. De provincies bestaan trouwens nog steeds en functioneren goed⁵³⁰, al hebben ze de middelen noch de mogelijkheden om hun functie optimaal te vervullen. De nationale overheid schrijft kaderwetten uit die de provincies uitvoeren. De provincies zouden van een ruime gedecentraliseerde beslissingsmacht kunnen genieten, zowel op het vlak van middelen als op fiscaal vlak. Dit is de enige manier om de vicieuze cirkel, die gecreëerd is door het zogenaamde taalfederalisme, dat in feite bipolair is bestaande uit een totaal kunstmatig “Vlaanderen” en een al even kunstmatig “Wallonië”, te doorbreken.

Voor de goede orde worden dus Vlaams-Brabant, Waals-Brabant en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest samengevoegd, wat op zich niet alleen een besparing is, maar ook een einde maakt aan de discussie over de uitbreiding van het Brussels Gewest. De taalgrenzen rondom Brussel worden weliswaar behouden, maar de hoofdstedelijke functie kan beter tot haar recht komen wanneer Brussel politiek geïntegreerd is in haar sociaal-economische “hinterland”. Volgens een recente studie van de Leuvense universiteit overstijgt de sociaal-economische rol van Brussel trouwens ruimschoots de 19 gemeenten⁵³¹.

In een overgangsfase kan men van Brabant een derde gewest maken of ‘provinciegewest’ ter vervanging van de het Brussels gewest. Zo zullen Vlaams- en Waals-Brabant geen deel meer uitmaken van respectievelijk het Vlaams en het Waals gewest. Daarna kan men de andere provincies ook een gelijkaardig statuut geven zodat het Vlaams en Waals gewest nutteloos worden en men via een omweg bij een provinciaal federalisme of later een provinciaal unitarisme terechtkomt.

De 19 Brusselse gemeenten kunnen gefusioneerd worden tot één grote stad Brussel. Dit

⁵²⁹ Dit plan bestond kortstondig tijdens de institutionele onderhandelingen tussen de politici in 1968.

⁵³⁰ Er zijn provincieraden, bestendige deputaties en gouverneurs in het Vlaams en Waals gewest. Het Brussels gewest is gede provincialiseerd, maar heeft ook een gouverneur en vice-gouverneur. De provincies staan sinds de Lambermont-staatshervorming van 2001 onder de volledige bevoegdheid van de gewesten.

⁵³¹ VANHECKE, E., KULeuven : « Brussels Gewest telt geen 19 maar 62 gemeenten », in HLN van 3.08.07.

groot Brussel zal dan nog altijd maar 1 miljoen inwoners tellen, veel minder dan Parijs of Londen. Het kan gedecentraliseerd worden op basis van 19 districten of minder.

Wat de uitoefening van de bevoegdheden van de provincies betreft, kan verwezen worden naar het artikel dat reeds in 1831 in de Grondwet opgenomen werd. Reeds in de akten van het Nationaal Congres vinden we deze belangrijke notie van decentralisatie terug. Artikel 83 van de grondwet bepaalde immers: « De provinciale en gemeentelijke instellingen worden door de wetten geregeld. Deze wetten voorzien de toepassing van volgende principes: (...) de tussenkomst van het Staatshoofd [noot: in de definitieve versie van de Grondwet vervangen door “de Koning”] of van de uitvoerende macht, om te beletten dat de provinciale of stedelijke instellingen het algemeen belang schaden »⁵³² Overigens is dat nog altijd de essentie van de provinciale decentralisatie, zoals gestipuleerd in artikel 162, 6° van de huidige Belgische Grondwet:

”De wet verzekert de toepassing van de volgende beginselen : (...)6° het optreden van de toezichhoudende overheid of van de federale wetgevende macht om te beletten dat de wet wordt geschonden of het algemeen belang geschaad.”

Concreet betekent dit dat de Belgische overheid zich het recht voorbehoudt om in provinciale materies tussen te komen – zoals de gewesten en soms nog de federale overheid vandaag -, maar dit in de praktijk nauwelijks zal doen. Merkwaardig genoeg zal dit systeem dichter bij een waarachtig federalisme liggen, dan het huidige non-federalisme. De provincialisering kan verder gaan dan de huidige provincialisering zodat het nieuwe unitaire België (met behoud van de taalwetten) geen centralistische staat zal zijn, maar integendeel een méér gedecentraliseerde entiteit dan de huidige redelijk centralistische gewesten⁵³³

In dit systeem kan trouwens ook een ruimere autonomie worden toegekend aan de gemeenten, die verder kunnen gefusioneerd worden zodat er nog hoogstens 20 per provincie overblijven⁵³⁴.

Overigens kunnen bepaalde verschillen – bijvoorbeeld in de economie – ook weggewerkt worden door een sectorialisering (bijv. volgens bedrijfstak).

Bepaalde provincies kunnen ook een tweetalig statuut krijgen. Dat wil zeggen dat hun bestuur tweetalig is zoals dat van de nationale staat zonder dat de gemeenten daarom tweetalig moeten worden. Die provincies zijn Brabant, dat tweetalig Frans-Nederlands dient te zijn, en Luik, dat tweetalig Frans-Duits zou moeten worden. Zo kunnen bijvoorbeeld

⁵³² HUYTTENS, E., *Discussions du Congrès National de Belgique*, Brussel, 1844, Deel V, p. 122.

⁵³³ Het is immers paradoxaal vast te stellen dat de defederalisering niet echt geleid hebben tot decentralisatie van bevoegdheden (het grote credo van de “splitsters”), maar wel tot nieuwe gecentraliseerde eenheden die in Brussel hun zetel hebben (met uitzondering van het Waals gewest en de Duitstalige gemeenschap). Vooral in het Waals gewest wordt er door politici over de afschaffing of een vermindering van de bevoegdheden van de provincies nagedacht.

⁵³⁴ Dat zou een totaal van 180 gemeenten geven in plaats van de 589 van vandaag ! Het voordeel van een fusie is dat er meer geld is voor gemeentelijke diensten als huisvuilophaling, brandweer en schoonmaakdiensten.

Nederlandstalige inwoners van Waterloo zich in het Nederlands aan de Brabantse administratie richten of Duitstalige inwoners van Sankt-Vith in het Duits aan de Luikse administratie.

Het valt ook op dat men door de defederalisering van België op bepaalde vlakken duidelijk achteruit is gegaan wat de efficiëntie betreft. We geven hier slechts twee voorbeelden:

- midden jaren '80 voerde de Nationale Maatschappij voor Buurtspoorwegen (NMBS) een Z-kaart in voor haar bussen in heel België die enkele jaren later, na de regionale splitsing van de busmaatschappijen, weer werd afgeschaft zodat er drie verschillende kaarten kwamen. Vooral in Brabant is dat een achteruitgang. Wat is de winst voor de burger? Geen.
- de milieuproblematiek kent uiteraard geen grenzen. Daarom is de materie ook grotendeels Europees. Toch heeft men het in België toch nodig gevonden deze bevoegdheid te splitsen terwijl België alle baat heeft bij een nationale aanpak van de problematiek.

Men kan zich ook de vraag stellen naar de definitie van een gewest. Moet dit noodzakelijkerwijze een taalgewest zijn zoals in België of kan het ook een provincie zijn zoals in Nederland? Er is geen enkele niet-racistische reden om de Belgische provincie Limburg niet het statuut van gewest te geven terwijl de eraan grenzende Nederlandse provincie Limburg dat op Europees niveau wel is. Bovendien is België nauwelijks het dubbele van haar twee grootste gewesten, het Vlaamse en het Waalse, zodat ook België zelf een gewest kan genoemd worden...

Ook het zogezegd prangende probleem van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde (BHV) zal in het nieuwe unitaire systeem een eenvoudige oplossing kennen. In tegenstelling tot wat de Vlaams-nationalisten beweren, heeft het arbitragehof nooit gezegd dat het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde moet gesplitst worden, maar wel dat er naar een oplossing dient gezocht te worden. Het probleem komt voort uit de splitsing van de provincie Brabant in 1995 en de creatie van provinciale kieskringen in 2003 waardoor BHV een anomalie is geworden. De oplossing kan liggen in een degelijke, wettelijke rechtvaardiging van het tweetalig kiesarrondissement of in de creatie van een nieuw tweetalig kiesarrondissement Brabant. In elk geval kon deze patstelling niet mogelijk zijn zonder het huidig taalfederalistisch systeem omdat anders de provincie Brabant was blijven bestaan en deze als kieskring kan gediend hebben. De splitsing van BHV is bijgevolg niet echt een oorzaak van de politiek-communautaire problemen, althans geen primaire, maar wel een gevolg ervan. Het is als vroegtijdige roest op een slechte auto of als een kankergezwell op een monster dat taalfederalisme heet. Het geval BHV kan dan ook niet los gezien worden van zijn oorzaak en dient samen met deze oorzaak opgeruimd te worden.

Uiteraard weten we dat het zeer moeilijk zal zijn bestaande organen af te schaffen. Elk orgaan probeert zichzelf immers te legitimeren door zich zo belangrijk mogelijk voor te stellen ook al is het nutteloos.

Hoe paradoxaal het ook klinkt, wordt er op federaal niveau toch af en toe opgeroepen tot samenvoeging van federale ministeries. Zo kloegen politici er in 2009 over dat de migratiepolitiek verdeeld was over twee federale ministers omdat deze versnippering van bevoegdheden de efficiëntie van de vreemdelingenpolitiek in gevaar brengt. Diezelfde politici zijn wel niet in staat, wens niet of hebben schrik om dezelfde redenering aan te houden op vlak van de bevoegdheidsversnippering tussen de federale staat en de deelstaten, tenzij om de federale staat nog meer te verzwakken.

Aangezien de omvorming van België in een nieuwe, tweetalige unitaire staat moeilijk door de constituanten zal goedgekeurd worden, lijkt het ons noodzakelijk dat deze beslissing aan de volkswil wordt overgelaten via een, liefst bindend, referendum op basis van stemplicht⁵³⁵. Het Grondwettelijk Hof zou instaan voor de interpretatie van de uitslag op basis van de door de Koning (lees: federale regering) opgestelde vraag. Desnoods dient de grondwet gewijzigd worden om dit soort van bindend referendum in te voeren.

Dit referendum moet gaan over de vraag of de voorbije staatshervormingen die sinds 1970 zijn doorgevoerd en die België van een unitaire in een federale staat hebben omgevormd door de Belgen aanvaard worden of niet. Het referendum moet bijgevolg iet gaan over het behoud van België⁵³⁶. Het is immers eerst aan de federalisten om te bewijzen dat hun systeem, waarvan ze zeiden dat het België ging redden en dat 30 jaar lang zijn waarde heeft kunnen bewijzen, dit land een goede dienst heeft bewezen of niet. Het is niet aan de unitaristen om België te verdedigen, maar aan de hervormers om de hervorming van België te verdedigen, die nooit eerder aan oordeel van het volk werd overgelaten. De bewijslast ligt dus duidelijk bij diegenen die de institutionele orde in België hebben gewijzigd.

Dit referendum dient wel door een jaarlang institutioneel debat te worden voorafgegaan. Aan dit debat dienen alle strekkingen, de unitaristische, de federalistische en eventueel ook de separatistische in gelijke mate deel te kunnen nemen. Zo niet is het referendum waardeloos en zelfs gevaarlijk omdat de bevolking misleid kan zijn door mooipraters en bedriegers.

Als voorbeeld en precedent van een geslaagd referendum kan de zeer gemediatiseerde volksraadspiegeling over de Oosterweelverbinding en de “Lange Wapperbrug” genomen worden. Deze werd op 18 oktober 2009 door de Stad Antwerpen georganiseerd⁵³⁷. Zo’n 30% van de Antwerpenaren kwamen hun stem uitbrengen waarvan ongeveer 60% tegen de nieuwe viaduct stemde. De politieke partijen kondigden aan dat ze het resultaat van de

⁵³⁵ Zoals bij de verkiezingen om te vermijden dat te weinig mensen komen stemmen en het resultaat daarom als ondemocratisch zou kunnen bestemd worden.

⁵³⁶ Er is geen reden waarom de unitaristen zich defensief zouden moeten opstellen omdat er nog nooit een referendum is geweest over die ingrijpende institutionele hervormingen.

⁵³⁷ Zeer terecht vroeg de Antwerpse burgemeester Patrick Janssens (SP.a) zich af of er wel een “maatschappelijk draagvlak” voor die brug bestond. Vreemd genoeg heeft de participatie zich dat nooit afgevraagd m.b.t. het taalfederalisme.

volksraadpleging zouden respecteren, hoewel de wet hen hier niet toe verplicht⁵³⁸.

Sinds 1995 bestaat inderdaad de mogelijkheid om op gemeentelijk en provinciaal niveau referenda over lokale materies te organiseren. Verschillende Belgische gemeenten hebben reeds van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Zo werden er referenda georganiseerd over de heraanleg van pleinen, de aanleg van een parking of de bouw van een winkelcentrum. Voor zover we weten, werd de mening van de burger ook steeds gerespecteerd, ook al is dit geen wettelijke verplichting.

Vreemd genoeg worden er op gewestelijk en federaal vlak geen referenda over gewestelijke of nationale materies georganiseerd terwijl dat in een andere meertalige federale staat als Zwitserland regelmatig het geval is (referenda heten daar “votations”). Even was er sprake van een referendum over het ondertussen afgevoerde ontwerp van Europese grondwet in 2005, maar dat idee werd al gauw verlaten. Zo krijgt men de indruk dat de Belgen alleen mogen meespreken over eerder banale zaken zoals bruggen, pleinen en parkings, maar niet over essentiële zaken zoals onze staatsstructuur. Dat is paradoxaal.

Het valt ook op dat in het kader van het referendum over de Lange Wapper het ja- en het nee-kamp evenveel media-aandacht kregen. Dat is interessant en bovendien heel logisch. Dat heet immers democratie. In het kader van een referendum over de voorbije en toekomstige staatshervormingen te organiseren, zouden de twee grote kampen, nl. die van de Belgische unitaristen enerzijds en die van de (con)federalisten anderzijds evenveel media-aandacht moeten krijgen. Zo niet is het resultaat van zulk een referendum nietig.

Wij verkiezen deze directe oplossing van een referendum boven de trage onderhandelingen en stapsgewijze staatshervormingen in de richting van een homogener en uiteindelijk unitair België. Hier zijn twee goede redenen voor. Ten eerste is het taalfederalisme zelf, zoals eerder aangehaald, nooit aan een volksbevraging onderworpen en ten tweede houden de meeste Belgen niet van ellenlange en dikwijls doelloze politiek-communautaire besprekingen. We kunnen hen geen ongelijk geven. Het is nochtans duidelijk dat er in België geen serieuze politiek kan gevoerd worden zonder dat die problemen worden opgelost. Zij die stellen dat men de zaken maar moet laten zoals ze zijn, dwalen. Een grote staatshervorming is absoluut noodzakelijk, maar dan wel één die alle vorige afschaft en het unitaire België herstelt.

Als deze noodzakelijke hervormingen niet via democratische weg kunnen doorgevoerd worden en de participatie en de nationalistische weigeren zich aan de mening van de meerderheid van de Belgen aan te passen, menen wij dat het gebruik van geweld kan gerechtvaardigd zijn met als enig doel de democratie te doen zegevieren, ook al hopen wij dat het nooit zo ver hoeft te komen. Dit zou dan de tweede Belgische revolutie zijn na 1830 of de derde als men de verzetbeweging van de Tweede Wereldoorlog tegen de Duitse bezetter erbij rekent⁵³⁹.

⁵³⁸ Het is uiteindelijk de regering van het Vlaams gewest die over dit infrastructuurproject een beslissing dient te nemen.

⁵³⁹ Ook de hedendaagse Belgische politiek keurt geweld goed om de democratie te herstellen: bijv. door de Belgische militaire interventies in Congo in de jaren '60 en '70; de Belgische militaire interventie in Somalië en

3 Welke bevoegdheden voor de provincies?

Het principe waarbij men deze deconfictualisering van het Belgisch politieke kluwen kan doorvoeren is vrij simpel: de bevoegdheden die vandaag exclusief federaal zijn, blijven dat, de bevoegdheden die op gewestelijk vlak liggen worden enerzijds wat het wetgevend deel betreft overgeheveld naar het nationale niveau en anderzijds wat het uitvoerend gedeelte betreft gedecentraliseerd naar de provincies toe. De wetgeving wordt dus opnieuw nationaal, de uitvoering ervan provinciaal. Vooral in technische domeinen zoals ruimtelijke ordening en milieu is dat wenselijk.

Zodoende kan de grondwet bijvoorbeeld volgende bevoegdheden als exclusief nationaal vastleggen:

- Telecommunicatie
- Politie en justitie
- Macro-economie
- De Gemeente- en provinciewet
- Wetenschapsbeleid
- Buitenlands Beleid
- Ontwikkelingssamenwerking
- Sociale Zekerheid
- Defensie
- Verdragsrecht
- Kernenergie
- De huidige Gemeenschapsbevoegdheden (voor uitzonderingen: zie paragraaf 4).

Voorts dient de Grondwet een lijst te bevatten waarbij het nationale niveau alleen de wetgeving uitvaardigt en de uitvoering ervan overlaat aan de provincies. Het kan gaan om de volgende materies:

- Landbouw, zeevisserij, natuur- en waterbeleid en milieu
- Ruimtelijke ordening
- Energiebeleid

Rwanda in 1994 en de Belgische militaire operatie in Afghanistan in 2007-2009

- Openbare werken
- Vervoer en verkeer
- Streekgebonden economie
- Tewerkstelling, arbeidsmarkt en middenstand
- Huisvesting
- Fiscaliteit

4 Bedenkingen bij de provincies

1) De provincies hebben, in tegenstelling tot wat velen beweren, nooit slecht gewerkt. De provincies zijn in de Belgische geschiedenis nooit een probleem geweest. Zij hebben de taal van Noord-België niet wensen te veranderen, maar hebben integendeel veel vrijheid aan de gemeenten toegestaan. Er valt de provincies dan ook niets te verwijten.

2) De provincies zijn nog steeds een sociologische realiteit. Een Limburger voelt meer band met zijn provincie dan met het Vlaams Gewest en een Henegouwenaar beschouwt zich als verschillend van een Luikenaar of een Luxemburger⁵⁴⁰. Brabanders voelen zich sociaal-economisch meer aangetrokken door Brussel dan door Antwerpen, Gent, Luik of Brussel.

3) Niet-taalgebonden materies splitsen op taalbasis is paradoxaal en absurd, daar al deze materies (bijv: milieu) niet eens iets met taal te maken hebben. Provinciale decentralisatie biedt een eenvoudige en werkbare oplossing voor een bestaand probleem.

4) De provincies zijn een historische realiteit. De gewesten zijn bewuste politieke neocreations van de jaren 80 van de 20ste eeuw, niet in het minst door de volgens taal gesplitste media. Zij kwamen niet tot stand na een deels toevallig proces, zoals de vereniging van de vorstendommen onder de Bourgondiërs. Hun vorming was evenmin een uiting van de volkswil of van een revolutie (België, 1830). Zij zijn een puur politieke creatie, door een minderheid aan een meerderheid opgedrongen en daarom bijzonder ondemocratisch. Het beste bewijs daarvan is dat

⁵⁴⁰ Over de verschillen tussen de provincies wordt door de regionalisten nooit gesproken. Nochtans bestaan ze zoals bijvoorbeeld bleek uit een onderzoek van de Limburgse senator Jan Remans (Het Belang van Limburg, 25-26 augustus 2001, p.3) die tot de bevinding kwam dat de rolstoeluitgaven van het RIZIV in Limburg merkkelijk hoger lagen dan die in de rest van het Vlaams Gewest en waarbij de senator zelfs moest constateren dat het Waals Gewest – waar er minder rolstoeluitgaven zijn dan in Limburg – geld bijdraagt aan de financiering van de Vlaamse rolstoelen, een omgekeerde transfer dus; **volgens een enquête uitgevoerd in het Waals Gewest en verschenen in *La Libre Belgique* van 13.12.2005 blijkt dat 74 % van de ondervraagde Waalse burgers fier is op hun provincies.**

de officiële omvorming van België van een unitaire naar een federale staat in 1994 niet tot spontane uitbarstingen van vreugde bij het volk heeft geleid. Integendeel, in april 1993 werd er in Brussel nog massaal betoogd tegen het federalisme.

Hoewel de grenzen van de huidige provincies geschapen werden onder het Frans bewind (1795) onder de naam "departementen", gaan hun algemene afbakeningen terug op de oude vorstendommen (Vlaanderen, Brabant, Henegouwen, Loon, Luik...). De provinciale indeling vond zo'n duizend jaar geleden haar oorsprong. Het spreekt vanzelf dat een zo lange geschiedenis in het collectief geheugen van de bevolking is doorgedrongen.

5) Andere (federale) staten werken nooit met tweeledigheid; en met reden, alle tweeledige (con)federaties vielen vroeg of laat uiteen, denken we maar aan Oostenrijk-Hongarije of, recenter, Servië en Montenegro. Tweeledigheid garandeert per definitie instabiliteit. Tweeledigheid die bovendien op een "etnisch" criterium berust (c.q. de taal) polariseert de geesten nog meer. De multipolarisering en de zgn. criss-crossing of conflicts bieden soelaas⁵⁴¹.

6) Al onze buurlanden kennen een meerledige staatsordening, ook het drietalige en unitaire Luxemburg⁵⁴². Het is bijgevolg niet waar dat de staten onder invloed van de theorie van het Europa van de regio's zouden "verdampen". Dit wordt nog het beste – mutatis mutandis – bewezen door het feit dat secessionisten zelf streven naar een soevereine staat.

7) Dat in België binnen de provincies tweetalige gebieden bestaan is niet ongewoon. In andere federale landen (Zwitserland, Canada...) zijn er trouwens ook meertalige deelentiteiten. Bovendien zijn de twee absurde eisen van nationalistes hiermee in één klap opgelost. De kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde houdt op met als kieskring te bestaan en wordt door Brabant of een nationale kieskring vervangen. Brussel hoeft niet uit te breiden, want de Brabantse provincieraad kan instaan voor problemen die de grens van de 19 gemeenten, die sociaal-economisch inderdaad verschuift, overschrijden.

8) Voor Brabant zijn de voordelen aanzienlijk, denken we maar aan het huidige systeem waarin we op het grondgebied van de oude provincie Brabant liefst drie vervoersmaatschappijen hebben. Overigens kan de creatie van een derde

⁵⁴¹ A. ALEN, *Le fédéralisme, approche politique, économique et juridique*, De Boeck Université, 1995, p. 161. De auteur citeert de Coudenberggroep, een federalistische denktank die begin jaren '90 actief was : « *Ceci n'empêche pas le GROUPE COUDENBERG, grand défenseur de l'unité belge, de prôner un fédéralisme exclusivement fondé sur des entités territoriales et conduisant donc à la disparition des communautés. A cette fin, il propose la transformation du système actuel en un système à quatre régions : la Flandre, la Wallonie, Bruxelles et Eupen-St Vith. A l'appui de cette proposition, le Groupe avance que tous les Etats fédéraux, même pluriculturels, sont constitués d'entités territoriales, sans que ceci fasse obstacle à la protection de l'appartenance culturelle ou religieuse. L'opposé, seul le fédéralisme belge se fonde sur des communautés institutionnalisées, alors que tous les exemples historiques de celles-ci, qu'elles soient ethniques, linguistiques ou religieuses, ont échoué.* » De auteur citeert als voorbeelden van deze federalistische mislukkingen : Zuid-Afrika (apartheid), Cyprus (oorlog tussen Griekse en Turkse gemeenschap in 1960-63 en de christen- en moslimgemeenschap in Libanon).

⁵⁴² Deze staat wordt trouwens officieel in het Frans bestuurd, hoewel de bevolking er Luxemburgs spreekt. Deze situatie is te vergelijken met het België van de 19e eeuw waar het Frans de officiële taal was in een zee van lokale dialecten.

Brabants gewest, dat op provinciaal niveau bestuurlijk tweetalig is, een goede overgangoplossing zijn voor het probleem van Brussel-Halle-Vilvoorde, de facilitatengemeenten en de uitbreiding van Brussel. Brabant wordt dan één kieskring, de facilitatengemeenten moeten niet worden uitgebreid en Brussel evenmin. Later kan het gewest dan een bestuurlijk tweetalige provincie worden in het unitaire België.

9) De provincies zijn (ongeveer) allemaal even groot en hun inwonersaantallen overschrijden nergens de 2.000.000. Ze zijn bijgevolg rationele eenheden van bestuur.

10) De provincies (en gemeenten) beantwoorden ook aan een historisch gegroeide basisdemocratie. De provincieraad stemt provinciale "decreten", de Bestendige Deputaties en de gouverneur voeren ze uit. In de praktijk wordt de politiek dus veel dichter bij de burger gevoerd. Spreken regionalisten, autonomisten en separatisten niet steeds over een bestuur dat "dichter bij de mensen" moet liggen. Wat ligt het dichtst bij de mensen: Oost-Vlaanderen of het Vlaams Gewest? Het Waals Gewest of Henegouwen?

11) In tegenstelling tot "Vlaanderen/Wallonië" zijn de provincies neutrale entiteiten; het toebehoren aan deze of gene provincie duidt niet op een (vermeend) etnisch verschil.

12) De provincies passen in het Benelux-perspectief. In Nederland decentraliseert men al decennia op basis van deze entiteiten en dat systeem werkt zeer goed.

13) Provinciale autonomie, gekoppeld aan de nodige fiscale armslag, creëert een gezonde, onderlinge rivaliteit tussen de provincies. Indien men dit bij de huidige Gewesten of Gemeenschappen doet, loopt deze rivaliteit uit tot een ongecontroleerde, meestal bipolaire en soms zelfs taalracistische concurrentie, waarbij deelstaten de federatie of een andere deelstaat voor de rechter kunnen dagen (nachtvluchten).

14) De Staat kan veel gerichter problemen aanpakken: provincies die – globaal gezien – armer zijn, zoals Henegouwen kunnen beschikken over meer financiële steun. Het geld waarover de Bestendige Deputatie dan beschikt, kan gebruikt worden voor investeringen in de lokale autonomie. Men kan toch niet loochenen dat de rijkste provincie van het Waals Gewest – Waals-Brabant – economisch méér aanleunt bij Vlaams-Brabant dan bij Henegouwen?

15) De provincies hebben een welomschreven grondgebied, in tegenstelling tot de Gewesten en de Gemeenschappen, waarvan het grondgebied nog steeds ter discussie staat (bijv: uitbreiding Brussel).

16) Een omschakeling naar een provinciaal systeem, kadert in de lijn van zeer recente hervormingen, zoals de provinciale kieskringen. Ook de hervorming van de Senaat zou dan in die richting kunnen gebeuren: een gedeelte wordt gekozen in een nationale kieskring en een gedeelte aangeduid / gecoöpteerd door de provincies.

Ook de Bijzondere Wet op de hervorming van de instellingen (BWHI) kan men zeer gemakkelijk aanpassen aan de provinciale entiteiten.

17) Een systeem met provinciale autonomie sluit niet het voortbestaan uit van de taalgrens, de taalwetten en zelfs de drie gemeenschappen. De provincies Brabant en Luik zullen weliswaar tweetalig bestuurd worden (respectievelijk in het Frans en Nederlands en in het Frans en Duits), maar de niet tweetalige gemeenten blijven ééntalig. Er is dus géén terugkeer naar het België van 1831, maar wel een synthese van de goede elementen van de hervormingen sedert 1963 en een wegwerking van de negatieve. De Gemeenschappen, vertegenwoordigd in de nationale regering en in de Senaat, zouden zich bezig met hun kerntaken kunnen bezighouden, terwijl de provincies het centralisme van de overheid afvlakken. Zoals gezegd is voor ons het behoud van de taalgemeenschappen optioneel.

18) Het gaat niet om een volledig nieuw systeem: Van 1830 tot 1993 (de jure) was België louter in provincies ingedeeld. Ook vandaag nog staan de provincies als administratieve indelingen in de Grondwet. In tegenstelling tot wat nationalisten graag beweren, was het unitaire België trouwens heel wat méér gedecentraliseerd dan men vandaag denkt en werkte de decentralisatie toen zeer goed.

19) De afschaffing van de Gewesten en de Gemeenschappen is tevens een enorme kostenbesparing⁵⁴³. Geld dat nu geblokkeerd wordt bij de deelstaten (financieringswet), kan vrijgemaakt worden voor belangrijke dingen, zoals justitie. De tijd die nu in nutteloze, door het systeem gegenereerde communautaire conflicten wordt gestoken, kan tevens beter besteed worden. De afschaffing van het federalisme en de herwaardering van de provincies belet echter geenszins dat ook op provinciaal vlak meer kan bespaard worden. Zo kan het aantal provincieraadsleden tot maximaal 50 worden teruggebracht terwijl dat vandaag 84 is in provincies met meer dan 1 miljoen inwoners.

20) De indeling van België in provincies garandeert de eenheid van het land, zonder afbreuk te doen aan de gerechtvaardigde eisen voor een regionaal verschillend (maar NIET opgedeeld) beleid en de koppeling van deze politiek aan het respect voor artikel 10 van de Grondwet (gelijkheidsbeginsel), dat nu ondergraven is door de gewest/gemeenschapsvorming, door samenwerkingsakkoorden, door het ontbreken van een normenhiërarchie enz. Wanneer de nationale overheid kaderwetten uitschrijft en deze laat uitvoeren – met een ruime interpreteringsmarge – door de provincies, valt dit basisprobleem in de Belgische politiek meteen weg.

5 Wat met de gemeenschappen?

De Belgische gemeenschappen zijn vandaag bevoegd voor bepaalde persoonsgebonden aangelegenheden. Een nieuw model van provinciale decentralisatie voor België houdt een

⁵⁴³ Het federalisme kost de Belgen ongeveer 10 miljard euro per jaar (directe en indirecte kosten) (infra)

aantal opties open voor de Gemeenschappen. Welk model men ook kiest, het moge duidelijk zijn dat volgende bevoegdheden, die niets met taal en cultuur te maken hebben, naar het nationale niveau overgeheveld dienen te worden (al dan niet met provinciale decentralisatie):

- De schone kunsten, tenzij het gaat om louter taalgebonden materies zoals poëzie of literatuur
- Het cultureel patrimonium, de musea, wetenschappelijk-culturele instellingen
- Bibliotheken en discotheken
- Het jeugdbeleid
- De permanente opvoeding en culturele animatie
- Lichamelijke opvoeding, sport en het openluchtlevens
- Vrijtijdsbesteding en toerisme
- De artistieke vorming, behoudens waar het gaat om taal
- De beroepsomscholing en –bijscholing
- Alles waarvoor de Gemeenschappen vandaag bevoegd zijn in de domeinen van het gezondheidsbeleid, de bijstand aan personen, het beleid inzake vluchtelingen, het mindervaliden-, jeugd- en bejaardenbeleid, de jeugdbescherming, de sociale hulpverlening aan gedetineerden.

Buiten de typisch unitaristische argumentatie tegen taalgemeenschappen⁵⁴⁴ is er ook een ander, meer filosofisch argument om ze af te schaffen. België is immers sinds 1831 een vrij land waar het gebruik van de talen in privé-zaken vrij is en waar er een strikte scheiding is tussen Kerk en Staat. Als de staat aparte gebieden en organisaties opricht voor bepaalde bevolkingsgroepen verliest ze eigenlijk haar onpartijdig karakter. Dit probleem heeft zich reeds gesteld met de Kerk, die de scholen en universiteiten inrichtte. In de 19de eeuw en in de jaren 50 van de 20ste eeuw heeft er zelfs een schoolstrijd gewoed tussen de staat en de Kerk omtrent de katholieke scholen. Men is tot een compromis gekomen, dat beide partijen de vrijheid gaf om onderwijs in te richten, maar de katholieke scholen zijn wel privé-scholen gebleven, hoewel ze aan bepaalde overheidsregels moeten voldoen en subsidies krijgen. M.a.w., de overheid heeft de inrichting van katholieke scholen niet overgenomen, maar belet ze niet en steunt ze financieel. Zo ook zou het moeten gaan met de gemeenschappen. De Belgische staat of grondwetgever moet ze niet inrichten, dus niet inschrijven in de grondwet, maar moet toelaten dat privé-organisaties de belangen van taalgroep behartigen en deze eventueel geldelijke steun geven op voorwaarde dat hun activiteiten niet indruisen tegen de Belgische openbare orde en niet politiek van aard zijn. De taalgemeenschappen in België zijn dus m.a.w. belangengroepen, die geen openbaar gezag mogen uitoefenen, net zoals de Kerk in

⁵⁴⁴ zie hierboven de nadelen van het federalisme

België dat niet mag doen⁵⁴⁵. Niemand is immers verplicht van een belangengroep deel uit te maken als hij of zij dat niet wenst net zo min als men verplicht is zijn/haar hele leven burger te zijn van dezelfde staat of er te wonen. Het is dan ook fundamenteel verkeerd geweest van de Belgische staat om macht – en a fortiori zo veel macht – aan de minoritaire nationalistische belangengroepen te verlenen en zij dient zich die macht opnieuw toe te eigenen.

Voor wat de Duitstalige Belgen betreft, komt men tot potsierlijke situaties. Hoewel er nooit een Duits-nationalistische beweging in de Oostkantons heeft bestaan⁵⁴⁶ en er maar 70.000 Duitstaligen in België wonen, heeft men de Duitstalige Belgen in 1983 toch een eigen gemeenschap opgedrongen⁵⁴⁷ onder het mom van de “gelijkheid”⁵⁴⁸. Dit is een gevaarlijk precedent omdat binnenkort ook de – meer talrijke – Marokkaanse of Turkse gemeenschap ook een eigen taalgemeenschap met bevoegdheden en middelen zouden kunnen opeisen. België zou zo kunnen imploderen door de macht van een hoop overbodige instellingen.

Wij verkiezen dan ook de oplossing van de afschaffing van de gemeenschappen en hun vrijblijvende vervanging door private belangengroepen zonder reële macht of hun ‘deterritorialisering’ en hun totale integratie in de nationale regering en het nationale parlement. Ze zullen dan ook geen rechtspersoonlijkheid meer hebben. De drie “taalgemeenschapsministers” (één Nederlandstalige, één Franstalige en één Duitstalige) zijn dan louter bevoegd voor “hun” cultuur in de engste zin van het woord over het hele Belgische grondgebied (“de luister van de taal”) en zijn leden van de nationale regering onder leiding van de eerste minister.

In dit model van communautaire decentralisatie worden de cultuurministers door hun respectievelijke taalsectie in de Senaat gecontroleerd.⁵⁴⁹

De eerste minister dient ervoor te zorgen dat de drie aparte ministers waar nodig samenwerken om te komen tot een coherent Belgisch beleid.

De volgende bevoegdheden kunnen door deze aparte nationale ministers worden uitgeoefend:

1) Onderwijs, waarbij de nationale staat het recht heeft om overal in België tweetalige lessenspakketten, scholen e.d.m. op te leggen; de uitvoering van de nationale onderwijswetten (waaronder de inspectie) moet echter aan de provincies overgelaten worden;

⁵⁴⁵ Dit brengt ons terug tot de definitie van het nationalisme dat een strekking is van een bevolkingsgroep, of beter van een belangengroep binnen een bevolkingsgroep gericht tegen een andere bevolkingsgroep, maar ook tegen een deel van de eigen bevolkingsgroep al was het maar omdat bepaalde leden van de “eigen” bevolkingsgroep ideeën en een taalaanhorigheid worden opgedrongen waaraan zij geen boodschap hebben.

⁵⁴⁶ laat staan dat er een volksraadpleging werd georganiseerd

⁵⁴⁷ Wet van 31 december 1983 tot hervorming van de instellingen voor de Duitstalige gemeenschap

⁵⁴⁸ hoewel deze in een vergaand federaal systeem zoals het Belgische totaal zoek is.

⁵⁴⁹ Voor de Duitstaligen zou er dan een minimale senatoriële vertegenwoordiging zijn (bijvoorbeeld 3 senatoren).

2) Media, waarbij drie nationale zenders autonoom zijn, maar waarbij tegelijk de nationale staat meertalige programma's mag uitzenden en zelf het recht heeft om een nationaal ministerie van media op te richten (concurrerende bevoegdheid);

3) De bevordering van de aan de rechtstreeks aan de taal verbonden cultuur (literatuur, theater, film,...).

6 De (hervormingen van de) instellingen

De Monarchie

De constitutionele monarchie is zo oud als de Belgische staat zelf. Het is de staatsvorm die door het Nationaal Congres werd verkozen. Het past niet om België te verdedigen met dynastieke argumenten, want dan zou de monarchie het cement zijn van België, zoals de republikeinen beweren. Anderzijds is het ook foutief te beweren dat België geen presidentieel regime zou kunnen verdragen, zagezegd omwille van de taalrol. De "macht" van de Koning, nochtans door de Grondwet gewaarborgd, is sedert 1945 langzaam afgenomen en sedert 1980 in sneltempo. Twee ontwikkelingen lagen hiervan aan de basis. Allereerst de toenemende macht van de E.E.G., later de E.U. die de soevereiniteit van de nationale staten, en dus ook van (het hoofd van) hun uitvoerende macht deed afnemen. Ten tweede, en dit is specifiek voor België, het gestaag "(de)federaliseringsproces", waardoor zich binnen België een aantal "republikeinse" regimes ontwikkelden (de Koning bekrachtigt geen decreten en ordonnanties en benoemt geen gemeenschaps- of gewestministers). Het zal voor sommigen een paradox lijken, maar we kunnen met zekerheid stellen dat, gezien het fundamenteel ondemocratisch karakter van het Belgisch federalisme, het verlies aan Koninklijke macht recht evenredig is met de aftakeling van de (federale) democratie.

De Koning van België was in 1831 eigenlijk de koning der Belgen omdat hij op een – voor die tijd - democratische wijze door het Nationaal Congres werd verkozen om boven de politici te staan. Het is dus totaal onjuist te beweren dat België het product zou zijn van een dynastieke en niet van een (proto-)democratische logica aangezien in dit land het volk zelf zijn koning heeft gekozen en niet andersom, zoals dat het geval was tijdens het Ancien Régime. Wellicht past het hier om even stil te staan bij de monarchie als staatsvorm en de vele onwaarheden die met betrekking tot dit feit tot vandaag hardnekkig doorleven.

Separatisten zullen ongetwijfeld vandaag verkondigen dat monarchie antidemocratisch is. Ze vergeten daarbij natuurlijk het volledig ondemocratisch karakter waarmee de Belgische staat de voorbije 40 jaar is uitgedoed ten voordele van de gewesten en van de gemeenschappen. Nooit werd de bevolking geraadpleegd. Stellen dat het koningschap ondemocratisch is, is bovendien erg simplistisch. Tegenover "ondemocratische" monarchiën zet men maar al te graag de "democratische" republikeinse staatsvorm. Wat men er niet bijzegt is dat heel wat republieken totalitaire staten zijn of waren: De Sovjet-unie en het Oostblok in het verleden,

Noord-Korea, Iran, Syrië, China, de meeste Afrikaanse landen, Wit-Rusland enz. vandaag. De republikeinse staatsvorm op zich biedt dus geen garantie op democratie (integendeel). Bovendien zijn er ook binnen de democratische republieken schakeringen: die met een president met veel macht (VSA, Frankrijk), of die met een president zonder feitelijke macht (Italië). Of een tussensysteem (Zwitserland). Ook binnen de monarchieën zijn verschillende vormen denkbaar: de absolute monarchie, waar de vorst alles te zeggen heeft (Saoedi-Arabië). De ceremoniële monarchie (Zweden) of de grondwettelijke monarchie (België). In deze laatste vorm heeft de Koning invloed - maar geen feitelijke macht. Immers, hij kan geen handeling stellen zonder ministeriële verantwoordelijkheid. De tweedeling ondemocratische monarchie versus democratische republiek is dus simplistisch en foutief.

Anderen noemen de monarchie verouderd. Zij vergeten dat de parlementen ook uit de Middeleeuwen stammen. Bovendien is de huidige monarchie, zoals we die in België kennen net een breuk met de monarchieën van de Middeleeuwen. De Belgische Koning is immers maar Koning bij gratie van het volk (van de Grondwet), en "heerst" niet bij de Gratie Gods of bij gratie van de Rede, zoals de (despotische) vorsten uit het verleden. De constitutionele monarchen van nu op één lijn stellen met Lodewijk XIV is even absurd als het marktsocialisme marxistisch te noemen.

Een ander argument van republikeinen is dat de Koning niet verkozen is en dus geen recht heeft op politieke inspraak. Maar rechters en bedrijfsleiders zijn ook niet verkozen en hebben enorm veel macht, méér dan koningen en prinses. Is verkozen zijn trouwens een garantie op een beter bestuur? In dat geval volstaat het van één keer verkiezingen te houden en de politici dan maar voor eeuwig te laten aanblijven. Ze zijn dan immers "verkozen". Het is niet omdat men verkozen is dat men bekwaam is, net zoals erfelijkheid niet in se duidt op onbekwaamheid. De Belgische koningen zijn trouwens steeds zeer geliefd geweest en alle ernstige peilingen tonen aan dat er bij de Belgen geen wil is om een republikeinse staatsvorm in te voeren. Ook dat is democratie !

Hierna sommen we een taal pro-royalistische argumenten op.

Koningen doen een schat aan ervaring op, zien regeringen en politici komen en gaan en bevinden zich dus buiten het "alledaagse" politieke veld. Ze zijn veel minder gepolitiseerd en afhankelijk dan politici.

Constitutionele monarchieën zijn vandaag vreedzaam en welvarend (Benelux, Scandinavië, Verenigd Koninkrijk...).

De Koning (en de dynastie) symboliseert de (eenheid en lotsverbondenheid van de) staat, een president slechts een deel van de staat. Als er in een republiek geen opkomstplicht is, kan men zich inbeelden dat 55% van de mensen gaat kiezen. Kandidaat (a) kan dus verkozen worden

met 30% van de stemmen. Zodus vertegenwoordigt deze maar 1/3de van de natie.

In onzekere tijden is het goed iemand te hebben die niet gebonden is aan korte en veranderlijke, partijpolitieke belangen, maar die is opgeleid om het algemeen belang te dienen.

Een koning kost niet meer dan een president. Laten we maar denken aan de presidentiële verkiezingen, het paleis van de president en het pensioen van ex-presidenten. Bovendien is de Belgische monarchie goedkoop, terwijl de politieke partijen méér dan 50 miljoen euro per jaar aan staatssubsidies opstrijken en het federalisme zo'n 10 miljard euro per jaar kost.

De overgang van monarchie naar republiek draait vaak uit op een catastrofe: in de plaats van het Duits Keizerrijk kwam eerst de onstabiele Weimar-republiek (1918-1933), dan Hitler, daarna (voor Oost-Duitsland) de Sovjets. De val van de Spaanse monarchie (1939) bracht Franco aan de macht. In Iran werd een vrij liberale en Westerse "absolute" monarchie vervangen voor de terreur van moslimextremisten (1979). Frankrijk had bijna een eeuw nodig om zich te herstellen van de val van de monarchie (1789-1870). Sedert Italië een republiek is (1946), stellen velen zich vragen bij de excessieve en corrupte macht van de eerste ministers (bijv: Berlusconi). De val van de Oost-Europese monarchieën (Bulgarije, Roemenië) plaveide de weg voor de Sovjetoverheersing. Anderzijds was de terugkeer van de monarchie voor Spanje (1975) en Cambodja (1993) meteen ook de revival van de democratie.

In de Middeleeuwen regeerde de Koning bij de Gratie Gods. Deze overlevering stamde reeds uit de Oudheid, werd door de Christelijke, Romeinse Keizers voortgezet en duurde zo voort tot en met het absolutisme van de laat-18de eeuw. In letterlijke zin betekende regeren "bij de Gratie Gods" (en later door de Rede zoals in de Verlichte despotismen) dat alle machten van bovenaf toegekend werden en dat de Soeverein derhalve aan niemand dan aan de Schepper verantwoording moest afleggen. Deze formule die in louter terminologische zin nog bestaat in het Verenigd Koninkrijk, in het Koninkrijk der Nederlanden, in Denemarken en in Liechtenstein is evenwel geëvolueerd naar een stylistische figuur. In die zin onderstreept ze niet het principe *voluntas regis suprema lex*, dat van hogerhand bekrachtigd werd, maar wel de taak van de Koning – of de Kroon – die als mystieke schakel fungeert tussen het tastbare en het ontastbare. Kortom, het bekrachtigt desgevallend slechts het hoge en unieke belang van zijn functie.

Zeggen dat de constitutionele Monarchie een relik uit de Middeleeuwen is, getuigt van bijzonder kwade trouw. De Grondwettelijke Monarchie is net een breuk met het feodalisme en, a fortiori, met koningen die louter bij de wil van God/Rede regeerden. Immers, in een constitutionele Monarchie heeft de Koning geen machten, behoudens zij die hem door de Grondwet zijn toegekend en wordt pas Koning na trouw gezworen te hebben aan de

Grondwet⁵⁵⁰. We spreken bijvoorbeeld over “Koning der Belgen”, niet over “Koning van België”. De Koning wordt Koning door een contract met de hele Natie (art. 91 Belg. GW), in casu met de verenigde Kamers. Hij kan nooit Koning worden door middel van goedkeuring door een kaste van edelen, heren, prinsen, omdat hij macht van hogerhand “opeist” of meent “door de rede” gedreven te worden... in tegenstelling tot vele politici die nota bene de emanatie van hun respectievelijke partijbureaus of dynastieën zijn⁵⁵¹.

In dat opzicht is de constitutionele Monarchie veel meer aan de democratie onderworpen. In Nederland wordt het toekennen van ridderorden bij de Wet geregeld⁵⁵². In België is het aan de Koning verboden aan de adel voorrechten toe te kennen⁵⁵³. Bovendien is het niet omdat iets van oorsprong oud is dat het “voorbijgestreefd” is. We hadden het al over de inhoudelijke evolutie van het koningsschap. Maar daar moet nog aan toegevoegd worden dat de republieken even oud zijn als de monarchieën als staatsbestel (denken we aan de Griekse stadstaten, de Romeinse republiek...). Het argument “voorbijgestreefd” pleit dus ook tegen... de republiek zelf. En wat dan te zeggen van andere instellingen die uit de Romeinse tijd of de Middeleeuwen dateren, zoals het Parlement of de Senaat? Dateert het concept van volksvertegenwoordiging ook niet uit het oude Griekenland? Moet men tegen referenda zijn omdat de oude Grieken die ook al organiseerden? Moeten we ineens tegen democratie zijn, omdat in Athene, Sumerië, en, ja, vooral in de Lage Landen voor wat de “duistere middeleeuwen” betreft, democratische principes (charters, keuren, blijde inkomsten...) bestonden? Wat met samenwerkingsakkoorden (die niet door de deelstaatarlamenten kunnen gewijzigd worden), etnische deelstaten, geïnstitutionaliseerd nationalisme en schimmige nachtelijke onderhandelingen in donkere kastelen? Hun band met een “moderne democratie” is ons trouwens ook niet erg duidelijk.

In de politiek zijn er, ruwweg, twee soorten van politieke systemen denkbaar: de democratische en de niet-democratische. Aan de ene kant van het spectrum zou dan de ideale democratie staan, waar de burger letterlijk alles beslist. Aan de andere kant staan de autoritaire regimes, waar de macht in handen ligt van één partij of persoon, waar de bevolking niet wordt vertegenwoordigd of slechts door schijnverkiezingen (zoals in de communistische staten). Opvallend is dat – op enkele uitzonderingen na (Saudi-Arabië, Oman, Birma...) – alle staten ter wereld claimen democratisch te zijn, ook Noord-Korea en Syrië. Toch verschilt de praktijk aanzienlijk van de theorie. Als we de wereld in continenten opdelen kunnen we – globaal gezien – stellen dat de politieke systemen van Noord-Amerika, Oceanië en de Europese Unie het dichtst aanleunen bij democratische stelsels. De systemen in Afrika en Azië staan er, in de regel, het verst vanaf. Zuid-Amerika zit daar ergens tussen.

Binnen de monarchistische stelsels zijn eveneens drie vormen denkbaar: de absolute

⁵⁵⁰ Art. 91 Belg. GW, art. 105 Belg. GW, art. 32 Ned. GW.

⁵⁵¹ Enkele voorbeelden van politieke “dynastieën” in België (nepotisme): Dehaene, Anciaux, Martens, Van Rompuy, Vandenbossche...

⁵⁵² Art. 111 Ned. GW.

⁵⁵³ art. 113 Belg. GW.

monarchie, waar alle machten uitgaan van de vorst, de constitutionele monarchie, waar de koninklijke prerogatieven toegekend worden door de grondwet en de ceremoniële monarchie, waar de monarch slechts een louter symbolische functie vervult. Sedert de 19de eeuw zijn de absolute monarchieën stelselmatig verdwenen. Vandaag blijven er welgeteld zes over: Vaticaanstad, Saudi-Arabië, Oman, Swaziland, Brunei en Bhutan. Met andere woorden: er is dus een zeer hoge mate van congruentie tussen de niet-democratische zones van de wereld en de absolutistische monarchieën. De constitutionele (en ceremoniële) monarchieën situeren zich, op enkele uitzonderingen na (Japan, Cambodja...) allemaal binnen de Europese Unie⁵⁵⁴ en – voornamelijk door het Commonwealth – binnen Oceanië en Noord-Amerika. Dit alles brengt ons tot een zeer belangrijk inzicht, te weten: de constitutionele monarchie verhoudt zich tegenover de absolutistische monarchie, zoals democratie zich verhoudt tegenover niet-democratie; of nog: de constitutionele monarchie is onverzoenlijk met een niet-democratisch stelsel. Binnen de republikeinse rechtsordes kan men een gelijkaardig onderscheid maken: er is de communistische republiek (Cuba), de junta-republiek of dictatuur (Somalië), de fascistische republiek (nazi-Duitsland), de theocratische republiek (Iran), de democratische republiek met veel machten voor de president (VSA), met gematigde machten voor de president (Frankrijk) en met een ceremoniële functie voor de president (Duitsland, Italië). Voorts zijn er nog “andere” republieken-zonder-president (Zwitserland) mogelijk. Met andere woorden, waar uit het monarchistisch concept niet automatisch een niet-democratisch stelsel voortvloeit, vloeit uit een republikeins bestel geen democratie voort. Sterker nog: de republieken lijken veel meer garant te staan voor usurpatie en willekeur dan de monarchieën. Slechts zeer weinig niet-Europese republieken kennen een democratisch stelsel. Men zou zich dus veel eerder de vraag kunnen stellen of een republiek wel verzoenbaar is met volksinspraak. Daarbij komt nog dat de val van vele monarchieën een periode van chaos of dictatuur heeft ingeluid (Oostenrijk-Hongarije en Duitsland in 1918, Iran in 1979). Anderzijds heeft de herinvoering van de monarchie de democratische dynamiek begunstigd (Spanje in de jaren 70, Cambodja in de jaren 90)⁵⁵⁵.

Men moet aan dit alles nog toevoegen dat men democratie verwacht met “verkiesbaarheid”. Zoals reeds aangehaald, worden ambtenaren, rechters, bedrijfsleiders, ministers, ... ook niet verkozen en oefenen soms oneindig méér macht uit dan een constitutioneel monarch. In referenda speelt trouwens de factor verkiesbaarheid ook niet mee. De Koning hééft overigens geen persoonlijke macht. Door de grondwet is hij handelingsonbekwaam: elke daad en uitspraak zijn de verantwoordelijkheid van zijn of haar ministers⁵⁵⁶. Het is een erg elitaristisch argument te stellen dat politiek er voor de politici moet zijn. Paradoxaal genoeg leidt dit argument naar een nieuwssoortige vorm van Verlicht Despotisme: alles voor (?) het volk, niets

⁵⁵⁴ Er zijn er 10 in Europa: het Verenigd Koninkrijk, België, Nederland, Denemarken, Zweden, Noorwegen, Spanje, Monaco, Liechtenstein en Luxemburg.

⁵⁵⁵ In dat opzicht zegde Churchill in 1945-6: “*This war would never have come unless, under American and modernising pressure, we had driven the Habsburgs out of Austria and the Hohenzollerns out of Germany. By making these vacuums we gave the opening for the Hitlerite monster to crawl out of its sewer on to the vacant thrones. (...) If the Allies at the peace table at Versailles had allowed a Hohenzollern, a Wittelsbach and a Habsburg to return to their thrones, there would have been no Hitler. A democratic basis of society might have been preserved by a crowned Weimar in contact with the victorious Allies.*” Resp. 8.04.1945 en 26.04.1946.

⁵⁵⁶ art. 88 Belg. GW; art. 42 Ned. GW.

door het volk. Politiek moet er zijn om de belangen van de staatkundige gemeenschap te behartigen, om het geluk van de burgers te vergroten. Dat kan door een representatieve democratie, door referenda en door de constitutionele monarchie, die door de bevolking is ingesteld en op een ruime mate van aanhang kan rekenen binnen alle lagen van de bevolking. Hoe kan trouwens een president die, theoretisch, door 20% van de bevolking verkozen wordt (als er geen opkomstplicht bestaat) de belangen van de ganse Natie behartigen, laat staan incarneren? Sterker nog, een president kan, zeker naarmate hij meer macht heeft, de staat net tussen zijn voor- en tegenstanders verdelen. Hoe dan ook is het onloochenbaar dat een president, omwille van de aard van zijn functie, steeds het partijbelang en het kortetermijnbelang zal behartigen. Als dit niet zo is, dan is dit de uitzondering en niet de regel. De republiek is op zich een bijzonder onstabiel staatsysteem, getuige daarvan de talloze grondwetten die Frankrijk versleten heeft. Daarbij komt nog dat de “beste” republieken (Zwitserland, Oostenrijk...) maar ontstaan indien het republikeins element volledig wordt uitgevlakt, indien het belangrijkste kenmerk van de republiek, de verkozenheid van het staatshoofd, volledig aan banden wordt gelegd door een “rollenbeurt” of waar de president een ceremoniële lintjesknipper is die weinigen echt kennen (Italië, Duitsland, Portugal...).

Bovendien is er nog meer concrete meerwaarde aan een dynastie: garant van de territoriale eenheid, van de onafhankelijkheid, bron van continuïteit met 's lands geschiedenis, iemand die politici kan zien komen en gaan en levenslange ervaring opbouwt, een factor in het staatsbestel die “au-dessus de la mêlée” staat.

Men kan natuurlijk zeggen dat men “geen staatshoofd” nodig heeft. Theoretisch gezien heeft men echter ook geen regering nodig. Maar ons Westers systeem, gebouwd op “checks and balances” tussen regering en parlement (althans theoretisch) heeft nu eenmaal een uitvoerende macht nodig. Binnen die uitvoerende macht zal er altijd een “primus inter pares” zijn en net die heeft ook een tegengewicht nodig. Bovenstaande argumentatie toont aan waarom dit tegengewicht best de constitutionele monarch is. Nota bene: is er al ooit een wet tegengehouden door de “ondemocratische” monarchie? Zelfs de Belgische abortuswet van 1990 kon niet door de toenmalige Koning Boudewijn tegengehouden worden...

De Belgische Koning is natuurlijk niet “anti-Vlaams”. Hij is tegen het Vlaams-nationalisme en dient dit Grondwettelijk ook te zijn. Immers, de Koning moet zweren dat hij de territoriale integriteit van het grondgebied bewaart⁵⁵⁷. Anderzijds is het natuurlijk ook foutief om te zeggen dat België “zonder de monarchie uiteenvalt”. België kan evengoed bestaan zonder Koning. Maar zullen de Vlaams-nationalistische republikeinen dan plots voor de verkiezing van een president zijn in een meertalige, nationale kieskring, waar ze vandaag tegen zijn?

Bijgevolg kunnen we het volgende besluiten:

De constitutionele monarchie is een breuk met de feodale middeleeuwen. Alle politieke

⁵⁵⁷ Art. 91 Belg. GW.

systemen zijn verankerd in traditie, ook de democratie en de republiek.

De constitutionele Monarchie biedt een toegevoegde waarde aan de democratie. Zij kan haar functioneren nooit hinderen. Monarchie staat tegenover republiek zoals democratie (continuïteit, traditie, ervaringsdeskundigheid...) zich verhoudt tot een niet-democratisch stelsel. 95% van de huidige monarchieën bestaan binnen een democratisch en vredelievend kader, dit in tegenstelling tot de meerderheid van de huidige republieken.

De Belgische monarchie is niet duur, en zeker niet in verhouding tot ons “federalistisch” bestel,
of wat daarvoor moet doorgaan.

Het is anderzijds duidelijk door de inhoud en teneur van dit werk dat een unitaire Belgische republiek alleszins te verkiezen valt boven een confederaal Belgisch Koninkrijk of een federalistisch België, in zoverre dit federalisme op taal gebaseerd is.

Eventueel zou men een tussensysteem kunnen overwegen waarbij de Koning zijn opvolger of opvolgster aanduidt zonder dat deze tot zijn familie behoort en waarbij enkele criteria moeten worden gerespecteerd zoals bekwaamheid, tweetaligheid, goed gedrag en trouw aan de grondwet en de wetten van het Belgisch volk. Zo neemt men het tegenargument weg van de erfelijkheid en verruimt men de koninklijke functie.

Eventueel kan de Belgische bevolking later in een referendum of volksraadpleging kiezen voor een ander, en hopelijk, beter systeem. Maar zolang de huidige politiek-communautaire problemen niet zijn opgelost, is deze discussie volstrekt voorbarig omdat ze door de separatisten misbruikt wordt en zal misbruikt worden om tegen België te ageren.

De Senaat

De Senaat zoals die in 1831 ingericht werd, had een tweevoudig doel: allereerst een aristocratisch tegengewicht bieden tegen de meer burgerlijke Kamer van Volksvertegenwoordigers. Ten tweede was het de bedoeling om door een Tweede Kamer in het leven te roepen het principe van een dubbele deliberatie van de wetten te garanderen. Door verschillende hervormingen heeft de Senaat veel van haar macht en van haar oorspronkelijke functie verloren.

We schetsen hieronder bondig de evolutie:

1831

De Senaat werd verkozen met een hoge kiescijns. Naast rechtstreeks verkozen senatoren, zetelden er ook senatoren van rechtswege (de kinderen van de Koning). De Senaat heeft dezelfde wetgevende bevoegdheid als de Kamer. Beide Kamers moeten elk wetsvoorstel goedkeuren.

1893

Door een verlaging van de kiescijns werd de Senaat “gedemocratiseerd”. Bovendien werden bij de rechtstreeks verkozen senatoren ook provinciale senatoren ingevoerd opdat iedere provincie bij het besluitvormingsproces zou betrokken zijn.

1920

De kiescijns werd vervangen door een lijst van voorwaarden (bijvoorbeeld: een hoge graad in het leger bezeten hebben, een hoger diploma hebben). Er werden zogenaamde gecoöpteerde senatoren ingevoerd, waardoor een partij senatoren die niet rechtstreeks verkozen waren toch nog kon toevoegen aan de Senaat. De onderliggende bedoeling was echter het opnemen in een wetgevend orgaan van mensen die zich boven het politieke gewoel met specifieke dossiers konden bezighouden.

1993

De belangrijkste wijziging die de Senaat tot nog toe onderging was die in het kader van de “federalisering” van het Belgisch bestel. Na de Sint-Michielsakkoorden werd de Senaat qua samenstelling, werking en bevoegdheden grondig hervormd.

• AANTAL

Voor 1993 : 184 Senatoren

Na 1993 : 71 Senatoren

• STRUCTUUR

Voor 1993 : Rechtstreeks verkozen senatoren ; gecoöpteerde senatoren ; provinciale senatoren ; senatoren van rechtswege;

Na 1993 : Rechtstreeks verkozen senatoren (25 in een Nederlandstalig kiescollege en 15 in een Franstalig); gecoöpteerde senatoren (6 door de Nederlandstalige taalgroep, 4 door de Franstalige); gemeenschapssenatoren (10 voor de Vlaamse Gemeenschap, 10 voor de Franse

Gemeenschap, 1 voor de Duitstalige); senatoren van rechtswege.

- INHOUD

Voor 1993: Gelijke wetgevende bevoegdheid met Kamer

Na 1993: Verlies van bevoegdheden aan Kamer (bijvoorbeeld: enkel Kamer is bevoegd voor naturalisaties); behoud van ruime bevoegdheden (o.a. instemming met verdragen, ratificatie samenwerkingsakkoorden; behoud initiatiefrecht en het recht om op vraag van 15 senatoren een in de Kamer goedgekeurd wetsontwerp te onderzoeken en te amenderen (zgn. evocatierecht met bedoeling kwaliteit wetgevend werk te verbeteren, waarbij Kamer evenwel laatste woord behoudt); voor een aantal bevoegdheden zoals de grondwetsherzieningen en hervorming van de instellingen behoudt de Senaat evenveel macht als de Kamer (artikel 77 van de Grondwet).

2002 en later

Er bestaan plannen om de senaat paritair samen te stellen met een gelijk aantal Nederlandstalige en Franstalige verkozenen. Deze plannen werden echter nog niet doorgevoerd.

De Senaat evolueert dus meer en meer naar een instrument van het geïnstitutionaliseerde nationalisme. Sedert 1993 waren de deelstaten reeds – zij het in beperkte mate (via 21 Gemeenschapssenatoren) – bevoegd voor de herziening van de grondwet. In de voorgestelde hervorming wordt een grondwetsherziening onmogelijk gemaakt zonder toestemming van de senatoren die louter de deelstaten vertegenwoordigen én bovendien zonder toestemming van alle betrokken deelstaatarlamenten. In dit scenario zou de senaat geen holle doos worden, integendeel: de senaat van de deelstaten zou wellicht het hoogste bewijs betekenen van het Belgische confederaliseringsproces.

Maar er is meer, de structuur van deze senaat zou in wezen binair zijn: dit is niet alleen onlogisch, maar tevens ongewenst. Onlogisch omdat de Senaat die een senaat van de Gemeenschappen beoogt te zijn de drie Gemeenschappen elk 20 senatoren zou moeten toekennen. Door dit niet te doen, toont men niet alleen een minachting voor de grondbeginselen van elk federalisme – en dan gaan we er nog van uit dat België een federatie is –, maar legt men een schijnbaar stiefmoederlijke behandeling van de Duitstalige Belgen aan de dag. Schijnbaar, want het gaat er niet zozeer om de Duitstalige Belgen te ondervertegenwoordigen dan wel in de hoogste staatsinstelling het binaire karakter van de Belgische staat te verankeren. Indien dit plan uitgevoerd wordt, zal de zogenaamde “Vlaams-Waalse” tegenstelling nog meer op de spits gedreven worden door de aard van de assemblée zelf. Inderdaad is het bipolaire karakter van de senaat het meest fundamentele bezwaar tegen

de hervorming. Van nature uit immers, en dit is niet meer dan logisch, hebben binaire instituties, waar bovendien elke sectie over een feitelijk vetorecht beschikt, de neiging om uiteen te vallen⁵⁵⁸. Wellicht is dit de (onuitgesproken) bedoeling van sommigen.

Bovendien kan men zich toch ook terecht vragen stellen bij de manier waarop deze Senaat verkozen wordt. Is dit geen getrappt kiesstelsel, dat veel weg heeft van regimes van vóór 1789? Het moet gezegd dat in Nederland de Eerste Kamer ook door de provincies aangeduid wordt, maar door de multipolariteit van het Nederlandse staatsbestel en vooral door het feit dat de Eerste Kamer in één nationale kieskring verkozen wordt, loopt elke vergelijking met het Belgische model mank. Voorts moeten er ook vragen gesteld worden bij het democratisch gehalte van een parlementaire vergadering waarin enkele vertegenwoordigers elk wetgevend werk kunnen stilleggen. Men kan dit bijna letterlijk vergelijken met de Poolse Landdag van de 17de eeuw, waarin elke mandataris over een persoonlijk vetorecht beschikte.

Wat de bevoegdheden betreft, is het inderdaad niet wenselijk dat Kamer en Senaat telkens hetzelfde werk doen. Een betere bevoegdheidsverdeling is mogelijk. Wellicht is de hervorming van 1993 (die trouwens als belangrijke taak had het dubbelmandaat, dat men thans opnieuw wenst in te voeren, zoniet af te schaffen, dan toch serieus in te dijen) hiertoe een belangrijke en goede aanzet geweest. Deze voorgestelde senaat, die eigenlijk volledig naar samenstelling en inhoud gecommunautariseerd wordt, is dan weer het andere extreem. Dat naast de provinciale senatoren nu ook de senatoren van rechtswege en de rechtstreeks verkozen senatoren afgeschaft zouden worden, zou door de Vlaamse Beweging als een grote overwinning moeten beschouwd worden. Het tegendeel is waar. De brede Vlaamse Beweging beschouwt deze hervorming – paradoxaal genoeg – als een nederlaag omdat de Vlaamse meerderheid gefnuikt zou worden. Het is zoals met de staatshervormingen die, telkens ze weer niet onverwijd België afschaffen, eveneens als “nederlagen” beschouwd worden.

Wat er ook van zij, het lijkt duidelijk dat de Senaat, net als alle Belgische instellingen, op weg is de ijzeren en ondemocratische logica van de confederalisering te volgen. Een niet-nationalistische hervorming van de Senaat is in de huidige politieke constellatie immers onmogelijk.

Maar naar welk model dient de Senaat dan wél te evolueren? In acht genomen dat België onderverdeeld wordt in negen provincies, kan de senaat van de toekomst de volgende structuur verkrijgen:

- Een aantal vertegenwoordigers per provincie, rechtstreeks verkozen;
- De negen provinciegouverneurs vormen een afzonderlijke categorie senatoren die niet-

⁵⁵⁸ In een tweeledige instelling waar beide partijen taalkundig afgebakend zijn wordt elk federaal probleem meteen een Vlaams of Waals probleem, of legt, anderzijds, elk gemeenschapsprobleem een hypotheek op de hele Belgische ‘federatie’.

rechtstreeks verkozen worden;

- De senatoren, door de provincieraden gecoöpteerd, uit hen die in een nationale kieskring een bepaald aantal stemmen behalen;
- De senatoren, gecoöpteerd omwille van hun deskundigheid of maatschappelijke verdienste, die evenwel niet-verkiesbaar mogen zijn op een lijst en waarbij 2/3de van de hierboven genoemde senatoren hun goedkeuring moeten geven –dit om eenzijdige partijpolitieke vermenging te vermijden;
- Eventueel kan men een gewaarborgd aantal senatoren per taalrol laten verkiezen; hun stemrecht zou dan enkel tellen in bepaalde culturele materies, die expliciet in de Grondwet zouden opgenomen zijn. Vandaar moet er er dan een verhoging komen van het aantal Duitstalige senatoren;
- De senatoren van rechtswege.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers, het Grondwettelijk Hof e.a.

Wat de Kamer van Volksvertegenwoordigers betreft, kan men opteren om de huidige, provinciale kieskringen te behouden en met een nationale kieskring te combineren. Het bestaan van provinciale verkozen parlementsleden is, gezien het toenemend belang dat de provincies in het voorgestelde systeem krijgen, uiteraard van belang. Provinciale verkozenen zorgen er zo voor dat elke provincie in het parlement voldoende vertegenwoordigd is.

In het geval van een nationale kieskring is het belangrijk dat de kandidaten die zo verkozen worden een minimum stemmen uit alle provincies halen om hun democratische legitimiteit te verhogen.

Onrechtstreeks kan de invoering van een nationale kieskring het probleem van de taalgebonden ministers oplossen. Hoewel ministers niet verkozen worden, maar door de Koning benoemd worden, worden ze toch meestal eerst als parlementariër verkozen. Het voordeel is hier dat ze zich aan het hele nationale kiespubliek hebben moeten voorstellen en bijgevolg tweetalig zijn en meer geneigd zullen zijn de belangen van alle provincies te behartigen.

Het Arbitragehof, sinds 2006 het Grondwettelijk Hof genaamd, kan instaan om de belangenconflicten tussen de provincies te beslechten. Wat de administratieve controle betreft, zouden de wettelijkheids- en opportunitiecontrole moeten door de nationale (federale) regering op soevereine wijze kunnen uitgeoefend worden om lange juridische procedures te vermijden. Teneinde de kritiek op de geldstromen van noord naar zuid te dempen, kan men in een belangrijke provinciale autonomie voorzien op gebied van personenbelastingen. De Brusselse gemeenten kunnen tot één grootstad fusioneren om de verdwijning van het Brussels gewest op te vangen, maar elke gemeente of groepen van deze

gemeenten moeten dan het statuut krijgen van stadsdistricten met een districtshoofd en districtsraad (naar Antwerps voorbeeld). Men kan ditzelfde systeem ook toepassen in de andere grootsteden Gent, Charleroi en Luik.

Zulk een systeem van provinciaal unitarisme vergt geen nieuwe rechtbanken, tenzij eventueel een nieuw Hof van Beroep voor de provincies Limburg, Luxemburg, Namen en West-Vlaanderen. Het komt er immers op neer de staatsstructuur in het algemeen en het systeem van rechtsbedeling in het bijzonder eenvoudiger te maken i.p.v. ingewikkelder.

De creatie van parallelle provinciale rechtbanken die het “provincierecht” zouden toepassen is uiteraard absurd. In het voorgestelde model lopen nationaal en provinciaal recht immers door elkaar. Het model van eenheid van rechtsmacht op nationaal niveau lijkt derhalve het meest geschikte model.⁵⁵⁹

Wat het parket betreft, dient de politiehervorming gevolgd te worden.

De Wet van 7 december 1998 heeft een eenheidspolitie tot stand gebracht met een federale en lokale vleugel. De minister van Justitie en die van Binnenlandse Zaken zorgen voor de noodzakelijke coördinatie op federaal vlak.⁵⁶⁰

De hervorming van het parket zou dit schema zoveel mogelijk moeten volgen aangezien politie en parket uiteraard onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

In die zin is het behoud van één nationaal parket, nu nog “federaal” parket, noodzakelijk. Dat kan dan, evenals de politie, op provinciaal niveau worden gedecentraliseerd. In de politiehervorming voorzag men immers een belangrijke macht voor de provinciegouverneur.⁵⁶¹ Het zou geen slecht idee zijn de arrondissementele structuur van de parketten te vervangen door een provinciale basisstructuur die bestuurd worden op nationaal vlak. Een verdere opsplitsing van de parketten, zoals sommigen dat voorstellen uit nationalistische overwegingen, is dan ook volledig te verwerpen.⁵⁶² Er kunnen wel per arrondissement eenheidsrechtbanken worden gevormd die de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbank en de rechtbank van koophandel doen samenvallen. De vrederechten per kanton blijven bewaard omdat deze goed werk leveren.

In een unitair België zullen nog maar drie soorten verkiezingen voorkomen: de Europese, de nationale en de lokale (gemeentelijke en provinciale). Voor de verdere eenvoud kan men

⁵⁵⁹ M. STORME, *op. cit.*, p. 71-73: deze auteur is ook voorstander van een eenheid van rechtsmacht, maar dan wel op het vlak van de taalgemeenschappen.

⁵⁶⁰ Art. 4

⁵⁶¹ Art. 65 e.v. betreffende de voorgedij.

⁵⁶² Wetvoorstel van Senator Hugo VANDENBERGHE o.a. tot splitsing van het parket bij de rechtbank van eerste aanleg in het gerechtelijk arrondissement Brusse-Halle-Vilvoorde.

minstens de Europese en nationale verkiezingen laten samenvallen.

IV. DEMOCRATIE

Het spreekt voor zich dat de heersende participatie alleen maar weggewerkt kan worden door het opengooien van de politieke markt en bijgevolg het bevorderen van de democratie en het vrij verkeer van ideeën. Het is niet goed dat steeds weer dezelfde partijen en politici het land of de Europese Unie besturen.

Daarom lijkt ons de afschaffing of minstens een serieuze vermindering van de partijsubsidies⁵⁶³ een stap in de goede richting. Dat wil niet zeggen dat bedrijven dan vrij geld zouden kunnen schenken aan politieke partijen. Men kan de subsidies plafonneren op bijvoorbeeld 1.000 euro per fysieke persoon en subsidies van bedrijven blijven verbieden.

De kiesdrempel dient ook zo laag mogelijk te blijven om het nieuwe partijen niet onmogelijk te maken door te breken. Maar als de ideeën vrij kunnen circuleren via de openbare media (zie volgend punt) is er o.i. geen bezwaar tegen de bestaande kiesdrempel van 5%.

Het kiessysteem dient ook grondig gewijzigd te worden. Om nieuwe partijen een kans te geven bij de verkiezingen door te breken, dient er een algemeen erkenningssysteem voor partijen te worden ingevoerd waarbij op federaal/nationaal niveau actieve partijen bijvoorbeeld 5.000 handtekeningen van burgers met een minimum in elke provincie moeten verzamelen om een partijlicentie te verkrijgen die bijvoorbeeld 8 jaar geldig is. Deze erkende partijen mogen dan gedurende die periode van 8 jaar aan alle openbare verkiezingen die in België worden georganiseerd deelnemen. Zij hebben recht op gelijke zendtijd in de openbare media in de verkiezingsperiode, d.w.z. een periode die start drie maanden vóór de verkiezingen.

Ook dient het grondwettelijk hof bevoegd te worden voor de controle op de regelmatigheid van de verkiezingen en moet het een hertelling van de stemmen kunnen bevelen, indien hem dat gevraagd wordt.

De burgers dienen ook meer directe inspraak te krijgen door de invoering van bindende referenda over belangrijke kwesties⁵⁶⁴. Sinds een wet van 1995 bestaat deze mogelijkheid alleen op gemeentelijk en provinciaal niveau, maar er is geen reden om het federale / nationale niveau hiervan uit te sluiten.

⁵⁶³ Meer dan 50.000.000 euro belastinggeld per jaar op federaal niveau

⁵⁶⁴ Vroeger "Vlaams" minister Bert Anciaux schreef in oktober 2009 n.a.v. het referendum over de "Lange Wapperbrug" in Antwerpen het volgende op zijn weblog: "Het is goed dat de bevolking over belangrijke dossiers rechtstreeks haar mening kan geven, zeker over echt belangrijke zaken."

De politici mogen niet vergeten dat zij ten dienste staan van de bevolking en niet omgekeerd. In België heeft men te vaak de indruk dat de politiek gevoerd wordt door een gesloten clan, zelfs een maffia, die alle macht angstvallig voor zich wil houden en geen democratische veranderingen wil. Dat zien we ook op het vlak van het politiek-communautaire, waar participatie enerzijds en nationalisme en federalisme anderzijds elkaar ontmoeten en versterken. Zo mag er volgens de participaten absoluut geen versoepeling komen van de taalwetten in Brabant ook al zou dit de tweetalige bevolking ten goede kunnen komen en ook al zou een meerderheid van de inwoners van een gebied daar voorstander van zijn. Dat voortdurend vasthouden aan het eigen grote gelijk zal uiteindelijk de val van deze nationalistische participatie met zich meebrengen.

V. PLURALISME

Zoals reeds in deel 3 werd aangegeven m.b.t. de mediocratie spelen ook de media een belangrijke, zelfs kapitale rol in de verspreiding van politieke ideeën. Het probleem van de mediocratie, dat zoals we in het vorig hoofdstuk gezien hebben, nauw bij dat van de participatie aanleunt, kan alleen door een liberalisering van de media, en vooral de openbare audio-visuele media worden aangewakkerd. De Belgisch politiek dient eindelijk pluralistisch te worden? Zo dienen, vanaf de neerlegging van de kieslijsten, alle partijen, ook die zonder verkozenen, die geldige lijsten hebben neergelegd, een gelijke mediatoegang te hebben. Het aantal lijsten en het aantal kandidaten mag geen rol spelen. Wel kan met het aantal lijsten bij de verdeling van de zendtijd eventueel worden rekening gehouden, zowel in positieve⁵⁶⁵ als in negatieve zin.

In Frankrijk hebben de presidentskandidaten recht op exact dezelfde zendtijd. In België is men nog zeer ver van zulk een systeem.

Ook buiten verkiezingstijd dient er een redelijke en minimale zendtijd te bestaan voor alle kleine partijen zonder verkozenen, die een belangrijke gediscrimineerde nationale minderheid vertegenwoordigen⁵⁶⁶. Dit kan in de vorm van een interview of deelname aan debatten en dit minstens éénmaal per maand in een veelbekeken en een veelbeluisterd politieke programma.

In zulk een systeem van vrije media en pluralisme is een kiesdrempel dan ook niet zo'n groot probleem op voorwaarde dat die periode van vrije concurrentie intensief is en minstens 2 weken lang duurt.

⁵⁶⁵ bijvoorbeeld een niet-taalgesplitste partij, die in tegenstelling tot alle andere, in beide taalgebieden lijsten neerlegt. De Belgische Unie (B.U.B.) deed dat in 2003, 2004 en 2007.

⁵⁶⁶ DEEL 3, hoofdstuk III, §2, mediocratie

Kleine partijen die nationaal of regionaal (dus niet louter plaatselijk) aan verkiezingen hebben deelgenomen en die nog bestaan, dienen ook in de opiniepeilingen van de media te worden vermeld op gelijke wijze als de andere partijen zodat de kiezers de indruk krijgen dat een stem voor zulk een kleine partij geen verloren stem is.

De gelijke zendtijd in de openbare media voor alle politieke partijen in verkiezingstijd en de minimale media-aandacht voor politieke partijen die een belangrijke gediscrimineerde nationale minderheid vertegenwoordigen buiten de verkiezingstijd is een essentieel recht in de moderne democratie.

Het respecteren van dit basisrecht zou de participatie en de mediocratie, die o.a. de Belgische politiek, teisteren, in een echte pluralistische democratie kunnen omvormen.

VI. ANDERE MAATREGELEN: BIJV. SOCIAAL- ECONOMISCHE SOLIDARITEIT

Zonder exhaustief te willen zijn, vermelden we nog de maatregelen die men kan nemen om de sociaal-economische verschillen tussen Noord- en Zuid-België weg te werken. We bespreken ook kort andere mogelijke oplossingen.

In het vorige hoofdstuk hebben we gezien hoe de hele discussie omtrent de zogenaamde transfers in feite berust op een nationalistische argumentatie: met het eigen volk (wat dat ook mag zijn) kan men solidair zijn op interpersoonlijke basis, met andere “volkeren” kan enkel onderhandelde solidariteit bestaan. Alleen “volkseigen” solidariteit kan getolereerd worden en is onvoorwaardelijk. Niet “volkseigen” (beter: “volksvreemde” solidariteit) is slechts voorwaardelijk. De bedoeling van een beschaafde rechtsstaat staat uiteraard haaks op deze principes.

Natuurlijk mogen we onze ogen niet sluiten voor de sociaal-economische verschillen tussen het noorden en het zuiden van België, die we ook niet ontkennen, maar wel genuanceerd hebben (het rijke Waals-Brabant versus het arme Henegouwen bijvoorbeeld). De oorzaken ervan werden in het vorig hoofdstuk uiteengezet. Het is in het belang van de nationale eenheid en welvaart om deze verschillen zoveel mogelijk weg te werken aangezien een sterk noorden best een sterk zuiden kan gebruiken als afzetmarkt. Sterke concurrentie leidt tot betere resultaten en economische gelijkschakeling of harmonisering is trouwens één van de hoofddoelen van de Europese Unie (artikel 2 van het Verdrag van Rome).⁵⁶⁷

Een basisregel in de economie is dat de schaarse middelen optimaal aangewend dienen te worden. Het spreekt vanzelf dat het in die geest volkomen ongewenst is om met zogenaamde “verdeelsleutels” te werken. We denken hierbij bijvoorbeeld aan de 60/40 verdeelsleutel tussen “Vlaanderen” en “Wallonië” in de schoot van de NMBS. Een niet-nationalistische benadering van de samenleving streeft ernaar de streken die er volgens objectieve criteria (bevolking, oppervlakte, inkomen etc.) het meest nood aan hebben de geschikte middelen te geven. Een provinciale en sectoriële decentralisatie dringt zich derhalve op. Daarnaast dient uiteraard de

⁵⁶⁷ Artikel 2 Verdrag van Rome : « De Gemeenschap heeft tot taak, door het instellen van een gemeenschappelijke markt en een economische en monetaire unie en door de tenuitvoerlegging van het gemeenschappelijk beleid of de gemeenschappelijke activiteiten, bedoeld in de artikelen 3 en 3A, **het bevorderen van een harmonische en evenwichtige ontwikkeling van de economische activiteit binnen de gehele Gemeenschap, een duurzame en niet-inflatoire groei met inachtneming van het milieu, een hoge graad van convergentie van de economische prestaties, een hoog niveau van werkgelegenheid en van sociale bescherming, een verbetering van de levensstandaard en van de kwaliteit van het bestaan, de economische en sociale samenhang en de solidariteit tussen de Lid-staten.** »

eenheid van de Belgische arbeidsmarkt, die ten goede komt aan alle inwoners van ons land, hersteld te worden. In dat kader kan men ook arbeidskrachten over de taalgrens uitwisselen d.m.v. nationale coördinatie. Een splitsing van de arbeidsmarkt zorgt uiteraard niet voor méér nationale samenwerking op vlak van tewerkstelling.

Men kan zich trouwens afvragen wat een splitsing van de sociale zekerheid of van de arbeidsmarkt praktisch zou teweegbrengen. Zal de solidariteit tussen de arbeiders en werknemers op die manier verhoogd worden? Zal de gelijkheid van elk kind verhogen bij een splitsing van de kinderbijlagen? Zullen de taalgesplitste vakbonden die zich moeten aanpassen aan de nieuwe structuren de werkende mensen beter beschermen tegen massale ontslagen en fabriekssluitingen? Zullen deze taalgebonden organisaties sterker aan het sociaal overleg beginnen?

Op al deze vragen dient negatief geantwoord te worden. Het verbreken van de solidariteit is niet alleen onetisch, maar ook onpraktisch⁵⁶⁸. Geen zinnig mens kan verantwoorden hoe het creëren van een subnationaliteit in de hoofdstad van Europa de roeping van deze stad ten goede zal komen... Misbruiken in het systeem kunnen natuurlijk weggewerkt worden, maar het aanklagen van geldstromen en – al dan niet “objectief vastgestelde” – verschillen in het kader van een gewenste vernietiging van de structuren is asociaal en zelfs racistisch. We pleiten dan ook voor een taalneutrale solidariteit tussen alle Belgen. Deze zal door een sociaal-economische eenmaking van het land bevorderd worden. Het spreekt vanzelf dat dit voorstel zich volledig inschrijft in de logica van de Europese (meertalige) eenmaking.

Momenteel zijn de meeste bevoegdheden te versnipperd om een coherent beleid van steun mogelijk te maken. Vooral op vlak van milieupolitiek en ruimtelijke ordening zorgt dat voor kafkaïaanse toestanden waarbij de bomen niet meer door het bos kunnen ontwaard worden.

Eén voorbeeld: het afleveren van stedenbouwkundige vergunningen in Brussel is een groot probleem. Architectenbureaus klagen hierover. De procedure duurt te lang, ze is bureaucratisch en gepolitiseerd. Dat dient opgelost te worden door het efficiënt en doorzichtig maken van de beslissingsprocedure. Het probleem is dat men vandaag door het institutioneel kluwen niet meer goed weet wie voor wat bevoegd is, wat de termijnen en beroepsmogelijkheden zijn etc., om van de verschillen in wetgeving volgens gewest nog maar te zwijgen. Dat is een ramp.

De impact van de wereldwijde economische crisis, die eind 2008 begon, op de Belgische politiek-communautaire problemen is momenteel nog moeilijk in te schatten. Maar misschien zijn er twee voordelen voor de Belgische eenheid aan verbonden: het gevoel dat België reeds een klein land is, werd versterkt en er groeide een afkeer tegen de te zeer op de Belgische economie behepte Franse regering. De toekomst zal uitwijzen of deze gevoelens

⁵⁶⁸ denken we maar aan het Brussels probleem in geval van een gesplitste gezondheidszorg.

zulle standhouden, ook in tijden van economische hoogconjunctuur.

Helpen imagocampagnes? Vanaf de institutionele crisis van 2007 ontstond bij bepaalde politici het idee om imagocampagnes in het buitenland te voeren met als doel de investeerders naar België te halen. Kan het eigenlijk nog absurder? In het binnenland maken de politici ruzie terwijl ze in het buitenland België gaan verkopen. Dit is uiteraard een dure pleister op een houten been. Eerst dient de interne Belgische politieke en institutionele situatie op orde te worden gebracht en dan kan men pas eventueel imagocampagnes gaan voeren. Zo niet bedriegt men de burger.

Een politiek van provinciale decentralisatie gekoppeld aan nationale eenheid kan in deze soelaas bieden en voor structurele solidariteit zorgen. Overigens bewijst het feit dat een bevoegdheid als milieu meertalig wordt uitgeoefend op Europees en Brussels niveau ipso facto dat dit ook op nationaal vlak kan.

VII. BESLUIT

Het huidige federale of confederale systeem is een grote mislukking. Het systeem werkt niet en zal nooit werken omdat het duur, ingewikkeld, inefficiënt en ondemocratisch is en gedomineerd wordt door een schadelijke bipolariteit met een kunstmatig “Vlaanderen” en een kunstmatig “Wallonië”. Het is eigenlijk een geïnstitutionaliseerd apartheidsregime.

De boeg dient bijgevolg helemaal omgegooid te worden in de richting van een unitaire staat met multipolaire decentralisatie. Deze decentralisatie kan gemakkelijk gebeuren op basis van de nog altijd bestaande provincies zodat er geen nieuwe organen dienen gecreëerd te worden. De noodzakelijke gedecentraliseerde instellingen zijn er al, alleen worden ze niet optimaal gebruikt.

De oplossing is dus simpel: een unitair België met provinciale decentralisatie waarin alle wetgeving nationaal is en waarin bepaalde uitvoerende bevoegdheden, bijvoorbeeld op vlak van ruimtelijke ordening, milieu, economie, fiscaliteit, toerisme, onderwijs, overgelaten worden aan de provinciale overheden. Waarom het leven moeilijk maken als het simpel kan?

Dit gedecentraliseerd unitarisme dient uiteraard gepaard te gaan met een behoud van de taalwetten – wat uiteindelijk de essentie is van de redelijke en verdedigbare strijd die door de Vlaamse beweging is gevoerd tot in de jaren '60 van de 20ste eeuw vóór de beweging totaal is ontspoord in een nationalistische ideologie. Het territorium hoeft dus niet tweetalig te worden, uitgenomen Brussel en de faciliteitengemeenten die tweetalig blijven. Brabant en Luik worden als provincies tweetalig bestuurd⁵⁶⁹.

Ook is het van het allergrootste belang om een actieve politiek van individuele tweetaligheid te voeren d.m.v. van een minimaal aanbod aan tweetalige scholen en tweetalige media. Een unitaire staat kan immers niet overleven als er niet een minimum aantal tweetalige ambtenaren zijn. Belangrijk is ook het bestrijden van het taalnationalisme. Vooral het onderwijs dient hierin een voorname rol te spelen.

De politieke markt alsook de media dienen vrijgemaakt te worden en zich voor nieuwe en kleine partijen zonder parlementaire vertegenwoordiging open te stellen.

Ook dienen de sociaal-economische verschillen tussen Noord- en Zuid-België zoveel mogelijk weggewerkt te worden door een continue en versterkte nationale solidariteit.

⁵⁶⁹ De gemeenten in die provincies (behoudens de tweetalige en de faciliteitengemeenten) blijven echter ééntalig.

Deze oplossingen zijn de tenuitvoerlegging van de basisbeginselen van de Belgische grondwet van 1831: gelijkheid en vrijheid. Deze principes zijn tijdloos en universeel en het is dan ook hoog tijd om hen hun ware dimensie terug te geven.

De vraag is echter of dit simpele systeem wel kan doorgevoerd en beheerd worden door de huidige taaltwistzieke politici. Zeer waarschijnlijk is een nieuwe generatie van tweetalige, bekwame en Belgisch-gezinde politici en nationale partijen nodig om deze overgang tot een goed einde te brengen.

In elk geval heeft België deze overgang dringend nodig indien men niet de welvaart van ons land en zijn inwoners in het gevaar wil brengen en indien men de humanistisch-universalistische voorbeeldfunctie van het meertalige België voor Europa en de rest van de wereld wil behouden.

ALGEMEEN BESLUIT

I. Uniek unitaristisch boek

Dit boek is uniek in zijn soort omdat voor de eerste keer sedert het begin van de staatsvormingen in 1970 het nationalisme en de Belgische politiek-communautaire problemen omschreven worden, naar hun oorzaak gezocht wordt en een unitaristische oplossing naar voren geschoven wordt. Eveneens uniek is het feit dat we de netelige Belgische communautaire kwestie op een zakelijke manier geanalyseerd hebben. De lezer zal na lezing van het boek niet kunnen zeggen dat de auteurs niet ten gronde ingegaan zijn op de argumenten van de Belgische taalnationalisten of geen duidelijke oplossingen naar voren hebben geschoven. Natuurlijk zijn we er ons wel van bewust dat dit boek niet exhaustief is wat betreft het nationalisme, de Belgische politieke geschiedenis en de politiek-communautaire problemen en oplossingen. Daarvoor is een halve bibliotheek nodig.

In de komende punten vatten we kort de vier delen van dit boek samen en werpen we een blik op de toekomst van het nationalisme in België en in de wereld.

II. Nationalisme in het algemeen (deel I)

We hebben het nationalisme in de wereld en België ruim beschreven. We kwamen tot de volgende definitie:

Nationalisme is de politieke uitdrukking van de wil om een op basis van etnische, religieuze of linguïstische criteria omschreven bevolkingsgroep op een bepaald territorium te bevoordeligen en op te zetten tegen een andere bevolkingsgroep of –groepen of een andere staat of staten.

Het verdedigen van een taal, religie of een etnische groep is niet “moreler” dan het verdedigen van een meertalige staat. Het kan immers best - en dat is geenszins verwerpelijk, integendeel – dat mensen meer belang hechten aan een multiculturele staat dan aan hun taal, godsdienst of afkomst. Het veranderen van taal, religie of staatsaanhorigheid is dan ook een daad die een democratie dient toe te laten.

Een democratische staat legitimeert zich, in tegenstelling tot een totalitaire (of racistische) staat, door het erkennen van verschillen. Omgaan met verschillen, en vooral etnische, religieuze en taalkundige, is de basis van een democratie in de brede zin en van een

rechtsstaat. Het afwijzen van die verschillen is een vorm van racisme. Ook taalracisme bestaat dus. Het is een synoniem van taalnationalisme.

De nationalist streeft onder het mom van het dichter bij de burger brengen van het bestuur naar eigen wetten en instellingen. Niet naar betere, meer sociale, meer ethische regels en instituties, ook al stelt de nationalist die misschien wel zo voor. Het spreekt echter voor zich dat etnische, religieuze of taalverschillen geen criteria mogen zijn om maatschappelijke regels tot stand te brengen.

Enkel een sterke internationale rechtsorde kan vrede, rechtvaardigheid, welzijn voor elke aardbewoner verzekeren. Voorts is het aan verantwoordelijke christen-democratische, liberale, socialistische, groene... politici om de burgers van België, Europa en de wereld voor te bereiden op een democratische integratie zonder onderscheid op vlak van afkomst, religie, taal, huidskleur, geslacht of handicap. Hun politiek moet zoveel mogelijk grensoverschrijdend zijn en mag mensen niet in hokjes opsplitsen door de creatie van nieuwe grenzen. Integendeel, de bestaande grenzen dienen zoveel mogelijk weggewerkt te worden in zo groot mogelijke gehelen.

Wij zijn er ons terdege van bewust dat dit de economische concurrentie tussen de staten zal aanmoedigen. Vandaar dat deze beweging geleidelijk aan dient te gebeuren en moet gepaard gaan met internationale regels die overal op dezelfde manier worden toegepast.⁵⁷⁰ A fortiori laat deze ideologie niet toe om bestaande landen op te splitsen omwille van vermeende of reële verschillen tenzij een duidelijke meerderheid van de bevolking dat wil en op voorwaarde dat deze meerderheid niet geïndoctrineerd is door een slecht werkende democratie die bijvoorbeeld mediatoegang voor unitaristische politici belet of bemoeilijkt.

Dit universalisme moet dus reeds in de eigen staat worden voorbereid door zich verdraagzaam op te stellen tegenover mensen die “anders” zijn, door wetten te stemmen die niet gebaseerd zijn op verschillen tussen mensen en door het afkeuren van splitsingen van mensen op basis van die verschillen.

Niet België, maar de huidige Belgische deelstaten zijn anachronismen in het licht van deze ideologie. Het meertalige België en het meertalige Europa zijn in dit opzicht zeer vooruitstrevende publiekrechtelijke organen.

III. Belgische geschiedenis van het taalnationalisme (deel II)

Het is niet zo dat het taalnationalisme vervlochten is met de Belgische geschiedenis, integendeel. Het historisch onderzoek dat voor dit werk geleverd is, heeft o.i. op overtuigende wijze aangetoond dat taal slechts zeer recentelijk een rol is begonnen te spelen op politiek vlak. De territoria die vandaag België vormen, bestaan als een aaneengesloten politieke en

570

economische ruimte sedert de 15de eeuw. De taalgrens daarentegen bestaat maar 1500 jaar en wordt nog niet sedert een eeuw beschouwd als een politiek scheidingscriterium. De oudere twistpunten betroffen religie, waarvoor gedurende de middeleeuwen en in de Nieuwe Tijd vele, bloedige conflicten werden uitgevochten zonder dat die conflicten voor ons vandaag de dag nog enige relevantie hebben.

De liberale partij (°1846) was lange tijd de spreekbuis van het francofone, antiklerikale, burgerlijke establishment. De Vlaamse Beweging associeerde Frankrijk, bakermat van de revolutionaire ideeën, met republicanisme, anti-Vlaamsheid en omschreef het als het een bedreiging voor het Belgische vaderland. Het was dus in niet onbelangrijke mate door vaderlandslievendheid – hoe paradoxaal dat vandaag ook mag klinken – dat zij zich in de katholieke partij een natuurlijke bondgenoot vond. Ook daar was men beducht voor de “heidense” Franse ideeën, die – uiteraard – de Franse taal als vehikel hadden. De socialistische BWP (°1885) hield zich eerder neutraal of stond zelfs vijandig tegenover dat taalnationalisme. Hoe meer de kloof tussen enerzijds liberalen en socialisten en anderzijds katholieken uitdiepte, hoe meer gepolariseerd de strijd werd, vooral na het einde van het zgn. unionisme (midden 19de eeuw).

De Vlaamse Beweging van het eerste uur waren allerm minst separatisten, maar net vurige patriotten die in de meertaligheid van België net zijn eigenheid zagen. Vóór Wereldoorlog I bestond het separatisme niet of nauwelijks. Als het al voorkwam, vanaf het einde van de 19de eeuw, dan kwam het uit de Waalse Beweging die “l’Etat belgo-flamand” vreesde en voortdurend erop hamerde dat een tweetalig België het begin van het einde zou zijn. De creatie van een zogenaamd “Vlaanderen”, d.w.z. de Nederlandstalige provincies van België of Noord-België, had de creatie van een zogenaamd “Wallonië” (d.w.z. de Franstalige provincies van België of Zuid-België; term ontstond in 1886) tot gevolg.

Pas in Wereldoorlog I radikaliseerde een kleine groep flamingante “aktivisten” – daarbij gesteund door de “Frontbeweging”. België was grotendeels bezet door het Duitse Rijk, waarvan de leiders handig inspeelden op bepaalde frustraties in de “Vlaamse” Beweging. Zelfbestuur werd in het vooruitzicht gesteld en het zogenaamde “Vlaanderen” werd in 1918 onafhankelijk verklaard. Vanaf 1918 zou het denken in termen van zelfbestuur leiden tot de gedachte aan taalfederalisme, confederalisme of zelfs in het streven naar een onafhankelijke “Vlaamse” staat. We kunnen nauwelijks genoeg nadruk leggen op dit cesuurmoment, dat wellicht de grootste breuklijn vormt niet alleen in de geschiedenis van België, maar zelfs in die van de Nederlanden. Voor het eerst was er een georganiseerde groep – deels ontstaan uit frustratie – die de splitsing of verregaande (con)federalisering van België op het politiek programma zette. Tot op vandaag ondervinden we dagelijks de gevolgen van een concept dat uitgewerkt is in Wereldoorlog I en tot op heden zijn de Belgen er nog niet in geslaagd om te breken met dit denken. Overigens valt het op dat de huidige Vlaamse Beweging in alle toonaarden zwijgt over haar Belgischgezinde periode voor WO I. Dat hoeft geen verwondering op te wekken, want in feite hebben de huidige taalnationalisten de erfenis van

de originele Vlaamse Beweging volledig besmeurd en zelfs verraden.

Gedurende het interbellum kwam de Vlaamse Beweging grotendeels in fascistisch vaarwater terecht, wat uitmondde in de collaboratie met het nazi-regime in WO II. Die collaboratie heeft bepaalde Vlaams-nationale industriëlen geen commerciële windeieren gelegd, wat de Vlaamse Beweging de nodige zuurstof zou geven om de harde repressie te overleven. Zonder rechtstreeks de huidige Vlaams-nationalisten verantwoordelijk te willen stellen voor de misdaden tegen de mensheid gedurende Wereldoorlog II, valt het toch op dat ze er nog steeds moeilijk mee omkunnen. Steevast minimaliseren ze de collaboratie van “idealisten”. Soms wordt verwezen naar Degrelle, de zogezegde “goede Belg”, alsof deze man geen Waals-nationalist was, die zelfs samenwerkte met collaborerend “Vlaanderen.

Het einde van WO II betekende dan ook geenszins het einde van de intrabelgische nationalistische activiteit. Het Waals Congres – dat een invloed uitoefende op vele, naoorlogse Franstalige parlementairen – eiste in 1945 “federalisme” in een tweeledig België. De Volksunie deed hetzelfde in 1954. Waalse, francofone (FDF, RW) en Vlaamse nationalistenvonden elkaar als objectieve bondgenoten. Steeds meer ging de politieke klasse elk probleem door een duale bril bekijken: de Koningskwestie, de stakingen rond de Eenheidswet, de Schoolstrijd enz.

Toen de liberaal-katholieke strijd aan belang inboette na het Tweede Vaticaans Concilie (1963) was er voor Vlaams- en Waalse nationalistenv een bredere frontvorming mogelijk. De eenheid van de BSP werd aangetast door mensen als Renard alsook door de ijver om zoveel mogelijk stemmen van het RW te recupereren. De PVV-PLP stond onder druk van het Brusselse FDF. De CVP-PSC tenslotte, altijd al de meest autonomistische, wilde – langs Vlaamse zijde – de VU electoraal stoppen. De spanningen werden na “Leuven-Vlaams” (1968) onhoudbaar en de christen-democratische familie splitste als eerste. Na het besluit tot gewest- en gemeenschapsvorming (1970) pasten achtereenvolgens de PVV-PLP en de BSP zich aan aan deze nieuwe, institutionele realiteit. In de praktijk was in 1978 het hele Belgische partijlandschap geconfederaliseerd. De groene partijen, Agalev (later Groen!) en Ecolo ontstonden na die beweging. Vandaag vormen zij ook de enige, erkende tweetalige fractie in het federaal parlement, wat hen evenwel niet belette om enkele staatshervormingen (1993, 2001) mede goed te keuren. De implosie van de VU aan het einde van de 20ste eeuw zorgde voor nog méér radicalisering in het al geconfederaliseerde partijlandschap (zie allianties tussen sp.a en spirit en tussen CD&V en N-VA). De toenemende migratiestromen – vooral na de val van de Berlijnse muur (1989) en sedert het verdrag van Schengen (1992) – zorgden voor een heropleving van xenofobie in Europa. In België werd deze beweging het “beste” gekanaliseerd door het ultra-nationalistische Vlaams Blok/Belang, dat zeer veel (“Vlaamse”) stemmen won. Het antwoord van de traditionele partijen was en is een gedeeltelijke recuperatie van de themata van het VB. Ook het extreme nationalisme werd toegevoegd aan het begrippenarsenaal van menig politieke formatie. Het feit dat zowel het VB als de N-VA (door zijn alliantie met de christen-democratie) ook in honderden

gemeenteraden vertegenwoordigd zijn versterkt natuurlijk de doorsijpeling en banalisering van nationalistische ideeën in de samenleving.

Nochtans was door de definitieve vastlegging van de taalgrens (1962-1963) en de opeenvolgende taalwetten – waarvan de eerste reeds in 1873 gestemd was – het eigenlijke taalprobleem opgelost. Onder druk van nationalistische partijen, die rond de taalgrenskwestie en het “Leuven-Vlaams” van 1968 electoraal succes haalden en beneveld door het vooruitzicht op vele nieuwe mandaten nam de federalisering van België een aanvang in 1970. Ondertussen waren de openbare media al opgesplitst (1960) en werden binnen de schoot van de nationale regeringen departementen, zoals onderwijs functioneel gesplitst. Na 1980 was het hek helemaal van de dam: de bijzondere wet van 8 augustus 1980 voorzag in de oprichting van drie gewesten en drie gemeenschappen met ruime bevoegdheden. Deze nieuwe entiteiten kwamen overeen met de taalgrenzen en niet met bijvoorbeeld de provincies. In 1988 werd het derde, Brusselse Gewest gevormd. In 1993 werd de zogezegd “definitieve” staatshervorming doorgevoerd. Niets bleek minder waar. Hoewel het electoraal succes van nationalistische partijen – het op xenofobie terende Vlaams Blok/Belang daargelaten – zienderogen afnam bleven nationalistische revendicaties elkaar opvolgen. Dat leidde tot de staatshervorming van 2001 waarbij weer enkele federale departementen sneuvelen. Aan het begin van de 21ste eeuw namen de conflicten zienderogen toe, mede rechtstreeks gevoed door een nog steeds slabakkende economie in het zuiden en onrechtstreeks door een sterker wordende Europese Unie, die de Belgisch munt door een Europese had vervangen. Bijgevolg konden regeringscrisisen langer duren zonder de nationale economie en financiën in het gevaar te brengen.

Het geroemde (?) Belgische pacificatiemodel was in de periode van 2004-2008 aan verscheidene schokken onderhevig. Eerst was er de crisis rond het bedrijf DHL dat delokaliseerde omdat de gewesten het niet eens raakten over de geluidsnormen rondom de Nationale Luchthaven. Dit was maar een voorsmaakje van de veel zwaardere crisis van 2005 omtrent de splitsing van het meertalige kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde, een probleem dat niet opgelost geraakte en twee jaar later weer zou opduiken. De aanslepende regeringsvorming van 2007, waarbij de “Vlaamse” partijen zeer harde communautaire eisen stelden, vormde een voorlopig dieptepunt in de naoorlogse, Belgische geschiedenis. Bijna 200 dagen duurde het om een interrimregering te vormen. Eind 2008 moest de zeer korte en wankelende regering Letermé al vroegtijdig ontslag nemen, ook al was dat deze keer niet om communautaire redenen (affaire Fortis).

Vandaag bestaat België nog omdat de grote meerderheid van de Belgen geen splitsing van het land wil. Dit heeft te maken met de vervlechting van de Belgische bevolking zowel op sociologisch als economisch vlak. Het ontstaan van de Zuidelijke Nederlanden als politieke entiteit op het einde van de Middeleeuwen is daar uiteraard de oorzaak van. België is een heel oude natie en veel sterker dan de kleine minderheid separatisten dat beweren. Anders had België het geen bijna 180 jaar volgehouden. Wij denken dan ook niet dat België snel zal

verdwijnen, integendeel. Maar om van België weer een sterke, unitaire staat te maken, moeten we eerst de oorzaken en de oplossingen van de politiek-communautaire problemen kennen.

IV. Oorzaken van de Belgische politiek-communautaire problemen (deel III)

1. het nationalisme,
2. het federalisme,
3. de participatie en
4. de mediocratie.

De sociaal-economische verschillen zijn een versterker en we somden ook een reeks andere, kleinere oorzaken en vesterkers op zoals de Europese Unie, de val van het communisme en het einde van de koude oorlog, de “kerktorenmentaliteit” van de Belgen, etc.

Het **taalnationalisme** is gegroeid uit de taalstrijd tussen de Vlaamse en Waalse beweging in de 19de eeuw. Deze stromingen zijn in het begin van de 21ste eeuw, o.a. door buitenlandse invloeden nationalistisch geworden en hebben hun streven naar onafhankelijkheid geleidelijk aan door opeenvolgende staatshervormingen kunnen realiseren. Dit taalnationalisme wil de staatsgrenzen laten samenvallen met de taalgrenzen en zo de eenheid van België breken. Vlaams- en Waals- of francofoon-nationalisten vertegenwoordigen echter maar enkele percentages van de Belgische bevolking. Zij hebben andere factoren nodig om in leven te blijven.

Hoewel de causaliteit van de communautaire problemen in België complex is, ontwaren we aan de basis slechts dit politieke taalnationalisme als grondprobleem met zijn eigen oorzaken. Inderdaad is het taalnationalisme – het streven naar of versterken van een eigen soeverein grondgebied, naar eigen instellingen, parlementen, vakbonden, partijen, sportbonden, ziekenfondsen enz. - de eerste oorzaak van alle communautaire spanningen alsook van de politieke desintegratie van het Belgische staatsbestel. De preconditione – maar niet de enige oorzaak - van dit nationalisme is een “taalgrens”, waarvan de afbakening en definitieve vastlegging, pas vanaf de jaren 30 van de 20ste eeuw, een politiek twistpunt werd.

Dat het nationalisme zulk een vernietigende en dominante kracht kon verwerven binnen België heeft, zoals gezegd, verscheidene oorzaken. De belangrijkste is ongetwijfeld het **taalfederalisme**. België is de iure wel een federatie, maar leunt de facto meer aan bij een confederaal model. Er is geen enkel echt federaal of federerend kenmerk aanwezig: geen

normenhierarchie, geen multipolarisme, geen staatsdragende federale partijen, geen eengemaakte buitenlandse politiek, geen “neutrale” maar wel etnisch-ingekleurde deelstaten enz. Zonder overdrijving kan men het Belgisch systeem een **taalapartheidssysteem** noemen. Het komt erop neer dat ondanks het bestaan van drie gewesten en gemeenschappen België *in feite* een tweeledig bestel kent waarbinnen de deelstaten de pretentie vertonen en ook de instrumenten hebben om zich als quasi-soevereine entiteiten te gedragen. Dit systeem werkt niet, kan niet werken en zal ook nooit werken. De nadelen ervan zijn enorm: het is **duur** (minstens 10 miljard euro per jaar), **ingewikkeld** (7 parlementen en 6 regeringen), **inefficiënt** (de vele communautaire spanningen en crisissen), **ondemocratisch** (geen referendum aan de basis, de niet-controleerbare samenwerkingsakkoorden, gesloten in niet-sanctioneerbare buitenparlementaire overlegcomités, gebrek aan nationale kieskring), **(taal)racistisch en discriminerend** (want deelt de bevolking op in taalgroepen), **staatsbedreigend** (hyperpolariserend en leidend tot separatisme), **anti-Europees, anti-globalistisch, onlogisch, tijdrovend, asociaal, welvaartsbedreigend, oubollig, tegengesteld aan de geest van de grondwet (gelijkheid van de Belgen voor de wet), corrumperend, imago-schadend, welvaartsbedreigend, onwerkbaar, onhoudbaar en zelfs gevaarlijk**. Het systeem op zich legitimeert steeds nieuwe splittingsen om nog meer “homogene bevoegdheden” te verwerven. Het creëert dus een **viciëuze cirkel**: hoe meer men splitst, hoe meer verschillen men creëert en hoe meer verschillen men creëert, hoe meer men splitst. In die zin wordt ook het systeem ook een oorzaak op zich van de communautaire problemen omdat het de dualiteit en de bipolariteit versterkt en creëert.

Het taalfederalisme is immers een product van het taalnationalisme, dat structuren belangrijker vindt dan mensen, alsook van een anti-Belgische politieke maffia, die samengesteld is uit opportunisten, die met hulp van de taalgesplitste partijen en media (VRT, VTM, RTBF, De Standaard, Le Soir,...) hun macht sinds de eerste staatshervorming van 1970 stelselmatig hebben uitgebouwd zonder zich veel van de mening van de Belgische burgers aan te trekken. Hoewel zij ook niet te ver kunnen gaan in de uitbouw van hun nationalistisch en taalracistisch systeem gelet op de afkeer ervan bij de Belgen, kunnen zij hun egoïstische bedoelingen nauwelijks verhullen.

Twee andere oorzaken zijn, zoals vermeld, de **parti- en media-cratie**. In elk landsdeel delen vier of vijf partijen de lakens uit. Democratische vernieuwing is uitgesloten, door het gebrek aan of de afwezigheid van zendtijd voor nieuwe bewegingen of partijen die een tegengewicht willen bieden voor de “pensée unique” van het nationalisme. Daarbij komt nog dat de wet op de partijfinanciering (1989) en de kiesdrempel van 5%, ingevoerd onder de regering Verhofstadt I (1999-2003), het bijna onmogelijk maken om door te breken als niet-nationalistisch, pro-Belgisch alternatief. Referenda of volksraadplegingen over zulke belangrijke zaken als de staatsstructuur worden niet georganiseerd. De Belgische bevolking krijgt weinig of geen inspraak in de staatsstructuur.

Gelukkig is België – tegen de zin van de taalnationalisten - een rechtsstaat gebleven met een

bijna onbeperkte vrijheid van meningsuiting met deze grote beperking dat de Belgisch-unitaristische stem geen toegang krijgt tot de openbare media ondanks het – volgens de peilingen - grote aantal unitaristen.

Verder zijn er nog de **sociaal-economische verschillen als versterker** van de politiek-communautaire problemen. Pas vanaf het einde van de 19de eeuw en het begin van de 20ste begon die een rol van betekenis te spelen (Daensisme, oprichting voorganger VEV). Noord-België moest zich niet alleen cultureel maar ook economisch ontplooien. Taalachterstand werd gelinkt aan sociale achteruitgang. Gedurende het interbellum werden de kiemen gelegd van een nieuwe, Vlaamsgezinde burgerij die economisch federalisme eiste. Na WO II stortte de metaal-, steenkool en zware nijverheid in het Zuiden van België in. Vooral de provincies Henegouwen en Luik werden zwaar getroffen. De industrie delokaliseerde ook, weg van de grote rivieren Samber en Maas, waar ze eerst gelegen had, naar de haven van Antwerpen en Zeebrugge. Amerikaanse investeerders staken hun kapitaal vooral, zo niet uitsluitend, in Noord-België. Na 1960 werd het noorden van het land – grosso modo – voor het eerst economisch sterker dan het Zuiden, mede dankzij massale investeringen van de unitaire staat uitgevoerd in de jaren '50 en '60 die de industrie, de havens en luchthavens en de autowegen vorm gaven. De toen nog machtige “Waalse” regionalistische linkervleugel eiste daarop economisch federalisme, waarmee men dacht beter tegemoet te komen aan de eigen noden (het renardisme). Deze eis, die nog meer aan kracht won door de verbinding van een mogelijke culturele dominantie van het “katholieke Vlaanderen” tegenover “het linkse Wallonië” (zie lager) mondde uit in de aanzet tot gewestvorming in 1970 en de oprichting van gewesten in 1980.

Andere versterkers van de cultuur-nationalistische oorzaak zijn de internationale conjunctuur (bijv: verlies Belgisch Congo volgend uit dekolonisatie in 1960 leidt tot nationaal prestigeverlies, de val van de Muur in 1989 en het oprichten van nieuwe, kleine onafhankelijke, schijnbaar ééntalige republieken die als “voorbeelden” dienen voor de Vlaamse Beweging), de oprichting en versterking van de E.U. – een tweesnijdend zwaard –, de migratie (waardoor het nationalistisch-xenofobe VB spectaculair groeide en alle partijen beïnvloedde, mede op Vlaams-nationaal niveau), de traditionele “kerktorenmentaliteit” en de algemene verzwakking van de ideologiën in het Westen (waardoor het doctrinaire nationalisme aan kracht kon winnen). Overigens is het in dat kader best mogelijk, maar moeilijker om te bewijzen dat de Vlaamse Beweging aanzienlijke financiële steun ontving of ontvangt vanuit buurlanden (Frankrijk) die een implosie van België niet ongenegen zouden zijn.

Hierboven hebben we bondig de belangrijkste oorzaken en versterkers van het taalnationalisme, dat België politiek doet desintegreren, geduid. Dit boek is een antinationalistisch en unitaristisch werk. Het past daarom om nogmaals aan te geven waarom het nationalisme als ideologie afgewezen dient te worden, en waarom de “argumenten” die pleiten voor een splitsing van België niet overtuigend zijn.

Nationalisme, op taal-, etnische of andere basis dient allereerst afgewezen te worden omdat het geen democratische ideologie is. Nationalisme is in tegenstelling tot elke democratische, universalistische ideologie niet in staat tot dialoog binnen één staat. Nationalisme kan niet leven met bepaalde verschillen die eigen zijn aan een moderne democratie. Het richt zich bovendien niet tot een rationele dialoog mét personen, maar kant zich tégen personen (waarvan het zich bijvoorbeeld wil afscheuren). Hoe men het ook draait of keert, in – echte of vermeende, grote en kleine – verschillen een reden tot scheidingsgrond zien is gewoonweg tegen de democratie ingaan. In die zin is elke taalgesplitste politieke partij min of meer schatplichtig aan de ideologie van de extreme en anti-democratische taalnationalisten, wat het voor hen ook zo moeilijk maakt om een partij als het Vlaams Belang te bekampen. Zij kunnen dit niet ten gronde doen, omdat ze dan minstens een deel van hun eigen (nationalistisch) programma aanvallen.

Ten tweede is het taalnationalisme onleefbaar in de Europese context. In Europa zijn er slechts twee eentalige staten (Portugal en IJsland). Een Europese “Unie” met enkele honderden soevereine regio’s zou onbestuurbaar zijn. Een wereld, waarin 10.000 taalgroepen bestaan – en dan hebben we het nog niet over de religieuze groepen zou vernietigd worden indien die allemaal een recht op zelfbeschikking zouden opeisen.

Ten derde moeten we vaststellen dat zowat alle problemen van deze wereld zich op Europese of op globale schaal afspelen. De democratie moet zich aanpassen aan deze veranderende dimensies, bedrijven en multinationals doen dat ook. De verwoestijning, de opwarming van de aarde, de milieuvervuiling, de nucleaire proliferatie, het terrorisme kunnen niet eens door nationale staten worden opgevangen. Een sterke supranationale, en dus meertalige, rechtsorde is nodig. Meertaligheid is onvermijdelijk geworden in deze geglobaliseerde samenleving en als de mens wil overleven, past hij er zich best aan aan.

Bovendien is het gewoon onlogisch om bevoegdheden zoals milieu, buitenlandse handel of sport die volledig niets met taal te maken op taalbasis op te splitsen. Deze paradox is logisch gezien onhoudbaar. **Overigens is een opsplitsing van België een oplossing die 80 à 90% van de Belgen niet wil** en waardoor alle huidige deelgebieden zouden verliezen, door amputatie van hun grondgebied of door opslokking van hun gehele gebied in een “bevriende” staat. België ligt aan de basis van vele internationale organisaties, waaronder de E.U., en heeft als dusdanig een voorbeeldfunctie, om niet te zeggen een moreel-imperatieve plicht.

Alle “argumenten” van de Vlaams-nationalisten komen uiteindelijk slechts neer op het vergelijken van telkens twee dezelfde entiteiten, waardoor men telkens opnieuw op een dualistische zwart/witvisie van België uitkomt. Er is nog niet één Vlaams-nationalistische tekst of werk verschenen, handelend over “Vlaamse onafhankelijkheid”, die het niet heeft over de “verschillen” in zienswijze tussen “Vlamingen” en “Walen”. Alsof alle “Vlamingen” het steeds over alles eens zijn. Vaak worden sofistieke en andere pseudo-wetenschappelijke

redeneringen gehanteerd. Zo hoort men wel eens dat België geen democratie is, maar de optelsom van twee democratieën, met elk hun eigen partijen, media enz. Natuurlijk gaat dit feit voorbij aan het bestaan van een Brussels Gewest en van de Duitstalige Gemeenschap. Maar, los daarvan, toont deze redenering nogmaals de moeite aan die taalnationalisten met de democratie hebben. Omdat het Belgisch partijlandschap geconfederaliseerd is, zou België geen democratie zijn en dus gesplitst moeten worden. Hiermee geven de taalnationalisten dus zelf toe dat een confederalisering en een diplomatieke relatie tussen deelstaten (die ze zelf gewild hebben) níet democratisch van aard zijn. Wat dan met de Europese Unie, de optelsom van 26 democratieën, kan die dan a fortiori nooit democratisch zijn? Als de taalnationalisten werkelijk zo bekommerd zijn om democratie – quod non – moeten ze net pleiten voor meertalige Belgische en Europese partijen.

De ongewoon kortzichtige en vaak taal-arrogante houding van de Franstalige Belgische partijen die binnen een “front francophone” een ‘sterkere’ samenwerking bepleiten tussen enerzijds Wallonië en Brussel en anderzijds in naam hiervan België verdedigen is een godsgeschenk voor de Vlaams-nationalisten. Op die manier kunnen ze elke Belgischgezinde democraat identificeren als een “collaborateur” met de “Waalse vijand”. Niemand heeft echt een toekomstgericht project voor België en dat is niet eens onlogisch: binnen het huidige kader hééft België nauwelijks toekomst.

V. De oplossingen: een nieuw unitair en tweetalig België (deel IV)

De oplossingen voor de Belgische politiek-communautaire problemen zijn:

1. de bestrijding van het nationalisme en de individuele twee- en meertaligheid,
2. het unitarisme,
3. een vrije politieke markt en
4. een vrije mediamarkt.

Een andere, minder belangrijke oplossing is de economische integratie om de sociaal-economische verschillen tussen Noord- en Zuid-België weg te werken. Aan de andere genoemde kleinere oorzaken kan niets gedaan worden, maar dat lijkt ons ook niet erg.

Het wordt tijd 40 jaar taalfederalisme grondig en kritisch te evalueren en er lessen uit te trekken om de Belgen een nieuwe, positieve toekomst te geven. Een balans opmaken en een toekomstproject uitwerken. Deze evidente, kritische, professionele en dynamische werkwijze ontbreekt echter volledig in huidige traditionele Belgische politiek. De boeg dient

bijgevolg helemaal omgegooid te worden in de richting van een unitaire staat met multipolaire decentralisatie. Deze decentralisatie kan gemakkelijk gebeuren op basis van de nog altijd bestaande provincies en steden zodat er geen nieuwe organen dienen gecreëerd te worden. De noodzakelijke gedecentraliseerde instellingen zijn er al. Alleen worden ze niet optimaal gebruikt.

De oplossing is dan ook simpel: een **unitair België met provinciale decentralisatie** waarin alle wetgeving nationaal is en waarin bepaalde uitvoerende bevoegdheden, bijvoorbeeld op vlak van ruimtelijke ordening, milieu, economie, fiscaliteit, toerisme, onderwijs, overgelaten worden aan de provinciale overheden. Alleen een unitair België kan een globale visie op en een efficiënte aanpak van de problemen die zich in België stellen, mogelijk maken. België is bovendien al klein genoeg om nog eens opgedeeld te worden.

De cultuurgemeenschappen kunnen eventueel in zekere mate behouden blijven op voorwaarde dat:

- ze gedeterritorialiseerd worden;
- dat hun bevoegdheden louter beperkt blijven tot de wetgevende bevoegdheden inzake cultuur in de strikte zin van het woord, inzake media en inzake onderwijs;
- en dat ze in de nationale regering (bijv. met drie ministers van cultuur) en het nationaal parlement geïntegreerd worden teneinde een nationale synergie mogelijk te maken.

Dit gedecentraliseerd unitarisme dient uiteraard gepaard te gaan met een **behoud van de taalwetten** – wat uiteindelijk de essentie is van de gerechtvaardigde en democratische strijd die door de Vlaamse beweging is gevoerd tot in de jaren '60 van de 20ste eeuw vóór de beweging totaal is ontspoord in een nationalistische ideologie. Het territorium hoeft dus niet tweetalig te worden, uitgenomen Brussel en de faciliteitengemeenten die tweetalig blijven. Bepaalde provinciale overheden (Brabant en Luik) kunnen tweetalig worden. Op autosnelwegen en in de grote steden kunnen de twee grote landstalen ook samen worden gebruikt. Gemeenten krijgen een tweetalig statuut als minstens 30% van hun bevolking een andere landstaal blijkt te spreken.

Ook is het van het allergrootste belang om een **actieve politiek van individuele twee- en meertaligheid** te voeren d.m.v. van een minimaal aanbod aan tweetalige scholen en tweetalige media. Een unitaire staat kan immers niet overleven als er niet een minimum aantal tweetalige ambtenaren zijn. Minstens even belangrijk is dat de Staat eindelijk werk maakt van een **actieve politiek van individuele meertaligheid**. Het onderwijs zal ook een belangrijke rol moeten spelen in een actieve ontradingpolitiek en bewustzijnswording t.a.v. het taalnationalisme, zoals dat vandaag al voor racisme gebeurt.

Voorts dient de parti- en mediocratie te worden bestreden door **het vrij verkeer van ideeën** toe te laten en het toelaten van nieuwe, unitaristische bewegingen en partijen. Dit moet gepaard gaan met een **hervorming van het kiessysteem en de invoering van bindende referenda**.

In heel dit proces zal het ook nodig zijn de economisch zwakkere gebieden – vooral (maar niet uitsluitend) – in het Zuiden van België **structurele bijstand** te geven, wat het taalfederalisme momenteel zeer moeilijk maakt. Tenslotte moet het ook mogelijk zijn voor een nieuwe generatie politici nieuwe, meertalige, Belgische partijen op te richten, die genieten van de nodige en verzekerde media-aandacht.

Met de perverse dialectiek die vandaag heerst, namelijk dat hoe meer men splitst, hoe meer verschillen men creëert en hoe meer verschillen men creëert, hoe meer men splitst, wordt in dit model definitief komaf gemaakt. Binnen deze unitaire structuren moet er een **taalneutrale solidariteit** heersen. Structurele steun aan armere provincies wordt mogelijk, omdat de centrale overheid een doelgerichte, in plaats van versnipperde politiek kan voeren.

Het zal de **burger** zijn, die met het principe van één man, één stem, wars van alle pariteiten en grendels, beslist. Het individu, en niet de taalgroep of de deelstaat wordt eerste drager van het recht.

De vraag is echter of dit simpele systeem wel kan doorgevoerd en beheerd worden door de huidige taaltwistzieke politici. Zeer waarschijnlijk is een **nieuwe generatie politici en nationale partijen** nodig om deze overgang tot een goed einde te brengen. De huidige politici beschouwen het unitarisme immers als oubollig omdat het hun machtspositie ondermijnt. Dikwijls zijn zij ook de eersten om te zeggen dat het huidige taalfederalisme niet werkt, waarbij zij maar al te gemakkelijk vergeten dat ze het zelf hebben opgebouwd !

Het meertalige en multiculturele België verdedigen is niet oubollig. De opbouw van een modern, dynamisch en tolerant unitair België is een historische taak die door verantwoordelijke bewindslieden van alle politieke ideologieën zou moeten gedragen worden. Het kan toch niet dat de Belgen gedoemd zouden zijn om eeuwig te blijven boeten voor de politieke fouten van het verleden en een voorbijgestreefde nationalistische ideologie...

Enkel een verenigd België zal nog een rol spelen binnen een verenigd Europa en in een gemondialiseerde samenleving. Een toekomstgericht project voor België houdt dan ook rekening met de uitbouw van een versterkte Benelux en hechtere Europese Unie. Dat is ook niet meer dan logisch, wat alle sofistische theorieën over de “dubbele beweging” (meer bevoegdheden naar de deelstaten enerzijds en naar de EU anderzijds als spontaan proces) ook mogen beweren. Te verwachten valt dat de conflicten van morgen niet meer zullen gaan tussen de klassieke ideologieën, maar veeleer tussen de universalisten enerzijds en de nationalistenvan anderzijds. In die zin is de Belgische ervaring transcendent voor een beter begrip

van globale evoluties. Hopelijk draagt dit werk bij tot meer Belgische, meer Europese en uiteindelijk meer mondiale eenheid. Een unitair en meertalig België is slechts de eerste stap hiertoe.

VI. De toekomst

Wat zal de toekomst voor België en de Belgen brengen? Wat zullen de Belgen binnen 50 jaar van het federale systeem denken? Het is waarschijnlijk dat het systeem op dat moment niet meer zal bestaan. Misschien dat de Belgen zullen lachen met de 6 regeringen, 6 parlementen, 60 ministers en 600 parlementariërs die we vandaag hebben net zoals we vandaag lachen met de 2.700 gemeenten die in België vóór de fusie van de gemeenten in 1977 bestonden.

Alles is mogelijk, maar de oplossingen voor de Belgische politiek-communautaire problemen, namelijk het nationalisme, het federalisme, de participatie en de mediocratie zijn simpel: tweeenmeertaligheid van de bevolking, unitarisme met één regering van ongeveer 10 ministers, één klein parlement en 9 provincies, een vrije politieke markt met aandacht voor nieuwe, kleine partijen, ook unitaristische, en vrije media waar alle strekkingen aan bod kunnen komen.

In elk geval heeft België de overgang naar unitarisme dringend nodig indien men niet de welvaart van ons land en zijn inwoners in het gevaar wil brengen en indien men de voorbeeldfunctie van het meertalige België voor Europa en de rest van de wereld wil behouden. Elke verdere uitdieping van het bestaande taalfederalisme kan immers alleen maar tot nog meer onstabiliteit, separatisme en onverdraagzaamheid leiden. De strijd voor een eengemaakt België is dan ook een uiterst progressieve, zelfs revolutionaire, strijd voor méér democratie en past perfect binnen het kader van de Europese eenmaking. Diegenen die zich verzetten tegen de Belgische democratie zijn niet alleen conservatief, maar zelfs reactionair. Zij gedragen zich als onaangepaste 19de eeuwse nationalistes in een gemonialiseerde samenleving.

Op het moment dat wij dit boek beëindigen wordt de planeet geteisterd door een zware financiële en economische crisis. De beurskoersen zijn in elkaar gestort. Steeds meer mensen worden ontslagen. In België laat de economische crisis zich ook steeds meer gevoelen, eerst in de banksector, maar nu ook in de rest van de bedrijfswereld. Daar bovenop komen de politiek-communautaire problemen.

De economische crisis die België sinds eind 2008 teistert, toont de zwakheid aan van onze economie, ook die van het noorden van het land. Nationalistische retoriek en federalisme zijn daarom nog meer voorbijgestreefd dan ooit. We hebben gezien dat deze economische crisis de politiek-communautaire problemen in 2009 meer op de achtergrond heeft gedrongen. Misschien kan de economische crisis, als ze nog erger wordt, ook een oplossing bieden voor

die politiek-communautaire crisis omdat ze toelaat deze laatste meer te relativieren.

Op binnenlands niveau zoeken de federalisten en waarschijnlijk ook de separatisten naar openingen om het probleem BHV op te lossen en zo tot een nieuwe staatsvorming in de verkeerde richting te komen. Zij doen dit zoals van oudsher op zeer discrete en weinig democratische wijze door gesprekken achter gesloten deuren te voeren, meestal tussen partijvoorzitters en ministers. Gelukkig bemoeit de pers zich meer met de kwestie dan vroeger en zijn de politici minder discreet zodat heel wat lekken vrijkomen. Via de internetfora wordt er ook steeds meer kritiek geleverd op het Vlaams- en Waals-nationalisme. Die lekken en kritiek maken een akkoord zeer moeilijk.

Wij hopen dat deze pogingen om tot een nieuwe staatsvorming te komen, zullen mislukken, al was het maar omdat er al genoeg gesplitst is. Er kan niet onderhandeld worden over nog meer discriminerende splitsingen. Bovendien leidt het verder opsplitsen van België tot niets. Er is geen degelijk federalistisch plan, als het al zou kunnen bestaan. Er is niets. Geen project, geen toekomstvisie voor meer dan 10 miljoen Belgen. Er is ook geen balans van 30 jaar taalfederalisme, geen zicht op een referendum en zelfs geen door de openbare media en de traditionele partijen gesteund debat over de toekomst van België, tenzij om het land verder af te breken... Op institutioneel vlak lopen de machtspartijen, als ze niet separatistisch zijn, doelloos en verloren rond. Ze verkiezen de politiek-communautaire problemen te negeren of zelfs aan te wakkeren, voor zover ze die niet zelf gecreëerd hebben. Ze weten niet meer in welke richting ze moeten manoeuvreren terwijl de oplossingen voor de hand liggen. Door deze politieke besluiteloosheid worden de politiek-communautaire problemen niet aangepakt of zelfs verergerd met als nefast neveneffect dat de echte problemen, zoals de werkloosheid en de milieuverontreiniging, problemen die in de meeste gevallen met het federalisme en het nationalistisch denken verbonden zijn, ook niet efficiënt kunnen worden opgelost. Deze vicieuze cirkel kan alleen worden doorbroken als de politici krachtadig en op efficiënte wijze de politiek-communautaire problemen aanpakken op de wijze die we in dit boek voorstellen.

In geen enkel scenario geloven we dat België echt zal verdwijnen. Dit land is immers quasi onsplitsbaar door de vermenging van de bevolking en de economie. De torenhoge staatsschuld zou de onafhankelijke entiteiten met een ondraaglijke last opzadelen. Maar een lege schelp "voor de schone schijn" interesseert ons niet. Daarom moeten de separatisten en taalfederalisten gestopt worden. Nu het nog kan. We zullen dan in een positieve bui het taalfederalisme herdenken als één van de grappigste systemen die België ooit heeft gekend, te vergelijken met de discussies die in Constantinopel over het geslacht van de engelen werden gevoerd toen de Turkse horden de stad binnenvielen en veroverden.

Het is belangrijk te weten dat het mogelijk is de Belgische politiek-communautaire problemen te overwinnen door de strijd aan te binden met het taalnationalisme, het taalfederalisme af te schaffen en de democratie te herstellen. Natuurlijk kan deze tweede

Belgische Revolutie sinds 1830 alleen maar slagen als tweetalige Belgen van goede politieke wil de leiding van het land in handen nemen. Dit kan niet met de politici die vandaag aan de macht zijn, dikwijls sinds vele jaren reeds en van generatie op generatie en die hun tijd verliezen met onbelangrijke of taalracistische thema's. Het kan niet zijn dat de knoiende politici van weleer het België gaan morgen gaan opbouwen. Daarvoor is nieuw en vers bloed nodig, dus nieuwe politici met een open mentaliteit en nieuwe partijen, die nationaal en tweetalig zijn. Alleen deze laatste zullen immers in staat zijn de drastische en broodnodige hervormingen door te voeren. Alleen deze zullen in staat zijn om de vergissingen van het verleden recht te zetten en de overbodige instellingen, namelijk de gewesten en de gemeenschappen af te schaffen.

Het is immers nooit te laat om vergissingen recht te zetten en er bestaat een duurzame oplossing voor de Belgische politiek-communautaire problemen: een nieuw unitair België als meertalig en humanistisch-universalistisch project, een voorbeeld van menselijke eenheid voor de hele wereld.

De nieuwe technologie van het internet, die vanaf het einde van de 20ste eeuw opgang heeft gemaakt in België, kan dit proces zeker versnellen en doet dat ook in de praktijk. Misschien zullen het internet en meer bepaald de pro-Belgische sites, blogs en fora zo sterk worden dat ze uiteindelijk het taalnationalisme en taalfederalisme doen verdwijnen. Ze zorgen er in elk geval voor dat het taboe rond het Belgische unitarisme en de provinciale decentralisatie wordt doorbroken. Goede ideeën kan men immers vertragen, maar niet tegenhouden.

Hopelijk is dit werk een bijdrage tot de noodzakelijke evolutie van België naar een tolerante, meertalige, gedecentraliseerde unitaire staat, die ten dienste staat van de Belgen en niet omgekeerd. Wij zijn ervan overtuigd dat dit de wens is of kan zijn van de grote meerderheid van de inwoners van België. Het is ook de grote uitdaging voor het België van de 21ste eeuw. Als België hierin slaagt, zal het een voorbeeld zijn van humanistisch universalisme voor de rest van de wereld want wat zich momenteel in België afspeelt, is niet alleen van belang voor dit land, maar voor de hele wereld.

Brussel, Leuven, 27 februari 2010

DEFINITIES

Vóór U het boek begint te lezen, raden wij u aan eerst deze 27 definities te overlopen.

Communautair probleem: Een vaak gemediatiseerd probleem tussen politici uit twee verschillende taalgroepen, handelend over een aangelegenheid die de ene taalgemeenschap opzet tegen de andere (bijvoorbeeld: de staatshervorming, Brussel-Halle-Vilvoorde).

Unitarisme: Een staatkundig systeem waarin slechts één centrale wetgevende en uitvoerende macht bestaat. Dit systeem is niet noodzakelijk centralistisch. Decentralisatie op basis van kleinere gebieden kan ermee gepaard gaan.

Federalisme: Een staatkundig systeem met verscheidene wetgevende en uitvoerende machten die nevensgeschikt zijn aan elkaar, maar in principe andere bevoegdheden hebben. De federale grondwet bindt hen.

Confederalisme: Een internationale bond van soevereine staten met elk hun eigen grondwet die beslissen bepaalde bevoegdheden gezamenlijk uit te oefenen.

Separatisme: Het streven naar afscheiding van een grondgebied uit een bestaande staat.

Decentralisatie: Het toekennen van bepaalde bevoegdheden aan ondergeschikte besturen onder nationale of deelstatelijke voogdij.

Centralisme: Een systeem waarbij alle beslissingen (ook de uitvoerende) genomen worden door één enkele overheid vanuit de hoofdstad van een staat (of deelstaat).

Natie: geheel van mensen die langdurig in een min of meer op economisch, sociologisch, cultureel en politiek vlak verenigd gebied samenleven. Een natie kan een staat zijn, maar ook een 'proto-staat' of een statenbond.

Nationalisme: het bedrijven van politiek zonder humanistisch-universalistisch wereldbeeld en tot bevordering van de belangen van een welbepaald "volk", dat men als superieur aan anderen beschouwd op cultureel, religieus, taalkundig of etnisch vlak.

Fascisme: (met een kleine letter) ernstige vorm van nationalisme met verheerlijking van een leider of partij en juridische uitsluiting van mensen die niet tot de "volksgroep" behoren.

Nazisme: (met een kleine letter) ernstigste vorm van nationalisme met verheerlijking van een leider of partij en juridische en fysieke uitsluiting van mensen die niet tot de “volksgroep” behoren.

Humanistisch universalisme: het samenbrengen van alle mensen op aarde in steeds groter wordende politieke en unitaire of federale gehelen. Eerst op lokaal, dan op nationaal, vervolgens op continentaal en tenslotte op mondiaal vlak.

Progressi(vi)sme: een politieke stroming die gebaseerd is op progressie (vooruitgang). Het wordt dikwijls beschouwd als de tegenhanger van conservatisme, een stroming die juist gericht is op conservatie (behoud). Letterlijk wil dit niet veel zeggen omdat men van mening kan verschillen over wat vooruitgang is. Wat de ene vooruitgang noemt, kan voor de andere immers achteruitgang zijn.

Als men daarentegen een humanistische en universalistische betekenis aan deze term geeft in de zin van “het nastreven van het welzijn van een maximum aantal mensen op deze planeet” komt men aan een term vol inhoud.

Patriottisme: het respecteren van het eigen land zonder zich echter agressief op te stellen t.o.v. andere landen of bevolkingsgroepen of deze te willen benadelen.

Politiek: de inrichting en het bestuur van de overheid met als doel de welstand van de burgers te verbeteren en het recht te doen naleven. Politiek wordt uitgevoerd via de drie machten: de wetgevende, de uitvoerende en de gerechtelijke.

Wafelijzerpolitiek: Politiek gevoerd vanaf de jaren 1960 in België ten gevolge van het ontstaan van het bipolaire denken op basis van een “Vlaanderen” en een “Wallonië”. Dit bipolaire denken werd nog versterkt in de jaren 70 en 80 door de creatie van taalgemeenschappen en taalgewesten. De bevoegdheidsverdelingen hebben de wafelijzerpolitiek vervangen door rigide verdeelsleutels van federale middelen, niet op basis van noden, maar op basis van een zekere gelijkheid. Concreet hield deze politiek in dat voor elke investering in Noord-België eenzelfde bedrag in Zuid-België geïnvesteerd moest worden en omgekeerd.

Defederalisering: Het onttrekken van bevoegdheden aan de federale staat en het toekennen van deze bevoegdheden aan de deelstaten.

Normenhiërarchie: Het feit dat bepaalde normen voorrang hebben op andere normen (piramide van rechtsfilosoof Hans Kelsen).

Meerpolig of multipolair federalisme: een federaal systeem dat bestaat uit verschillende entiteiten (méér dan drie) die elkaar min of meer in evenwicht houden.

Constitutionele monarchie: een monarchie waarbij de prerogatieven van de Koning door de

Grondwet – en dus door de Natie, d.w.z. het parlement, de regering en het gerecht – toegekend en gecontroleerd worden.

Republiek: een staatsysteem waarbij een verkozen en niet-erfelijk staatshoofd (of orgaan) de macht heeft.

Grootneerlandisme: het streven naar de vereniging van “Vlaanderen” en Nederland binnen een staatkundige unie (Groot-Nederland), niet te verwarren met Heelneerlandisme (Heel-Nederland), waarbij men de Benelux staatkundig wil verenigen.

Attachisme: Het streven naar een vereniging van “Wallonië” (al dan niet met Brussel en de Rand) met Frankrijk, ook foutief “rattachisme” genoemd. Dit laatste is onmogelijk aangezien “Wallonië” (Zuid-België) nooit als aparte entiteit deel uitmaakte van Frankrijk.

Subsidiariteitsbeginsel: Een wazig principe gebruikt door nationalist en eurosceptici dat er in theorie erop gericht is om bevoegdheden die op een lager niveau uitgevoerd kunnen worden niet op een hoger niveau te houden. In de praktijk wordt dit beginsel aangewend door regionalisten om de nationale staten te liquideren en door staten om de macht van de Europese Unie te verminderen.

Fascisme: een totalitair staatsysteem dat gesteund is op extreem nationalisme en racisme.

Racisme: ideologie die een superioriteitsgevoel aanmeet aan een ras of in moderne zin aan een specifieke bevolkingsgroep die zich onderscheidt van andere op vlak van etnische afstamming, taal of godsdienst. Ook het gedrag dat uit die ideologie voortvloeit. De politieke vertaling van racisme is nationalisme.

Totalitarisme: Een staatkundig systeem waarbij de macht geconcentreerd ligt in de handen van één ideologie, die meestal door één partij en één leider belichaamd wordt. In dit systeem worden afwijkende meningen niet alleen niet getolereerd, maar wordt er ook repressief tegenover opgetreden.

Taalnationalisme: Een specifieke vorm van nationalisme die streeft naar taalgebonden autonomie, taalhomogene organisaties (vakbonden, sportbonden, partijen...), taalhomogene kieskringen, taalhomogene gerechtelijke arrondissementen en uiteindelijk taalhomogene staten.

Taalracisme: een vorm van racisme in de moderne zin waarbij een bepaalde taalgroep door een andere taalgroep wordt gediscrimineerd.

Taalapartheid: Het politiek streven om bevolkingsgroepen op taalbasis van elkaar te scheiden. Dat wordt gerealiseerd door het oprichten van taalhomogene deelstaten, universiteiten, sportbonden e.d.m.

Territoriale tweetaligheid: tweetaligheid op het terrein en in de administratie in gemeenten met minstens 30% anderstalige inwoners te bepalen bij volksraadpleging.

Administratieve tweetaligheid: tweetaligheid van de administratie t.o.v. de burgers zonder dat dit zich vertaalt in tweetaligheid op het terrein.

Democratie: een staat waarin de bevolking haar vertegenwoordigers rechtstreeks en met volledige informatie verkiest en waarin zij inspraak heeft in de fundamentele beslissingen van die staat, zoals de algemene beslissingen aangaande de staatsordening.

Rechtstaat: een staat die de rechten, waaronder in de eerste plaats de mensenrechten, officieel erkent en toepast alsook aan de burgers de mogelijkheid biedt ze af te dwingen indien de staat ze niet toepast.

Particratie: De heerschappij van enkele traditionele partijen die de macht onder elkaar verdelen (oligopolie, politiek kartel). Particratie kan bestaan in een democratie, maar dan moet die particratie wel de wensen van de burgers vertolken.

Mediacratie: De beheersing van de media door de particratie waarbij nieuwe partijen systematisch uit de – vooral openbare, audiovisuele – media geweerd worden.

Taal: een fonetisch en geschreven systeem van lettertekens dat communicatie tussen mensen toelaat. Taal laat ook toe mensen te onderscheiden op basis van een niet-persoonsgebonden kenmerk.

Volk: een op basis van etnische, religieuze, taalkundige, culturele of juridische elementen gedefinieerde bevolkingsgroep. Alleen een juridische basis (bijv. de inwoners van een staat) geeft een duidelijke en etisch-neutrale omschrijving.

Vlaanderen: historisch gezien het gebied dat vandaag grosso modo overeenkomt met de Belgische provincies West- en Oost-Vlaanderen, de Franse regio Nord-Pas-de-calais (Frans-Vlaanderen) en het zuidelijke deel van de Nederlandse provincie Zeeland. Sinds het einde van de 19de eeuw werd het af en toe gebruikt om heel Nederlandstalig België aan te duiden. Sinds de jaren '80 van de 20ste eeuw wordt de term in deze laatste zin frequent gebruikt door de politici en de media. De term staat echter nergens in de grondwet - die alleen spreekt van het Vlaams gewest en de Vlaamse gemeenschap - en men weet eigenlijk niet of Brussel er dan bij hoort of niet. Wegens

deze begripsverwarring staat de term “Vlaanderen” in de tweede betekenis bijna altijd tussen aanhalingstekens in dit boek.

Wallonië: term die sinds het einde van de 19de eeuw sporadisch gebruikt werd om het Franstalig gedeelte van België zonder Brussel aan te duiden en dat vandaag overeenkomt met de provincies Henegouwen, Waals-Brabant, Namen, Luik en Luxemburg. Sinds de jaren '80 van de 20ste eeuw wordt het vaak door de politici en de media gebruikt om datzelfde gebied aan te duiden, hoewel het Waalse dialect nooit in dat hele gebied werd gesproken. De term staat ook niet in de grondwet, die het heeft over het Waals gewest. Wegens deze begripsverwarring staat de term “Wallonië” bijna altijd tussen aanhalingstekens in dit boek.

Dit boek beschrijft eerst wat nationalisme is en hoe het het leven van de mensen op aarde beïnvloedt. Vervolgens gaan de auteurs specifiek in op de geschiedenis van de Belgische communautaire problematiek en de rol die het nationalisme daarin speelt. De oorzaken van de Belgische politiek-communautaire problemen worden in detail beschreven en tenslotte worden de nodige oplossingen aangereikt in de vorm van een nieuw unitair en tweetalig België.

Dit boek is de allereerste poging om België terug op het juiste unitaire spoor te brengen en een einde te stellen aan de catastrofe van 40 jaar taalfederalisme. Het boek leidt de lezer mee op een wetenschappelijke, maar fascinerende reis door het labyrint van nationalisme en federalisme met als ultiem doel de overwinning van het humanistisch-universalistisch wereldbeeld, met het meertalige België als vertrekpunt.

Hans VAN DE CAUTER is 37 jaar en sinds 1996 advocaat aan de balie te Brussel en sinds 2002 voorzitter van de Belgische Unie – Union belge (B.U.B.), een centrumpartij voor een unitair België, die hij zelf gesticht heeft.

Bruno YAMMINE is 28 jaar en historicus aan de Katholieke Universiteit van Leuven. Hij is tevens sinds 2002 partijlid van de B.U.B.

